

ספר

משנת רבי אלעזר

שאלות ותשובות
על ארבעה חלקי שלחן ערוך

מאת

הרב הגאון וכו' מוהר"ר אלעזר בן דובער יהודא לייב הכהן זצ"ל ברכה
אב"ד בק"ק פאלאצק.

חלק שני

חובא לבית הדפוס בחוצאות אלמנת המחבר ובניו.

הוסדר ע"י הרב המפורסם וכו' מו"ה דובער מרדכי חייקין רב דק"ק קאבאק דפאלאצק.

ווילנא

בדפוס האלמנה והאחים ראם

שנת תרנ"ה לפ"ק

КНИГА МИШНАСЪ РАВБИ ЭЛОЗОРЪ

т. е. этюды раввина Элозора по религиознымъ вопросамъ.

Сочиненіе раввина Лазаря Берковича Баркана. томъ II.

В ИЛ Ъ Н А. Типографія Вдовы п бр. Ронимъ. Жиудскій пер. собст. домъ № 328.

1895.

Дозвѣно цензурою, Варшава 16 Августа 1894 г

שאלות ותשובות

משנת רבי אלעזר

חלק אה"ע

ברדני ח' רגמ"ה

תשובה א

סימן א

בחדר"ג באיסור לקחת ב' נשים או לגרש
אשתו בע"כ אי איכא חשש איסור דאורייתא
שירא ספק להחמיר :

(א) הנה זה לשון מהר"ק בסי' ק"א. ולא עוד אלא בגשואה
גמורה הו"ד הרשב"א בתשו' לישא אשה אחרת הוכח
שילא מודעת כו' והביא לשון תשובת הרשב"א. תקנת ר"ג לא
רצויה ולא נתפשט בכל ארעותיו. והדעת נוטה שלא גזר תקנתו
בכל הנשים ובכל המגרשים שלא עשה אלא לגדור בפני הפריצים
כו' אבל לא ע"ד שנתפשטו תקנתו אפי' בלחותן שלמרו חכמים
שוזלו שלא בכתובה כו' נ"ל שלא עשה הלדוק תקנה אלא מפני
הפריצים שחולץ מעשיהם בדברים בטלים. אבל באלו שלמרו
שהוא מן הדיון או מן החיוב לגרש או לישא אחרת בזה לא גזר
הרב אפי' היחה תקנה עולמית כש"כ ששמענו שלא גזר אלא
לזמן סוף אלא החמירו ולפיכך מה שראוי עיני באומד הדעת
בגזרת הרב כי לא פסטה הגזרה בכל מה שלמרו. ושלח היחה
כוונת אותו לדיק בכך ומוחר אחר עכ"ל ח' הרשב"א המובא
במהר"ק. והנה הב"י בתשו' ח' א"ע סי' י"ד רמז דברי
המהר"ק אהדדי דהבא בסי' ק"א הביא תשו' הרשב"א דתקנת
רגמ"ה לא הי' רק עד אלא הה' ובסי' ק"ז וק"י לענין גט בע"כ
החזיק במעוה התקנה והח' דרגמ"ה. וכתב הרב ב"י דאפשר
שזה שח' דתקנת רגמ"ה לא הי' כ"א עד אלא החמירו עיני
לענין שחי נשים אבל לענין גט בע"כ היחה תקנה עולמית.
והרב"י בעלמו הרגיש שזה דווקא. וגם מתשו' הרשב"א לא נראה
כחילוקו של הרב"י דמשמע דהרשב"א מייירי משני הענינים גט
בע"כ ושחי נשים כמ"ס מלשוננו שלא גזר תקנתו בכל הנשים ובכל
המגרשים כו' הרי דללא תרזויהו איסור לקחת שחי נשים וגט
בע"כ וכן מ"ס בלשוננו מן החיוב לגרש או לישא אחרת כו'. והי'
לא מייירי אלא מליסור לקחת שחי נשים למה לו להחמיר עיני
הגרזין אלא ע"כ דמייירי מתרזויהו וא"כ גם מה ששמענו שלא
הי' התקנה כ"א עד סוף אלא הה' מייירי ג"כ בתרזויהו דהי' לא
שמענו אלא לקחת שחי נשים אבל גט בע"כ היחה תקנה עולמית
הי' לו לפרש כך שמענו שתקנת ב' נשים לא הי' כ"א עד סוף
אלא החמירו אלא ע"כ דלחן לחלק בחילוקו של הרב"י :

(ב) והנה הרש"ל כתב בתשו' (סי' י"ד) וז"ל ואפי' אפי' חל
שלא תיקן אלא לסוף אלא הה' וז"כ הי' טעם
לתקנו שלא שייכא אלא עד סוף אלא הה' ס"ס מאן שריי' הלא
לדיק ב"ד אחר גדול בחכמה ובמנין כוונתי להתירו ורלי' משבו
לכס לאהליכס אפי' ישראל לא נאסרו אלא לזמן קטוב וטעמא
למוליהו הי' אפי' לדיק מנין אחר להתירו ואפי' שיש לשדות ב'י'
נרגא דשאני התם דלא קבע זמן לפרישות דקדא דהי' נכונים
לג' ימים לא קלי' אפרישת אשה שלאחריו אלא הי' ק"ק הי' נכונים
לג' ימים לקבל התורה ואח"כ אמר אל תגשו אל אשה ולא הוקבע
זמן לפרישה זו חף שהטעם שבשביעו נאסר הפרישה בטל מ"מ
לדיק מנין אחר להתירו שהרי לא הוקבע זמן להדי' וכ"כ החוס'
והרמ"ש מ"מ חומר חני דתקנת ר"ג בודלי נמי הי' כעין זה
דח"א לומר שר"ג חמר בפירוש שלא יתקיימו תקנותיו [אלא] עד אלא
הי' וחו לא שהרי זו לא מליט בין תקנותיו אלא ש"ל אותו
שחומר שלא נגזרה אלא עד אלא החמירו דהיינו שכן הי' מקובלים
לפי הטעמים והסברות על מה נתקנו גזרותיו וזרה שלא גזר ותקן
אלא עד [סוף] אלא הה' א"כ הי' כפרישת של מ"מ. ואריך ב"ד
להתירו עכ"ל הרש"ל. והנה על דברי רש"ל אלו יש להשיב דהא
כתב הרשב"א דתקנה זו לא נתפשטה בכל ארעותיו. א"כ מוכח
דלא נתפשטה התקנה ברוב ישראל. דאם נתפשטה בכל ישראל
או אפי' רק ברוב ישראל. מה בכך שלא נתפשטה במקומו של
הרשב"א מ"מ כיון שנתפשטה ברוב ישראל א"כ לבטלה. אלא
ע"כ דכוונת הרשב"א דלא נתפשטה ברוב ישראל. וא"כ הדבר
פשוט שאפי' ב"ד קטן יכול לבטל כמבואר בסוגי' דע"ז (ל"י)
חך אחתי קשה מה בכך שלא נתפשטה ברוב ישראל מ"מ בעיני
עכ"פ ב"ד שיבטלו אותה ומה דסגי בב"ד קטן מ"מ לדיק שימנו
ב"ד ויבטלו כדאמר' שם בשמן ר"י וב"ד נמו' עלי' והתירוהו
א"כ לדיק עכ"פ מנין ב"ד. והנה במהר"ק לא מלאטו שגמנו
ב"ד על תקנת רגמ"ה ובטלו. וא"כ חך נסמך ע"ז שלא
פסטה התקנה בכל ישראל :

(ג) ונלע"ד דהנה באמת יש להבין בתקנה שלא פסטה ברוב
ישראל דסגי בב"ד קטן דממ"ג הי' חשיב דבר
שבמנין א"כ מנין אחר להתירו גדול כראשונים. ואם אלו
בכלל דבר שבמנין. א"כ אמאי לדיק כלל מנין אחר להתירו.
וז"ל דלעולם חין בזה משום דבר שבמנין. ומ"מ לדיק ב"ד
להתירו משום מה שח' הרב"ש בשם הרמב"ן (הובא בב"י יו"ד
סי' רי"ד וכו') בשו"ע (שם) קבלת הרבנים חלה עליהם ועל זרעם.
וא"כ בשמן חף שלא פטו ליסורו ברוב ישראל מ"מ כיון שהביטו
הרבה בחומרא זו כמה שנים ע"כ הי' קבלת הרבנים ואריך ב"ד
להתיר

לך

ומיעט אל ולמד ממוה. שאמור בענין אבד תחבדון כו' מיה ע"א מיוחדת שהיה חובת הגוף ומהות בין בחזק ובין בחול' אף כל שהוא חובת הגוף טהרות בין בחזק בין בחול' ופישי' שהוא דבר הלמד מעשיו דהוי מ"א מדות. ועש"ו הנה י"ל דהי' הוי נאמרה סתם הלמ"מ דעלה אסור בחול'. הוי אמונה דהלכה קמ"ל דערל' הוי בכלל כל הימים וכללו מפורש בחזרה. ואש"ג דלנו למדון מע"א דקרא מיידי מחובת הגוף. מ"מ הלא י"ג מדות הוי נמי הלמ"מ כ"כ הרמב"ן בספר המלות שורש ב'. ולהרמב"ם שם הנה ס"ל דגם בדבר שהוא מדרג מו"ג מדות לא

יהי' נקרא דבר תורה אלא ח"כ נאמר הלכה למשה מסיני ומאי חולמי' דהיי' הלמ"מ מהאי הלמ"מ. ולנו מקיימין שניהם דעלה הוי בכלל כל הימים וטהרות אף בחול' מקרא דלורייא ודמפרש לן הלמ"מ. והלמוד מע"א הוא לשאר המלות לבד מעלה. והשתא דההלמ"מ דעלה טהרות בחול' הוי פ' הקרא לא גרע משיעורין דהוי הלמ"מ ואפ"ה ספקן אסור משום דהלמ"מ הוא פ' הקרא. ולא דבר מחודש מהלמ"מ. וזהו דפריך ל' ר"ן לר"א כיון דעלה הלמ"מ אמונה ספקא מותר. ומשני ל' ר"א חיונה כך נאמרה ההלכה ספקא מותר ויודעה אסור. היינו דההלכה הוי דבר מחודש לגמרי דקרא דכל הימים חתק' לע"ז אפי' לאסוקי עולה דלא הוי חובת הגוף ואינה טהרת מקרא אלא בחזק. וההלכה בזה לתדע לנו דמ"מ אסור עולה בחול' מהלכה ורמ"ז דההלכה הוי דבר מחודש ולא פ' הקרא משום דכך נאמר ס' מותר וזי' הוי פ' הקרא למה נשתנה מזהו מכל מלות הכתוב דספקן אסור אלא מסתמא הוי דבר מחודש רק מהלכה דלן ס' מותר ככל שאר הלכות למשה מסיני המחדשות דברים ואינם פ' המקרא דספקן להקל. והשתא ח"כ בצה"ה דברי הטור שג' דעלה בחול' הלכה הלך ס' מותר דלמחן כך הוא כיון דהוי רק הלכה למ"מ דבר מחודש ס' מותר וכן נמשך ג"כ פשיטות דברי ר' יוחנן שאמר עולה הלמ"מ דהיינו דבר מחודש מהלמ"מ ולכן ממילא ס' מותר ולא הולך ר' יוחנן לפי דם' מותר דשומעין ממילא כ"ל. ומאי דאמר חיונה כך נאמרה הלכה פ' מותר היינו כדי שלא נטעה לומר דההלכה הוי פ' המקרא דכל הימים כ"ל וכמו שחשב ר' יצחק. וא"כ דברי הטור נכונים מאלו דצה"ה דברי הסוגי' שהיא מתאים עם דברי התוספתא שהביאו הר"ם והר"ש במסכת מנחות כ"ל דהלכה למשה מסיני ס' מותר לבד משיעורין דהוי פ' המקרא כ"ל :

(ז) אף הנה רמזי' צם' תורת השלמים הביא בזה מחלוקת ח' ס' הלמ"מ הוי להחמיר. והביא דעת הרמב"ם והטור הוא דהוי כס' דרבנן. והרמב"ן השיג עליו וכן דעת הרשב"א וכן דעת הר"ב. מ"ס מהרמב"ן הוא בספר המלות שורש ראשון שהביא ג"כ מסוגי' דקדושין הל' ד' דבר הלמ"מ הוא להחמיר וכבר ישבנו סוגי' הל' לפי דעת הרמב"ם והטור דצה"ה בטוב טעם. ומ"ס מהרשב"א הוא מ"ס בנש' מהרשב"ם (יו"ד ס' ק"א) מהרשב"א שג' בזה"א (ר' ל"ט דפוס ברלין) גבי נפסק חוט השדרה וז"ל אברהם וז"ל פסק בין אגפים ולא ידעתי טעם לדבריו גם הרמב"ם מוס' טרפות פסק לקולא ובמקלחת לחומרא ולא ידעתי טעם לדבריו עכ"ל. ומוזה דן הרשב"ם דהרשב"א לא ינחא ל' לומר דהרמב"ם יס' חילוק בין הלמ"מ לדין תורה. ולע"ד הקלושה דחין מזה רמ"ז דלף שג' הרמב"ם דחין לו צפ' מעשרתם אלא לרשום והשאר הלמ"מ. הנה מ"מ הלמ"מ זו הוא פ' הכתוב דטרפה לא תחבלי. וא"כ דינה להיות אף להרמב"ם כדון תורה ממש בלי שום חילוק. וזהו שהקשה לו להרמב"ם. אך מ"מ אחי' אין לדון מזה לס' חרס שהיה דרבנן כיון דע"פ יס' בזה מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן :

(ח) אבן הנה בלחמת דברי קבלה לא דמי כלל להלמ"מ. ומצינו לרמב"ן בסה"מ שורש ב' שג' דמה שתקין הגבירים ולא נכתב במקרא ביצבו' הוא בלא ספק דבריהם כו' וכן הנכתב במקרא בדרך מעשה מן המשעשע כגון מה שקבלו מן המועשרות אפי' לפיכח האלן וירק כדכתיב וצפון הדבר כו' וכן שבות דשבת בימי עזרא תקנו כו' כי כל זה חומרא וקבלה שקבלו

אך מיהו עכ"פ עששו באלף ה' לא הוי כ"א מנהגא בעלמא ולא הריס כמ"ס הדמ". ונפ"מ דספיקו הוי להקל וכמ"ס צ"ס ס"ק כ"א ע"ס הדמ"מ דעששו אחר אלף ה' כבר בזה הזמן ונכחן ואיך חזי' אלא מנהג שכתבו להחמיר ואין אחרי רשאי להחמיר בפניהם לכן צמקום ס' מעמידן על דין תורה עכ"ל ורמ"ז דס' מנהגא הוא להקל מסוגי' דקדושין (ל"ח) מלי הלכה אר"י אמר שמואל הלכות מדירה פורש"י הגהותיו הם עליהם בחול'. ושם מובאר דס' עולה מותר בחול' :

(ז) אמנם בדרכי משה מובאר שסובר דאפי' קודם שכלה הזמן מתקנת רגמ"ה הוי ספיקו להקל שלא גזר משום חשש איסור דלוריי' ואינה אלא תקנה בעלמא ובשל סופרים הך דחזי' התקין כס"כ בתקנה בעלמא. אך דזה ל"ע דהא מובאר ביו"ד ס' ר"ח צט"ו וס"ד דהריס הוי דלורייא וח"כ מכיון דרגמ"ה תקן תקנתו בח' ח"כ הוי תקנתו דלורייא וכל ס' דלורייא לחומרא. אך כבר חילק בזה הטוב"מ מ"ת (ביו"ד ס' קמ"ו) דכשארס חומר לשון חרס על נכסיו שם שנים הל על הגדר על אותו נכסים ודבר זה מפורש בחזרה שאלמר דכתיב אך כל חרס כו' אבל כשאומר צ"ד זה הלשון על חרס לא למדנו דבר זה מחזרת מרע"ה עד שאלו לדברי קבלה ופירשו לנו. והביא כן בשם הרמב"ן. וב' ע"א הטוב"מ דלפי"ו הוי ספיקו להקל דלא עדיף מדבר שהוא הלמ"מ והרי דבר שיעקרו הלמ"מ אין ספיקו להחמיר מ"ס צפ' המשניות דהרמב"ם והר"ם (צפ"ו) ממוסכת מקלות משנה ז' ומתוספתא דדווקא דבר שיעקרו מדברי תורה ושיעורו הלמ"מ אמונה בספקו להחמיר. משמע דדבר שחידשה הקבלה למשה מסיני הוי ספיקו להקל. וא"כ ס' חרס בתקנות צ"ד הוי להקל וזהו שג' הרמב"ם צ"ד דהוי רק תקנתא והלכין בספיקו להקל דלע"ז דהוי ס' מ"מ כיון דהוי ס' מ' בתקנת רגמ"ה הוי להקל דלא הוי דלורייא אלא מדברי קבלה כ"ל. ועיין בטוב"ס שם מה שהחליך בענין זה וישב שם מה שמוסר מרשב"א ותה"ד שהביאו הר"ט וס"ד דס' חרס הוי להחמיר דהוי דלורייא דס' מיידי שה' המוכר יין בעלמא עס הקהל בשעה שתקנו ה' משא"כ תקנת רגמ"ה לרבות :

(ח) אבן צמ"ס הטוב"מ דס' דברי קבלה דלא עדיף מהלמ"מ דס' להקל וזאת בדבר שיעקרו מן התורה ושיעורו דברי סופרים. הנה מלי' דפשיטא ל' דהלמ"מ הוי ס' להקל ל"ע מסוגי' דקדושין (ל"ט). דקאמר חרס אמונה ר' חסי אמונה ר' יוחנן עולה בחול' הלכה למשה מסיני. ח"כ ר"ן לר"א והא תני' ס' עולה בחזק אסור בחול' מותר אשתומם כשעה חדא ח"ל חיונה כך נאמר ס' מותר ויודעה אסור. מוכח מזה דל' דנאמר בפירוש ס' מותר ח"כ ס' בהלמ"מ אסור. דברים שגורדי הטור (ס' ר"ד) נראה כדעת הטוב"ס שג' דעלה בחזק אסור מן התורה ובחול' הלמ"מ הלך בחזק ס' אסור ובחול' ס' מותר. מ"מ גם על הטור יקשה מסוגי' הל' דעת הטור משמע דבכל הלמ"מ ס' מותר מוסגי' הל' משמע דדווקא גבי עולה משום דמפורש בהלמ"מ ס' מותר. וכבר הקשה כן צב"ה על הטור. ואמנם שהט"ז תי' דברי הטור אכן מ"ס שם שמשמע ל' מדברי ר' יוחנן דקאמר סתמא הלמ"מ משמע שאר הלכה לנ"מ ח"כ אלא שהלכה זו נשתנה דס' מותר בה ובשאר הלכה אסור ח"כ ס' מותר ל"ע. דברים אלו נכונים ובחורים. אך מ"ס שם עוד דלא נאמר בפירוש ס' מותר אלא משום דנאמר הלכה ובאסור עולה צ"ל נאמר קרא דהוי מותר דהא נאמר אסור עולה הלכה למ"מ ומהו ידעין דס' חילוק בין הלכה לקרא והיינו דס' מותר. מלבד שזה דוחק. הנה קשה ל' ג"כ דלף שאמונה הלכתא מ"מ אר"ך קרא צ"ל לחייבו מלקות. והגהרה ל' בזה צב"ה הוא כך דהנה בגמ' דקדושין (ל"ז). אחא דאמר שם מוזה שהיה חובת הגוף וטהרת בין בחזק בין בחול' חובת קרקע אינה טהרת אלא בחזק. וקאמר מנה"מ דה"ר אלה החוקים כו' בחזק יכול כל המלות כולן לא יחא טהרות אלא בחזק ח"ל כל הימים כו' ח' כל הימים יכול יחא טהרות בין בחזק בין בחול' ח"ל בחזק אחר שריצה הכתוב

שקבלו עליהם ועשו סיג לחורה כו' ואפי' תקנתו של מרע"ה עליו מדרבנן הם כמו שחמור משה תקן להם שבעת ימי המשתה ו' חבל מה שכתב בצנח"ס בדבר הוצאה כגון שמוציאין על עשה ומתירין על לא תעשה דבר תורה הוא כו' עיי"ש שהאריך הרבה בזה. והנה לענין חסד דלא מצינו חלל בדברי קבלה חורו מרזח (שופטים ה') ובדרש"ה מהאי קרא במו"ק (ט"ז) דמשמתינן. הרי זה דומה לשאר המעשים המכריזים במקרא שלטת הרמב"ן חסד דלורייתא. ולא דמי לנזירות בעשה ו' לא שהם דבר תורה. וכן הביא הגמ"ר שם מתשובות המיוחסות לרמב"ן סי' רס"ג ש' דמי המעשה חסד דברי תורה שא"כ לא הי' יכולים להקל ולא להתמיר בו' ולפיכך כל תיקן שנאמר בזה שכלה השאלה עליו ואלו מנלחין בו' וסלקין בו' בתיוק וכו' וקולא כמ"ס הר"ס ז'ל בהלכותיו. ואלו הי' דמי דבר תורה הי' לחומרה ככל ס' דלורייתא חלל דברי קבלה הם חורו חורו יושב' בו'. הרי מפורש בזה' הגל' דס' ח' לקולא ומוסר דס' דברי קבלה להקל כולל הוא ומותרו של הרמב"ן בזה' כמ"ס כולל. ובד"מ (ס' של"ד אות ח') כתב ע"ש מוהר"ם פארווא דלין חילוק בזה בין מותרס ומעודה דשניס דרבנן וחללי' לקולא וב"מ מוהר"ק שורש כ"ה דס' חסד להקל דלא כתשו' הרשב"א סי' תקל"א דמשמע דהוי דלורייתא. ובש"ע יו"ד (סי' ר"ח סי' ד') מי שעבר על ח"ל לנהוג חסור כימים שנהג בזה היתר מפני שגדיו הוא דרבנן. והש"ך הקשה ע"ז מסי' של"ד סי' כ"ח ש' שאם זול בנדידיו ובחרימיו לריך לנהוג חסור כימים שנהג היתר ותי' הש"ך דהבא בסי' ר"ח מיירי שזול בדברים שהמטרה הייב לנהוג בזה דמי דמי דרבנן והתם בסי' של"ד מיירי שקבל עליו דבר בנדידיו או בחרס ועבר על הדבר ההוא הוי מדלורייתא. ולעג"ד הדבר תמוה דלדבריהם ליכא מסתברא דהבא בסי' ר"ח דמיירי מדין נדרים ומדין עבר על הגדר שאריך לנהוג חסור כימים שנהג היתר וקאמר ע"ז דווקא בגדר דלורייתא. חלל בנדידיו דרבנן ח"ל לנהוג חסור דמשמע ג"כ דמיירי דעבר על הנדוי דמי שנהג היתר בדבר שנאסר עליו בנדידיו חלל התם בסי' של"ד דמיירי מדני נדוי ותי' שגדיו ופרט שם כל הדיוקין וכל הענינים שהמטרה חסור בזה ואפי' קאמר חס זול בנדידיו משמע דהיינו שלא נהג כל החומרות והתפרשות שהיו עליו חסור בנדידיו וכן כי לקון זול מורה כך. והתם קמי' לשון עבר דמשמע כמו עבר על הגדר שנהג היתר בדבר שאסר על עולמו בנדידיו חלל נראה בע"ה כמ"ס והרי עממא רבא חסד דרבנן להקל לפי מ"ס דבשלמא בקבל על עולמו בנדידיו ועבר על הדבר ההוא כיון דהוי דרבנן מקלינן לי' מוה"כ כשנדידיו ש' חייב נדוי עפי' דין שבער על חסד דבר וקיסורו חסור לגדוהו. ח"כ חס זול בנדידיו למה יתירבו לאלתר דא"כ מה כח ב"ד יפה ויטל הקים שלהם ע"ה המעורר בזה. ומה שהביא הש"ך בסי' הריב"ס וז"ל שא"כ שיהיו נידוי כלל חפי' שעה ח' דקיי"ל דבמדרים דרבנן אין קנסין. וה"ל שהדברים שהמטרה הייב לנהוג בזה לאו מדלורייתא הם. חלל להתיר לו דבר שנשבע עליו ושנשבע עליו בנדידיו וחרס דבר בנדידיו שאין מותרים עד שיעשו חסור דבר ההוא כימים שנהג בזה היתר עכ"ל והובא בבי"ו. וכתב הש"ך דמזל לקוח דהן שבע' ע' סי' ר"ח והרי הריב"ס מוחל בין חלל בדברים שהמטרה מחייב להתנהג בזה שא"כ לנהוג חסור וצין חס עבר על עולמו המדוי שאריך לנהוג חסור כימים שנהג היתר. חסד חס דרבנן כן נראה שכתב חס ד' בש"ע מפני שהנדיד הוא דרבנן ח"ל חלל חס הי' שם שבעה לריך לנהוג חסור בו' משמע מזה דעת הש"ך דהש"ך מיירי ששבע עליו חס המדוי. ומשעל שדעתו דהריב"ס ש' חלל להתיר לו דבר שנשבע בו' היינו שהיתה שבעה עם הנדידיו. וזהו י' לישב ג"כ דברי הרשב"א בסי' תקל"א דמיירי ש' שם שבעה ולכן מחמיר בספקיו דלא הוי דלורייתא וכן רחמי' בזה' הגאון מוהר"ה אלטער מוהרש"א סי' ל"ו שופרס דברי הרשב"א בזה' הגל' כ"י שלא יסור חסד חסד בזה' המיוחס' לרמב"ן שהם ג"כ מוהרש"א כמדת עייני"ם. ומה דמשמע חס מוהר"ם דלא זול בדברים שהמטרה מחייב לנהוג בזה חס חס לריך לנהוג חסור. ולפ"מ"ה הנה מיירי בזה

(יא) אלא דיקשה לפי' בדברי מהר"ק שורש ק"ו ש' לענין גט בע"כ דס' חסורא לחומרה וכש"כ חסור כהני דחמיר. ומהי דלענין מה שהקשה הב"י בזה' ששורש ק"א שהביא דברי הרשב"א דח' רגמ"ה כלה בסוף חלף ה' כבד' שבעו בע"ה בטיב טעם לחלק בין תקנה דב' נשים לתקנה דגט בע"כ. מ"מ חסדי' חפי' ח' תקנה רגמ"ה היתה לעולם מ"מ ס' חסד להקל כמ"ל. וחמירי החמיר מהר"ק כ"כ בספקיו. ובפרט לפי מה שהביא הד"מ בסי' של"ד דקן משמע מוהר"ק שורש כ"ה דס' חסד להקל דהרי לפי' מנאל סתירה בדברי משו' ח"ל על מ"ס בשורש ק"ו כמ"ל. והעל"ה בזה הוא מוסר דמבואר בתקנה רגמ"ה שבעלו ובס' ס' מהר"ם מוהר"ק שיוכלו להתיר ע"י מזה רבנים כשראו טעם מבורר. וא"כ י"ל דנפישתו לי' למהר"ק דבגדון שלו במוס' ומחללי' עליו ולא יכול לדור עמה אין לך טעם מבורר גדול מזה שיש להתיר חס' במאה רבנים. והש"ך חף שאלו מסופקים חס תקן כלל רגמ"ה כגון זה מ"מ ח"ל דשיל"מ שיש להתיר חס' ע"י מזה רבנים וקיי"ל בסי' דרבנן דשיל"מ להתמיר. חלל חס בשורש כ"ה מיירי בחד שגדוהו האל הגדול מהר"ם ח' חתבקס מהר"ם בשיבוע לא מעלה. ולא הי' חסד להתיר נדוי ולכן בקשו טעמים שנחללה לא הי' חס נדוי וכמבואר שם באריות. משא"כ הכא שכן מבואר בהתקנה עממה שיוכלו מזה רבנים להתיר כשראו טעם מבורר ח"ל דשיל"מ שאין להתיר מס' בלי מזה רבנים כמבואר בהתקנה. וכמו בגדיו דהוי דשיל"מ כמ"ס (גדלים ל"ט). משום חלל חס בפי מחשיל ח"ה הוי דשיל"מ משום שאפשר להתיר במאה רבנים. ומ"ס הרמ"א ב"ד חלל חסד ס' דבדרי' סופרים ולא חסד לדשיל"מ י"ל משום דיש בזה טורח גדול והוצאה מרובה להשיג מזה רבנים מג' מדיות ולא גרע מכאן שאריך הנעלה דלא הוי ככלל דשיל"מ מהאי עממא כמ"ס ביו"ד (ס' ק"ב):

(יב) וביותר ג"ל טעם מהר"ק משום דהוי ס' חסורן ידיעה דלאו מסופקים חס גזר בגדון דיד' דהיינו ש' בזה מוס' חס לא וס' חסורן ידיעה חפי' דרבנן הוא להתמיר. והרמ"א ש' להקל משום דהוי ס' דרבנן היינו משום שהביא שם מחלוקת הפוסקים הראשונים חס גזר רגמ"ה במקום מזה והוי פלוגתא דרבנותא דהוי ס' בגזר וכו' מיירי חסורן ידיעה משא"כ מהר"ק דמספקא לי' מאלו חס חסורן ידיעה דחללי' ימאל חסד חסד שיוכל להכריע ס' ח' ומיירי י"ל בדרות חלו חפי' ספקו של מהר"ק י' לקון בו' להקל. דבדורות חלו האחרונים ודאי לא ימאל חס חסד שיקריע ס' של מהר"ק. והוי ס' לכל העולם שאין זה ס' חסורן ידיעה כמ"ס ביו"ד (סי' ל"ח ס"ק ח') יעיי"ש) ובהו נראה לי לישב בע"ה קושיית הביטא חסד בשער הקטוב ס' ב"ו שפסקה חסד ואל"ס דס"ל כל תיקן דרבנן לקולא מהא דלחמיר' בעירובין (ל"ג). והלכתא בעיין לקולא. וזה בלא"ה הוי דרבנן וקולא ולפי הגל' מיישב שפיר בע"ה דבאמת לאחר חתימת התלמוד כל חסדי' דלא נפסקה בזה' הוי בחזקת ס' לכל העולם דמי יפשוט מה שלא נפסקה למסדרי הש"ס חלל חס' ענשו ס' חסורן ידיעה חלל ביומי' מסדרי הש"ס היה חסדי' בחזקת ס' חסורן ידיעה ולא הי' יכולים להקל מחמת ס' דהא הי' אפשר להיות הספק נפשוט לחסד מחמירי התלמוד. ולכן מסיק והלכתא בעיין להקל דלפי' בזמן חכמי

ילדה מעשין ל' לאסוק. ובי נפקא שקלא כחובה עכ"ל
הרמ"ה המביא שם בברכות מדרבי:

(ב) והנה הב"ש (ס' קד"ר ס"ק ל"ה) הקשה על הגהות מרדכי מנה מסתפק חי יכול לגרש בע"כ בזה"ל בשהא ע"ש ולא ילדה והלא הוא עצמו מביא אח"כ השו' רמ"ה סיכול לגרש בע"כ. אך באמת בחשו' רמ"ה לא מנח כלל גרושין בעל כרחם של אשה אלא כשופין הבצל לגרש אם אינו רואה. ודליתו בדגוה מרובה שהעיר בזה על הב"ש וכעת לתרץ דמדברי רמ"ה שכל דכל זמן דלדידהו בזה לא נסיב אחריהא ולא כתב חסור למיתב אחריהא משמע דלא נזר במקום מילא [ולעג"ד נראה דמנוח כן עוד מונה שסיים הרמ"ה דלמחר ר' יהודה כו' ר' תחליפא בר אבמיא אפי' נשא השער ושהא כו' משמע דביפין ל' משום דקו"ל כו' תחליפא. ואי הו"ל רמ"ה דמשום התקנה והחרס חסור ליקח שתי נשים אפי' בשהא ע"ש ולא ילדה. א"כ י"ל דכו"ע מודים בזה דיגרשה בראון ויקח אשה אחרת דמאי דס"ל לר' יהודה אין מעשין אלא לפסולות ולא לשהא ע"ש ולא ילדה היינו משום דלפטר לישא אחריהא וימינו לניחא דגמ' חבל לבתר תקנת רמ"ה דאי אפשר לישא אשה אחרת כ"ו שאלו מגרש הראשונה מודה ר' יהודה דמעשין אותו לגרש הראשונה ולישא אחרת] וז"ל לפי' הדגול מרובה דכוונת הב"ש דכיון דמוכח דרמ"ה דתקנה בחסור לקוחות שתי נשים לניחא במקום מילא דפ"ל כגון בשהא ע"ש ולא ילדה ה"ל דליתא לתקנתו בגרושין בע"כ בשהא ע"ש ולא ילדה:

(ג) שוב ראויה צנו"י מ"ת ח"ע ס' ק"ב שכל לתרץ קשיית הב"ש מהנחות מרדכי. דלע"ג דשני הגהות דרמ"ה חסור שתי נשים וגט בע"כ שוים הם בצינוח וזיון דשני במקום מילא אדרבה יש להחיר טפי גט בע"כ דביתר שתי נשים אכתי לא מסתגי לן דלולי לא תנשא לו אחרת בעוד שזו אגידה ב'י. מ"מ אחר כלות אלף ה' שאז כבר בלה הרס רמ"ה לענין ב' נשים אבל לענין גט בע"כ עדיין החרס קיים וספיר כתבו הגמ' דל' אם יש לגרש בע"כ דלולי עדיף להחיר לו לישא אשה אחרת שהוא רק מנהג הדורות מלהחיר לו לגרש בע"כ שהוא חרס רמ"ה. ואני תנוה ע"ז דהא דברי הגהות מרדכי מפורשים היטב שהוא מסתפק מתקנת רמ"ה ואיך ואיך יתפטר דקלי דיוקא אלאחר אלף ה'. גם יקשה דברי הגאונים שהביא הרש"ל בחשו' ס' י"ד הא"ז ציבנות והמרדכי בשם ר' אביגדור כן בפי החולין והסמ"ק שכתבו דאם ה' היבס נשוי שלא יכול ליבס מנה חרס דרמ"ה ואפי' למאן דס"ל מלוות יבוס קידמות ואותו הגאונים כולן אלאף הש"י כמ"ס הרש"ל שם ולדברי הטוב"י הא במקום מילא לאחר אלף ה' וודאי שרי לישא אשה על אשתו. ואפי' לפני אלף ה' ה' ה' ה' הגהות של רמ"ה במקום מילא כלל. וכי לא ידעו כל הגדולים הנ"ל מתשו' רמ"ה בעצמו דע"כ מוכח מדברי דמקום מילא שרי לישא אשה על אשתו:

(ד) ולכן לעג"ד ענין אחר בשוב דברי הגהות מרדכי דהנה מובאר במהר"ק שורש ק"א הטעם לתקנות רמ"ה שהקן בפני הפרטים וההוללים המשוללים בגשיותיהם שלא כראוי וביבא כן בשם הרשב"א ובחסור לקוחות שתי נשים אינא עוד טעם אחר במהר"ס פארווא דרמ"ה ראה לפי לוק העתים ומיישע הפרסם אחר בספרת ר' אמי ציבנות (ס"ה). כל הטעם אשה על אשתו ויליא ויתן כחובה. דגם רבא מודה היכי דה"א למיקם בסיסוקייהו שאלו לנשא אשה על אשתו ודליתו שגם בחשו' משכנות ועקב בחשו' טעם זה. ועפ"י ל"ל דהנה בחסור נחיות גט בע"כ שייך גם בשהא ע"ש החשש המובא במהר"ק על שם הרשב"א דלע"ג דלא קיים פו"ר. מ"מ מי יומר דהטעם של היבס שרואה לגרש הוא באמת משום מלוות פו"ר דלמא הוא מן הפריים ורואה להתעלל בחששו שלא כראוי וגם שאחר שיגרשה לא ישא אשה בת בנים להוליד ממנה ודע דלוי חושש על מלוות פו"ר וכמ"ס הגאון מהר"ר רפאל בספרו ושב הכהן ס'י

חכמי התלמוד ה' מקילים בה. וכן מני הוא בם' שנסתפקו בה הראשונים ז"ל לחין בצומו לפשוט ספקותם ולא הו' אללי' ס' חסרון ידיעה דהם' לכל העולם. ואף דבדינת חדש שם בהעתיקו כללי ס"ס ממונת יעקב ס' ח' כתב דמה שנסתפקו הראשונים חיו ס' כלל חיו מוכרח וכבר פסק בזה ג"כ בם' בית יאחק שער הספיקות ס' ס' ועי"ש עכ"ל ישבנו בע"ה דברי מהר"ק סיפור גם דס' ח' להקל ולא יסחור ח"ע משורש כ"ה וז"ל עוד דמוכח מדרבי יעקב ס' ח' גופי' דהו' ס' דרבנן ממי"ס דס' חסורא וכס"ר חסורא כהאי דחמיר וחי הו' כוונתו ל' חסור דלורייתא דהו' לחומר' מה יסיות לומר בחסור דלורייתא חסור כהאי דחמיר מה מילוק יש בחסורין דלורייתא לומר זה חסור קל וזה חסור חמור אלא ע"כ דמודה מהר"ק דלן כלן אלא חסור דרבנן וכמ"ל בע"ה:

(ו) והנה המחמירים בתקנת רמ"ה שהובא בחשו' רש"ל ס' י"ד שהוא רבנו אביגדור שבהגה' מרדכי פ' החולין דחמיר גס ציבנות שפלה לפני מי שה' נשוי אשה דכופין אותו לחלוץ מילא וז"ל בהגה' מרדכי כחובות ס' ר"א שכל' דתקנת רמ"ה חסור קל הוא. שלא נזר הגאון אלא משום קטעה ולא משום דכרח דלורייתא כלל. ועיקר דבריהם בזה שאלו דתקנת רמ"ה הו' אפי' במקום יבוס יתבאר ח"ה לקמן ס' ב'. ובמהר"ל שהוא רב גדול ומוכח וכן בזהבני חשכמים כמ"ס בחשו' הח"ל (ס' קד"ר) כתב בחשו' ס' כ"ה אם יסכים להחיר לו נשואין חסכים כו' דרבנן עדיין עובדא והדר שיליגן הרי מובאר בדבריו דה' רמ"ה הו' דרבנן ומה שהביא בם' בעי' חיי מנה"ל בשם ש"ת ספרדים דהו' חש' ס' דלורייתא ויהודה הו' ועיין ג"כ בחשו' הגאון מהר"ס חלעטר מווארשא ס' ל' שהאריך הרבה לזכות חשו' הספרדים הנ"ל ומוסיק לחין לחסר לחומר' של חשו' הספרדים. וכבר ביארנו בע"ה ענין זה על נכון דלן בח' רמ"ה עכ"פ בזה"ל כ"ה ס' דרבנן ומנהג דהו' להקל מכל הטעמים המובארים למעלה בע"ה:

תשובה א

סימן ב

אם תקן רמ"ה גם במקום מצוה כגון ביבמה או נשא אשה ושהא עמה עשר שנים ולא ילדה:

(א) כתב בהגהות מרדכי פ' החולין וז"ל ומתקנת ר"ג ואיך שתקן שלא לגרש אשה בע"כ ל"ע אם יש לגרש בע"כ אם שהא עשר שנים והאשרי פסק לגרש ועיין באלפסי. תשובת ר"ג ח"ט ושהא עמדו יחד ה' שנים ולא ה' להם בנים ולא ראה האשה דס' כ"ה לפרקים ולא בוסת קצוע. רק לשעה בשעות פעם אחד. וכך ה' ל' ג' פעמים ושהא פעם ד' ארבע השנים שלא ראהה והיתה סבורה להיות מעוברת ולא נחשבה וחרה למנהג הראשון ג' פעמים וברביעית לד' חדשי' ואח"כ ראהה ל' בשעות והוא מריב עמה הנה גבורת הנשים לי למה איך מתעברת והאשה חמה הדבר וגם אני סבורה הייתי להיות מעוברת ואפשר שמלך גרס. הש"י ר"ג מ"ה היום הו' יראה עד עשר שנים ואם לא תלד יוליא חסר כחובה ואפי' שאינה ראויה כשהר נשים לא תפסיד כחובה שאלן זו קרוי' חילונית כו' ואחר ששהא ע"ש אם לא ילדה לגרש כפיין ל' משום בטול פו"ר דכל כמות דלדיד בה לא נסיב אחריהא דלמחר ר' יהודה חמיר רב חי' מעשין אלא לפסולות כי אמריהא קמי' דשמואל אמר לי כגון חלמנה לכהן גדול כו' אמר ר' תחליפא בר אבמיא אפי' נשא ושהא עמה עשר שנים ולא

(ד) ועוד י"ל בזה דבר חדש בצ"ה. והנה תחלה לירוש' חס' תבאר בדיון חרס רגנ"ה אם הוא משום תלח' לשבועה או משום תלח' דנדר ופנ"מ לענין שיחול על דבר מזה. והנה התבצ"ץ (תל"ח סי' י"ג) כתב וי"ל ואם נשבע אישור או בחרס יגדירו דינו כשבועה ומתעבדו בילמוד' י' ופנ"מ חס' ר' עקיבא' ההרס הוא השבועה כי ח"ל אחר כל הגשס בחרס ובניידו חפ"י בלי שום תחיל' ככלבו אין כל עליו האישור כשבצע לבצע את המזהר בו. ובס' י"ד כתב התבצ"ץ וחס' היא שמתח' י' נראה כדן אישור דלמחר' צפ"נ לשבועות שחל' אמרו בצלון נדר בלא שום שבועה והפסד נמי דבכל שני יסבין ליה חומר נדר לחול על דבר מזה והומר שבועה לחול על דבר אחר צו ממש. אבל מה שרמזה לו ודאי בזה שדיון שבועה יש לו שהרי מותר גבירא וכן רמזו לרשב"א וי"ל תחשו' ועוד שחל' בילמוד' י' ופנ"מ אמרו חס' לזה החרס הוא השבועה וכי' עב"ל התבצ"ץ וי"ל הנה מנזרח מדבריו דמסקנתו הוא דחרס וכו' כשבועה. וח"ל חגי מנחשל מחד על הרמ"א בס' רל"ט שהביא שני דיעות בזה ובתב וי"ל דריון לחומרה בו' מה היה רק הס"ל תחשו' הרשב"ץ בס' י"ד אבל מסקנתו שס' דהוי כשבועה כמו בס' י"ג' והס"ל מביא רמז ל"ה את מנדרים קלמאר חיידי דמי דגריס דמותר תחל עליה את חרמיס דמותר תחל עליה. ולעז"ז שס' לדחות רמז וז' מנמ"ה הרמנ"ג במשפט' החרס הובא בנצ"ב המיוחס (הק' וי"ד סי' קמ"ו) דהרס הנזכר בחרס הוא על הגשס אבל כאלומר ב"ד זה הלשון על ארס את חרמי' ביטוי הנקס' ופנ"מ י"ל דמנ"ה מוירי מחרמי נכסס והוי כנדר אבל חרמי' ב"ד י' כשבועה דמותר נפסא. ובזהו עומד ומתעורר על דברי

מבואר ברש"י (כחובות ע"ג) דמדאורייתא לא ממויב בשא אשה ושהא עשר שנים ולא ילדה אלא לישא אשה אחרת אבל לגרש את הראשונה אינו ממויב אלא מדרבנן. והשאלה למה ה"ל הנה ח"ל להרס רגמ"ה על לקחת אשה אחרת בשא אשה ושהא ע"ש. דקבלת החרס הוא בזה ששהא אחר ע"ש ואינו לוקח אשה אחרת. וח"ל הרי הוא מקבל חרס לבטל מזה דאורייתא ואין החרס חל. וח"ל כי כמה דליתא להאי גבילה בליסור שתי נשים גבי שהא ע"ש ולא ילדה דודלי ליתא חרס רגמ"ה בכה"ג וכדמוכח ב"ב מנשא רגמ"ה בעלמנו שהביא הגהות מרדכי כ"ל. אבל מ"מ שפיר מסתפק הגהות מרדכי בתקנת גט בע"כ אי טוסה בשא ע"ש ולא ילדה. משום דלגרס הראשונה ליתא אלא חובבא דרבנן ב"מ ש"ס דכחובות (דכל כמה דליתא להאי גבילה לא נסיב אחרייתא) ואמאיה דרבנן שפיר חל שבויה וחרס כמ"ש בש"ע סי' ר"ט. וח"ל שפיר י"ל דתקנת גט בע"כ איחא גמי בשא ע"ש ולא ילדה. אי דלמא אפי' במקום מזה דרבנן לא תקן רגמ"ה וזהו ספקיו של הגהות מרדכי. ומיישב ג"כ מאי דס"ל לכל הגדולים שהביא ההש"ל דתקנת רגמ"ה בשתי נשים איחא אפי' ביצמה משום דעל זה שפיר חל שבויה וחרס כמ"ש בש"ע סי' ר"ט סעיף ז' הנשבע להחזיק ליבמותו אין זה נשבע לבטל את המילה בדבריה תלה רחמנא אי מיחא יזה לייבס אי מיחא ליה לחזק:

(י) והנה רחמי בתשו' משיבת נפש (סי' ס"ט) הביא בשם מהר"ם פלדוזה דעדיף עפי' לגרש בע"כ משנתור לו אשה אחרת לשון התקנה שאין להחזיר מפורש. אלא בתמא אגסי מנ' קלות מנ' אלוות בעטע מבור. וז' דמשביט נפש דבי גט בע"כ ממויב לגרש אינו נכנס כלל בתקנת רגמ"ה שהגאון לא תקן אלא במגרש מלטוט אבל לא בכגון זה דחכמים חיבובו לגרש. ועפ"י ההקדש בס' ה"ל על מ"ש הגמיון יוסף בשם הריטב"א בשא ע"ש ולא ילדה שישא אחרת משום פו"ר. ולמה תחיר לישא אחרת כיון שיוכל לגרשה בע"כ דעדיף עפי' לפי טעם ה"ל. והנה לבאר דבר זה לריכס אנו תחלה לבאר בע"כ דברי התקנה בענין מזה רבנים. הנה כבר ביארנו בע"כ הריכא דלדיר לקיים מלות פו"ר יכול לישא אחרת משום דאין החרס דרגמ"ה יכול לחול אמאיה דאורייתא. והנה בב"מ סו"ס ר"כ מביא בשם שחי' ח"ו קטן ב"ב שנתן ח"כ לאשתו שלא ישא אחרת אחרי מותה. אין נדרו חל ואפי' כבר קיים פו"ר. ופי' הב"מ משום דאפי' קיים פו"ר עדיין ממויב לישא אשה ומזה דאורייתא הוא משום צורך רצו וצדק בו' ולפ"י הנה כל שאינו יכול להיות עם אשתו הראשונה להחיות רצו אין יכול לקבל ע"פ חרס רגמ"ה לפרוש מנלשת אשה אחרת דהוי נכנסע לבטל את החרס כ"ל ובודאי לא תקן רגמ"ה בכה"ג כיון שאין החרס יכול לחול ע"י. אך אמנם דא"ל משיקרא לגמרי תקנת רגמ"ה דכל מי שירצה לקחת אשה על אשתו יאמר שאינו יכול להיות עם אשתו הראשונה וישא אחרת ע"כ בעי בזה מאה רבנים שהם יראו שיש בזה טעם מבורר שאינו יכול להיות עם אשתו הראשונה. נמאל לפי"ו דכל עיקר מה שהאריך רגמ"ה שלא להשוות מדותיו הוא בתקנת שתי נשים בדוה שיתות ביטול מזה דאורייתא. אלא דבשא ע"ש הדבר ברור שיש כאן עקירת מזה דאורייתא. אבל בענין אחר בענין מאה רבנים שפירשו שאין החרס חל על אשתו הראשונה ואיך לישא אחרת משום דאין לא חל חרס רגמ"ה כיון דהוי לבטל מזה דאורייתא משא"כ בצינוט גט בע"כ דלעולם אין בזה ביטול מזה דאורייתא. דאפי' אותן שסופין אותו להוציא היינו באחת משתי עמיתים או משום דלי אפשר לו לקיים פו"ר עם אשתו ז'. או שאחר לו לבוא עליה אב מ"מ שישא מזה דאורייתא לגרשה בלי רצונה זה לא מצינו זולת באמנה לכה"ג וגרשה ותלזה לכהן הדין בו' דמשמע בכחובות (ע"ג) דהוי חובב דאורייתא לגרשה. ובזלזל אין מקום להאריך מזה רבנים. כי הדבר פשוט דכל אלו לא תקן רגמ"ה שאין החרס חל אב מ"מ שישא מזה דאורייתא וזהו הטעם שלא נזכר בתקנת רגמ"ה היתר מאה רבנים גבי גט בעל כרחו. אבל מכל מקום ודאי בשא ע"ש עשר שנים ולא ילדה ובה"ג שרי לישא אחרת ולא נגיש בע"כ כ"ל ויפה כתבו הריטב"א

(ח"ב) בית

בר"ן נדרים (סו) משום דכתיב ככל היוצא מפיו בו' וא"כ מכיון דשמן לא פשט בכל ישראל ולא חלה הגזרה בשמן כלל משיקרא ח"כ בטלה כל הגזרה ואף כיון ונדר דמ"מ לר"ד לבטל הגזרה בב"ד כיון שפשטה בכל ישראל ולא נישא מקבלת הרבנים מ"מ יכול לבטלה אפי' ב"ד קטן. ואמאי אמרי' ד"ל דבר אפי' יוצא אלוהי וב"ד אין שומעים לו (ע"ה) משמע כל ח"י דבר ואפי' יין ואמאי נהי דפשט בכל ישראל מ"מ לא הוי כגזרת ש"ן דמחמת הגזרה כבר בטלה כיון שהותר מקצתו היינו ש"ן דלא פשט ברוב ישראל ולא חל משיקרא. וח"כ גם יין לא הוי אלא בקבלת הרבנים. ואין לומר דמשום דפשטה בכל ישראל אין שומעים אפי' לא"י וב"ד חף חי הוי רק בקבלת רבנים בלא גזרת ב"ד דהא בירושלמי הוצא בתוס' שם אמר הטעם דא"ש אפי' לא"י וב"ד משום שעמדה להן בנפשותיהן משמע דהיינו משום גזרת אותו הב"ד דב"ש וב"ה. והא אותה הגזרה בטלה מקבלתה בשמן ואמאי לא בטלה כולה ואפי' נדדרי ליבור לא אמרי' בהו בטלה מקצתו בטלה כולה היינו משום נדדרי ליבור אין מיתרין אלא מאלף ולהבא (ועי' ש"ך סי' רכ"ה ס"ק פ"א) משא"כ הנה דבטל במקצת משיקרו דהיינו בשמן שלא פשט ברוב ישראל ולא חל משיקרא כלל וגם דוחק לומר דא"ג דפת ושמן ויין כולו חרס גזרה מ"מ לאו בכלל אחד נאמרו אלא כל אחד נגזר בפני עצמו והא דחשב' בחדא גזרה היינו משום דטעם אחד להם דהא אין פולין ואין קורין לאור הכר קאמר בגמ' טעם אחד שמה יטה (שבת יב.) ואפי' קאשיב להו ר"ש בחרתי. אלא ע"כ ל"ל מכיון דגזרת ב"ד חלי בקבלת העם ובהתפשטות הגזרה ביניהם. ח"כ אפי' נכלל בגזרה אחת כמה דברים לא הוי כשבויה כבולל אלא כל דבר ודבר הוי כפרט בפ"ע. ולכן אם נתקבלה הגזרה לענין אחד לא נתקבלה על תבטלה בחד כל הגזרה אלא בזה שנתקבלה הגזרה והתפשטה בכל ישראל הרי היא בחוקף החומר ולענין מה שלא נתקבלה בטלה וה"ל לענין שחול ע"ד מזה לא שייך כלן כולל כיון דחלי בקבלתם ואם מתנגד בחזרו האיסור לענין מזה הרי הוא כאלו מקבל עליו האיסור לבטל מזה הפרט ולא ע"י חסם ושבויה כ"ל [ואולי היה נראה דהטעם דלא נתבטל גזרת יין בבטול גזרת השמן משום דהעיקר הוא היין כדמוסיק בשבת גזרו על פתן וסמנן משום יינם ועיין יו"ד סי' רכ"ט סעיף ג']:

(ח) עוד נ"ל להודיע בן מהתוס' ור"ש ע"ש שכתבו שם התוס' (לה): ד"ה מכלל דליכא מאן דשרי ו"ל מדקאמר פת לא הותרה בב"ד מכלל דליכא בשי' הוי שרי ליה אלא לא פשט איסוריה ומכאן סמכו עתה ללחול פת של עכו"ם כיון שלא פשט איסורו בכל ישראל ויש לסמוך על דברי רשב"י ור"א בר' לר"ק דאמרי' אין גזרין גזרה על הציבור אלא רוב הציבור יכולים לעמוד בו בו' ודבריהם מבוארים יותר ברה"ש ש"י ו"ל מדקאמר מכלל בו' משמע שידוע היה להם שיש מקומות שנהגין בו היתר בו' ועל זה סמכו הגדולים שלא חסרו אותן לבני מדינתם שנהגין בו היתר כי אמר שם מאותן המקומות שלא פשט שם איסורו. וכן מוכח לקמן שפת לא פשט איסורו בכל ישראל מדאמר ר' שמלאי לר"י נשיאה בימינו תחיר את הפת והשיב לו ח"כ קרו לן ב"ד שרי' משמע הא לא"ה הוי מיתרי'. ע"כ מבורר מדבריהם שמוכחים מהא דהוי מלו להתיר גזרת איסור הפת דלא נתפשטה הגזרה בכל ישראל. ולכן תליין דמקום נשבע [לחול] פת עכו"ם דהוי ממקומות שלא נתפשט בהם האיסור. ולכאורה יש לדרוש דלעולם איסור הפת נתפשט בכל ישראל והא דהו מלו להתיר היינו משום כיון דשמן לא פשט בכל ישראל. ושמן ופת הוה בחדא גזרה וכיון דבטלה מקבלתה בטלה כולה. אלא דאכתי לר"ד להתיר בב"ד קטן מיהת משום שנהגו באיסור ולא נישא מקבלת הרבנים כ"ל. אבל מ"מ בלא התרה חסור משום דנתפשטה בכל ישראל. וח"כ נחה הטעם ש' הרא"ש שהוא מאותן המקומות שלא נתפשטה התקנה באיסור הפת דה מלך כיון דהרמיה מנמי' אידרי לה כ"ל. אלא ע"כ ל"ל משום דגזרת ב"ד חלי בקבלת העם ולא שייך בזה כולל ואם בטלה מקבלתה לא בטלה כולה. וה"ל לענין חרס ושבויה לא שייך בזה כולל כ"ל:

(ט) ועפ"י הנה מיושב בע"ה דברי הגהות מרדכי דהנה

(ג) הנה לפי מה שביארנו בע"ה דאם איחא לחרס רגמ"ה שלא לגרש בע"כ ה"ל איחא לחיוב קיום העונה. ח"כ לדעת הר"י שבתום' שנועוה דשבועה לא חלה על האיסור בקום ועשה אפי' כבולל. ע"כ דבגרשוה לנכח ליכא לחרס רגמ"ה לגרש בע"כ דלא יוכל לחול בזה בכל חומרתו היינו קיום העונה וכיון שלא חל החרס במקצתו בגרשוה לנכח ליחא לכחיה דנדר שבעל מקצתו בעל כונו. אך הנה לדעת הריב"ז א' שבתום' שם משמע דאפי' בקום ועשה חס אינו מוזכר האיסור בפירוש חיילא שבועה בטול וא"כ י"ל דבנ"ד חל החרס דרגמ"ה אפי' בשא חשה בעבירה. אמנם מחשו' הר"ן שהובא בב"י יו"ד סי' רל"ט גבי כלל הקרן עם הרבית לא חלה השבועה בטול ואפי' ברבית דרבנן והיינו משום דשבועה לעבור על איזה איסור בקום ועשה לא חלה אפי' כבולל ואפי' חס האיסור רק דרבנן וכן דעת הרשב"א בחי' כהר"י. וכ"כ הראב"ד והרמב"ן במלחמות שכתב דמי הכי דבמדרים שמלין על דבר מזה מ"מ לא חלין לבטל מזהו ל"ת בידים ה"ל שבועה כבולל ח"ל לבטל מזהו בקום ועשה ודעת הר"י שבתום'. ח"כ הרי דרוב הפוסקים הראשונים לא ס"ל כריב"ז אלא כר"י שבתום' והכי ק"ל. וא"כ נחבאר בע"ה דחרס רגמ"ה לא חלה כלל על גרשוה לנכח ולא שייך כאן כולל :

(ד) והנה בסי' ב' ביארנו בע"ה דבנ"ד לא שייך כולל בחקת רגמ"ה משום דחלויה דקבלת העם ולא שייך בזה כולל כאשר נחבאר שם בע"ה בטוב טעם. אמנם לפי הטעם ה"ל דלא הוי כולל אפי' לריב"ז ואפי' בשב ואל תעשה לא חלה החרס היינו דוקא במלוא דלוייתא אבל במלוא דרבנן שפיר לא חלה כמו שחלה השבועה אבל לפי טעם זה שכתבנו כאן דהוי שבועה בקום ועשה לבטל איסור ח"כ אפי' באיסור דרבנן דהיינו שאסור לבוא על אשתו רק מדרבנן אין חרס דרגמ"ה חל שלא לגרש בע"כ מטעם ה"ל דאם חל שלא לגרש בע"כ מחייב ממי שבועה וכיון דלא חל לענין העונה לא חל ממי לענין שלא לגרש בע"כ כנ"ל. דחרס שבעל מקצתו בעל כונו וכיון דבעל מקום העונה היכא דאסורה עליו מיהת מדרבנן [דלחין השבועה חלה אדרבנן בקום ועשה כמ"ש בר"ן שבע"ה שהבאנו למעלה ופסקן כן בע"ה סעי' ו' אבל אם נשבע לעבור על מלוא ל"ת אפי' היא דרבנן לא חלה עליו שבועה] בעל ממי לענין שלא לגרש בע"כ מנאלא לפי"ז אפי' בשבוי' לנכח דהוי דרבנן כמ"ש החוס' בקדושין (יב:) ד"ה חס הקלנו בשבוי' בו. ליכא חרמנ"ה לגרש בע"כ :

(ה) והנה בסי' ח' סעיף י' כתב הרמ"א ובמקום שאין הראשונה בת גירושין כגון שנשאת או שהיא מן הדין לגרשה ואינה רואה לקח גט ממנו יש להקל להחיר לו נישא אחרת עכ"ל הרמ"א. וכתב הב"ש ס"ק י"ג דמדרבנן הרמ"א וכלל שניהם יחד נשאת ומן הדין לגרשה ש"מ דדינא שוה ובסי' קט"ו כתב דבמקום שמן הדין לגרשה לא גזר רגמ"ה א"כ לא בעינן מלא רבנים וה"ל בנשאת ובעל כחב דלריך מלא רבנים. אלא דטעמיה דהרמ"א שפי' מ"ש ד"מ דכבר כלה חרס רגמ"ה וא"ל מלא רבנים. מיהו הב"ח כתב קבלה היא מגדולי העולם שיטע הענין לפני הגדולים שבאחוז הדור וישימו בהיתר מלא רבנים. וזו חובן כוונת הב"ש. ומדברי הב"ח נראה שלא דבר רק בנשאת. אבל כשהוא מן הדין לגרשה י"ל דגם הב"ח מודה דיכול לישא אחרת בלא מלא רבנים. ובתשו' שב יעקב סי' ח' השיג על הב"ש וכתב דמה שכלל רמ"א ה"י ב' דיוס היינו היכא שהדיון לגרשה ומ"מ היא לא פשעה כגון שהח"י שנים ולא ילדה וזה שוה עם נשאת ובעיניהם לריח החרס ממלא רבנים והרמ"א בסי' קט"ו ס"ד בהג"ה ויכול לגרשה בע"כ ואין בזה משום חרס רגמ"ה היינו שבוירת על ד"ת שהיא פשעה וזרע שכן הוא דלח"כ סתרו דברי רמ"א אחרדי דסם החליט דלא שייך בזה חרס רגמ"ה וכאן הביא י"ש חולקין דוהא אף במקום מלא אלא ודאי דכאן מייירי שלא פשעה ולכן י"ש חולקין אבל בסי' קט"ו מייירי שפשעה ולכן אין חולק. והטוב"ס סי' ח' הביא ג"כ דברי השב יעקב אלו. אמנם לעג"ד דברי הרשב"א שהבאנו שם מקור הדיון דסי' קט"ו אינם מורים אל החולק של השב יעקב הג"ל שכתב הא"ר יתקן הרב

דאם רואה לגרש מיד וליתן לה הכתובה אין מוסיפין לה על כתובהה וי"ל דאף בלאו דלא יגרש אינו עובר. וא"כ כי הכי דיכול לגרשה בע"כ מלא הדיון אימתי שיראה ה"ל יכול לגרשה ממנה שכו" בטענה שרואה לגרשה מיד כל אימת שיראה ומה יעשנו לה השופטים שבה"ד. ומה שהוכיח מדברי מהר"ק דלא גזר רגמ"ה לקיים עונה י"ל להיפך דמדברי מהר"ק מוכח דגזר רגמ"ה לקיים דלח"ה וכוונת מהר"ק כמו שחשב הגאון ה"ל שבתום' שם' ושב הכהן דאם היה רגמ"ה גוזר אף בזה ה' מחייב לקיים עונה משום פו"ר ח"כ למה מסיים שלא יהי' תקנתו קלקלה. מה זה שייך כלל לתקנת רגמ"ה. ואיך יהי' מתקנתו קלקלה הא מניין שרגמ"ה חוקן שלא לגרש בע"כ ממילא מחייב שבועה משום לא יגרש ומשום פו"ר. אלא ע"כ י"ל כוונת דברי מהר"ק דכיון דמן הדיון יכול לגרשה בע"כ אלא שרגמ"ה חוקן שלא לגרשה בע"כ. אין הדיון נותן שחיוב שבועה כיון שהיא שטאה לו ואפי' משום פו"ר אינו מחייב בזה כיון שהיא שטאה בעיניו וא"כ יהי' תקנת רגמ"ה בחמת קלקלה לזה דלא יוכל לקיים פו"ר וע"כ מוכרחים אנו לומר דרגמ"ה חוקן שמתחייב ב"כ לקיים עונתה ואם אינו מקיים ה"ל בכלל מגרש בע"כ. כך י"ל ברור בע"ה בכוונת מהר"ק. שוב ראינו שדבר זה כבר מבוחר בחמ"ס (סי' ע"ו) שלאחר תקנת רגמ"ה מחייב גם בשאר כסות ועונה והביא רח"מ מחשו' הרש"ש ומהר"ק. וכתב דכן הרמ"א דס"ל דפשוט ממוחזק מ"מ מודה שבועה דלא יגרש. ועי' ב"ש שם שהביא דברי הרש"ס. והביא גם מש"נ דאף בזה"ל אינו מוריד כשרואה לגרש וליתן הכתובה. ואח"כ הביא דבתשו' הרש"ס ומהר"ק משמע דחייב ליתן לה מזונות וכסות וכן לקמן סי' ק"ו ומוסיק מיהו נראה דלחין כופין אותו לשמש עמה. אלא דתמיהא לי שלא הביא שום ראייה לזה. אך בחמת סי' דברי הב"ש כך הם דלקמן סוף סי' ק"ו כתוב בהג"ה אבל משום שאר מומין אינו יכול לגרשה בע"כ אבל מ"מ אין כופין אותו להיות עמה מאחר דמחילה עליו ורואה לגרשה ולתת כתובהה ומדייק מזה הב"ש דמדרבנן אין כופין אותו להיות עמה מאחר דמחילה בו היינו לענין עונה אבל שאר וסות מייב דלא שייך בזה מילוא וזהו שם הב"ש ולקמן סוף סי' ק"ו משמע דהוא חייב ליתן לה מזונות וכסות מיהו נראה דלחין כופין כי' היינו דזה פי' דברי הרמ"א שם שחייב בשאר וכסות אבל לא שבויה משום דמחילה וסם בסותי' ק"ו כתב הב"ש דאם חלה מחילה עליו אפי' חס רואה ליתן לה הכתובה אינו יכול למנוע ממנה שכו" ומה רואה דלא כתשו' מהר"ס ובי"ח עכ"ל שם. ולפי"ז הנה מבוחר דגם דעת רמ"א דכיון שאינו יכול לגרשה אינו יכול למנוע שכו" דתקנת רגמ"ה חלה גם על מינעת עונה. וא"כ קשה לי אפי' אי מחילה עליו ממ"א אי שם בזה תקנת רגמ"ה ח"כ אפי' שבויה יהא חייב ואם ליכא לתקנת רגמ"ה במחילה עליו ח"כ אפי' לגרש בע"כ ש"ד. וא"ל דלענין חיוב עונה ליתא לתקנת רגמ"ה במחילה עליו ולענין לגרש בע"כ איחא לתקנת רגמ"ה אפי' במחילה עליו דלחין גזר ושבויה לחלחין דאם בעל מוקפתו בעל כונו כנ"ל. אך הנה המעיין במהר"ק שורש ק"ו שהוא מקור דין זה שברמ"א סופי' ק"ו יראה להדיא דטעם מהר"ק משום דהוי ספק אם חוקן רגמ"ה במומין שנמאסת עליו ולכן מס' אינו יכול לגרש בע"כ וגם ח"כ לטוב בשכו" מוסק. וא"כ אין חלוק בזה בין שאר וכסות לעונה. דהיכא ששייך תקנת רגמ"ה שייכא אפי' לטוב לקיים שכו" ויהי' דלא חלה לא חלה כלל אפי' לגרש בע"כ. וכן דעת הרש"ס ומהר"ק ורמ"א ור"מ. ואפי' הרש"ס דחולק בשאר וכסות מ"מ י"ל דמורה שבויה דייפין היכא דלחין יכול לגרש בע"כ. וכמ"ש הרמ"א. האומנם ראינו בבב"א תיניא דסי' דס"ל דאינו מחייב בשכו" אפי' לאחר תקנת רגמ"ה וכ' שכן מבוחר דרגמ"א סי' ע"ו ואף שהח"מ חלק על הרמ"א מ"מ הב"ש שם ס"ק ו' דהה פשוטיו והסכים לדברי רמ"א וכן פסק הב"ח. ואחר בקשת המחילה ונשיקת שתי ידיו של מרן הטוב"ס. הנה דבריו תמוהים דבכ"ש אינו חולק על הח"מ ואדרבה מסיק מהר"א שמהר"ק דחייב בכסות ומזונות. ובסי' ק"ו מבוחר מדברי הרמ"א עלמנו שסובר כן וכמו שהביא הב"ש בסי' ע"ו וכמו שכתב שם הב"ש בסימן ק"ו להדיא :

חי מושיל הגט אפי' לאחר שנשתפס כיון דלא מלי מנהרה עכשיו) ושם ההכרח לקבץ מאה רבנים. אבל במקום דלפסד לגרסה ומן הדיון לגרסה שפיר יכול לעשות כג"ל והבית מחיר כ' בס' ק"מ דלון חלוקת בין מומרת לשאר חסד הגאסרת עליו חל דבס' ח' מימי שיעול הדיני לענין שיוכל לישא חתרת ולכן כתב בפשוטות שם לסמוך ע"ז והוכיח ובס' ק"מ מימי דיון שתהיה מנוסרת לגמרי בנט זה לכן הביא מחלוקת. ומסיק לזכות הגט ואח"כ לקבץ ולעשות שנית להוכיח שתגרס בקבצתו :

(ח) **אמנם** ראיתי בתשו' ח"ס ס' ב' גדרושה שנשאל לכהן שכתב דרוקא במומרת מזה לה גט דזות גדול הוא לה שהמירה ומופקדת לזות ומחיות מיתה על כל בשלה ח"כ הגרונסין זכות הוא לה דרוקא כגון זה דעת המהר"ק לזות לה גט משא"כ בגרסה לכהן לזות זכות הוא לה דלף שנשפחה באיסור גרסה לכהן מ"מ לא נהפדה בזות וראיתי שכן הוא דעת הגיב' קמח סי' ל"ב שכתב ג"כ על מ"ש הרמ"א בס' ח' בפשוטות לזכות גט למומרת ובס' ק"מ הביא שם מהמירין וכתב לפרש דברי הב"ס דמחלק בין מומרת לנאסרת דמומרת עדיין היא בקלקולת ח"כ מסתמא עדיין זכות הוא לה. אבל כשזינתה אף שזינתה פעם אחת חזרה מוזהרת להיות מזהה ומה זכות הוא לה הגט ואם לענין שחולל להשא מחל יומור לן שרלוה להשא. ואין זה דומה לעבד ששם הוא ודאי זכות הוא לו שיכנס לקדושת ישראל ויאל ממלל חסור לכלל ברוך אבל באשה אין הזכות ברוך שאם אין לזונה להשא כלל אין בלא שום זכות ואולי יש אפי' קצת חוב שכל זמן שהיא ח"א בדיון ממנה ואין נהנהג בה מנהג הפקר משא"כ אם היא פנויה וידעתי שיש להשיב ע"ז אבל עכ"פ טוב יש די בזה לתקן שיהיה דברי רמ"א קיימין דלחק בין מומרת לו עכ"ל הגיב'. והנה הגאון ז"ל בעלמנו הרגיש שיש להשיב על דבריו אלא שהוכרח לומר כן ליישב דברי הרמ"א ואפי' מ"ש הבית מחיר בס' דברי הרמ"א ח"ל לזה וצריך הסברה דמומרת היא זכות וגאסרת עליו אין זכות לה חלי מתפלה מזה. דהלא מבוחר במשנה גרונסין (א) החולק בין גט שחורר ללעבד ויו זכות משום שאינו מחויב במוותו ויהאשה חוב הוא לה משום שמוחזק במוותו ואל"כ בגאסרת עליו דבעל ממנו חוב שחורר כסותה ופונתה שוב הוי לה זכות כמו בעבד. ואי משום הירושלמי דמיימי ההוס' הגט עמך הוי עבדו כו' אשתי שם מוכה שחן הרי זכות הוא לה. לית לך חלוקה אלא חלוקה המוכר עבדו כו' המגרס אשתו על ידי חרש שמה מנוסרת היא ופי' המהרש"א דלא תליא לפי' כלל בזות וחובה. דא"כ במומרת אמאי מוכה אלא ל"ל בזה כפי' הפנ' שהקשה על פי' המהרש"א דא"כ יקשה ממתני' על הירושלמי דמתני' קאמר להדיא דהליא בזות וחובה ופי' הפני יאושע דלעולם גס הירושלמי הוי העטם משום זכות וחובה והכי קאמר הרי שה' עבדו של קנין ולא יאמר לו אין חלי נזק ועל זה משיי שמה ומכרנו לעני משא"כ באשה לעולם הוא חוב ואפי' במוכה שחן וספקה לה עכשיו מוותרת ממעשה דיה מכל מקום זמנין דלא ספק. ועל דרך זה פי' ג"כ בשירי קרבן על הירושלמי דאשה אפי' מוכה שחן זמנין הוי לה חובה דזמנין היא הפילה בו או שלא תמלא להנשא לאחר ועב למיחב טן דו כו' ואפי' דברי השירי קרבן דברי הירושלמי המה עס מ"ש בגמ' דין ציבמות (ק"מ) ואפי' זה עכ"ל מבוחר ביא דנאסרת עליו עולמות דלא שייך סברה בג"ל טב למיחב כו' שפיר הוה לה זכות כמו עבד וכמפורש במתני' בג"ל. ובאמת במהר"ק לא הוכיח כלל הזכות שלא תזנה אלא דלחוסה עליו ולא שייך טב למיחב טן דו. ועיין בס' ז' שפי' י"א דבני מומרת הביא הרמ"א יש מקילין דלא חיישי' שמה וצנעה. ואם כן י"ל דהדרגה שבויה יכול לזכות לה גט במכל שכן דלחוסה לו ודאי לכהן :

הרב שלא יתנגד במודת חסדות עכ"ל ואין זכר בדברי הרשב"א לאק בזה בין פסעה לשל פסעה אלא דלא יחלף לן למימר שיתקן הרב רגמ"א שלא יתנגד במודת חסדות. ובס"כ מה שחסור לו מן הדיון להיות עמה. והמחוק האמיתי ללעבד כג"ל דבס' קמ"ו מימי שהדיון לגרסה היינו שחסור לו להיות עמה. ואם מקיים בזה תקנת רגמ"א היינו הוא עשה חסור בידים. ואפי' אי לזכא אלא מדת חסדות שלא להיות עמה מ"מ אם יש בזה תקנת רגמ"א הרי הוא שוקר המדת חסדות בידים. משא"כ בס' ח' מימי שחורר לגרסה כדי ליקח חתרת משום פ"ר או משום לא חוסר ברהם או כדי לייבם וכס"ד דהיינו כדי לקיים מצות עשה. וא"כ ס"ל להם מחלקים דאם מקיים תקנת רגמ"א הוי כשב ולא תשעה ואילו מימי דלחוסה קשיב ופסיד חל חרס דרגמ"א בזה. כג"ל בע"ה ליישב דברי הרמ"א ועכ"פ מנלנו דלדון מזה דגרסה לכהן ואפי' אשה כהן שמשבת וגאסרת לו יכול לגרסה בע"ה או לישא חתרת אף בני היתר ממהל רבנים :

(ו) **ועוד** יש לתקן עפ"י מ"ש המהר"ק שורש קמ"א. וז"ל וטור דבש"ט דלא מיקרי נשא שתי נשים אלא כשהחשונה מותרת לו אבל כשהיא אסורה עליו כגון זו שזינתה מזה וכמה פעמים כיון שהמירה ונשתתפה בעכו"ס פשיטא דלון זו אשתו לענין זה ואף כי עדיין היא אשתו לחייב הבא עליה משום ח"א כיון שהאסורה עליו עולמות עכ"ל. ועפ"י ז"ל דהוכיח שכן הדיון לגרסה כי הרי דס' קמ"ו שאינו ראוי להיות עמה. מותר לישא חתרת בלא היתר מזה רבנים כי אין זה שתי נשים. משא"כ ה"כ שמוחר לו להיות עמה אלא שחורר לגרסה משום שמוחזק לישא חתרת כמו צביל קיום פ"ר דס' דלחוסה בזה לא נסב חתרתו. בזה אם נשא חתרת ולא נגרס הראשונה הו"ל שתי נשים דגס הראשונה מותרת לו. ובזה הוא דמיימי בס' ח' כגון שה' ע"ה או משום יבום דהו"ל שתי נשים משא"כ הוכיח דלחוסה לו כגון גרסה לכהן ואשת כהן שמשבת שחוסה עליו ואם נשא חתרת אין בזה משום שתי נשים כלל :

(ז) **שוב** עיינתי בתשו' בריון אברהם ס' פ"ט. שנס הוא רובם לומר דהוכיח שהאסורה עליו מלי נסב חתרתו בלא היתר מזה רבנים אלא דמסיק דלא מנחו לכו לעבוד על דברי הב"ס. ולעני' הקלושה לא ידעתי איס המקום שכתב הב"ס דהוכיח שמוחזק לגרסה מן הדיון לזכר מזה רבנים ומה שהביא בשם הב"ס קבלה דלדון מאה רבנים הב"ה לא מיירי אלא בששתיות. וז"ל דלפי' נמא הרי דלכס"פ בעי' מזה רבנים כשנשא אשה על אשתו שאסורה עליו היינו הוכיח דליו מוכה להאסרת אבל חל מזה להאסרת מזהה ח"כ הוכיח דיוכל לישא חתרת. דהנה בש"ע ס' ק"מ כתב וז"ל לשהה הנאסרת על בעלה מוכה לה גט ע"י חרש ויש מהמירין בזה וכתב בב"ס לעיל בס' ח' כסך בפשוטות דיוכל לזכות גט לנאסרת מומרת וכלן הביא דעת מהר"ק מהמירין וז"ל דוקא בגאסרת מחמיר ולא במומרת אפי' דלפי' העטם של מהר"ק אין לתקן דהא כתב דים להמיר כדי להוסיף לזכות הר"ק דס"ל אפי' כשם זכות לה מ"מ אינה מנוסרת עד שמונע הגט ליה. מ"מ במומרת כד נחפסע המנהג עכ"ל. הנה מבוחר מזה דהעיקר הוא דמתגרסת בזוכי הגט אלא דליו חוששין להמיר לדעת הר"ק ע"י במומרת. ח"כ י"ל דהיינו דוקא לענין שמונע בנט זה. אבל אם הוא רק כדי שישא חתרת ואללה מחרס רגמ"א. אפשר דגס הב"ס מודה דיוכל לזכות גט אפי' בנ"ד. וזו משום דים להוסיף דאם יזכה לה שנית בנט ויכעל ישא חתרת ע"י זה. ח"כ הביא להנשא ג"כ בנט זה. יש לטעות במ"ש האחרונים שזכר הגט ואח"כ יקבלנו בחזרה וישעש שנית להוכיח שלא תתגרס עד שיעי ליה ממש דוקא במ"ש האחרונים וכמו שביא לקמן ח"ה. ואפשר דבזה גס הב"ס מודה. ומה שהזכירו מזה רבנים וז"ל חתרתו לעשות כג"ל שזה כגלן יותר מלחוסה מאה רבנים. וז"ל משום דלחוסה מימי בששתיות דלא"כ לגרסה עכשיו בעת שזונה (ועיין בזה במורכבת המשנה פ"ו מה' גרונסין ושאר אחרונים שדברו מזה

תשובה א

סימן ד

עובדא הוי באיש אחר כהן שה' דר עם אשתו כמה שנים ואחר אשר ה' לו כמה בנים ממנה התחילו לראות ממנה דברים וזים היינו שהיתה נוטלת כלי ביתה ואפי' הטלות מן הכדים וכסאות. ומכרה או משכנה אותם. וגם מצעה"ב אשר ה' דר עם גנבה בגדים אח"כ התחילו לריב עמה בעלה ובעל הבית. ועשתה מעשה רשע ולמה שהעילה סם הגנות ר"ל במאלל ומשחה של הבעל הבית. עד שה' נטוים להיות ר"ל. ועל כל זה הורה גם ה'א בעלמה בפני הערכאות. ואספו אותה אל המגמר (אשטראג) וישבה כמה שנים. אח"כ שמוה השופטים בבית אוסף המשוגעים. ובתחה משם ולא נודע מקומה. ועתה הבעל מבקש להחיר לו לישא אחרת:

(א) הנה בדיון הנ"ל יש לדון בד' חקירות הא' אם דינה כשבו' שנחבזר למענה שיכול לגרשה בע"כ. וממילא שיש להחיר לו לישא אחרת כמו שצ"לרנו בס"י ב'. הב' אם יש לחושבה כנשחטית שהמנהג ע"פ להחיר לו לישא אחרת ע"פ"י מזה רבנים. ג' מחמת שהעילה הסם במאלל ומשחה של הצעה"ב אם יש לחושבה לחשודה על שפ"ד ואם יש להחיר לו לישא אחרת מטעם זה ד' מחמת שבתחה ולא נודע מקומה אח"כ אפי' בלא כל הנ"ל יש לדון בה משום מורדת. ואם מותר לשאת אשה אחרת:

(ב) והנה בחקירה הראשונה"אם היא ידון כשבו' שנים כנחבות (כ"ו): האשה שנחבשה בידו עכו"ם ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה. וגרסי' בגמ' אחר ר' שמואל בר' יוחנן א"ר לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עכו"ם אבל יד עכו"ם תקיפה על עולמן אפי' ע"י ממון אסורה לבעלה. והנה בחס"י ע"י (כ"ג). ד"ה והו לא מידי כתבו דוקא נחבשה שאני לפי שהיא מסורה בידו כעין בהמה דהבא בידו לרבעה אבל היכא שאינו תחת ידו של עכו"ם כלל ויכולה ללעוק ויה' לה מושיע ודאי העכו"ם מותרת ואין לאוסרה על אותו יחוד וכן עיקר עכ"ל. ועפ"י"י יש מקום לומר דבזו"י שהמנומלה מקפדת ע"י מאלד לכל יעשה שום דבר שלא כהוגן במשמר (אשטראג) ויכולה ללעוק ולקבול ויה' לה מושיע ומרתת העכו"ם. והנה סברא זו כבר כתבה הרד"ק בית ח' חדר ט' ע"פ"ש הגהות אלפסי שהשתח בזו"י שאין אומות העולם מונין דין הוי כאלו יד ישראל תקיפה. אלא שהרד"ק השיג ע"י וכתב דבגמ' לא מפלגינן אלא בין היכא שיד ישראל תקיפה להיכא שיד האומות תקיפה אבל כל היכא שיד האומות תקיפה אין לחלק דהך שאין מטיין דין אסורה. ובתש"י כנסת ויחזקל (סי' ג') כתב ג"כ בדברי הרד"ק והביא שני ראיות לזה חדא דפריך והא' שאלקון כו' ודלמא התם ה' מקפדינן שלא להטות דין ועוד מהא דקאמר כגון נשי גנבי דמנ"א אם יד ישראל תקיפה אם הבעל מטא אשה מה הטאה ואם ידם תקיפה ח"ל דהך ע"י ממון אסורה. וכן פי' הכ"י דהחילוק שבין יד ישראל תקיפה ליד האומות תקיפה. דהבנור דיד ישראל תקיפה מאמנים להן כשאומרת נאנסתי ולכן מרתת הגוי אבל כשרים תקיפה אז אין מאמנים להאשה עליו אבל לעולם המה מקפדינן על הנות. אמנם אם המגד מפקיד בן גס אם יד ישראל תקיפה כיון שעשה בהיתר אין דין ישראל יכולין לקנוסו לכך נשי דגנבי אסורות גנבי בקיטור. ולעג"ד ראיות אלו קלושות דמ"ש הרד"ק דבגמ' לא מפלגינן אלא בין יד ישראל תקיפה לבין יד האומות תקיפה אבל כשרים האומות תקיפה אין חילוק י"ל משום דמסתמא כל העכו"ם בחזקת מטיין דין. וממילא דנדרתם ג"כ ראיות הכ"י דמיינו האשקלון לפי מה דכבר דתת עכו"ם הוי בחזקת מטיין דין. ודאיתוהו אפי' של הכ"י מנשי דגנבי אינה ראי' כלל דמייני לעולם בידם תקיפה ומה שהקשה חסידן ל'י דאפי' ע"י ממון אסורה לבעלה. לק"מ דע"י ממון לא אסורה רק לכהן כמ"ס החס"י וע"י נפשות דהיינו נשי דגנבי

אסורות אף לבעלה ישראל וכמ"ס בחס"י שם אמתני' שוב ראיתי ג"כ בס' עלי ארזים שפקק בראיות הכ"י:

(ג) אמנם ל"ל בזה מטעם אחר. דהנה רש"י פי' ע"י ממון דמרתתי להפסיד ממונם ואין מפקדינן אותה. ובגמ' מחלק ע"י ממון בין יד ישראל תקיפה ליד אומות תקיפה והיינו דמרתתי מיידי ביד ישראל תקיפה וזו ע"י ממון מותרת משום דמרתתי להפסיד ממונם. וא"כ ב"ד מאי שייך מרתתי הא אינה יושבת במשמר בשביל להוליך מבעלה ממון. רק דהיא יושבת משום שעתה מעשה רשע ולא שייך כהן מרתתי להפסיד ממונם. וא"כ בכה"ג אפי' ה' יד ישראל תקיפה היכה אסורה. וא"כ נהי דבזמן הזה המנומלה מקפדת שלא יאונה כל רע להנפסים מ"מ לא ערפא מיד ישראל תקיפה דאם לא ע"י ממון דמרתתי להפסיד ממונם ה' האשה אסורה לבעלה כהן כ"ל. וטעמא דמלתא ל"ל ע"י דברי הכ"י בחס"י ביאור דהנה לכתורה באתה מאלד מאלד דמאלקין בין יד ישראל תקיפה ליד האומות תקיפה מה לי ע"י ממון דמרתתי להפסיד ממונו או שאינו מרתת להפסיד ממונו הלא אם יד ישראל תקיפה א"כ יכולים לקנוסו אם יאנס אשת ישראל. וא"כ אפי' אין מגיע לו ממון מהישראל אשת העכו"ם. אך הנה י"ל ע"י מנשי דמוצור צ"ק (ק"י): דהפקעת הלאוהו שרי והיינו ע"י טענות וכמ"ס שם בגמ' ישראל ועכו"ם שבוו לדון כו' ואם לאו באין עליו בעקיפין פירש"י בעליות עד שפטרין את הישראל והשתח"י דאם אין מגיע מהישראל לעכו"ם ממון ונחבשה אשתו בידם אם תאמר האשה שהאשה העכו"ם והעכו"ם יכפור גם בדיני ישראל לא מוליך ממון מידי העכו"ם בלי שום עדות ורא"י דגלו אסור כמ"ס שם צ"ק. אבל אם מגיע להעכו"ם ממון מהישראל והוא יראה לפטור ח"ע בטענת שאלם את אשתו דהשתח"י ו"ל הפקעת הלאוהו מוליך את אשתו מיד העכו"ם דאפי' עבד עברי הוי בעי גמ' שם אמר דמפקדינן ל' ומנשי גופי קניו להעכו"ם וה"ל גלו. אבל אשת איש ישראל שנחבשה ודאי דאין גופה קניו להעכו"ם ומפקדינן לה בטענתו וזה בלי שום ראי' דהוי הפקעת הלאוהו. וכל זה כשר ישראל תקיפה אבל יד האומות תקיפה ודאי הם לא ידוע דהפקעת הלאוהו של נכרי מותר וכוון ש"ן עדים להאשה שנאנסת לא יחייבו את העכו"ם. והשתח"י מאלד היטב החילוק שבין יד ישראל תקיפה ליד האומות תקיפה דהיינו דוקא שנחבשה ע"י ממון אבל אם לא ע"י ממון אז אפי' יד ישראל תקיפה ואפי' העכו"ם אין מטיין דין אסורה דחיישי' שאלנסה בלא עדים ורא"י:

(ד) חקירה הב' אם יש לחושבה כנשחטית. הנה העב"י התייכל ביוד"ס סי' קמ"ו כתב איני מנעים א"ע להחיר להבעל לישא אשה על אשתו אחרי שזו אינה משוגעת גמורה והיא עוסקת בזמ"מ אלא שהיא אינה בת דעת שלמה בכל הדברים ועפ"י ראוי' לחשמש ע"י בדיקת חכמות"אם באנו לדון בהדין שטה להחיר להבעל חרמנ"ה נחת דבריו לשוערין ואשה שלא תהא כ"כ פקחת יאמר הבעל החריר לי לישא אחרת ובמשך איזה שנים לא יאשר שום זכרון מאליוסו שתי נשים ויהי' בעת ישראל כהפקד כו'. מוכח מזה דא"ל דבעינן שטות גמור כמורשם בצרייתא דחגיגה (ג') הוילא יחיד' בלילה והלן בבה"ק והמקור כסוהו וא"כ ב"ד דאין בה מאלו הדברים אין להחירה. אמנם בשו"ע ח"מ (ס' כ"ה) ל"ה סע' ח' העתיק לשון הרמב"ם וז"ל שטות פסול ולא שטות שהוא הולך ערוס ומשכר כלים כו' אלא כל מי שנטרפה דעתו וגמלוהו דעתו משוגעת תמיד דבר מן הדברים אפי' שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים ה"ו פסול ובכלל שוטים יחשב. ועיין שו"ע רבינו הגר"י (יו"ד סי' ח' ס"ק ל"ו) שהעתיק ג"כ לענין שה' דלאו דוקא ד' דברים דחשיב כסוגי' דחגיגה אלא ה"ה נאנסה דבר מן הדברים דרך טרוף ושבוש הדעת בכלל שוטים יחשב. וא"כ מאלד מזה דכל שעושה דברים זרים ודרכי טרוף הדעת הוי שטות וה"ל ב"ד שעשתה כל הנשפטים האלו ופי' דברי הבעל הכיר בה כגבול הדעת שהיא בכלל שטות. ומס' לזה שנאספה אל בית המשוגעים וכל

בעלה לאחר. דכין שהיא נשעת כזו שמתחת קטע ושגלה עלולה לרלח הנשים לניקוס נקס. גם כשהנעם על בעלה חשודה היא לשקור ובודלי בזנון זה ליכא לתקנת רנמ"ה ואדרבה חסור לו לקיימה בזניו :

(ו) **וטעם** הכישי הוא דלפ"י בלא כל הנ"ל אם ברהה ממנו יש להחיר לנרשה בצ"כ כמ"ס בחש' הר"ס מרונעבורג סי' (תתכ"ח) דמקום דלויא עינמא לא תקן בפשיעת האשה כי איש מלוה על פי"ר ולא חורו ברהה לשבת יורה ומבאר שם דבשביל אחרות שאסור קנס' לה להחירוי לישא אחרת והיא חשב ותתענן ופשוט דבכל ענין שפשיעה היא ואינה יכולה להיות עמו עוד דמוות לישא אחרת כשאר ראוה לקבל גט. ואין יכול לנרשה ג"כ בצ"כ. ואפי' כשלא פשעה רק שמיני יכול להיות עמה כמו נשתיית או שמן הדין לנרשה כמ"ס שבו' יכול לישא אחרת. וכמו שהארנו בזה בס' ג' עיו"ש :

תשובה ב

שאלה. ה' שהא עם אשתו יותר מעשר שנים ולא יורה. וכן לא מתיר להו ויש ביניהם קטנות ומריבות. אם יש לו היחר לשאת אשה אחרת * :

(א) **הנה** כבר העירתי בצ"כ במקום אחר בזה שמדויקם הפוסקים ראשונים עם אחרונים ז"ל אם גזר רנמ"ה חף במקום מלוה. דלכאורה אין מקום כלל לגזור ע"ז שלא לישא בחרם דהוי מטעם שבוש כמ"ס התשב"ץ (סי' ל"ג ו"ד) משם הרשב"א והסולמנו. ומ"ס הרמ"א (סי' רל"ט ע"ג) ב' בה"ס) וי"ל דננין לחומרא בו' הוא תנאה שזה דק הס"ד של התשב"ץ בס' ל"ד חלל מסקנתו דהוי כשבוש עיו"ש ופי"ז כיון דהוי כשבוש ח"כ חף ע"ד מלוה. אמנם לכאורה יש לדחות דמלה בכלל כיון שכלל גם אותן שאין מלוה בהן כגון שיש לו אשה וכבר קיים פ"ו. וכעצמי עתה ע"ז הענין מלאתי שבער בזה ב"כ אדמו"ר הגאון הק' ז"ל בספרו ז"ל (סי' ו' חות ח') חלל דהתם מיייר בשתת' ודואו לומר דלא שייך בזה כולל משום דמנ"ל לומר כולל מומן לזמן דמינו דחיל על' גורת שתי נשים בעת שהיתה אשתו בריאה חיל עלי' נמי השתא ששתיית. אמנם בצ"ד לא שייך זה דהוי כולל בזמן אחד. דמינו דחיל עלי' תקנת רנמ"ה שלא לישא שאינה בת ביט דהוי שלא במקום מלוה חיל עלי' נמי לענין בת ביט. ולעני' גם כששתיית ז"ל דמינו דחיל עלי' עתה לישא שתי נשים אחרות לצד זאת חיל עלי' נמי לישא אחת על אשה זו השתתית :

(ב) **אמנם** לענ"ד נראה לי טעם אחר בזה דלא שייך כולל והוא עפ"י מה שפירש"י בצ"ז (ל"ו) במלכה חתם נארים. אחס מקבלים עליהם גזירה באחר וקבלה וגאסר עליהם כו' מבוחר גזרות הציבור הוא חלל דק בקבלה. וקבלת הגזירה זו היא השבוש והקבלה היא ההתנגדות בלוחם הגזירה ומנ"ט שכלל פשטה הגזירה כלל בתחלתה הרי זו בעלה ובמ"ס הרמב"ם בהל' ממרים (בפ"ב ה' ו') ולפי"ז אם גוזרים גזירה בכלל כמה דברים וקאת מהם נתפשטו ברוב ישראל וקאתם לא נתפשטו הרי אותם שנתפשטו הם בחומר חסור שנוטה ואתן שלא נתפשטו מותרים. ודל"י לזה משמן ופת ד"ח דבר דהוי כולוה אחד גזרה כמ"ס בגמ' דשבת (י"ז) ומשמע שגזרו בפעם אחד. ולא משום דתרווייבו היו גזרה משום יין ונשותיהם דלי משום דהוי מטעם אחד חשיבי דבר אחד ח"כ חמאי חשיב רש"י שם אין פליג ואין קויון בחרתי. חלל ודלי הטעם שגזרו בפעם אחד ובכולל פת ושמן ביחד. והשתא אם חיתא דחלו זה בזה כמו

וכל זה מסתמא עפ"י הערכאות והסגנות ותעודת הרופא כנימוס וסגנות השולים בערכאות כשרים במ"ס בניטין (י) במשנה חלל שהחוס' כחבו שם שלא תקנו חכמים חלל בשטרי מלוה ומכר. ח"כ מדאורייתא אין נאמנים וכ"כ החוס' מפורש בניטין (ט') ד"ה אעפ"י אך הנה רש"י כתב בניטין (ע') חוף מגיבו נשים דלאו בני כריתות נינהו הוחיל ולא שייבי בחרות גיטין וקדושין חלל על הדיון נלטו בני נח משמע דמרימני מדאורייתא. ועיין קלומ"ה שכ' ריש סי' ס"ח דרש"י ס"ל כהמרדכי בשם ס' התנאה בטעמא דערבאות דכשרין משום דלא מרעי נפשיהו וחלו משה ואהרן פסלי ח"כ דמרימני דהטעם משום דלא בעינן דוקא ישראל לעדות וכל מי שמוחק בכשרות כשרים להעיד מן החסור והא דפרקי שטר מתנה במאי קנה היינו משום דלאו בני שטרא נינהו דכל קינוו כספא. ואפי' לדעת החוס' י"ל דהבא ערוף טפי משום דהוי מלחא דעבירה לגביה ולא משקרי זה ח"כ. ועוד דרבנן מיהא המיניהו כמ"ס החוס' ברה"א אעפ"י (ט') משום דקום לן בשהדויהו שמוא אחת דלא מרעי נפשיהו. וחיסור לקחת שתי נשים בזה"ל הוי דרבנן כמ"ס הד"מ והב"ס בס' ח' (ועיין מה שהארנו בזה בס"ד בס' ח') וי"ל דרבנן מהמיני חף לדעת החוס' ועיין ביו"ד רס"י ל"ח בש"ק וט"ו שם דעכ"פ לכו"ע מהני טו"ס מסל"ת דרבנן אעפ"י דמאורייתא לא הוי עדות. ומכא"כ בצ"ד דלויא הגלים לדבר שנס הפעל ראה ממנה דברים ואיס וכלבול ושבוש הדעת :

(ה) **בנידון** התקירה הנ' אם יש היחר מטעם שנתנה סס המון במאכל הבעה"ב והשורה לשפ"ד. הנה נ"ל דזה ק"ו מותרת ואינה מקיימת דיוולתה שלא בכתובה דהוי עוברת ע"ד פשוט בשו"ע סי' קט"ו דעוברת על דת יוכל לנרשה בצ"כ והנה בגמ' אמרי' טעמא דמותרת ואינה מקיימת משום דאמר מר בעין גדרים כו'. והמרי' בגמ' הני' (כתובות ע"ב). ה' ר"מ אומר כל היודע באשתו שנתנה ווא' יחזור כו' ויקיימה כד' שחור בפניו ויפרס לא חמרו לו אין חלל דר עס נחש כשפיה אחת ופירש"י כשפיה בתוך ס' אחד ששלא ישמור ישכנו חף זה יבוא לידי שתקלקלו. הרי דחייש' כיון שגילה שנתנה ואינה מקיימת. שחור עוד ולא תקיים ואינה חשש מיתת ביט ר"ל. ואפי' אם תהלה לא ידעה מעולם הבטם ר"ל בעון גדרים ויודיעם חת"כ חל"פ לא מהני מתקטע סתמא לרבנן אין חלל דר עס נחש ולא מחלק בין ידעה מתחלה מעולם זה ובין לא ידעה דנס לרבנן מהני שיפר לה ויודיענה מעולם זה ולא תעשה קן להבא שחורא מעולם זה. חלמא כיון דהשורה ידור ולא לקיים תעשה קן להבא ולא תחוס לעולם הבטם ר"ל. וה"ל כיון שחורה לתת סס במאכל חשש תעשה קן גם לבעלה. והיו כמ"ס מדין הטורד' ואינה מקיימת. אך אמנם י"ל דהא חתם בעי התרהה כמ"ס בס' קט"ו דלפ"י בעוברת ע"ד משה בעי התרהה (ועיין בחש' רע"א סי' קי"ד) וא"כ הא דיוולתה שלא בכתובה היינו ע"כ בעברה על ההתרהה ח"כ ז"ל נמי דמודיעה עולם הגדרים והעפ"י עוברת ולכן חייש' חף להבא משא"כ הנה חף דהשורה לקלקל לאחרים מנ"ל לחוס והחשדה גם לבעלה. אך הנה בחמת ז"ל חפ' אם חויה חשודה לבעל רק לאחרים מ"מ חסור לו לקיימה בזניו ודא מנהה שמשורש דרבני הרמב"ם (פ' י"ח מהל' נזירות וסגנות נפש נפש הל' ד') וי"ל וכן כל ממשול שיש בו סגנות נפשות מלות עשה להסירי ולהסיר ממנו ולהסיר דבבר יפה יפה שחומר השמר לך ושומר נפשו ואם לא הסיר והטעם המושגות המביחין לידי סכנה ביטל מלות עשה ועבר בלא חסור דמוס ועיין כ"מ שהוא גמ' דצ"ק לא יגדל כלב רע בתוך ביתו כו' וכש"כ ממשול כוס שכבר הכשילה אנשים רבים שה' מוטס למוות ר"ל על נפש שיש בזה עשה ול"ת ופשיטא שלא שייך בזה חרם רנמ"ה לבעל מלות ל"ת דלא חסור דמוס ועיין בס' ג' שהארנו בזה דהרנמ"ה לא יוכל לחול היבא דש בקיומו חסור לאו. מלבד שבלחם רחוק הדבר לחלק בזה בין

כמו שאר כולל הא קיי"ל נדר שבטל מקצתו בטל כולו. והף דמדי ליבור לא אמרי' בכו בטל מקצתו בטל כולו היינו משום דלון נחקין אלא מנחן ולהבא (ועיין ש"ך ס' רכ"ח ס"ק פ"א) אבל כשלא נחפשת הגדר בחד מנחן דלא חל המיקרא ודאי שייך גם בגדרי ליבור בטל מקצתו בטל כולו. והשתא כיון דשמן לא פשט ברוב ישראל ה"ל לא חמיר פת משמן אפי' חי פשט. ולמה האורכו תחום' בע"ז (ל"ה: ד"ה מכלל כו') לומר דפת נמי לא פשט ליסורו דמשמע דחי פשט ליסורו לא ה' אפשר להחירו אף חי שמן לא פשט. אלא דלא תלי זה בזה אף שנאסרו בסולל. והטעם משום שחלו' בקבלת העם. והקבלה היא מיוחדת לכל דבר ודבר ולא שייך בזה כולל. וה"ל אף אם גזר רנמ"ה בסולל שלא במקום מלוא ובמקום מלוא מ"מ כיון דתלו' בקבלת העם את הגזרה ועיין דהקבלה היא מיוחדת לכל דבר ודבר. והשתא אם נתקבלה הגזרה רק שלא במקום מלוא ממיאל ליתא במקום מלוא ואם נתקבלה נמי במקום מלוא הלא במקום מלוא לא חלה. ואין לדחות דרמ"ה הג"ל משמן ופת משום דשיקר הגזרה ה' כיון כדלמחר גזרו על פת ושמן משום יין ולכן תשובה גזרה אחת אף שגזרו על פת בפני עמלן ועל שמן בפני עמלן זה אינו דח"כ אמאי חשיב הבא ראשו ורובו בנים שאובין וסודר שגפלו על ראשו ורובו ג' לויני מים שאובין בתרתי והא גזרו על זה משום זה כדלמחר בגמ' אלא ע"כ משום דנעזרו בשתי פעמים ולא בסולל וגזרה דין פת ושמן ה' כולל ולפי זה ה' מקום להביא רא' מיון נופי' דחשיב לב"ע פשט ליסורו ברוב ישראל ולא מוזיק ב' מידי מה דשמן לא פשט. אמנם י"ל כיון דיון האורכו צו להחמיר אפי' בהגהה לא חשיב כולל עם פת ושמן דע"כ האורכו לפירוט צו ליסור הגהה שאין זה כולל עם פת ושמן :

(ד) אמנם באמת הנה טעם תקנת רנמ"ה בתקנת ליסור שתי נשים הוא לדעת מהר"ק משום הפריים המעוללים בנשותיהן. ולדעת מהר"ם פארווא משום דח"ל בסיפוקיהו. ולפי"ז הנה בשה"ע ע"ס דמוחביב ויטול לגרשה בע"כ. והשתא כיון דהוא רואה לגרשה והיא חיה מוראה. אין טעם ליסור לו ליטא אחרת דחי משום הטעם ש' מהר"ק משום הפריים המעוללים בנשותיהן שזה לתקנת האשה הראשונה והא הכא דלא לא נזיר לו ליטא אחרת יחי' מוכרח לגרשה. וח"כ אמאי לא מלי אמונה בבנו עז ח"ל בתקנת המנים. ולטעם הב' ש' מהר"ם דח"ל 'למניק' בסיפוקיהו הא מכיון שרואה לגרשה פטור ממומחיות' ומה לר"ך לחוש לסיפוקה ואין עליו אלא ספוק אשה אחת. וח"כ כיון שיכול לגרשה בע"כ שוב לא שייך ליסור ליטא שתי נשים. ויש להבין לפי"ז באמת למה החמיר מור"ם פארווא בליסור שתי נשים יותר מבגט בע"כ. ומלאתי בתשו' מהר"ם מווארשא ס' ל"ו ש' דדעת מהר"ם פארווא להקל ומה שסיים מוטב כו' נראה למעין שרק לזה שלא ה' חפץ במלוא כלל ואין תשו' מהר"ם כעת בידי לעיין צו. עכ"פ מהר"ם מייך הוא יתירא צו. ואוכל דגולו שביא הרש"ל בתשו' המחמירים ביבמה אין רא' שיחמירו ג"כ בשה"ע עשר שנים לפמ"י למעלה :

(ה) שוב כ"ל להוכיח כסדרתי הג"ל מדברי הגמ"ר פ' החולץ ש"ל ומתקנת ר"ג ואיך 'שתקן' שלא לגרש אשה בע"כ ל"ע אם יש לגרש בע"כ אם שה"ע ע"ס והאשרי פסק לגרש ועיין בחלפסי. תשובה ר"ג חיש ואשה עמדה יחד כו' השיב רנמ"ה האיש הזה ישהא עד עשר שנים ואם לא תלך יוליא ויתן כתובה ואעפ"י שאינה ראו' כשהר נשים לא תפסיד כתובה שאין זו קרוי' חילוניות כו' ואחר ששה"ע ע"ס אם לא ירעה לגרש כפיין ל"י משום בטול פו"ד דכל כמה דאגיד בה לא נסיב אחריתא דלמחר ר"י אמר רב אין מעשין אלא לפסולות כי אמריה קמי' דשמואל אמר ל' כיון אלמנה לכה"נ כו' אמר ר' תחליפה ר' אבימי אפי' נשא וטאה עמה ע"ס ולא ירעה מעשין ל' לאפוקה וכי נפקא שקלא כתובה עכ"ל הרנמ"ה המובא שם בהגהות מרדכי. ובצ"ש (ס' ק"ד ס"ק ל"ה) הקשה על הגהות מרדכי מה מסתפק חי יכול לגרש בע"כ בשה"ע ע"ס והלא הוא עמלו מביא ח"כ תשו' רנמ"ה שיכול לגרש בע"כ ודגולו מרצבה העיר בדברי הר"ש אפי' נשא וטאה עמה ע"ס ולא ירעה מעשין ל' לאפוקה דממ"ש הרנמ"ה דכל זמן דלמנה ב' לא נסיב אחריתא ולא כ' חסור למיזבן אחריתא משמע דלא גזר במקום מלוא ולעני' נראה דמוכח כן עוד ממה שסיים הרנמ"ה דלמחר ר"י כו' רב תחליפה בר אבימי אפי' נשא אשה וטאה כו' משמע דכייפינן ל' משום דקיי"ל כר"ת ואי הו' ס"ל לרנמ"ה דמשום החרס חסור ליקח

כמו שאר כולל הא קיי"ל נדר שבטל מקצתו בטל כולו. והף דמדי ליבור לא אמרי' בכו בטל מקצתו בטל כולו היינו משום דלון נחקין אלא מנחן ולהבא (ועיין ש"ך ס' רכ"ח ס"ק פ"א) אבל כשלא נחפשת הגדר בחד מנחן דלא חל המיקרא ודאי שייך גם בגדרי ליבור בטל מקצתו בטל כולו. והשתא כיון דשמן לא פשט ברוב ישראל ה"ל לא חמיר פת משמן אפי' חי פשט. ולמה האורכו תחום' בע"ז (ל"ה: ד"ה מכלל כו') לומר דפת נמי לא פשט ליסורו דמשמע דחי פשט ליסורו לא ה' אפשר להחירו אף חי שמן לא פשט. אלא דלא תלי זה בזה אף שנאסרו בסולל. והטעם משום שחלו' בקבלת העם. והקבלה היא מיוחדת לכל דבר ודבר ולא שייך בזה כולל. וה"ל אף אם גזר רנמ"ה בסולל שלא במקום מלוא ובמקום מלוא מ"מ כיון דתלו' בקבלת העם את הגזרה ועיין דהקבלה היא מיוחדת לכל דבר ודבר. והשתא אם נתקבלה הגזרה רק שלא במקום מלוא ממיאל ליתא במקום מלוא ואם נתקבלה נמי במקום מלוא הלא במקום מלוא לא חלה. ואין לדחות דרמ"ה הג"ל משמן ופת משום דשיקר הגזרה ה' כיון כדלמחר גזרו על פת ושמן משום יין ולכן תשובה גזרה אחת אף שגזרו על פת בפני עמלן ועל שמן בפני עמלן זה אינו דח"כ אמאי חשיב הבא ראשו ורובו בנים שאובין וסודר שגפלו על ראשו ורובו ג' לויני מים שאובין בתרתי והא גזרו על זה משום זה כדלמחר בגמ' אלא ע"כ משום דנעזרו בשתי פעמים ולא בסולל וגזרה דין פת ושמן ה' כולל ולפי זה ה' מקום להביא רא' מיון נופי' דחשיב לב"ע פשט ליסורו ברוב ישראל ולא מוזיק ב' מידי מה דשמן לא פשט. אמנם י"ל כיון דיון האורכו צו להחמיר אפי' בהגהה לא חשיב כולל עם פת ושמן דע"כ האורכו לפירוט צו ליסור הגהה שאין זה כולל עם פת ושמן :

(ג) ואבתי יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר דלא דמי ג"ד לפת ושמן דהתם דחיי מלי יניהו ח"כ כשנחפשת' תקנת הפת ותקנת השמן לא נחפשתה חשיב תרי כי אין הנחפשות תקנת הפת מתייבבת גם תקנת השמן. אבל בג"ד דהכל דבר אחד תקנת שאובין שתי נשים. והוי כמין בפת ופי' דאם נחפשתה תקנת הפת בזמן אחד נחפשתה לכל המינין. ושיבא כולל טפי מפת ושמן. אמנם נראה דזה אינו דהא במקבל עליו תענית סוכה ימים ידועים ואירע בהם שבתות ויו"ט דעת הסמ"ק הדומה לא נחכיון לבטל גזרת חמנים וכש"כ דין תורה להחטות בימים שאין ראויים להתענות בהם (מובא בע"ז ס' רט"ו) ואפי' הפוסקים דל"ל סברא זו היינו במפרש כך ימים מקבל עליו לתענית ובתוס' אירעו הימים שאין מתענין בהם. אבל בבנו זה שקבל עליו שלא ליטא שתי נשים במקום שאין מלוא ליטא מהיכי חיית לומר שקבל עליו אפי' במקום מלוא וכו"ע מור"ם צו :

(ד) והנה עפ"י סברא הג"ל י"ל דתשו' הר"ר אביגדור והגהות מרדכי שהביא דר"מ (ס' ח') דס"ל שרנמ"ה תקן אפי' במקום מלוא יבוס מ"מ בשה"ע עשר שנים ולא ירעה מודו. דהתם ביבוסה שפיר יש מקום להרס רנמ"ה לחול כמ"ס בשו"ע יו"ד (ס' רל"ט סעי' ז') הנשבע לחלוץ ליבוסה אין זה נשבע לבטל את המלוא. אבל הכא גבי עשר שנים ולא ירעה אין מקום לזה רנמ"ה לחול דהוי נשבע לבטל את המלוא כג"ל. וכן י"ל בדעת הר"י ח"ו שהביא מהר"ם מייך כמ"ס דר"מ דאוסר אף במקום יבוס מ"מ בשה"ע עשר שנים מודה. ומ"ש מהר"ם מייך להיפך דאפי' המחיר במקום יבוס מ"מ בשה"ע ע"ס אין להחיר דאמי יבוס דאשה הקו לו מן השמים. 'יתירא הוא ועיין בס' עני ארזים ש' (ס' ח') ס"ק (ג') דמדברי הגמ"ר משמע ליכפא דגבי יבוס לא כחב הלא שחין כופין אותו לחלוץ משמע אבל ליבוס לא שביקין ל' ובשה"ע י' שנים כחב בפשיטות ב'י' הבע"ד דבע"ל לא תקן ומותר ליטא אחרת אלא שבעל עני ארזים טרם ליישב שם חילוקי של מהר"ם מייך משום דבשה"ע ע"ס יורר טוב שיגרשה בע"כ מליטא שתי נשים כיון שהיא מאלו שסופין להוליא ולא שייך בזה תקנת רנמ"ה שלא לגרש בע"כ ואפי' ח"כ ששייר מ"מ יורר טוב שיגרש

שהבטו למעלה דדעת הרגמ"ה עלמו דכופין על פו"ר. וה"כ וודאי דהוא לא תקן בשהא ע"ש ולא ילדה דלדודי לא מהני כל העצמים שבי' הבאון מוהר"ר דניי דיש ביניהם קטטה ואפשר דלדודי מכיון למתו מ"מ ע"ש ראויו לכופו להוליד זו ולישא אחרת ב"ב. וה"כ מכיון דהרגמ"ה לא תקן בשהא ע"ש אלו ח"ן לו בתקנתו אלא כמה שתקן הוא ז"ל בעלמו וזמון להוסיף עליו :

(טו) אמנם עוד אחת יש לנו לזכר. דדילמא חפ"י למ"ד כופין היינו ב"י. אבל בחו"ל ח"ן כופין. וכן הוא באמת דעת רבאי' וראב"ן דבחו"ל ח"ן כופין דח"ל דעון חו"ל גורם. וחפ"י ב"י ח"ן כופין משחרב בהמ"ק מלמור בסוף פ' חזקת הבתים מיום שחריב בהמ"ק דין הוא שגזרו על עצמם שלא לישא ושלח לוליד בנים וכמ"ס בטהרות (פ' טו' מהל' חטאות) חמנא מתש' רגמ"ה שהבטו למעלה מבוחר להדיח חלף בזה"ל כופין וכן גם בחו"ל משמע דכופין דרגמ"ה ה' בחו"ל. ואם היתה התשובה לבני א"י ה' לו לפיכך וכ"כ בתשו' ח"ל סי' מ"א דמתש' רגמ"ה שבהגמ"ר מבוחר דס"ל דלפי' בחו"ל כיופיין וכ"כ בתשו' הגאון מוהר"ל בסוף ספר דבר הכהן שדעת רגמ"ה דלפי' בחו"ל כופין ומעשה כיון דרגמ"ה לא תקנתו בשהא ע"ש חפ"י בחו"ל אלו מנא לן להוסיף על תקנתו חפ"י חס נסביר דבחו"ל ח"ן כופין. מ"מ לגבי תקנת רגמ"ה אלו ח"ן לו אלא כמה שתיקן הוא ז"ל וכמ"ס כמה פעמים בקוטרס זה. וה"כ י"ל דלגבי תקנת רגמ"ה מודים גם הפוסקים הג"ל דח"ן חילוק בין ח"ל לחו"ל :

(טז) אך הנה ביסוד הסברה הג"ל שכתבו הפוסקים דעון חו"ל גורם לנחירה יש לתמוה. דהא כל עיקרה דמלמא ילפינן מאברהם וכמ"ס בבביתא ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המניין (ביבמות ס"ד). ואיזה שון ה' באברהם בישיבת חו"ל הא קודם שנעשוהו ללכת ארצה כנען לא ה' לו ללכת כלל מחו"ל ואחר שנעשוהו יאל ולקמן בסמוך נביא ח"ה מ"ס רבנו הרא"ש בזה. ורש"י בחומש פ' לך להאכלך ולטובתך וסם חשך לגוי גדול וכלן אי אחיה זוכים לבנים משמע דלאו משום שון הוא אלא שח"ל מזד עצמה ח"ן בה זכות כמו ב"י ופי"י קשה לשון רש"י בגמ' דיבמות שם ש' ד"ה מנא ע"ש והאי דלא נסביר לה בזה שני קמחי עד שלא ב"ל ללמד כנען שה' שנים מדוברות בזה ארץ ללמדך שאין ישיבת חו"ל כ' דלמא משום שון חו"ל הם עקורים עכ"ל רש"י ואיזה שון ה' באברהם קודם שנעשוהו ללכת ארצה. ובאמת הדבר מזד עצמו תמוה דתלמא בעון חו"ל ובאחר שונות לא נתלה כלל. וכי שון חו"ל הוא חמור יותר מכל עבדות שחורה. וגם כי רובא דחשבי פריין וזמין חמור רק אחד מן כלל אלה וזה להבטת בחו"ל. ונתלה משום שון חו"ל וכמו שהקשה הרא"ש ז"ל בפ' הבבא על יבמות :

(יז) ונ"ל לזכר הדבר בע"ה עפ"י פירש"י בחומש שהדבר תלוי בזכות. וי"ל בזה דבר נחמד דהנה אמרי' בכתובות (ק"י:) לעולם ידור אדם ב"י חפ"י בעיר שרובה נכרים ואל ידור בחו"ל חפ"י בעיר שרובה ישראל שכל הדר ב"י דומה כמו שיש לו חלק וכל הדר בחו"ל דומה כמו שאין לו חלק שגאמר לתת ללשון א"י ח"ל להיוזם לכס חלקים ויש להבין מלי כולי האי. וגם כיון דהדר בחו"ל הו' כמו שאין לו חלק פשוטא שיש לדור יותר ב"י חפ"י בעיר שרובה נכרים מבחו"ל בעיר שרובה ישראל ומלי קמ"ל. ונראה דהנה ח"י כח"ב בה ח"ן אשר הו' חלקי' דורס אותה. והיינו שהוא פוקדו בעלמו כביכול. ולכן ארלות גוים נפקדים ע"י שליח ארץ כוכבים ומלכות. ולכן נקראת ארץ העמים שהארץ והעמים נשפטים ע"י כוכבים ומלכות משא"כ ח"י נפקדת ע"י הקב"ה כמו ישראל (שם) מלמא כן ב"ב הפלגא) ובאחר ח"ש דהדר בחו"ל דומה כמו שאין לו חלק משום דנפקדת הארץ ע"י כ"מ. וקמ"ל דלפי' רובה ישראל מ"מ מזד הארץ עצמה מקבלת על שפ"י שליח

גיבור

ע"י חס ח"י יחי' באפשרם והוא הפך דעת חזק דח"ן חסר חל על חסור ל"ת דהא כל עיקר כח השפועה הוא מדכתיב בחזרה ביטוי שבוטע והא בזה כח"ב להרע או להטיב מה הרעם רשות כו' (שבוטע כ"ג.) ואחר יתקנו רבנן שבוטע שחול על דבר חסור שאלו זה במלכות כלל. והו' דבר שאין נסתר מחמתו. ואם יכול להיות כח"ב חקת חמנא מ"מ ח"ן כלל לא שבוטע ולא חסר. ולבד זאת הנה כ' מהר"ם ב"ב במדבר' בקדושין שאין כח ביד שום חבר לאחר חתימת התלמוד להחזיר שום דבר כמובא בתשו' מהר"ל שבוטע ס' ושב הכהן. ובלא"ה קשה מאוד דח"ן כח בידי חמנא לעקור דבר מן התורה בקום ועשה אם לא למגדר מלחא וללמד שעה כמ"ס ביבמות (ז:) אבל לדורות לא וכן הקשה הר"ן בגדרים במשנה דלומרת טמאה ח"י לך להיס מו' שחידך דלע"ג דמדמא חסורה שרי לה רבנן ומבטלי מלחא דלדוריהם. ומה שתי' ומה שהע"ל דלפיקשינו רבנן לקדושין מ"י. אם נאמר כן גם כשהע"ל חומר שנתה שלא לעבור על חקת רגמ"ה. א"כ חיל ל' הק"ו של הגאון מהר"ר דכפ"י לא שייך לומר כן אך הנה באמת מה שתי' הר"ן לשי' ה"ש מו' שתיך כבר דחה הוא בעלמו :

(יח) ובאמת שאין משמעות לשון החסר כתי' הר"ן להיס מו' שתיך שז"ל החסר' וח"ת טמאה ח"י לך חמאי לא מהימנא הא שויה לפנפס חסירה דלדוריה כו' ועוד קשה דלמא בגמ' דלדוריה בתרומה שלא להוליד לעו על בני' וחמאי והא לגבי תרומה שויה לפנפס הד"ל וי"ל דכיון דיש לחוש שמו עיני' נתנה באחר יש כח ביד חמנא לעקור דברים מכל וכל בסברה גדולה כו' עכ"ל. ואם ה' מונתם להפקעת קדושין ה' להס לומר בקריה כי הפקעו חמנא קדוש' חמנא כ"ל דהחוס' לנשיתם ח"י ביבמות (פ"ה.) ד"ה מתוך כו' גבי סברה דייקא ומנסבא ש' דח"ן זה עקירת דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הנון להאמין כמו שאפשר לקמן בפרקין שדבר שיש קצת טעם וסמך לא תשוב עקור דבר מן התורה וכ"כ החסר' (פ"ט:) ד"ה כיון דלא ידתי כו' דיש כח ביד חמנא לעקור דבר מן התורה דבר הדומה דכפ"י דכיון דלא ידתי לרה דומה למ"מ ויחיה ח"ה מ"מ גמור. וה"ל מונתם דכיון דרה חמנא שרגילות לתת עיניהם באחר ולומר מ"מ וכמ"ס בחוס' יבמות (כ"ה.) דרוב האומות כן משקיות ע"כ הוא דבר הדומה ודבר הנון שלא להאמין להס ובה' יש כח בידי חמנא לתקן ובאמת שיש לומר כן גם כשהבטו חומר שאשון תמה לאחר תקנת רגמ"ה שהוא דבר הנון שלא להאמין ויש כח בידי חמנא לתקן שלא יחי' נאמן. וכל זה לא שייך כלל לענין שהא ע"ש ולא ילדה דאף שתקן רגמ"ה שלא לגרש בע"כ מלי דבר הדומה ודבר הנון הוא לעקור מונת מלכות פ"ר ואם שתיק' היא למגדר מלחא ולהשנות ח"ל דנשואין שלא לגרש בע"כ ח"ן ח"ן זה דבר הדומה דבשה' עינייהם שלא קיים פו"ר מה טעם וסמך יש לומר שאין כאן מונת פו"ר. ואף שבכאן הוא שב ואל תעשה. מ"מ ח"ן ללמוד ממש שעיקר חמנא מלכות דלדוריהם שש ואל תעשה (ועיין תשו' הגאון מורנו רע"א סי' ק"א מה שהקש' על דברי רגמ"ה דכמיון חמירת הבטל שנייהם אשון לאחר תקנת רגמ"ה) לאומרת טמאה ח"י לך דמנין לנו דח"ל נתנו לנו הכה להפקיע קדושין גם בזה ועוד קושיות אחרות ע"י הדמיון ועכ"פ הק"ו של הגאון מהר"ר ח"ל ל' לגמרי :

(יח) שוב כ' הגאון מוה' רפאל בתשו' ושב הכהן דנ"ל דבמקום שה' קטטה בין האיש ואשתו כו"ע מודים דח"ן כופין אותה לקבל גט ודל"ה מודברי העור שכ' בטוענת שא"כ צענין שה' עשר שנים אצל חוה ע"ש חייסין שמו עיני' נתנה באחר וה"כ ח"י במקום קטטה דחיי"ש שמו משקר ולא מחמת מלכות רוח' לגרש ב"א מחמת קטטה. ועוד י"ל דכפ"י דח"ן כופין על פו"ר ח"כ ח"י כנף אותה לקבל גט דלמא לא ישא אשה או ישא אשה שאינה ב"ב ואלו יהי' הכפ"י שלא כדון שגלמא חס ה' כופין על פו"ר ח"י ח"כ ח"כ ריטו אותו אותו ח"כ אצל עכשיו שאין כופין כו' והנה לפי מה

לח"י. חלל ע"כ דרש"י קלוי ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה מן המניין. על כל אופן השנים שהי' בפדן חרש. והדרה הקושיא לרובתא מאי עון חו"ל היתה בו מקודש שגטויה ללאח לח"י. ובזמנת דלרש"א"ס יש לתמוה מנ"ל שנתעלה אברהם בקיום ציווי המקום ללכת לח"י וע"כ י"ל דמפרש לך לך מאלףך וממולדתך כו' מאור כשרים ומאור לו ככר וכמו שפי' בזה הלשון. וא"כ אברהם שישב בחגן זה ה' ההתעללות בקיום מצוות לך לך כו' חלל רש"י פי' בחומש מאלףך מהרן. וא"כ אין לו רמז שנתעלה אברהם בציווי המקום. וכן הרמב"ם פי' מתרן והרבה להקשות על פי' הרשב"ע. וא"כ להרמב"ן ח"א לומר כהר"ש. ולכן בחזקת להרמב"ן ורש"י בחומש לחו' משום עון לא הולידה שרה בחו"ל. חלל דרש"י בגמ' ק' כנ"ל. ובלא"ה יש להבין דהר"ש שכתב שלא עלה אברהם ישיבת חו"ל משום שנתעלה בציווי המקום ללכת לח"י. לא כתב כן חלל כדי ללמד דעת האומרים דבחו"ל אין כופין ח"א"כ משמע דלדודור דילפי מאברהם לא ס"ל כהר"ש שנתעלה אברהם בקיום המצוה הג' לפי פי' זה לא ה' אפשר ללמוד מאברהם. וא"כ מאי טעמיהו דרש"י דאברהם עון ישיבת חו"ל הא מקודש שגטויה לא שייך בו עון כלל:

(ב) ונראה לפי דס"ל להפוס' ראבי"ו ורשב"ן דמשאמר לו הקב"ה לאברהם צבירת בין הבתרים ח"י ה' אשר האתיך מאור כשרים ללכת לך חת הארץ הוזהר ללכת. וידע אברהם שרצון הבורא בח"י ה' לו מיד לקבוע דירתו בח"י. ומכיון שלא קבע דירתו עד שהי' בן ע"ה שנים אחר ה' שנים מצבירת בין הבתרים לכן לא עלו לו לירצון עשר שנים. וא"כ יש ללמוד שפיר מהו בזה"ל שאם שהה ע"ה בחו"ל שאין כופין שאין ישיבת חו"ל עולה לו חף שאין ציווי ממש ללכת מחו"ל לח"י מ"מ יש עון חו"ל שמעבד ההולד כמו באברהם. מיהו דוחק לומר דרש"י שכוון לזה במ"ס שהי' שנים מצבירות בפדן חרש דהיינו דוקא עשר שנים עם אופן ה' שנים שאחר צבירת בין הבתרים עד שקבע דירתו בח"י בהיותו בן ע"ה. והג"ל דרש"י שכובר דמ"ס ללמדך הוא ע"ד הסוגיא דאברהם וכו"ה להדיא דבריייתא חפ"י שאין רחי' לדבר זכר לדבר. ובפרט לפי מאי דמוסיק דח"א עקור ה' חלל דמ"מ ילפינן מקרא דמק"ע"ה משום דמיותר הוא ובה ללמוד וכו"ה להדיא דרש"י וכן י"ל להפוסקים הג"ל שאינו חלל ללמוד לדורות. ולכן דחה הר"ש דבאברהם ה' עון שנתעלה או שילא מא"י לחו"ל ויש ללמוד לתלה ותלתה אצל צבירות ח"י חלקין מניעת ההולדה בחו"ל. ע"כ לפי"ו מובאר דגם רש"י ס"ל להפוסקים האלו דבחו"ל אינו מובד דין ע"ה. מיהו לרש"י בחומש ח"ט כן. שפי' גם באברהם עצמו לא ה' וזהו בחו"ל והציווי לך לך ה' לטובתו וע"כ אינו משום עון דליתא עון ה' באברהם. חלל ע"כ דתלוי בצבות ח"י וכו"ל:

(בא) והנה האחרונים ז"ל הקשו על שיטת הפוסקים האלו מסוגיא דכתובות כ' המדיר (ע"א). ורב תחלוף בר אבימי אמר שמואל אפי' נשא חשה ושהה עמו ע"ה ולא ילדה כופין אותה תנן חלו שנופין כו' ליתמי נשא חשה ושהה עמה ע"ה כו' חלל ח"א חבא חא ובה בשוטי הסה כי אמרה הוינא צהדי' שבקין לה הבא חף לדמורה הוינא צהדי' לא שבקין לה והרי מוכה שחין כו' כי אמרה דייננא צהדי' כו'. ואמאי לא משני דלא חשב במתני' חלל מה שטיב בכל העולם חלל ע"ה לא נהוג חלל בח"י והשולל דקרא ח"י דתנא בח"י קאי. והמהר"ל שבוסף תשו' ושם הכהן כתב שחידוך זה אינו עולה יפה דהיינו ד"ל כן להמקשה מ"מ לפי הח' דמשי' כי אמרה הוינא צהדי' כו' טפי ה' לומר דקתני מלחא דמיהג בכל העולם. דזה הוה ח' מרווח יוצר. דלחין דחשיב במתני' הדין מוחלט בזה יוצר דכופין שכן הדין בכל מקום. משא"כ בע"ה שאין הדין מוחלט בזה שבחו"ל אין כופין. חלל לפי התירוך דמשי' הדבר דהיפוך דבשאר ע"ה הדין מוחלט דכופין אפי' כשהוא חו"ה. משא"כ בהי' דחשיב אין הדין מוחלט רק משום

כו"מ חלל ח"י דומה כמי שיש לו חלק משום דהוי' חלקך דורש אותה מלך עלמה ואפי' רובה ער"ס. ועפ"י יס ליתן טעם לשבח למה תלה הולדת הבנים בח"י. משום דלמור' במ"ק (כ"ה). חמור רבא חיי בני ומוציא לחו' צבירות חלי' מלחא חלל במולא חלי' מלחא. והשתא י"ל דכ"י בחו"ל דנשפעת ע"ה כו"מ לכן במולא חלי' מלחא חלל ח"י דנפקדת ע"ה הקב"ה גם בני חיי ומוציא חלי' צבירות ואף שהתוס' כתבו שם דפעמים משתנה המול דהא אין מול לישראל היינו צבירות גדול וכמ"ס החוש' בשבת (ק"ג). וביבמות (ל'). וא"כ י"ל דבא"ל לא בעי זכות גדול כ"כ. ובה יתיישב מה שיש לתמוה לפי מאי דמשי' החוש' דאין מול לישראל היינו צבירות גדול. דהנה ביבמות (ל'). מיייתי דרייתא את מספר ימין אמלא חלו שני דורות וזה משלימין לו כו' דברי ר' עקיבא והכ"ל וזה מוסיפין לו כו' משמע דלר"ע חלי' במולא והא חסם בשבת חמור לר"ע אין מול לישראל מעוברת דהוי' צבירת'. וע"כ י"ל דהיינו צבירות גדול. וא"כ הא דלמור ר"ע ביבמות וזה משלימין היינו אפי' שלא צבירות גדול ורצון דפליגי עלי' וס"ל מוסיפין היינו ממי אפי' שלא צבירות גדול וא"כ קשה מזה דחיי בני ומוציא לחו' צבירות חלי' חלל במולא וכו"ה החוש' שם. ומה שחידור החוש' דכות גדול מושיב ח"ט מיושב לפי מה שהוכחנו דפליגי צבירות שאינו גדול. דבצבירות גדול גם ר"ע מודה. אמנם לפי הג"ל נראה דהא דחיי בני ומוציא לחו' צבירות חלי' מלחא מייירי בחו"ל. ופולגתא דר"ע ותנאים בח"י וכדכתיב בקרא לא תהי' מושגלה ועקרה בארץ את מספר כו' (ולפי הג"ל מה שהקב"ה ר"ע לתנאים אפרתא וכו"ה) מ"מ חוספו לו ה"כ דהוי' מצי למימר זכות גדול ה' לו חלל דקשטא השיב להם וכמו שדקדק שהרי נביא עומד ומתנבא כו' :

(יח) ולפי הג"ל הנה הדבר מובאר שאין מניעת ההולדה בחו"ל משום עון דירי' שנאמר משום זה שאין כופין אותו לגרשה משום שהמניעה מולידו שהוא מחויב ללכת לח"י ואינו חולך ובעבור זה הוא עקור חלל דמניעת ההולדה בחו"ל משום מול גורם וכו"ה אין המול שולט כ"כ. ואעפ"י שכן הוא מ"מ אינו מחויב ללכת לח"י בשביל חשה זו שמה יזכה להבנות ממנה שם. והא דקאמר ללמוד היינו שאם לרדך לארץ חלל ח"י חו' אינו מחויב לגרש את חשה ששהה עמה ע"ה בחו"ל ולא ילדה כי יכול להיות שלא ילדה משום שהיתה בחו"ל וגרם המול ועתה בח"י חוליד וזה שפיר למדים מאברהם שכיון שהאריך ללכת לח"י לא חשב הע"ה רק מעת היותו בח"י. טוב האיר ה' את עיני ומלחתי שכל הרמב"ם י"ל בפ' זה החומש ושמעתי מאור שטונתי לדעתו הגדולה :

(יט) והנה בענין הקושי' הג"ל מה ה' חטא אברהם ראיתי בהר"ש שפי' חטא אברהם באברהם שאמר לו לך לך מארץך ונתעלה ולא חש חשבא שכל חלל חור למקומו שהרי צבירת בין הבתרים ה' אברהם בן שבעים שנה כי גלות מצרים שנאמר בו כי גר יהי' ורעך החתולו משעור יתכן ומה שנאמר ויהי מקץ כו' אותן ל' שנה ה' מצבירת בין הבתרים עד לידת יתחק מנאל שרה' אברהם צבין הבתרים בן שבעים שנה וצבירות שנה בח"י ה' כי נאמר לו לרעך כו' הארץ האחת וכו"ה ואברהם בן שבעים שנה בלחלו מחרן חלל וודאי משבא לארץ חור לחין ועל זה נמשך כו'. הנה דבריו רש"י בגמ' דביבמות ח"א לומר כן דרש"י כ' ובהי' נסיון לה בהקד' שני קמאי עד שלא בא לארץ כענין שנים מצבירות בפדן חרש כו' וחס היתה כוננת רש"י כמ"ס ברה"ש שנתעלה בהליכותו לח"י חו' משום שילא מא"י ח"א מנ"ל שרה' ע"ה בפדן חרש מעט שגטויה ללכת לח"י ולמה לא שהה כ"כ ובשנאלח להר"ש י"ל דמדלח מלרפיין אותו וכן שרה' בפדן חרש משנאמר לו ההלכה לח"י חלל מקץ ע"ה ששהו בח"י ש"מ דאין ישיבת חו"ל עולה לו משגטויה. חלל לרש"י שפי' שרה' לו לישא בפדן חרש מנ"ל ששהה כ"כ ונתעלה כ"כ בהליכה לח"י ומכש"כ שח"א לומר שישבת חו"ל אינו עולה היינו אותו שילא מא"י וחרר לחין דלחיו' זמן לא ה' יוצר מן ה' שנים שכן ע' שנה ה' בח"י וכן ע"ה חור ויאל מחרן

משום דלחן דומיין ג"ל לא קחשיב וקשה קשיא השני ממוכה שחין חבל לפי תי' הג"ל חו' לך"מ זה חוכן דברי הגהר"ה :

(כב) ונלענ"ד ליישב. דהנה הראש"ש ז"ל הקשה לשיטה זו קשיא עמומה דלחן נחלה בשון חו"ל הלא כמה אלפים דפרין ורבינ בחו"ל אף שיש שון א' בירם. ונ"ל עפ"י מאי דלחמרי' בכתובות (ק"א.) ח"ר אלעזר כל הדר בח"י שריו בלא שון שנאמר וכל יאמר שכן כי ח"ל רבא לר' אשי אכן בסובלי חללים מתניין לה. ולפי"ז י"ל דעת הפוסקים דשיבת חו"ל אינו מנמין אינו משום שון ישיבת חו"ל לחוד דלחן לומר דשון זה חומר מכל עבירות שבחורה. ולומר דדוקא שון זה גורם ולא שון אחר. הלא דבאמת י"ל דהאיש הוא שמיט מוליד הוא כבד שון גם לבד שון זה דשיבת חו"ל אלא דאם ה' דר בחצר ישראל היה שריו בלא שון שהיה מחולין לו עונותיו וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ה מזה"ל מלכ"ס) ומוחלל שלא ה' העונות שלו גורמים מניעת החולדה חבל בחו"ל אין העונות מחוללים לו והם הגורמים מניעת החולדה. והשתא לך"מ משאר אנשים הפרים ורבים בחו"ל שהם אינם כבדי שון כזה והנה שם בזה דל"ל רבא לר"א גרשם בגמ' מן הלא דביקש חיתא ר' אבה (והגרסא רבא ח"ל לקיימה דכשנות רבא טולד ר"א כדלחמרי בקדושין ע"ב:) ולפי"ז הנה לר' אבה דמתני קרא בסובלי חללים ל"ל הא דר"א דשריו בח"י שריו בלא שון וח"כ לדירי' ליתא ללא מלתא דמתלקין בין ישיבת ח"י לחו"ל בדיון שבה ע"ש. דל"ל דשון זה דח"י לחוד מעבד החולדה וכמ"ש הראש"ש ז"ל דהא כמה אלפים דפרים ורבים והשתא לך"מ סוגי' דהמדינה דמתוך כי אמרה הוינא בזהדי ולא מתוך דלא נקט ע"ש משום דאינו מנה בחו"ל דהא ר' אבה קאמר לה התם ור' אבה לשיטת' בכתובות לפי גרסת הליקוט דלחן חילוק לדירי' בין ח"י לחו"ל. ועפ"י מבוחר דהוי מחלוקת האמוראים. ומה שהגריעו הפוסקים האלו כר"א היינו לענין כפי' לגרש בעל כרחו דהוי דרבין וסקלו ומספיקא כדברי המיקל והיינו כר' אלעזר. חבל לענין לקחת אשה אחרת לבתר חרס רגמ"ה בזה אינו רואה ללאת לח"י מודים הם דשרינן ל' כיון דר' אבה ס"ל דשון ומספקת בגמ' בהמדינה הוא לר' תהליפא כותי'.

(כג) שוב כ"ל להוכיח מנמ' ערוכה דלא שון חו"ל הוא גורם מניעת החולדה. אלא זכות ומעלת ח"י והיינו מסוגיא דר"ה (ט"ז:) ד' דברים מקריעם דיו של אדם כי וי"א אף שיוי מקום דכתיב ויחמר ה' אל אברהם לך לך מארץ והדר ואעשך לגוי גדול ואיך ההוא זכותא דח"י הוא דהאי' ל'. הלא דהדר מ"ד שיוי מקום בעלמא הוא דהאי' ל' וזהו מ"ד זכותא דח"י וזהו מוכיח כסברת הרמב"ן דשיבת חו"ל אינו עולה בחברה משום דאלוהך לכת לח"י וזכות דח"י גורם החולדה. וגם שעפ"י סוגי' זו כתב רש"י בחומש כח' זו אחרת זוכה לבניסולא משום שון ישיבת חו"ל דבאברהם ליכא שון ישיבת חו"ל כלל. אלא דמשום מעלת ח"י דכל השריו בח"י כמו שיש לו חלוק או משום דשריו בלא שון ואיכא חשיבות מעלה בח"י ומשום זה זוכה יותר לבנים בח"י. ועפ"י כיון דחזיקן באברהם אף שלא ה' לו שון ישיבת חו"ל חפ"ה לא זכה לבנים אלא בח"י ומשום מעלת ח"י ח"כ אין ללמוד מההיא דמקץ ע"ש אלא דכשליך לכת לח"י ח"כ לישא אחרת ויכול להמתין ע"ש בח"י כמו אברהם שאף שבחו"ל לא זכה להבנות מאשה זו מ"מ בח"י יכול להיות שזכה וכסברת הרמב"ן והריעב"א חבל מי שריו רואה ללאת לח"י כלל מהיכי חיתי שנאמר שבחו"ל אינו מחויב לשאת אחרת חפ"י בשהא ע"ש ולא ילדה ולמבדק נפש' ולתלה בשון חו"ל מהיכי חיתי דחליץ בשון חו"ל הא מחברה ח"ל ללמוד דאברהם לא ה' בו' כלל שון ישיבת חו"ל אלא זכות ח"י גרמה לו ומשום שה' רצו ללאת לח"י לא ה' מחויב לישא אחרת קודם ישיבת ח"י בח"י. ומה שלא נשא אברהם קודם שנלטה ללאת לח"י י"ל דבאמת חשב בעצמו לכת אחרת כנען גם קודם הלאויו כמו שנאמר וילאו מאור כשרים לכת ארמיה כנען. ועוד י"ל דלפי המסקנא דיבמות אברהם עוקר ה' ולכן לא נשא אחרת דלא ה' משיב

לו. רק אחר הלאויו שנאמר לו ואעשך לגוי גדול ושראיו יהי' להוליד לו. והיינו רק בח"י. וח"כ למסקנא ח"ל ללמוד מאברהם אלא למו שרואה ללאת לח"י שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המניין. חבל מי שאינו רואה ללאת לח"י ומשום שון ישיבת חו"ל מנ"ל. וי"ל דגם מ"ש רש"י ביבמות משום שון חו"ל היינו לפי הס"ד וילין מאברהם ממה שלא נשא קודם קודם וילאחו לח"י וכמ"ש ברש"י חבל לפי המסקנא דעוקר ה' אין ללמוד מאברהם אלא למו שרואה ללאת לח"י וכדעת הרמב"ן :

(כד) ולענ"ד ההכרח לומר לדעת הראב"ן ורמב"ן דס"ל דשון חו"ל גורם להיות עקורים דס"ל כמ"ד אף שיוי מקום חבל לא משום זכות ח"י והא דררשי מקץ ע"ש נשבת אברהם ללמוד שישיבת חו"ל אינו מן המניין. אף דבאברהם לא שייך שון ישיבת חו"ל מ"מ מיתורא דקרא דרש' לדורות דשון חו"ל מונע. והולדה. ולכן ישיבת חו"ל אינו מן המניין דזכות ח"י לית ל'. נמאל דגם לפ"ז הדבר שטי במחלוקת שבין ר"א ור' יחזק (ב"ר עז:) והני רבנותא הכריעו להקל בדברין שלא לכופו. חבל אם רואה לישא אחרת גם לדידה שרינן ל' אף לבתר חרס רגמ"ה. כיון דלמ"ד זכותא דח"י אהני' ל' ס"ל לפי' דכופין אם אינו רואה ללאת לח"י. דלחן ללמוד מאברהם אלא בזה חבל ללאת מחו"ל לח"י אז ישיבת חו"ל אינה מן המניין כ"ל :

(כה) עוד י"ל שבה"ז שאנו רואים שישבי ח"י אין יכולים להתפרנס ממנו"י אלא ממה שמקבלים פרס מקופת הקהל ששולחים להם בני חו"ל. ח"כ נהפוך הוא שאם יתרבו יושבי ח"י לא יהי' להם פרנסה לכולם ויורחבו ללאת משם. וגם מאחר שבני חו"ל הם המחזיקים ביד יושבי ח"י בתמיכה כסף הרי ישנם גם הם בזמנות ישוב ח"י וכמו שמעון ועזרי' במשנה קמייחא דזבחים דתורת שמעון נקראת גם ע"ש עזרי' משום שע"י עזרי' למד שמעון וה"ל בשוב ח"י. ובהו י"ל טעם הדבר מ"ש הטוב"י תניינא ס' ק"ב שלא אירע בזמנו ולא בחזו דורות הקודמים שיתירו לשהא ע"ש ולא ילדה לישא אחרת. ויבדורו של ה"ב החיר הב"י בשע"י ס' י"ד לישא אחרת על אשתו כששהא ע"ש והשיג על הר"י מייך ודחה כל דבריו והחזיר הלכה למעשה והסכימו עמו המב"ט ושאר גאוני זמנו. חבל בדורות הקרובים לזמננו לא שמענו וכחצנו שזה מפני שששו להפסקים שסבדו דבחולין חולין מניעת החולדה בשון דירת חו"ל זה חוכן דברי הרמב"ם ונאמרו שיש לתמום מאחר שכבר הוציא הדבר דימי רבנו בעל ב"י ויחר הגאונים שבזמנו אשר מפיסה את חיים למה חזרו והממירו בדורות האחרונים ומשבו לשיבת ח"י אמנם לפי הג"ל הדבר נכון כי בזמן הרב"ם וחבריו ה' קצון גדול בח"י ומרביי חוריה ויושבי חו"ל מחזיקים בידם ע"כ ה' נמשך גם ליושבי חו"ל חלק בשיבת ח"י. חבל אח"כ שנחלדלה ישיבת ח"י לא התנהגו הרבנים בזהר ההוא. ועכ"כ כעת שרבה ישיבת ח"י וכל יושבי חו"ל משתתפים בזמנות החוקתם וודאי שנמשך גם להם חלק בזמנות ישיבת ח"י :

תשובה ג

שאלה. ח"ס אחד נשא אשה בחולה בפורים שנת תרמ"א והשתילה להתקטעטע עם אבותיו ואחר הפסח אמרה מתוך הקטטעות שאין לו גבורת אנשים. והלך לרפוא מומחה (דאקטור) וכרי ואמר לו שהוא כשאר אדם רק שיש לו חלישות ונתן לו רפואה. ואח"כ שלשה שבועות בחורש חזר טבלה וזקק לה ונתעברה וגםעה ממנו ברה"ח חמוז ואמרו לו השכנים והשכנות שאמרה לפניהם שהעבור מאחר. והוא לא ראה מומחה שום פריאות והוא ילדה לט' חדשים מיום שנזקקה לו בנ' שבועות בזהר כנ"ל. והיא אמרה כעת לפני השכנים שהעבור רק מבעלה. כ"ו

דלית משימה עלמה רשע. אבל כי חית לה מינו דמחיס עלי
נלמנה דלון בזה עדות חלה מינו ומיושב קשיית בעל בית
מחיר (והשתא ח"ס דפי' לדעת הרמב"ם דמופין במחוס עלי
ול"ה שמה עיני' נחנה בלחך מתוך שמפסדת כתובתה נלמנה
מ"מ בעמלה חזי לך ח"ל דלון מנ"ר. אבל חכמי קשה קשיית
החוס' למה לא תהא נלמנה במינו דמחיס עלי ובחמת חלקן
כל הפוסקים על הרמב"ם בדון מחוס' עיני' וביותר כ"ל לפי
הנ"ל דלפרושי מחסורא לא שייך כלל חלה היכא דלון הדבר
טובע כלום חלה לעלמו. אבל היכא דבא להפסיד לאחר בזה לא
נחמן חף לפרושי מחסורא. מיהו היכא דלחיס מינו ואין
הנלמנה משום עדות חלה מוכרח דמינו לא שייך בזה חוס'
קריב חלה עלמו. דסברא זו לא מהני חלה דלחמי מנ"ש חוס'
עד. אבל מ"מ מטעם מינו נחמן:

(ג) מבוואר לפי הנ"ל דלדיק דקיי"ל בדמחוס' עלי חון כופין
חן חוס' להוציא ול"ל מינו ח"ס חפי' בחומות
שזיננה ברטון. אך הנה הבאון מזה"כ פרענקל בנהגות שזכ'
בית מחיר כ' חלה כדעת הבית מחיר חלה דמסקת החוס'
דלומרת וזיננה ברטון חסורה עליו מטעם שוי' חנפשי' חד"א
וחפ"י חן ליכא רגלים לדבר. חמס' דבר יקבע על מודוס' זו
הבאון בעל טוב' בקמח סי' ע' ובתינינא סי' י"ב והעלה דכל
הפוסקים חון מתקין חון וזיננה ברטון חן בחוס' ובכל ענין
חוס' נלמנה:

(ד) אך הנה הא"ס חוס' זה כי רישות גדולה מזה החתך
שבבארו כנ"ל. והנה בשו"ע כ' כאן ג' דייני בשע' ב'
כתב חן שכתבה העטרה חן למעלה מהעטרה פסול ואם
נכרת מראש העטרה ושחיי"ר מנחה חפי' בחוס' השערה מוקף
לכל הגיד כשר. ובשע"י ג' כתב נחתך מהגיד למעלה מעטרה
בשטע בקלומס כשר כמזכר שניטל חללו של גיד ושחיי"ר הדפנות
לש"י ור"ה פסול לרמב"ם כשר ובשע"י ד' כ' ניקבה עטרה
עלמה חס כשוראה קרי חלה שכתב זרע. מהנקב פסול. והנה
לחלורה הפירוש בשע"י ג' נחתך מהגיד למעלה חן' שניטל חללו
של גיד ושחיי"ר הדפנות. דהיינו שהחתך מניע עד טעם הגיד
שביל המ"ר והזעזע ממש רק שניטל גוו של גיד ושחיי"ר הדפנות
וחס' ניטל חללו ושחיי"ר הדפנות וח"ל חמחי' בשופע כשר לא יכא
חלה ניקב הגיד שפסול דח"ל חפי' בעטרה עלמה פסול כש"י
למעלה מעטרה. ובמ"ש החוס' יבמות (ט"ז: ד"ה ניקב חן)
כיון דחפי' חתך כשר כש"י ניקב. ורשומי' שהב"ח הרגיש בזה
וב' וברמב"ם כ' ב"ח"ל ניקב למטה מהעטרה שנגדו למעלה
בתוך העטרה פסול יראה מדבריו דבניקב לא פסול חלה בניקב
בעטרה עלמה אבל בניקב למעלה מעטרה כשר דש"י חוס'
מנחתך בקלומס ובכשר. ובזה שם לדעת הטור דל"ל כג'
רש"י נשחיי"ר ט"פ רובה וכלפי רישא ולפי"ה הך דקלומס ומרזב
חפי' נכרת הגיד כולו חף בעטרה עלמה כשר חס נשחיי"ר
ט"פ רובה וכלפי רישא וכל"ר ר' יוחס' להדיח לפי
גירסת רש"י וח"ל שפיר יש להק ולומר דעדיף טפי בקלומס
ובמרזב מבניקב למעלה מן העטרה לבד דליו בקלומס ומרזב
חון שם עכבה והזעזע יורה כחך ומזריע ברחם חלל בניקב חס
הוא גדול שש"י יולא ממנו חן יש עכוב וחיו יורה כחך שחממות
התלוא יולא דרך נקב יולא חו"ש שחיי"ר עוד בזה דמ"ש
החוס' נחתך כשר כש"י ניקב היינו לפי ה"ס דחוס' שם:

(ה) והנה יש להבין דעת הרמב"ם דניקבה העטרה עכ"פ
פסול ומשום דהעטרה יש לה עכ"פ חוס' שיעור
מדקאמר (פ' ט"ז מה' ח"ב הל' ד') ואם נכרת מראש העטרה
ושחיי"ר מנחה חפי' בחוס' השערה מוקף לכל הגיד כשר משמע
שיש לה רוחב יותר מחוס' השערה. ואם ניקב בחותו רוחב
פסול וח"ל הדרה קושיא לדוכתא שה"י מבקשמו קרי' חוס'
נחתכה העטרה ושחיי"ר חמס' השערה כשר כש"ל כשעטרה כולה
שלמה חלה שניקב שכשר דהא נשאר עכ"פ בחוט השערה של'
חמס' יול דפי' עטרה חוס' חלל הקריב לגיד חוס' ורשומי' חוס'
של הגובה לזר הגוף. וח"ל חס' ניקב שמה פסול וכש"י נחתך.
ומ"ש הרמב"ם שחם נשאר חפי' בחוט השערה כשר היינו גובה
כחוט

כ"ז חוס' חוס' בעלמו ששאל שאלה זו חס' חסור מותרת לו
והאשה חונה לפניו. והנה הא"ס חוס' יש לו מוס' בבארו והיינו
שהנקב הוא חוס' ממש ברחם האבר חלה נחתך קצת לזר הגוף.
ומהנקב לזר הגוף יש בו כשר שלם רק בערך שעה ויותר
ומחוס' וחילוק יש בבשר שבעטרה כולה חסרון חסור כמזכר. רק
שחין זה נראה להדיח רק כמין סדק בחורך העטרה. ובשפתקין
הסדק בידים חן נראה שם כמין חלל וכמין מרזב בכל העטרה
שלא נשחיי"ר מן העטרה כלום רק שהחסרון הוא בבשר ולא
ניקב עד לתוך הגיד:

(א) תשובה. הנה מזה חמירת האשה לפני השכנים
שנעטרה מלחך חון לחסרה כמבואר
במסנה דגדדים (ל' ובשו"ע ס' קט"ו) דחלומרת טמאה חני
לך חוס' נלמנה דחייש' שמה עיני' נחנה בלחך. וחפ"י חומרת
שזיננה ברטון נמי ח"ל חפי' דמפסדת כתובתה מלחך חלקן
הפוסקי' בזה. ובס' בית מחיר (ס' קט"ו ס"ו) הקשה מנ"ל חס'
נימח מתוך נחמדת להפסיד כתובתה נלמנה לפסול עלמה
לבעלה כדלחמי חני בניטין (ל"ד: ו) וכבר מבואר חני בחוס'
כתובת (ס"ג: ד"ה חלה חמרה חן' וי"מ דוסין חותה להוציא
וח"ל לר"ח דנחוס שמה עיני' נחנה בלחך כי הדיח דחן בפ"ס
דגדדים חן' ויש לדחות טעמיה טעמיה כחוס' דוקא חוס' למחוס'
שמה עיני' חלה חלה דיוולת בלא כתובה לא. ושוב כ' דגדדה
לו מסקנת דברי החוס' חלו נמי מוס' כפסק השו"ע שהרי כתבו
עוד קשה משלח מדרס חן' וחלחלי חס' נלמנה במינו דחי' בעי'
חמ' מחוס' עלי ויש להקשות חס' חפי' חס' במחוס' עלי חון כופין
חקשי' עדיין דליהמיני' במינו חס' דחמרי' בלתי נעמלתי' בפעם
חחר. חמס' מ"מ ל"ע מנ"ל דברטון ח"ל חס' ממתני' ליכא
למשמע מינה חלה חלה ח"ל דהיינו בחלת כהן שחמרה שטמאה
באונס חס' חון דבריו בקרבה:

(ב) ובאמת שדבר זה תמוה מאוד דלפי מה שר"י החוס'
לומר בדמחוס' כופין חלל חיישין שמה עיני'
נחנה בלחך מתוך שחיה מפסדת כתובתה ח"ל מ"ש דחלומרת
טמאה חני לך ברטון חייש' לשמה עיני' נחנה בלחך. אך הנה
י"ל טעם חחר בזיננה ברטון דח"ל משום דח"ל מע"ד חלה
דח"ל קשה מחי' החוס' דחלה נלמנה בלתי נעמלתי' בפעם
שמוס' עלמו רשע ח"ל חפי' במינו כדמוכח מההיא דכתובת
(י"ח: דלחוס' מ"מ ח"ל חפי' חון כתב יוס' יולא ממקום חחר
דח"ל מינו וחפ"י ח"ל משום דח"ל מוס' עלמו רשע. חמס' י"ל
טפ"י מ"ש הטב"י תינינא ב' ח"ל חפי' סי' כ"ג דלפרושי' מחסורא
נחמן לש"י נפשי' רשע ורשומי' מניטין (כ"ג: מנחך שפגול דחמרי'
שם כ"ג ב"ח"ל יוכיח דכי חמרי' פגול מהימן. אך הנה במקום
חחר הקשנו על הטב"י יבמות (כ"ה: חוס' ד"ה לימח חן' ונייהו
י"ל דחוס' לא מטעם עדות נחמן דחא חוס' קריב חלה עלמו
חן' (עיין במהרש"ה) והרי חוס' חיו לפרושי' מחסורא ומחי'
מקשו מהחוס' וגם למה חולקו לומר דחיו רק משום חחובה
דחיסורא. ופ"מ דחוס' חלה על בת כהן לא פסלה מ"ש החוס'
יבמות (מ"ו. ד"ה נחמן חן') וכעת ח"ל לישב הסתירה ח"ל
דבאמת הסברא דלפרושי' מחסורא נחמן מוכרחת חון מדברי
החוס' כריתות (י"ב. ד"ה חן דלחמן חן') דבאורא חלחלי' חלל
במויד נחמן משום חוס' חוס' מתכיון לטובה שחיו חלה להביא
חולין בעורה והיינו לפרושי' מחסורא. חמס' י"ל דהא דח"ל
מוס' עלמו רשע היינו היכא דחוס' נחמן מוס' עדות ולכן חפי'
לפרושי' מחסורא היכא דבעי' עדות ח"ל. והיינו טעמא דח"ל
לפסול בת כהן חף דחיו לפרושי' מחסורא משום דהכא בעיני'
עדות לפסול חבור משה"כ בלחמן שחלל חלל במויד שהחיו
רק עליו להביא קרבן ואם הוא חוס' שחלל במויד וחיו יוכל
להביא קרבן פטור וח"ל בזה עדות. וכן בפנינו דכ"ג דחוס'
הנלמנה מטעם דחיו בידו וח"ל מינו דחי' בעי' מני' לפגול
בזיקה כמבואר שם וח"ל לעדות חלה נחמן מוכרח ולכן חפי'
דחיו לפרושי' מחסורא נחמן. ולפי"ה הנה בלחמן טמאה חני
לך ברטון דמפיקע עלמה משיבדוד בעלה ולחך לזה עדות ח"ל

הגיד אצל לא צבוכה של עטרה וזיון דב"ד לא יגיע החסרון עד החלל שוב אין לחוש לכרות שפפה. ולפי"ו הגה יש כאן ס"ס דריש שמוא כדעת ש"י וטור דחוט מקיף סני ברובה ואפי"ו חת"ל דבעינן צבוכה כדעת הרמב"ם ודעיינו מ"מ אחתי ס' שמוא הלכה כהחוס' דבעינן קצב מפולש ונדעת הח"מ דמורז וקולמס יש לפרש לדעת זו בעלם הגיד. וה"ה נישלה עטרה היינו עד הגיד. ומיחו אין זה ספק גמור דיל"ל דבהא כו"ע מודים דאם נישלה עטרה ואין לה גובה כלל אף שלא נחסר כלום מהגיד פסול :

(ח) אמנם יש לי לדון בנ"ד בדבר חדש. והיינו אי נמא דבגד מנשר העטרה ואין לה גובה פסול ע"כ ל"ל הטעם משום דשליש ב' חורא שדך הטבע שאריך להיות שם גובה ואפי"ו צ"ל כשחין מפרקין החתך הרי החלל נחסרה בצבר העטרה ולא שליט ב' חורא. ועוד דהחין דפסולי דכ"ס סני ברו סתומי דלחחר זמן ניקב ונחסר כל שאלו נקרי ונקרע פסול ואי לא כשר. הרי דסלקא בהא סתומה דלחחר זמן אם היא סתומה קיימת. ואפי"ו בנ"ד דחפ' בשעת קישוי אינו מתפרק כמו שאומר האיש לא גרע מניקב ונחסר. חמוס לכאורה יש לחלק ולומר דדוקא אם הפסול משום ניקב ומשום דהוצע ואלא דרך שם ח"כ כל שנחסר לו יהי' הסתומה אלא ממה שיהי' מ"מ אחרי שנחסר שוב אין הרע שותח משם אלא הכא דהפסול משום חסרון י"ל דאף שמתחלה החסרון. מ"מ הוי כמו נתמלא מדבר אחר שאינו עטרה כיון דהבשר החופה אינו מחובר שם ואינו עטרה ממש והוי כדבר אחר ואין דבר אחר נמשך כמו עטרה עצמה למלא חסרון דעטרה :

(ט) אמנם ל"ל להביא רא"י דבכל דוכתא הובא דמהני סתומה לניקב מהני גם לחסרון ואפי"ו צננון זה והיינו מוסא דקיי"ל (חולין מ"ח). ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה. ומבואר ברשב"א בפתחת הבית הא דמהני סת' ולא חמרי' שאין טרפה חוזרת להבשרה וכיון דבעינן סביך וסביך ח"כ מוקדם שנסרבה נטרפה ושוב אינה חוזרת להבשרה. ותרצו משום דבאמת הדופן צעלמו סותם אלא דחיישי' שלא יסחוס יפה בעינן גם סריך. ולפי"ו הגה עיקר ההבשר הוא משום סתומה הדופן. וע"כ ל"ל דסתומה זו מהני אף לחסרון בריא' דח"ל דמייירי בנקב בלא חסרון אצל חסר מקלח עור לא מהני הסתומה ח"כ קשה מזוי פריך בגמ' (מ"ז) אי חסרון מבפנים לא"ש ממתני' חסרה או שמקבה דאם חסרה מבחוץ היינו ניקבה ולענין שם בריאה שחסרה ודופן סותמתה דמשום ניקב חסר אלא משום לחסרון פסול בריאה ובין חסר מעל עור הריאה אינו מתמלא מסתומה הדופן שאינו מחובר לריאה כמו העור וגם הוא לגמרי דבר אחר. אלא ע"כ ל"ל כיון דאם מושיל הסתומה לניקב ה"ז נחסר. ואפי"ו ה"ז כיון דמושיל סתומה לנקב ה"ז לחסרון העטרה. ובפרט שהסתומה מהעטרה גופה. ואפי"ו דכיון דלא נסרבה מחיצות בשר העטרה משני האדנין להגיד אינו נמשך סתומה דהא חסר להרשב"א הוי מושיל סתומה הדופן לחסרון ואין בלא סרובה רק משום דחיישי' שתתפרק והבא ליכא חשש זה דהא חסר חוראם שאינו מתפרק מעלמו אם לא בידים אצל בל"ה"ה הוא חופה על הגיד ולא יתפרק חפ' בשעת הקישוי :

(י) ואני מתמיה על הנו"ס (בב"י ל"ז ס"ק י"ב) שכ' אהמיהת הכ"מ על הרמב"ם צמ"ס שבישע הרי זה כחסרה דהא הו"ל נקובה וחי' הכו"ס דאפשר דקמ"ל הרמב"ם חפ' יבשה במקום דדופן סותמתה דלנקב מהני הסתומה אצל אם הוי כחסרה מה מושיל הסתומה סוף סוף היא חסרה. ולפי"ו הגה יש לתמוה באתח מוזי פריך חסרה היינו ניקבה כנ"ל ואף שיש לדחות בזה ולתקן מ"מ שזוי דחיישי' מינה ופשתא דמלתא משמע דהיבא דהסתומה מושלת לענין ניקב ה"ז לענין חסר כנ"ל דכיון שיש איה עור ובשר אחר הממלא את החסרון הוי כעור הריאה ואינו בגדר חסר. ומכ"כ צ"ל שגוף העטרה היא

כחוט השערה מלוחו הגובה של העטרה אצל אם נחתך כל הגובה בשום אל שאר האבר פסול ואפי"ו שיעור חוט השערה הוא צבוכה ולא ברוב. אך הגה אפי"ו הפ' כחוט השערה ברוב מ"מ יש ליישב הקושא הג"ל אם נאמר דפסול נישל העטרה היינו שאין החסרון מניע לחלל הגיד אלא נישל הגובה ולפי"ו י"ל דאם נשאר כחוט השערה ברוב העטרה מניעה כשר כיון שצוית רוב העטרה אין החסרון מפולש לחלל הגיד משא"כ בנקב שהוא לחלל הגיד אך לפי"ו בנ"ד ח"ך שיהי' הפ' ברמב"ם כחוט השער' אם ברוב או צבוכה. מ"מ יש בזה משום כרות שפפה דהא בנ"ד חלל החתך שבשערה הוא מניע עד סוף הגובה ללד הגוף ואפי"ו לא נשתיר מן גובה העטרה כלום. ואפי"ו אם החלל הוא משור מ"מ לרמב"ם בעינן שיהי' חוט מקיף מעטרה צבוכה ולא סני ברובה וכו' בשו"ע מוקף לכל הגיד (ס' ה' סע' ב') ואין לומר דכיון דלרמב"ם לא בעינן שישתיר כחוט השערה קרוב לגוף כו"ס ס"ק ד' יעויי"ש ח"כ מה שהבשר סמוך לנקב השתן שלם יחשב לחוט בשר מקיף דהו חוט דאם יחשב זה מעטרה ח"כ מה הוא עטרה ומה הוא למטה מן העטרה אלא וודאי דעטרה אינה אלא גובה של חותו הבשר והיא השורה היותר גבוהה הקרובה לגוף אצל יתר הבשר עד הנקב הוי למטה מן העטרה. האומנם שצ"ב ביו"ד ס' (הס"ד) הביא שיהי' זה מחלוקת בין החמנים ורמא קוטרים א' מחסר ש' ע"י יחשב כולו שפרש הגיד הוא עטרה לגבי מילה מיהו י"ל דהיינו רק לגבי מילה אצל בנ"ד לא יתכן לפרש עטרה אלא הסורה הגבוהה הקרובה לגוף :

(ז) אך הגה לפמ"ס הב"ח לדעת רש"י והטור דניקב גרע מנחתך. י"ל דהא דחוט מקיף. היינו אפי"ו אינו צבוכה כלום משאר שטח האבר אלא הא דבעינן חוט מקיף קיים היינו חופה על חלל וצביל הגיד והיינו משום דהחוט מקיף הוא מעלם הגיד ואם נישל הרי נישל מהגיד עצמו ופסול. ולפי"ו י"ל בנ"ד דלא מניע החסרון עד חלל הגיד כשר. וגם בל"ה"ה לדעת רש"י וטור בעינן חוט מקיף רק צבוכה ואפי"ו חס בנ"ד רוב העטרה קיימת אין חשש פסול כ"ש בזה. אך הגה בגוף סבתה הב"ח דניקב גרע מנחתך קשה לי מיוחד דמוכח להדיא להיסק דלחמר (יבמות ע"ג). חמר ר' יהודה חמר שמואל ניקב ונחסר כ' הוי צב רבא היבא חלימא למטה מעטרה חפ' נכרת גמיו אלא בעטרה עצמה. ואפי"ו דלמעלה מעטרה ניקב חמור מנחתך ח"כ מזוי קלחור חפ' נכרת גמיו אלא לאו ש"מ דכל נכרת וחסר לגמרי כשר פשיטא דניקב כשר. וע"כ ל"ל כמ"ס הט"ו סוס"ק ב' דהך בריאה דקולמס ומרזב היינו שנקלף הבשר שבתוך העטרה אצל לא עד הגיד והיינו לחללו דל"ל פשיטא דפסול דהא חפ' בניקב פסול מטעם כריתות הגיד. והיינו שבה לתוך ב"כ הקישוי הג"ל שזכרנו בזה ד' ודלא כהב"ח דמשמע דבעי עד לחללו של גיד וכו' החלקת מחוקק ס"ק ג' נחתך מהגיד למעלה מהעטרה ל"ל דניקב למעלה מעטרה גרע מנחתך דהנקב מניע עד החלל ויאל דרך הנקב ש"י משא"כ בנחתך הוא מבחוץ והיינו כדעת הט"ו אלא שפ' שם או שנאמר דנקב הוא דוקא מפולש. ולפי"ו דניקב דוקא מפולש שפיר י"ל דכחוט מקיף של עטרה דבעינן היינו שלא יהי' נחסר עד החלל. אומנם דעת הט"ו בס"ק ד' דחפ' לגוף דסובר דבעינן נקב מפולש מ"מ ל"ל בקולמס ומרזב דהיינו רק בצבר משום נקב גדול שמוציא ש"י לכו"ע סני אם ניקב רק בצל אחד עד החלל ואפי"ו כקולמס ומרזב דהוי חלל גדול אם מניע החתך לגיד ה"י פסול משום הולאת ש"י כך נראה להדיא מדברי הט"ו שם :

(ז) העולה מכל הני' לדעת הט"ו ג"ד תלוי במחלוקת הפוסקים הראשונים לדעת הרמב"ם והרא"ש והס"מ ורי"ז שגורס' על פני כולה וכו' בשו"ע יש כאן משום חשש פסול כרות שפפה. ולדעת שפ"ה וטור דבעי רק היקף רובה אין צ"ל משום כ"ס דהא יש כאן רוב העטרה קיימת בקרקפה. ולדעת הב"ח והס"מ אין להוכיח גם מדעת הרמב"ם לפסול בנ"ד דיל"ל דבעינן רק חוט מקיף מהעטרה על חלל

היא ממלכה החסרון חלף שהיא נפדרת מהגיד ואינה מחוברת ובוה לא שמשו שפסול :

(יא) שוב ג"ל דב"ד י"ס עוד ספק אחר שמה נעשה ב"ש ולא בידי אדם אף שהמולאים אמרו שקולקול זה יכול להיות ממוהל מ"מ אין זה ודאי חלף ספק הרי זה כבר לבוא בקהל. לפי דעת הטוב קמח ח' ח"ע (ס"ו ו') הדיון בפ"ד כמו בממזר דממזר ודאי לא חלף ס' ממזר יבוא וכן פ"ד ודאי ולא ספק. וה"ל כמות שפסה ודאי חלף ספק כשר. אך הנה הח"ס בתשו' (ס' י"ד) פסק בזה. וע"כ י"ס לבאר מקור הדברים בע"ה. הנה בקדושין (ע"ב) ח"ב נ"ב נעשה ממזרת דברי ר' יוסי כו' מ"ט דר' יוסי חמשה קהלי כחיבי חד לכהנים וחד ללוים וחד לישראלים וחד למשרי ממזר כשהיו וחד למשרי שחוקי בישראל. ועיין שם ברש"י דחשיב שם ה' קהלי דפסולי יוחסין וכן שם וקאל דגבי פלוג דכה לא קחשיב. ובתוס' שם כ' ג"כ דקאל דפ"ד לא קחשיב דלאו בפסולי יוחסין משמע עוד חומר ר"י משום דלא שייך בו קהל. וכן הטוב דלדעוהו פשוט דכולהו ילפי זמ"ל שאל"כ אף אחת חומר שחין פ"ד חסור חלף בקהל כהנים ומותר בלוים וישראלים שהרי אמרו שם חמשה קהלי כחיבי חד לכהנים כו' ואם אחת מוליא פ"ד לגמרי בכלל חמשה קהלי דלא למוהיף ח"ב לכתוב בפ"ד ר"ח חד קהל עב"ל הטוב ז"ל. והח"ס כ' דג' מו' קהלי דפסולי יוחסין חתו לכהנים לויים וישראלים דכולם נקראו קהל ה' ח"ב מניחל קהל דפ"ד גמרי הכי מתפרש כיון דסתם ישראל נקרא קהל ולא חתי קהל דפ"ד למטוטי חלף ממזר ועממו ומחשיב שחין קהל ה' וישראלים ודברי רש"י קהלי אחרוני דרש"י מני' קהל ודאי ולא קהל ס' וממזר ודאי ולא ממזר ספק זה לא נדרש ממשמעותי חלף מיתורא. והני ה' קהלי דפסולי יוחסין דליתר בכו' ב' קהלי דרשין להחיר שפיקא. חלף פ"ד דליכא יתורא שפיקו בודלי חסור בלי ס' ככל ס' דלחיייתא שוב הביא מ"ס הריטב"א בשם הרשב"א דקאל דפ"ד הוא בכלל ה' קהלי. ומסיק דהוי פלוגתא בדלחיייתא ודאי למוהיף להחמיר ומוכ"ס שלושם הלכה כחוס' חפ"י נגד הרי"ף וזה תוכן דבריו בקצרה. ואני מתפלל על פה קדוש שיאמר דבר זה. דהם משום דמזנין גבי פסולי יוחסין דכהנים לויים וישראלים מיקרי קהל משום דכתיב ו' קהלי ידעין ממולא גמרי גבי פ"ד דלא כתיב חלף קהל ה' דמייירי בכהנים לויים וישראלים משום דסתם קהל הוי כהנים לויים וישראלים. קשה למוהיף אלטרוד ג' קהלי בפסולי יוחסין והא ידעין בלח"ה דלאו דוקא כהנים לחודייהו חיקרי קהל דכתיב שפורש (ויקרא ט"ו) ועל הכהן י' ועל כל עם הקהל מלטי ללד כהנים גמרי חיקרי קהל ואין לומר דלא ילפינן קהל ה' מקהל סתם דח"כ מאי קאמר בגמ' ואב"ה כו' ועממי דר"י מהבא הקהל חוקק אחת לכהן ולגרי כו' ולר' יוסי חוקק אחת הפסוק הענין הרי דמ"מ בין לר' יהודה ובין לר' יוסי ילפינן מקהל סתם על קהל ה' :

(יב) אלא דים לחמוה בלחמ למח לר"י ג' קרתי לכהנים לויים וישראלים ולמה לא ילפי מקהל דכתיב ביוה"פ דכתיב לכהנים. וסוב קשה לי דלא הקהל דכתיב גבי קרבן דמייירי בגמ' ע"כ מייירי נ"ס בישראלים דהא ח"י גרים נתרבו. וא"כ מילף מהבא דקהל סתם הוי כהנים לויים וישראלים ולמה ציינן תלחא קהלי אך י"ל דודאי פשיטא ל' דכל ישראל מיקרי קהל כמו שזכר בתורה על סתם ישראל קהל. חלף דהוי ס' דכהנים לחוד ולויים לחוד וישראלים לחוד גמרי חיקרי קהל. ואדרבה מקהל דיוה"פ נראה דישלח לכהנים מיקרי קהל. וכן מוכח מהסתם דכהנים לחוד חיקרי גמרי קהל כדאמר באוריות (ו) ח"ל ר' יוסף כהנים קאמרת שאני כהנים דחיקרי קהל דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל ופירש' דחחק לקהל. וא"כ נקראים קהל ה' לכהנים. והטעם שיש בהם מלות מיוחדות. ואב"ה דמדתה לה התם בגמ' מ"מ ל' על כרחך כה"ס התקנה דסוגיא דהבא פליגא חסוגיא דהתם וס"ל דכל אחד בפני עצמו חיקרי קהל כהנים לכהנים ולויים לכהנים וישראלים לכהנים ועממי במתקנה מ"ש עוד בזה ואי הוי כתיב קהל ה' ח' הוי חסוגיא דהיינו

קהל כהנים וישראלים ביומא (ס"ח). וסוגיא חת כל הפך חוק ל' מחמת אחת חומר חוק לשלש מחנות או חזי חלף חוק למחנה אחת כו' הרי כיון דכל אחת נקראת מחנה בפני עצמה ח"כ בלא ריבוי הוי חסוגיא חוק למחנה אחת חסוגיא דכל ה' מחנות ביחד נקראו מחנה ישראל. וה"ל כיון כל אחד בפ"ע נקרא קהל ה' חסוגיא לומר בלא ריבוי דקאי על קהל אחד. ולפי"ז י"ל שפיר דמייירי לר' יהודה גרים מקהל חוקק אחת לכהן ולגרי כו' דהו ודאי דח"ל לומר דגרים לחוד חיקרי קהל בלא ישראל דלדבר ר' יהודה מוסיף מהאי קהל חוקק אחת לכהן ולגרי דהיינו גרים נכללו בקהל ישראל חלף לא סתם קהל בפני עצמם וסבשח כיון דלחבריה קהל ישראל מקהל ג' דכתיב בפסולי יוחסין ממילא אחרבו גמרי גרים. וסבשח ממילא חידוהי לה מה שרלא הח"ס לומר דפ"י ילפינן מקהלי דפסולי יוחסין לענין כהנים לויים וישראלים חלף לא לענין ספק משום דהו ילפינן מפסולי יוחסין דסתם קהל חיקרי כהנים לויים וישראלים חלף לענין דרשא דס' מיתורא דקדאי לא ילפינן דלפי ח"ל ליתא לדבר זה דאם באתי ללמוד דכולם בכלל מדחיקרי קהל הנה נס' בפסולי יוחסין ל' קדאי כו"ל חלף משום דכל ח' חיקרי קהל לריכוס חת לבנות כחן כל הקהלים והשחא ח' ילפינן פ"ד מפסולי יוחסין לענין כהנים לויים וישראלים ילפינן גמרי לענין ס' ואי לא ילפינן לענין ס' ה"ל לא מילף לענין כהנים לויים וישראלים ודברי רש"י נכונים וברורים בע"ה. ובפרט שגדעט הריטב"א חלופא הראב"ד ודאי הדיון כן מהיבוי חתי דתוס' פליגי כיון דאפשר להשוות ממילאם דלא פליגי וכן"ל. שוב מלחתי תשו' אחת בזה למזן בל"ל (ס"ו י"ז) וגם דמחא הקדושה י"ל דספק פ"ד מותר לבוא בקהל מדלחיייתא ע"י"ש שהחריך בזה הרבה :

(יג) שוב הגיד לי רופא אחד מומחה שהסרין כזה דברו לכולד ממלכה הנקראת (ווענצריש) ר"ל והמלכה הזאת מתהווה ר"ל מציאות חסודות. וא"כ י"ל נס' בנ"ד דמתהווה מחמת מחלה זו אף שלא חמר משום דליתו חומר בטרון דבר שהוא גמרי לו וכמ"ס בתוס' כתובות (פ') ד"ה ואב"ה דבמו"ע לא מספקין משום דח"ל דמ"ע הוא כו' טוענת דלון גמרי בכך כמו בציבת חלום משמע דמספקין שמה נלחשה אף דלא חמרה משום דהוי גמרי. וה"ל כיון דגמרי הוא לו לא חמר. וגדלה לי דזה ודאי דרואי לתלות שהדבר נעשה בתולדה ח' ע"י חולי מלומר שהמולא לא עשה ברחמי ומשום דכתיב הוליון חלף מילה מומחין הס בלחמרי גבי שיעורא רוב מזנין חלף שיעורא מומחין הס ולכן לא חייש' שמה שחא ח' דרם וכה"ל ובש"כ שאפי' אחד מני חלף לא חיקקל המילה כ"כ. שזה שלא יקרב בלל ובדיות כן הנה יס לדון בזה נעשה כמות שפכה מחמת חולי מה דיו. והנה במו"ע הובא בזה שני דיעות (ס"ה ח' סע"י ו') להרמב"ם הוי ב"ש ולר"ש ור"ל לא מיקרי בידי שמים חלף ע"י רעמים וברר ח' ממשי חמו חלף ע"י חולי חשבי בידי אדם ופסול והביא שר' הרא"ה דהני משמע בישראלמי חלף הכ"ח כתב דסבירא הרא"ה הוי סברת יחיד ופסק בהרמב"ם כמובא בח"מ וב"ש יעיו"ש. ובתשו' משכנות יעקב ח' ח"ע (ס"ו ו') הביא בשם הח"מ וב"ש והב"ח שהבדילו בהרמב"ם וגם דעת רש"י כן והרא"ה יחידה חלף ובתורה יניחו ויס לפסוק מותיחו. והביא כן ב"כ בשם בעל תו"ט. הנה מכל הנין טעמי ג"ל דילחא בזה מחשק פסול כמות שפכה :

(יד) אך מה שיש לי עוד לדון בזה. הוא מזנין דחוקין ב' רישותא שום להספקן שאני חושא זה חזי מוליד והיא חמרה עמאה חני לך הוי כמו עמאה חני לך עם רגלים לדבר דלחמנת כמ"ס ברמ"א ס' קט"ו סע"ף ו'. והנה בלד ההיתרים משעם נעשה ב"ש פשיטא דלפי' בלחא חומרה עמאה חני לך הוי הולד ממזר דהוי דפלוט דכה וכן"ס ב"ש כשר לבוא בקהל מיהו חזי מוליד דלון דכדברה הבזים או חנוי מה לי ב"א ח' ב"ש עב"פ החסרון חזי יוכל להרפא וחזי מוליד חלף דמ"מ כשר לבוא בקהל וכן"ס בתשו' הרא"ה שביבוי דכר". ובין דהוא חזי מוליד ח"כ הרי ברור שגולד מאחר שנתה הולד ממזר אך הנה

לברי אמר רבינא אפי' למי'ד חייש' כו' ודלמא שליח שווי' לא חליף חניש לשווי' לאבזה שליח ודלמא חרזי חרזי קמי' כו' וברא"ש כ' עוד ה' נראה לדרקק משמעותו זו שאם גילה בדעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו ובהג"א שם כ' וז"ל והיא שידוע שהפך ראוהו בביתו והלך ה' מן השוק וקדשה לראובן במזמנו של ראובן או במזמנו שזכה לו הרי היא מקודשת מדרורייתא. ותמיהא לי שובא הא הלכה רוחות הילך מנה והתקדשי לפלוגי מקודשת (קדושין ז'). ואכ"ל למאי בעי הג"א מעות של ראובן או זוכה הא במעות של ארזו מן השוק נמי מקודשת. ועוד דמקומה הוא מוכרע דה"ל אומר בגמ' שקל כסא דחמרא שמשע שפי' דהא יצבו וסרו ולא מליני רמו בגמ' שזה הכסא לבנו הכסא דחמרא. וזה פלא:

(ב) וליישב זה נראה דהנה לכאורה קשה בהיות דקאמר הילך מנה והתקדשי לפלוגי מקודשת מדון עבד כנעני. ולכאורה הרי דמי לע"כ הא החסא חמרי' (כ"ג). כסף קבלת רבו גרמיה לו כו' ופירש"י שמקבל רבו הכסף גרמיה לו להשתחרר מחלויו כו'. ולפי"ז שפיר י"ל דאפי' הכסף של אחרים מ"מ מהני שמשתחרר מאלויו אבל הכא דבעינן שחמא האשה נקית לזה דוקא. אפשר דבעינן מיהא הכסף שלו דוקא כי אז היא נקית לו. ואמנם י"ל דהא שפירא שמשאו שליח כמ"ס ברש"י וז"ל זה לא קומבע' לן דהיא מלי' לחקמי' נפשה לשליח זה עבור המשלח דשלומו של אדם כמותו. אלא דקמבעי לן חי בעינן דוקא דחסרי' וזה יליף מע"כ דאפי' דלא קא חסר ולא מירי ואפי"ה מהני וז"ל בקדושי אשה. מיהו כל ז' בשליחות גמורה אבל שלא בשליחות אלא שא' מן השוק בא לקדש אשה במעות שלו לחבריו וז' מנין לו דמע"כ לא מליני למילף דהאם בקבלת המעות משתחרר העבד ממילא משא"כ הכא שפירא להקנות עולמה להמקדש עצמו. אפשר דלינה נקית בקבלת מעות מן האחד מהשוק בשביל אדם אחר והמעות הם אינם של המקדש עצמו. דבשלמא אם ה' המעות של המקדש ומעותיו קומות לו. וכן בשליח אפי' המעות של שליח מ"מ היו כאלו המקדש בעצמו מותן לה המעות. והם אינם של גזל ופסיד נקית לו. משא"כ הכא שאינו שליח וגם מעות המקדש חין כאלו מביכי חותין לן דקי' לה המקדש עצמו כן היא בבורה בהיות אשירי הג"ל לדעתו. וע"כ הריק שיה' לאותו מן השוק מעות של מקדש או זכיה לו:

(ג) ועפ"י הנה נראה לי ליישב קשיית בעל ברית אברהם (ס' ק"א) שהקשה להרא"ש הג"ל מהא דאמר' קדושין (כ"ט). החס רבוחא קמ"ל דאי תנא האומר לחברו הוי אמינא דברו הוא דרי קדשה במקום אחר ח"מ דסבר לא טרח פירש"י ולא סמכא דעת' לשווי' שליח אלא בחרוהו מקום. וקשה מה בכך נהי דלא הוי שליח מ"מ חס' מקודשת כמו בשדכן שפ' הרא"ש ופי' הג"ל יש ליישב בע"ה עפ"י מ"ס בס' המקנה דקתני החס האומר לשלומו היינו במעות המשלח והכא נקט האומר לחברו במעות שלו דהי' במעות המשלח ח"מ חין מועיל קדשה לעצמו מה הוי קדשה בגזל. והשתא אי הוי קמי' האומר לחברו הוי אמינא שפיר דסבר לא טרח ולא סמכא דעת' לשווי' שליח אלא בחרוהו מקום וז' משום זכ"י הא כיון דהוי במעות של השליח לא מביי דליכא למילף מע"כ ולכן ח"מ ממי' חי משום שליחות לא סמכא דעת' ואי משום זכ"י הא הוי במעות שליח. והנה בחביו דלרזי' קמי' הוי סמכא דעת' כמ"ס הוה"ס (כ"ט ד"ה לקדושי כו') והשתא מיושב לדעת הג"א בעובדא דשמו חמרא ושקיל חד מנייהו כסא דחמרא כו' דמאי הקדושין שה' במעות של האב משום דאבי' וארזי' קמי' סמכא דעת' והוי כשליחות דמאי' חין חתמא האב ואפי"ה דרש"י וברא"ש כ' דמטעם זכין נעשה שליח. הכי פי' דנבי שליחות בעינן לדעת כמ"ס בחולין (י"ב). ברש"י שם והכא דסמך עלי' כמו בלרזי' קמי' אביו הוי לדעת ושיך בזה שלוחו של אדם כמותו. מיהו חי לאו דזכין לאדם שלא בפניו לא הוי מהני גילוי דעת לאחד לשמו

הנה מ"מ חי לא אמרה שזאת ברזון בא"י אחתי אפשר להסתפק שמה נאנסה. ואפי' אומרת שזאת ברזון מ"מ י"ל עפ"כ מיהו חין לך רגלים לדבר גדול מזה כיון שנתעברה בזנות פשיטא שנאמנת לומר שזאת ברזון. ואמנם לפי הסברות הראשונות שכתבנו שמי'ד חין שודאי כרות שפכה יש לחקור אם זה רגל"ד דלכאורה י"ל נהי דאנו מסופקים אם בעינן רוב חוט העטרה מיקף או חלוה מחמתו והיא אומרת שנתעברה שלא בו שמה חינו ראוי להוליד ממנו הוי בכלל רגל"ד. מיהו יש להלך דדוקא ברגל"ד כנון יהוד שפיר יש לקרותו רגל"ד דלילויי שהיא זוגה לא היתה מתחתית עם איש זר. והוי הוכחה לאותה מעשה. והיודו הוא התחתית המעשה זאת. משא"כ הכא דלשי' הפוסקים דלני בחוט העטרה מיקף ע"פ רובא. חין כאלו אפי' התחתית הוכחה על שאין הולד ממנו. ואף שאלו מסופקים שמה הלכה כש' הסוברים דבעינן חוט מיקף כבולה הגה בזה חנו מסופק' צידוק הרגל"ד חי הוי ככל רגלים לדבר. ולא מהני לאוסרה עליו בזה כיון שאין כאלו הוכחה ברורה אלא ספק הוכחה ויש לדמות דבר זה למ"ס הרשב"א בחי' גבי סמכא הלי' דתפי' בדיקה ח"ל וחלוי דומה לספק דרוסה ולישב לה קצן בושט דתפי' אחיליחא בה ריעותא צבהמה כלומר שבוטל בה מעשה המטריף אלא שאלו מסופקים בגמ' המעשה שהרי אמרינן לקמן ונמלאת אפריין בגבו של אחד מהן דרגלים לדבר שדרכן כו' אבל בו שאין כאלו שם הכחה ליסור ולא התחתית שהרי סמכא זו יש לחלוות בלחה הבאה שלא מחמת נקב כלל אף בדיקה אינה לריכה כו' וז"ל כיון שאלו מסופקים אם הוי כרות שפכה או לא חין זה נחשב רגלים לדבר:

(ד) שוב נ"ל בזה ללדד עפ"י מ"ס בחשו' ברית אברהם סוסי' ע"ד (רובא גם בפ"ה) דבאומרת טמאה חני לך מתוך קטטה ומריבה הוי גם רגלים לדבר להיתר ופי' דברי הח"מ היכא דליכא רגל"ד להיתר נגד רגל"ד לחיסור סלק רגל"ד לגמרי מוכחא ח"ל ואם קאשה בעלמא שאומרת טמאה חני לך שאינה נאמנת. וזה בגמ' דבאומרת שבעצור חנו ממנו אחתי לא מוכח שבעלה ברזון ופשיטא לפי מ"ס הוה"ס בכתובות (ס"ג) דהאיסור הוא משום שווי' אלפסה חד"א. עפ"כ ודאי לא שייכא אלא באומרת לשון שהיא נאסרת עליו בצבור. משא"כ הכא דמדיבורה ליכא הוכחה שהיא אסורה שו"ל שפירא לא שייך דהו' שווי' אלפסה חד"א. ואשר מכל זה נ"ל דאין לאסור אשתו עליו:

תשובה ד

שאלה. איש אחד נשא אשה ובמשך ששה חדשים ילדה וזל קיימא ואפי' הבצל הורה לפני המורה שאחר התנאים נתן להכלה פאליילא וגם אינה סך מעות וצבת נתינתו לה אמר' מיני דעס ווער מוקדש לו מיין זון אפרים כרת משה וישראל'. ועדים הרבה עמדו מוסר קרובים פסולי עדות מהם כשרים ואחד אמר לו מה זאת עשיתם ר' מעגל הלא אם התנאים לא יקיימו חיי' היא לריכה גט. ואמר וואס דען אדם וויל דאך אז עש זאל זיין פעונא. ואמר לאבי הכלה, אינטער איז זא מער מיניע אויערע אייערע' והתנאים ה' ערך אחד עשר חדשים מוקדם. וסאל המורה אם ישמע ממנה ממי נעשה המעשה הרע הזה ואמרה מוצבר אורח. ע"כ השאלה כלשונה:

(א) תשובה. גרסי' בגמ' קדושין (מ"ה) הנהו צי תרי דהוו קא שמו חמורא חותי' לצי' בצבל שקל חד מנייהו כסא דחמרא ויהי' ל' לחברי' אמר מיקדשה לי ברחק

י"ל שפיר דילפינ מנ"כ אפי' באחד מן השוק ומטעם זכ' ולא בעינן שליחות כלל וכן י"ל בדעת הרמ"ה :

(ז) אב"ל הנ"ל סובר דבזה דלאמר' לר"מ צ"ל קבלת רבו גרמה לו לא פליגי חכמים. ואפי' ה' חוב לעבד ה' קונה ח"ע בכסף ע"י אחרים. ע"כ ח"ל ללמוד מנ"כ חלל בשליחות גמורה. והנה ג"ל דגם דעת הרמב"ם בזה הכג"ח דב"ע מודו צ"ל דקבלת רבו גרמה לו. דהנה הרמב"ם כתב בדיון זה דהילך מנה והתקדשי לפלוני. וז"ל (בפ"ה מהל' אישות ה"ל כ"ב) אמר לה הילך דיוגר זה במתנה והתקדשי לך' וקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהגלה זו הבאה לך בגללי הרי זו מקודשת חפ"י. שלא נתן לה המקדש כלום. וז' בה' הרשב"א ואינו יודע מי דחק לה סהרי חין זה כדיון ע"כ ממש חלל בשנתן לאובן ואמר לאובן שחלה מקודשת לשמעון כפי' של ראשונים עב"ל הרשב"א. ואפי' הג"ל יש ליישב דעת הרמב"ם שסובר כהג"ח דב"ע ס"ל צ"ל קבלת רבו גרמה לו וא"כ יקשה איך למד מזה לקושיון דבעינן שהמקדש יתן לה קדושין ע"כ פי' הרמב"ם שהמקדש חל"כ בהגלה זו והיו במקדש בהגלה ממילת מלוה דמקודשת חלל דהתם הוי המעות שלו ונחשב שהקדושין חלל התם דמעות הם של אחרים והיו אמינא שלא שייך כלל קנין במה דלא חסרי' ולא מידי זה חלו למדון מנ"כ דהתם נמי לא חסרי' ולא ופס"ה נקדק' לו חרות בכך. ח"כ מבוחר דגם להרמב"ם ע"כ ח"ל לאחר לקדש חשה לחברו במעות שלו וכדעת הג"ח :

(ח) אלא דיש לי לפ"ז מקום עיון ברמב"ם (בפ"ה מהל' מביאה ה"ז ז') הנהגה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוהק אותו המוכר וזה הלוהק והפ"י. שהקנה לו הכלי ע"מ להחזירו נקנה המקנה וזהו בו הלוהק. וז' הרב המנוח ונראה שדעת הרב ז"ל ללמודה מן הדין דפרק קמא דקדושין בטלוסו קני לבר מלשה ע"י גבי מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה וזה"ל לקנין וב"כ בשיעור בשם הגאונים ז"ל דכיוולא בזה קנה ופשוט הוא עכ"ל המ"מ משמעות פשוטה' הוא משום דילפינ מנ"כ כמפורש בגמ' גבי קדושין ואמר' שם וכן לגמין ממונה ולחזירה איך אפשר ללמוד דין זה מנ"כ הא ההם אמר' דקבלת רבו גרמה לו ובקדושין בעינן דוקא שיאמר חל"כ שחיה' מקודשת בהגלה זו כג"ל. חמוס י"ל דהבא ע"כ מיירי בשליח דחל"ה האיד קונה לו בלא דעתו כיון דמיירי במוקד וממכר חלל דמיירי בשליח ושלוח ודאי מני לקנות בבלי שלו דשלומו של אדם כמותו וכנ"ל. חלל לפי"ז קשה עדיין למא לא פי' הרמב"ם גם ההוא דהילך מנה והתקדשי לפלוני בשליחות חפ"י. ואשר ע"כ י"ל דס"ל להרמב"ם כהרמ"ה. דבשליחות הוא מוקנה למשלחו במה שנותן להמוכר או להאשה. ואין לירד ללמוד דבר זה מנ"כ כלל. והנה בשו"ע סי' קל"ה העתיק דין זה וז' דאפי' שלא בפני הקונה נמי מהני והיינו במתנה מטעם זכ'. וי"ל דא"ס לפי דעת הרמ"ה דאפשר דלא בעי בזה שליחות גמור חלל אפי' עביר מנפשי' מ"מ י"ל כיון דבעי לקדש האשה לחברו. או לקנות המקנה בשביל חברו. ח"כ בנתינתו להמוכר המעות מוכס להקונה וכמו בשליחות ממש. וא"כ זה לא הוי כהגות חשדי הג"ל דס"ל בזכ' לא מהני במעות שלו כנ"ל. והיינו דלא ס"ל בהרמ"ה דבנתינתו להמוכר מוקנה ללוהק החפץ חלל הטעם בשליחות דמהני כה"ג משום שלוחו של אדם כמותו :

(ט) א"כ לפי"ז יש לתמוה להב"א איך מושל קנין סודר במתנה שלא בפני האובד חלון בזה משום שליחות חלל מוכה זכ' וא"כ מהני חס הסודר חינו של הקונה. ועיין חוס' קדושין (כ"ו) שהוכיח הרבה שקונין בק"ס אפי' שלא בפני הזוכה. מיהו לנע"ז דל"ק מידי דבשליח במתנה מהני כשמוכר לחברו ע"י אחר שהוא מוסר לידו החפץ וקונה אותו בהגבהה או במסירה ומסירה וכן נמי קני' לי' חל"כ. ומשום פקדון בידו ללווד חברו. ואין לירד ללמוד כלל מנ"כ חלל בקדושין וע"כ דניכא למימר דהאחר קונה את האשה לחברו או חס

למעות קנין למעט וזהו שדקדק רש"י וכתב והאב נעשה לו שליח מאליו וזכין לאדם שלא בפניו משמע דהא נעשה שליח לאו משום דזכין חלל כיון דנעשה שליח היינו דהבן סניך עלי' וזכין לו שלא בפניו לכן מני מקדש עבדו ומ"מ שפיר מוכיח מזה הכ"ל דמי בל' מן השוק כדי היכי דמשום דחל"ה קמי' נעשה האב שליח בגליו דעת' בעלמא. והיינו ע"כ משום דזכות הוא לו וסני בגליו דעתא. ה"ל מהני הגליו באחר מן השוק חלל דנפקא מיני' דבאב נעשה שליח משום דסמכי' דעת' שיקדש לו. ואחר חינו נעשה שליח חלל מטעם זכ'. ולכן באחר בעינן משום המקדש ובאב מושל אפי' במעות שלו :

(ד) וביסוד הדברים הג"ל דבתיקן מנה והתקדשי לפלוני בעינן שליחות גמור. יש להסביר ביותר משום דקדושין כסף ילפינן קונה קונה משהו עפרון והתם כתוב נתינו כסף השדה קח ממני חלמא דבעינן נתינת כסף מן הקונה להמקנה. והנה גבי נט דעת הפוסקים (ק"כ) דבעינן שיקנה הסופר דתו הקלף והדין. והקשו ע"ז מהא דמי שהי' מושלך בצור ואמר כתבו נט לאשתי כו' ותיקלו הח"מ וכ"כ הפר"ח דהא דבעינן הקדשה הוא משום ונתן וכיון דשלומו של אדם כמותו לכן אפי' הנידו והקלף של השליח שפיר מוגרם בו דשפיר קרינן ב' ונתן כיון דהשליח נתן הוי כבעה"ב טותן. והוכיח הפר"ח כן מהמרדכי וז"ל הכא בשליחות שפיר קרינן ב' נתינו כסף כו'. משא"כ בלא שליחות חלל מטעם זכ' כמו בל' מן השוק נתי דלם המעות של המקדש קרינן ב' נתינו דהא המעות שלו וחיותו מן השוק שנותן להאשה שפיר מני ליתן לה מטעם זכ' וא"כ איכא נתינו כסף השדה חלל כשאוהו מן השוק נתן לה מעות של עצמו חין כלן נתינו כסף השדה כי חין כלן כסף שלו כלל ואיך אפשר לקרות בו נתינו כסף השדה :

(ה) אמנם קשה לי להרמ"ה שם דס"ל דהא דכותבין ונתינן גבי מושלך בצור היינו משום דהשליח כיון דבשליחותי' קעביר חל"כ במה שנותן הנט להאשה וזה להבעל בהנייר ודיו ונתן להאשה נייר ודיו של הבעל. ח"כ הרי זה דומה ממש ללוהק חסל הבעל עצמו. וא"כ מה לירד ללמוד דבר זה בקדושין מנ"כ בלא ע"כ הא סברה היא דכיון שאומר הילך מנה והתקדשי לפלוני בשליחותו של פלוני כוונה להבעל ונתן מעות הבעל ובשליחא להח"מ ופר"ח טוחא דבעי למילף מנ"כ משום דהא דשלומו של אדם כמותו מ"מ הוי ס"ד דלא קרינן ב' נתינו כסף השדה משום דבעינן בעינן דא חסר לי' ללוהק והבא לא קא חסר מידי ולכן בעינן דוקא נתינו כסף השדה שיהא כסף של פלוני דבאב כהו דאבדא דא חסרי'. ולזה מוכיח מנ"כ דמהני חף דלא קא חסר מידי וא"כ מעות שלו לאו דוקא ואפי' לא קא חסרי' מידי קני. משא"כ להרמ"ה דהוי כמותה להבעל ח"כ חסרי' ממש הוא דהא כיון דמוכר להבעל ח"כ נתן משהו הבעל להאשה. ודוחק למד דכיון דזוכה בשעה שנותן להאשה לאו מידי חסרי' דלא הניב עדיין לידו כלום :

(ו) אך הנה באמת דעת העשור שם בהילך מנה והתקדשי לפלוני אינה כדעת רש"י חלל אפי' כשמודיעו חל"כ הוי מקודשת ולא מיירי כלל בשליחות. ועיין בה' הרשב"א שהביא שו" רש"י וכתב שם דברי הר"ה קוביצין ע"כ דל"ס עשו שליח בעדים או אפי' חלוציו חל"ה קמי' ואילו וקידשה משלו מקודשת והרב צל העשור ש' דלע"ג דלא חל"ה חלל בחר דקדשה לה אודעי להאב גברא גברא בעדיו בעדיו מקודשת לא גררו דבריו ומיהא תמהא לן למא לן לחלוציו משקרא ואלו זכין לאדם שלא בפניו והבא זכות הוא שחלה חשה זו קני' לו ואפשר לי לומר דהבא מוכריו הוא דשמה באחרת נחל לי' עב"ל הרשב"א. נראה מדברי הרשב"א דס"ל דהילך מנה והתקדשי מושל מטעם זכ' ואפי' בלא שליחות כלל וקשה איך ילמוד זה מנ"כ דהתם קבלת רבו גרמה לו. חמוס י"ל בזה דהרשב"א לש' אילו דמוסיק שם גבי ע"כ דמטעם דזכין לו הוא דיוולא בכסף ע"י אחרים וקבלת רבו גרמה לו ל"א חלל לר' מאיר חלל לא לחכמים וא"כ

אך הנה בחו"מ כ' בטור ס' ק"ל ו"ל וכן אם אדם אחר אמר למוכר כסף שהיה קרן לממנו ומכור שדך לפלוני ואחרו פלוני עשאו שליח אלא המוכר נתן הכסף משלו או אפי' לא עשאו הלוואה שליח ואמר הוא למוכר שדך קמיה לי בכסף שנתן לך פלוני קנה. הרי דלחן דמות גמור הוא לו שגם אחר מותו מנחם וזוהי לוקח שדה אפי' בשי דוקא שליחות ומטעם זכין לא קנה אי לא אמר לו אפי' שדך קמיה לי וע"כ ל"ל דעת הטור הכנ"ל דבעינן שליחות גמור כיון דלחן שליחות של הקונה. אלא דקשה לי מדברי הטור בס' ק"ה גבי קנין סודר אפי' אחר נתן למקנה הכלי שלא בפני הקונה זוכה בו הקונה. וא"ל כלל לומר אפי' שחקנה לו המתנה בקנין חליפין שנתן לו האחר. ובקט"ח ת' דברי הרמ"א שהביא דברי הטור להלכה דמייירי שהקונה הריץ להחזיר לנתון המעות את מנחמו. אמנם לענ"ד לא הכניח דבריו דא"כ דלר"ד להחזיר לו המעות הרי חסדי' וא"ל למוכר מע"כ שוב דלחיו נתיבות שהקנה כך על קט"ח. ועי' בנתיבות ס' ק"ה ש' שם לחלק היכא דאמר לו זכר לפלוני קנה פלוני אפי' בלא דעתו משום זכין לאדם שלא בפניו. אבל בס' ק"ל אמר לו שיעשה קנין שמוכר לו וכיון שהקנה לו בחזרת קנין בעינן שליחות גמור אמנם מלשון הרמ"א שכתב והוא שאחר פלוני חפץ בזה משמע דהיינו מטעם דהיו לו חובבן דק בעינן רק שדעתו בזה וז"ל למה בעינן שיאמר למוכר שדך קמיה לי. כיון שידענו אפי' שחפץ בזה סגי עי' דברי הרמ"א ז"ל לריב"ם אלא עינינו יחשבים. ועי' נתיבות ולפ"ז י"ל בקנין סודר חקנת הגאונים הוא ותקנו דהיו כזי. וא"ל עכ"פ מובחר דהסודר דס' ק"ל הילך מנה ותקנה שדך לפלוני דלגמור מדיון שדה בעינן שליחות גמור ופשיטא דודאי כן הדין גם הקדשין וממילא נחבדר לנו דבקדושין בעינן שליחות וצ"ל שליחות מטעם זכיה לא מהני :

(יג) אמנם עיקר החילוק לדעת הנתיבות שם בין אמר לשון זכיה או לשון קנין הוא משום דכשלאמר בקדושין זכיה כוונת המקנה היה כדיון זכיה שהוא חוט יסוד להחזיר וסבאון יכול לחזור. אבל כשלאמר בלשון קנין כוונתו כקנין דעלמא ששניהם אין יכולים לחזור והכל דהקונה יכול לברר ולבטל המכר אין קנין לחלוק. וא"ל ב"ד שהחתן היה יושב ושותק והסכים שוב אינו יכול לחזור וא"ל גם מטעם קנין הוא קנין יפה ששניהם אין יכולים לחזור וממילא אפי' דהאב לא היה שליח גמור אך הנה בלחמת חילוקו של בעל הנתיבות הוא קשה מאד דמה בכך שאמר בלשון זכיה או בלשון קנין עכ"פ כיון שידע שחוקק דרשוהו לחזור מקנה לו בלשון זכיה או בלשון קנין יקנה. וגם דהנ"ל ע"כ אינו סובר חילוק זה דלפי דברי הנתיבות אין חילוק בין אם המעות שלו או של הקונה מ"מ כיון דהקונה יכול לברר לא היה קנין כיון שלא אמר לו בלשון זכיה. ולענ"ד לחלק בין לשון זכיה לקנין אבל לא משענייה אלא כמ"ס למעלה אחר מ' דבזכרה לחזירו היינו עשמה דכי משום דלחיו המקנה מוכה לו עד שיקבל ממנו הזכרה וכיון דיש לו בו עכ"פ זכיה במתקן לעצמו זכרה בו לגמרי אף לחזירו. אבל באומר הילך מנה ותקנה שדך לפלוני הוא אינו זוכה בה כלל אף עד שמסרנה לפלוני ואין לו שום קנין בה והזכרה לא נתן המעות ע"כ אינו מועיל אלא חזר אפי' אחר שדך קמיה לי בלחן המעות שנתן לך פלוני. ולפ"ז אף שהיה הקדושין בפני החתן לא היה כלום כיון דלא שוי' שליח וגם המעות לא היה שלו :

(יד) אמנם כת"ר כתב שהמעות ה' של החתן כי ר' משגלל ה"ל חלק בחייו ויחוסו ולו מסר סך שני מאלות רוב"ם ובפניו נעשה ונמחר זכר בכתובים. והנה אם המעות היה של החתן בזה ודאי דלית מולן דפלגי דהו קדושין כיון שהיה בפני החתן ושתק. אלא שדקדוקי דבריו שכתב שפניו נעשה וגמור בכתובים משמע מזה שעדיין לא נמסר החלק השי"ק להחתן לידו ממש. וא"ל חזי דן אפי' לא נכתב ויחוס בכל הקנינים ובכל אופן הו"מ עכ"פ דא' אשר מן הסתם ידע כת"ר לעשות הכל כראוי וישי כח ע"ל הו"מ מ"מ כיון שעדיין לא נתקן נכסיו האב. א"ל בלחן בנדון זה לדין ברירה וכאשר נבאר בע"ז וקי"ל (ח"ב) גיבול דבדלורתיא

אח העבר לעצמו כמו מתנה. דהסתם אם אין הזכרה לפלוני יכול לחזרו הקונה ממנו לממן חזירו לתבוע אותו לקיים הקנין ולהוציא ממנו את הדבר הקניי ויש לו עכ"פ זכיה במתקן כמו במתנה לחזירו ע"כ אחר שמוכר לידו עד שיבא ליד הזכרה. ולכן שייך בזה קנין משא"כ באשה וע"כ. שאין שייך לנתון המעות זכיה בהן כלל. וא"ל לא שייך בו שום קנין אלא בחזרת שליחות מהקונה היינו המקנה או העבר לכן אינו יכול לקנות באשה אי לא כשאי' שליח ומטעם שלחו של אדם כמותו. וזהו טעמו של הנהגה אשר"י שא' מן השוק אינו יכול לקדם במעות שלו אשה לחזירו כשלא שוי' שליח :

(יז) ואחר אשר בררנו בע"ה שיטות האשונים בנוף הדין והילך מנה ותקדשין לפלוני נבוא בע"ה לנ"ד והנה החלה יש לבאר בג"ד אי הו' מטעם שליחות גמור או דלא שייך בזה אלא זכיה. והנה משובדל דגמ' בקדושין בעיבול דהני בי תרי דשתי סברא מוכח דבאביו ואלווי קמיה שייך ביה שליחות וכל' מ"מ דבר הבטח מנ"ש ה' תוס' בקדושין פ' האומר (ט). דבאביו ואלווי אר"י קמיה ושתק א"ל דסמך עליו וע"כ שייך בו שליחות ו"ל דכ"ז ביבומה שה' מקדשין עכ"פ השדוכין ולכן בין שיהי' הפ' שהאב הראה לפני הבן ששדך לו פלונית ושתק ובין שהבן הראה לפני האב שחפץ בפלונית ו"ל שסמך עליו שיקדשה לו והיו שליח גמור משא"כ בזמנא שמתחנאם עד הקדושין וימשך זמן מונבל ואין מלוי כלל לקדם בפת התנאים א"כ פשיטא דאפי' ידע האב שהבן רוצה בפלונית ואפי' הראה לפני הבן שיעדנה לו כמו הכא דנכתבו התנאים דלא גרע מריבוי מ"מ כיון דאין מלוי כלל וכלל לקדם בפת התנאים פשיטא דאין לומר כהן סמך דעתיה ועכ"פ אין כהן שליחות גמור ולכאורה נראה דאפי' מטעם זכ' לא שייך דא"כ כהן שיהיה קדושין. דאולי אין זה זכות גמור דהא נכתבו תנאים דודאי יש התחייבות גם מזה הכלל ואולי לא יתקיימו התנאים ואפשר דאין חפץ החתן להיות חגיד בה דלא יתבן ליה אחרייתא. אמנם בזה י"ל מכיון ששב החתן שם וה' בפניו והוא שתק ולא ערער ש"מ דניחא ליה והיו זכות. ורואה לזה מסוגיא דב"ב (קלח). הכותב נכסיו לאחר וה' בהן עבדים ואמר הנה א"ל בהן כו' ונקט עבדים משום"ה אינו רוצה בנתינתם שאינו רוצה לזנום. וע"כ לא נתקן החס אלא בשתק ובכסף לזון אבל בשתק מתחלה ועד סוף זכר אלמא אפי' קלח רוב הוא לו מ"מ כשהוא שותק ובין לו ולא מצבי' לדעת הריב"ש תבשו"י ס' תע"ט דבקטנה שנתקדשה בפני אביה ושתק דמקדשה ודאי מוכח כ"ל אלא אפי' לדעת מוהרי"ק שורש ל"ב היינו משום דו"ל דשתק מתוך כעס כמ"ס שם במהרי"ק וזה לא שייך בזה המקדש לבטא אשה וסו"ס שם ושתק עכ"פ זכיה לדין דבג"ד י' משום זכיה ואין כהן מחרתה ממש. ועי' בס' אבני מילואים ס' ל"ז ס"ק י"א שכתב דגם החס דאמר"י אר"י קמיה היינו לקדשה אבל בשדוך לא הו' גיטוי דעת הקדושין :

(יא) ולפי"ז הנה דמיוא לדינא דהנהגה אשר"י ממש לא' מן השוק שקדם אשה לחזירו בזמנו של דלהגהות ה"ל ודאי דהיה מקודשת ולשיטת הרמב"ם והרמ"א אי אמר שנתן לה מתנה ותקדש לפלוני ודאי לא מהני אבל אי לא אמר כלל לשון מתנה אלא שנתן לה בחזרת קדושין שפיר י"ל דמהני הרמ"א והרמב"ם כ"ל כיון דיש כהן מחרתה זכיה. אמנם לשיטת העטור שהביא הרשב"א בחי' דאפי' אר"י אפי' חס"כ מהני פשיטא דהו קדושין :

(יב) והנה בש"ע ס' כ"ט ס"ק ה' כתב אמר לה הילך דינר משי ותקדשין לפלוני ואחרו פלוני עשאו שליח או שלא עשאו שליח ואמר לה אותו פלוני התקדש לי במנה שנתן לך פלוני ה"ו מקודשת א"כ הרי דבש"ע לא הביא אלא פירש"י דמייירי בעשאו שליח ופי' הרמב"ם בלחמך לה התקדש לי אבל סברת העטור דאר"י קמיה חס"כ ודאי לא מהני לפי פסק הש"ע. וי"ל דהיינו משום מ"ס בחי' הרשב"א על העטור דלא שייך בזה זכין לאדם שלא בפניו דאין זה זכות גמור דשמה באחרת ניחא ליה. אבל אי ידענו דרובא בה שפיר מועיל אפי' בלא שליחות אלא מטעם זכ' :

דבדורייחא ח"ב ולא הוי במקדש במשוח של החתן :

(זו) והנה לענין בריהו לנאורה הדבר תלוי במחלוקת רש"י ורמב"ם גיטין (מז) טבל וחוקין מעורבין זה בזה. ופירש"י חין לך כל חטא וחסד שאין חלים טבל וחוקין ויחוס' הביאור פירש"י וחוקין ע"ז חלל דהוי ספק שמא חין לו בזה כלל. וח"ב לרש"י הרי יש בפלגיא וזו ובמשוח חלו חלק ודלי המניע להתקן ועכ"פ יש בזה שום פירוט שזו. חלל להחוס' דהוי ספק י"ל שמא כל הקדושין הם חלים של החתן. מיהו י"ל חפ"י לרש"י חנים קדושין כלל כיון דנעשה להתקדש בכל מה שנתן לה ודמי למ"ש ב"ע ס' כ"ח ה"ב לו פקדון ביהו"י ודוקא שאינה יודעת סכום הפקדון ומתחלת להתקדש בו הן אם הוא רב או מעט חלל אם ידעת סכום הפקדון וממלא שנגבד או נאבד חפ"ס ששחזיר ממנו שום פירוט ח"מ שאינה מתחלת להתקדש חלל בסכום הפקדון. וה"ל חונה מהרצית להתקדש חלל בכל הפלגא וזו המשותף והם מחלים חוץ שלו ובעי שמוחה. ובלא"ה ביארחי במ"א דעת רש"י ב"ע שנס לדריה הוי ספקא. ולא עת האסוף. ומיהו י"ל כיון דבדד חלל תלי לחלל חס' ונס דבמשוח חמ"ר וזו כמאן דפליגי דמי (ב"מ סט.) ח"ב כשלחם האב חותן הנשוח לקדש בכהן האשה לפני צמ הופרשו לחתן וח"ה הרי הוא מקדש במשוח שלו ושפיר מוכי ככהן וזכר :

(זו) אך חמס נ"ל דמ"מ אחי מדי ספקא לא נפיק דלמא היה להבא מומין של חלק לבניו וקודש אשה לבניו במשוחו. ואפי' ואמר האב עכשיו דמשל צמ הוי משוח הקדושין מי ואמר דנחמן. ולנאורה י"ל דכל שנתן משוח לקדושין עבד פלוני ולא הזכיר שכן שלו חמ"ר דמסתמא לא פלוני הן וכן יש לקדק ולשון הש"ס ס' קב"ט ספקא ה' חמ"ר לה ה"ל דברי משלי כ' ואמרי הוסיף הב"י מלת משלי חלל לשמשוין דלי לא חמ"ר משלי הרי הן בחוקת של הקונה אך בחמ"ר ח"א לומר כן כלל דלדברא מוכח דמספקא ל"א דהוי קדושין דהא רוב הפוסקים פסקו כרבינא דל"א מספקא דלמא דרמ"י קמיה חפ"ג דמסבדא י"ל דמסתמא גילה הכן דעתו שפסן פקדושין חמ"ר לא חייש' להוי מספקא וה"ל לא חייש' שמא היה המשותף של הכן חלל שלו ה"י. ומ"ש ב"ע משלי י"ל דלשטור חילוי בחמ"ר ס' ק"ל גבי ה"ל מנה ויהיה שדך מוכר לפלוני דקנה ולא מסיק הש"ע מ"ש בטור שח"ך הקונה גילה הכן דעתו שפסן פקדושין חמ"ר לא חייש' להוי ואריך לומר בכונת הש"ע דס"ל (כמ"ס למעלה ח"ח) כדעת הרמ"א דבטמן המשותף למוכר שיקנה שדכו לפלוני הרי בזה מוכח המשותף לפלוני. וח"ב חוקן משל פלוני. וח"ל פלוני ח"ב לומר כלום. ולכן הכא ב"ע גבי קדושין שרמ"ה הש"ע לקבוע דין הרמב"ם שהיה מפרש במ"א דה"ל מנה והתקדש לפלוני שיאמר חותן פלוני הרי ח"מ כ' ע"כ הוסיף הש"ע חיבת משלי דהשתא לא מוכח המשותף לפלוני דהא חומר משלי ולכן לריך שיאמר המקדש ח"ב הרי את מקודשת לי בהנאת חותן המשותף שנתן לך פלוני חלל כי לא חמ"ר משלי חלל בסתמא ה"ל מנה חמ"ר דזכה לפלוני ע"י הקדושין הללו. מיהו מ"מ חפ"י כי לא הזכיר האב ב"ד בהמשוח משלו. מ"מ צנוף דין דהרמ"ה ח"כא מחלוקת הראשונים וגם בה"א דלמעלה ע"כ לא ס"ל דהרמ"ה. ועוד שקרוב הדבר שאמר לה האב שנתן לה מתנה וגם שחיה מקודשת בזה לבט והוא ממש כשון הרמב"ם בדין ע' שח"ך שיאמר המקדש בעלמו הרי את מקודשת לי בחתונה הנאה של המשותף שנתן לך פלוני. כלל דמלחא דלפי דעתו קדושין חלו הם קדושי ספק ח"ך כשיחבר ע"י עדים כשרים שהאמת הוא מדברי האב :

(זו) מעתה יש להקיר אם מוטקף ספק שמא נאנסה לזה ליהו ס"ס וכת"ר כתב שלפי השמעת נתייחדה קודם ודעת הטוב"י אם נתייחדה חין לה טענת חונס וגם רוב הנכשלים ברטן כידוע בכל הפוסקים עב"ל כוונתו למ"ש הטוב"י תניינא בח"ע כ"א דהא דבסי' קע"ח ח"א לומר נאנסתי בלא מינו חלל ב"ע חמ"ר לא נעבלי. היינו משום שתייחדה קלא. חלל תמיהי שכת"ר לא דקדק בזה כראוי דהתם סביר הטוב"י כיון

שנתייחדה אברה חזקת כשרות שלה ושוב ח"ב לטעון נאנסתי והיינו להאמינה להחיה מטעם זה לומר חלל הוי כס' בלא חזקת היתר. ומ"מ להטקף לס"ס י"ל שפיר דמיהי. ומ"ס דרובא ברטן הגה החוס' ככתובות (ט. ד"ל ואשכ"ח) כתבו דהוי רוב הוי מדברין ומטקף לס"ס :

(יח) אך עדיין יש להקיר דהא י"ל דמה דהש"י נאנסה לס' חפ"י בדלויא ח"ב היינו כשהיה טענת כן חלל אם ב"ד חונה טענת כלל שנאנסה ח"ב מכלל טענת כן חין להספק דודאי יחיה לה לטעון טפי נאנסה מלומר ברטן. וכיון דלא טענה חין להספק בזה כמ"ס החוס' ככתובות (ס) חמס אבתי יש לומר דלומרת ברטן נעבלי משום דעניה נתנה בלחך וזוהי להפקיע עליה מבעלה. ויש לדחות לפי דברי החוס' ככתובות (סנ: ד"ה חלל כו') דכשנפסדה כחובתה נאנסת לטעון טעמה חמי לך. אך בחמ"ר חין זה חלל דעת יש מפרשים חלל חין הלכה כן שר"מ לא ס"ל הרי וכן הרמ"ם. וכן ברמ"א ס' קט"ו סע"ו' שהיה לומר שזנתה משמע דהיינו בח"ל ולומרת שזנתה ברטן דמפסדת כחובתה ואפי' חמ"ר שמא שניה נתנה בלחך. חמס ב"ע שם מובחר דב"ס רגלים לדבר נאנסת והוא מפקדי מחר"ל ס' רכ"ב ומבחר שם ב"ע סוף ס"ק כ"ג דנתייחדה ע"ס אחד וחמרה שזנתה נראה שנאנסת ח"ב ב"ד אם מודה שזנתה ברטן חין להספק כלל בחונס ושמא עכ"כ כיון דהוי יחוד כמ"ס כת"ר :

(יט) אך חמס רחמי צפני יושע בקי"א למס' כתובות (ס) מ"א בחוס' ד"ה מעלה עשו ביחסין שכתב ח"ל והקשו על פיר"ט מסוביא דנדרים והוצרכו לתקן מ"ח שאני ח"ב משמע להדיא מדבריהם דלר"ת כלל הוא דלין אוסרין על היחוד ח"ך אם מודית ואמרה שזנתה חמי לך והיינו למשנה אחרונה דח"ל לא ה' לריבוס לפרש דמוקף שאני חלל שאני החס שסודית דהא חמסנה אחרונה נוסח מייחי לה הש"ס שלי דנדרים חלל ע"כ כדפיישית וזה דלא כהנהו רמ"א בח"ע ס' קט"ו שכתב בפשיטות כס' תרס"ד דהיכא דאויב רגלים לדבר נאנסת ויש ליישב ולהקיר ועדיין ל"ע. ועי' תשו' רע"ק חייגר ס' פ"ה יסוד דעת חת"ד והב"ם. ובתשו' בריית אברהם ס' ע"ד חות י"ד הביא מתשו' ר"י בחאסן סוס' פ"ו ש' בפשיטות יחיד לא הוי רגלים לדבר וס' ע"י בתשו' ח"ל דלנאורה רחמי דה"ס עומה מפלגות הר"י שמהם ורוב"י ח' אברהם המינוי שלה עפ"י היחוד. והיינו דדין המבואר ברמ"א ס' קע"ח חמס שנתייחדה ע"ס חס"ס בדרך ונראה ואמרה נתייחדתי ומאסתי ח"א דנאנסת צמינו דאמרה לא נעבלינו וי"ל דלדבר מינוי שלה הויל ונתייחדה שלא כדון. וכיון שאברהם המינוי שלה חלל חמ"ר חמ"ר ע"כ ברטן מכיון שנתייחדה וח"ב כנתייחדה ולומרת שזנתה חמי לך ודלי נאנסת דלדברא חונה נאנסת לטעון שנאנסה :

(כ) ונלע"ד ליישב דעת חת"ר בחאסן לרחות הראיה הנ"ל דהנה בב"ב (קלד) חמ"ר כי חת"ר ר' יחזק בר יוסף חמ"ר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי ח"ב והקשו בחוס' ח"ב מ"ט דמתני' דזה צמי נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי ח"ב משום דח"א דגרשה קלא ח"ל ח"ב מבוחר לפי"ו דבמקום קלא ל"א מינו (ואובא ג"כ כללי מינו של הכנה"ל בס' ח"ח) והנה בחמ"ר דמאחרתמי נאנסתי ככתובות (ב:) חמ"ר שם טעמא דר"ג משום מינו ח"ב משום חוקר. וקשה בשלמא לשיטת דחוקר יחיה דאש"ל דל"ל דברטן יזנה ומפסדת כחובתה מ"מ חמ"ר חוקמא לחזקת כשרות. חלל לטעמא דמינו לא שייך בזה מינו לא יוחנן דב"ב דבמקום קלא ליכא מינו וה"ל חונסא קלא ח"ל כמ"ס החוס' והר"א בסוגיא דפ"ס. ואש"י דהא שניא דמינו לא ח"ב בלח"ה לר' יוחנן חלל לר' נחמן שם ככתובות כמ"ס החוס' שם. מ"מ משמע מדברי החוס' דלס' ה' שייך בזה לר' יוחנן מינו הוי ח"ב שניא דמינו גס לר' ופי' הג"ל ה"ל לר' בלח"ה לא חמ"ר כאן חמ"ר דהוי כמקום קלא. וי"ל כיון דחזקת כשרות מסייע להמינו. דהי דאונסא קלא ח"ל מרשי המינוי מ"מ

מ"מ כנגד זה החוקה מסייע להמנינו והיו כדבר השקל וחמרי' ביה מינו שפיר ועפ"י ויבחר הטוב הדעה הו"ח דמייח' צמי' קצ"ח דבתימורה אברה המינו שלה. והיינו משום דבטענת נאמנה לא מהני המינו באל"ה משום דלזום קאל ח"ת ליה אלא דל"ז דחוקת כשרות מסייע כמו דהס' בתימ' דמחלשת' נאמנה. ואל"כ כיון דנתימורה אברה חוקתה וכו"מ ה"ב' הוצא למעלה אוח' י"ז. ואל"כ מומל' אברה גם המינו דהוי מינו במקום קאל. ודעה ראשונה דס"ל דלאמנת במינו אף דאברה חוקתה מדבשינ' מינו ולא סגי בחוקה לחוד. וי"ל דס"ל הטעם דל"ז לומר נרשאי' את אשתי לזו משום דהוי במקום קאל אלא כמ"ס הרמב"ם (פ"ב הל' ה' מהל' גרושין) דשמי' מחבין לקבלה (ועי' בס' שורש יוסף בכלל מינו במקום קאל שכתב שבה מלחן הרמב"ם עם רשב"ם וחוסי') ואל"כ מינו במקום קאל חמרי' וה"נ מהני המינו אע"ג שנתימורה. עכ"ל לפ"י ח"ן להביא מהס' דחידוד הוי רגלים לדבר והוכחה שזינחה ברג'ן לענין שזינחה לומר עממה ח"י לך כיון שיש לחושדה שלא נבעלה כלל אלא עיניה נתנה בלחור רק דהס' דמורה שנבעלה אלא שאומרת בלזום פלגי זו חמרי' מינו שתיבה נאמנת או לא. ובכ"ד אף דודלי' נבעלה מ"מ חיישי' שמה משקרת שאומרת במועד משום עיניה נתנה בלחור והיו עכ"ל ססיקא להטערק לס"ס :

(כא) שוב מ"ל דלפי' לדברי תה"ד והב"ם יש לגדר בכ"ד. דהנה מדברי תה"ד מובחר דלפי' בתימורה ואומרת עממה ח"י. אינה חסירה מטעם נאמנות אלא משום דשו"י אפשה חד"א וכיון דהוי יחוד דמועד קאל על אמתת דבריה וגם דשו"י אפשה חד"א חסירה דכן מובחר בתוס' כתובות (סג:) והנה יש לחקור אם הא' דלחמרי' בכל משום שו"י אפשה חד"א הוי דלורייתא או דרבנן ונראה דחליט בשני הסברות שהזכיר אדמו"ר בקו"א להל' שחטה ס' ח' ס"ק י"ד. היינו או דשו"י אפשה חד"א מועיל משום הודאת בע"ד כמלה עדים דמי. ולפי"ז י"ל דהוי דלורייתא כיון דעדיף מעדים. וסבירא ל' דלדס' יכול לאסור ע"ע דברים המותרים אע"פ שאינו מתפסין בדבר הגדור לפי שהוא על עמלו כמו ב"ד שכולים לאסור דברים המותרים כפי ראות עיניהם לזורך שעה וע"פ עוד בקו"א ס"ק ט"ז שפי' כן דעת מהר"ק ופ"ע. ולפי"ז הדבר פשוט שאין כאן אלא איסור דרבנן כמו ב"ד האוסרים דברים המותרים כפי ראות עיניהם שכן הוא כל גזרות חז"ל והיו רק דרבנן. והנה יש להביא ראיה לכברא הב' מזה דעת החס"ד דשייך שו"י אפשה חסירה דלויסורא בלזומה עממה ח"י לך. וזו עממה דשו"י אפשה חסירה דלויסורא משום הודאת בע"ד ח"ן עוד ס"ק כ"ב בלזומה עממה ח"י לך דלזון זה הודאת בע"ד דהוי לחיב חסירה כבודאדא דהא מפיקי' עממה מבעלה. אבל אי משום סברא הב' דהוי כחוסרת דבר המותר ח"ש שוב דלויסורא בשעה"מ (פ' ט' מהל' אישות הל' ט"ז) שהביא בשם חוס' ר"ד בזה דלחמרי' צפ"ק דקדושין (יב:) דביתא דר' חייא הוי לה לעבד ליהרר אמה ליה חמרה לי אס' קיבל כך חביד קדושין כי זינחת ח"ל לזו כל כמנין כו' דלע"ג דמוסמנה לשו"י אפשה חסירה דלויסורא כדקתי' לקמן האומ' קדשתי כו' שמי' דהס' דלא חגיגה ביה ולא מופסדא ללחריגא משא"כ הכא דלחגיגה ביה ומשעבדא ליה ומיני' איסורא לנביה לא מוסיננה. והנה"ש ופ"ע ח"א בלזומה חסירה חסירה חסירה עלי ח"ן מחבין אותה דבר האסור. ועי"ש בשעה"מ שנתקשה בדברי מהר"ש ופי' דס"ל דשו"י אפשה ח"י משום איסור על עממה כנ"ל כסברא הב'. ודעת החס"ד ר"ד הוא ע"כ כסברא הא' דהטעם שזוהי אפשה חד"א הוא משום הודאת בע"ד ואל"כ הוי לא שייך היכא דלחגיגה ביה :

(כב) עור כ"ל לעורר בזה בע"ה ענין חדש ויחיד דמובחר דשונות דיעה בלזומה מותרת לבעלה כמ"ס ברמב"ם והוצא דלפי' ח"י קע"ח ובכ"ז ס' קע"י. ומשום שם ברמ"א דהיינו דוקא כשסברה על ארס אחר שהוא בעלה. אבל כשטענה וסברה שזינחה לזון בזה חסירה מותרת לבעלה מהר"ק שורש קס"ו וכתב בצ"ש הטעם דלא כתוב ומעלה מעל בזה אלא ומעלה בו מעל לה שהיא מכוונת למעול בו איסורא ועי"ש בצ"ש כשחמד נותן לה בעצת קדושין ואי אסרה דלא ח"י קדושין דב"א חסירה ורמזו להרשב"א והוא חסונתו ס' ח"ק קפ"ט הוצא בצ"י סוסי' י"ז. וזה לשון הרשב"א בתשו' הג"ל ואם חלמך חסירה הוי זו שלא ידעה שחלה חסירה להנשא הא' ליחא דהוי לה למידק וכל דלא דייקא תלך מזה ומזה וכדלחמ"א פ' האשה רבה ומשום דלא דייקא ואינכא לא חמרי' חסירה הוי זו ואל"כ מיכל בזה שאלו ח"י חסירה לדוד זו ח"י דומה לזו דהס' חסירה גמורה היתה או שזינחה שאלו כו' ח"ל דהס' טענת גמור של הוראה הוי שחורר בזה ב"ד של שאל דמלוא ופיסוטה דעמו אגמלה ועל הוראה זו נסמכה וטענת כזה בלזומה הוא אלא זה אינו חסירה שחמור ע"י לישא דל"כ כל הנשים שזנו נחיר וגלמור סבורה היתה שזינחה חסירה כצק עכ"ל הרשב"א. ודבריו הוצאו ברמ"א סוסי' י"ז להלכה אשה שנתקשה וטענה וסברה שלא נתקשה וישתח' לאחר חלף מזה ומזה וכל הדרכים הג"ל בה אבל חסירה להנשא או שחורר לה ב"ד בטענת ונשאת ע"פ הוי כחטומה ומותרת לבעלה הראשון :

(כג) הנה זכינו לרין להסת"ד והסוסי' דשייך בלזומה טע"ל שו"י אפשה חסירה דלויסורא היינו כסברא הב' דלויסורא ע"ע דבר המותר ואל"כ הוי כח' איסורא דרבנן. ואל"כ בנ"ד דלויסורא ספק בקדושין הוי ספק שו"י אפשה חד"א דהוי ספק דרבנן ולהקל. ואע"ג דל"כ יקשה בזה דפ"ס נאמן לאסורה עליו כחבוב (ט) מטעמים דשו"י אפשה חד"א והא' דהס' הוי

(כד) והנה דברי הרשב"א ז"ל בלזומה חסירה מזה דיעה דמשום דהוי' למידק ולא דייקא לא חסרינן לה בלזומה דלחמרי' ביבנות (לח) דמי' לא גרע מניסת עפ"י ב"ד דהיינו בע"א דודלי' ואל"כ למידק דשייך היכא השולין משום דייקא ומנסבא. ואפ"ה מדלורייתא שריא לראשון משום דשונות היא וכמ"ס בגמ' (לד) אשחור דבמועד חסירה מדלורייתא בשונות נזרו

אזי הבעל בשעת הנתינת הפאליטיע שחיה' מקודשת לבניו. שאין זה מפורסם כללוא שאב מותן הקדושין וזוהו היא מקודשת משא"כ בגדון הרשב"א שיה' מפורסם דרך דרך קדושין. ואפי' לרעת הרמ"א מ"מ לא גרע מנזות עפ"י ב"ד דאסורה לראשון משום חיסור דרבנן. והשתא ב"ד הוי ס' דרבנן דשמה אין הקדושין חלוס כלל כמ"ל או שמה נחמסה. ואפי' יומא דהבא הוי ס' אם הי' סוגת מ"מ ס' שמה בחלוס ושמה בשונג הוי ס"ס שפיר כמ"ס מהרי"ק שורש קפ"ו. ומכש"כ בגדון דידן דלויא נמי ס' בקדושין :

תשובה ה

עד בת ר' אהרן מוויטעפסק אשר בקם ממני כת"ר לחוות דעתי בענין זה וכו' שהיא רכה בשנים וכו' וכעת מלגעים לפנים שדוכים הנוטם וזולת לקבל ע"ש כל חומות האחרונים היינו שלא תתחיל להניק וליקח מניקת פנו' ולהדירה עד"ל שלא תשא עד כ"ד חודש וגם להשלים סך הנזקק בשלמות. הגוי לדין בזה בע"ה להלכה :

(א) הנה החס' ביצמות (מ"ב). ובכתובות (ס): הבואו בשם הר"ש הזקן וקנו על הרשב"א דגרושה מניקה מותרת להנשא משום דלא משעבדא להניק כדחמרי' בפ' אעפ"י נחגרשה איתו סופה. ואין נראה לר"ת דהא למאי דהוי בעי למימר דעמא משום סנדל או משום דהסה לא הי' חילוק בין אלמנה לגרושה וכו"ם להאי טעמא דמשעבדת למניקה קיימא דלית חורב וכו' אלמנה סנדל. ועוד אלמנה גופה הי' אמהה איני נזונה ואיני עושה או הצעה כהוצאתה לא משעבדא. וכן פוסק בשאלחות דר' אחאי (פ' וירא רס' י"ג) דל"ס גרושה ל"ס אלמנה. ועל"ד להביא רח"ל לעת הר"ש דביצמות (י"ב): גרסינן תני ר' ביבי קמי' דר"ג ג' גמס משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמה תתעבר ושמה תזנות מעוברת שמה תעשה עוברת סנדל מניקה שמה תגמול בזה ויומת כו' דברי ר"מ וחב"א אחת זו ואחת זו משמשת בדרכה והולכת ומן השמים ירחמו שגלחור שומר פתאים ה'. והפי' דמן השמים ירחמו במוקדו שלא יתעברו. וקשה לפ"ו דח"כ בחלומה מניקה אמהה אי משום דמשעבדת ומיעבר דח"כ כדחמרי ביצמות שם (מ"ב): הא לר"מ משמשת במוך ולהנמים מן השמים ירחמו שמה תתעבר. מיהו לר"מ י"ל דהיינו' דלמא בולד דידה לא ירלה לשמש במוך אע"פ דחמרי' שם ביצמות לגבי חשך דשמה תעשה עוברת סנדל אי למ"ד במוך היינו לענין לחברת את הנפש בדיקס אמרי' דלא ימנע מלשמש במוך. אבל הכא במניקה דאפשר למסמם בנטי' וחלבה ולקבל הסולאה מן היותהין לא ירלה לשמש במוך משום שהיא צושה להבטע יורשין אבל לרבנן קשה למה התם סמכו חכמים על צעונים בהקב"ה שמן השמים ירחמו והלא אסרו להנשא. אמנם להר"ש ח"ס דהבא בחלומה שהיא משעבדת להניק אין כח ביד חכמים להפקיע שעבוד היתוק משום צעון שמן השמים ירחמו אבל הכא בצעל דהשעבוד הוא לצעל עצמו. ויכול גם למחול השעבוד לענין שיוכל לשמש עם אשתו. אלא דאז דנין אם רחוי לו גמול השעבוד ולא לחוש על סכנת הולד ועי' שורש קלמרי חכמים מן השמים ירחמו ויכול לבטוח בה' :

(ב) אלא דקשה דח"כ מלי קאמר בגמ' ביצמות אהא דמוסיק שם טעמא דמשעבדת משום דהסה מעוברת למניקה קיימא אי הכי דידן' מני ומלי קאמי' דהיה' ליבא משום שעבוד ואמרי' מן השמים ירחמו כמ"ל. וגו' דהנה האב חייב לזון את בניו כשכן קמי' קטנים כדמוסיק בכתובות (פ"ה): ובכלל זה הוי הנקה והנה ח"כ האב הי' יכול למסור בנו למניקה מ"מ כשתנן בנו לאמו להניק וכאיה' מתיבה אז איתו יכול לחתול למניקה אחרת כמבואר בסוגי' דכתובות (נ"ט): ח"כ הרי ס' כתיב יחד את

בה רבנן ויפריש' כגון עפ"י ב"ד אלמא דהוי שונג ושרי' מדלוייתא אלא משום גזרה דרבנן אסורה. וח"כ נתי דבעבדא דהרשב"א אסורה מ"מ מאי פריך מדוד ומיכל נתי דהו"ל למיכל לדייק מ"מ מדלוייתא שרי' ומדרבנן מ"ל דגדור או זה פלא. ועל"ד דהתם צעבדא דהרשב"א לא הוי הס"ד דהרשב"א לומר דסברה שאין הקדושין כד"ת ואלוהי מקודשת דהא כהב שם הרשב"א שהדבר מפורסם ביניהם של נתינת טבעת ממשיך למשודת חיה אלא קדושין. אלא דמ"ס הרשב"א שלא ידעה שתהא אסורה להנשא היינו אפשר שלא ידעה שמקודשת אסורה להנשא לאחר. וח"כ מטעם שונג ח"א לתורה חף מדלוייתא דהא כיון דידעה דמקודשת לזה ח"א הרי מעלה זו מעל ואסורה מדלוייתא חף שיה' בשונג מ"מ הרי זה מעל שידעה שהיא מקודשת לזה ונשאת לאחר. אלא דהרשב"א קא מיינע' לי' דלמא הוי גם חלוס כיון דלא ידעה שסורה לעשות מעשה זו ואי טעית בחלוס ואחרי משרה שרי וזהו כ' הרשב"א דאין זה חלוס דהו"ל וידין דלא דייקא הרי היא סוגת וסוגת אסורה מדלוייתא כיון שידעה שנתקדשה לו אלא שסבר' שמתרת להנשא. וט' פריך שפיר ממילא דכס"ד לא הוי סבר' הרשב"א שטעמה וסברה דלא נתקדשה לזה. אלא שטעמה וסברה שאף שהיא אשת דוד מ"מ שרי' לפלגי. וח"כ הוי מעל בחשך ואסור' מדלוייתא אי לא חלוסה היא. וזו לא משום דהו"ל למיך הוי מניין למימר דטעמה וסברה שהיא מותרת הוי חלוס. אבל מכיון דמסיק הרשב"א דלא הוי חלוס כלל דהו"ל למיך ח"א מטעם שונג אסורה מדלוייתא כיון שידעה שהיא אשת דוד ועי' משני הרשב"א שהיה הטעם בקדושין וסברה שלא נתקדשה כלל ומפרש עוד שהטעם הי' גם לב"ד של שאל ואפי' חיסורא דרבנן ליבא וזה לרשאה דמלחא אבל בחלום הקדושא מתורבת בלא זה אלא מכיון דהי' טעמה בקדושין ח"א ליבא מעל ומותרת מדלוייתא משום שונג. והנה המעיין בתשו' הרשב"א ס' א' שם האריך בענין מיכל בת שאל ויחד וכו' שם שמיכל היתה צורה שנסתה אלל פלגי ויתר מחמת שקדושו דוד אינו קדושין וכמו שהי' שאל סבור. וכל כ' כלל שהי' צורחת ב"ד. והיינו משום דהי' הקדושא מתורבת כהי' לחד שטעמה וסברה דליקן קדושין. ומ"ס צס' קפ"ט דהי' צורחות ב"ד הוא לרשאה דמלחא דאפי' ח"א דמ"מ היתה אסורה מדרבנן דהוי לה למיך מ"מ בההיא דמיכל אפי' חיסורא דרבנן ליבא דהי' צורחת ב"ד :

(בה) והנה ראיתי בס' דברי יוסף סוס' ע"ו כהב בשם ים של שלמה יצמות פ"ג ס' טוב שז"ל נבעלה בראון וסברה שאין חיסור דבר' נאסרה ומ"ס הרמב"ם ויתרה שנגנה או בחלוס אין הטובה שזונה בשונג חיסור אלא שסברה שהיא בעלה אבל שנגה וסברה שאין כהב שישאל דהאסרה דס"ס וזה היא ואסורה ולפי' גרסינן אלו לומר מ"ס הרמב"ם בין שנגנה בין בחלוס דמדה שנגנת לאוסם י"ל דהיינו' שנגנה וסברה שלא הי' לבעלה בה קדושין אפי' נבעלה בראון הוי בחלוס וכו' הרשב"א בתשו' על מיכל בת שאל. אבל כהא שזונה ולא ידעה שום חיסור דבר' לא כהב הרשב"א מזה מידו כו' עי"ש. והרב בעל דברי יוסף תמה על הים של שלמה דבתשו' הרשב"א ס' קפ"ט לא הויר אלא בעשות שצורחת ב"ד. אבל בל"ה לא וכו' ע"י שהרשב"א לא ראה בדברי הרשב"א כ"א מ"ס בתשו' ס' א' וחב"א הביא דמהרש"ל ראה תשו' הרשב"א שסב' קפ"ט שכן הביאה בפ' דיבמות. ולפי מה שציראנו למעלה דעת הרשב"א שבתשו' ס' קפ"ט לא יסתרו כלל דברי מהרש"ל גם מכתשבה שסב' קפ"ט אך מ"מ קשה לרעת מהרש"ל שסבור דשרי לגמרי בצבורת שלא הי' לבעלה בה קדושין דהיי' חיסור דרבנן ליבא וזה ח"א לפי דברי הרשב"א בסב' קפ"ט שחולק לומר שמיכל עשה צורחת ב"ד. מיהו י"ל דהיינו דוקא בנשואין הוא דקאסון על זה דהוי לה למיך אבל בינתיא לא. טוב מלחתי ב"ל' לאדמו"ר כ' חילוק זה בין שואין לזנות :

(כו) נמצינו למדין ב"ד לדעת מהרש"ל י"ל דשרי' לגמרי דלא ידעה שהיא מקודשת לבעלה בזה שחמרי

סתם מעוברת למניקה קיימא ותתעבר ולא יחי' לה חלב יפה שלא יזיק לולד שגדל עתה. וגם לא יחי' לה חלב וביצים למסמם וכולי האי לא גזרו בס' מעוברת ונקט טעמ' עדיף מינ'. וקשה לי עדין לשיטת הרמב"ם שהביא הטעם בזה (פ"א מה' גרושין) ח"כ ה"ו חששא קרובה ואמאי לא קאמר הטעם דג' חדשי הבחנה משום מעוברת חברו. אך הנה הנוב"ס סי' י"ח כתב לתרץ קושיית הרמב"ן והרשב"א בתי' פשוט מאד. והיינו דאם נאמר הטעם בהמתנת ג' חדשים משום מעוברת חברו יקשה למה גר וגיוורת לרביס להמתין והלא לא שייך בזה מעוברת חברו. ובאמת שיש לתמוה מאד על המאורות הגדולים הרמב"ן והרשב"א שהלכנו לדמות בזה ולא ח' כהנוב"ס. אך הנה באמת יש לחדות בתי' של הנוב"ס עפ"י מ"ש ברש"י ד"ה ויפטר את יבמתו לשוק כו' וגבי גר וגיוורת חלה מהני איכא למיחש כגון כו' וכיון שזה מרע שלא בקדושה וסתם נכרית וזהו הוא איכא למיחש שמה אינו בנו של זה וגמלא טשא אשת אחיו מאמו עכ"ל רש"י ז"ל והשתא אחי שפיר טעמא דהמתנת ג' חדשים מעוברת חברו חפ' בגר וגיוורת דאיכא למיחש למעוברת חברו ודחסיא והיינו דאם נשא את האשה סמוך לפני הגירות ויש לו יומים ואח"כ מתגייר ח"כ אם יוכר עיבורו תוך ג' חדשים של הגשוחין ידע האר כי לא לו הוא הרע אלא מאחר נתעברה ולא חיים על הולד ואיכא חששא דדחסיא. וז"ל אחי בשם נפשה הגר זמן רב קודם הגירות לא שייך זה ולעולם לא יחי' טועו לו אם הבן שלו או של אחר מספק שחשבו שאורו שלו מ"מ כיון דעכ"ל שייך לפעמים חששא זו בגר כי לגזר בכל ענין בגר וגיוורת דחששו בעקרה זקנה ואילונית וקטנה. ח"כ הרמב"ם הדרא קושיית הרמב"ן והרשב"א לדוכחא. אך הנה כבר תמזה כל הפוסקים על הרמב"ם דשבין מסקנת הגמ' דלומר טעמא דמעוברת משום דלמניקה קיימא ונקט התי' שגלה בס"ד דגמ' משום דחסיא ותי' בשב"י (סי' ל"ה) דלפי מסקנת הגמ' סתם מעוברת למניקה קיימא יש לומר שפיר דעל דירה לא חיים משום ששויולד יאסר בשאחו משום מניקה. והשתא ז"ל הרמב"ם ס"ל כהר"ם הוקן דווקא באלמנה איכא חיסור מניקה משום שמשועבדת להניק אצל בגרושה אלא משום משועבדת להניק מותרת להשא'. וכן בגרושה כהניק מותרת לדעת הר"ם משום דלינה משועבדת להניק. וכיון דלינה משועבדת להניק ומותרת להשא' שוב ליכא במעוברת טעמא דדחסיא דעל דירה נמי חיים כיון דלא יאסר בשאחו כשויולד והשתא שפיר האורז לומר הטעם בהמתנת ג' חדשים משום הבחנה ולא משום מעוברת חברו דלא יקשה מגר וגיוורת וגרושה דלא שייך בזה חיסור מעוברת משום דחסיא כיון דלא יאסר בהם בימי מניקתן משום בגרושה אינה משועבדת להניק וכן גיוורת דחששא משום זוהי ואינה משועבדת כ"כ להניק. ולפי"ז הנה מוכח מהרמב"ם דס"ל כהר"ם הוקן:

(ו) **ובזה** יתיישב לי עוד תנאי' אחת בדברי הרמב"ם שהשיטתו כך דר"ג דשרא לבי ר"ג ועיין בנב"י (סי' י"ג) שהאריך בקושי' זו ותירוולו דר"ג חול לשיטת' שלומר שממ' דשמואל הטעם בהמתנת ג' חדשים הבחנה מקרא והיו דלורייטא וז"ל אין ראי' מנזרות דר"מ בהבנה על חיסור נפשו מניקה דהוי דרבנן ולכן שרא לדבי ר"ג ולא גזר אטו אשה אחרת אבל אין דקיי"ל כרבא דגם הבחנה הוי דרבנן ח"כ יש להשוות דין מניקה להבחנה וכמו דהסב גזר ר"מ הא אטו הא ה"ע גזר במניקה ר"ג אטו שתי' דשם. ואסור חפ' אצד ר"ג. אלא עדיין לא הוצא לי בתיורולו דא"כ דמדר"מ אין ראי' לר"ג דחולק על ברייתא דשרי בהבנה בנה למניקה. מנא לר' נחמן למיפלג על הברייתא דשרי להדיא. ולכן ג"ל באופן אחר עפ"י ה"ל דהנה כבר הוכחנו לדעת הרמב"ם סמוגיות הגמ' שטרמו למנא טעם בהמתנת ג' חדשים ואמרי בפסיקות משום מעוברת חברו. דס"ל כר"ם הוקן דגרושה מותרת אמוס כל זה לרבא דלומר שם הטעם בהבחנה משום גזרה אבל לר"ג אמר שמואל דהוי דלורייטא לק"מ למה לא אמר טעמא משום חיסור מעוברת דקמ"ל דיש בזה חיסור דלורייטא ולא גזרה דרבנן. והשתא ז"ל דר"ע מורו דשקד חיסור מעוברת חברו הוא משום אלמנה דהיא משועבדת להניק ואיכא

אח' אם התינוק שהיא אשתו להתינוק לגבות חיוב מוותותיו מן האב ובשדה שמה לכתובתה קיי"ל בצבא בתרא (מ"ט) שאינו יכול למוכרה הרי דיש לה זכות בהשדה שמה לה. וה"ה שיש לתינוק זכות בשדי האב שיחדם למוותה שמה לה. וקשה וז"ל משני דיד' ממוסם ל' בביעי וחלבה וח"כ לא יחד האב את אשתו להנקה הולד אלא כ"ז שחולל להניק תניקור וכשיעבר חלבה אז ימסמם לו בביעי וחלבה. ופריך דידה נמי ממוסמס ל' בביעי וחלבה נהי דיש לו להאב חל' שעבדו על אשתו להנקה בגו מ"מ אם חולל למסמסו בביעי וחלבה תחת ההנקה הרי בזה בלתי שעבדו ואינו יכול לנפח בהשדה דוקא ולא תמסמס. והשתא מיישב שפיר דאי לאו סברה דממוסמם ל' בביעי וחלבה בדיד' לא הוי מני לתרץ בל"ה מן השמים ירחמו דמכח זה לא הוי מני להפך' זכות התינוק משרי האב שיחד לו האב וכנ"ל אלא משום דממוסמם ל' בביעי וחלבה ובה נפקת זכות התינוק. אך דאכתי קשה מה הולך לומר ההם גבי ג' נשים משמשות בזמן מן השמים ירחמו גם במניקה הא במניקה א"י התעבר הלא יוכל למסמס בביעי וחלבה וגם למה ס"ל לר"מ שמשמשת בזמן כיון דאיכא טעמא דממוסמם ל' בביעי וחלבה. וז"ל משום דס"ל לר"מ דהוי דמכח סברה דממוסמם כו' נפקת זכות התינוק מ"מ משום סבת הולד לא יוכל האב לסמוך ע"ז דלמלא לא יחי' לו אז ביעי וחלבה ואט"ג הוי חששא דמקח מ"מ ר"מ חייש למיעוט' וע"ז קאמרי חכמים מן השמים ירחמו שלא התעבר דכיון דמדינא ליכא זכות להתינוק בשדי האב שוב לי"ל לכמה ובעומים בהק"ה:

(ג) **אך** לכאורה יש לדחות ראי' זו ד"ל עפ"י מ"ש הירושלמי בטעם חיסור נפשו מניקה והובא בחז"ם סוטה (כ"ו). משום שנאמר אל תשא גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ויבאר הבית מואר בקיטור לעשות הבית דהוי משום השנת גבול התינוק דמני' למנא דגוס דב"ב (כ"ה) וכל דיני מערופ' המבואר בחז"ם סי' קנ"ו שגלגל משם והגאון בעל תוס' סופר ח"א סי' ל"ג כתב ג"כ סברה זו דה"ל יורד לאומנתו של חברו וביא שכוין בסברה זו מעלמו לדעת בעל בית מואר גדול המוריס וקל"ה ופי"ז הנה ז"ל בכל החזון ח"כ בשיבו הקושא ה"ל גם לדעת ר"ה וזי' לאו סברה דממוסם ביעי וחלבה הוי חסור לשמש עם אשתו מניקה ומשום מן השמים ירחמו לא הוי מושל כיון דהתינוק יש לו זכות בשדי האב כפריסת מנארה. אמוס יש לדון ולהקיר אם שייך בדיד' יורד לאומנתו חברו בהשמש האב לגבי התינוק דהא אדרבה האב זכה תלה בשאחו והתינוק בא לחוסרה עליו ח"כ הרי התינוק בא בצבול האב וגרמך הוא. וגדול אחד ראה לומר דהאב בא בצבול התינוק משום דהחלב נחבסו מחמת עיבור התינוק. אבל זה אינו דנהי דהחלב נעשה מחמת התינוק ודמי לפריסת מנארה. מ"מ היכי חוסק אדעתין שאם יפרוש אחד מנארה בלארש לא חברו שיהיה בזה ודכל כיון שהאשה בפרוש הבטח אך יזכה בה התינוק להפסיד לאביו הכות שיש לו באמו מכח פריסת מנארה:

(ד) **גם** בעיקר סברה זו דהשנת גבול יורד לאומנתו של התינוק יש לשנות בו כרגא אם שייך זה חפ' בנפשו אלמנה. דנהי דהאלמנה הוי כשאר דבר הגזרה בחזרת פריסת מנארה היינו לענין הקנה שאם תלה להניק בן אחר וכל לומר שזו זכה בהנקה נגד חיוק אחר אבל לענין לחסור האשה להגשא שזה לגמרי ענין אחר מהיכי תחיל לומר בזה דין ההנקה גבול והלא מנארה בב"י חז"ם סי' קנ"ו בבני מחא אחריתא שבלו למתא בדלא שוו עסקייהו לכ"ע אין המוכרים יכולין לעבד על חבריהן בני מחא אחריתא והלא נמי כתי' עסקי דמי ענין ההנקה וענין הגשוחין ולא שוו עסקייהו. ואיך טוכל להפסיד להאשה שלא תשא משום לאומנתו של התינוק בהנקה:

(ה) **והנה** הרמב"ן והרשב"א ז"ל הקשו בסוגיות הגמ' דיבמות (מ"ב). עדיף מ"ש דכל הנשים לא יתאסרו עד שיהא לבן ג' חדשים ואמאי לא קאמר הטעם שדע שמה מעוברת חברו היא ואסור לבוסה. ותיורלו דהוי חששא דחוסק הא דלמאי

אלה הפרשה בעלמא וזיון דחכמים מיירי רק מאלמנה ע"כ פירש"י
גם בר"מ באלמנה. וזכר ח"ש נמי דקאמר ציבנות ולחשבינהו
ליורשין דמזה מוכח כדעת הר"ש חמנא לפי ה"ל נחל דהכא
נקט הברייתא דקחני וזילא ולא יפריש וע"כ דמיירי באלמנה כ"ל:

(ח) והנה רחמי למוין הגאון הקדוש מור"ם ז"ל בספרו ז"ל
(ס' מ"ה) הביא מספר בני אהבה רח"ו מוכרת
דלא כהר"ש מסוגיא דסוטה (כו.) דמייתי ברייתא מעוברת חברו
ומניקה חברו לא שותות ולא טולות כחובה דברי ר"מ שה' ר"מ
אומר לא ישא מעוברת כו' וזכ"ל וזילא כו' מעוברת ומניקה
עלמא או שותה או לא טולות כחובה כו'. ח"כ מדלא קחני
רבותא דאפי' מניקה חברו שיי בגרושה ש"מ דאין חילוק בין
גרופה לאלמנה. וז' שיש לזרוק ולהרץ דברי הר"ש הזקן דודאי
כל זמן שהיא מניקה בעלמא אסורה להנשא אפי' הגרושה ולא
הנפיקתא בנתנה בנה למניקה דבאלמנה לא מהני ובגרושה
דאיהא משועבדת וגם יש לו חב דממסמס ל' צביעי וחלבה מהני
מזה למניקה להיות מותרת להנשא. וענ"ד רבנא עפ"י ה"ל
דח' זה יפה וגבון הוא ואין בו כלל שום דוחק וזקן. דהנה כבר
כהבנו דאפי' הריב"ז דמחמיר בגרושה ס"ל דגרופה גרופה משהו
אלמנה ומשום לא פלוג. והנה ציבנות (ל"ד:) גרופין אמר שמואל וכוין
לריכות להמתין ג"ח חוץ מגזירת ומשועבדת קטנה כו' וכתבו שם
התוס' דגורי' זאת דקטנה בת ישראל חטו גדולה אבל בגזירת
קטנה לא שייך למגור חטו גזירת גדולה גדולה גופה כיון דדעתה
לא גזירה מנפרא נפשה כדאמר לקמן ולא אסורה אלא חטו בת
ישראל כו'. הרי דלא גזרין בהבנתה גזרה לגזרה. ואין להקשות
מברייתא דרדופה דלמור' שם או שותה עקרה כו' כיון לריכות
להמתין ג"ח דברי ר"מ ר' יוסף מתיר לזרעא ולינשא מיד משמע
דר"מ אסר אפי' לזרעא והא הוי מני גזרה לגזרה עקרה חטו
איהא עקרה ואירושין חטו שמואלין ד"ל דאירושין ונשואין דהא
מלחא היא ובכלל נשואין הוי אירושין דהוי התחלת הנשואין וכולה
חדא גזרה היא משא"כ זונה כותית גזרה חטו ישראלית וקטנה
חטו גדולה הוי שתי גזרות. והשתא בגרושה שנתנה בנה למניקה
הוי שפיר שתי גזרות גרושה חטו אלמנה ונתנה בנה למניקה
חטו לא נתנה חטו גזרין כלל בהבנתה דהא בגמ' מדרנה מניקה
להבנתה אבל לא נתנה למניקה דהוי חדא גזרה גזרין גרושה
חטו אלמנה. מיהו לפי"ש בס"ק ח' לר"מ במניקה לא שייך
משמשת במזד' ד"ל לר"מ אין חילוק בין גרושה למניקה אלמנה
לדלדי' אפי' דברי נמי חייס ומלכין לשמש במזד' ובהא דרדיה
דליכא תקנתא דמוך כ"ל אפי' גרושה נמי אסורה. ומש"ה נקט
בשירותא בההיא דסוטה מעוברת ומניקה של דאי דחברי' אפי'
גרופה לר"מ וזילא ולא יחזיר. וענ"ד לה"ל לרש"י שהוכחו דס"ל
דגרופה הוי גזרה משום אלמנה ח"כ י"ל שפיר עפ"י ה"ל דס"ל
בנתנה למניקה כהר"ש ואלמנה בש"מ ואלמנה כהר"ש בש"מ
הר"ד יענ"ד דטרחי' (אהא דלמור') בכתובות נתגרשה אינו סופה
(נ"ט:) כהר"ש דגרופה מותרת להנשא ואיהא אסורה אלא אלמנה
ואירושין מדלמור ולחשבינהו ליורשין כו'.

(ט) והנה התוס' הקשו על שיטת הר"ש בכתובות ויבמות
דמפרש טעמא דמעוברת למניקה קיימא ולמאי
דהוי מפרש מעיקרא טעמא משום פגול או משום דהא טעמא
דמעוברת שייך בגרושה כמו באלמנה ואע"פ דהדר ב' מההיא
טעמא מנופה דמלחא לא הדר ב' דמיירי אפי' בגרושה ולפי
ה"ל דלר"מ אין חילוק בלחמא בין גרושה לאלמנה ח"ש בע"ה.
ובהקדמ' חתלה ביחור דעת הרמב"ם דנקט טעמא דדחוסה דקאמר
בס"ד ואח"כ במסקנא קאמר טעמא דמעוברת למניקה קיימא
והרמב"ם לא הזכיר כלל פטעם זה האחרון אלא הביא הטעם
הראשון דלדחי בגמ' ובאמת כבר עמדו על כל הגלוסות האחרונות
בתשובותיהם ז"ל. וכבר כתבנו בענייני אופנים שונים ליישב דברי
הרמב"ם אבל כעת נ"ל דבר חדש דיש להבין מאי שאמר בגמ'
ח"ה דיד' נמי אטעמא דדחוסה ומשני דיד' חייס עליו' ופריך
שוב הכא נמי חייס מ"מ ודאי דלא חייס כ"כ על פל חברי כמו על
דירדה נמי חייס מ"מ ודאי דלא חייס כ"כ על פל חברי כמו על

ואיכא חיבור נשיאת מעוברת משום דלמניקה קיימא וגאסר
במניקה ולכן לא חייס על ידיה כ"ל אבל בגרושה מדינה הוי
שיר במניקה דלא משתעבדת להניק ולכן גם במעוברת נמי שרי
דעל ידיה נמי חייס כ"ל אלא דמשום לא פלוג באסור בגרושה
מניקה להנשא ומלחא דאסורי גם במעוברת מילתא רבא דע"כ
לדיד' שרי בגרושה כ"ל י"ל דלחל לשיטת' בשבת (י"ב:) גבי
גזרה שמה יטה דלדס חשוב מותר ולא למרין לא פלוג. אף
דלמור' התם חתלה אפי' גבוה שתי קומות כו' אלמא דלמרינ'
גם בגזרה זו לא פלוג חכמים בתקנתם וכבר עמד בזה הט"ל
בזה"ש ע"כ ק"מ ותי' דבשני בני אדם לא פלוג היכא דלא מלינו
מפורש בדברי חכמים שגזרו הכל בלא פלוג. והשתא הנה לרבא
לא הולך ר"מ כלל להחיר לדבי ר"ב דוקא בנתנה למניקה דבנ"ה
שרי להו דאיהא בלוגה משועבדת ליכא חיבור שמואלין מדינה כמו
בגרושה ודבי רבי שרי' עשירים כדעת האלמנה שמואל וכו'
שהקשה עליו הר"ש ע"כ י"ג ס"ק ל"ז ואין רח"ו כלל מר"מ דהבנתה
דחתם מפורש דגזרו בלא פלוג על הכל אבל הכא שלא מלינו
שגזרו על גרושה ועשירה אין לומר בהו לא פלוג מאדס לחדס
כנ"ש הט"ל וכו'. אף הנה כ"ל הוא לרבא אבל ר"ב דאסר לדבי
ר"ב אפי' נתנה בנה למניקה ס"ל דלמרינ' ל"פ אפי' מלחא לחדס
ואפי' במקום שלא אמרו מפורש שגזרו על הכל ולשי' חזיל שאמר
טעם הבנתה ומדלמרינ' ומני' סבר שפיר בגרושה מניקה אסורה
משום לא פלוג וה"ל עשירה ולכן הריך בדבי ר"ב דוקא בנתנה
בניה למניקה דמנכר מלחא דלא הדרי בהו וזילא למגור אף
משום לא פלוג. אבל לרבא שרי אף בלא נתנה בניה למניקה
משום דעשירה איהא משועבדת ול"ל לא פלוג בשני בני אדם כ"ל
היכא דלא מפורש ולכן השמיט הרמב"ם ההיא דר"ב דשרי לדבי
ר"ב בנתנה בנה למניקה משום דלא קיי"ל כר"ב אלא כרבא ואפי'
בלא מניקה שרי רק דהיתר או דעשירה כיון שאינו מפורש בש"ס
לא הביאו הרמב"ם. ויורה בעני' צנתנה בנה למניקה אסורה
משום לא פלוג דהוי בארס ח' ופסיר אמר' לא פלוג אף דלא
שיך הטעם כר"מ דממגור בגזירותיו אפי' במקום דלא שייך הטעם:

(י) והנה דעת רש"י כ' המשכמות יעקב (ס' ה') דמשמע
מרש"י בכתובות ויבמות דביתא גרושה מותרת להנשא
ורבינו צ"ל (ס' מ"ה) כ' עליו דלחשבינהו רש"י בסוטה (כ"ד.)
במשנה מעוברת חברו ומניקה חברו אשה שמת בעלה והיא
מעוברת ומניקה או שגירשה כו'. ורבינו ז"ל בעלמא העיר מרש"י
ציבנות אפי' ד"ל דבר אחד כו' ש' וז"ל אשה שמת בעלה והיא
מעוברת או מניקה אסורה להנשא עד עשרים וארבע מודש כו'.
אם כן הרי זה סחירה גלו' לנחירה בדברי רש"י ז"ל. והנלע"ד
לייבש הוא כך דהנה ציבנות (ל"ז) אמר רבא ולדברי חכמים
יזילא בגט אמר מר ופירא דיקא נמי דקחני וזילא ולא קחני
יפריש. והקשו תוס' שם דהא קאמר בסוטה (דד.) יכול הוא
להפרישה ולהחזירה לאחר זמן ומשני לשון הפרשה משמע הכי
ומשמע הכי כו' וי"ל דהוקשה לרש"י מ"מ למס נקט כאן וזילא
ושם הפרשה. ולחזק זה י"ל דס"ל לרש"י דלעולם גרושה נמי
אסורה להנשא ואף דאיהא משועבדת ויש לו חב למסמס צביעי
וחלבה מ"מ לא פלוג רבנן וגזרו הא חטו הא וז"כ בשו"ה הריב"ש
ס' הס"ג. והנה דעת הרמב"ם הובא בש"ע (ס' י"ג סעי' י"ב)
דלס קידש מעוברת חברו ומניקה חברו אין סופין אורו להזילא
ולא יכנס עד אחר זמן. ואף דלכתחילה אסורה להתאסר דקחני
בברייתא בכתובות (ס.) מ"מ לא גזר' עליו להזילא משום דעיקר
האיסור הוא בשנאין ואירושין משום שמואלין לכן לא החמירו
כ"כ באירושין להזילא. וה"ל בגרושה אף דאסורה להנשא מ"מ
כיון דאיהא אסורה אלא משום אלמנה לכן לא החמירו חכמים
לכופו להזילא אלא מפרשין אותו כך ס"ל לרש"י והשתא התם
בסוטה דקחני מפני שכול להפרישה מיירי בין בגרושה ובין באלמנה
אלא דבגרושה אינו מולא בגט אלא מפישה בלבד ובאלמנה
מולא בגט ולהכי קחני הפרשה לשון כולל הפרשה והולאה בגט.
אבל ציבנות דחכמים אחו' לאפלוני על ר"מ בזה דלמור לא יחזיר
עולמית וע"ז השיבו חכמים דלכל היותר לא החמירו אלא להזילא
עד שיבוע זמנו וישיבו באלמנה דבגרושה אפי' מולא לא לריך

[illegible]

(יא) אך הנה צנוף המשא ומתן של הר"ם ור"ת יש שיטות גדולים בפוסקים ראשונים שהביאו דבריהם דבריהם מוצאם דסדרת הר"ם ביצירת הגרשה הוא משום דליה משועבדת. וברא"ם כ"ו ח"ל (בצנפנות) ור"ם הוקה ה' אומר דגרשה אינה זריכה להמתין כ"ד חודש שאין ע"ה להניק חת חתה והואיל ובעלה קיים והביא ראי' מדלעיל נתגרשה אינו כופה ואין הליקו בין גדרה ללא גדרה אבל כשמת בעלה אעפ"י שאינה מותרת להניק מ"מ כיון שאין לו חת עשו חכמים תקנה שחוקקו להם. א"כ להרא"ם לא חלה ההיתר כלל כשעבור אצל שו"ס. אבל אדמונטסם צביעי והלוצה וזו אין לו כלל למסמם צביעי והלוצה וז"כ הר"ן מפורש וכן מלאחי בס' הישר לר"ת. ובגמק"ו יבמות כ' שני הטעמים דר"ם ס"ל דלא כסופה למחבב מהבעל וחיס ונתן למסמם צביעי והלוצה ועוד דתגרשה אינו כופה. ור"ת ס"ל דהא בגרשה נמי כופה אם מרידה וכו'ן דלא מ"מ להבעב' והלא ע"ה שלה הרי היא בשהה לחובצו. והמעין צביעי מקובצת כחובות (כ"ט:) אחא דאמר"י נתגרשה אינו כופה יראה להדיח דמרת מתוקת הר"ם ור"ת נענין נתגרשה אם כופה להדיח"י נתגרשה אינו כופה משום דליחא א"כ דמסמם לא ס"ל והלוצה וכן ג"כ מותר להנשא דמח"ס דליחא א"כ למסמם צביעי והלוצה אינה משועבדת להניק וליכא עלה גזרה נשואין אבל בלחמה דליחא א"כ למסמם צביעי והלוצה משועבדת להניק וכן איחא עלה גזרה נשואין אלא תנשא עד כ"ד חודש. ולכן מפרש דהרמב"ם ור"ם כ"ה הרמב"ם קמו דס"ל נתגרשה אינו כופה אפי' בלא גדרה כ"ס בהר"ם דגרשה מותרת להנשא. והר"ת ס"ל דתגרשה נמי משועבדת להניק דלא תחבצ ממנו על מסמם והלוצה משום שאסורה לזר עמו נמצוי והוא חלוצה עמו ולכן גם בגרשה איחא גזרה איסור נשואין עד כ"ד חודש. וכן משמע מדברי הר"ם ברא"ם שצבטו למסמם א"כ מדברי החס"י נראה דלא ס"ל דהי ששהשו להר"ם בפרק דבריהם בלחמה נמי

צו ולכן צפן חבדו חיי"ש וצטנו ל"ח וחדך משהו ואחש צגנו
 לגמרי. ונראה דהנה אמרי' דר"מ חיי"ש למיטעוה ורענן ל"ח
 למיטעוה ואחשנ מיטעוה דלח שכיחא אף ר"מ נמי ל"ח כדאמרי'
 דהה (ל"ב). ונציין ג: ע"ש צתוס' וישר דרנתי' אהנש' לך דבר חדש
 דרענן דרענן חיי"ש למיטעוה ול מוסק' ר"מ דרנח אהח חתו
 אף למיטעוה דל"ש ורנח' לזה מעטעה דהחמירו חתמיס צמשל"ס
 אף דהיו מיטעוה משוס חומרת ח"ל (כמ"ס צתוס' בטרות כ:)
 החמיר ר"מ אף צמיס שי"ט להס סוף כמ"ס צמשנה דיצבור (קגה).
 אמר ר"מ מעטעה צאחד לז' ותחמיס היסעו לז' צביריחא חין
 ויכירין מעטעה נסיוס ורעיו סחא מיטעוה דל"ש כלל כעין מעטעה
 נסיוס וכמסקנת הגמ' ח"ל לח מסריד וניס סורחא. והסחא ח"ל
 דהנה הכה (בדף מ"ב). מייתי הגמ' היחא ברייחא שגורכה צפ'
 חולקן (ל"ו): לא שחי ארס מעוברת חבדו ומינקת חבדו ואס נשח
 יוצלח ולא יחזר עולמות דברי ר"מ ותכ"ל ח"ל ח"ל וסכל לא
 מייתי מוסקת הברייחא דברי ר"מ ותכ"ל כו'. אכל מ"מ היח
 ברייחא זו עולמה. והסחא הכי פירושא דתלמודא הי הכי דיד' נמי
 זו חיישה מעוס דהנה סוכרל לך דזה יוכל להינק חולד ולא
 תמעטו חתמיס וזה ח"ל דיד' נמי חייס ורעיו דנחי חייס כ"כ
 חייס ופיר' ח"ל דיד' נמי חייס ורעיו דנחי חייס כ"כ
 כמו על ברי' מ"מ ודחל חייס וכמ"ס צרש' שאין ארס מתצנין
 להרעו הנפש וכי תימא דחייש' דעל דר המיטעוה איכא אינש
 דלח חייס וחייש' רענן למיטעוה ח"ל ודחל דרדיר' נמי איכא
 מיטעוה. דלח חייש' רענן חייס וכמו היחא דרנכותו הי עוברת
 ותקח' ולא היי עיניס בענין למיטעוה בדידה ר"ל וסוס ר"מ
 אף דרדיר' דברי עב"ס מיטעוה דל"ס אלא מדלח חתו ר"מ
 דרדיר' ש"מ דחין זו חסאש כלל ורנח' לא חייש' רענן אף בדידה.
 והנה לפי' עיקר הקושט לר"מ לרענן הי מנסי שפיר למימר
 משוס דחסא בדידה חייש' למיטעוה ובידיר' ל"ח למיטעוה דל"ס
 ונמי משני סחס מיטעוה למינקת קיימא ח"ל דתי' ר"ל אלא ח"ל
 אלא לר"מ דלנאורה לפי' צאשה ירדענין דלח תניק בעטמה
 כנון עשירה ועדניה אלא הניקה מושלם וגס עתה לא תניק
 תהי' מותרת להנשא ובייחא סתמח קתני לא יסא מעוברת
 חבדו ומינקת חבדו משמע צכל גונו. ועכ"ל דלחסו לא פלוג
 לחסור מלס ורנחא חתו חתו דלחסו נמי ל' ח"ל הי סכרה ר"מ
 דגור צבריחא דרדוהס בצבורות (ס:). בצבורתה אלא חתו הי
 ומדמה לזה סס צגמ' מינקת דגור נמי צמינקת וח"ל ח"ל לרדיר'
 הי עטמה דסחס מעוברת למינקת קיימא אכל חתמיס פליגי על
 ר"מ ול' ח"ל סכרה וח"ל לרדיר' ח"ל ח"ל הי תירולא צחרא
 אלא לרדיר' צאחא ח"ל ח' קמא דלחסא. וח"ל מנח ח"ל
 דחמיס חסמיס דלחסא חתו מניק חולד ותחשו דוקא בדידה
 דהיו מיטעוה ולא דרדיר' דהיו מיטעוה דל"ס. אכל ר"מ ל"ח
 כלל דלחסא אלא עטמה דמעוברת משוס דלמינקת קיימא וזה
 מיטעוה מאחר חתו דלח מייתי צגמ' רק דברי ר"מ ולא מסקנת
 הברייחא משוס דלח הסקל וטעיה אלא חליצ'. ומיטעוה צב
 דעת הרמב"ם להחמיס דר"מ ע"כ ס"ל עטמה דלחסא כ"ל
 והסחא ח"ל גס קשיית ר"ח על הר"ם דצאחא דהכא דמיירי
 צגמ' רק לר"מ ודחל דסכי חתו דנין לעטמה דלחסא ונין
 לעטמה דלחסא מעוברת למינקת קיימא חין חלוק צין גרסה
 חליצ' אלהנה סחס חתמיס דהי מעוברת חין חילוק אכל צמינקת יס
 חילוק. והסחא דעל עיקר שינוי' סחס מעוברת למינקת קיימא
 קחל לר"מ ח"ל ע"כ דגס מינקת חבדו יסולה לשמש צמוק והבעל
 יסיהנה כמו צני מעוברת צחשא דסכול. אלא דמי"מ חייש'
 דנוק אכל יסיה מוכין כיו' כדאמרי' גדה (ב'). דלח"ה
 מני' פריך ח"ל דיד' כ' צחר דמיני סחס מעוברת למינקת
 קיימא ודח' :

(ו) ועפ"י הג"ל הגה' יש ליישב הקישור המפורסמת בגדולי האחרונים לדעת הר"ש (עו"נב"י סי' י"ח ובהפלאה בסוגיא כתובות ס':) דר"י בר יוסף אמר הן הן דרבי ז"ש כר"נ כ"ד חודש והן הן דרבי ז"ה כר' יהודה לסני זמנ' חודש חא ז"ש חא (כתובות ס':) דחפ"י אלמנה אלו מחוייבת להקין. ולפי הג"ל יתיישב שמד צ"ה חלל דלרבים חנה הקדשים

לא משעבדו מבי חצעה כתובתה. או חולה להגשף ואם חתא דכל עייק טעם הר"ש דס"ל דבגרושה יו לו חב דממסמס ל"י צביעי וחלצה ומש"ה אינה משועבדת להניק ח"כ בחצעה להגשף דל"ל מוזני אכתי לא נפקא מחיוב הנקא דבאלמנה ליכא אב דממסמס ל"י צביעי וחלצה ומחוייבת להניק. אלא וודאי דהחוס' ס"ל לבי"ע לאו משום האי טעמא דליכא דממסמס ל"י צביעי וחלצה היא משועבדת להניק. והשתא יתפרסו דברי הגמון"ק שהביא שתי הסברות של החוס' והש"מ בדעת הר"ש וגם כ' הטעם בדעת ר"ת לשתי הסברות דלסברת החוס' הולך לומר דמכירה טופה אף בנתגרשה וטעם הב' דלא מצי למחבצי' נאך בין לסברת החוס' ובין לסברת הש"מ דאפי' דאפי' דהחוס' אף דטופה גם בנתגרשה חס מכירה מ"מ חס הי' לה למסמס צביעי וחלצה ליכא חשש כמו בדירי' ומהאי טעמא טריב הגמון"ק שני הטעמים יחד ובתל' לר"ת בגירוש' נמי טופה במכירה ובין דלא מצי למחבצי' כו' דמשמע שהכל ענין אחד ולא שני טעמים נפרדים. והיינו דאף דטופה במכירה מ"מ חס לא הי' בזה לחיובו הי' לה חסירות למסמס צביעי וחלצה ולא היתה חסירה להגשף. והשתא הנה להגמון"ק סברת ר"ת דאוסר אף בגרושה היינו במכירה דוקא דטופה חב צבוליו מכירה דאין טופה אף דבסיפא לה למחבצי' מ"מ ש"ה להגשף דאינה משועבדת. אבל להש"מ אף צבוליו מכירה ס"ל דבגרושה טופה להניק ואסורה להגשף. וכן משמע ע"כ גם לדעת החוס' בסברת ר"ת דאפי' אינה משועבדת לא תגשף ולא משום דמכירה טופה דאדבריה החוס' העתיקו דברי ר"ת דמוכר דבאלמנה נמי איכא דאינה משועבדת והפ"ה לא תגשף ועוד דמוכרין דאפי' משועבדת גרושה אסורה משום דלמנוקא קיימא וכו' טעמא דליכא דמי לאי שיה' רוחה לפרש משום דמסא דאין חילוק בין גרושה לאלמנה ח"כ מוכר דהחוס' לא מתקיים בין מכירה לשאין מכירה. אבל דברי הרשב"א מביארי' צ"ב (סי' י"ג) דמתקן בין מכירה לשאין מכירה ובמ"ש להגמון"ק דמכירה אסורה להגשף אף בגרושה ושאין מכירה שרי וזה לדעת ר"ת אבל הר"ש משמע דמכיר אפי' במכירה בגרושה לפי שיטה זו דבהא מתקן הר"ש ור"ת ולכאורה יש להקשות לשיטה זו אמאי לא גזרינן אינו מכירה אטו מכירה וניהי שכל החוס' בכתובות (ד"ה ואמר ר"ג כו') דלא גזרינן נתנה להניק אטו לא נתנה וכן בגמולו חס לא גמולו חס לא גזרי' נתנה להניק שמה תחזור בזה המניקה וגמולו חסו שמה גמולו מ"מ הנה נמי איכא למנזר חס נחיר לה להגשף בשאין מכירה תמחין ב"כ עד שיכא מכירה ותגשף ז"ל דודאי כשאין מחירים אוחה להגשף בשאין מכירה היינו שחתן חלה הולך למניקה דאם לא תתן בכתובת חס מכירה לא תהא הגשופה. והשתא ליכא למנזר שחתנו למניקה גם כשהי' מכירה ותגשף דמכירה לא יקבל הדיקא מלמחרת כמ"ש ברש"י בכתובות (כ"ט):

(יב) וכן מוכח ג"כ מדברי הר"ן שהביא דברי ר"ת וכן דבן משמע דעת הרמב"ם וכן דעת השאלות דלא כהר"ש ואח"כ מביא דברי הרשב"א דדווקא בגרושה שמכירה אסור אבל בלא מכירה שני משמע דמפרש דברי הרשב"א לדעת ר"ת וס"ל נמי בענינו כן. וכן מפורש בדברי הר"מ צ"ה מהל' גירושין דבין ז' ועי"ש (ואף שכל' כולם דעת הרמב"ם דלא ס"ל כהר"ש ואחנה הבטול למעלה רח' נכונה בע"ה דעת הרמב"ם כהר"ש (ע' למעלה אות ה') מ"מ אחר שיש להלק בין מכירה לחין מכירה ובאין מכירה הכל מודים בגירוש' דשרי לא יקשה מידי קושייתו למעלה דעת הרמב"ם ודוק' אף הנה בכתוב' הגלון מוהר"ל בדרהב' שבת"ש שבו"ה (סי' ל"ה) על הה"מ והר"ן דדבריהם תמוהים מאוד דרא' שהביא ר"ת משמעתין ח"ל ליישב גם לשיטתם. גם דברי הר"ש קשה חס יתקן על ר"ת אף במכירה והביא רח' מבכירה מתגרשה אינו טופה וזה איירי באין מכירה כאשר כבר תמזר ע"ז גדולי ראשונים ואחרונים כו' ועי"ש. ומשמע דמפרש דהר"ה חס ר"ת חס דברי ר"ת אבל לא משמע הכי מדברי הר"ן והרשב"א והב"ש. אלא דדברי ר"ת סתמא חס אלא שהר"ה כתבו החוס'. ולענ"ד נראה דאפשר ליישב גם הר"ה אפי' חס אמרם ר"ת עלמו ואפי' לדעת

הרשב"א דר"ת אינו אוסר כ"ל במכירה ולא הביא הראיות כ"ל על מכירה אבל צבוליו מכירה שרי דאף דסתמא קמי' ל"ש נתאלמנה ל"ש נתגרשה מ"מ הא קמי' מניקה חברו ובגרושה כ"ז שאין מכירה ואינה משועבדת להניק לא מיקרי מניקה חברו. והר"ל הבי' מטעמא דהדסא דמוכר מוכר דמנוקבה היינו אפי' גרושה וזה ח"ש אפי' אינו אסור רק במכירה דמ"ש חסור לישא משועבדת חברו דסתם משועבדת למניקה קיימא ותניקורו אף כשהי' מכירה. ומ"ש שהקשה מהר"ש דמכיר רח' מנתגרשה אינו טופה אף דמכירה טופה היינו משום דס"ל להר"ש דהא דמכירה טופה חין זה מתחת הבצל אלא מתחת החטוק ואין זה מניקה חברו:

(יג) ובשם השאלות כתבו כל הפוסקים כולם דאין חילוק בין אלמנה לגרושה. אבל יש לי מקום עיון בדברי השאלות שכל' (פ' וירח) ברם לר"ד הביא דעתה בזה למניקה ח"כ קדמה וגמולו ח"כ מת בתוך כ"ד חדש מאי מי גזרינן הני אטו הני כו' והא ר"ג שאל לה ליתא שאני דבי ר"ג כיון דיהבי' צבוליו למניקה לא הדרי בזה לאוטיק' עכ"ל. ורחמי' צ"ה חדש שעל השאלות ונקרא בשם העמק שאלה שפי' דברי השאלות כיון דיהבי' צבוליו בתדירות למניקה ואין מניקות בעצמם לא הדרי בזה לאוטיק' בעצמם איזה ולד והנה כל מעיין בזה שטעם שאין להעמיס כלל כוונה זו בדברי השאלות שאם כדברי המפרש הג"ל הי' לו לומר בקלמה שאני דבי ר"ג דבולו יחבי' צבוליו למניקה. או שאני דבי ר"ג דלא יקי' צבוליו ומה הוא אריות הלשון וגם לשון לא הדרי בזה אינו מתיישב כלל. וגם דלפי דבריו היינו גוזרים גם בדבי ר"ג הא אטו הא נתנה בזה למניקה אטו מניקה בעצמה וח"כ קשה גם עתה ענין הני דבי ר"ג אטו כו"ע אלא ע"כ ז"ל דס"ל להשאלות דבי ר"ג ל"ש ובמלתא דלא שכיחא לא גזרי' וכמו שכתב בן ברש"י במהדור' בתרא כמובא בש"מ וא"כ גם בדירי' גופייהו ליכא למנזר הא אטו הא. אלא וודאי דכונת השאלות כפשוטו דבנתתו למניקה חין תגשף משום גזרה אטו אחרת שלא נתנה בזה למניקה ובמ"ש החוס' אלא שמה תחזור להניק בעצמה יהי' מליצה סבה שיהי' ויהי' מניקה חברו וזה דקאמר השאלות מי גזרינן הני אטו הני היינו שחיי' בעצמה מניקה ולא חסם השאלות שמה תחזור בזה המניקה משם דכיון דנתנה למניקה שוב לא הוי' מניקה חברו ואין עלי' הגזרה דלא תגשף אלא עיקר חשש שמה תחזור בעצמה להניק ולא תתן למניקה אחרת כשתחזור זו והי' מניקה חברו ולהי' אמר דבי ר"ג לא הדרי היינו שאין חוזרת להניק בעצמן אלא חס תחזור זו המניקה תתן למניקה אחרת:

(יד) הנה לדעת השאלות לא גזרינן צבי ר"ג הני דיהבי' צבוליו למניקה אטו הני גזרינן צבי ר"ג הני דיהבי' למניקה ואפי"ה הנה יש מקום לומר בכל שום דעמולא דיהבי' צבוליו למניקה ג' חדשים דפסק ח"הב' כמ"ש הגאונים הובא בר"ה"ש בתשו' ובצ"ה דהשתא וודאי לא הדרי בזה לאוטיק' בעצמם. ולגזור הא אטו הא היינו נתנה בזה למניקה ג"מ אטו פחות מג' חדשים זה לא גזרינן. וכי תימזר דאכתי איכא למנזר בדירה גופה שאם נחיר לה להגשף אלא ג"מ לתתה בזה למניקה אף היא תגשף בתוך ג"מ משא"כ בזה"ה דהגאונים שכתבו' הר"ש הנה הם החירו בזה"ה ג"מ למניקה בזה"ה בעלה דלא ליכא למנזר בדירה גופה דלא תבוא לשאול מאחת חס היתה מותרת להגשף אחר מיתת בעיר צבוליו שבעלה ח' דא"ל למה הולך הר"ש לפרש בתשו' (כלל ג"כ סוף סי' ג') שאפי' עכשו למקן דדי' אינו מועיל דאפי' אסרו חכמים דחששו דכל אשה תגמול את בנה כדי שתגשף ולא רצו להחיר אלא מת בנה. והא גם בלא חששא דתגמול את בנה איכא למוחא דלמזר חתי' להגשף צבוליו שלא נטמקין דדי' ולא נפסק חלבה אלא ודאי דלאה ל"ה אלא שמה תגמול את בנה וכן בכתובות למניקה שמה תחזור המניקה וא"כ להשאלות דלא חיישי' לחזרת המניקה יש להחיר בנתתו למניקה עד שנפסק חלבה:

אפ"ה חיש' למועט ולדות שרבינן לניק כ"ד חודש ומה"ט גופי' כש"ל דאסורה ליתן למינקת לאחר ט"ו חודש דל"כ לא הועילו חכמים בחקנתן דכל אשה חפשה כן ועוד מכיון שמכירה לא שייך לה מלחא כלל משא"ל בזיון כהאי שכבר נעשה מעשה ע"י הוראה בטעות שנתנו למינקת ופסק חזקה וז"ל לה להניק עוד מעשה אלא דאין אסורין למועט דהכי לבתחלה דל"כ כל אשה תתן למינקת כו' ובג"ד לא שייך לומר כן חדא דמאן יומר לן דמשום ריווח פירחא כהאי תעבור על דברי חכמים ותתן למינקת לבתחלה ועוד דאף אם תתן למינקת אפ"ה חששא רחוקה היא לומר שתחזור לבה המינקת לאחר ט"ו חודש וכיון שאף אם תחזור בה לא אחי לבה סכנת הולד כדפרישית משה"ל יש להקל בשעת הדחק ועם כל זה ה' לבי מוקפי עד שאוגר לי שיואלא בזה החיר גדול אחר מנדולים בשעת הדחק לאחר ט"ו חודש כיון שהולד ה' כבר אלא המינקת ופסק חזקה וז"ל עיקר ליסורה כפי האי גזנה אינו אלא משום קטא וז"ל סגי בקטא כהאי לאחר ט"ו חודש עכ"ל הפני יהושע שם. וזרן הגאון בעל נמוך דרך (בס"מ) כתב בסוף החש' דברי הפני יהושע הג"ל שהחיר אף באלמנה ואחר ט"ו חודש כשנכר נשתדכו עפ"י הוראה חסו ויהי' חשש ביטול השדוך אלא דסיים שלבו מוקפו ע"י אף כ"ז חודש גורש דעת הרשב"א להחיר מיד אף שהוא יחיד נגד רבים כנ"ל מ"מ יעטרף סברתו רק לענין להקל אחר י"ח חודש דווקא ולא אחר ט"ו חודש כדעת הפני יהושע כי הרי נדחה סברה זו מדאמרו בהפסד (מ"ג) שג"ר דוקא כ"ד חודש ולא סגי בכ"ח חודש עכ"ל מרן ז"ל ותמני' לי מה שהולך להביא מהחולן והלא גם בכתובה מובחר כן דרב ושוואל דאמרי דתווייהו לריכה להמתין כ"ד חודש. ואולי משום דהאם נאמר להכתא. ומ"ש על שריוחא של הפ"י שנדחה סברה זו מדאמרו כ"ד חודש הלא ידועה גם סברה שלו להחיר לאחר י"ח חודש. וקשה לומר ששג"ר סמכתו על דברי הרופאים דעכשו שרי בצנקה י"ח חודש כמובא שם. ומ"ש שם בטעם שריוחא דאין חשש סכנה כ"כ לאחר י"ח חודש כיון שהרופאים אומרים דסגי ב"ח חודש י"ל דבאמת דהרבה חלשים דל"ה דסגי ב"ח חודש הטעם משום דעפ"י רוב הילדים די להם בצנקה י"ח חודש אלא שיקרה איזה חתוק הלאו שג"ר יוחר ובעי כ"ד חודש ובהו לא יסחרו דברי הרופאים אח מאי דקי"ל דלא תנשא עד כ"ד חודש וכן י"ל גם לענין הג"מ שאין להלכז מיעבר עפ"י הרוב בנ"ח הראשונים של העובר אלא שמ"מ יקרה כן וז"ל אם אין חוששין למקרה י"ל שפיר דאין סכנה אפי' בנ"ח חודש ואם חוששין א"כ אפי' ב"ח נמי לא סגי:

(יד) אד האמת יורה דרבו דוודא' הי' אמוראי דשרי בכתובות להנשא לאחר ט"ו חודש ולא חששו לסכנת הולד

היינו ע"כ משום דרוב ילדים סגי להו דבכי ולימיעוטא לא חששו. ואין דקו"ל בכ"ד חודש משום כינה צהא למויעוטא וכ"כ בחש' ח"ס (ח"א ס' ל') דהא דר"ש דלמרו תרווייהו כ"ד חודש ס"ל חוששין בזה למויעוטא ולטעמיהו אולי דס"ל שוליה יומא אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב וממילא דחוששין הלא למויעוטא משום סכנת נפשות האומנם דלא דמי כ"כ לפי פ"י הר"ש שם (יומא פ"ה. ד"ה ולפקה בגל כו') דהטעם משום דכתיב וחי בהם דזה לא שייך אלא במקום שג"ר לעבור על דברי תורה בשביל פ"י. ולענין אם חשש סכנה דמי' לחשש איסור היא פלוגתא דאב"י ורבא בחולין (דף טו.) דלרבא מדמינן סכנתא לאיסורא ולאב"י סכנתא תמימא וכן מילק ר' אשי. ופס"י יתיישב כיון חומר דברי הרמב"ם שהביא שמואל דדחשא ולא מסיקה הגמ' מעוברת למינקת קיימא ודמי שמואל דדחשא משום דידה גמי חיים עילוי' דיל' דהיינו צרוב אנשים דידה גמי חיים אלא מיעוטא וודאי איבה רשיע דל"מ על דידה רק דחשא הסוגי' ביצומת אלא איבה דרבא דמרשא חסם טעמא דהמתנת ג"מ ופס"י היכא דקיס לן דמעוברת תנשא כו' ולדיר' שפיר דמי טעמא דדחשא דעל דידה גמי חיים דעל הרוב וודאי הכי הוא ורבא מדמה סכנתא לאיסורא וקאמר שמואל מעוברת למינקת קיימא אלא לדירן דקו"ל כהאי ור' אשי מסיק הכי בחולין דתמימא סכנתא מאיסורא ח"כ

(ח"ב) דא

(טז) ונראה דגם להר"ש יש מקום להחיר עכ"פ בלא התחילה להניק שנתנו למינקת עד שנפסק חזקה ש"ס בס"ד ד' ועל המניקה אם היא אשה שיש לה חלב להניק אח בנה אפי' לא הניקה דלא פלוג רבנן בבל אשה שראוי' להניק בין הניקה בנה בין לא הניקה לא תנשא אבל אשה שיש לה למוק שדים ואינה מניקה בשום פנים חוזה וודאי לא מיקרי מניקה הרי משמע דלא אסור בלא התחילה להניק אלא בדאיהי להניק אבל אינה ראוי' להניק שיש לה עתה למוק שדים אינה בכלל לא פלוג דאסור מניקה. ואף דיש לחלק בין למוק דרס ובין פסקה מלינק ב' חדשים (וכ"כ בחש' ח"ל ס' ס"ד) מ"מ מדברי הר"ש בחש' הג"ל ס' ב' נראה דהטעם בפסקה מלינק ב' חדשים עפ"י אפסר שלמקו דד' ולא ישוב החלב אף אם תרלה להניק יעווי"ש ובח"מ ס"ק י'.

(טז) עכ"פ הוצא לן מכל הג"ל דלדעת הר"ש והרי"ד דגרסיה שרי ודעת הרשב"א ג"כ להקל באינו מבינה וכן מוכרח דעת הרמב"ם כנ"ל ולדעת השאלחות יש מקום להקל בנתנה למינקת ג"מ אחר מיתת הבעל ופסק חזקה ובלא התחילה להניק גם דעת הר"ש כן ח"כ מעיקר הדיון יש מקום לסמוך עפ"י בנ"ד דהבא חתירה לכוהנו אף חלילה לט מהללים שין מדברי האחרונים בזה. והנה דעת הב"ח להחיר בגרסה כשאושר מבינה ש' בחש' הדפוסות ס' ב"ח דאם אינה רוצה להניק בגרסה ואין מבינה מותרת אף לר"ת והשאלחות. ובחש' אמונת שמואל מתייר אפי' אמונה עשירה דהוי כמו גרסה הובא בב"ס ס"ק ל"ז רק הפ"י הוא מתמיר בכל ענין. והנצי"ב ס' י"ז דעתו להחיר בלא התחילה להניק בזירוף שאפי' האשה הוא עשיר ותיקף גדול ושח"ה המינקת שישכר אפי' האשה פניו' וגם חשבה המינקת ע"ד רבים שלא תנשא לבצל כל כ"ד חודש ולא תחזור מלהניק הולד ואחר ג"מ ללידה מתייר לה להנשא וכן משמעות הגאון מוהר"ם כהן ראפופרט בחש' ס' י"ד דבאל התחיל' להניק יש מקום להחיר. והביא עוד בשם הרב מראדויל דלפי מאי דמסיק הש"ס אשה צושה לבוא לב"ד אם יש לה ממון מיוחד שאינו של בעל היתר פשוט להנשא תוך כ"ד חודש והביא בשם בעל מגניי שלמה היתר שתלשיט מעות ביד שולח על מסמנס ביעי וחלז אלא ש' שסברא זרה היא עכ"פ לא דמי לה לגמרי והנה אם כי ה"ש"מ מתמיר בגרסה מ"מ בזירוף כל אלה לא משמע שאוסר אף הנה הגאון בעל פני יהושע בקו"א למסכת כתובות (ס' ק"ג) תתמיר בזה מאד ואפי' בלא התחילה להניק והביא חת"ם חסם לבי שהממיר צריך תמנה בנה למינקת לאחר שמת בעלה אפי' לא התחילה להניק וז' שבעו"ה נעשה כהיתר ט"ו ק"י הוראה שחזירו מוריס לבתחלה ליתן למינקת מיד אחר שילדה ולא התחילה להניק עד שכמעט בעלה תקנת חכמים ולא הועילו בחקיקתם וכבר נעשה מעשה בימינו שעשו פומבי לדבר בהסכמת גדולי דורנו לאסור אף בדיעבד אחר שניסה ע"י כך ולדות הבעל עד שיואלא בנט כו' הנה יש לבאורה לתמונה אמאי בעלה תק"מ. והא אם מינקת מכבר שילדה בחיי הבעל אסורה להנשא וא"כ תקנת חכמים במקומה עומדה וכבר השיב מהר"ם פדוואה (בתשובה ס' למד) ללמד זכות על הגאון מוהר"ם חייגאל וז"ל אולי יאמר מע"ל אף אם כל אשה לא תחיל להניק תקנת חז"ל במקומה עומדת כשמת בעלה אחר לידה ואחר שהתחילה להניק הובא בחש' מוהר"ם הג"ל ובש"כ אם לא תחיר אלא עם כל הירופים והחומרות הג"ל דאין שייך בזה עיקרת תק"מ. ומ"מ מ"י יקל ראשו נד שער המזרח הגאון מאהר"צ בעל פני יהושע ודחרייו:

(יז) אד הנה הפני יהושע ז"ל בעלזמו בשבא ט"ו חדשים סברה לגזוז' דהחיר בעלזמו לא' משעךד לישא לאחר ט"ו חדשים ולא התחילה להניק בעוברת דמר עוקבא ור"מ ועולא ור"י דכדאי הם לסמוך בשעת הדחק דהיי' דאופסקא הלכתא דלריכה להמתין כ"ד חודש איבה למימיר דהיינו באשה שמניקה באמת. ואסורה לגמלו תוך הזמן כלל דלע"ז דמדחתיר ר"מ לישא לבתחלה אלאם דליכא סכנת הולד לאחר ט"ו חודש

כ"ד חדשי הנקה. אך בזה י"ל דהתוס' ע"כ ל"ל סברת הריב"ש ממ"ש בבימות (ל"ו) אש"כ דביקות חוץ ג' כו' במניקת ומעוברת חבדו לא התמירו. והראיות שהביא הריב"ש במניקת דליף חומר במניקת מהבהרת כבר עמד בזה הפני' ועיינו' ומה שהביא ר"א' מבימות מחומר דשרא לארום ביום תשעים י"ל משום דחמרי' עוברת ניכר לשליש ימי' (בימות ל"ו) וחמרי' נדה (ל"ח). אמר שמואל אין חשה מתעברת ויולדת חלף לרע"א יום והיינו תשעה חדשים של י' יום ע"כ יום התשעים ויום ח' של חודש העשירי וח"כ כיון דהעובר ניכר לשליש ימי' הרי ימי הבחנה לבד יום התשעים ס"ט ושליש יום ה' (כי יום המוטה) ביולדת על התשעה חדשים חמו מתים כלן במניקת יום התשעים וח"כ שריא להשא' ביום ה' ע"כ' בסוף היום חה היו עשמי' דחמרי' דהוי שרא להשא' ביום התשעים ומשום בגמ' דאסור והיינו דלא רע לחלק בחיותו יום נופ' חבל אין מונח מהשא' כלל דהבהרת קינא ממניקת. שוב נראה דהתוס' ל"ל ע"כ סברת הריב"ש ממ"ש בכתובות ס"ד (ד"ה ואמר ר"ג כו') אין לפש' דגזיר' אלו לא מת ונתנה בנה להניק אלו לא נתנה ונמלחו אלו לא גמלחו דא"כ היכי שרא ר"ג לבי ר"ג חלא י"ל דגזירין במת שמה חהרגו ונתנה בנה להניק שמה תחזור בה ונמלחו אלו שמה גמלחו ועדיין הוא לריק לניק הרי דהתוס' ס"ל דלא גזירין במניקת זו אלו אחרת אף דהבהרת גזיר' עקרה אלו אינה עקרה ומה"ט ס"ל להתוס' דהתירא דר"ג לבי ר"ג נשאר גם במסקנא. והריב"ש דס"ל דמניקת חמירא מהבהרת ס"ל בלחית דבמסקנא גם לבי ר"ג אסור אף דלא הדרי בזה משום דגזיר' אלו אחריני. לבי ר"ג מה שרא ללמוד דין מניקת מאכלות נדה מזה הוכחה שכ' למעלה :

(ב) והנה בלחית ביסוד הדבר להקל במניקת מזה תקנת היתומים כבר ידעו על מודוכה זו גדולי האחרונים וה"ה בחשו' שבות יעקב (ס' ז"ה) הביא ר"א' דמהר"י מינץ והובא ברמ"א להלכה (סי' י"ג) העלה להקל במוסקרת לזנות כדי שיהא בעלה משמח ורלייתו מהיהיה דהשולח בלחית דהוי עבדי בה איסורא ואמר אביי אי לאו דלר"י ח"כ כל המשחרר עבדו עובר בשעה הוי כפני' ל' למיר' לכתוב לה גיטא דחיתורא ואמר רבינא כי אם מודה ר"י משום מלתא דאיסורא והכא אן קי"ל דגם משום תקנת היתומים דמיון עשה דלעולם בהם תעבדו ממ"ש בשו"ע ח"מ (סי' ר"ג סעיף י"ג) גבי אפטרופוס של יתומים שאין רשאי להוליד עבדים לחיות וכ' הרמ"ה דכל זה בלא רשות ב"ד חבל ברשות ב"ד רשאים לעשות כל מה שירצו והובא ברמ"א שם והשעה הוכחה על מהר"י מינץ גבי מוסקרת משחרור העבד איחא גמי בתקנת יתומים. ורלייתו להגאון המפורסם דבורט מוה"ר"א שיחי' בספרו בלר יתחן סי' ח' שדחה רליית השבוי' וזכרן דבריו דהשפטרופוס משחרר עבד היתומים לא עבדי שום איסור לא הקטן ולא הב"ד ולא האפטרופוס עיי"ש דבר מוסל. חבל הדבר תמוה בצניי שח' כן למד האורכו לעשות איסורא בההיא אחתא לשחררה ולעבור בשעה דר' יהודא ח"כ וכן בההי' עובדא דמיתתי בחר הכי (גיטין ל"ח). מעשה בשפחה אחר' כו' וגם אביי דהוי סבר דמשום איסורא לא משחררין לא מלתא אלא אפטרופוס לעשות בלא איסורא כעובדא דמיתתי בגמ' (מ"א). חזל אקני' לבנו קטן כו' שלא לו כאשר עשה כן יעשה לו מוקטין ל' אפטרופוס כו' וכחז' ל' גיטא דחיתורא על שמי' וכן גם כלן ה' אפטרופוס להקטין לקטן ולהעמיד אפטרופוס ולכתוב לה גיטא דחיתורא על שמי' ושבו ליכא איסורא להשחרר עבדו לדברי הגאון מוה"ר"א חלא ע"כ דגם בזה איכא איסורא דהמשחרר עבדו. אך בתשו' חמדת שלמה (סי' ז') דהה' ר"א' זו דמ"ש שפ"י ב"ד יכולים לעשות כל מה שירצו קאי על אינן חבל שחרור עבדים לא משום איסורא דלעולם בהם תעבדו אלא לא היכא דאסורא מזה דנדהא איסורא דלעולם בהם תעבדו. ובחמדת שלמה שם דההי' ר"א' אחרת מבכורות דמשום תקנת יתומים דמיון איסורא דרבנן והוא ממ"ש שם (ל"א): במשחרר בהמה של יתומים עסקין ומשום השב אברה נגזר בה. והגאון מוה"ר"א דחה רלייתו דהתוס' דההי' חז' דרבנן וקיל

ח"כ קס ל' סיגוי' דדחשא דעל דידה איכא מיעוטא רשעי' דלא חייסי עכ"פ אף שהי' העש' כלן דבעינן כ"ד חודש משום דבסבנה חיישי' למיעוטא :

(יט) אך הנה מ"מ כיון דהרשב"א ויתר הגדולים מתירים בגרושה חיף להשא' פסיר ח"כ בדלו המה לסמוך עליהם בשעת הדחק אף דרביס פליגי עלי' ובסברא זו הזכיר גם מרן ז"ל בספרו ז"ל שם חלא שדחה שם דלמא דהרבנן דהשא' חמיר טפי כיון שהוא חיי נפש וחמירא סבבא מאיסורא. אמנם לפי הנ"ל דאחר ט"ו חודש הוי רק חשש מיעוטא ומקרה בלתי מיו"ז ח"כ לא חמיר משאר איסורא דרבנן ובעיקרא דמלתא שכ' מרן שזה חמיר משאר איסורא דרבנן לא נראה כן מהתוס' יבמות (ל"ו: ד"ה ולא קתני פירוש כו') דתקנתא דמעובר' ומניקת קינא מהמתנת ג' חדשים אש"כ דהתוס' הוי גמי דרבנן וליכא סבבא. ע"כ נראה לי דיש לסמוך על כל הצירופים הנ"ל בהמתנת ט"ו חודש חס זה הוי שעת הדחק שקשה לה להתענין כ"ד חודש וחמ"ל לדרוש אחר שדך הגון. וכעת מנוי לה :

תשובה ו

שאלה. במדון עסק ביום ר"ל של ר' אהרן פייקין מביצענאקחיון שה' לו שתי בנות נשואות והי' לאחת ארבעה ילדים והיא ג"כ מעוברת ולהשני' ה' בנים ומתה בעלה הה' בנים וגם בעל המעוברת מת ר"ל ונשארו תשעה יתומים מב' הבנות ומוטלים על ר"א הנ"ל לפרנסתו ור"א רואה שחמור האלמון יסא חת בתו האלמנה. והוא ישליש סך נכון על היתומים וגם חמור האלמון רואה בזה בהיותו בלתי עשיר ואין לו והיתומים שום משען אם לא יתיקן אותו וחתמו העשיר ורואה שיתורו יסא אחר ג' חדשים ללידתה. ומקבל עליו שלא תחול להניק וכן סה ובה הוי חולתה ור"א לה להניק. ור"ל א"ל בכחה דהתירא מעובדא דיוסף הכהן (מ"ק כ"ג). שמתה אשתו ואמר לאחותה אלו ופרנסי בני אחותה הרי שדחו עכ"פ איסור אבילות דרבנן משום תקנת היתומים שפרנסתם אחת חמס. ועטמת היתומים משתי הבנות נגד העובר מלי' חית כו' נראה טובה בצנייטו. וגם הביא תשובות האחרונים המקילים בלא התחילה להניק וז"ל בקצ"ר :

(א) הנה מה שאלא ללמד בזה עפ"י עובדא דיוסף הכהן שהקילו לו לישא אחות אשתו בלחית. הה פשוט ש"ל בלחית הקילו כדאמר בעירובין (מ"ו). בלחית הוא דחלקו בה רבנן חבל בעלמא אפי' דרבנן שני בין יחד כו' וי"ל ר"א' לזה ממ"ש התוס' ביבמות (מ"א: ד"ה שאני כו') ומעשה בלחית מוסברת שמה אחי' לאחר הונתה הקרואים סמוך לחוסר ויחזיק לנכסם ולחוסר משום פו"ר כו' ושמה אפי' חס לא היתה מוסבר' ה' מתור מאחר שחפץ בה יותר מאחרת כדאשכחן ביוסף הכהן. והרי פשוט דמשום פו"ר לא שרינן מניקת אף שזה חפץ בה יותר מאחרת. וע"כ דס"ל להתוס' דלא דמי אבילות לאיסור מניקת וקיל טובא ובכתובות (ד'.) ד"ה חבל איכא לא כו' כחבו ואש"כ דרבנן כל החולין כל השנים יתאחרו חוץ מאלמנה מפני האבול ולא מפני מירי משמע שאסורה אפי' למי שיש לו בנים קטנים שהיא אבילה. ההם משום דבא"ה אסורה דלריה להמתין ג' חדשים משום הבחנה הרי אף דשרי לישא משום יתומים קטנים בלחית מ"ל לענין איסור הבחנה לא שרינן ואיסור מניקת חמור מהבהרת כמ"ש הריב"ש בחשו' (סי' חס"ג) והביא ר"א' לדבריו מכתובות (ס':) דליפני דר"ג מחמיר במניקת מדס"ל ה' כר"מ בגירוינו בני הבחנה וגם דביבמו' איכא מילין דשרי לארום ביום תשעים של הבחנה. ואוסר ביומא דמשום

(ד) והנראה בשוב דבר זה ע"פ מ"ש בירושלמי בטעם חיסור נשואי מניקת משום שנאמר אל תשג גבול עולם ובשרה יתומום אל תבוא ועי' בס' בית מאיר בקונטרס לעשות הבית (פי' ה') שביאר הדבר דלא גרע היתווק שזכר בשדי אמו ממי שזכר בפריסת מלואה כדליתא בצבא בחרה (כ"ה) וכל דני משפוח המבוארים (בחו"מ סי' קנ"ו) נגע בבס משום פיסוק חיות' והשגת גבול. ולפי' הגה לנאורה קשה מאי פריך בגמ' א"ה דיד' נמי הא לנאורה בדיד' לא שייכא כלל השגת גבול דהבעל זכה תחלה בהאשה והיתווק בא בגבולו ואין יחסר האב בהאשה שגבול השגת גבול היתווק אמום הדבר נכון דכיון דהנשוא אח האשה היא משתעבדת להניק בנו מתקנת חכמים ח"כ כיון דחקו חכמים שחא משעבדת להניק ממיילא דהאב נאסר בתשמיש האשה כי הוא מניק לשעבוד האשה דכיון דחקו שעבוד על האשה יש לו להולד זכר בהגה וח"כ הוא משיג גבול היתווק ויטין שהיתווק בא בטענה שוב לא ישיק ע"ו חשבת חכמים מן השמים ירחמו ולכן הולך לומר דממסמם ל' בביעי וחלבה. והיתה תקנת חכמים שחא משעבדת להניק כל זמן שתוכל שלא יתעבר חלבה. ואם יקרה שתעבר חלבה תמסמם בביעי וחלבה. ואין צוה משום השגת גבול כי מה שנאסר לו מחלבה השגת גבול דהאב ל' בביעי וחלבה. רק שיקשה עדיין בעניי שמה לא יהי' לו ביעי וחלבה ומייתי ל' לדי סכנה שתיעבר חלבה מתחת שתעבר ומתחת זה ס"ל לר"מ דכל הני ג' נשים משמשות בזמן ואפי' מניקה ורבינן השיבו מן השמים ירחמו דחקו חכמים בנשואי מניקה ה' רק משום השגת גבול וצוה ליתא השגת גבול דהאב יתן לא למסמם בביעי וחלבה וא"כ אין כאן השגת גבול במה שהוא משמש עתה על דעת שימסמם בביעי וחלבה כשיחסר לו חלב האם ואם בלתי לחוש שמה לא יהי' לו חס"כ ויהי' סכנת הולד צוה תלו בטעום בהקב"ה. משא"כ בנשואי מניקה לאש אחר שאינו חייב היתווק שהבעל לא יתן ביוס וחלב מנאטו ואינו משמש אדעתא דהכי ולא שייך שומר פתאים ה' בזה אחד עושה עול לחברו שנאמר שלא יאונה לו רעה ואפי' אם יתייבא ח"ע ליתן מ"מ גורו רבין שמה לא יתן ונמלא שאינו משמש אדעתא דמסמם בביעים וחלב ויש צוה השגת גבול היתווק:

(ה) ויתיישב צוה בע"ה דעת הרמב"ם על נכון שהוא ז"ל הביא (פ"א מהל' גירושין ה' כ"ה) טעמא דדחם' דאמר תחלה בגמ' ותמיהו עליו כל גדולי רבנותי הא בגמ' מסיק טעם אחר דרמיו משום הנקט שיעבר חלבה ולפי הג"ל בע"ה יבוא על נכון דהנה לפי המבואר דטעם תקנת חכמים בליסור נשואי מניקת משום השגת גבול היתווק יקשה עדיין במה שאמר הטעם גם במעוברת משום שסופ' להיות מניקת דהא העובר עדיין לא זכה בשדי האם דקיי"ל (כחצות ז'): המוכה לעובר לא קנה ויש להוכיח דאפי' משום פיסוק חיות והשגת גבול לית בי' מסויגא דב"ב (קמ"ב). אמר ר' ששח מנא אמינא לה (דמהוכה לעובר קנה) דתניא גר שמת וצונו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיה אשתו מעוברת חייבין להחזיר ופי' הרשב"ם כיון שאשתו מעוברת עובר יורש הוא אלמנה המוכה לעובר קנה וא"ל דהשגת גבול אחא גם העובר לכו"ע לימא דחייבין להחזיר היינו משום השגת גבול לדעת ר"ת דס"ל גבי עני המהפך בחררה וצוה אחר ונעלה דחייבין להחזיר (מבואר בריטב"א קדושין ל"ט). אלא ע"כ דלמ"ד לא קנה גם משום השגת גבול אין צו. וא"כ מעוברת אחא לא ישא נהי דסתם מעוברת למניק' קיימא מ"מ הא עדיין לא זכה העובר בהגה כלל ואין צו משום השגת גבול ופסוק חיות וכשווילד כבר היא נשואה לאיש וז שאינו אצו ולא השתעבדה לו להניק ולד זה. והיתווק בא בגבול הבעל ולא הבעל משום גבול היתווק ואמאי מעוברת לא תנשא. וז"ל דהא הפרכא אמיא לא ישא נהי דסתם בטעם חיסור נשואין בגמ' משום הבחנה ולדיד' קא פריך היכא דקיס לן דמעוברת היא תנשא כו' (אף דרובא נמי מיירי תס מ"מ לא מסתבר שהי' הפרכא לרובא דלביי משוי תסא חשה בזה כו' ואין זה סוגיית בגמ' שאפי' יתיר דברי רבא) ולשמואל שפיר

וקיל טפי ואנכי עמדתי משתומם על שנתלבנו הגדולים האלו למלאו שורש לדבר זה דמשום תקנת היתומים דחין חיסור דרבין ולנאורה הדבר פשוט בש"ס ופוסקים בדיון אבך רבית דשרינן ליתומים כמ"ס בגמ' (ב"מ ע'). וזו"ע (ס' ק"ס) אך אמרתי כי חלי לא הספיק להם מקור זה משום דלא מיירי אלא בקטן עצמו עושה האיסור אבל מי יאמר דגם איש אחר גדול שרי לעשות חיסור בשבילו אך מנ"ס ברמ"א (ס' קס"ח קס"ט) י"א דמנהיגי הקהל מותרין ללות מן העב"ס ברבית לנודד הקהל כו' דהוי כהפטרופוס של יתומים דשרי בזה"ל וכן נהוג להקל אף דלון כלל היתר ברור. והרי כלל דהאיסור הוא משום דלון שליחות לעב"ס והוי אהפטרופוס מלוא של הקהל לו של היתומים אפי' שרי ועיין ט"ז דהיינו משום תקנת היתום ובמנהיגים דהוי מלוא ואף שכל שס גם טעם אחר מ"מ מוכח דשריותא ביתומים הוי משום מלוא מנ"ס הרמ"א (ס' ק"ס סעיף כ') ועי' לקמן סי' קס"ט אם אהפטרופוס מותר ללות מעב"ס לנודד יתומים. ושם (סעיף כ"ב) כ' וע"ל סי' קס"ט וצ"כ קע"ג דאסור ללות ברבית לנודד קהל אם לא כו' לנודד מלוא כו' הרי מבואר מדברי רמ"א דרק לתקנת יתומים וזו לנודד מלוא היתור אבל בזה"ל אסור ושמענו מנאן שליסור דרבין כמו ח"ל נדחה מפני תקנת יתומים חפי' יעשה אחר האיסור. ומהו בכו"ה הין היתר מוחלט דלון מניקת כי מי יכול לדמות האיסורין זל"ו. ולנאורה יש לנדות ג"כ דהטעם בזה"ל משום הפקר ב"ד הפקר וכן נראה מנ"ס ב"מ שם ד"ה בבי דיוא וצ"כ בתשו' הרא"ס סי' ל' אך המשיין בעימק' יראה שאין כוונת רש"י משום חיסור רבית אלא לכוף לקבל ולהפסיד (ואס"ד דגם חיסור רבית לא היתור אלא משום הפקר ב"ד ח"כ למה הולך הנמוק' לפרש לרש"י דלרדך ב"ד חשוב לכוף לקבל דלמא לרדך ב"ד חשוב להפקיר ממונ' הנקבל בכדי שלא יהי' חיסור ח"ל אלא ע"כ דאסור ח"ל היתור בזה"ל משום תקנת היתומים ומכ"כ לרוב הפוסקים דס"ל דלא צעין דוקא ב"ד שוב מאלתי בס' בחר יתקן סוף ענף ז' שהעיר מרוא' דרבית ודחה משום הפקר ב"ד ועפ"י דברי המרדכי ועי' מ"ל פ"ד מהל' מלוה ה' י"ד שהניח דברי המרדכי בל"ע. ובתשו' הרא"ס סי' ל' שם"ל ופי' הרשב"א (הר"ל טעם המרדכי) הוה אמיא וסא חמור דל"ג בזה"ל גבי יתומים. כוונ' דיתומים אלא ה' בכלל הגו' דח"ל. ותמיהי דהא דמותר לנודד מלוא לא שייך לומר כן ונלמד מיתומים):

(ו) ונ"ל לזון צוה בע"ה בלדדי היתר חדשים. הגה ביבמות ("ב') תני ר"ב קמ' דר"ב ג' נשים משמשות בזמן קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמה שתעבר ושמא תמות מעוברת שמה תעשה עוברת סודל מניקה שמה תגמול בנה וימות כו' דברי ר"מ וכו"ל אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שומר פתאים ה'. משמע דעממייהו דחכמים כבולוה משום ומן השמים ירחמו והיינו שלא יתעברו וביבמות פ' החולץ (מ"ב). אמר טעמא דמעוברת דאסורה להנשא משום דסתם מעוברת למניקה קיימא דלמא אדעתא ומיעבר חלבה וקטלה ל' א"ה דיד' נמי דיד' ממסמם ל' בביעים וחלב דידה נמי ממסמסא ל' כו' לא יכב לה בעל וליתעבינהו לירשין אמר חביי אשה בזה"ל לב"ד והורגת אח בנה. הנה יש להפליא דהם הסתפקו חכמים דר"מ במדת הבטחון ומשום מן השמים ירחמו שלא תתעבר גם במניקה והנה הולכו בדיד' לטעם דמסמסא ל' בביעים וחלב וגם אסור מעוברת להנשא משום שחא' מניקת ושמה תעבר ובעל לא יכב לה בייס וחלב והיא תתביס לבוא שהם גזרות טובא ואפי' היא עשירה והבעל עשיר ולא יקפיד על בייס וחלב לחיותק של אשתו וגם דלא מהי שקבל על עצמו לתת בייס וחלב לחיותק של וכל משום סכנת הולד חפי' אחר תשענה טובא והתם גבי ג' נשים לא אמר טעם דמסמסא ל' בביעים וחלב. ומשמע דאפי' בעניי שאין לו על בייס וחלב נמי שרי רק משום מן השמים ירחמו וזה פלא. (ועיין בחצובה דסיומן דלעיל מעיין זה):

שפיר קא משני הכי דשמואל ס"ל דתס כחצות דהמזבח לעובר קנה חבל לדידן ליתא לשיטת דמסקי בגמ' וע"כ ס"ל כמו שרש"י תומר בפתח משום דתס. וזו קשה דהא בגמ' אדחיי ל' שני דהתס משום דיהא נמי חייס. ו"ל דבאמת לפי מסקנת הגמ' דתס משעברת למניקה קיימא ואשכח בשה לטוב לב"ד יש לקיים גם שמואל קמא דלח על סמך חזרו משום שמספיד לו ששמואל יתקשר לחי בחדש י"א הוא בשה לטוב לב"ד עס הוישקין. ואם לא יתקשר הולך תוקן בן אחר בשבך חך כיון דמיידי נשמואל והולך לבשרא דתס משעברת למניקה קיימא ואשכח בשה לטוב לב"ד טוב ח"ל כלל לבשרא דהתס. חבל לדידן דקיי"ל המזבח לעובר ל"ק חט מוכרחים לשיטת קמא:

(ו) ועפ"י כל הנ"ל יש לבאר ג"כ בע"ה דעת הר"ם הוקן שהצילו בתוס' (נבחות מ"ב). וכתובות (ס"א): דגורשה מותר' להנשא משום דלא משעברא להניק והקשה עליו ר"ת דלמאי דהוי מפרס מעיקרא טעמא דמעברת משום דהסא שייך נמי בגורשה ח"ל' דהדר דהסא טעמא מופס דמלתא לא דהדר ב' דמיידי חפ' בגורשה ויוד דלמנה גופה נמי לא משעברא מבי תבעה כהנות' או רועה לנשא. וקושית האחרונה היא קושית אלימותא מאור דלא משכחת גם באלמנה דין מניקה לדידן דנשאת אסתר השעבוד. וגדולי האחרונים ז"ל (הגו"ס ס' י"ד וי"ח ובעל הפלגה בסוגיא סס) הקשו עוד קושית נפלאה על הר"ם דכתובות שם ת"ר מניק' שמת בעלה בחור כ"ד חודש הכי וז' לא תתארס ולא תנשא עד כ"ד חודש דברי ר"מ ור"י מתיר ב"ה חודש חר"ג דר' יוסף הן הן דברי ב"ם הן הן דברי ב"ה שש"א כ"ד חודש וכו' י"ח חודש כ"ו ונחשט דפליגי לענין הנקה. והלא לב"ם ליתא כלל שעבוד הנקה על האשה כמובאר בבחי' (ג"מ): וא"כ הוי משכחת לדיד' חיסור גמול מניקה כלל. ואפי' הנ"ל יש לישב הכל בע"ה דהנס לפי הנ"ל לדידן דקיי"ל המזבח לעובר ל"ק ליתא כלל לתי' הגמ' דמשעברת למניקה קיימא וחיסור מעוברת משום דהניקה עומדת ולא ניחא להר"ם למנוח דעתה המזבח לדידן קיי"ל כחידוש קמא וע"כ ס"ל בזה סברה אחרת והיוו דלמחר לא דמי דך דהסא מפרסא מלודא ואלו מעורפ' דהוי משום השנת גבול דנבי מלודא אמר' צבצבא בתרא (כ"א): שאני דגוס דיעבי סיירא ופירש"י טהנין לרוב במקום שראו אש מנוחת וצטות הוא סיבירו לידו והיינו שהוא מוחזק קת בדבר והשבי כללו הוא בגבולו וכשכא דעמו ולוקח מנוח הוי ככא בגבולו ומשינו וכן כל עניני יודר לאומנות חזרו הוא בחופן זה דהתס חבל ההוא בר מבואה דלוקוס ריחא פירש"י (כ"א) פירש"י חבל ההוא שזה העמוד והרגיל להשתכר בכך וזה חבל לירד לאומנותו וכן כל דוגי מעורפ' שדומה בע"מ לנס דין דחוקים מיידי כהנ"ל (כס' ק"ו) חס' שם לו ענ"ם מעורפ' יש מקומות שדנין שחסור לאמר' לירד לחיותו ולטבוח עם הענ"ם הוא כו' הכי שהוא מוחזק להשתכר מלודא שבר או חס' כמחזק בו ואסור לאחרים לעסוק עמו משא"כ הכא היתוקן לא זכה כלל בהאשה שלא תנשא. ואפי' חת"ל כשהתחיל להניק שזכה בהנקה כמו דתס בריחיים מ"מ הא חין גורשין ממנו ההנקה לתת לחיותא אחר חלא דלמי דנין על גמולו חטו וזכו לא זכה ממילא וזכו ממילא ויתקלקל ההלכ כיון שהוא ממוילא חין זה ככלל משיג גבול דמי ומשם לדין המעולה בטור חו"מ (ס' ק"ו) דבר מתא אחריתא שהביא פירושיו למחא זו ומספיד למוכרין דאס סחורו יותר טובה לנ"ש לא מני מעבדי בני מתא דעסק אחריתא דמי ואפי' הרמב"ן מודה בזה כמ"ס שם שם שם. והא שמואל הוי כשפס אחריתא וזכו טעמו של הר"ם ס"ל להר"ם דדוקא באלמנה מניקה חסרו הגמולא שהוא משעברת להניק ונאסר ממילא להנשא שלא יתקלקל ההלכ כיון שהוא משעברת וכן שפסר שם אמת להנשא בגלל ההנקה שוב חפ' כשהתחיל השעבוד אחרי חיובא משום השנת גבול כיון שחורזו בזה וזו ממס דגוי מעורפ' וזכו טעמו של הר"ם. והנה לא זה להכניס דפליגי על ר"מ גבי ג' נשים משמשות במקום ולא תשבו לסנה לבד חלא חלו בטוחים בהק"ה שמן השמים ירחמו היבא דליתא משום השנת גבול ולכן בגורשה דליתא

משעברת וליתא בה משום השנת גבול דהוי כתי עסקי כנ"ל חין לחוס לסנה לחור ומותרת להנשא חבל לר"מ דחייס לסנה לחור גם בגורשה דיתא הכי כמו באלמנה (וב"ח לר"מ חפ') אלמנה חלמי חסריני להנשא וזה משמעות במקום. ו"ל דאחר לא ליתא לשמם במקום ולבטל פ"ה. ואף דבגמ' גבי חששא דסנדל חמר' גם לר"מ שיטת במקום ו"ל משום דחששא דסנדל שייך גם בולד דיד' שמה עשה החמר ולד דיד' וסחשא ח"ס הכל בע"ה דהר"ם ח"ס חידוש הגמ' דמשעברת חסורה משום הנקה חפ' לדידן דקיי"ל המזבח לעובר לא קנה ואפי' חיוב בזה משום השנת גבול דהוי דלחיו בעלמא חין לו זכ' מ"מ היורשין זכו בשבילו. וא"כ גם קשייתא דתוס' דלף דתבעה כחות' או רועה להנשא חונה משעברת מיתה מ"מ חיוב בזה משום השנת גבול. ומה שטען ר"ת דלפי החידוש במסקנא חט חזר מן הדין שבי' לפי חת' הראשון דטעמא דמעברת משום דהסא ואין חילוק בין אלמנה וגורשה חתי נמי שפיר דהסא מיידי ברייתא לא יפ' חס מעוברת חזרו ומניקה חזרו ולא נשא ויליא ולא יחזיר עולמית והיוו דברי ר"מ כדאמר' ביצמות (ל"ו) ור"מ בלמח חין חילוק בין אלמנה לגורשה כנ"ל (וב"ח לר"מ בלח"ה לא יקשה דיד' נמי חין קלי הכא לר"מ ומאי פריך ח"ה דיד' נמי דהא לר"מ משמעות במקום. חין חיתא חס הפריכה הוא לרבנן. ואפשר דלף לר"מ בשינוי דכיל למסמם צב"ס וחלב דהשמוס במקום חונה טעם בטובה כ"ל) והשתא לא יקשה גם מ"ס דנין דלמר ר"ל דר' יוסף הן הן דברי ב"ם כ"ד חודש כר"מ חין חיתא חס ס"ל גם בהק"ה דג' נשים כר"מ ומה גם ש"ל שכן ח"ה טעם ב"ס במקום חסר טעם סמכו במקום מילה חשקין (ביא טו). חמר ענין על שמואל הוקן כל ימיו ה' חולל לכבוד שבת מלא בהמה כו' ותי' ב"ס חומרים מחד בשבך לשבך וכו' חומרים ב"ה יוס' ופירש שם רש"י על הא דלמר שם חבל הלא הוקן מזה אחרת ה' לו שכל מעשיו לשם שמים שנות שחודקין לו חלה בשבת. חבל שמואל לא ה' סומך על הבטחון במקום מלוא וכש"כ הכא בפקוח נפש:

(ז) והנה מכל זה למדתי בע"ה שני דרכי חסר בל"ד. הדר היתר הר"ה הוא עפ"י מ"ס ר"ת מנחת כהנ"ל צבא בתרא (כ"א): דה' דמרחיק דהטעם בני דגוס סיבול לגרס מלודא במקום חסר חבל במליתא חין שז חיסור ואפי' רשע לא מיקרי ובש"ע חו"מ (ס' ר"ח) וברמ"ה שם כ' דסבירא זו גרלה עיקר. וס' בש"ע כחז לפי דעה זו הקונה קרקע על מילר חזרו חפ"י שאין בה משום דיתא דבר מלרא יכול בעל מילר חזרו ולא מיקרי רשע דהוי במליתא. ח"כ בל"ד חמות אשתו דמחמא על בני חין לך בעל מילר גדול מזה וכמליתא דמי ואין בזה משום השנת גבול. והדר היתר הב' הוא לדעת הר"ם דהסא ביחומים קטנים שהם היורשים מאפי"ם וזכוס גם בחלק העובר עד שילד דעובר לא קנה כדמוכח ביצמות (ס"א). חין לו חסין חולבין בשביל כל משפחה כולה ופירש"י שאין חסר משרל שאין לו יורשין וכל זמן שלא מולד העובר זוכה הקרוב לירשת כהן וחולבין בגיטו ע"כ. וא"כ הכי הן הזכוס בשעבוד חס' להניק העובר כשילד טענין לכו ליתמי שמואל השעבוד הנ"ל וסלקו ח"ש מירושתי וטען כמות אפי"ם חסר זכו כלל בידיעה זו כיון שזכו לטובתם דטובתם שיתפס חסר כמו ש' כח"ל. ואין לפקפק דלף דטענין ליתמי היינו רק צענין טענה וזכות. חבל לא בשב"ס שמהל דלמר' צב"ס (ס"ה). מה לאוהא שכן לא ידע דמתל הרי דמליתא צבי ידועה והי' לחי בני דיעה מנחו דמוכח צבצב בתרא (ק"ט). דלמר' דמלתא היבא דיתא לחי דלמר שם חאי גדול חתי דלבס וזכוס מביחא מלי דעבר עבר והיוו ע"כ משום מחילה. וכ"כ בנמוק"י ב"ק פ"ק גבי החסין שחלקו מה שעליהם שחין כו' וזה דלמר' צב"ס (כ"ב) ובפסחים (ל') יתמי לאו בני מחילה מנחו. ובפסחים מיידי שיש בזה חשלת יחומים מעות מחלות שבר שם היחומים שחיתים ע"ז. חלמא דיתומים כיון דלזוס בני דיעה לא שייך בזה מחילה חף שיש להם חשלת וחלו ה' בני דיעה ה' מוחלין חך גרלה דלוי הנוטה בזה שאמר יתמי לאו בני מחילה על מחלות השכר המנוע למחשקן

הרשב"א כיון דלר"י לא חשבינן ליה משקא אלא משום דלחשובי' ח"כ מ"ט דרבנן דלסרי אפי' כשהכניסין לחולקין ויש לי לומר דקסברי רבנן דכיון שיש חזקה ביה ארס שחוטא' אותן כבית מנשא חיובא למגורא בזה דלמא האי נמי חשיב ל' משקא וחי שרית ל' כשיחלו מעלמן ואפי' כשהכניסין לחולקין יחייב דעת' וסמיט וקשה הא הוי גזרה לגזרה דגזרי' דלמא האי נמי חשיב ל' משקא ואף על גב דמסתמא לא חשיב ל' חיוב משקא כמו רובא דעלמא דלא חשיב ל' משקא מ"מ גזרינן בזה משום דכיון דחיובא דחשבי' ליהו משקי אס נחיר ליה הגזרה קרובה שכולס יחידו ואפי' אותן דחשבי' ליה משקא. ואס כן הוי גזרה לגזרה שיבדלו להחיר אפי' אותן שחושבים ליהו משקין ושמה יסחטו וביה מיושב לשון חיובא למגורא שכ' הרשב"א וצבליה (ג.) אמרי' גבי משקין שבו דלא גזרי' בזה גזרה לגזרה וא"כ היכי גזרינן הכא לדעת הרשב"א גזרה לגזרה אלא ע"כ כיון דחיובא דחשבי' ליה משקא וצאותן ודאי אסור חשיב ל' כולה חדא גזרה. וה"ל כיון דחיובא יתורא דלרוסה הוי כמו נשואה כולה חדא גזרה חשיב לה לרוסות ונשואות והשתא יתיישב שפיר שיטת דמשינא אמאי דשרא ר"ג לבי ר"ג דלא דדרי בזה עפ"י דברי האמונת שמואל דבי ר"ג ודאי עשירים ה' כמ"ש הרב"ש וא"כ מדינא שרי אפי' בלא כתבה למינקת כיון דליכא עניניה שפדולא כמו בגרושה לדעת הר"ש הוקן. אלא משום גזרה אטו עניות וא"כ היכי גזרה בזה למינקת דלא אטו בזה גזרה אטו חרובי דהדרי בזה הוי גזרה לגזרה ולא גזרינן אף בהבטתה וא"כ שפיר קאי שינוי' דשאינן דבי ר"ג אף במסקנא. וכ"ל ח"כ אפי' בהני דהדרי הוי נמי חרי גזרות שמה תחזור בה ואפי' תחזור בה אטו בזה גזרה לגזרה אטו עניות. י"ל דשמה תחזור אינה גזרה אלא ס' והשתא דחיישי' שתחזור ויהי משא קרובה וחיישי' :

(י) **ועפ"י** י"ל דבנתנה למינקת והיטקו ב' חדשים עד שהולד מכירה דלויא למינש שמה תחזור דהא כופין אותה להניק כמ"ש בש"ע (סי' פ"ב סעי' ה' בהג"ה) ואף שכ' שם בשם י"א מ"מ ליכא מאן דפליג וכו' פשוט דמ"ש גרושה מאשה אחרת וכ"כ הגר"א ז"ל. וכ"ל דחיישינן שמה לא תליית דינא. ח"כ אפי' בדירי' חיובא למינש שמה תחזור בזה כשיהי' הולד מכירה ואיכא סכנה ולא יועיל מסמום ביעי ותלביא ויהי' כל הגשם אסורות לתת בניהם למינקת אלא ודאי דלא חיישי' להא ונמי דאסור לישא תחתיה אפי' כשתחלה הולד למינקת אחר ג"ח שהולד מכירה היינו משום גזרה אטו חוד ג"ח וא"כ בעשירה הוי גזרה לגזרה ולא גזרינן. והשתא איני שפיר גם היתירים שלנו בנתנה למינקת להנשא אחר ג"ח :

(יא) **שוב** ג"ל בע"ה לקיים דברי האמונת שמואל אפי' בלא שהתה ג"ח אחר שנתנה למינקת אלא להחיר להנשא חייב אחר שנתנה למינקת דהנה רבים חתמו על הרמב"ם שהשמיע להא דמשינא גמרא שאני בי ר"ג דלא דדרי בזה ולא חזיר מזה דבר. ובתשו' אחרוני' ש"כ שלפי' המסקנא לתא לשינוי דגמ' וכבר כתבנו שזה דבר מתניה לומר כן ונ"ל דהנה בשטות מקובלת הא דלמא בכתובות (נ"ט:) נתגרסה ח"כ כח דהרמב"ם ס"ל כהר"ש הוקן דגרושה מותרת דין גרלה מדברי הרמב"ם. ואמנם ברמב"ם אין שום משמעות לזה. אך י"ל דלמא משמעותא לשון מינקת חביר משמע דוקא חלומה דמשועבדת לו אבל גרושה דלינה משועבדת אינה מינקת חביר אף הר"ה הוכיח ממאי דלפי' ההוי אמריא דטעמי' משום דהא הוי מעוברת גרושה כמו מעוברת חלומה דאסורה להנשא וא"כ במסקנא דמסיק טעמא דמשועבדת משום מינקת משמע דלא דר מדינא דגם מעוברת גרושה אסורה כמו חלומה ויחובה דגם מינקת גרושה אסורה כמו דהוי סבר מעיקרא ובאמת י"ל דהילא בחרי שינוי דגמ' דחי טעמא דמעוברת משום דהא י"ל שפיר דמינקת גרושה שריא אף דמעוברת חביר אסורה אפי' גרושה משום דגרושה מעוברת מינקת מעוברת חביר דהעביר על גזרה מינקת חביר לא מינקי' אלא חלומה מינקת אבל גרושה מינקת לא הוי מינקת חביר ככ"ל. אבל אי טעמא דמעוברת משום

למתעסק דפשיטא דמתלה השבר הזה ח"ל כלל מחילת היתומים כי לא זכו בו משולם. אלא הכונה דמתעסק במעוה למחילת שכר יסול להיות שהשבונו אירו מוכין כ"ל דמורקק. ואולי נשאר בידו דבר מה ממתלה השני אמנם בגדול דמורקק למחול ואין מקפיד כ"כ על דקדוקי החשבון אבל ביחסי דלאו בני מחילה אף אם נשאר בידו פרוטה אחת משלם לא זכה בה :

(ח) **אך** הנה הב"ש (סי' י"ג ס"ק ל"ו) הביא מתשו' אמונת שמואל שפסק להקל בחלומה עשירה שאינה חייבת להניק שכ' הב"ש סיפור בין של סמוך על הר"ש דגרושה מותרת להנשא משום דלינה חייבת להניק כן הוא אם היא חלומה עשירה. אבל הב"ש חלק עליו דלא כתבו הפוסקים היתר או אלא בגרושה ולא בחלומה. וע"כ הטעם משום דגרושה ועולם היא פטורה להניק אבל חלומה לפעמים היא חייבת או היא בכלל מינקת חביר וכן הוא כונת המ' והב"א דכתבו גרושה לא דמיא לחלומה כו' ולכאורה יש להביא רא' מש"ס דלפי' חלומה עשירה אסורה דהא בי ר"ג החריו ח"ל משום דהם מפורסמים ובודאי ר"ג עשירים ה' ומ"מ מחמת עשירים אסורים עכ"ל הב"ש. והנה פרטת הב"ש שייכא ג"כ על האדרי היתר הכל' דהיי דאין כלל משום השנה בכול. מ"מ הוא בכלל מינקת חביר דגזרי' הא אטו הא כמו בעשירה. אך ג"כ בע"ה בחלומה עשירה שנתנה בנה למינקת ואחר ג"ח שהולד מכיר המינקת לכל המורא דמדיירי בזה בגמ' כתובות (ס.) יש קיום לסברה האמונת שמואל וליחנהו לפרכות הב"ש וכמו שנבאר א"ה :

(ט) **דהנה** הריב"ש בחשובה (סי' תס"ג) כ' דלפי' המסקנא דגמ' דמורה לה להבטתה ור"ג ח"ש הלכה כר"מ בגזרותיו ואפי' עקרה וזקנה נמי אסורה להנשא. לא קיימא הא דמשינא לר"י דשיי' לבי ר"ג לתא למינקת דשאינן ר"ג דלא דדרי בזה. דהיי דלא דדרי מ"מ חיובא למגורא ר"ג אטו חרובי כמו תהם בעקרה אלא ע"כ דלא קאי במסקנא תירוצא דמשינא למעלה וזה תמי' רבתי דכל עיקר חילי' דגזרינן הלא בזמנתה הוא מדר"ג ח"ש הלכה כר"מ בגזרותיו ואין ר"ג בעלמו יורה לבי ר"ג דלא כשמתע' וגם שהגמ' לא תרמי דר"ג חר"ג אמנם י"ל דהיי דר"ג קאי גם לר"ג לפי' המסקנא והיינו עפ"י מ"ש החול' ביבמות (ל"ד:) דלא קטנה בת ישראל צריכה להמתיק. דגזרינן זמור רבתי דכל עיקר חילי' דגזרינן הלא בגזרות קטנה לא שייך למגורא אטו גזירת גדולה גדולה גופה כיון דדעתה לאגורי' מעטרת נפשה כדלמא לקמן ולא אסורה אלא אטו בת ישראל. היינו דהיי גזרה לגזרה ולא גזרינן אפי' לשמואל דס"ל הלכה כר"מ בגזרותיו מ"מ לא גזר גזרה לגזרה. אלא דקשה לי ע"ז דבבביתא דהיתה דרופה דלסור עקרה וזקנה ומשמע דגם חרוסה אסורה דלא מפליג מידי וקאי אמת' דיבמות (מ"א.) אחר נשואות ואחר חרוסות ועוד דקתני ר' יוסי מחיר ליחרום ולהנשא וא"כ ע"כ לת"ק אסור ליחרום דאל"ה למאן קתני ליחרום ולהנשא הא לר"י פשיטא כיון דשרי להנשא כש"כ ליחרום אלא ע"כ דשמעי' לת"ק דאסור ליחרום להכי קאמר דמותר. ואמאי אסר לר"מ בחרוסה הא הוי גזרה לגזרה חרוסין אטו נשואין ונשואי עקרה אטו אינה עקרה. וי"ל דשאי' חרוסה דיש חרוסות שנבעלות כמו חרוסה שפירסוה שם וכמו ששינוי שם ביבמות חוד מחרוסה שפירסוה שפירסו שם גם וכן חרוסות ונשואות חדא גזרה היא ואין בזה משום גזרה לגזרה. ונ"ל להביא רא' לזה מסוגיא דשבת (קמ"ד.) רבנן דמורו ל' לר' יהודה בשאר פירות מנגל דמיא סוחטין בפניו כו' אבל לא ברמונים ושל בית מנשיא בר' מנחם ה' סוחטין ברמונים ח"ר נחמן הלכה כשל בית מנשיא ח"ל רבא לר"ג מנשיא ח' מנחם תנא הוא וכ"ל הלכה כהאי תנא דסבר לה כשל מנשיא בן מנחם ומשום דסבר כשל מנשיא הלכה כמותו מנשיא ב"מ הוי רובא דעלמא אין דתנן המוקים קוים בכרס ר"א אומר קרס כו' וא"ר חיינא מ"ט דר"א שכן בעדבי' מקיימי' קוין שדות לגמליהן מידי אריא דעביא אחרת הוא הכא בעתה דשרי אלא כל דאסר אלא היינו טעמא כו' ה"ל דלחשובינהו ח"ל משקא והקשה בחי'

משום מניקה ומשוכרת חבירו הוי חפ' גרושה ח"כ מוכח דאפי' מניקה גרושה נמי חסירה וי"ל דס"ל להש"מ דדורו טעמו' הרמב"ם שכתבו שטוב דהסח' ולא שטוב דמוק' משוכרת למניקה קיימא משום דהרמב"ם ס"ל דגרושה מניקה מותרת וכדמשמע בדבריהם דכתובות (כ'). מניקה שמה בעלה כו' וגם בירושלמי דסמך ל' חקרא ובסדר יתומים הל' תבוא' משמע דוקא חלמנה. ולכן הוכרח הרמב"ם לקיים שטובא קמא דלשטובא תבוא' משוכרת דחך לחק' בין חלמנה לגרושה כ"ל והשתא י"ל דמשקרא דלא הוי ידע מהא דלמך ר"ג ח"ס הלכה כר"מ בגורותיו. והקשה לו מהא דשרא ר"ג לר"ג לת' בטיס למניקה והנשא מלחא שרא לכו לגמירי חפ' להטק בעלמס ע"כ דר"ג ס"ל כשטובא תבוא' דובמות דשטמא דמשוכרת למניקה קיימא ואין הטק בין חלמנה לגרושה דגרושה נמי חסירה ור"ג ח"ק דעשירי' ס' ואל"ל קשה חך תבוא' לכו ר"ג לת' למניקה ולהנשא הא חוכא למגור דנמא תבוא' ביה המניקה וע"כ הוכרח לומר שאני בי ר"ג דלא הדרי בכו. אבל לפת' דמסיק מהא דלמך ר"ג הלכה כר"מ בגורותיו חוכא למגור ספור דס"ל לר"ג כשטובא דהרמב"ם ודס"ל הרמב"ם בלח' חפ' שטמא עיקר וגרושה מותרת ור"ג עשירי' כסברת האמות שמואל ומאי דלא תבוא' להס' בלא תנינה למניקה היינו משום דס"ל הלכה כר"מ בגורותיו וגורין עשירי' חפ' עניי'. ואל"ל בתורה למניקה לא לרד כלל לטעמא דלא הדרי בכו חלל בכל עשירי' דעלמא שרא משום דלא חיש' בכו לשמא תבוא' תבוא' דהוי גזירה לגזירה שמה תבוא' המניקה וכו' חוכא למגור עשירי' חפ' עניי'. והקיא סכתא דסבר לה ר"ג עני' היתה. ולכן הרמב"ם לשיטתו ח"ס דלא תבוא' שטובא דמי בגמ' שאני בי ר"ג דלא הדרי בכו דלשטותו דגרושה שרא שטובא דהרמב"ם עיקר בכל עשירי' שרי. ומה שלא הוציא הרמב"ם מפורס' היתה בעשירי' שנתנה בנה למניקה היינו משום דהר"ם של הרמב"ם שלא לביא בחיבורו דבר שאנו מפורס' בגמ'. ע"כ השנוט הרמב"ם הדבר לגמרי:

(יב) אף הנה ללמודה יש לערות את כל היסוד הנ"ל אשר יסדו ע"פ דברי החס' דבמות דלא גורין כהנהגה גזרה לגזירה ולכן ס"ל לשמואל גזירות קטנה ח"כ להמתין ג"ל דהוי גזרה לגזירה קטנה חפ' גזירה גדולה וגזירה גדולה חפ' פת ישראל דר"ל דעיקר הגזרה היתה בגטוהין ולכן בגטוהין לא מפלגין בשום ענין חלל זנות לא היתה בכלל הגזרה מיהו גדולה גורין חפ' ישראלית אבל לגזור עוד קטנה חפ' גדולה כו' הוי ח"כ וי"ל חפ' ליה דעלמא אחרינא דשמואל אמר דקטנה בת ישראל בזנות ח"כ להמתין משום דזנות בקטנה ג"ס. וקשה הא שמואל ס"ל הלכה כר"מ בגורותיו וכברייחא היתה דרופה וחילוני' נמי לריכס להמתין חפ' דליונותי' ג"ס חלל ע"כ משום דעיקר הגזרה היתה בגטוהין ולא מפלגין בשום ענין וחפ' בלא שכתב נמי גזיר' חלל זנות דלא היתה עיקר הגזרה בזה מהלקין דקטנה דל"ס לא גורין חך בלח' ח"כ דא"כ קטנה בת ישראל בזנות חלמ' גורין משום גדולה לנשוא קמא דשמואל כמ"ס החס' ס' חלל ודחי משום דזנות ס' נמי בכלל הגזרה ולכן גורין. וכן בגזירות גדולה נמי גזיר' חפ' ישראלית בזנות וכו' זנות גובה לא ס' בכלל הגזרה חך גזיר' גזירה גדולה חפ' ישראל חלל דהגזרה היתה בין בגטוהין ובין בזנות. ועוד מהכא דתני נאמר דהגזרה לא היתה בזנות חלל בגטוהין כיון דטעם הגזרה משום להחזין לו משום גזרה שמה יש' אחתו מאכזיו כדח' ביבמות (מ"ג). חיתא נמי בזנות. חלל דח"כ קשה דהכא חמר בגמ' ללשוא אחרינא דזנות דקטנה ג"ס. והת' קיי"ל דליונות נמי לא תנשא חפ' דלא שכתב. שוב דחיתו כפ' בית מאיר דבנדרים הבית (כ') ס' שמעך בזה וכו' דהת' דה' לריכס לגזור בדברופס שאין משום הצנח' חפ' חלל חך שיש בזה משום הצנח' גזרו חך בלא שכתב חלל כהא לגזור להתחלק קטנה חפ' גדולה וזה גזרה מיוחדת בג"ס ובכס"ל חמר' בכל דוכחא מלחא דלא שכתב לא גזרו בי' רבין. חך עדיו קשה לו מנ"ס ברי' הרשב"א חלל דלמך שמואל חך מגזירה ומשוכרת קטנה חלל למניקה שמואל דלמך כמאן כו'

י"ל דשמואל סבר לה כר"מ דלמך כפ' החולק או שהיתה קטנה ועקרה וחילוניות לריכס להמתין וקסבר שמואל דה"ס לגיורת ומשוכרת גדולה וחפ' שמהתפכת יפה יפה ובקטנה הוא דלא גורין משום דגזירת קטנה לא שכתב הרי חך דגזיר' בקטנות דעלמא דכ"י מ"מ לא גזיר' בגזירה משום דלא שכתב וח"כ חלל ל' החולק הנ"ל של הגזון בעל כ"מ וי"ל והדרת קטנה לרובתא מ"ס חילוניות וי"ל בזה בחרי גזיר' או דהרשב"א ס"ל ג"כ כח' החס' דהוי גזירה לגזירה חלל דס"ל דקטנה כ"י הוי נמי גזרה לגזירה דזונה מתהפכת יפה יפה חלל דגזיר' חפ' נשואה וקטנה זונה חפ' גדולה וכו' גזירה לגזירה וע"כ מהלך דמ"מ גזירה קטנה דל"ס לא גזיר' גזירה לגזירה משא"כ בחילוניות דהוי חדא גזירה גזיר' חף דלא שכתב. ושוב י"ל בזה דבית מלך כהן דלחך לומר בחילוניות דגזיר' חף דלא שכתב משום דבכיותא דרדופה ר"מ היא ור"מ לטעמ' דחיי' למיטעא. דלא קיי"ל כר"מ בזה דחיי' למיטעא ובההיא דליונות קיי"ל הכי. וקשה בלח' למס' מהמתין כר"מ לחוס' למיטעא ובפסמות י"ל דגזירה שאני וגזיר' חפ' למיטעא חך י"ל עוד דבכתובות (כ"ד). חלל כהן וחכמי כהן חלליו ללכדילי בתרומה וכו' חלון להש"י חפ' פירש"י (שם כ"ה): שמה ממזר או נתין הוא והחס' הקשו על רש"י דמשום חפ' ממזרות ויתמות לוכא למיחש כדלמרי' בהחולק וזל גלי משמע דאם ידך למקום שאין מתדיין אותו ישאורו בת ישראל כו' ולכאורה יש לתמוה על קושית החס' דהכא י"ל דגזירי דחלל חפ' לגבי' הוא במקומו ולכן חף דרוב ישראל הם כשרים (כמ"ס קדושין ע"ג). מ"מ קבוע כמהלך על מהלך דמי חלל חס' זל גלי דהוי פירש' ואלו' בחר רובא. וי"ל דש"י חפ' לריכס לומר דמכירים ישראל ממזרים שביתוס וכו' בזה' הרשב"א שם בכתובות (ד"ד) ואין מכירים חללס כדלמרי' בכתובות (י"ד): דל"ס לא גזיר' בחר חד רובא בממזרים כמו לגבי כהונה ומכין דלמ' מוכרחים לסבירא דישאל מכירים ממזרים שוב חפ' בדוכתייהו חין לחוס' לממזרות והשתא י"ל דהכא לענין הבתנה דהטעם הוא משום גזרה שמה יש' לחוס' מאכזיו ואפי' לשמואל דס"ל להבדיל מקמא מ"מ חלל חפ' יוחסין שלא יכ' ישראל מכירים כיון שלא יבחינו חס' הוא של ראשון ובן ט' או של אחרון ובן ז' ולגבי יוחסין שאנו מיכר לא סמכין ארובא חפ' דרוב חוס' חללס חלל בשנין חרי רובי והשתא ח"ס מאור דגזיר' חף בחילוניות כר"מ דקיי' למיטעא. משום דלגבי כסול וחס'י שחזו מיכר לא סמכין אחד רובא. והשתא ח"ס מאור דבדי הרשב"א דלעולם חפ' בזונה גדולה ט"פ הרוב חין לחוס' שט"פ הרוב מתהפכת יפה יפה חלל דחיי' למיטעא דלא תהפכה יפה כדלמרי' בגמ' יבמות (ל"ה). וח"כ כיון דזונה גדולה שאינה מתהפכת לא שכתב וגזירה קטנה זונה חפ' שכתב חלל חרי רובי חפ' כסול ויחסין שאינו מיכר סמכין אחרי רובא משא"כ בחילוניות דלחוכא רק חד רובא וגזיר' :

(יג) ובב"ש שדעת החס' והרשב"א דהי' לאו דמכירים ישראל ממזרים שביתוס הוי בשנין גם בממזר חרי רובא יתיישב בע"ה דעת הרמב"ם על נכון שכ' (בהל' ח"כ פ' ט"ז הל' כ"ה) האסופי' שמואל בעיר שיש בה גוים בין שרי' רוב גוים או רוב ישראל ה"ל ס' נוי לענין קדש חפ' לריכס גט מספק וכו' הר"מ וי"ל כפ"ק דכתובות מלל בזה חיתוק כו' חמר רב לא שני חלל להחזין חלל ליוחסין לא ויפרש"י ז"ל דאם בת היא חסורה לכאורה ובודאי שאם קדש חפ' חפ' מקודשת מספק והטעם משום דלחוכא מקדש גוים ומקדש ישראל קבועים וכל קבוע כמהלך על מהלך דמי ועי' בלח' משנה (פ"ג מהל' שבת) שהקשה דל"כ ברוז גוים חלמי' חין מספקין עניו חלל חלל חלל ע"כ כדעת החס' בכתובות (ט"ו). דחיתוק ח' כפ' וחלל' בחר רובא ועי"ס שהלחך ומסיק בג"ע ולפי הנ"ל הנה רש"י לשיטתו חלל דס"ל גבי ממזר דכפ' סני ברוז אחד ולבדי פי' הכא דלגבי יוחסין חפ' חרי רובי היינו בבת חי' שרי' לכהן חלל הרמב"ם ס"ל כחוס' והרשב"א דגם בבת דלחוי מיכר בשנין חרי רובי והיינו ליוחסין בשנין חרי חרי' והכא

וקשה גם להר"ש קשי"ת מהרש"א. ולכאורה להר"ש לא יתכן תירוטיו הי"ל דהר"ש לא קאמר הטעם בנתנה למינת דלא הו' מינתת חברו אלא משום מנכר. מיהו י"ל דהר"ש מפרש הטעם בעיקר דמלתא למה היתה הגזרה דוקא במינתת ונתנה בזה למינתת לאו מינתת הוא והא' איכא למגזר אטו מינתת וא"כ ה' ראוי לגזור בכל מי שראוי להניק חף שזינה עתה מינתת חברו אלא נתנה בזה למינתת וע"כ קאמר הר"ש דאין לגזור משום דמנכר אלא המפלת חף דמנכר מ"מ לעיני הבחנה גזרו על כל הגזירות עב"פ חף שיהי' י"ל ב"ד לפי דעת התוס' דמנכר מלתא דאחות אשתו ויתומים וגם דלפי הא' היתר הב' עפ"י שיעת הר"ש לא היתה משולם מינתת חברו וגם לא חבי' לעולם אפי' תחורר בה המינתת דאין סהדי דהיתומים מתלו לה השעבוד ליכא למגזר כלל אפי' בלאו סברא דגזרה לגזרה ל"ג כ"ל אלא אפי' גזרה אחת נמי לא גזרינן :

(מז) ואחרי אשר לד' היתר הב' בטי על שיעת הר"ש והבית מואר כ' בחשו' הג"ל שבקונטרס ללעות הבית שלא מלא חבר להר"ש ע"כ אמרתי לבאר בזה דבר מה יראה ה' בזה. הגם שיעת מקובלת כחב' אלא דנחשבה לינו כופה (כחובות ג"ע) יש שפירשו דאפי' בשלח נדרה לינו כופה גרושחו שתקין לו בזה אפי' בנכר כל שאלו מוכרה והא' דחמרי' לקמן במינתת שמת בעלה שחיבת להניק עד כ"ד חודש ואסורה להנשא מפני כן ולא מפליגין בין מוכרה לשאין מוכרה דוקא נקטינן החס' אלמנה דכיון דמת בעלה ליכא דממסמס ל' ביעי' ותלבה אלא גרושה שהבעל קיים הרי הוא מהר בו וממסמס ל' וכדכר שאלמו בלשה חתא חתת בעלה במסכת יבמות וכן דעת הר"ש ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם אבל ר"ת ז"ל כתב דאפי' בגרושה נמי אסורה להנשא עד כ"ד חודש כי אעפ"י שהבעל קיים כיון שהיא בלתי עמו ואינה נרילה בו ואם נראה אסורה לדור עמו בבימי ולתבוע ממנו שום תביעה בזה לתבוע ממנו על מסמס ביעי' ותלבה וכן פסק ר' אחא בשאלות והביא ראיות התוס' נגד הר"ש וכך דהכא ארישא קלי דכיון דנדרה אין לו לטופס דהיתר דפירי דעלמא אלא כשהתקין מוכרה כ"כ הריטב"א ז"ל אבל הר"ר יונה כ' כדעת הר"ש דגרושה לינו כופה מלאח חבסי נפשה היא. וכ"כ רש"י ז"ל במהדורא קמא והר"ר ישעי' מטרלגי כתב ג"כ מפורש בהר"ש זה חוקן דברי הר"מ. הרי מלאח חבסי הרבה להר"ש הרמב"ם ורש"י והר"ר ישעי' דעראמי :

(יז) אמנם דברי הר"מ לריכוס ביאור הגם מ"ש שגריה מדברי הרמב"ם כהר"ש כבר אמרנו בזה מלאח חב' אורחא למעלה (אות י"א) חף האמת יורה דרכו כי כוונת הר"מ למ"ש הרמב"ם בזה' אישות (פ' כ"א הל' ט"ז) האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק דמשמע מלשון זה דמייירי אפי' בלא נדרה וזהו שיעת הר"ש וכל העומדים בשיטתו כמו שחשב בעל ש"מ. אך דנראה דעת הר"מ דיוסוד החילוק הוא דגרושה מינתת מותרת להנשא או אסורה תלוי בפ' הסוגי' נתגרשה לינו כופה אי הו' דוקא בגדרה או אפי' בלא נדרה ולדעת הסוברים דמייירי בלא נדרה פשיטא דמותרת להנשא כיון דאיהא מחוייבת להניק. אבל מדברי התוס' מוכח דאפי' אינה מחוייבת להניק מ"מ אסורה להנשא לדעת ר"ת מדהקשו לש' הר"ש מאלמנה גופה שחבשה כחובתה או רואה להנשא נמי לא משעבדה. אכן דברי הר"מ בעלמא לריכוס ביאור דיש לתמוה דכ' בטעמא דהר"ש מ"ש דגרושה ליכא אב חב' גופ' סגי לן להחיר בגרושה. ובאלמנה ליכא אב וא"כ בזה גופ' סגי לן להחיר בגרושה. ואח"כ תלה מחלוקת הר"ת והר"ש בפ' נתגרשה לינו כופה אם זה קלי אגדרה או בכל גרושה לינו כופה וזה תמוה. ואם נאמר דכוונתו דזה גופ' הטעם דנתגרשה לינו כופה אפי' בלא נדרה משום דלית ל' אב יתייב מזה דבאלמנה שחבשה כחובתה או רואה להנשא ואין מעשה ידי' לירוש' מ"מ בהקדק מחוייבת דאין לו אב ונסתלקה קשיית התוס' מאלמנה שחבשה מזונת ורואה להנשא. מ"מ יקשה דא"כ משכחת דגם גרושה מחוייבת

והכא בלשופי דהו' ס' ממוזר שח"א להיות מוכרין אותו בעינן חרי רובי שוב רחמי' צ"ב כ"ס' ד' ס"ק נ"ד' ש' דהרמב"ם מפרש אבל ליוחסין לא היינו יתוסו אחר ישראל כשר :

(יד) עכ"פ זכינו לדון דגם לדעת הרשב"א ז"ל עב"פ בלא שכיחא לא גזרינן גזרה לגזרה אלא דנבי הבחנה בעינן חרי רובי לפי חירוק שכ' למעלה אבל בי"ד סגי בחד רובא וא"כ אחות אשתו ויתמי' דלא שכיחא י"ל גם לדעת הרשב"א דלא גזרינן גזרה לגזרה. ועיין בש"מ בכתובות בסוגי' דמינתת שכ' בשם רש"י במהדורא דתרא דלא גזרו בר"ג משום דלא שכיחא. והנה לפי דברי רש"י אלו לכאורה יקשה כיון דמלתא דל"ש לא גזרו ד' רבנן ור"ג א"כ מה ליריד כלל לשימא דשאי' בי ר"ג דלא הדרי בכו הא בלא"ה לא גזרינן בכו משום דל"ש. אך מזה ראוי למ"ש בח' הראשון לדעת הרשב"א דקשה מחילוני' דנ"כ לא שכיחא ואפי"ה גזרי' אלא דוקא משום דהו' גזרה לגזרה ולא שכיחא ס"ל להרשב"א דלא גזרינן והשתא ח"ש דהכא גבי ר"ג הו' גזרה לגזרה אטו הו' הדרי בכו ואותן דהדרי בכו גזרה שמת תחזור וכיון דל"ש לא גזרינן גזרה לגזרה אפי' לר"מ. ואף לבלאורה זה סותר ללד' היתר הראשון דכיון דבי ר"ג לא שכיחא ח"כ הו' כמלאח דאין בזה משום האגת גבול וא"כ חף בלא טעמא דשאי' בי ר"ג דלא הדרי הו' גזרה לגזרה כ"ל לא קשה מידי דרש"י לשימא' חיל שסובר דאפי' בהפקד ומליאה שיד עיי' מהפך דחברה וד' היתר שלטו הוא לשימא' ר"ת :

(מז) והתוס' בכתובות בסוגי' דמינתת כתב דד"ה ואר"ג אמר שמואל הלכה כר"מ בגרושתו וז"ל אין לפרש גזרינן מת אטו לא מת ומתה בזה להניק אטו לא מתה וגמלתו אטו לא גמלתו דא"כ הו' שרא ר"ג לבי ר"ג אלא י"ל גזרינן שמת שמת חרבתו ונתנה בזה להניק שמת תחזור וגמלתו אטו שמת תגמלתו ועדיין הוא ליריד לניק עכ"ד והקשה מהרש"א הא גבי הבחנה דברייתא דרדופה גזרינן בכולהו הא אטו הא ומה לא נגזר בלמת הכל. והיא בלמת סברת הריב"ש שכתבו למעלה. ועיי' בנז"כ ס' י"ד שהאריך לבאר סברת התוס' ולע"ד נראה ליישב בפשיטא דבדמית לא דמי כל גזרות דג' חדשים רדופה עקרה ואילוניות. לגזרת נתנה בזה למינתת דהתם מייא בכלל נשואות הס וגזרו בנשואות הא אטו הא אבל הכל נתנה בזה למינתת אינה מינתת חברו כלל עתה ולא גזרינן אינה מינתת אטו מינתת וע"כ מפרשים התוס' דהגזרה היא שמת תחזור ותישב מינתת חברו ופסיק שייכא גזרה זו במינתת כמו דגזרי' במעבדות משום שעתידה להיות מינתת. אך בלמת עד שאי מקשה בדברי התוס' בקשיית מהרש"א הגני מתמיה על מהרש"א כי דברי התוס' הם מבוחרים בהר"ש שז"ל וריכא שגמלתו בתי בעלה נראה שמתרת להנשא דלא גזרינן אטו לא גמלתו בחייו דבי האי גומל לא גזרינן אלא שמת תחזור בזה המינתת כו' דודאי מנכר בין נתנה למינתת ובין לא נתנה ובין גמלתו כו' הרי מבוחר בהר"ש טעם דברי התוס' ליתא למגזר הא אטו הא בנתנה למינתת כמו דגזרי' בהבחנה משום דמנכר מלאח. ואולי י"ל דקשייתו מהמפלת אחר מיתת בעלה דג"כ מנכר ואפי"ה גזרינן גבי הבחנה כו' לכאורה יש לאוכי' דגם המפלת לא מנכרא דלי גזרי' אפי' במנכר ח"כ למה נקט המפלת אפי' ילדה ולד מעלי' וחי ל' יום ומת דג"כ שריא משום מינתת כדמסקי' בגמ' א"כ ליתיה רבוחא אפי' ילדה ומת לא תנשא אלא ע"כ משום דיליה בלמת מוכר אבל מפלת אינו יוכר. אמנם יש לדחות דבגמ' י"ל אמר גבי מינתת מר בר ר' אשי אמר מת נמי אסור דלמא קטלה ל' ואולא ומנסבא הו' עובדא ותקת' ולא הוא הו'א שטתס הואי דלא עבדי גמי דחקין דבייהו והשתא י"ל דר"מ דמיש למעוטא חייש אפי' לשומר וא"כ מת נמי אסור עד כ"ד חודש. ולכן קתני המפלת דמשום מינתת שריא כיון שהפלה ולא היתה מינתת חברו אפי' שעה אחת אפי"ה משום גזרה דהבחנה אסורה וא"כ שפיר י"ל דהמפלת מנכרא ואפי"ה גזרי' אלמא דאפי' במנכר נמי גזרינן

וא"כ לא נזרז בלא התחילה להניק אטו חס תהיה מכירה. אבל נזרז שמה החזר המניקה וזהו ה"א בלעמנו מניקה בע"כ כיון שתחזור המניקה וכן נמלחו דע"כ ה"א מניק וגזרו אטו שמה תבגלנו לפני זמנו כמ"ס תוס' ח"כ אפי' אטו לא נמלחו לדעת הר"ב"ש דגזרו גם למניקה לפי הכנסתה לא אטו ה"א. והש"א ד"ל ד"ג מייירי בלא התחילה להניק וכיון דלא דהרי זהו וליכא למגזר שמה תהיה מניקה כדחיישי' דמנוברת משום דמנוברת למניקה קיימא ש"כ ל"ה למידי ולא גזרי' דלמא תתן למניקה כשהיה הולך מכירה משום דכיון דלא התחילה להניק אינה בכלל מניקת חבריו ולא נזרז בה כחמסין כלום. ולפי"ז הנה יש מקום להחזיר להנשא עכ"פ בשחיית ג' הדשים שפסק חלבה שזו האשה לא תחזור להיות מניקה. והש"א ודאי אינה מניקת וגם לא תהיה מניקת ולגזור זו אטו אחרת או אטו היא גופה שמה תנשא בתוך הג"ח לא גזרינן בזו שלא התחילה להניק ואינה בכלל מניקת חבריו. ומה שהבאנום לא החזירו אלא בנתינתו למניקה ג"ח בתי' בעלה דוקא היינו אפי' התחילה להניק מ"מ כיון שעתה אינה ראויה להניק אינה בכלל מניקת חבריו. אבל כשמת בעלה והניקה בהם ח"כ חל עליה שם מניקה חבריו ואיכא עליה גזרת חכמים שלא תנשא כ"ד חודש. אבל כשלא התחילה להניק אינה נקראת מניקת חבריו ולא הל עליה הגזרה דמניקה אלא דחיישי' שמה תחזור וזה ל"ה אלא בג' הדשים הראשונים. וכן מובאר בשלשן הסוסים שהביאו תש' גזרון חס פירשה מלהניק. ונתינתו למניקה ג"ח קודם מיתת הבעל כו' הרי משמע דמייירי בהתחילה להניק :

(בב) ש"ה נ"ל דאפי' יומא ריב חולין להתרפאות מ"מ אין הדבר מוגדר שתתפאף מיד וחולו להניק ודלמא לא תתפאף אלא עד שיפסק חלבה וא"כ ספיר מכל לומר העמידנה בחזקתה כמו שהיא עכשיו ומהלך ואינה יכולה להניק כך היתה עד שיפסק חלבה. ומימינו כה"ל לדעת הר"י שבתוס' קדושין (עט: ד"ה מי איכא) ובגדה תוס' ד"ה השתא (ב:) נקטו סברא זו בפשיטות דלא אמרי' העמידנה בחזקת נעיות ביומא דמשלם שית משום דס' רגילים לבוא מלפניה אבל אי לאו ה"א טעמא הוי אמרי' חזקה דנעיות חף דהיום ודאי שיתנה מ"מ כיון דאינו מוגדר איזה שעה ביום אמרי' כל שעה ושעה עדיון לחזקה קיימא קיימא. והש"א דיש לחלק בענין זה כמו דמחליקין בין שמה מת לשמה ימות דחף דלגבי שמה מת מוחקין לחזקה חיים מ"מ לגבי שמה ימות לא מוחקין לחזקה חיים כמ"ס בנימין (כה:) וה"ל איכא למימר דאם היינו מסופקים שמה תתפאף הוי אמרי' אוקמא בחזקת חולה אבל כשאלו מסופקים שמה תתפאף מיד לא מוחקין לחזקה מ"מ אין ה"א אלא תנשא אבל פשיטא דלא שייך לומר ע"ז סתם מעוברת למניקה קיימא דזו לאו מסתם נשים היא. וחף ש"ל פירוש מה שאמר רבנו' דחס מעוברת למניקה קיימא דהש"א איכא למגזר בכל המעוברות אפי' אותן דלא קיימו למניקה. מיהו בלא התחילה להניק דהשתא לאחר שילדה ונתינה בה למניקה דאינה לא מעוברת ולא מניקת חבריו אלא שאלו באים לאסור מכה סברת הר"ב"ש דכיון דנאסרה בהיותה מעוברת משום דלמניקה קיימא חף שלא התחילה להניק לא ילאה מכלל מניקת חבריו זה לא שייך אלא באם היתה באמת קיימא למניקה בעיבורה אבל זו דלא היתה עומדת להניק בהיותה מעוברת אלא דנאסרה בכלל מעוברת משום רובן שעומדות למניקה אין סברא כלל שתמשוך אחרים אסור מניקה חף בלא התחילה להניק אלא שהריב"ש כתב בסוף לשונו תשובה הג"ל ונ"ל שאין אשה זו רגילה להניק לפמ"כ בסמוך הדבר פשוט דאיכא למגזר בהא אטו אחריו ועוד לא פלוג רבנן דהלל"ה יומא דהכניסה לו ב' שפחות שאין כופה אותה להניק או היכא דהיא לאו אורחה או הוא לאו אורחה שאין כופה אותה להניק יומא שלא תלמד להמתין חף בשעה יכולה להניק שהרי היא יכולה שתאמר שלא להניק כ"ז שאינו מכירה ולא מניקת חבריו היא ומוקמת לה לתקנתא דרבנן בבנות עניים וכל כה"ל ה"ל לפרושי' אלא ודאי לא פלוג רבנן והביא רחיה מנורשה שהסבירו האחרונים דלמגזר ל"ד אלא ה"ה לגרשה ע"ש דבדרי'. וזה כשלא התחילה להניק אלא דהיא כיון דהיא אינה בכלל מניקת מניקה אלא התחילה להניק אלא דהיא בכלל מעוברת ח"כ לא שייכא סברת הר"ב"ש כיון שנאסרה משום מעוברת משום דלמניקה קיימא נאסרה גם אחר שילדה. ונ"ל סברת הר"ב"ש כיון דהיכא דהיא רגילה להניק שייך לאסור מעוברת משום סתמא למניקה קיימא וזו אסורה עד אחר כ"ד חדשי הקנה לכן חף באינה רגילה להניק גזרו הא אטו הא לא בלא פלוג עד אחר ימי הקנה. ומיהו י"ל ב"ד גם הר"ב"ש מודה דהתם בלין רגילה להניק לא מוכחא מלתא ואיכא למגזר הא אטו הא או בלא פלוג אבל הכא סהוי מוכיח עלה דלא קיימא למניקה ומגברא מלתא וליכא למגזר וכמ"ס הרא"ש דלא גזרי' נתינה למניקה (ח"ב) נ"ל

(בב) ונ"ל להביא רחיה דלא אמרי' רוב חולים להתרפאות מהיהא סוגיא גופה דנ"ל אמר רבה הרי מת וקברו כו' דלכאורה הוי זה משום חזקה דכיון דמת ע"כ ה"א תתלה

(בא) והנה המענין בר"ב"ש יראה שלמעשה לא הורה להחזיר אלא בנזרז דירידה שהיתה בעלה מעוברת ש"כ ונ"ל במסקנת דבריו וא"כ בנזרז זה כיון שזאת נאסרה משום מעוברת חברו דסתם מעוברת למניקה קיימא אפי' נתינה בה למניקה ח"כ איכא למיגזר אטו לא נתינה משמע דוקא בנזרז זה וכונא' בו שנאסרה משום מעוברת ומ"ס תהלה וכש"כ בזו שמת בעלה בעודה מעוברת כו' וכתב תהלה להביא דליון להחזיר מכה לא התחילה להניק ומוכח דברור דאפי' ילדה ואח"כ מת בעלה. ונ"ל כתב דלמא לא תנשא אלא עיקר ההוראה לאסור ה"א רק בנזרז זה שהיתה מעוברת כשנמשך סוף לשונו כנ"ל. וא"כ בנ"ד י"ל דלא שייך זה דהנה כח"כ כתב שעתה היא חולנית וא"ל לה להניק. וא"כ אלא לה הסברא דסתם מעוברת למניקה קיימא דמעוברת זו לא קיימא למניקה אחרתה קיימא שלא כדאמרי' בנתינה דכתי' תוס' גי' ד"ה ואפקעיננו ה"י ותוס' מוכח טו: דלוקי לחזקה כמו שהיא עכשיו כך יהיה לעולם ואף דאמרי' רוב חולים לחיים ומשמע ב"כ (קננ:) דמתרפאים דלמרינן שם ה"א ונתתה דהוי כתוב בה דהו קצור ורמי בעשר' ולא כתב בה ומנו מרעה אפטר לב"ע אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו ח"ל אפי' השתא ומה ספיקה שרוב לאבד נוחטין עליו חומרי חיים וחומרי מתים חולין שרוב חולין לחיים לא כש"כ הרי דמטעם רוב חולין לחיים אמרי' דהבירא בנתיים. מ"מ אין מזה סתירה להג"ל דהתוס' כתבו שם (ד"ה השתא כו') הקשה הר"ב"ש חמו"ל לא פריך ליה מדתקן בנימין (כה:) הניחו זקן או חולה בחזקת שהוא קיים כו' ח"ל מהיהא משנה לא ה"א יכול להביא אלא שהוא בחזקתו כמו שהיהו אבל מהך משנה יש להביא שטיטל מחליו כמו בני הספינה המוטלים בים שטיטלו מן המים הרי מובאר מתוס' דרוב חולים לחיים היינו שאינם מתים אבל לא שיתרפאו. אלא דמייירי מספיקה דמתינת עליו חומרי חיים והיינו משום חזקת חיים שיהיה לו חף דרובן וי"ל מוטעם חזקת ממונן רחוי לנו להסתפק חולי תתפאף אבל היכא דליכא ח"מ פשיטא דלא אמרי' רוב חולים מתרפאים אלא אחרתה מדהשתא חולה הוא אמרי' מסתמא לא תשתנה. וא"כ מעוברת זו סתמא לא למניקה קיימא. דהא חולה היא השתא ואוקמא לחזקה חיה שלא תוכל להניק גם להבא מנתינת חליה :

(בב) ונ"ל להביא רחיה דלא אמרי' רוב חולים להתרפאות מהיהא סוגיא גופה דנ"ל אמר רבה הרי מת וקברו כו' דלכאורה הוי זה משום חזקה דכיון דמת ע"כ ה"א תתלה

רוב הפוסקים דלא גזרי' כ"כ במינקת כמו בהבנתה :

(כה) האומנם כי בעיקר היסוד הזה יש להתעורר דלפי' ההנהגה מוכח דמ"מ תמור ממדיו דביס' לו עיקר מכן אורו מכת מדרות ומש"ה נפסל לעדות אצל איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא לא חמיר כ"כ ואינו נפסל לעדות משום דאין מוכח אורו מכת מדרות מ"מ הא מגידן אורו והחמור ממכת מדרות כדמשמע בזמ"ק (ו'). במערכת מיימנו אנגידא דמ"מ ולא מיימנו כו' ובלא"ה יש לדחות ראייה הי"ל דאפי' לפי דברי הפמ"ג דבעינן איסור דרבנן שזקוק עליו מכת מדרות היינו באיסורים אחרים שאינם משום חמס אצל רשע דחמס אפילו באיסור דרבנן שאינו נפסל משום חמור האיסור שיש בו מכת מדרות מ"מ הא עושה דבר איסור משום הימור ממון ואפי' אין לוקח עליו נפסל. אך מ"מ דלא שפוט כ"ל לחבך רבית. הוי איסור שיש לו עיקר בדאורייתא. דמיחלף בבטולא. ואחרי אשר הדבר ברור כ"ל דא"ה הוי איסור חמור ממשאלי מינקת דאין לו עיקר בדאורייתא. ח"כ פשטעא שיש ללמוד מאל' למינקת היכא דלואת תקנת יתומים דאיסור זה נדחה כמו שנדחה איסור רבית דרבנן משום תקנת יתומים :

(כו) אך הנה חף דהוי איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא נשאר מינקת מ"מ י"ל שהחמור חכמים בזה הרבה דהוי פ"ג ומינוי איסורי דרבנן שאין להם עיקר בדאורייתא ואפי' החמור בהם חכמים כמו במוקף דאין לו עיקר בדאורייתא ואפי' החמור בה וכן"ה החוס' ויטס' בבי"ה (ג). דפריך מבדייתא אחר בי"ה שולחנה כו' בשלמא לרבה דלמור משום הכנה הוי ספיחא דאורייתא וכל ספיחא דאורייתא לחמורא חלל לר' יוסף וכו' דאמרי משום גזרה הוי ספיחא דרבנן וכל ספיחא דרבנן לקולא וכתב רת"ו הא דלא פריך ג"כ לר"ג דמורי' שטעמא דבי"ה שטעמא דב"ע משום מוקף דהוי גמי דרבנן. ויתירא דמוקף חמורא כעין דאורייתא ואפי' ספק אסור. ובלא"ה שכן מוכרח לומר לחאן דל"ג דשיל"מ אסור אף ספיחא דרבנן. ממתני' דבי"ה לקמן (כד). ספק מוכן אסור. הוי דהחמורו במוקף כעין דאורייתא אף דאין לו עיקר בדאורייתא ה"ל דא"ה בלא גזרה מינקת דהא בנמי' דב"מ (סא): אמרי' הוקשו מלי דרבי' לשופי דמיס. ועי"ש ברש"י מוכרי' דמיון בו הוי הוקשו לשופך דם כלומר דמיס ששקר שהעני חת חבירו ומת ברעב. הלא דגם באל' איכא לחא דש"ד. וח"כ כיון דעיקרין לתקנתא דרבנן חל"ה משום תקנת יתומים כש"כ בשאר מנינים. הנה צרינו בטי"ה עיין אף בכל דרדי היתיר לפי קט שכלי להלכה ולא למעשה :

(כז) שוב רחמי' בספר באר יתקן בתשובה הנ"ל (ענף ז') שכתב שהאחרונים יתבו בשם תש"ו ב"ב (ח) אה"ע סי' ב') שכתב דאין להתיר איסור מינקת בשביל להליל הולד משום דאיסור זה הוי איסור חמור. וסולק הנאון מוכרי' ד"ל דמיידי בתשע"א של המינקת לבד אצל היכא שיש לחוס להולד י"ל דגם הב"י מודה להקל. ועל גוף דברי הב"י שכתב דאיסור מינקת חמור מאד וכו' בעל ועב הכהן בסי' ל"ה ובהשמועות שם וכו' כמה אחרונים דאיסור זה חמור ממאסר איסורי דרבנן לא נדחה לו כך מ"מ הרמב"ם בה"ל סוטה (פ"ה ה"ט) דעבר ונשא מעוברת ומינקת חבירו ה"ו שוחה שאין כאן עבירה והוא מוכרח ממתני' דסוטה דמינקת חבירו לחכמים היא שוחה ולא חשיב אינו מנוקא מעון. והרמב"ם סבב שם דלפי' ביאה האסורה כ"כ מיקרי אינו מנוקא מעון אלא ע"כ מוכח דאיסור מינקת חבירו קיל מכל איסורי דרבנן וכמ"ס החו"ט (סוטה פ"ד משנה ג') לפסל דברי הרמב"ם דמינקת אינה אלא תקנה ולא עבירה. ועי"ה ונה חזק רחמי' הח"ס מבכורות דשרי איסורא דרבנן בשביל תקנת יתומים לחמור שחוט בשמור משום יתומים הלא אסורה (לא): ודמי לה הנאון מוכרי' א"ה חתלה משום דהא"ה י"ל דהוי תרי דרבנן שהעלה שם בתחלת תש"ו מייסודשלי דבימות (פ"ב ס"ב) שאמרו דקטן אינו מפרים מעשר בהמה והא דמלוי דלפטורפס מעשר וחורס היינו מדרבנן על כרחך וח"כ מוכיח צבור שחוט של יתומים

אטו לא נתנה משום דמינקתא מוכיח עלה ומגברא מלתא וסיים הרמ"ם לתיר מכת זה חשש שמאין דדיה. והח"ל בתשו' סמך על דברי הרמ"ם בזה שחלבה ארסי וסב"י (ח"ב סי' קט"ו) דרד להקל עי"ה בזה שכתב לזמנים בתוך ימי מינקתא משום דכיון דמיעבר חלבא ואינו יכול להניק אינה בכלל מינקת הוי דלא גזרי' בכל אלו הא אטו הא לו בלא פלוג וע"כ משום דמוכחא מלתא שא"ה להניק וכו' וא"כ גם ב"ל שבעת עיבורה היתה חולה וא"ה להניק אין לגזור בה אטו סתם מעוברת דלמינקת קיימא. וכיון דבעת עיבורה לא היה עליה איסור מעוברת אף שנתרפאה אח"כ מ"מ לא התחילה להניק ואינה בכלל מינקת ומשום סתם מעוברת למינקת קיימא נמי לית בה וכו' יש מקום לומר גם להרבי"ש אין כאן איסור צבור. בשם שלדעת הרמב"ם דס"ל טעמא דדחיה אין סבירא כלל לאסור להנשא אחר שילדה משום שהיתה אסורה בסיבות מעוברת :

(כח) ונהור על הראשונות צדד היתיר דתקנת יתומים כי אף שדמיו למעלה היתיר זה משום שאין לדחות איסורי חכמים זל"ה כו' אחרי שובי להתבונן בענין זה נחמתי שיש לקיים דבר זה וללמוד ד"ל מאל' ב"ק. דהנה הא מלתא דאיסור נשאר מינקת ומעוברת אף נלמוד דהוי רק משום סכנת הולד אף דסכנת נפשות בעלמא הוי דאורייתא מ"מ הך תשע"א שאל יבוא הולד לירי סכנה ממשאב איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא כיון דלא מלטי שיהיה מעוברת ומינקת אסורה להנשא מדאורייתא בלא חוסן כיהיה חלל הכל מדרבנן ע"כ אף שהוא משום חשש עבירה של חורה מ"מ הוי עיקרן דרבנן וכו"ה הוי עירובין דאמרי' בעירובין (כח): גבי שלמה איהן ששם חושים לתורה ופיס"י שזקן עירובין וידים וגור על השניות לעריות וע"י כך רוחוין ישראל בלאות שנתרחקו מן העבירה. הרי דתקנת עירובין היתה משום הרחקה מעבירה של חורה וצדקה מוכח בנטיין (סא). דשיחסי מבוטא הוי איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא וה"ה עירובין. ומוקף נמי חשיבא אין לו עיקר בדאורייתא כמ"ס הטור בשם הרשב"א (ו"ד סי' ל"ט) ובשעת (קדרי) אמרי' וטלטול גופיה לאו משום הולאה היא דתמימי ופיס"י אי מוללת בטלטול מוללת בבטולא הרי אף דהוי משום חשש שמה יגלו בדבר שחול מן החורה אפי' חשיבא אין לו עיקר בדאורייתא וכו"ה שם ביו"ד הביא דברי הרשב"א שכתב בה"ה הקלר דבין שמו של גיד ובין גביה מיקרי יש לו עיקר בדאורייתא ובענין כן דביבית עכו"ם לא הוי עיקר בדאורייתא וכו"ה ג"כ מדברי הרשב"א בשער ח' דשומות של גיד נאסר משום לחא דגיד או משום לחא דחלב לא מיקרי אין לו עיקר בדאורייתא אצל גביה של עכו"ם אפי' שחשבו להעדרות איסור של חורה אינה אלא גזרה ע"ל וע"כ לריך לפרש טעמיה של הרשב"א כך דשמו של גיד נאסר משום שאם יחל שומן יאמר דגם חלב שרי או יאמר דגם הניד שרי וזה תשוב עיקרו בדאורייתא אצל גביה דהטעם משום חששא שמה יש בעדרו דבר טמא מיקרי אין לו עיקר בדאורייתא דהיינו רק גזרה וחשש ולא משום דמחלף ליה איסור דאורייתא ביהור זה. וח"כ ה"ל במינקת דהטעם משום חששא שמה יוגרע ממוות הולד אין זה עיקרו בדאורייתא וכמו גביה של עכו"ם אצל אבך רבית דהוא דומה לרבית של חורה דכל חגר נטר הוי דומיה דהולאה וח"כ כשאסר אבך רבית משום לחא דרבית קטלוג הוי ודמי עיקרו דאורייתא. ויש לי להביא ראייה דאבך רבית הוי עיקרו דאורייתא דמבואר בחו"מ (סי' ל"ד) דאבך רבית נפסל מדבריהם והפמ"ג בפתיחתו לח"ה בפתיחתו הכולל (חזק כ"ג) שבעבירה דרבנן שאין בה מכת מדרות אין נפסל אפי' מדבריהם ובמנ"ה רבי חל"ו מבואר בשם הר"ן דאיסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא מנדין אורו וביס' לו עיקר בדאורייתא מכן אורו מ"מ ח"כ מיקרי יש לו עיקר בדאורייתא. ועי"ה יש להביא ראייה ג"כ דאיסור נשאר מינקת לא הוי עיקר בדאורייתא דהרמב"ם כ' גבי הבחנה מגידן אורו והוא מנמי' דיבמות (גו). אחרת קדשה חוד שלשה ובלח כו' חד אמר משמתין ליה כו' ובין דמגידן אורו מוכח דהוי איסור שאין לו עיקר בדאורייתא ומינקת לא חמור מהבנתה לפי'

זמנו לכנסו יכנסו והיינו לכלל היותו ליכא חומר אלא ויולא ולכשיגיע זמנו יכנסו והיינו אפי' אלמנה היא עיקר הגזירה אבל גרושה אפי' להוית' ח"ו רק הפרשה בעלמא עד סוף זמן הנקה . מיהו לר"מ אין חילוק בין גרושה לאלמנה כאשר נחבחר למעשה אוח' ו' וא"ש אפי' אם נאמר דבארסיה גס לר"מ ח"ו אלא הפרשה שלא יכנסו כדרייק לשנא דנשא כמ"ס ה"מ בעטס הרמב"ם מ"מ ס"ל בגרושה דאסורה עולמית מדאיהא שותה לר"מ מניקה ואפי' גרושה כמ"ס ברש"י דשועה משום דלר"מ אין חילוק בין גרושה לאלמנה כלל כנ"ל :

(ל) אך הנה בעיקר דברי הגאון מוהרי"א בידון הראיה של בעל ח"ש במזמורת שרלה לדחות משום דהתם היו חרי דרבנן יש להסות דמה שהביא מירושלמי יבמות (פ"ג הל' ב') דקטן אינו מפרסם ומעשר בהמה . וז"ל ח"ד ממעשר אפטרופוס וזה אמרי' בגיטין (בב). אהם ולא אפטרופסין ואין לומר משום הפקר ב"ד כמ"ס החוס' גיטין (מג) דא"כ הו"ל כלקוח ונתון במתנה דפטור ממעשר יש לדחות דהנה הרא"ש כתב פרק ג' לולב הגזול גבי אחרוני במתנה ע"מ להחזיר שלריך לחזור וליתן לו במתנה לאחר שילא בו והגאון בעל קה"ת הביא משם חשו' ר' אביגדור כהן לרק בתשו' הרא"ש (כלל ל"ה סי' ב') שכתב דהך דמתנה ע"מ להחזיר קנין פירות בעלמא קרי ליה י"ל דלהכי קרי ליה קנין פירות שאין יכול לחלוט' אבל מיהו קנין הגוף לשעה מקרי ובכ"ז סני דולקחתם לכם משלם משעת לקיחה קפיד רמזא שיהא משלו והא אירא בעל"ו והשאל ב"ד נמו אפי' דנתיב חס' מ"מ הא כתוב תרימו וסני ביהוס' בעלים לשעת הרמז כמו חס' בלולב דסני ביהוס' בעלים בשעת לקיחה והנה ח"ד דאמרי' הפקר ב"ד הפקר לגבי האפטרופוס מ"מ פשיטא שאין יכול לחלוט' . וע"כ דעשו בהבטוח קנין של האפטרופוס לשעה ע"מ שיחזור והשאלה הוי שלו עד לאחר שיפטר כמו חס' עד לאחר שילא בו ומיקרי בעלים והוי בכלל תרימו חס' ומ"מ אין כלקוח לפטור כלל ממעשר דהא מ"מ יש להיחזיק קנין הגוף בהבטוח ולריך להחזיר להם וגם לאחר המעשר הוי מיתלל של היחזיקים וא"ל לחזור לתת להם וא"ל מעטס זה הם מחזיקים במעשר מה"ת ואפי' לדעת הרא"ש החולק על ר"א ח"ו דלריך קנין היינו לפי מצי דק"ל קנין פירות לכו קנין הגוף אבל למ"ד קנין פירות קנין הגוף דמי י"ל דמודה לסבחת הרא"ש דקנין לשעה הוי קנין ובאותה שעה הוי כולו שלו וסני הכא בשעה אחת כיון דנתיב תרימו גבי חס' וכן חס' ולקחתם גבי לכם אלא דהרא"ש ס"ל דלמ"ד קנין פירות לא קנין הגוף א"כ ח"ד לשעה לא הוי שלו ממש ואינו בכלל חס' ומ"מ דאיות הה"ס נכונה לכ"ע למ"ד ק"פ קנין הגוף ודו"ק ולבד זאת הנה תמוה לי מאל דמכירת מעשר של יחזיקים אפי' אי יוצאנה ליה דהוי חרי דרבנן מ"מ הני חרי דרבנן הוי עיקרן בדאורייתא דגזרו במעשר של קטנים משום גדולים ומכירת שותט משום מכירת חי במעשר דהוי דאורייתא וכדלמור הכי שם בגמ' . והכא ח"ד דהוי חרי דרבנן מ"מ אין עיקרו בדאורייתא ולא עדיף מהרי דרבנן ועי' ב"ס סי' כ"ח ס"ק נ"ב :

תשובה ז

אחר אשר שלחתי דברי הג"ל אל הרב השואל חזר ובקש ממני שאלטרף להורות הלכה למעשה בדיון זה ועני כי בהמנעי מזה יחבטל המעשה והלעי לפי את חונת המאורע הזאת ר"ל מלך בעל המכה ומלך היחזיקים . והענין בלמות מר מאל . והנה אכ"י מונעתי מלהיות מהמסכמים על ע"ש ההוראה מלך נזירה הגאון בעל פני יחושע . ועתה אחרי אשר חלעו לפני את הדברים הג"ל ראיהו לענין עוד הפעם בזה בדברי האחרונים ז"ל :

(א) הנה זה תוכן דברי הפנ"י בק"ל למס' תכובות (סי' ק"נ) דנראה עיקר כשיטת החוס' דהא דאסרינן במתנה למניקת

יחזיקים הוי חרי דרבנן ולפי הג"ל קמה לה ראי' הח"ס מזמורות דאפי' דהתם חרי דרבנן מ"מ חיסור מניקת קול משאל חיסורי דרבנן כנ"ל וזה תוכן דברי הגאון המפורסם שליט"א :

(ב) ולענ"ד קשה לומר כן דהב"י כתב שבה החמירו מבשר חיסורין וגם בתשו' הרא"ש (כלל נ"ג סוף אות ב') הביא מה שר"ל לחסור בגמ' דכחובות אפי' מת בנה משום ההיא עובדא דשועה שהניקה בנה ומסיק הרי מלית שמאל החמירו חכמים בדבר ומי יפרוך את אשר נדרו . גם מהא דלמור ויולא ואל יחזיר עולמית לר"מ ולרבנן ויולא עכ"ל עד זמן ההנקה . ובאב"ק רבית ח"ד דהוי עיקרן בדאורייתא מ"מ אינו יולא דדייקין . מיהו בזה י"ל דהם בל ללאת ידי שמים חייב להחזיר כמ"ס בש"ע (יו"ד קס"א סיפ"ג ב') והא דל"ו דדייקין היינו משום דכיון דמדאורייתא הוי ממון שלו אין ב"ד יכולין ליקח ממנו ממונו ולתת לזה . ואף דל"ו יכולים להפקיד ממנו ולתקן שהדייקין ויולאו ממנו הא"ד מ"מ י"ל דלא דמי דהכא תקנו שוילא משום שעדיין לא נעשה החיסור ואפשר עוד להחזיר להפרישו ממנה ולא תתעבר משאל' דהם שכבר נעשה החיסור . אך מ"מ מדברי הרא"ש ודחי נראה כי החמירו בזה מאל . ולי משום דקשוי מדברי הרמב"ם שמשמע שאין זה עברה אלא תקנה י"ל ליישב בישוב נכון בע"ה כי ח"ד שהיא תקנה מ"מ חסור משאל חיסור והוא עפ"י מה שדרשו חז"ל בסנהדרין (ל"ה) על פסוק וישיב בשוב עד מחי יהיה עון זה עמון בידך על ידך נהרג טוב עיר ההגיוס ועל ידך נטרד דוחג האדומי ועל ידך נהרג שאל וג' בני כו' הרי דהך שאין זה עון ממש דהא לא אשם והטא באלה מחללה . אלא מכיון שהם בגרמא קרי ליה עון וגם היה נעש . ועי' תשו' מהר"ם לובלין (סי' מ"ד) שהביא חשו' מוהרי"ו שכתב ח"ד שבעליוחוד נהרג ר' עזרי' גרסי' בלגדת חלק חמר הקב"ה לדוד כו' אלמא אפי' ג' דוד המלך לא פשע במידי רק על ידו בזה חלקה אפי' נעש כו' הרי דרבנן לא חסור מאל בראי' ממשל ללמד ע"י חבירו ח"ד שלא פשע בלום ומשום זה תקנו חכמים שלא ישא מעוברת חבירו לפטוחו שלא יהיה ממשל לגדות על ידו וא"כ כיון שזה רק תקנה ולא חיסור ע"כ אין זה עבירה וחשוב מניקה מעון ומ"מ החמירו חז"ל בזה מאל :

(בט) מיהו נ"ל דבנ"ד דלא התחילה להניק ליכא חומר יחזירא שהחמירו חכמים בדיון מעוברת וכמו שנבאר בע"ה דהנה הריב"ם בתשו' סי' תס"ג כתב דלא התחילה יש לחסור ח"ד לילבא סבכת הולד מ"מ גזיר' אטו לא נהנה בנה למניקה דק"ל כר"מ בגזירותיו גבי ההיא דהיתה רדופה דגזירין ליחרוס אטו להנשא והנה בחרוסין ס"ל להרמב"ם דהם עבר ואירס לא ויולא בגט אלא שלא לכנס . וה"נ בלא התחילה להניק לא מחמירין בדיעבד להוית' כמו במניקה אלמא דלא מחמירין כ"כ בההיא דאסרו משום גזירה הא אטו מניקת וי"ל ראיה לזה גם מרש"י ז"ל דהנה דברי רש"י ללאורה סותרים אהדי דביבמות (לז) פירש"י ברייתא דלא ישא מעוברת ומניקת חבירו באלמנה וכן משמע בגמ' דביבמות (מב) ליחבצניהו לירושין ועל מ"ס בגמ' אשה בושא לבא לב"ד פירש"י ולחבצו יורשין ממנה שדקדק רש"י והוסיף לחבצו מירושין משמע דוקא מירושין היא בושא לחבצו וע"כ דמייירי באלמנה ובסוטה (נד) במשנה שם פירש"י מעוברת ומניקת חבירו בין בגרושה ובין באלמנה וזה פלא . והנראה בזה כי רש"י כוון לתרץ בזה קושיות החוס' שם ביבמות פ' החולץ (לז) למה נקט בדברי חכמים דאורייתא ויולא דמשמע בגט כדרייק בגמ' דשועה . ודאי קנין לשון הפקעה . ועי' מפרש דהתם ע"כ מייירי בין בגרושה ובין באלמנה מדקתני בברייתא בגמ' (זו) מעוברת ומניקת עלמא או שותה כו' ח"כ ע"כ מייירי ברישא לחיסור מעוברת ומניקת חבירו דא"ס לר"מ בכל גווגי מניקת חבירו ואפי' בגרושה . ודאי קנין לשון הפקעה דבגרושה אינה חסורה אלא משום אלמנה כמ"ס הריב"ם שם דהא יש לו אב דממסמם בבטי' ומלכא ולא מחמירין בה כ"כ כנ"ל אבל בברייתא דביבמות דקתני בדברי חכמים ויולא ע"כ מייירי באלמנה לבד ומדקלמור ר"מ ולא יחזיר עולמית אמרו חכמים ויולא ולכשיגיע

י"השע היתיר שבכבר נשתדכה לאחר ט"ו חודש בעוברא דמר עירבא ור"ח ועולא כדליה הס לסמוך עליהם בשעת הדחק דנבי דלפסיקא הלכתא דלריה להמתין כ"ד חודש איכא למימר דהיינו בשעה שמיקרא בחמת כו'. ולחלוקה יקשה ע"ז איך אמר כדליה הס לסמוך עליהם בשעת הדחק הא לחומר הלכתא כ"ד חודש ולחמ"י בדרה (ז) וע"ז: אחר שזכר כדליה הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק והיוגין בה מלי' לאחר שזכר חלומה לאחר שזכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עביר כוותי' אלא דלא לחומר הלכתא לא כמו ולא כמו וכיון שזכר דלחוי יחד פליגי עלי' אלא רבים פליגי עלי' אמר כדליה הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק אלמא דליה היי לחומר אין הלכה כר"א לא היי סמיכין עלי' חפ"י בשעת הדחק ח"כ הכא דלחומר הלכתא דלא כהני אלא דבעינן כ"ד חודש היכי סמיכין עלייהו שוב רחמי' שכן הקשה מרן בעל למח דאק בתש"ו ס' מ"ה. אך הנה בחמות קשה לי בחמת דגדה הג"ל משבת (ס'): דלחמ"י שס אין הלכה כר"א בר"ם ופריך פשיטא יחיד ורבים ה' כרבים וכה"ג בילה (ח"א) וביבמות (מ"ו). ומלי' פריך הא איכא נפקותא דלי' משום יחיד ורבים אפשר לסמוך בשעת הדחק על היחיד ולי' לחומר בהדיא הלכתא דלא כוותי' אין לסמוך עליו חפ"י בשעת הדחק דמפוטת בסוגי' דגדה וגדלה ליישב שהחוס' הקשו בדרה (ז) ד"ה בשעת הדחק) למלי' שפירש רש"י שני בורות דבפירקין (ט'): אמר חפ"י רבנן מודו בשני בורות וחזרו דהוי שעת הדחק היינו אדם שגוע במעל"ע שגדלה ועשה מעט טהרות לפני רחמייהו ואחר הוראתו עסק בטהרות ודרהו ולא דמי לשני בורות כיון דמקורם לכן לא היתה שעת הדחק ואפי' בטהרות ע"י הוראת טעות. ועפ"י י"ל ליעולם היכא שיש שעת הדחק לפני ההוראה בזה פשיטא שיש לסמוך על היחיד חפ"י אס נאמר הלכתא דלא כוותי' משום דלא מנינו שגחלקו עליו בשעת חפ"י בשעת הדחק ואפשר דמודו כמו חכמים דמודו לר"א בשעת הדחק ומכיון דתנא אחר מקיל להדיא חפ"י אלא בשעת הדחק יש לסמוך עליו מיהו בשעת הדחק. אלא דלא לא הי' שעת הדחק לפני ההוראה אלא שנעשה ע"י ההוראה שעת הדחק אז חס נאמר מפורש הלכתא דלא כחותיה תנא והוא טעם בזה והורה להקל כמותי' לרד' לחזר מהוראתו אבל חס לא נאמר מפורש ההלכה דלא כוותי' חפ"י רבים פליגי עלי' אס פסק כוותי' ונעשה ע"ז שעת הדחק כדליה הוא לסמוך עליו. ונעשה הוא משום דלא נאמרה ההלכה מפורשת היי כטועה דבר משנה וחזר ואין מוטעל מה שעתה שעת הדחק אבל חס לא נאמרה ההלכה מפורשת י"ל מכיון שנעשה שעת הדחק ומלוינו ג"כ שפסקו הלכתא כיחיד ע"כ רחוי ע"כ"ס לסמוך עליו ולמי חזר מהוראתו ובדלי' אין לומר שנאמרה ההלכה שס בשעת וביאה ויבמות מפורשת כרבים משום טעות שלא נדע שרבים חולקין עליו וגם שס הוא יש למולא בדות גדול שיהא נעשה שעת הדחק ע"י ההוראה וע"כ הולך לתרין תי' אחר עכ"פ לפ"י היכא דהוי שעת הדחק גם לפני ההוראה י"ל שפיר כדלי' לסמוך חפ"י היכא דנאמרה הלכתא וכן חפ"י אס נעשה שעת הדחק ע"י ההוראה כמו בעוברא דהפני י"השע מ"מ כיון שאפשר לומר שדין ההוא לא נאמרה ההלכתא שלא התחילה להניק שפיר י"ל כדלי' הנה המקיל' לסמוך עליהם בשעת הדחק חפ"י שדין דפליגי נאמרה הלכתא דלא כוותיהו. וכן י"ל לפי' השני שכתבם' נדה דשעת הדחק דרבי היינו שהשולא הקל לו וה' טורח גדול לרדוף אחרי' דמשום זה לא הולך לומר במקומות ההם הלכה כרבים שמה ישבה ההורה דרבים פליגי עלי' ואולי י"ל דלא כוותי' בתירוצם מהו דמימא מסחבר טעמי' קמ"ל והיינו כיון דמסחבר טעמי' הטעות מלי' חפ"י אס ידע דרבים פליגי עלי' :

(ט) הכלל העולה מזה דבשעת הדחק ממש אפשר לסמוך על היחיד חפ"י דלחומר להדיא הלכתא דלא כוותי' שוב מלחתי בסוף ספר גט פשוט כל' ו' שהביא רח"י דלפ"י דלחמ"י סמיכין על היחיד בשעת הדחק מהא דבבבב (ט'). אחר לקמ"י דרבי"ל אחר כדלי' ר"ס לסמוך עליו בשעת הדחק וקורא של לילה לאחר עה"ס ופסקין כן בשו"ע ס' נ"ח וזהו מוכח דחפ"י דנאמרה שס הלכה מפורשת ח"י יהודה ח"ס הלכה כר"ג (ח'): ור"ג אמר עד שיעלה עה"ס חפ"י סמיכין חר"ס בשעת הדחק והיינו ט"כ משום דלפסר בשעת הדחק מודה ר"ג לר"ס. אך הרד"ך סוף בית ג' דחה רח"י זו שב' שס בנדון שלו אין להקל בשעת הדחק כיחיד במקום פסול דלחמ"י אס בנז דאין לומר בכה"ג כדלי' הוא חס פלוגי לסמוך עליו בשעת הדחק כהיא דבבבב דלפסר דלחמ"י טעם שמי' ואפשר דהסס והיינו טעמא דרבי"ל סבר דהואיל ועד הכן החמה זמן שכיבה היא למקאת חגשים שפיר מתקיים בשבבב דכתיב בקרא צעת הדחק וחפ"י דלרוב השולם לאו זמן שכיבה היא ושלא בשעת הדחק אין לעשות כן מ"מ בשעת הדחק שאין לתקן חקנה אחרת סמיכין למקאת חגשים וס"ד ומה"ע קא דייק דהס' ר' אחא ברי' מרדכי רבי"ל ואחר הלכה כר"ס ולא קאמר הכי בשאר דוכתי משום דסבר דמלי' דקאמר רבי"ל כדלי' הוא ר"ס לסמוך עליו בשעת הדחק לאו משום דבמילי דלחמ"י אס מסתמא יש לנו ללכת בשעת הדחק כדעת המיקל כבמילי דרבנן אלא משום דהלכה כמותי' בשעת הדחק ודפרישתי וחפ"י במילי דרבנן היכא דלחומר הלכתא כדלי' כהוא דמחמ"י אין לנו לסמוך ע"ד המיקל חפ"י בשעת הדחק וכדלחמ"י בפ"ק נדה זה חוכן דברי הרד"ך ז"ל. והנה מה שפ"י הרד"ך דמדייק ר' אחא מדריב"ל דהלכה כר"ס בשעת הדחק ולא משום דסתמא

י"השע היתיר שבכבר נשתדכה לאחר ט"ו חודש בעוברא דמר עירבא ור"ח ועולא כדליה הס לסמוך עליהם בשעת הדחק דנבי דלפסיקא הלכתא דלריה להמתין כ"ד חודש איכא למימר דהיינו בשעה שמיקרא בחמת כו'. ולחלוקה יקשה ע"ז איך אמר כדליה הס לסמוך עליהם בשעת הדחק הא לחומר הלכתא כ"ד חודש ולחמ"י בדרה (ז) וע"ז: אחר שזכר כדליה הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק והיוגין בה מלי' לאחר שזכר חלומה לאחר שזכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עביר כוותי' אלא דלא לחומר הלכתא לא כמו ולא כמו וכיון שזכר דלחוי יחד פליגי עלי' אלא רבים פליגי עלי' אמר כדליה הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק אלמא דליה היי לחומר אין הלכה כר"א לא היי סמיכין עלי' חפ"י בשעת הדחק ח"כ הכא דלחומר הלכתא דלא כהני אלא דבעינן כ"ד חודש היכי סמיכין עלייהו שוב רחמי' שכן הקשה מרן בעל למח דאק בתש"ו ס' מ"ה. אך הנה בחמות קשה לי בחמת דגדה הג"ל משבת (ס'): דלחמ"י שס אין הלכה כר"א בר"ם ופריך פשיטא יחיד ורבים ה' כרבים וכה"ג בילה (ח"א) וביבמות (מ"ו). ומלי' פריך הא איכא נפקותא דלי' משום יחיד ורבים אפשר לסמוך בשעת הדחק על היחיד ולי' לחומר בהדיא הלכתא דלא כוותי' אין לסמוך עליו חפ"י בשעת הדחק דמפוטת בסוגי' דגדה וגדלה ליישב שהחוס' הקשו בדרה (ז) ד"ה בשעת הדחק) למלי' שפירש רש"י שני בורות דבפירקין (ט'): אמר חפ"י רבנן מודו בשני בורות וחזרו דהוי שעת הדחק היינו אדם שגוע במעל"ע שגדלה ועשה מעט טהרות לפני רחמייהו ואחר הוראתו עסק בטהרות ודרהו ולא דמי לשני בורות כיון דמקורם לכן לא היתה שעת הדחק ואפי' בטהרות ע"י הוראת טעות. ועפ"י י"ל ליעולם היכא שיש שעת הדחק לפני ההוראה בזה פשיטא שיש לסמוך על היחיד חפ"י אס נאמר הלכתא דלא כוותי' משום דלא מנינו שגחלקו עליו בשעת חפ"י בשעת הדחק ואפשר דמודו כמו חכמים דמודו לר"א בשעת הדחק ומכיון דתנא אחר מקיל להדיא חפ"י אלא בשעת הדחק יש לסמוך עליו מיהו בשעת הדחק. אלא דלא לא הי' שעת הדחק לפני ההוראה אלא שנעשה ע"י ההוראה שעת הדחק אז חס נאמר מפורש הלכתא דלא כחותיה תנא והוא טעם בזה והורה להקל כמותי' לרד' לחזר מהוראתו אבל חס לא נאמר מפורש ההלכה דלא כוותי' חפ"י רבים פליגי עלי' אס פסק כוותי' ונעשה ע"ז שעת הדחק כדליה הוא לסמוך עליו. ונעשה הוא משום דלא נאמרה ההלכה מפורשת היי כטועה דבר משנה וחזר ואין מוטעל מה שעתה שעת הדחק אבל חס לא נאמרה ההלכה מפורשת י"ל מכיון שנעשה שעת הדחק ומלוינו ג"כ שפסקו הלכתא כיחיד ע"כ רחוי ע"כ"ס לסמוך עליו ולמי חזר מהוראתו ובדלי' אין לומר שנאמרה ההלכה שס בשעת וביאה ויבמות מפורשת כרבים משום טעות שלא נדע שרבים חולקין עליו וגם שס הוא יש למולא בדות גדול שיהא נעשה שעת הדחק ע"י ההוראה וע"כ הולך לתרין תי' אחר עכ"פ לפ"י היכא דהוי שעת הדחק גם לפני ההוראה י"ל שפיר כדלי' לסמוך חפ"י היכא דנאמרה הלכתא וכן חפ"י אס נעשה שעת הדחק ע"י ההוראה כמו בעוברא דהפני י"השע מ"מ כיון שאפשר לומר שדין ההוא לא נאמרה ההלכתא שלא התחילה להניק שפיר י"ל כדלי' הנה המקיל' לסמוך עליהם בשעת הדחק חפ"י שדין דפליגי נאמרה הלכתא דלא כוותיהו. וכן י"ל לפי' השני שכתבם' נדה דשעת הדחק דרבי היינו שהשולא הקל לו וה' טורח גדול לרדוף אחרי' דמשום זה לא הולך לומר במקומות ההם הלכה כרבים שמה ישבה ההורה דרבים פליגי עלי' ואולי י"ל דלא כוותי' בתירוצם מהו דמימא מסחבר טעמי' קמ"ל והיינו כיון דמסחבר טעמי' הטעות מלי' חפ"י אס ידע דרבים פליגי עלי' :

(ח) אך הנה כל זה להחוס' אבל לרש"י דפי' בפשיטות שעת הדחק דרבי שני בורות ומשנה דלי' היי לחמ"י והלכה דלא כר"א לא הי' יכול לסמוך עליו חפ"י בשעת הדחק ח"כ היי חפ"י חלוי במחלוקת רש"י וחוס' בפ"י בשעת הדחק דרבי גם דלרש"י קשה מכל הסוגיות הג"ל. וע"ל ליישב בזה"ל שיטת

מטין לתמר כרשב"ג ולכתחלה מורין כרשב"ג ולהביא אומר לי' ר' חשי לה"כ דיתבי וקא מתחבל על גבי ואמר לא ס"ל מר הלכה כרשב"ג אף דר' חשי גופי' ס"ל הך דרבינא משמי' דרבא דאם א"כ הוה מולת ב' החולין והיו קאמר הכא הלכה כרשב"ג ולפי המבואר באורך בדברי השאלה אדרבה עיקר הלכה כרבנן אבל לפמ"ש נוחא דהך דמקולן בל"ב היינו מעטס דלי עבד עובדא כרבנן לא מהדרין עובדא אבל לכתחלה מורין כרשב"ג וזה חזון דברי הגאון בעל משכנות יעקב ז"ל :

(יב) והנה ביסודו של הגאון מוהר"י בעל מ"י אשר יחד דעין דיעבד גדול כמו יחד משעת הדחק ואוסר ממאי דאמר' מטין לתמר ואם עבד כלידך לא מהדרין עובדא י' לי להיות בזה מדברי החסיד' נדה (ו') לפי פ' השני שכתבו דשעת הדחק דרבי היינו משום ששואל הלך לו וה' עורר גדול לדברי אחריו. ובכינוי זה אמר רבי גדלי' ר"ל לסמוך עליו בשעת הדחק אבל להכניס ה' לדרך לרדוף אחריו ולהדר עובדא. ואלו בשעת הדחק של שני בלוחות הכתובים מודים לר"א אלמא דלרבנן שעת הדחק עדיף מדיעבד. גם מה שפי' דרבנן ס"ל מטין לתמר הוא דוחק עלום לעשות דיעה חדשה בש"ס מה שלא נהנה כלל בשום מקום ומילדו תבדל שר' חשי ס"ל כרבינא ואמר בשבת לא ס"ל מר הלכה כרשב"ג ואמאי לא אמר לא ס"ל מר מטין הלכה כרשב"ג. ותמי' לי דרך הביא מזה רח"ו לספריו והוא חסידה לדבריו. גם מזה דאמר ביבימות ב' החולין גבי מעוברת בו' מי עבד רבנן תקנתא לכתן בו' חש כהן דלא אפשר עבדין כרבנן בו' כל זה מוכיח דעסר הקולא רק משום תקנה ולא משום דיעבד. אך מה שדחה דברי השואל בזה שלום לומר דעיקר הלכה כרבנן והיא דשפיר קאמר ולעג"ד הטעם בדאשת כהן מלקין כרבנן היינו משום כדדרי המה בשעת הדחק לסמוך עליהם אף שנאמר בזה הלכה מפורשת וי"ל דשעת הדחק דענין עדיף עפי' החילוק שכתבנו למעלה בשעת הדחק דרבי ועפ"י מ"ש החסיד' דהיינו דהשעת הדחק עפי' הוראה בשעת חמור עפי' ובמקום שנאמר הלכתא מפורשת לא מלקין בשעת הדחק כהלי' והאכא שהשעת הדחק נעשה מזה השננה שנשאלת לא ה' רחמי' להקל נגד הלכתא מפורשת ואפשר שזה טעמו של ר' משרשי'. ורבינא סובר כיון דרבנן המה המקילים אפשר להקל באשת כהן :

(יג) ובמצאתי למרן הגאון הק' ז"ל בספרו ז"ל (א"ע ח"ב סי' שט"ו וס"ז) שדעתו מסכמת ג"כ להמסכמת יעקב וב' שפירא רח"י מדין שנים אומרים מה ושינוי אומרים לא מה לכתחלה לא הנשא אף לאחד מעיד' ואף שאומרת בדי' לי אף שזכו ענין מורו מוחלט ולא שזכר זמן לבד ודיעבד שנשאלת לא' מעיד' לא תאל. ושור רח"י ממדרש שה"ש בפסוק ראשון על ענין שתי זנות דשלמה ורבנן אמרי בימות ה' ו' יודי משה שה' וקוקות ליבס וה' כלה וזממה ו' שכן הוא בירושלמי וק' הא אף לדברי מומחה שהלד החי הוא שלה והוא זקוק את הכלה ליבס מ"מ הרי הכלה ילדה ודל שגם רק שמת ביום השלישי שהיא שבה עליו וא"ל ה"ל כאלו ארי. ואם יבס קטן דיעבד דמי הרי דיעבד בל"ב סמכין על רבנן והנה הר"א הראשונה יש לדחות דאף אם משום חשש ענין למד לא הקילו מ"מ בחשש ענין ודיעבד בידה הקילו וא"כ מאי רח"י מהאכא דדיעבד עדיף מחשש ענין והר"א השני ג"כ יש לנגוס בזה דלמלא מת בעלה אחר שמת הילד וא"כ אם הרי הוא היבס הרי הוא וקוקס ליבס אם חש ה' הולד כן קיימא :

(יד) שוב ג"ל דיש לומר דלפי' אם נאמר כן דחשש ענין ושעת הדחק לא חלוס דיעבד ואסורה להנשא לכתחלה מ"מ אין מנחן רח"י לג"ד דל"ל דשמי' התם דהנשא ענין הוא רק לזרע ולכן אין מתירין להבעל לישא אשה זו משום שעת הדחק דידה אבל דיעבד שנשאלת דהוי תקנה בשביל דיר' שפיר שרין לי' כדרי שלא יעבד לגבש את אשתו. אבל ב"ד שהתקנה בשביל שיהיה לדיד' הוי אחות אשתו י"ל שפיר

דסתמא סמכין לחילוק במילי דרבנן תמיה לי דאם אפשר לפרש כן לנשא דאמר ריב"ל כדלי הוא ר"ס לסמוך עליו בשעת הדחק ח"כ מיל' דלפי' דרבנן סמכין על היחוד בשעת הדחק לי מהסיר דרבי דנהה דאמר כדלי הוא ר"ל לסמוך עליו בשעת הדחק ללמא התם נמי רבי הלכה קאמר דהלכה כר"א בשעת הדחק משום דמסתבר טעמי'. ובחמת דלדחות הר"א שהביאו מהתם דלפי' דאדוריי"ת סמכין על היחוד יש לדחות ד"ל דס"ע מורו בשעתא דאזכא חושני דגמי בהסיר שעתא ומקיים בשבך רק דא דקיי"ל עד עלות השחר היינו משום דמרבנן מתמורין לקרות ק"ס של ערבית בשעת שרוב העם שוכנים ובדרבנן שפיר סמכין על היחוד החיובי כג"ל ומה שסיים דבמקום שנאמר' הלכה מפורשת לא סמכין בשעת הדחק על החיובי אפי' דרבנן מהסיר דנהה. כבר הארכנו לבלא בפ"ה בסוגי' דנהה דל"ל לומר כן :

(יז) ובג"כ פסוק שם הביא מהנהגות אשרי בסיסה פ' לולב הגזול בשם ח"ו' אם חזי יכול למטא לולב או אחריו כשר יכול לברך על אחריו שניקב או שיש בו פיסול אחר משום דכיון דלא תתמר בהדיא הלכה כרבנן כדלי הוא ר' יוחא לסמוך עליו בשעת הדחק דמכסיר בלולב ואחריו יבס דלא ציי' הדר בו' הרי משמע דלפי' בשעת הדחק גמור לא סמכין על החיובי נגד הלכה מפורשת רק על היחוד במקום רבים ובמשמע פשוט הסוגיא דנהה. אך הנה ג"ל דל"ק מירי דהלא כתב שם הגט פסוק. דע"כ ה"ל מפרש התם כפי' הראש"ד בהסיר דאמר הנה רבנן לר' חזון שעת הדחק רח"י (סוכה ל"א) היינו שר' לוקמין אותן לוכר בעלמא ולזה קאמר הג"א דסמכין על ר"י לברך על אחריו ולולב יבסיס. והסתא הנה באמת חלו ה' נאמר הלכה דלא כר' לא היינו יכולים לסמוך עליו אף בשעת הדחק לברך דהרבה חזיה משכמת המלום ואין זה דחק ממס :

(יח) (וביבימות ל"ו) א"ל ר' חשי לר' חשע' ברי' דר"א התם הני כרשב"ג כל ששהא בחדס ל' יום חזי נפל הא לא שיהא ספקא הוי ואתמר. מת בחול ל' יום וזממה ונתקדשה רבינא משמי' דרבא אמר אם אשת ישראל חוללת ואם אשת כהן חוהה חוללת בו' הנה גבי מעוברת חזרו ונתקדשה חזרו הנשואה לכהן מאי מי עבדו רבנן תקנתא לכתן או לא ח"ל הני השתא שגמלא התם כיון דאזכא רבנן דפנינו עני' כרשב"ג דאמר ח"א' דלא שיהא ל' חל הא כמאן נעבד או כר"מ הא אמר יוחא ולא יחזור עולמית ולי כרבנן בו' והנה דיון זה חפספא הלכתא כרשב"ג כדאמר' בשבת (קל"ג) ואפי' דיעבד הקילו כתבנים והאחרונים ז"ל דחשבוניהם דמי בזה לענין שעת הדחק ח' הוי דיעבד. והנה הגאון בעל ח"ס והגאון מוהר"ע א' כתבו בדרון שהיבס ה' קטע שזה עדיף מאשת כהן (ט' ח"ס ח"ב סי' ס"ט וע' ובתשי' מורינו רע"א סי' ז"א) כיון דלית לה תקנתא אך הנה בתשו' משכנות יעקב (סי' מ') בשאלה שפירמה היבמה לזרעה להמחין על יבס קטן שה' דעת השואל לסיח' ומדמה המתחזק זמן על יבס קטן לשעת הדחק ולאחרי' אחרת מבעלה וסמכין אדרבנן אף לכתחלה ושרין לו והאריך להביא ראיות דהמתחזק אשה חסוב כשעת הדחק. והגאון בעל משכנות יעקב השיב לו שנתפלה ע"ז שגלה על דעתו לדמות לכתחלה לדיעבד להחיר לעשות מעשה נגד רשב"ג שאמר כל שלא שיהא ספקא הוי ושמואל דפסק הלכתא כוותי'. ואין רח"י ממה שסחורו דיעבד דליון זה רק משום שעת הדחק לחוד חלו משום שהוא דיעבד שכבר עשו מעשה כרבנן ולא מהדרין עובדא היבס דלא חפספא הלכה ברורה ובדליותא בש"ס החילוק בין היבס דח' מטין או נגדיו דהיבס דתתמר הלכה אפי' לי עבד כלידך מהדרין עובדא. ומה מבוואר גודל כה דיעבד עובדא כלידך אמר שמואל הלכה כרשב"ג וכל היבס דתתמר הלכה אפי' לי עבד עובדא מהדרין י"ל דאין קו"ל כרבינא משמי' דרבא דאם ח"כ היא חוהה חוללת ס"ל דלאו הלכה תתמר חל

שפיר דמוקרי שעת הדחק גם לדיד' ועדיף מדיעבד כמה שהוכחו מהחוס' דגדה. ומלא אמונא לה. דהנה בהלכות אבילות ס' ש"ז מבוחר בשאר קרובים דטוב שבעת ימי אבילות ואח"כ מכניסין בחתן כו' ואפי' בקיים פו"ר משום פסידא וכדעת הרמב"ם שכן הריע צ"ב יעו"ש. ושם בס' ש"צ סעיף ג' מי שלא קיים פו"ר כו' חלומא דלא שרינן משום פסידא לחוד וע"כ ל"ל דהתם האבילות בדיד' וההפסד בדיד' ושרינן ל' אכל הכה וההפסד בדיד' והאבילות בדיד' לא שרינן משום פסידא לחוד. וכן ביאר בחכמת אדם (כלל קס"ז סעיף ט') יעו"ש וא"כ מוכח החילוק הנ"ל והוא ע"ד מה שאמרו חז"ל ח"ל לאדם חטא בשביל שזכה חבירו :

והנהגה הנ"ל דרש' מפרש שם דל"ל תרומותיו מנין ונריכה משום המסקנא דרבה ביבמות דס' דרבנן ובתרווייהו הוי ס' מובהק וי"ל דרש' חז"ל בזה לשיטת' בכתובות (פ"ה:) ד"ה סימנא דאמר בסד"ן הם לרבות וס' שבע חלומא דבעי תרומות ורייט משום דלאו באבדה מיירי אלא בפקדון ולכא לאהדורי בס' דרבנן וע"כ פירש רש"י משום לירוף מנין וקשה דהוי ס' מובהק כי הכה. ומלא דרבה מדקדק ממתני' דתכריך דהוי ס' דל"ל לשיטת' חז"ל דס"ל דמנין לא הוי ס' ביבמות (קט"ז:) ח"ל רבא מי דמי החס קאמרי ס' הכה שומעני מאי סימנא ח"ל ודקאמר כן וכן הוויין לימור חושבנא דתתמי. ואח"כ דאמר רבא שם צ"ב ח"ל ח"ל ס' דלורייא וחסוסק דבדכ וגם ללויכא דאמרי ביבמות דס' דרבנן ל"ל דחור ב' לבשר דשמע דר' ששת פטן דמנין הוי ס' צבא מיליטא (כ"ג:) שוב מלאחי צב"מ שהביא מהר"ר עזר שהביא רמ"י דב' ס' צבאים מלטרפין ממתני' דתכריך ומשום קשיית הרא"ש והוא ז"ל דההך ח"ל ח"ל חס' מהר"ר עזר לפני וא"כ בלויכא סגנון הביא הרא"ש. שוב מלאחי צב' מחנה לוי כל הישוב הזה בסוגי' דצ"מ (כ"ג:) לקשיית הרא"ש :

(ד) ובוה גמי י"ל ליישב קשיות החוס' ביבמות (ק"ב:) (ד"ה חמר רבא דכו"ע ס' דרבנן כו') שיקשו ור"ת ברייתא דמלאח קשור צבים כמלא חוקמא ועי' בחשו' רבנ' הנ"ל שכן שלל התירושים שג' החוס' ז"ל הם הדיוקים מחור אכל לפי הנ"ל ינחא דהנה אביי דס"ל דרבנן ורש"י פלוגי בס' חי דלורייא ח"ל לא קשה מידי ממתני' דתכריך ד"ל דאחי כרש"מ כדמוקי בברייתא ואף דסתמא דמתני' הכה דרבנן והתם סתמא כרש"מ נק"מ דצ"מ סתם רבי להלך ובשינוא משום חומרא דח"ל סתם כרבנן. וא"כ לא ס"ל באמת כלל חלק בין ס' מובהק לס' צבוי אכל רבא להאי ליגנא ס"ל דלכו"ע ס' דרבנן ופלוגי בשומא ס' מובהק וא"כ ע"כ במתני' דתכריך משום לירוף הכה' דכל ח' מחזקי לחביו. וא"כ ממיילא דגם בברייתא ח"ל וכמו שאנו מוכרחים לומר במתני' דתכריך דמתיי אפי' ס' דרבנן משום לירוף הכה' כנ"ל ה"ל מלא ברייתא דמלאח קשור צבים ובארנקי דלויכא תתי ס' דכיס ויקשר ס' וכל אחד שייך ומחזק את חבירו כנ"ל :

(ה) והנה צב"ש ס"ק ע"ב הביא בשם מ"ב דנקב מוטלש בשן הוי ס' מובהק. ועי"ש צב"ש ס"ק ע"א דהקב צבאנו הוא דבר חדוש מחוד. ורלתיא בפתחי השוהה ס"ק (ק') שהביא בשם קהלת יעקב דהא דנקב בשן כחבו האחרונים דלא הוי ס' עד שיאמרו ליה שן דהתם בשן גופי' חין שם יחוד מקום ואין זה רק כיחוד האבר לבד ודמיא לתיבה פלוגית ויחוד ליה שן הוי כיחוד אות בתיבה. ולכאורה ה"ה צ"ד דהשיטת' הם כאבר ואיזה שן הוא כשורת הנקוס כאבר מיוחד והוי כנקב בלד פלוגי וס' מובהק וגם בלא כל הנ"ל אמונא נ"ל דח"ל דע"כ ל"ל דהוי כנקב בלד אות פלוגי אלא נקב

שפיר דמוקרי שעת הדחק גם לדיד' ועדיף מדיעבד כמה שהוכחו מהחוס' דגדה. ומלא אמונא לה. דהנה בהלכות אבילות ס' ש"ז מבוחר בשאר קרובים דטוב שבעת ימי אבילות ואח"כ מכניסין בחתן כו' ואפי' בקיים פו"ר משום פסידא וכדעת הרמב"ם שכן הריע צ"ב יעו"ש. ושם בס' ש"צ סעיף ג' מי שלא קיים פו"ר כו' חלומא דלא שרינן משום פסידא לחוד וע"כ ל"ל דהתם האבילות בדיד' וההפסד בדיד' ושרינן ל' אכל הכה וההפסד בדיד' והאבילות בדיד' לא שרינן משום פסידא לחוד. וכן ביאר בחכמת אדם (כלל קס"ז סעיף ט') יעו"ש וא"כ מוכח החילוק הנ"ל והוא ע"ד מה שאמרו חז"ל ח"ל לאדם חטא בשביל שזכה חבירו :

תשובה ח

(א) תשובה. הנה תחלה יש לדון במהות הסימנין מלד עלמס חס' יש לחושבם למובהקין או לבטלים. הס' הראשון הם הבאליינער האחרונים מנימין ומשמאל בשורה התחתונה שה' נטולים ע"י רופא. וכן נמלא בזה הטבע ר"ל. ולכאורה אין זה ס' מובהק דבעינן צבט נקב יש בלד אות פלוגי אכל נקב צבאנא דכחמרי צב"מ (י"ח:) ומשמע אפי' תיבה פלוגית גמי לא מהני רק דוקא בלד אות פלוגי והלא לפי הגרסה התיבות שבגט חיוס גרועים מפרטי השיטת' צפה דהגט הוא שטח גדול ויש בו שורות ותיבות הרבה וה"ל שורות השיטת' והשיטת' צפה לא ערפי משורות ותיבות שבגט וכמו החס לא מהני נקב בלד תיבה פלוגית ה"ל לא מהני ס' צבט ובנקב שנעשה מנטילתו. וגם ממה שנחסרו שני השיטת' הנה בזה חס' לויכא לירוף סימניס אכל מכת עלמות חסרון השיטת' לא הוי ס' מובהק ובטדון לירוף הכה' כבר נ"ל בזה מחלוקת וית' לקמן ח"ה :

(ב) אך הנה מ"מ נראה לי שיש סברא גדולה לומר דחסרון הכוונס מלד עלמס הוי ס' מובהק לכו"ע דהנה רבנ' ז"ל בחשו' לבאריד' הביא רמ"י לירוף ס' מהני מנקב בלד אות פלוגי מודקט צבנ' דוקא נקב שהוא ס' גמור המועיל חי ס' דלורייא כדאיתא צבנ' ולא נקטו ס' גרוע בלד פלוגי והנה שם בחשו' הנ"ל כהב רבנ' ז"ל לרבות רמ"י צבט אהע"ו וז"ל ל"ע צבנ' נקב צבאנא הוי ס' דלורייא ח"ל צב' נקבים ליהוי ס' מובהק משום לירוף ס' ולא אשכחן הכי צבנ' וסופקין אלא בלד אות פלוגי דוקא. ח"ל לבחור הסתירה היא נגלית מניה ובה. ונראה דודאי מוכח הדבר מהא דנקב בלד אות פלוגית דהיינו משום לירוף ס'. אך מיהו י"ל דלא מהני לירוף אלא כשהס' המורף הוא מחזק הכה' הראשון כמו נקב דנקב צבאנו הוי ס' וכשהוא סומס בלד פלוגי הנה על"ס הכה' הראשון נתחזק בזה ונתחבל כהו. מלא"כ צב' ס' שאין להם יחוס זה עם זה. אפשר שאין מלטרפין. ולפי"ז י"ל צבדון דידן אלו ה' הכה' דשונים שנחסרו שני שיטת' בלד חס' בלד חס' כני ס' נפרדים מלורפים משל"כ צבדון שהס' משני שיטת' וכל אחת בסוף השורה ח"ל כולו ס' אחד הוא ויש לו יחוס זה עם זה ושרינן דהוי כנקב בלד אות פלוגי משום דענין זה הוא רחוק המליחות כמו נקב בלד אות פלוגי דוקא :

(ג) ונ"ל להביא רמ"י גדולה לזה בנ"ל דהנה צ"מ (כ:) ח"ר כמה הוא תכריך של שערות ג' כרובין זכ"ו שמועת מיני' קשר ס' הא תני ר' חייא שלשה כרובין זכ"ו ח"ה היינו תכריך כו' מלא מכוני מנין מלא חריח תלחא חפ' תרין מני אלא כדאמר ריבא עבדא מכניז ה"ל שטיי מכוני ופירש"י שערות מלאחי וזה לרין שיאמר כך וכך ה' וכרובין ה' כו' משמע מדברי רש"י שגריי שאמר שני הכה' וקשה מאוד הא קי"ל דמנין הוי ס' וא"כ מנין לבד סני וכן כרובות הוי ס'

משום שהיו זמן ביבשה וחלפה גם התוס' והר"ש הלא הביאו דעת ר"ת דבכל גופו של משעין חפ' לאחר כמה ימים ואפי' אשחיה נמי משעין וח"ל הכא דלמרי שהיוהו בטב"ע וגם סי' וכל גופו שלם וגם לא נחבל בפניו גם התוס' מודים דסמוקין ע"ז :

(מ) יו"ב י"ל דדברי ר"ת עלמם הם עמוד גדול לסמוך עליו. ואיריכס אלו בלאר דבריו שהתוס' העתיקו בשמיני מנ"ש בם' הישר וכל רבותיו האחרונים נחקשו בדברי הר"ת שבתוס'. והנה ז"ל התוס' ואומר ר"ת דהיינו דוקא כשאין שם חלל הפרקוף אבל כל גופו שלם חפ' אין כאן פדחת וחוטם ניכר הוא היטב ע"י סימני הגוף ועוד שמא דוקא בסי' הוא דקאמר ר"ת אבל ע"י טב"ע ניכר היטב ע"י סי' סימני הגוף היינו סי' כל גופו ואפי' לאחר כמה ימים והיכא שאינו נחבל בפניו וודאי נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו חפ' אחר כמה ימים כו'. והנה כל רבותיו ז"ל נכחו בסי' סי' הגוף שגזר בתוס'. ורבינו ז"י כתשו' דרבי מסל"ס סי' ו' הגיה בדברי התוס' והר"ש או ע"י סי' הגוף והב"ח דחה הג"ה זו ופי' סימני הגוף היינו סי' מובהקין נמורים ובסת' סי' זה כבר האריך בעל מור"ח ואין להאריך בזה כי כל השינויים הם דחוקים מאוד שא"ל להעמיסם כלל בדברי התוס'. והאחרונים ז"ל (עי' ח"ס סי' ג"א) הביאו דברי ר"ת בם' הישר שלא נזכר כלל בדבריו בכל גופו שלם דלירך סימנין חלל דלא ניכר בטב"ע :

(י) ונ"ל צ"ע בציור דברי התוס' האמיתי כך. דהנה הרמב"ם כתב (פ"א מה' גירושין) וז"ל אחד במקום שהשיירות נעויות כו' או שמאלו בכלי שהניחו בו ויש לו טב"ע בארצו ורחבו של גט שפי' כרוך הכי הוא בתחתיו עכ"ל. ויש לתמוה על הרמב"ם דבניטין (כ"ז) גרסי' ואפי' שהא ויש בו סימנין משעין עליו דלמרי נקב יש בלד אות פלוטין ואין משעין על סימני הגוף דלמרי חרוך וגוף והיינו ארצו ורחבו הכי דאין משעין עפ"י הכיר ארצו ורחבו. ואיך כתב הרמב"ם דמועיל הטב"ע בארצו ורחבו של גט. אמנם י"ל דכל"ה הרמב"ם הר"ן על הרמב"ם דכיון דמטרו בטב"ע למה לירך מלאו בכלי שהניחו בו חפ' בלא כלי בני בטב"ע ומה"ע פירש"י באמת במתני' אם מכירו דהו או חקני ולא לירך כלל כלי ולישב זה י"ל דהרמב"ם ר"י מפרש אם מכירו דקאי אלאו והפיסה ר' בלגוסקמא. וע"כ לא פי' דהטב"ע ר"י בגטו של גט דהיינו בכתובתו שיש בזה פירטוס רבים אם הכתיבה נסה או דקה ואיור האותיות. אבל אם ר"י באמת טב"ע כזה לא ר"י לירך כלי כלל חלל ר"י מועיל הטב"ע דגט לבדו. אבל הכא דלמרי מלאו בכלי פי' הרמב"ם שלא ר"י טב"ע והרמב"ם של גט חלל בארצו ורחבו היינו כמו שה' מונה בכלי אם ממלא הכלי בארצו ורחבו ואעפ"י שא"ל כלל מדה האורך והרוחב והשתא יתיישב שפי' לדעת הרמב"ם הקושיא הג' בדאמת אם אומר שיעור הגט עפ"י ארצו ורחבו שהקלף שנתבט בו הגט שהביא ר"י כמדה זה הגט ר"י סי' גרוע ולא שייך בזה טב"ע כי הרבה סי' קלפוס שהניטין נכתבים עליהם והם במדה אחת. אבל הוא אומר הטב"ע בזה שמוכר הגט בארצו ורחבו עפ"י כריכתו והנחתו בכלי שלו שזה וודאי שייך לומר טב"ע דלאו כו"ע כרתי בשעור אחד. וגם שאין שיעור הכריכה מונבל באופן האורך והרוחב בשוה בכל מקום כריכתו שחומר שיש עוד גיטין שגברו כמו זה ממש. משא"כ בקלפוס המונבלים בכתובים אין טפל ע"ז טב"ע בארצו ורחבו. עכ"ל שמשעין מזה דאף דלירך ורוחב ר"י סי' גרועים מ"מ בתורה טב"ע היכא דאין הדיבר מונבל בשעור שזה מועיל. והשתא יתבאר דברי התוס' לנכון צ"ע ש' דהא דאין משעין חלל על פ"י דהיטב דמשעין דהשתא דהרבה שפ"י ארצו ורחבו אינו כלום היינו שאין כאן חלל פרטו והוא לירך להעיד על כל האדם מתוך הפרטוף או לריכה להיות הכרה נמורה בעצם פרטו. אבל אם כל גופו שלם ודאי יש בשעור סימני הגוף דהיינו ארצו ורחבו ואורך ורוחב כל אבר כדי הכרה ועכ"ל שאין לומר שהי' הרבה השנים שונים בכל שיעור אבריהם ולא גרע מנפ

נקב בן דראוי להיות נקב בכל מקום בגוף וח"ל הנקב בשנים היו נקב בלד חיבה פלוט'. ופרט הן היו כחות פלוט' אבל בל"ד בגטו השנים דלא שייך במקום אחר בגוף חלל בשנים ח"ל נוטל הן היו כמו נקב בנט. וכן פלוט' היו כמו חיבה פלוט' אשר ע"כ בלאו מנ"ש ח"ל לחשובו לסי' מובהק :

(ו) אבן גם במנ"ש לירך פירטי הסי' המתחבסם ז"ל דמועיל לכו"ע מנקב בלד אות פלוט' יש לתאות קלח לענין ל"ד דהתם הנקב מולד עלמנו ר"י חלוצי ולכן מוטב"ק חליו הפרט דמקום חבל בנ"ד מי ואמר דנטילת הן היו סי' אחר שנינו מאוד. מיהו י"ל דמנין היו סי' ושנייהם הם הקיטונים דמה מתייהם אל הסי' דמנין חליו מנין שני הקיטונים שזה ג"כ אינו מזה והיו כמו מנין עם כריכות דהכירך שטרות. דהא גם כן חלל מנין ונקים שניהם סי' בגיטוס ומטטרפין הוחל והם מתייהסם ז"ל. ושוב י"ל ר"י אחרת לזה והיינו מהני ג' עובדות דמייני' ביבמות (ק"ב). דלכא וידן וקירן וכרסו ביהר דמורפין סי' מספר ומקום ועי' בטב"ע סעיף ו' דבני חסורים בקלר או נושא גומליס עכ"ל בעינן לירוך חלל ענינים והלירוך מועיל להיות סי' מובהק וע"כ י"ל כנ"ל משום דהלירופים מתייהסם ז"ל :

(ז) עתה נבאר סי' הפלגומס על הרגלים ברגל ימין תחת האירקע וברגל שמאל אל השנידיבין. הנה ברמ"א כ' סעי' כ"ד או שחוטמו עקומה הרבה או כדומה לזה היו סי' מובהק אבל מעט עקומה לא וסי' לרושם שבגופו או באחד מחבריו אבל שנים גדולים כו' לא היו סי' מובהק עכ"ל והנה י"ל בפי' וסי' לרושם דקאי על מעט עקומה דלא היו סי' וגם י"ל וסי' לרושם דקאי אשפני פניו שחוטמו עקומה הרבה דהיו סי' ובט"ז כתב דיש לפרש כשני הפרופים אם דלא היו סי' מיידי שהינו מוכיר למלס מקומו. ואי קאי אהיו סי' מיידי שמוכיר למלס המקום ומסוק הט"ז שזה פשוט לדעתו ז"ל ורחוי לסמוך עליו להלכה ולענין נראה דודאי משמעות דברי הרמ"א וסי' רוסס קאי דרחוי סי' דמחוסקין אבל שנים גדולים וזו גם תהיה היו מיידי מלא היו סי' הול"ל וכן שנים גדולים כו'. וח"ל בפלגומס אלו שחוטמו מקום לומר ברגל ימין תחת האירקע ה"ז סי' מובהק לדעת הט"ז ז"ל. ורשימות הבאנקעס על הגב כיון דלא למנחה המקום ה"ז רק סי' חלוצי וע"כ יש כאן בלירוף ד' וסי' סימנים בשנים היינו ה' שנים ה' פלגומס שעל הרגלים והבאל' שעל הגב. ובד' סימנים פשוט לו לרצנו ז"ל כתבשורו לבאדריטעטוב דמנומפרים מההוא דמועיל לא התמונו (גיטין דף כ"ז) :

(ח) אך הנה לבאורה יש מקום לפקפק בכ"ז עפ"י מנ"ש התוס' יבמות (קט"ז) ד"ה וקאמרי סימנים דאי סימנים ל"ד חייבי הכא בסי' מובהקין אי נמי מהני עפ"י טב"ע ושם בגמ' קאמר והיוהו לאחר וקאמרי סי' ופי' התוס' דאי אשחיה מתפת הפח ח"ל לא סומקין חס' באשחיה חפ' סי' מובהקין וח"ל בנ"ד דאשחיה לא מהני סי' חפ' מובהקין הן אמת שהרמ"א כ' אבל על סי' מובהקין חפ' אשחיה מתיידיס והב"ם שם הרגיש בדברי התוס' וב' ש"ל פי' הגמ' וקאמרי סי' היינו או קאמרי סי' והיו ויו המתחלקת אבל באמת כבר תמוהו האחרונים עליו דהתוס' עלמם פ"י וקאמרי סי' חלל ע"י טב"ע אין להאמינס דקאמרי בדדמיו הכי דלאו אי או קאמר לדעת התוס' והב"מ כתב על פי' דהיו עיולי פילא בקופס דמוחטא. ובעל מה"ל וכן הגאון מהרש"א הסכימו לדעת מהרש"ם שיש סי' השעין להשתנות כמו הפרטו ח"ל נפל פיתא בצריח דללמא חפ' סי' דפלגומס עליו מלחות ששעין להשתנות ועי' בציבורי הגמ"א שהביא מחשו' הר"ש. כתשו' שהביאה בטור סי' ק"ח ששע"פ שהי' סימנין מובהקין בלאו כ' שאין מתיידיס אחר ג' ימים וכן משמע מדברי חשו' הר"ן. ושם כתשו' הר"ש שחיה כלל י"א סי' ד' לא תחפרשו הסי' חלל סהם סי' מובהקין בראש. מיהו נראה דהי' הסינים וודאי לא שייכא ב' השתנות

תשובה ט

(א) **העיד** לפטנו ר' ברוך בר' יוסף חיים אך שהוא אמר לעלים שמי שנאלץ הרגו ויודיע יסולם לו בעד

טרחתו ובא עיר א' במשך חודש זמן אלו ואמר עתה מאלחו הרגו. והוא דוד שנאמר והיה מפורסם שזה דוד נאמר אמר לו מאין עתה יודע שזה דוד והשיב בדרך חמי' הכי לא ידעתי ומכיר את דוד מאלחו שוכב על הגד וה' חלי לורחו שקיע ברקק המים והכרתיו כמו שהוא מונח שזה דוד ולא היו. וגם לו לשם האוראדניק עם הסאטניק בש"ק. והאוראדניק לא הכיר מעולם את דוד אך הסאטניק שה' מכירו גם הוא הכירוהו בהיותו מונח חלי לורחו ברקק המים. וגם אח"כ שהולאחו והניחוהו אפרקד והיתה לורחו שלמה הכירוהו ג"כ בצירור שהוא דוד אמר ש"ק נסע הוא בדרך לשם וכבר טעלוהו משם והניחוהו בצור וכבר נתקלקלה לורחו ולא הכירו. כשהסאטניק אמר שהוא דוד שאלו מאין אחת יודע והשיב שהכירו לפי הצורה ושפמו וגם הטורצבאקט הכיר וגם הסדור צפרוש דלש חזו ער. הרבע נכנסת חלוי נשאר עליו וחלוי ביד האוראדניק רלחיו אחר שאמרה אשתו סימנין עליו וה' הסימנין מכוונים. שפיועל הי' הסימנין שלה שנחפרו הקארקטש בצוטי פשתן תפירות רחוקות. וכן רלחיו שכן הי' לאחר שהלחתי השפיועל מרגליו. אך הרגל השפיועל לא הי' מחובר עם הגוף. ועוד רלחיו פאליקטע על לוחו בסימנין כמו שאמרה האשה :

(ב) **האשה** אשת דוד הנאמר אמרה ששאל דוד נביחו יום ה' לקנות בהמות הבטיח לה שלא יאחר מן למחרתו עש"ק אחר חלות יבוא לביתו וכאשר לא בא לביתו עד ש"ק השני יאלץ לבקשו ולא מאלחו רק שפעה מכמה ערים שנברר דוד אך בלא מקור לבדיהם רק עפי' השמועה עפי' קול בעלמא :

(ג) **העיד** ר' פייוס בר' דניאל ששמו מר' יצחק סולקין שהלך בדרך עם יצחק נחמני ובקשו מערלים שנסעו שיקחו אותם לנסוע על העגלה. וקיבלום על העגלה. ושמו שדברו הערלים בינם לבין עצמם שדוד שלהם שקנה בהמות בתמידות נהרג ומאלו שלשה קט"ב על לבו חלוי בלואו ויצחק נחמני אמר שם העל לוקאש שהוא אמר זה שמואל את דוד נהרג ושלוש קט"ב בימים חלוי בלואו :

(ד) **ואחרי** אשר נצט"ע הראשונה לא נתבררו הדברים שהעיד ר' ברוך בר' יוסף חיים ע"כ חזרנו לאח"כ ושאלנו אותו בב"ד של שלשה באליו"ע לבד דבריו. וכן העיד בפנינו — העל שאל ראשונה לא הכירו ר' ברוך הג"ל מעולם ובא ביום ה' ואמר בלשון זה „מי נאשלי אביטאה" ושאל אותו ר' ברוך הג"ל „קאשא אביטאה" ואמר „דלויודא. מי דלויודא נעזאליש?" בלשון חתמי' ואמר ר' ברוך הג"ל שכבר ביקש את האוראדניק והסאטניק שחם ימאל הרגו וידעו חומי' ולא יצאו אותו כלל. והאוראדניק והסאטניק טרם נאספו למקום מילאה הכרוז בזה לבית ר' ברוך ואמר „ברוך דלויודא" ונאספו וה' זה שבת מלוחו שבו וחזרו ג"כ בלוחו שבת פאר נאכט ובאו לביתו ואמר „מי נאשלי דלויודא" ושאל אותם ר' ברוך הג"ל „אטקול ויאל נאשלי דלויודא" והשיבו בלשון חתמי' „מי דלויודא נעזאליש?" מי יעשה אצטע אימעגל עטא דלויודא עפי' הכרת פניו והאשפה וואלנען וחלי נגדו וליחית והטורצבאקט וסדור קטן" והאשה אמרה תחלה לפני ר' ברוך שהטורצבאקט שלו היתה כך וכך קטנה וקטן וזית אחת קרועה וחסור. והאוראד' אמר שה' לבוש ח"כ וחלן ממנו וגמלא בידו כמו רגלו אחת נעקעה מוקדם על הא"כ של בעלה היינו שה' של לויט. שאמרה האשה מוקדם על השפיועל מוקדם סימנין שה' הקארקטש תפירות בצוט פשוט שאינו דלואווע כפול בלוחי

(ח"ב) זיין

מגט הכרוז בכלי דמעידין על סימני הגוף דהיינו אורח ורובח כ"ל. והמ"מ כ' שם דלהבי בצי הרמב"ם כלי משום דצט"ע לא מהני אלא ללוי"מ. משמע צו"מ מיהת היו מהדריק צט"ע בארסו ורחבו. וע"כ דצט"ע מהני ס"י הגוף אפי' בגט דלחן צו כ"כ חלוקים ופרטים שונים בשיעור ארסו ורחבו. כש"כ באדם שלם צלור גופו ואבריו ששייך צו טב"ע עפי' שיעור ארסו ורחבו ושיעור אבריו. וא"כ הרי דגם הרמב"ם מסייע לסברה ר"ת :

(יא) **ובתשו'** נוב" תנינא ס' ס"ב מאלחו שעמד צנו הנאמן מוהר"ש על דברי הרמב"ם אלו וכתב בדאמת היו רק טב"ע כ"כ ולהבי בצי הרמב"ם מאלו בכלי לירוף הכלי עם טב"ע בגט בארסו ורחבו. אבל מ"מ לא העיר דלרסו ורחבו היו ס"י הגוף דקרי לכו בגמ' ארוך ונוץ דהיו ס"י גרושים וזדולו דלא מהני ס"י גרושים עם לירוף הכלי וע"כ ל"ל דגם הוא מתקן צין ארוך ונוץ בחזרת ס"י לו בחזרת טב"ע ומ"מ גם דלירוף מוכרת לומר דהרמב"ם ס"ל כר"ת דמתני' מיירי בלחן גופו שלם דאל"ה אלא אפי' גופו שלם אך קתני ח"מ אלא על פ"פ עם הוועט אעפ"י שיש ס"י בגופו ובכליו דכשהגוף שלם ח"כ איכא טב"ע בארסו ורחבו ואיכא כמו כליו ומי גרע מגט שכלי שהניחו צו. ומתוך רח"ו דן לחן מתקן גמי לפ"מ שכתבו צפי' דברי הרמב"ם דצט"ע דגט דלרסו ורחבו היינו לפי שיעור הנחתו בכלי דבג"ד שה' ערטיאלי אפשר דגרע. דמ"מ ע"כ מוכת מהרמב"ם דס"ל כר"ת דמתני' לא מיירי בגופו שלם דאי מיירי גם בגופו שלם הא קתני אף שיש ס"י בגופו ובכליו וכשהוא מלובש היו ממש כמו גט המונח ברוך כלי שנו שמועיל להטב"ע אלא ע"כ דס"ל כר"ת דמתני' לא מיירי בגופו שלם והר"ת לא מתקן מידי צין הי' מלובש או ערטיאלי והיינו ע"כ משום דבאדם דבכל גופו איכא פרטים רבים בענין ארסו ורחבו איכא טב"ע ופה חס כל גופו שלם. ואמת שראיתי בחשו' ח"ס ס' ג"כ משמעות דברי הרמב"ם דלחן מעדין אפי' בגופו שלם ואכיל לא מלחתי ברמב"ם משמעות הג"ל ומ"מ חסב שאלו רלוחו חכמי הספרדים סה" לר"ת לא הי' חלוקים עליו :

(יב) **שוב** כ"ל ללד צנ"ד ליחבר ממה שנמלא הגטע קרוב לביתו. והנה כבר הביאו כל רבוחיו האחרונים ז"ל בתשובותיהם דברי המצ"ט בקני' עגמות (ס' רכ"א) דכיון דזה היה בלוחו דרך וגמלא הרגו בלוחו הדרך אמר' וזו שאמר וזו שנמלא ועדיף ממשאל"ם ללחם מחשש איסור תורה אמנם המ"מ צדברי המצ"ט קלרה היריעה מהביל כי כל האחרונים פלפלו צדבריו זה בזה וזה סותר וחלו לה כיפ' שדיו זה הוא מתלוקת רשב"ג ורבי שברה שאמר כה קבר. וכבר הארכתי בזה בצ"ה גם אני העניר אך עתה כ"ל להזכיר קת חדוש בענין זה והוא דכ"ל שיש ללחך מה שנמלא סמוך למקום דירתו ואיכא ללחך סברה קורבה לחזק דזה שאמר זה שנמלא ובכנון זה כו"ע מודים ורל' בבורה לזה מגמ' דחולין (צ"ה) דרב חזיה להבוא גבירא דהיו קא מתוור רישא נפל מיני' חלול אייתי סילחא שדא חסוק תרין וכתבו החוס' ופי' לא חסוק אלא חד לה הי' אוסר שהרי ראה שלא הי' שם עורב ופי' הי' ללחך נממש שמה שלו נאמר במים וזה אחר אבל השתא דלחסיק תרין חסרי' אעפ"י שרבו טבחי ישראל היו שם דהיינו שמה עורב הביא מרובא דעלמא והיינו דקאמר דלחסיק שבה עפי' כלומר במקומות הרחוקים כ' ע"כ מבוחר דלחסיק' וזו שאמר וזו שנמלא וקשה לכל מאל דלא סמוך אסברה זו. וז"ל ע"כ משום דקורבה מסייע לסברה זו ועדיף עפי' (ורלחתי בקהלת יעקב ס' ז' שמציא רח"י מזה דהלכה כרבי ולפי הג"ל לחן מכלן הכרה דהבא איכא סיוע דקורבא) :

מוספיקם על חמץ זה אם הוא מועדבד או שנמלא חמץ שהניחו
שם הבצ"ב הרגיל בצית מכבר ולא מלאו בדריקה. משא"כ
הבא שלמו לריכוס לחוש לביטח ארס זר בלחות בית חליץ
בצבעה"ב שהוא מלוי שם ודחקין לומר ששכה שהוא עלמנו פנה
את הקדושים מלוי וזויה אחרת ואף שנמלא שלם במקומו
חליץ שהוא אותו הקדוש משום דלחליץ בחר הכלל דחליץ
במלוי. וה"ל דמוותי כיון דהא יש דוד מלוי שמה ונאבד מכלן
חמרי' שהוא הנמלא בלוי מלוי שם רגיל שם הרוב ולא חיישי'
שבה אף אחר שמה שלמו רגיל בלוי מלוי.

(ב) ואף דהתם גבי הניחו צוית אחרת קי"ל כרבנן דחיישי'
לחדס אחר כמ"ס גבי צדיקת חמץ (ס' תל"ט סע')
(ד' כבר כתב שם בזה עיקר. דשם מייירי כמ"ס תוס' שלא
ידע כמה דקדושים הניחו וארץ צדיקה שמה לא מלא מלס. אלא
שהרב ח"י כ"י שם שכתב דלדורייחא אפי' ודע כמה דקדושים
הניחו חיישי' והביא שם עוד הרב ח"י שמה הטעם פסק הרשב"א
וסייעתו לענין צדק שנתעלם מן העין דיש חששא לדורייחא
דבשר נבלה וטרפה אם לא מלא במקום שהניחו אפי' צבית הוא
חסור מל' ודלא כפ"ד שהאריך לסתור צו"ד ס' ס"ג דברי
הראשונים. ודעת רבנו הגר"ז בש"ע שלו כהמ"ה הג"ל ומ"מ
עיקר פלוגתא דרשב"ג ורבנן גבי קדושים הוא משום דרבנן ס"ל
דלא חליץ בשכחה וכו' התב"ש (ס' ס"ג ס"ק ט"ז) אבל בל"ה
לא חיישי' לחדס אחר. וע"ז משום דזה מלוי שם ואחר חליץ
מלוי כ"כ וחליץ לעולם בלוי ויהי משום בצבעה"ב רגיל חמיר
לפנות חפציו מלוי מלוי וכו' בל"ה יש לתלות שהוא הרגיל שם
ונאבד הוא הנמלא שם הרוב.

(ג) אמנם ל"ל שיש לדחות עפ"י מ"ס רבנו הגר"ז בקו"א
הל' שמיטה ס"ק י' דעת הפרי"ה דלפי' נמלא
בשוק שרוב ישראל מלויין זו חלוי' בחר רוב העיר ולא בחר רוב
המלויין בשוק דק"ל רוב וקרבן הלך אחר הרוב אפי' בקורבא
דמוכה ומ"ס הש"ע להחריז במקום שרוב ישראל מלויין היינו
בשכונה המיוחדת לישראל שאין דרך האכרים עוברת ומפסקת
בחוזה יעו"י"ש. ועפ"י י"ל דהתם גבי קדושים וחמץ שצבית
שהיות מיוחדת לבעליה והוא מלוי חמיר שם חלוי' בחר מלוי
כזה משא"כ הכא שדרך שנמלא בה ההרוב אינה מיוחדת להמלויים
בה דוקא למירין דרוב וקרבן חלוי' בחר רובא. וה"ל חלוי'
בחר רובא דעלמא ולא בחר רוב המלויין. אבל מ"מ דעת הש"ך
לעולם חלויין בחר רוב המלויין שם ולא בחר רובא דעלמא.

(ד) אמנם הנה לדברי הרב שהטריך עמי צב"ע ואומר
ששמע שזר הג"ל כשלא מביחו ה' וודאי
בלוחות דרך. וא"כ בלוי לספרת המצו"ט המוצא בקונטרס
ענוות (ס' רכ"א) דכיון דזה ה' בלוחות דרך. וממלא הרוב
בלוחות הדרך חמיר' וזה שאבד זה שנמלא. ועדיף ממשאל"ס
ללאה מחשש חסור דלדורייחא. אמנם כמה דיות נפשו על דברי
הרב המצו"ט וכמה קולמסים נשתכרו. חדא דבגמ' היו פלוגתא
זי חמיר' וזה שאבד כו' דרבי ורשב"ג פליגי בזה דלרבי חמיר'
זה שאבד וזה שנמלא ורשב"ג ל"ל. ושני מה"ס ס"ק ס"ז שביאר
מהלכות הפסוקים בזה. וגם שהקשו ממנו דפסק בש"ע סעיף
ל"ב דבענין קשהוהו דרגליו אבל אם לא נקשר ברגליו ונפל לים
והשליכו מלודא והעלה רגל אחד מהלכותיו ולמעשה אי אומר
רגל של אחר הוא. וז"ל היינו הדי דנפל היינו הדי שנמלא. ודין
זה הוא מחר' הרשב"א יעו"י"ש. ויש להעיר בזה עוד מלוי
דמבטי לן צב"מ מקום זי היו ס' ואמאי לא נמלא זה שאבד
זה שנמלא. והטוב בסי' מ"י חידש בזה לחלק דלא חמיר' וזה
שאבד זה שנמלא אלא היכא דלא שייך כלן נמלא כלן ה' אבל
היכא דחוקה זו סותרת לסבר' דזה שאבד זה שנמלא ל"ל
סברא זו. ובנו הגאון שצבית ליון ס' ע"ט פסק דבריו
וגם אי בעניויות הארבעה בזה בחי' צב"ה. אבל נראה לי
דבדיון זה דליכא ממי ללרף סברת שהוא מלוי שם בלוחות מקום
ואי כמו קורבא כדמשמע מדברי הפרי"ה הג"ל. לסברת זה
שאבד

כפילות וחפז בתפירות גדולות. ורגלו אחת היתה מחוברת
לגופו ולבושה ג"כ בשמיועל כזה וחפזו כמו הראשון. על אחריו
היתה פאליעל שחורה קאשינק. והאשה כמו כי חמרה מקודם
שה' לבוש צפאלינקע כזו גם אחר האורחאניק שיש אלא לעל
שנמלא צבדי ההרוב ס' בשון עברי. גם אחר ר' ברוך שהוא
ידע בבכור שדוד בעל אשה זו ה' רגיל שם מאוד ודוד אחר
לא ה' רגיל שם כלל.

(ה) העיר ר' גאמליצ בר' ברוך לרף צלוי"ע נשבע עם
האשה צוים ה' שהוא משמשי הח"ק ומלא את
ההרוב והניחו שהוא אברהם דוד בעל אשה זו עפ"י חלי לורחו
שהיתה שלמה. והיט חלי פדת הבשר והחוטם כולו וחלי
המאדע וחלי חזקן שהיתה חרובה ומלאה כמו שהניחו בחייו
היט עם הבגד של שהניחו היטב. רק שאני ודע אם ה' חלי
חסר מקלת הבגד או לא וחליין מלא אלא וחלי ח"כ ה' עליו
וקאשינקא שחורה אבל חלי החפלים לא הכיר לבד הבגד
והשמיועל עפ"י הסומין שאמרה להם האשה כ"ל שה' תפריס
עם פאדיס לבנים והוא הכירם עפ"י העצ"ב וגם הטאדעלנקע
הכיר. והאשה הכירה גם הכיס של החפלין הלעטל שנמלא
אלו לא יכלו לקרואו כ' ה' נמחק. גם העיר שאמרו הערלים
מהדחק שנמלא שם ההרוב והוא לא התחיל לדבר עמהם כלל
רק הם התחילו ואמרו לו. גאמליצ אברהם דוד ואביטלי טוט גא
נאשא זעמלוח'.

(ו) שוב רחמי' לחמ"ז בכתב אשר רשם לעמנו רב אחד שה'
עמי צבית צב"ע הג"ל. שכתב שה' טרע שדוד
הג"ל ה' בלוחות דרך שנמלא ההרוב כשלא מביחו. וברשימות
הגדה דברי העדים אלא לא מלאהו מזה דבר. וגם אינו זכר
כלל מזה. ומורחי ופאלי' את הרב הג"ל מלון ולא לו דבר זה
והסביו שכן שמע מפי העדות וזכר בבכור :

תשובה ט

(א) תשובה. הנה ערס נבוא לחקור צנוף העדות. יש
להתבונן בענין זה מלד עלמו. הנה לפי
המבואר מספור המאורע הג"ל ידענו שהאש דוד בעל אשה
זו ה' רגיל ומלוי חמיר בלוחות הדרך. ונאבד מחמתו וגמלא
עכ"פ הרוב אחד במקום שה' רגיל האש ההוא בתמידות.
ואיש אחר מהמלויים שמה לא נאבד ולא נשמע דבר מזה.
ובודאי אלו נאבד גם אחר מהמלויים שמה ה' קול לדבר זה.
שה' מחפשים אותו שמה. אלא דלנו לריכוס לחוש שמה אש
אחר בא ע"י מקרה שמה. וזכה הוא הספק אם אלו לריכוס
לחוש לזה או לא. ונראה לי להביא רא' דל"ל לזה דהנה
בפסחים (י') על ודק ואשכח פלוגתא דרבי ורשב"ג דחגי' שדה
שאבד בה קרב כו' נמלא בה קרב הנכנס לכותה טהור שאני
אומר קרב שאבד זהו קרב שנמלא דברי רבי רשב"ג אומר חיבדק
כל השה כלה. ועוד חמיר' שם הנה צוית זו ומלא צוית
אחרת פלוגתא דרשב"ג ורבנן דחגי' קדושים שאבד צבית הבית
טהור כו' או שהניחו צוית זו ומלא צוית אחרת הבית טהור
שאי אומר חדס טהור נכנס ונטלו מוית זו והניחו צוית אחרת
רשב"ג אומר הבית טהור שאני אומר שהחילו לאחר ושכה או
שנטלו מוית זו והניחו צוית אחרת ושכה. והנה יש לתמוה מ"ט
גבי קרב לא ס"ל לרשב"ג שזה שאבד זה שנמלא אף דהתם לא
ידעין שנמלא במקום אחר ממוקם שאבד זו הקרב. והכא
שנמלא במקום אחר חמיר' שזה שאבד זה שנמלא. וע"כ לרף
לחלק דהתם אלו נאבד שהוא קרב אחר לא נלך לתלות צבית
דבר בלתי רגיל בלוחות שדה. וכן גבי על ודק ואשכח לא
נלך לתלות צבית איזה ארס צבית או צרי' אחרת צבית בלתי
רגיל כ"כ דהא חזין שהעכבר נכנס והביא חמץ לשם ולמו

שאלו זה שגמול כ"ע מורים וגמלה לי ראי' ברורה לזה מנח' דחולין (ל"ה) דרב חזיה להבוא גברא דהוי קא מחזור רישא נפל מיני' חל חייתי סילתא שאל אסיק חרין. וכתבו החוס' וחי לא אסיק חלל חד לא הי' חוסר שהרי רחם שלא הי' שם עורב והא לא הי' לי' למיחש שמה שלו נאכד במים זה אחר אלב השתא דאסיק חרין אסריק אצ"פ סרוב טבחי ישראל הוו שם דחייש שמה עורב הביא מרובא דעלמא ויסיק דקאמר דאסור שכיט טפי כלומר במקומות הרחוקים כי' עכ"פ מבוחר מדברי החוס' דאמר' זהו שאלו זהו שגמול. וקשה לכל מאן דלא סמיך אסברא זו דרוב שאלו זהו שגמול צנודן המצ"ט דלאן הי' דאורייתא וגם סיד חזקה בלא גמול בלא הי'. חל עכ"פ משום דקורבא מסייע לסברא זו עדיף וכו"ע מורים בה ואפי' במקום דחזקה כ"נ כ"ה סותר לסברא זו. מ"מ קורבא עם סברא דרוב שאלו כי' עדיף טפי. ורחיטי בס' קהלת יעקב בשם' צבסוף הספר סי' ז' שד"ק רח"ט מסינוא וז' דהלכה כרבי ואין הכרח כלל משום דהכא מסייע קורבא כנ"ל :

(ה) אף הגה כל זה סובב על הקטע שבדוחי אין ההרג מן המלשים ורגילים לצד דוד הנ"ל במקום ההוא ומשום דלא הי' נאכד חרם ג"כ הי' קול לדבר זה. האומנם כי דבר זה נכון בסברא מ"מ ראי' בעי ומוי יאמר דזה מפקיע מידי חשש דשמה גם אחר מן המלשים שמה נאכד במקום ההוא. וי"ל ראי' לזה מדברי החוס' ב"מ (ו"ח) ד"ה נפק דק ואשכח כי' שהקשו לדבר דחייש לתרי' וחקר ר"ג אפי' בלא החזקו במאי מוקי מחיני' לז' מעב"ד הכ"י יחזיק ות' בדירוק שני ו"ל ח"כ מוקי מחיני' דאשכחא צב"ד ואפי' ל"ה לאחר כיון שזה שאל הגט וידעינן שאלו גט ואין לו מכירין אחר אין לחוש שמהאחר נפול ונפל ממנו כמו כן כלאן אלב החס' אין לו יודעים אחר יחקר מת א"כ משיך זאת לו משיך אחרת עכ"ל והנה יש להבין הא גם בלח"ה ר"ג וידעינן שזה נאכד בלאן ונמאחר לא ידעו וא"כ מ"מ הא מואה ועכ"ל ל"ל דהתם שהאולכים בדרך זה ידעו שהיו כלאן ואלו אכד אחד מהם גט הי' מחפש גם במקום ההוא. משא"כ בלח"ה ר"ג דאם הי' ההרג ממקום אחר רחוק ולא ידע שום אדם היכן הלך אין שום הוכחה שלא נאכד ממה שאין מחפשים אלא דשמה אין אדם יודע שכל כלאן. שוב ב"ל דגד"ל אין לו לריכים לזה דבלח"ה המקום שגמול ההרג הוא קרוב לעיר פאלק מקום מגורת האיש דוד הנ"ל. מליחא מושבות בני ישראל. והיו ממש קרוב וסברת זהו שאלו זהו שגמול כמו הנה צבסוף דחולין דהבוא גברא דמחזור רישא :

(ו) אמנם צבסוף סברא זו דרוב שאלו זהו שגמול שריפו אותה המחברים צבינוא רחיתי למרן בל"ג סי' פ"א דלא דמי כלל למאי דאמר' בעלמא זהו שאלו זהו שגמול דהתם מלחמו הדבר כמו אחר שגמול משא"כ הכא צבינוא שגמול חרם וימלאו מת איפשר דלא אמרי' בכה"ל היינו הדין דאכד היינו הדין שגמול זה וכן יודע בס' מה"ל. ובס' שב שמעתא להגאון בעל קאו"ח (שמעתא ז' פ' י"ז) והביא ג"כ ראי' לחילוק זה דגבי חמץ אם נאכד ככר וגמול ככר אמרי' היינו הדין דאכד היינו שגמול אלב נאכד ככר וגמול פרוזין ל"ה זהו שאלו זהו שגמול אלב צבאות שאלו לפרט ולענ"ד נראה שאין הכוונה דומה ללח"ה דהתם צבאות שאלו דרבין לפרט מכיון שגמול פרוזין עכ"פ שכבר זה היה ציד תיטוק שדרכו לפרט וכיון שהיה ציד תיטוק חיישי' שמה הוא הביאו לכאן אלב הכא אפי' ימנא שאין דרך בני אדם לרמא מ"מ הא חזין שגמול וא"כ מה לי אדם זה או אחר הא חזין שגמול אדם כלאן. ואדרבה ב"ל ראי' להיפך מחוס' פסחים (י' ד"ה הניח עשר ומלא תשע כי') שכ' כפירי"ם דלרבי כיון שגמול אחד שוב ח"כ לתפס יותר. ולרבנן עד שגמול עשר וכ' דמייירי שכל הכבדות קאורים זכ"ל כי' הרי אף שגמולתו אח"כ דתחלה הי' עשר קאורים צידו והשמה מלא אחד בפני עצמו אמרי' דאמר' זהו שאלו זהו שגמול. וה"ל צבינוא דמת וכו' וראי' חזקה לענ"ד לדחות סברא הנ"ל אמנם עיינתי בנזק סי' ש"ש ומלחתי שהביא ראי' להיפך מחכמים בהניח עשר ומלא תשע דלא אמרי

זהו שאלו זה"ש. ואין זה דמיון כלל דהתם חסר בפועל וע"כ שאלו נעלו ויכול להיות שנטל כולם והניח אחרים. ובג"ד נ"ל בלח"ה דמי ממש לחיזוק נכנס וכבר בידו ומלא פיורין דרובו לפרט וה"ל צב"ד בגמול ההרג במקום דירת העכו"ם ששמוס על ש"ד כיו"ט ביו"ד סי' ק"ב וק"ג ואמר' שפיר זהו שאלו זה"ש כיון שהשיטו דרכו להיות כמו בפירורין שוב רחמי' ביה"ל חילוק אחר שכ' ביו"ד המצ"ט דלא דמי דיון זה למחן ושדה שגמול בה קבר דשגמולת החס' גבי קבר דהחזק אחרת שדה בקבר אחד ולא בשנים חלל דרשב"ג חייש שמה אח"כ קברו שם עוד כדליתא בצבורות (כ"ה) מש"ה פליג רבי ואמר ל"ה ולחזקת אחרת דאשונה וכן גבי חמץ הי' הבית בחזקת דיוק וזהו אחרת פרוסה שהכנים העכבר ומיחי חיתי להילולו מחזקו הראשון משא"כ צב"ד הגם שידוע שאלו האיש הלך בדרך זה מ"מ אין כלאן אפי' חזקה בעלמא שלא עברו שם אנשים אחרים ואדרבה חזקה כל הדרכים הוא שצבירים ושבים שם בכל עת וא"כ מייחי חיתי לחלוא בזה הגאבד מבאחר זהו חזון דבריו. אך לפי"ה הגה לבלח"ה יקשה גם בהבוא דחולין בהבוא דהוי מחזור רישא דאפי' בחדר מייחי חיתי לומר דרוב שאלו זהו שגמול מנ"ל דהי' כלאן אחד ולא שנים דהתם לא הי' דיוק משולם אחרת הגבר. וביוולא גם התם דרך הרבה אנשים לרחוץ שם ולבדח צער. ודמי ממש לעובדא דידן דדרכים וע"כ נלמד לומר דכיון דליתא לירוק קורבא עדיף טפי מחזקת דיוק וכיוצא בזה :

(ז) אמנם עדיין הדבר צריך ביאור באזהר חזון יועל כלאן סברא דקורבא כ"כ ואפי' מחזקת דיוק דהנה התם דליתא סי' מאין בזה הראש לנהר ואיכא למימר מקורבא דעצמים כשרים או מרובא דעלמא דטרפות וקיי"ל דרוב וקרוב רובא עדיף חלל דקורב גמי מלחא היא מהעיר הקרובה (ב"ב כ"ג:) אלב מ"מ לא הי' ספק השקול דמוגד לרובא. וא"כ הכא גבי חמץ או קבר כיון דהי' חמלה בחזקת דיוק א"כ אף בלא סברא דרוב שאלו זהו שגמול הי' רק סי' גרוע שמה לא בדיק יפה או שמה לא מהר מלהביא חמץ לחרו. וא"כ איך יגרע מקורבא דהתם דמוגד לרובא. מיהו י"ל דשגמולא הקבר ואינו מוספיקם חס' או הקבר הוא שאלו זהו אחר וקאמר שאלו הוא במקום אחר מכללה השדה. א"כ יש סברא לומר דגדיל בחר רובא שהקבר שאלו הוא ברוח השדה ולא צבינוא זהו שגמולא הקבר וכן גבי חמץ שיש סברא לומר דהחמץ שאלו הוא ברוח הבית ולא צבינוא זהו שגמולא החמץ. דוגמא לזה מלניו גבי ריאה סברא (סי' ל"ט סוף ק"כ) ואלא שפירא וזהו ומתפשט על גבי האונה וסרובה לדופן חללי' בחר רובא וזהו רוב הסכנה בצב האונה כשרה משום דאמר' דהקב הוא במקום רוב הסכנה ולא צבינוא וה"ל דמותה וא"כ אין כלאן נגד הרוב כלום משא"כ בהבוא דמחזור רישא דהתם ה"ל הוא על הרישא ולא על הגבר ולא לריכים לזון על הרישא חס' היא מרוב הערפות שבעולם או ממינוט הכשרות ואיכא קורבא נגד רובא דמינוט הכשרות קרוב יותר מרוב הערפות :

(ח) והנה בלח"ה לפי הנ"ל יש מקום לחרין הא דמצבי לן מקום לי הי' סי' (ב"מ כ"ג:) ולאכד דאמר' סי' ר' מרי דמקום לא הי' סי' ואפי' ללינשא קמא ח"כ מרי מ"ט אמרו רבנן קתחא דנהרא לא הי' סי' דאמר' לי' כי היכי דלחרימי ליריד כי'. וקשה ליתא זהו שאלו זהו שגמול ויהי' מוכח דלא כרבי ויקשה למ"ד כרבי. ונפי הנ"ל ימנא דהנה בלח"ה בהבוא דסברא יש מקום לומר שייך סברא דהנה רובא דוודלי אין כל הסכנה נקב אלב דהוי נקב אחד קטן ורוב הסכנה הי' בשם שלם וא"כ כי היכי דנימא דהקב במקום רוב הסכנה הי' ח"ל להיפך בכל מקום מהסכנה שיה מרוב השלם. ובצ"י מבוחר בלח"ה דהנה פוסקים ל"ל רוב זה. וכש"כ שייך סברא זו גבי קבר שאלו חזקת שגמול צבית שגמול על כל יתר מקום מהבית שזהו מן הרוב שלא גמול צו חמץ. וא"כ י"ל דדוקא בזה סי' לרבי זהו שאלו זהו שגמול. אלב גבי מקום סי' דהס' אלגט על הפירות שגמולו במקום זה אם הם של זה או

והנה עפ"י מה דלא לנו מדברי רמב"ם אלו כ"ל לדון ג"כ כג"ד
דידוע שדוד זה ה"ק בלוחו דרך ואלו ה' מעידין גם על שמו
ושם אביו פשיטא שהיו מתוירים א"ח עפ"י דעת הרמ"ם והח"מ
ה"ל ואל"כ כג"ד דהס"ד שמו ושם אביו אלא שיש הכרת בגדיו
דאפי' הם נחוש לשאלה (ויבאר לקמן א"ח) הרי הכרת
בגדים ודאי עדיף משמו ושם אביו ליתא מ"ד בשמו ושם אביו
לחוד דמשיחין את אשורו ועל הכרת בגדים סמכין לחוד לישאל
בגמ' ד"ל לשאלה. וגם כמה פוסקים דס"ל הרי'. ודמו לק"ו
דס"י דליף ה"ב"ד דמהי במקום שם אביו. ולכן לדחות דס"י
ליף ה"ב"ד מק"ו משום דמשמע ל' דלכו"ע מיהת מהי
מדאורייתא אלא הרמב"ם ממזיז זה מדרבנן. משא"כ בשאלה
לדמחן דחייש חייש זהו מדאורייתא (ויבאר ג"כ א"ח) דזה אינו
דוודאי לא יתקן ה"ב"ד שם מן הפוסקים הסובדים דס"י אין
עוללים מדאורייתא. דכן תבין העור על מ"ס משם הרמב"ם
ישראל שאמר מת יהודי עמנו במקום פלוני וכך וכך לטרוח וכך
וכך סימניו אין לומדין בלומד דעתו פלוני הוא כו' וטעמא
משום דקו"ל ס' לאו דאורייתא ועוד שאר פוסקים ועיין בב"י
בב"י דין סימניו. אלא ודאי מ"ס ה"ב"ד דף הרמב"ם דמחמיר
הוא רק מדרבנן לריווח דמלחא כתב כן דלפי' הרמב"ם ס"ל
דמדאורייתא ס' מהי :

(יא) הנה מוצאנו מכל ה"ל דבג"ד דידוע שאותו דוד ה"ק
בדרך שנמלא ההרוב והכירו בגדיו. וגם דהמקום
קרוי לעיר מנוגרת דוד ה"ל מלשאר ערי ישראל י"ס לד גדול
להתיר אשורו להגשא. והנה אחר כותבי כל זאת מלאתי ב"ה
שבספרת החס"ד דמלין בזהו דהו' ממזיז רישא דלס מלא
רישא אחת שריא כבר פלפלו בזה רבותיו האחרונים ז"ל דהנה
הפ"ח בב"י ס"ב כתב על דברי התוס' דליתא דרב קיט' לרב
דעבדי נמי הכי לריווח דמלחא. ואף ברישא חלד קאשר לרב
וכן מתבאר מן הירושלמי דשקלים דגרס' דהס"ד חזר בר נש
אזיל צבי משי' אסקופת' בנו נהרא ואנשי' ואלו ל' חזר צבי
מסביבה חזר ל' רב חסר כך דנא חסר הריא שפן נהרא
ואייתי חזרי מלחא תחתיו כו' ועוד י"ס סמך ליה במ"ס ה"מ
ז"ל בשם הרשב"א פ' י"ג מהל' גרושין דין י"ו אלא שאין לזכר
לדחות בדבר שהוא מוצא בירושלמי לחסור לדעת רב עב"ל
הפ"ח. ובבב"א שור כתב לא ידענא מי דחק להשיג על החס"ד
הס' ולהעמיד לשון הגמ' בדוחק דלריווחא קאמר והתוס' פ' י'
בפסוקו ולי משובח דיר' ודאי לאו היינו עובדא דהבא ואל"ל
דעובדא דהבא במיא דקו וקיימו וליכא גלי והס' בדדיוי מיה
כו' וגם איכא למימר דהס' בעיר רוב גוים הו' אכל הבא
ברוב ישראל הו' ואל"ה שש לעובד לריווחא מרובא דעלמא חייחא
ושדי הבא וסמך ש' מהל' גירושין המענין יראה דל"ד כלל
דהס' חזי נפל למח' ומישי' דלאו ל' מתחת המים ורגל אחר
הו' מונח שם מקדש עב"ל בבור שור. הנה מאי דמחלק בין
רדיפי מיה לקו וקיימי ועובדא דרב דתלמודין הו' קו וקיימי
עדיין אינו מספיק דלמלא כוורי שקלוה להא רישא. וכמו דמיישי'
בשאר בשר שנתעלס מן העין דלמא עורבים חייחו. וגם מלשון
הגמ' דמשי' פרוותא דעכו"ם הו' ופרשי' נמל פורט משמע
שה' נהר כפירש' או י"ס. ולא מי גביס. אלא ודאי העיקר
הוא כח' השני שבבב"א שור דהס' הו' רוב ישראל והיינו משום
קורבא כ"ל. ובאמת בבב"א מיושב ג"כ מה שדקדק מהרשב"א
שהבא הה"מ בזה' גירושין דהס' חיישי' משום דלי מוחא זל
בחר רובא הו' אלא האשום דהס' בעל אשה זו. וקורבא זל
שיד' שס. שהרי כמה וכמה האשום א"ח בלוחו מקום קרוי
לס מקדש :

(יב) וראיתי למרן ב"ה ס' כ"ה הביא רמ"א מניטין (ט"ו):
ההוא גבדא דחוק לה גיטא לדביתו לביני
דני אשתה מוחא ח"ל נחמן מוחא ביני דני לא שכיחא כו'
משמע משום דלא שכיחא אמרי' זה שאבד זהו שנמלא אכל
בלא"ה לא. ולע"ד הקולס אין מזה שום רמז'. דהנה אמרי'
ב"ב (קל"ד) חזר ר' יוסף השאח דלמרת אמרי' הואיל בעל
שאמר

או של אדם אחר שפיר י"ל דהו' מרובא דעלמא ולא מזה האיש
דוקא המיוחד וכו' ע מודו דל"א זהו שאבד זהו שנמלא. מיהו
י' להביא רמ"א מהוס' דל"ס חילוק זה והוא מנ"ס בב"מ (י"ח):
ד"ה נפק כו' והבטא לשון למעלה א"ח ה' דבגט כיון דזה
שאל הבט ואחר לא ידענו אין לחוש שמאחר נפול. ורמזי' שנס
מקו ז"ל בס' פ"ח הביא רמ"א ז' מהוס' דלמרי' זהו שאבד זהו
שנמלא הרי דלא חלזי אפי' בכה"ג בחר רובא. וק' לחוס'
מחיצת' דמקום כו' כג"ל אמנם לפי ה"ל יחא דחוס' נשיטתס
במלין כיון דאיכא קורבא בלירוף סבבא דזה שאבד זהו שנמלא
כו"ע מודו דלא' בחר הרי סבבא והבא איכא קורבא דהא
הס' מיידי לענין החשש דשיירות מלויית ממקום רחוק לחוש
לשני שוירי :

(יג) הבלל הוצא מדברינו דבג"ד י' מקום ללמד להחיר רק
עפ"י מלי' דידענין דהי' בלוחו דרך וגם דמלי'
שס. וגם שהמקום הוא קרוי למקום דירת האיש דוד ה"ל
יחר מלשאר ערי ישראל ואף דהמב"ס עמנו לא כתב סבבא זו
אלא כדי ללמד מלסור דאורייתא מ"מ כ"ל שאני מכת הטעמים
ה"ל מיהו כל עיקר ההוכחה שיהיה הסבבא דזהו שאבד זהו
שנמלא בעינוגא לאפוקי אפי' מחסור דרבנן הוא מדברי החוס'
דב"מ ה"ל דלפי דעתס מהי סבבא זו בגט להדורי. אך
באמת י"ל דשאני התס דלנו בליס לחוש לשני י"ב וי"כ כי איכא
נמי סבבא דזהו שאבד זהו שנמלא מהי אפי' להדורי גיטא.
אכל בלא"ה לא. מיהו המב"ס סמך עמנו להחיר להגשא אפי'
באומדנא קלה מאחר שלא נתעלמו יהודים רק אלו הג' מסתמא
אורן שנמלא הרבנים הס' אלו. והבא הו' אומדנא גדולה שהאיש
דוד ה' מלי' תמיד שמה. ומתמלזים שמה לא שמענו שנעדר
אף אחר. וגם שדקן אף האשום משיטל בריס מלין צב
רק משע' האשום ידועים ולין נשמו דבר מהס' שיאבד א'
מהס' הרי זו אומדנא גדולה להפקיעה מידי חסור להגשא
לכתחלה מדרבנן :

(יד) שוב כ"ל ללמד בזה עפ"י עובדא דיתקן ר"ג (יבמות קט"ו):
ובבב"ע (ס' י"ז) שפ"י י"ח ב"א חזר ואמר לנו אמרי
ב"ד או האשום כשתקן למקום פלוני אמור להס' שמת יתקן בן
מייכלא כו'. ובבב"א שס' וי"א דכל זה דוקא כשהזכיר שם עירו
כו' וי"א כו' והח"מ כ' שכל אלו הדעות אינן מחולקות דמה
שהחיר הרמ"ם כו' הכרת שם עירו ע"כ היינו שדענו שהלך
בדרך הוא כולו בזהו דמחלוק בין מלול ש' בזהו' הרמ"ם
היינו שידוע שולא בעלה של זו מולקו בן מלול ע"ה ליק' לפלס
והעד העיד שהסר סמוך לפלס ל"ה דלמא בעלה אזל לעלמא
ואחר אחא לפלס ויחרג ולומר דלמא גם אחר אזיל אפי'
דשיחי שירות מיה וזמ"מ אין שני שמו כשמו הלך ג"כ
לאספמיה כו' ועיינו' הנה מתבאר גם מדברי הח"מ והוא דעת
הרמ"ם דלמרי' בזה זהו שאבד זהו שנמלא. רק דבעינן גם שמו
ושם אביו. וכשלא ידענו שהלך בדרך הזה בעינן שמו ושם אביו
ושם עירו. והנה רמזי' ב"ב"ג תיגיא ס' כ"ה ב"א שהעידו
רק על שמו ושם עירו וכו' וגם לדעתו היחר האשה פשוט
דמהי דהרי י' כחן שמו ושם עירו אף שאין כחן שם אביו
והא ודאי שס' בגוף לחוד אס' הוא ס' אמונשי עדיף משם
אביו לחוד שהרי אס' העידו שמת אחר שהי' שם אביו פלוני ולא
ה' מעידים לא שמו ולא שם עירו פשוט דלא מהי כלל. ואס'
העידו על ס' שבגופו להרבה פוסקים שפוסקים ס' דאורייתא
מהי ואפי' הרמב"ם שמחמיר סובר שאינו חומרא דרבנן
וא"כ כיון שס' הגוף עכ"פ עדיף משם אביו פשיטא שמהי
עכ"ל. ויראה דהנה דיבוע דרך שהלך בה בעל אשה זו שה'
הגהרנ נמלא שם דלדעת הח"מ לא בעינן לכו"ע שם עירו אלא
שמו ושם אביו. ויראה דלי לא ידע' כלל שמו ולא שם אביו
רק שנמלא בו ס' אמונשי דמהי משום ק"ה ה"ל. דבשמו ושם
אביו לחוד אין שום סבבא כלל להחיר כמ"ס הח"מ. ובס' אמונשי
י' פוסקים המתוירים וא"כ דלירוף המקום הגויה לשמו ושם
אביו מהי ה"ל דמהי לירוף הדרך לס' אמונשי ומק"ה ה"ל.

דעכברים גרמיו. וכן גבי רישא ד"ל דכוורי אללוהו או שקלוהו. ופירט דגבי רישא ל"ל שהוא מונה עדיין ביום ולויה נראה שגל למקום שאינו יכול להאליעו ע"י הכברה וכמו גבי קבר שנאמר ש"ל שעדיין הוא צמוד ולויה נראה. ובתמוז נאמר שגל למקום שאינו נראה והרי הרבה מוסקים ס"ל כרבי דלמרי"ג גם בדורווייתא זהו שאבד זהו שנמלא :

(יד) עכ"פ בזה נחתין ובהא סליקין דב"ד ש"ד סברה זו דורו שאבד זהו שנמלא. והוה סברה חזקה ש"ל לדחותה בנקל. ובפרט שכבר דרשו בה גדולי הפוסקים כמו המבי"ט. וכן מהר"ו הובא בד"מ ס"ק כ"ד שכתב צידויי אחד שהיה בדרך ושמונו שיהודי אחד נהרג בדרך חלין בודלי שחורו יהודי הוא עכ"ל. וראיתי בזה"ל שהקשה עליו מהרשב"א הנ"ל בתי' במעשה דעטא שבי' דמימרי דוקא שקטורו ברנלו ושגלורו אבל אם השליכוהו והשליכו מולדו אחריו ולא עלה בידם אלא אחד מאבריו אין משויאין ל"ל והביא ראיות מההוא דלחלי ביה מרע (ויבטח קטו). ועוד מעשה דשני ת"ח שם דלסקין החס דלסקורו ומזויה בשעתיה הא לא"ה ל"ל זהו שאבד זהו שנמלא. אלא הני חזל לעלמא וסגי אחריו כינה דמוכח החס בעוברא דשומשי. ואחר שפילג שם הרבה לדחות ראיות הרשב"א מסיק דמהר"ו לא סמך על טעם זה לומר כ"ל צירוף האומדנות מסוימי הגוף וכליו דמחסיק ואע"פ שכתב לפני זה שם דהיי אומדנות לאו כלום מ"מ ויעלו צירוף טעם זה דורו שאבד זהו שנמלא. וא"כ ב"ד דליכא נמי צירוף דכלים פשוטא דלמהר"ו אפשר למעורר בלשון ולפסו רהיטא אין חסו צריכים להביא ממרחק לחמוזו אלא שכן מפורש גם ברימ"א סעיף ל"ב על מה שהביא שם דעת הרשב"א בשגלורו ב"ס וחס נפל והשליכו מולדו והעלו ברנלו מארכובה ולמעלה דלא מהני אלא ח"כ י"ס סימן מובהק ברנלו. כחב ו"א דלחי' סימן מובהק בצנדים מהו כאן החול ודלורו נטבע בצנדים אלו. אלמא דלא חיישי' לשאלה היכא דל"ל זהו שאבד זהו שנמלא. דלי חיישי' לשאלה גם הכא י"ס לחוש שמה חזרו הנטבע י"ל והשאלו בגדיו לאחר והוא נטבע אלא ודאי לא חיישי' כ"כ שהשאלו לאחר ולחורו האחר ג"כ נטבע ונפלט ליבשה וכו"מ הח"מ. מיהו י"ל ד"ד לא דמי כ"כ לזה דהתם המקרה שפילג לא שכיח וכן לא חיישי' שהשאלו בגדיו לזה וקרה לו ג"כ מקרה זו שקרה לבעל הכלים. אבל ב"ד שכלך לדרך אטו היו מלחא דלא שכיחא שיקרה גם אדם אחר בלוחו הדרך. ומיהו קשה לי דבס' בשני סימן מובהק ביותר ברנלו ג"כ סימן ביטוי לא מהני אע"פ דליכא נמי האי סברה לומר דזה חזל ודאי בסיון זה נטבע היו מלחא דל"ש ואף דל"ל דסברה דשאלה נראה למור"ם פאדוואה שהוא מרע דהלכה זו סבה"ה יוהר גרעו מלומר דליתרע נמי בלחם אחר בסיון זה מקרה כזה מ"מ מ"ל כן כיון דבס' חיישי' לשאלה דלחא בצנדין לו נמי חיישי' לשאלה וכו"מ וי"ל חזקין הג"ה זו עפ"י הכלל שלו דלא אמרי' שזהו שאבד זהו שנמלא אלא היכא דליכא למימר ככ"ה ונפיל ל"ס א"ל ככ"ה. וא"כ לגבי חששא דשאלה לא שייך זה אמוס כבר פקפק בדבריו בזה הגליון מוהר"ם בחש"פ שובת ליון. ולענ"ד נראה לתרץ עפ"י מה שיקרה בעל מה"ל בסבדרת זהו שאבד זהו שנמלא דע"כ ל"ל לה אלא בבית הבדוק דהיי בחזקת בדוק. או בחדש שנאבד זהו קבר דהוה מוחזקת רק בקבר אחד רק דחיישי' שמה ח"כ נקבר בה עוד אחר ולכן מכה חזקה זהו שאבד זהו שנמלא מוקיעין לחזקה קמיתא ממש"ל בגמלא הרוג בדרך דליכא כמה אנשי שעברו בלוחו הדרך. ועפ"י י"ל ב"ד כיון דלמלא בצנדין א"ל ודאי בעת שנפל למים היה המים בחזקת שלא נפל שם אדם אחר בלוחו הבגדים אלא זה. ולכן כשנמלא נטבע בצנדים אלו אמרי' זהו שאבד זהו שנמלא ואריקיה הוה חזקה שלא נטבע בו אדם אחר בלוחו הבגדים זאת זה. וזהו טעם מור"ם פאדוואה וא"כ סברה זו שייכא ג"כ ב"ד :

(טו) עוד יש לדון בזה היתר קודם שנבוא לפרטיות הב"ע צירוף ההכרה. והוא מה ש"ל הקול שיהרג דוד וי"ליתא הקול היה שם בלוחו הכפר. וכמו שאמרה ג"כ האשה כמבואר

שאמר גרשתי את אשתי גלמן הואיל ובידו לגרשה כי אחא ר"י בר יוסף אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי ח"ל א"ל מנפח ר' ששת בדידה חזיל ליה הואיל דר' יוסף. ופירשו החוס' דרוקא לענין שאמר גרשתי ח"ל א"ל משום דל"ל דגרשה קלא ח"ל אבל זה בני גלמן במינוי כו'. ופ"י"ג הנה בזה"ל עוברא דניטין דרוק בעל גיטא לבני דני ואשכחא מוחזקת שאלו מוספיקים הם אמר הבעל אמת שורק גט או ששק ומוזהר היה. הרי היה לו להבעל להיות גלמן במינוי דלי בעי' הוי מנפח לה גטא אמת דמ"ם מנרשתי ח"ל. והנה לא שייך קלא וא"כ י"ס להיות שפיר גלמן במינוי. והנה סברה זו דורו שאבד זהו שנמלא הוי כעין חזקה כמו כ"כ כאן היה וכה"ג וב"ב (ה) מיבעיא לן אי אמרי' מינוי במקום חזקה ולא נפסטה. וא"כ י"ל דגם לר"י לא הוי פשיטא ליה דלא אמרי' מינוי במקום חזקה והשתא לן אי ריק חזקה דורו שאבד זהו שנמלא י"ה רחוי לחוש לניטא מסיפקא דלמא חזקה מינוי במקום חזקה ולכן אמר מוזהר ביני דני ל"ס ובטענה דל"ס ל"א מינוי כמבואר בכללי מינוי מההוא דניטין (יד). דניטא עביר חושבנא כו' וע"כ בחוס' ובכללי מינוי שהדבר מבוואר כנ"ל. וא"כ אין מזה שום ראיה לג"ד ולשאר ענינים דמסקינן בזה או זה שנמלא אינו זה שנאבד ואין מי וידע כלום לבדד הספק ואין שום טוען בזה הספק טענת ודאי :

(יג) אך הנה מרן ז"ל כתב שם עוד ומ"מ למעשה אין לסמוך (על מה שרצה לומר שם בדבר קטן לא שכיח שיטבע אחר ולא נטעם כלום) ע"י ר"ל וכלל ח"ו שהרי ס' ביטויים משמע מהחוס' וס' א"ל מנפח דלא מהני כשנאבד וגם סב"ע אחר ג' ימים לא מהני כמבואר בגמ' ב"י עוברא דרגלת אע"פ שיש לומר ג"כ זהו שאבד זהו שנמלא מנפח וק"ו שאין לסמוך על הכחה דורו שאבד זהו שנמלא לבד והטעם י"ל כמ"ס הבכ"ש דהתם חי נפל למים ומישי' דחזיל ליה לכן לא דמי כלל לבט (פי' להחיר ח"י) במקום דל"ס כמו חסם גבי מוזהר ביני דני דל"ס דלמרי' זהו שאבד זהו שנמלא עכ"ד מרן ז"ל. ואמא כי קטנו של מרן הגליון הקדוש ז"ל טבע מוחזקת בכל זאת חלילה לי לטעות מהעביר עין בקורת על הדברים האלו כי תורה היא והרשות נתונה לכל מעיין לחקור ולדרוש ומשפ"ט. והנה לא שייך דב"י מרן ז"ל נפל כל היסוד הנ"ל דלחי' כשנאבד"ם דהיי רק ששאר דרנבן ולכתולה וגם במקום דל"ס וגם דליכא ס' ביטויים לא סומכין אסבדרא זו דורו שאבד זהו שנמלא. אשר המבי"ט ז"ל סמך ע"ז לבד ובי נעלם מחזו דין משאל"ם בכל פרטיו חלילה לומר כן. ועיקר ראייתו ממשאל"ם דשייך לומר זהו שאבד זהו שנמלא היינו משום דכיון דנמלא בלוחו נהר שייך לומר זהו שאבד. אע"פ שפ"ל דההוא דטבע בדגלת אשכחא רחוק ממקום הטביעה אחריו שלא נזכר בגמ' מקום הטביעה רק דלסקורו לנשיא דשביסחמא. מ"מ ס"ל למרן ז"ל דלי נימא זהו שאבד זהו שנמלא כשנאבד"ם שייך לומר בכל ההנה כמו גבי קבר דלמרי' זהו שאבד זהו שנמלא א"ל השדה. וב"י חזקין בכל הבית האמס דל"ל דבשלמא בזה"ל אין דבכל שדה זו לא הוחזק אלא קבר אחד י"ל על כל השדה זהו שאבד זהו שנמלא וכן גבי בית. אבל לגבי הנהר מי הוחזק לו כל הנהר שלא נאבד בה אדם. כיון שהיה מנפחת מרחק רב. ואף שמקום זה נהר לא הוחזק נטבע. הנה אין הנהר דומה לשדה דבנהר אפי' נטבע במרחק רב ממקל הוא ח"כ מנפח ללכין ע"י משיכת הנהר וא"כ כל הנהר הוא כמו מקום זה שנמלא בה הנטבע. וא"כ מטעם זה לא דמי דרך לנהר. דגבי דרך כיון דלא הוחזק במקומו נאבד אחר אלא זהו חלין זהו שאבד זהו שנמלא. משא"כ גבי נהר דכל הנהר הוי כמקום אחד. כיון דמושכת משלמה את הנטבע בה כל משך מי הנהר. ושמו מקום רחוק ויעינן מנטבע אחר. אך מ"מ מרן ז"ל דמיירי שם לענין נטבע יפה דבר לענין זה שאין לסמוך על סברה דורו שאבד זהו שנמלא. רק לא מהטעם שבי' מרן ז"ל משום דלדמי' שנפל למים חיישי' דחזיל ליה כמ"ס הבכור שור דמה בדין שכיב להלך משם מ"מ הא אמרי' דורו שאבד הוא שנמלא משום דלא ידעינן מנאבד אחר. ח"כ מרן ז"ל הטעם שכיב להלך משם. והלא בכל מה שאלו דנין לומר זהו שאבד זהו שנמלא י"ל שהנאבד נשטח ממקום זה אם שכלך מעלמו או עכברים נטלוהו כמו בחמץ. וכן גבי דוק גיטא לבני דני דיש לחוש

שלמה. אלא שיש בזה כמה פקפוקים ח' אם נחשב זה למסל'ת כיון שר' ברוך ביקש לאת האורח'דיק שוידעו אותו שנימלא הרוב ב' שמא היה לאחר ג' ימים. וגראה דזה ודאי חשוב מסל'ת לארבעה מה שגא השאטניק ואמר שמלא את דוד חשוב כקשור דברים ולא כמחשין להעיד ששטיק סופר השאטניק היה כבויה לעשות חפץ ר' ברוך הגל' שבקשו לאודיעו אם ימלאו הרוב וח"כ מה שאמר דוד זה היה מסל'ת :

(כג) אד י"ל בזה ענין חדש בע"ה דהנה לכאורה לפי הענין דמלתא דעל"ל לא משקרי בה אינשי וס לתמוה למה בעינן בעינ' מסל'ת ואמאי לא יהא נאמן גם בלא מסל'ת וכדאמרי' בבבורות (לו). האומר למי שאין נאמן על מעשר קח לי ממי שהוא נאמן כו' אמאי נאמן כל מלתא דעל"ל לא משקרי בה אינשי הרי דמהאי טעמא דמדע"ל ל"מ נאמן אפי' הפסול ולא עדיף מנקרי דבעי עיגונא ג"כ מסל'ת. והאי שגרא פראסא דניטין (יט): דמקרינן לשני עכו"ם כו' הרי דסמכ' ע"י אפי' בזמון וע"כ משום מדע"ל וכמ"ל כן גם בחשו' הריב"ש (סו' ק"ה) הרי דאף בעכו"ם מהני מלתא דעל"ל. וע"כ ל"ל כמו שחלק הריב"ש שם. דהתם לא יתקור משום שבהרע יודעים הלשון ויש בידיו לחקור משא"כ בההיא דמת פלוני דלפטר שלא יתגלה שלא יבא ע"כ לא חליט בזה הסברא דמלתא דעל"ל כ"כ ולכן אף העכו"ם נאמן בלא מסל'ת. ולפי"ה הנה בני"ד שאומא שגאלא הרוב והכירו ואומר כן לר' ברוך שהוא יודעו ומכירו ויכול לחקור חיפק אס אמת הדבר היו מלתא דעל"ל בצור דאמא העכו"ם אפי' בלא מסל'ת. והוא ע"ד מתי דאמרי' בקדושין (סו): שלא אחוי לך דנאמן ע"כ לפסול ואפי' במקום שג"ל מהכשר כמ"ס שם בחוב'. ואף דביו"ד (סו' ל"ח) נבי טעמא דנע"ס בעינן מסל'ת אף דהתם שייך נמי ענין להתברר כמ"ס שם הש"ך. מ"מ חזינו דהתם היו ע"י שאלה אס וס בתעובות וז טעם אחר ואפי' מהני והדבר מבואר ביותר גבי סימני ביז'ס (בס') פ"ו) דאשילו גבי עכו"ם מהני אס אומר עפ"י שאלה של עוף פלוני :

(כד) ונשאר לו לברר ע"ד הס' ג' ימים הגה מהעדות השניה נראה שמעת שהגיד העגל העשירי הראשון ממלאת ההרגו עד אשר בוא השאטניק והאורח'דיק ואמרו שהכירו שהוא דוד לא היה יותר מנ' ימים שעבר הראשון בא ביום ה' והס הגידו בשבת והיה בחוד ג' ימים אמנם הספק שמא נהרג זמן רב קודם. אמנם מלאתי בחשו' הגאון מוהרע"א ס' ק"ו כתב כיון דק"ל דבספק ג' ימים מעידים כמו שהעיד המהרש"ם הסכמת גדולי תשו' הגאונים ע"כ. ובש"ע סיף כ"ו ומיהו אס ילא אף אמת שאול וכו' פלוני חס או נהרג ואחר ג' ימים מלאו מת והכירוהו אשתו מותרת לד"ה. והנה כל האחרונים התפללו על דברי הש"ע שכח שמותרת לד"ה. והא סברא וז הובאה בב"י בשם הג"י והרשב"א דהיינו לדעת החס' דספק ג' ימים משלין וח"כ שאל הקול לפני ג' ימים היו ממ"ג דאס הקול אמת א"כ משלין ע"כ. הקול ואס אית אמת הרי אז בספק ג' ימים. וח"כ למה כתב הב"י בש"ע דין זה לכ"ע אחר המחלוקת אס ספק ג' ימים מעידים :

(כה) ולע"ד נראה לי בזה דבר חדש דהנה רבינו משולם מביא ראיה דקול מהני מאל דמשיין עפ"י בת קול ומעשה בלחוד שעמד על ראש ההר כו' (יבמות קכב). ויש לדעת בלחוד מ"ט דהסוכרים דקול לא מהני וי נדע מכת קול שלא ידענו כלל מאין שורשו ומקורו ולא ראוי אדם שם כמו בלחוד שעמד על ראש ההר. וגראה דהנה בגמ' מייחי ברייתא דפלגי ב"ס ע"כ וז"ל אס משלין עפ"י בת קול ופירי מתי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל דאי משכחת סתמא דמשלין ב"ס היא. ויש להקשות הא למיד אין משלין עפ"י ע"כ פשיטא דאין משלין עפ"י בת קול דלא עדיף מע"ל. וח"כ אי משכחת סתמא דאין משלין עפ"י בת קול קמ"ל דב"ס הוא ללמא דמי תנאי דס"ל דאין משלין עפ"י ע"כ. וז"ל דל"ל דס"ל לגמ' דמי כ"ע מורו בההיא בת קול דללמאן משום שגאלא אדם שם והוי הוכחה להבית קול

מבואר מזה דקול הברה עם נגלים לדבר היו כקול ממש וח"כ בג"ד דמלאו הרוב בצנדין של בעל וז האשה אין לו נגלים לדבר גדול מזה דהוא שנהרג הוא דוד הנוצר בצנדין ופשיטא דסמכין חקול במקום נגלים לדבר כזה דודאי כליו היו הוכחה יותר אפי' למאן דחייש לשאלה מנרות דלקות וממות מלשונות דבלא הקול אינו כלום משא"כ סימן דבנדין דהוי אף בלי קול ראיה גדולה ולחד לשנא בגמ' סמכין על סימן כליו להחיר לגמרי. והא ודאי דקול גמור עדיף מע"ל כדמוכח גם התם ציטין דאס העיד ע"כ שפלונית מתקדשה ח"כ להפקיעה ממחוקת היתר דפנייה דקין ע"כ בכל דוכתא שא"כ במקום החוקה. והקול מהני לאוסרה ולהפוקה מחוקת פנייה ח"כ במקום שג"ל מועיל להחיר כמ"כ הקול אלא דקשה לי בפסוקי מהר"י סו' קס"א שכחב שם דלירוף אומדנא סימן כלים או עכ"כ בכלים לא מהני לשאר אומדנות ושם ה' ק"ה דלא פסיק שנהרג. ובאמת שגם דברי מהר"י ע"כ טעם סותרים וח"כ דבס' קל"ט כתב שם על עיגונא אחת שאס נשאת ל"ת משום שהיה קאל דלא פסיק ויתר אומדנות שבעל שם היה ויש לו קרובים. וכמה שנים שנשחק עמו אס לא שחלק גם לדעת מהר"י כנ"ל דהתם בס' קל"ט היה הקול במקום שנהרג. ובס' קס"א היה הקול במקום מנורחו: והראיה שהבאנו מגמ' דניטין ותוס' מנרעת לפרש דברי תוס' שם"י קס"א קול הברה בעיר מנורו ש"ל שהולאורו עפ"י אומדנא מלל בא לביתו כמ"ס בס' ע"י ואינו כלום אבל קול במקום שנהרג שאין שייך טעם זה ודאי דמהני יותר מע"ל כנ"ל :

(כז) ואין לפקפק בהיתר זה. משום דלא שם הקול שדוד נהרג ומי יאמר איהו דוד ה' ד"ל דמכין שהאשה שאלה על בעלה והס השיבו לה על שם בעלה שנהרג ע"כ אחת משתים או ששאלה מערלים שידעה שהם מכירים אותו ושאלה עליו מהם או שהוא אמרה להם דוד בעלה בסימנים יודעים והס השיבו לה שאורו דוד המיוחד מת. וכיוצא בזה מבואר בפסקי מהר"י ס' קס"א בעדות העירין שאמר שהיהו התפוס שחקרו עליו מת. והו דעירין זה מיושבי טעוה הוא ומסתמא ידע והכיר אחר חיזה יהודי מוקרים יהודים שם שהרי אביו ואמו ואשתו של הנאכד מיושבי העיר המה ומכ"כ בלשנו טעמא שחקרה ודרשה אחר בעלה שמסתמא יבארה להם אס מ'י מבקשת והס השיבו לה כהונן על בעלה. וגם בלאש שהיהו מכל העדות שדוד זה היה ידוע להם ולא אחר כי באמרם דוד סתם כוונתו במלתא דפשיטא על דוד זה. ובחשו' פני יהושע ח"כ ס' ג"ד כתב ואע"כ שלא הוכר שמו מ"מ כיון שאמר שנהרג אותו יודי ולא אמר שנהרג יודי משמע בנ"ס דלא אותו היוד שאלהס מחפשים ומהדרים אחריו בלאש אס האמת שהוא וכו' הנהל חקרו ודרשו אחריו. ושם אמר עכו"ם אחד ליהודים וואש שווייגט יואר ממתת דעס יהודי מקראקע דאס נהרג איז געווארען. ומכ"כ בג"ד בעדות האשה שאמרה שבקשנו ולא מלאה רק שמעיה מכמה ערלים שנהרג דוד היינו ודאי אותו דוד שחקרה עליו. וע"כ הנה בע"ה מלאנו בזה לד היתר שני :

(כז) מעתה נבוא לדברי העדים וזכרנו אס יש בזה כדי להחיר את האשה מכבלי העינוי. והנה העגל הראשון שאמר שהכירו עפ"י חלי לורחו או ודאי אינו כלום דלא היו טעיות עין אלא בפלוגי פנים עם החוטם משמע כל הפ"פ והחוטם וכל הפדחת. וז"ל ראיה לזה מבבורות דאמרי' (ס' מו): יא כדרכו משלל רוב ראשו ואחורו רוב ראשו משתלל פדחתו. ושם בגמ' מבואר דעל כל פנים בעינן גבי טעיות עין דעיגונא הכרה וס פדחת. אלא דפלגי שם חרי לוינשי או מחמירין בעיגונא להכריז גם פ"פ. עם החוטם מוראוייתא או רח מדרבנן. ואי אמת דסגו בחלי לורחו ח"כ היו נמי חלי פדחת וח"כ גבי טעיות סני בחלי פדחת לחוד וח"כ איה רוב ראשו בחלי פדחת. אשר ע"כ בודאי מוכח דבעינן כל הפדחת וה"כ בעינן כל הפ"פ עם כל החוטם. אשר ע"כ דברי העגל הוא לא מעלין ולא מורידין כלום. אלא דלריכין אס לדון על דברי השאטניק שאמר שהכירוהו גם אחר שהולאורו מן הרקק והי' מושבב אפרקיד והיתה לורחו

קול וכו' כ"ע מודים וא"כ אי משכחת ברייתא דלון משולין עפ"י
 בת קול בשום ענין כ"ס היא ולא הליכא דכ"ס לשום תנא בעולם.
 ועפ"י י"ל הא דק"ל דמשולין עפ"י ע"א היינו משום שהוחזקו
 להיות משולין מפי עד כ"י וא"כ אין לנו חלא מה שהוחזקו עד
 ממש חבל לא בת קול. מיהו במשעט דללמון מודו כ"ע ומשום
 דחילא הוכחה לבת קול חבל בת קול בלא הוכחה לא סמכ' עלי'
 לפי מילי דק"ל במוחקו והא דקתני במשעט דלחד שעמד על ראש
 הבר שהשירו ח"א היינו למ"ד דמשולין עפ"י ע"א בכל גווני. חבל
 לפי מילי דק"ל במוחקו אין לנו חלא מה שהוחזקו בדקתני במתני'
 ומילי דלא הוחזקו לא הוחזקו. ועפ"י י"י יש ליישב דברי הש"ע כאן
 דעפ"י כ"ע מודו הוכח דחילא הוכחה להקיל סמכין עלי' חלא
 דהתם שמתלו חלם במקום שאמר שהוא הוי הוכחה טובה
 והכא לא ללו דהכחיהו כשנמלכוהו חלם ג' עפ"י לא היה הוכחה
 כ"כ כי לא טע עפ"י הקול בלתי מקום מת חבל עתה שהכחיהו
 וכו' ג' ויזים שפיר חלמי' דהוי הוכחה דליכר הוא בחוליו. וא"כ
 טעם הש"ע נכון מזה כעין פסחור ופרה :

(בב) **מיתה** לריסו חלו לשום לב על העדות מהכרת הבגדים
 ויבאר ענין דהשם שאלה. ומהלך יש לרין חס
 השם שאלה הוא חס דלוריתא או דרבין. ורמיהו למרן הנאמן
 הקדוש מור"ם ז"ל ב"ל סי' נ"ח הרבה להקור בזה וכו' וכו' דהשם
 שאלה הוא דלוריתא. ורשומה דכיוו' הוא דלי חס שאלה דרבין
 ח"כ למה הולך לומר בס' נופי דלחוד ונון לימא לעולם בס'
 ביעים ורבין החמירו כמו שהחמירו בשאלה וכן מוכח מהא דפריך
 חמור בס' חוכך היכי מהדרין ולי חס שאלה דרבין מחי פריך
 הא באבדה לא החמירו חלא באיסורא דלשת חס. והנה קשייו
 הראשונה קשה ביותר לרעת הרמב"ם דמבאר בהל' נחלות (פ"ז)
 דס' מועדים לענין ממון חלא דבעדות נשום החמירו בהם משום
 איסור כרת וכן מבאר מדברי הרמב"ם בהל' גזלה ואבדה (פ"ג)
 דס' דלוריתא וכו' ה"ס חס ואף שבהל' גירושין לא כתב כן
 וכמה שהעיר הב"מ מ"מ דברי הרמב"ם ודלי הכי משמע וכן הביטו
 רוב האחרונים. וא"כ קשה קשיית רבינו ז"ל לימא בס' ביעים
 ורבין החמירו. וזהו בלמית חמירה עלומה שעמדו עליה כל
 האחרונים חמנס לעז' נראה דהרמב"ם ס"ל דסוגיא זו חלא
 לשיטת קמא דבטורות (מונ) דהכרה מדלוריתא בפרתה לחוד
 ורבין הס' שפירכו פ"פ עס החוטם. והנה במשנה דבעדות כחוב
 אין מעידים חלא על פ"פ עס החוטם ח"ע ש"ס סי' בנפול ויכליו
 משמע דבפרתה לחוד לא מהני חפי' בליקוף סי' בנפול או בנפול
 והקשה לגמ' לומר דבפרתה דהוי הכרה מדלוריתא וגם ס' לחוד
 מהני מדלוריתא ומדבריה ויחזירו חפי' בליקוף פשוטיו. ואלת
 ויכרו לומר או דס' דרבין או דס' דהמני' בלחוד ונון. וא"כ
 מיושב הקושא ג"כ משאלה דלי' מימא דהשם שאלה הוי רק דרבין
 ח"כ איך נחוש לשאלה בהכרת פרתה דהוי הכרה מדלוריתא וע"כ
 דהשם שאלה מדלוריתא חבל לשיטת בהר"א דבטורות שם דהכרת
 פנים מדלוריתא בענין פרתה ופ"פ עס החוטם שוב ח"ל שפיר דס'
 דלוריתא וגם לשאלה ל"ח מדלוריתא חלא דרבין החמירו :

(בב) **אלא** דלפ"י קשה לי מה הולך רב' לרחוק בדעת
 הרמב"ם שהשמיט מהלכה הא דעמד על ראש
 הבר והכרי דברי הנ"מ שכתב בשנן חפשי סבור דעת הנאמן
 ללא ברייתא דבבבא דבבבא דלחדי' הוי יבול להשיעטו דין זה
 בעיר וכמ"ס כ"ע ופי' הנ"ל י"ל בפשיטות דהשמיט הרמב"ם דין
 זה משום דק"ל כהוחזקו וכו' ואלו י"ל דלפ"י דבב' לא נחת לזה
 מ"מ כ"ע כון לזה ודוחק וכן י"ל בלחוד חלם קלח. והיינו
 דהריב"ש הוכיח מסוגיא הניל' דלא בענין קישור דברים ואפי' חס
 חומר העני' כ"ע מ"מ הוי מסל' דלח"י כי פריך התם וליחוס
 דלמא דה"ל למפדך דלמא עני' ופסולו עדות ואפי' י"ל
 היינו ששמיט המשיך הראשון שאומר מת פלוני הוא מסל' .
 חבל בקול שאלה בעיר שפיר חילא למיחוס שאלה עדות אפיקוס
 או נכרי. מיהו מדברי הרמב"ם והש"ע מוכח דהא דפריקין וליחוס
 דלמא דה"ל היינו במשעט דלחד שעמד על ראש הבר חבל
 במשעט דללמון לא קשה כלל מדלא הליכיו כלל בציחא דבבבא
 והיינו ע"כ משום הוכחה דנמלו חלם דמשיעט להקיל. והיינו טעמא
 דהמחבר שכתב דהכחיהו כשנמלכוהו חלם ג' נכ"ע מהני הקול
 דלא גרע ממשעט דללמון. ודעת הס"ז ג"כ דהש"ע הקיל בזה
 כהריב"ז חלא מעטמיה חלא משום לירוף הקול וההוכחה
 שהקיל אחת :

(בב) **מירה** כל זה נוח ליישב דעת הרמב"ם דל"ל שפיר
 דמכרת ס' דלוריתא מסוגיא דב"מ והא דקאמר
 בלחוד ונון הוכחה לומר כן לשיטת קמא דבבבא חבל לשיטת
 בתרא ב"ל לזה. אך משאלה כיון דלשיטת קמא עפ"פ מוכח דהשם
 שאלה דלוריתא מהני תורה לשיטת בתרא חלם כן ולימא דכ"ע
 מודו בזה דלי חיש' לשאלה הוי דלוריתא וכו' להביא רמיה
 מסתמא דנמ' דס' דמסבירא ל"ח לשאלה מדלוריתא. והוא
 דבב"מ (כו). אמר רבא חמור דבור ל' יבדה ושה דאבדה לר"ה
 קשיא ט' ופריך ודלמא לסימנין הוא דלחא דליבשיל לן כ' כב
 רהוגא שה דלפי' בס' מהדרין. ומשני אמרי מדקתני לכו תנא
 לסי' גבי שאלה כו' ש"מ דשה לאו לסי' חלח. ולבסורה קשה
 איך מלינו למימר דשה לסי' חלח והא חלח אמר בענין בליבשיל דס'
 דלוריתא עד דכחיש מהני מחי לכו בסי' ל' לשאלה הוא מדלוריתא
 אי דרוש חלח דס' ח"כ שה ל"ל לסי' ולי דרוש חלח בעדים ח"כ
 סותר לסי' דלוריתא חלא דוקא דרישה בעדים. וכ"ל דלא דרש'
 כלל מעד דרוש חלח ח"כ למאי חלח כלל. וי"ל ע"כ דער דרוש
 חלח היינו לעולם בעדים וסבא דליחא סי' וכו"ל ח"כ מחי קמ"ל
 פשיטא כיון דכחיש שה לסי' ח"כ הוכח דליחא סי' בענין רמיה
 אחרת ויהיינו ע"כ בעדים וי"ל ע"כ דקמ"ל דלפי' חלח סימנים
 בבגדים חיש' לשאלה ולא סימנין עליהו. חלמא דלי לאו קרא
 מסבירא חלמא דלי' לשאלה מדלוריתא דל"ל דיש לחוש מסבירא
 לשאלה קרא ל"ל. ובה דנהא ג"כ מה שהביא מרן ז"ל רמיה מחוס.
 רמב"ם ופשוטא ורמ"ז דלמ"ד חיש' לשאלה הוא מדלוריתא.
 ד"ל דהתוס' וימכרין וכו' לשיטתיהו דלמסקנא ל"ח לשאלה וכו'
 בתש' משכנתא יעקב ס' ט'. וא"כ ח"ש הסוגיא דב"מ הניל' :
 חבל הפוסקים דס' דחיש' לשאלה ע"כ מוכח מסתמא דנמ'
 דב"מ דעכ"פ מדלוריתא לא הוי חיש' אי לאו קרא וכו' :

(בב) **עוד** י"ל לך היתר בזה עפ"י דברי הס"ז (ו"ד סי' ט"ז)
 שהביא רמיה מהא דהרשב"א מהמור כס' ג"י .
 ולמה לא נאמר חוקמ' בחוקת חיים והשתא הוא דמת חלא ע"כ
 משום דכיון דנמלכוהו מת חלמי' מתחתיהו היה מת שכל הטומאות
 כשעת מליהם. והנה הכא דנמלכוהו בבגדים שם דוד בעל חשה
 זו וחלו לריסו לרין בזה מכה שאלה שהשחיל בגדיו לחסר חלח
 והנה חס נאמר כן ודלי מוכחה להיות היתיה מלחמיה חלמי' נאמר
 דוד עלמו נהרג. דלאו בדרד עלמו טובל לומר מיד שהעלים
 מעיניו מת. ומש"כ חס נחוש לשאלה ע"כ לרין להיות בשיחיו
 וכן עד שנקרה לו האש האחר ששאל ממנו חס בגדיו. והשתא
 ממ"כ אי חלוקין בזה חוקה דמשקרה נמא השתא הוא דמת ולי
 נמא דבחר שעת מליהם חלמי' ח"כ נמא דנס חוקה כשנמלכוהו
 דוד מעיניו נהרג ואלתה שבע ע"כ היה דוד עלמו דלא הספיק
 עדיין להשחיל בגדיו לחסר. וא"כ חס נחוש לשאלה ונחוש ג"כ
 שחל היה לפני ג' ימים והיו כל השש אחת סותרת הצרתה .
 וגדולה מזה דעת עבודת הגרשוני דהוכח דחילא הברה בבגדים
 מעדין חפי' חלמי' ג' ימים. וכן דעת הגאון מהר"א מליסא בעל
 חו"ד במבאר בחש' חמרת שנהא סי' י' בדברי הגאון מהרש"א :
 חלא שהגאון מהרש"א ז"ל פסק שם בדבריו. ונ"מ מסיק להחיד
 בליקוף עוד לדרי היתר וגם נאמן בעל חמרת שנהא חלם שם שאלו
 לא ה"י שם רישא אחרת שנהא וגם שהעדים לא הכירו אורו
 חוקה היה רמיה לסמוך על הברה דכליו ועל הפוסקים דלא חיש'
 לשאלה כיון דחילא ללחך גם העב"ע דלאחר ג"י חלא שהיה שם
 הרישומות הניל' :

(ל) **שוב** י"ל דיש להבין דברי התוס' יבמות (קב) ד"ה
 בלוי שכתב וי"ל דלא חיש' לשאלה חלא בדבר
 איסור חבל בזמנין ל"ח לשאלה כו' ודל"ל ח"כ מחי פריך כו' וי"ל
 דפשיטא ליה ודלי חפי' אי חיש' לשאלה מה"ס חבל מדרבין ל"ח
 לשאלה

ולא בס' בנשים ומשום חומרא דח"א וכן מהא דפריך חמור בסמיני אוקף היכי מהדרין? ולא משני דהוי מדרבנן ובאברה לא מחמיר רק בח"א? והוא עפ"י מ"ש הפני יהושע דאי יליפין סי' משמלה והוי כמפורש בחזרה שוב אין לומר במה שמשמש בחזרה להחזיר שחמסם החמירו. ולזה אי' סי' דלדוריהא ע"כ ז"ל מחמי' דלדון וגון ופריך שפיר מחמור בס' אוקף דאי מקרא דרשי' דלא חיישי' לשאלה שוב אין לומר ג"כ דרבנן וחמירו שוב מלאחי כן במה"ל במה שמיישב שיטת הרמב"ם בחריכות בסברא זו. אבל כיון דמשני אוקף לא משאלי אינשי ז"ל שפיר דחיישי' מדרבנן ולא מדאורייתא. ובהו"ל ליישב דברי הרמב"ם במה שחפס חמור בסמיני מדרשת ושינה משלון הגמ' שחפסו חמור בסמיני אוקף וכבר עמד בזה הגב' סי' ל"ב חמס' לפי ה"ל י"ל דהא דלחמור חמור בס' אוקף היינו משום דס"ל דלדוקף לא משאלי ומדרשת משאלי אינשי (ובמ"ש גם הוב"ב כן) והשאת אי' הוי חמור חמור בס' מדרשת שוב לא ה' אפ"ל דחיישי' לשאלה מדרבנן. וע"כ אמר חמור בס' אוקף ואין ראי' מקרא דל"ה לשאלה משום דלדוקף לא משאלי והשאת י"ל שפיר דלחמור מדרשת מהדרין אף דנבי עינוגא חיישי' לשאלה והיינו משום דחשש שאלה דרבנן ובאברה ל"ה רק בשנוגא משום חמור ח"א'.

(לג) עכ"פ

איך שיהי' הפי' בגמ' מ"מ מוכח ממסקנת הגמ' בב"מ נבי סי' וממחמי' דמלא פירות בכלי חדא מחמירי' או דלא חיישי' לשאלה כלל או דלא חיישי' היינו רק מדרבנן אבל מדאורייתא ל"ה ומלאחי ברה"ש פ"ק דב"מ מחמירי' דמלא בחפיסה או בדלוסקמא דמחזירין עפ"י סימני הכלי אע"פ דחיישי' לשאלה ביצמות ה"מ לנעין איסורא אבל לנעין ממון ל"ה לשאלה ואפי' אי חיישי' לשאלה מדאורייתא מ"מ יכולין לתקן לנעין ממון שלא נחוש כמו שחקנו להחזיר ע"י סימונים אהל סי' ל"ד עכ"ל הגה מלשון ז"ל משמע דחיישי' מסופק אי חיישי' לשאלה מדאורייתא או מדרבנן וי"ל דהיו לשיטתו אולי שסובר דסי' דרבנן דלא נפסדא היצבעי' משום דח"ל עד דרוש אחיך בעדים. ואע"פ דהרא"ה ממתני' לא נראה דפריך רבא מי נחח ל"י ללוה לאהדורי למלוה ע"ז כתב הרא"ה דאף דרבא לא ידע השעם מ"מ יאכנו ידעו למה תקנו ליהדורי בס' בשערות. וא"כ כמו כן י"ל גבי שאלה דהס ידעו השעם מפני מה לא נחש לשאלה אף דחנן לא ידעין דלא שייך נחח לבטל אברה ובודורי שחזרו ז' ש' הרא"ה הוא דוחק ועיקר בנחונא לתי' שני שם דמיייר לז"מ בעב"ש. ומ"מ כיון ש' גם התי' הראשון ע"כ לו קאת אפסן גם בשאלה אולי חיישי' מדאורייתא לשאלה. וכן נראה מלשון ש' ואפי' אי חיישי' לשאלה מדאורייתא. היינו אפי' אם נדחוק עצמנו לומר כן.

(לד) ואחרי

אשר נחברר לנו בע"ה כי יש סברא גדולה לומר דלפי' המחמירים בשאלה היינו מדרבנן לכן יש ללמד להקל בשאלה בכל מהי' דלפסר. והנה הפני' כתב בב"מ בסוגיא דסי' דהא דחיישי' לשאלה היינו צותן סימונים בכלי דליכא תרתי לריעותא דלמא אחרימי' אחר בזה' סימני' ודלמא השאילו לאחר אבל הכירו בצב"ש דליכא אלא חששא זו בלבד דשמא השאילו לאחר ל"ה והא דפריך ל' מקרא דחמור בס' אוקף ולא מוקי ל' בעדי אוקף כדלוקף לעיל משום דמשמע ל' דאי סי' דלדוריהא מחמירא קרא דחמור אחי מני לסי' אוקף. ועיין מה"ש ס"ק פ"ז שהביא סברה פני יהושע ופלפל בה ליישבה היטב. אך אח"כ סתר סברא זו ממ"ש החוס' ביצמות (ק"ב) וגישין (כ"ה). דלפי' מכיר ההפיסה או הרלוסקמא בצב"ש ע"כ חששא דשאלה וכו"מ צבור ושו"ע סי' קל"ב ולעג"ד נראה דמהא לא תברא. דהנה הא דחיישי' לשאלה בס' ולא בצב"ש נרעת הפני' הוא משום דלע"ז דסי' דלדוריהא וח"כ לא שיה דמחמירי' סי' כס'. וכן דלא חיישי' לשאלה לחור דלא שיה אכל מ"מ בהפסקה שני המיוסטים יחד דחיישי' דמיקרי' סי' כס' ואברה דבדר הגשאל חיישי' לכו והנה הסם במלאו בחפיסה ובדלוסקמא ומכיר ההפיסה ובדלוסקמא בצב"ש דמקשו החוס' דניחוש לשאלה ומשני דידוע לו שלא השאילו וכן הוא צבור ושו"ע. הרי כתבו שם

(ח"ב) חית

לשאלה אבל קשה היכי מפקין מקרא כו' מיהו למסקנא ח"ש דל"ה לשאלי' אפי' באיסורא עכ"ל ולאברה יש לתמוה מהי' בעו החוס' במ"ש בסיום דבריהם מיהו למסקנא כו' פשיטא כיון דמסקין דל"ה לשאלה ל"ק ולא מידוי ומאי אשמעין החוס' בזה. וג"ל בע"ה דלכאורה תי' אילו עולה יפה לפי סוגיית הגמ' בב"מ (כ"ז): דמסקין בצעמא דמהני סי' באברה אפי' אי סי' דרבנן משום דניחח לבטל אברה למויבב סימנא ומסקלי' מידע ידע דעדים ל"ל ומימר חמור כו"ע לא ידעי' סי' מובהקין דידע כו'. ולפי"ז הנה לנעין שאלה מאי נוחחא אוקף הא בעל הכלי ידע סי' מובהקין. וע"כ ז"ל דתי' החוס' לא ח"ש אלא לרב ספרא שהי' רולה לומר נחח ל' למולא אברה והוי סבר דלח"ל נחח מולא אברה דהדרו ל' בס' משום דאי לא נחח בס' יסאר למולא אברה ע"כ ח"ל' בתרי' חלצי' י"ל ג"כ דל"ה לשאלה מדרבנן משום דניחח שאל' יאכר פירות בכלי יתן סי' בכלי ויחזרו לו. אך ח"כ לפי מהי' דפריך ל' שם רבא ל' ספרא וכי ארס כו' ומחמיר נחח ל' לבטל אברה כו' לא ח"ש תירוק החוס' כנ"ל וע"כ כתבו שפיר דלפי המסקנא דיצמות אפי' באיסורא ל"ה לשאלה. וא"כ אחי' המסקנא דב"מ כמסקנא דיצמות. וס"ד דיצמות הוא לפי הס"ד דר' ספרא. ודברי החוס' משובלים במילתא:

(ר"ה) ולפי"ז הנה יקשה להפוסקים הסוברים דחיישי' לשאלה ממלא פירות בכלי דהיינו קשיית החוס' דניחוש לשאלה. ומסקנת הגמ' בב"מ דניחח ל' לבטל אברה לא שייך בהשגח' לשאלה כנ"ל. האומנם ראייתו בש"ך ח"מ (סי' ס"ה ס"ק כ"ו) שכתב דתי' החוס' בדמיון ל"ה לשאלה מחמת הקושי' ממלא פירות בכלי אינו מוכרח דל' דמייירי' בכלים דלא מושלי' ח"ש דמכריז סחם פירות מלאחי' או חמור בכלי פלוגי מלאחם. והא דפריך חמור בסמיני אוקף היינו משום דמשמע לגמ' דסחם חמור הוא עם אוקף זהו תכן דבריו בקיצור ולעג"ד כל זה אינו שיה' לדחות קשיית החוס' שלא הונה להס' ולהרא"ה ועוד הרבה מחברים בס' ח"ש שהביא בח"ה לתרץ כה"ך משום דמ"ש בכלי דלא מושלי' ח"כ למה מחלק בין פירות מספורות לפירות בכלי לפלוג דירה בפירות בכלי דלא כן בכלים דמושי' הרי אלו שלו. ועוד דקתני פירות בכלי או כלי כמו שהיא ח"כ כמו כלי כמו שהיא אין חילוק בין כלים דמושי' לכלים דלא מושלי' דומיא דהרי גמי כלי דמלא פירות ג"כ אין חילוק בין כלי דמושי' לכלי דלא מושלי'. ומ"ש בתי' ח"ש דזהו מכריז פירות מלאחי' וזה חמור בכלי פלוגי ח"כ זה עיקר חוס' שמאלן בכלי ח"כ הא דדייק מלא כלי ולפניו פירות הרי אלו שלו. אמאי כיון דזה נותן סי' שהי' פירות בכלי כו'. ח"כ הרי מוכח דהפירות מכלי נעלו מיהו יש לדחוק כיון שלא נמלאו הפירות בכלי לא הוי סי' מה שאומר שהי' בכלי והס' נמלאו סמוך לכלי. אך אומנם הוא ז"ל כתב ג"כ אמלא בחפיסה או בדלוסקמא דהסי' הוא שמאל בדלוסקמא. ומ"ש החוס' דדרך להציג שטרות בדלוסקמא כ' פ"ז דחין הכרה להניח דוקא בדלוסקמא דה"ל יכול להניח בחפיסה או בכלי אחרת וזה ברור. וע"ז קשה דא"כ בחית של יין ושל שמן כו' הרי אלו שלו (כמ"ש ב"מ כ"ב) ואמאי יכריז שמן ויין והלא יתן סי' שהי' בחצות ולא בכלי אחרת וב"ת דדרך היין להיות דוקא בחצות ח"כ מהי' פריך ממתני' דבי' יין וכדי שמן חייב להכריז כיון דחין דרך להיות היין בחדים כמו בחצות הרי סי' מה שיה' חמור בחדים ולא בחצות והלא מכריז רק שמאל יין או שמן אלא ע"כ דבעינן סי' בנזק הכלי גם מ"ש דה"ך דדרך החמור מסתמא להיות עם אוקף לא ח"ש לפי מה שהוכיח הגב' סי' ל"ב דדרך יותר שיהי' החמור במדרשת מנאכף. וא"כ דבי' החוס' שפירין וקיימים ואין לגמות מהם והשאת יק' להפוסקים דחיישי' לשאלה וע"כ ז"ל לדידהו דחשש שאלה הוי מדרבנן רק באיסורא ומשום חמור איסורא כרת אבל כממונה:

(ר"ב) באופן אחר יש לדחות הרא"ה שהביא מרן ז"ל דחשש שאלה מדאורייתא מדרבנן בס' דלדוקף וגון

דסי' דרבנן ל"ח לשאלה משום דליכא הכרח ממתני' א"כ ממיילא דגס לנישגא דסי' דאורייתא ל"ח לשאלה מביין דמשיני שמייה אחרינא כליו בחוורי וסומקין אלא ע"כ דס"ל דאפי' בזין הכרח ממתני' ס"ל להני פוסקים דמלמא דמספקא להו לחז"ל הוא חי חיישי' לשאלה חי לא ולכן משיני בגמ' מתני' בכל גווני. וח"כ כיון דמלמא דמספקא הוא חי סי' דרבנן איכא לספקי טפי. ופי' דבריו בתי' קושיית הטוב' היינו דאם הי' הכרח מתמור דמהדרין בסימני חופך אז הי' הכרח לומר דל"ח לשאלה וחי לחו דכליו בחוורי וסומקין הי' הכרח ממתני' דסי' דרבנן והי' מוכח דאפי' ל"ח לשאלה אבל מכיון דמשיני בכלים דלא מושלי א"כ חין הכרח דחי סי' דרבנן ל"ח לשאלה והדבר בפסק עומד :

(ל"ח) ובאמת לעי"ד נראה שהדבר זר לומר דהש"ס מסופק חי חששא דשאלה ל"ס ודמיו לסימנין מובהקין ביותר דל"ח לשאלה אפי' חי סי' בנזנים דרבנן. או דחששא דשאלה אלימא טובא וברע מסי' בנזנים חכן גס מה שפסקא בעל מה"ל' היא קושיא אלימא מ"ל' להפוסקים דחיישי' לשאלה מאחר דחי' סי' דרבנן ל"ח לשאלה משום דאין הכרח ממתני' א"כ גס לנישגא דסי' דאורייתא חין הכרח דל"ח בכלים דחוורי וסומקין והיא בלחמת קושיית הב"ש קשה מאוד בזין פותר. אמנם לפי הכ"ל הדבר נכון דפריך בגמ' וחי חיישי' לשאלה (לנישגא דסי' דאורייתא) חמור בסימני חופך היכי מהדרין. ופי' הדברים דכיון דסי' דאורייתא א"כ חמור ע"כ אחי לסימני חופך והיכי מהדרין כיון דאיכא חרי חששי חששא דשאלה וחששא דלמלא אחרמי סי' כסי' אש"ג דחוורי ומושטיו מיהו סי' פותר. אמנם בזהדי כנ"ל. אבל חי סי' דרבנן יומא דלא א"ל בעדי חופך ול"ח לשאלה משום דחששא זו גרוע מחששא דלמלא אחרמי סי' כסימנא. ולכן אף דסי' דרבנן מ"מ ל"ח לשאלה. והשאלה י"ל בלחמת בסי' כליו מספקא לגמ' אולי חיישי' לשאלה כיון דאיכא לזרף גס חששא דלמלא אחרמי סי' כסי' ופי' חי סי' דאורייתא ובש"כ חי סי' דרבנן ובעינין סי' מובהק ביותר דאפי' בלא חששא דשאלה חיישי'. והוא דמספקא להו בסי' כלים היינו אף דאיכא לשטוי כלים בחוורי וסומקין ולכן ס"ל להפוסקים דחיישי' לשאלה. אבל כל זה לא הוא רק בסי' בכליו אבל בטב"ע דכליו דהיינו עדי חופך אפי' חי סי' דרבנן ל"ח לשאלה דחששא דשאלה לחוד הי' כסי' מובהקין ביותר דל"ח לשאלה אחרמי סי' כסי' :

(ל"ח) אף הנה לפי' חס בלחמת חין מושטין לשאלה אלא בסי' בנזנים אבל בטב"ע לא ח"כ מאי נפ"מ מהפוסקים דחיישי' לשאלה אלא ס"ל ג"ל להלכה דסי' דרבנן. וא"כ לא שייך כלל חששא דלמלא דאפי' בלאו חששא זו לא סומכין אסי'. והיינו הרא"ש והטור ולדעת הרב"י גס הרא"ף ורמב"ם. וכן אמת שמדברי הרמב"ם והרי"ף לא מוכח כ"כ שהם סתמו דברייהם ואפי' נפרש כדעת הב"י דמסתמו משמע דס"ל חששא דשאלה מ"מ לא מוכח אלא דלא סומכין אסימני גופי וכליו יחי' מאיזה טעם סיה' חי משום דסי' ל"ד או משום דחיישי' לשאלה. אבל הרא"ש כתב להדי' בחשו' סוף כלל ג"ל הוצאה עבור סי' ק"ח דחיישי' לשאלה אף שהרא"ש פסק דסי' דרבנן דלא נפשטא האביבע' בב"ח וא"כ למה לו חשש שאלה אלא ע"כ דאפי' טב"ע לא מהני בכלים וגם דמשוין הרא"ש שם נראה דחיישי' דבכרה בטב"ע אך אינו מוכרח כ"כ כי אף שכל הכירו מלבושיו מ"מ י"ל הכרה עפי' סי' ובסור סי' קל"ב מפורש דטב"ע בכלי לא מהני אלא א"כ יודע שלא השאילו :

(ל"ח) אף הנה בלחמת נראה לי מדברי הטור להיפך דהכא בסי' י"ח כתב אפי' יש להם סימנין בגופו וכליו חין סומכין עליהם חס חין מובהקין משמע דמובהקין מיהת סומכין עליהם אפי' בסי' כלים וא"כ זה סותר למה שמפרש דבריו בסי' קל"ב דאפי' סי' מובהק וטב"ע בכלי לא מהני חס לא שודע שלא השאילו. אמנם לפי הכ"ל יומא דהכא שם גס דמהי טב"ע היינו דוקא כשמלאו בעצמו כמ"ש שם הטור ומשום מינו כמ"ש בחוס' כנ"ל ואיכא נמי חרי חששי כנ"ל. ולכן לא מהני

שם החוס' דהא דנאמן בטב"ע כשמלאו הוא עצמו ואל' מינו. והנה מובחר בכליו מינו דבטענה דלא שכיחא לא אחר' מינו אלא דמינו לא עדיף מרובא ושכיחא והיינו דכמו דאיכא מיעוטא היולא מכלל הדבר הי"ח איכא דחיה לי' מינו ומשקל. והשאלה גס החס איכא דחיה לרישוא ולירוק שני מיעוטא דשמא משקל אף דל"ל מינו. או שמא השאילו לחס. ודפרי מקשו החוס' וח"כ אחי מדברי החוס' חין לסתור סברה מני יהושע הכ"ל. אך שביח בעל מה"ל' שם עוד מדברי הרמב"ן בש"מ שכל על הא דפרקינן בב"מ חמור בסי' חופך מיוחס לשאלה דה"ה בעדי חופך חיישי' לשאלה אלא דלרמב"ן חין חלוק בין טב"ע בכלים לסימנין :

(ל"ח) אף אמנם נ"ל דהכרח הרמב"ן לפרש כן דבעדי חופך איכא נמי חשש שאלה דא"כ לימא בעדי חופך אבל דעת החוס' חין נראה כן דהנה החוס' כ' (ב"מ כ"ו.) ד"ה בעדי חופך פי' חי סימנין לאו דאורייתא. פי' הפני יהושע דהוקשה להם מאי רבוחא בסי' יותר מבעדים בין כך ובין כך איכא חשש שאלה ובשלמא בגופא דשמלה שייך למתני לא זו אף זו לא מצעי בעדים אלא אפי' בסי' אבל בחופך איכא רבוחא בסימנין יותר מבעדים. והפני' סותר בזה א"כ דבכלים בעדים איכא רק חששא אחת שמא השאילו ובסי' איכא חרי חששות וא"כ הי' רבוחא בסימנין ושייך בזה לא זו אף זו. ועוד חיד יאמר אבל חמור בסי' דחופך אימא לא מהדרין דא"כ הי' משמע דבעדים מהדרין אף בלאו קרא דחמור זה וודאי אינו אמת. ע"כ נ"ל פי' דברי החוס' דבלחמת קשה מאחר דבלא קרא דחמור הי' אמינא דגס בעדים חין המחירין א"כ כי כתוב חמור אימא לרבוח חמור בעדי חופך ואכתי מנא ידע דגס בסי' חופך מחזירין מחד קרא. וע"כ ס"ל להחוס' בפי' הסוגיא דהנ"ל ס"ל דחי' סי' דאורייתא איכא למימר כלל דחיישי' לשאלה בעדי חופך וכן הסברה נוחת דהי' הכי בלא חיישי' בסי' בגופא לרמאות שמא שמע הסי' מבעל אבדה והולך וטותן סימניו הי"ח חין לחוש שמא השאילו חופך לאחר וטותן סי' החופך על חמור שאינו שלו. והשאלה חי סי' דאורייתא ע"כ נ"ל דחמור אחי לסי' חופך דהשאלה איכא בחופך חרי חששי שמא החופך הוא נמי של אחר והוא יודע סימניו שמא השאילו חופך לאחר ותחרי רישואה חיישי'. והשאלה שפיר יקשה מאי דקאמר בעדי חופך כיון דאמר תחלה שמלה הי' אמינא בעדי שמלה וסי' שמלה וא"כ סי' דאורייתא וליכא למיחש לשאלה בעדי חופך כנ"ל וע"כ פירשו דקאמר בעדי חופך היינו חי סי' דרבנן :

(ל"ח) נמצינו למדין מזה דלשיטת החוס' תלי' סברה הפני' חי סי' דאורייתא או דרבנן דחי' סי' דאורייתא חי ל"ח לשאלה בלחמת עדים בטב"ע אלא דוקא בסי' וחי סי' דרבנן חין י"ל דאפי' בעדי הכרה בכלי חיישי' לשאלה. אך מאחר דכל עיקר חששא דשאלה אינה אלא לסברא דסי' דאורייתא. ממיילא ליכא למיחש לשאלה כלל ביש עדים על הכרה הכלי בטב"ע. אמנם לכאורה זה לא ח"ש אלא לסבר' מהר"ל מפרש דהמובא בב"ש ס"ק ס"ח דחששא דשאלה היא רק לנישגא דסי' דאורייתא ומוכרח ממתני' דחיישי' לשאלה אבל על סימניו דסי' דרבנן ל"ח לשאלה. אבל לפי דעת הב"ש שם שכל על סברא זו דאין מוכרח כי י"ל לפי אוקימתא דסי' דרבנן ובעינין סי' מובהקין ביותר אז ממיילא חיישי' לשאלה דבעינין סי"מ ביותר ואם יש חשש שאלה חין ליכא סי"מ ביותר. והביא רח"י מדעת הפוסקים דחיישי' לשאלה וק' ה' לנישגא דסי' דרבנן ל"ח לשאלה ולנישגא דסי' דאורייתא נמי איכא סימניו דל"ח לשאלה ומתני' בכלים דחוורי וסומקין אלא ע"כ כנ"ל והיינו דלנישגא דסי' דרבנן וודאי חיישי' לשאלה אך הטוב' הביא רח"י לדעת מהר"ל מדפריך וחי חיישי' לשאלה חמור בסי' חופך היכי מהדרין. ואם איכא דכדרי הב"ש דחי' סי' דרבנן וודאי חיישי' לשאלה לימא לי' ולפעמיך דסי' דרבנן פשיטא דקשה חמור בסימני חופך היכי מהדרין. ורחיזי במה"ל ס"ק ל"א שפסקא על דברי הטוב' נהי דכן הוא מ"מ יקשה להפוסקים דחיישי' לשאלה אחי' הא לנישגא

כח"ר בודלוי שה' כותבים עיקר עדות כו. ואל"כ זה הוכחה שאין בעדות זו ממש ומנא אמינא לה מההיא סוגי' דסנהדרין (ח'): אביי אמר דכ"ע חייש' ללעז כו' הב"ע כגון דלחצרו בה סתם כו' ופירש"י כגון שהביא עדים בתחלת הדין דלחצרו ליכא למיחש לסתמי אחריו כו' הרי דמכיון שהביא עדים לדון דיש בהם קצת ריעותא אמר' אלו ה' יודע מעדות טובה מזו הוי מייח' לכו. ובש"כ הלא דלומדת עדות על הבגדים שגמלאו בקוואטיר שלה שחם ה' לה עדות טובה כו' שנים מעידים שרלו שהוליו את הגטבע מהגדר והביורו חזקף שלא היתה מעלמת עדות טובה כו' מהב"ר דפרט שראה שאין עדות זו מספקת להחזיק ואזכר שמה על העדות הזאת שמכחם באתה לפאלק ומכרת עתה לאחר ח' שנים: ואף שהחוס' חלוקים שם על רש"י וס' דחייש' לעדים אחרים כשלא הומו מ"מ כ"ד עדיף עפי' וי"ל דלפי' החוס' מורידים בזה:

(ג) זאת ועוד אחרת קמוצא תיוהא בזהאי עדות דלא מוכר כלל בעדותם שמעידים שמה דברור. ועיין חשבונ' טובי' (ס' כ"ח) דלפי' באומר מה חייש' דרדמי בכה"ג בע"א ועיין בפ"ח ס"ק ק"מ שהביאו וכו' כי כמה פעמים שמעתי בנעצבים שמעלים אותן מן המים כו' ואף דבשני עדים ל"א דלמרי דרדמי לרוב הספקים מהיו צעיקן עכ"פ שיעידו בדבר דברור על המיתה. וכאן לא העידו כלל בדבר דברור. וכ"ח שנקר' גם העדות של הפתקא שהגטבע נקבר. וא"כ שם בזה משום דבר ולא ילי דבר דהשנים שאמרו לה שהעידו לא אמרו רק שבעלה נעצב והוליוהו. ואחרים אמרו שהגטבע שהוליוהו הוא מה ונקבר והוי חזי דבר (ובש"כ ס"ק כ' הביא בזה מחלוקת האחרונים מספר יסודות יעקב ואזכר בידו כעת לעיין (ז) ומלבד זאת הנה דעת הגב"ר שם בחשו' דהא דבשני עדים ל"א לדרדמי ידוע כששנים מעידים לפני הב"ד והוי עדות של חורה אבל בע"א מפי שנים דלא סמכין ענ'י אלא משום קולא דרבנן שפיר חייש' לדרדמי:

(ד) והנה לעיין ריעותא הראשונה י"ל דהא אמר' דסנהדרין (ל"א): לגומס מבזוי רח' וסותר עד שיסתחב טענותיו ויאמרו לו הבא עדים ואומר אין לי הבא רח' ואומר אין לי רח' (ועיין תש' הרא"ש כלל י"ג ס' כ' וברמ"א הו"מ ס' ד') אלמא אף שלא הביא תחלה עדים אלו יכול להביא אח"כ ומשמע שאפי' הביא עדים תחלה והוכחו צדיקות וכיוצא בזה מ"מ אין זה מוכיח שאין לו עדים אחרים עד שאומר צדיקם וא"כ קשה לכא' מאי דמשמע בסוגיא דסנהדרין דחוששין ללעז דאם הביא תחלה עדים טובי' אינו יכול להביא עדים אחרים. ועב"כ ל"ל דודלוי שפיר יכול להביא עדים אחרים כדמשמע מההיא דלעולם מבזוי רח' ולא מחלק מידו בין הביא תחלה עדים או לא. ובההיא דחוששין ללעז דל"מ לעיין אחרים היינו מסתמא ל"מ אבל אי חייית' חייית'. וא"כ ה"ל אף דהגידה תחלה עדות מפי עצמה ויכולה היא להביא אח"כ עדות אחרת והיינו מה שאומרת מפי האחרים. מהיו יש חלק דבשגמלאו בעדות דאורייתא אף מדלא חייית' תחלה עדות זו המועלת שמעט דלין לו. מ"מ חלומא מלחא דעדות דהוי סברא דאורייתא טפי מהך הוכחה דלא חייית' תחלה. אבל הלא בעדות אשה לעצמה דהוי רק חקתא דרבנן אפשר דיוני דליכא קצת הוכחה דל"ל עדות אחרת מדלא חייית' לכו תחלה בעלה לה עדותה דהוי עד מפי עד ואשה המעידה לעצמה:

(ה) אך הנה י"ל עפי' דברי הריב"ש ס' ק"ה שכל' לדחות מה שהביא החולק רח' דלמרי' מדע"ג לא משקיף בה אינשי סברא דאורייתא. מנח"ס הרמב"ם בזה' יבוס אפי' עבד או אשה או קטן שהוא מבייר וצנן לחמנים לומר וכו' פלוני אחי פלוני וכו' הוא יבמחו וחולצין על פיהם וכן בשאר עדיות של חורה בין בעדות ממון בין לאסור שוהו דבר העשוי להגלות ואפשר לידע אמתה הדבר שלא מפייהם. וז' הריב"ש שיש ענינים חלוקים במלחא דע"ג דבקדוש האדום דר"ה (כ"ב): ושגמלא

מהני אלא ח"כ יודע שלא השאילו לאחר ולכא' חרי חששי. אבל הכא דבהכרה הוי ע"א כשנים. וא"כ אי איכא ס' מובהק או טב"ע כבלי ליכא אלא חששא אחת לא חייש' לשאלה דהוי חששא גרוע כנ"ל. וגם דברי הרא"ש בחשו' י"ל שאין מוסר רח' כ"כ לדחות סברת הפני' הג"ל דיל' דהתם מבייר בהכרה אחר ג' ימים ומשמע דעת הרא"ש בפסקיו דג' ימים הוי דרבנן מדמיקל בפסיקס וא"כ י"ל אלו לא הוי חייש' לשאלה ה' סומכין דרבנן על סומני בגדים ואף שהרא"ש כ' שם דלא סמכ' על סומני גופי אלא בסי' מובהקים. הנה בלא"ה דברי הרא"ש שם לריכוס ביאור שכל' הלכך ס' ארוך וצנן לא מהני ואלו הם סומנין גרועים ואין כאן מקומו. כי אף אם נפרש דברי הרא"ש שלא יסתרו לה"ל מ"מ דברי השו"ע ודלוי מוכיחים דלפי' ס' מובהקים בכלים לא מהני. אך מלחא צמב"ס י"ב סברת מור"ם דברי דלק אפי' ס' כלים לא מהני אפי' מובהקים ביותר מ"מ י"ל דטב"ע מהני:

(ז) ועתה נבוא לבאר בע"ה עפי' ההצעות הג"ל דרך פרט צנב"ע הג"ל. הנה בעדות ר' גאטליב שצלות ה' מבוחר דבריו עפי' טב"ע ועפי' צניט העדות שכל פי דעת הפני יהושע ומור"ם צב"י. ולפי המבואר באותה העדות שהוא הכיר הבגד והשעשועול והטורח צעלקע והאשה הכירה היום של תפילין. וגם הפאלינעל שעליו הכירה ואמרה ענ'י ס' וכן הא"כ אמרה ס' שה' של יט אף שיש לדון בכל זה אם ה' הכרה גמורה או ס' גמורים ס' ג' גרועי' מ"מ יש לגדד בזה מלידוף היתור דשאלת כל הבגדים דל"א. וגם הא"כ הוא מכלים דלא מושלי. גם שפ"ר עדות ר' פייבוש דר' דניאל ששמע מליחק שולקין ושמע שדבריו העללים ציגס לבין עצמם שדור שלכס שקינה בצמחית דחמדותי הרג ונאלץ ג' קט"כ על לבו י"ל דהוי מסל"ת גמור אף שלא נחצררה עדות זו כ"כ שאמר שדבריו ציגס לבין עצמם שדור שלכס ח"כ למי אמרו שלכס אחרי שלא ה' מדברים כלל עם הידורים. ומ"מ יש לגרף זאת לשארי התורים אשר רבו כמו רבו צידון העגונה הזאת ועדיין בזה"ס י"ל לדון גרוע מה שהחיר שם ועסקו בזה הגאון מאוריט ע"א ובגאון בעל חו"ד. ע"כ לעג"ד להחיר דגון זה בפשיטות:

תשובה י

(א) אפתח במאי דסיים כח"ר עדות האשה שאמרה לפני שבעת שבתה לעיר פאלק פנשו אותה שני אנשים מכיר' וכחז שם וספרי לה כי בעת שנשמע הקול כי איש אחד טובע בנהר דווינא והם ה' אז סומן לאותו מעשה רצו גם הם לראות את הגטבע והיו ג' בעת שהוליוהו אותו מהגדר באותו רגע ממש והומו"י הביורו דברור היטב כי הוא בעלה בלי שום ספק כי האגשים האלה הכירו את בעלה היטב כשה' בחיים חיותו שגרו אתו ביחד בשכונה אחת בציר גריוות זמן רב והאגשים האלה לא ידעו מקורם כלל שבעלה זה נעצב כי לא ידעו גם מביאחו לעיר פאלק (וכפי הראש"ש עפי' האגשים האלה נחזווע להשולחם הרעפנשע שם הגטבע ושם עירו כי מאין ידעו זאת לשלח הרעפנשע) וכחז כח"ר שזה היחז פשוט שאין צו שום מחלוקת וגם אין אלו לריכוס לשלוח אחרי העדים ולשאל את פיהם אף אם ידענו איפוא הם כמו שמבואר בפסיקס. וזה חוקן דבריו ביסוד זו העדות:

(ב) הנה מאי דפשוט י' לנח"ר כ"כ לדידי מספקא מלחא טובא דהא דלס י' ממש דבדרי' למה לא הכירה מזה בעת הגב"ע שה' צפה. ולא אמרה אלא הגדת עדותה מראייתה את הגטבע צביה"ק והכרת הבגדים כמכר צנב"ע הגשלה מפה ומשחקת במכתבו. ואלו אמרה מה שאמרה לפני

(ז) ובר מן דין הנה פלגי תנאי בשלוי יבמות חי בודקין ע"ג בדו"ח ולר"ע בודקין ואפי' לר"ע אין בודקין רק משום דכד"מ דמי אבל בל"ה ה' ראו להיות בודקין. ואמאי והא עד מפי עד כשר אף שלא יכולי לבדוק העד הראשון ועם כל זאת בודקין העד שלפניו אלמלא דלף שהכשירו עד מפי עד מ"מ לר"ד לומר ולקיים משפטי העדות הכתובה בצורה ולר"ד לבדוק ולחקור העד שלפניו דלא בטלו כל משפטי העדות בעיגונא אלא מה שהקילו הקילו ומה שלא הולד להם להקל העמידו דמי התורה על חילם. וה"ל בדבר ולא חיי דבר שלא מילי שהקילו בזה חכמים חוקמיהו דאין תורה. האומנם ראיתי בזה"ל בפתיחה לדיני עונות ס"ק ד' שהביא משם הרמב"ן דפלגותא זו היתה קודם שהחזיקו להיות משיחין. וישב בזה ג"מ מ"ש הרמב"ם העטם דלון בודקין ע"ג בדו"ח משום חקיות עונות שחמה עליו הרשב"א בחי' וכי כשורה זו שטינו בנמ" דכד"מ דמי. ולפי דברי הרמב"ן ח"ש דהפלותא ה' קודם שהחזיקו. אבל לידון שהחזיקו אין לרבים לזה אלא דבלא"ל אין בודקין כיון דמשיחין עפי' עד מפי עד. ובאמת שח"א לומר כן בדעת הרמב"ם כלל לפי"מ הרשב"א בדעת הרמב"ם דנבי עדות בשטר בעינן קיום השטר וא"ל הא קיום הוא רק דרבנן ואפי' לא מכשרין לעדות שטר בלא קיום. אלמא כשכחא הג"ל הריכא דלא הקילו חכמים מפורם משפטי העדות לא מנעלין להו ואפי' מה שהלכינו חכמים ח"ע"ג שהכשירו עדות הפסולים מדלורייא וא"ל ה"ל במיון דו"ח אף שהכשירו עד מפי עד מ"מ לא בטלו דין דו"ח. אך מ"מ י"ל בדעת הרמב"ם דלא בעי קיום בדעת הה"מ כמוכא בד"ס ס"ק כ"ט. ואפי' לדעת הרשב"א י"ל ולומר דנבי עד מפי עד דלא"ל חזין בעיגונא חכמים גם דין דו"ח משום עיגונא. אבל שאר משפטי העדו' דל"ח דביטלו כנון קיום השטר לא מקלין בזה. עכ"פ בעינן דבר ולא חיי דבר דהי דין תורה במשפטי העדות ולא מילי שהקילו וחלוי לא מקלין:

(ח) ובאמת קשה מאוד לומר כתי' הנה"ל ברמב"ם דח"צ ע"ג מ"מ הרמב"ם העטם משום עיגונא מוכח דחזי מקיל שלא לדרוש ולחקור אלא במקום ענון והלא ר"ע נחלקו בכל עדות נשים וכמ"ס המה"ל וא"ל משמע דבשאר עדות לדינא ענון ס"ל להרמב"ם כר"ע. ודף פסק כר"ט נגד הכלל דהלכה כר"ע מחברו ומה גם דלר"ט גופי' פלגי תנאי בזה כמ"ס בנמ" בשלוי יבמות. ולדעתו הקלושה י"ל תידין כיון ברמב"ם לפי מלי דלויבני לן (ל"ג) קטן. קטן: חי טעמא דע"א משום מדעג"ל לא משקרי בזה אינני אלא משום דתלי דייקא ומנסב"א וי"ל טעמא דלשכה דייקא ומנסב"א ודחוי תלי גבית הכתובה בזה"ר הנשואין דאם לא נתידינה להגשא לא תידין ושוב ח"ל גם לענין הכתובה ושפיר שייך לפי"מ טעם הגמ' כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי אבל לטעמא דמלחא דמעג"ל לא משקרי בזה אינני לא תלי כלל גבית הכתובה בזה"ר הנשואין וי"ל שפיר שנתנה הכתובה בלא דו"ח כדן ממון ולא נתידינה להגשא כדן נפשות עד שחקרו העדים (וזה לפי תידין קמא של תוס' יבמות ק"י, ד"ה חזרו כי דב"ה חזרו מטעם ק"י ועיני' ע"ס) ולפי"ל לא ח"ש טעם הגמ' לר"ע משום דאיכא כתובה למשקל. וע"כ הסוגי' מפרש הפלותא דר"ע ור"ט דפלגי בדו"ח לפי טעם דייקא ומנסב"א דלפי"ל לא שייך להקל בדו"ח כיון דהעיקר דמקלין משום דסמיכין דליוקא דלשכה ולמה לא ידוק אן וס"ל להרמב"ם דהיינו דקאמר תנאי הא דברייתא זו דפלגי ר"ע ור"ט אחי' כברייתא דמיתא לעיל דר"ט בעי דו"ח וס"ל לתנא זה דטעמא דרע"א משום דייקא אבל הריא ברייתא דר"ט לא בעי דו"ח ס"ל בטעמא דמעג"ל וליכא מחלוקת בזה אלא דלכ"ע לא בעי דו"ח בעיגונא משום קילא דעיגונא. ולפי"ל הנה להרמב"ם לפי הברייתא דפלגי ר"ע ור"ט היינו אפי' אחר שהחזיקו להיות משיחין עמפ"ע וכן מוכרח להרשב"א בחי' שהקשה על הרמב"ם למה לא כחב טעם האמור בנמ" ועיין שם חי' בודקין ומוכח שד"ס"ל דפלגותא דר"ע ור"ט היא אף לאחר שהחזיקו להיות משיחין עמפ"ע ואפי' לר"ט [בעי]

ח"ד

ושטרא פרסא (נעין י"ט): זהו ודחוי מועיל דלורייא לפי זה דבר שלא יקרו בו מפני שרבים יודעים והוא דבר מפורסם ועתיד להגלות בקרוב בדלי. ועל"ג שאמרו בעיגונא חזי דבר העתיד להגלות בודחיו שאף אם הוא חי אפשר שירחוק נדוד ולא יבוא. ולכן אין זה מועיל אלא מדרבנן. ועוד יש מקום שהזכירו מלחא דעג"ל שאינו בגדר חלו שלטי דבר מפורסם אלא שדענו שה' עדים בדבר ואם נחקור אותם אפשר שיזכרו ויעידו וזהו אין ע"א נאמן משום מלחא דעג"ל אלא שאין ב"ד מקדין להוציא ממנו מן המוחזק בו והיינו הריא דפיק המקבל (ק"י) לזה אומר שחיס ומלוא אומר שלם כי' והנה בנ"ד שהקשה אומרת שמעשה מפי פלוגי ופלוגי. ועדום האלו ראויים הם לדרוש ולחקור מהם כל דגש אם דברי האשה אמינים יש להחזיקן לחזק מן התלויות דמיתא. לבררה יש לומר דלון זה דומה אלא להריא דהמקבל דאין לחקור האמת אלא מן העדים ואינו דבר מפורסם. ובכ"ל חזי נאמן מן התורה משום מלחא דעג"ל. אבל באמת נראה דעיקר טעם הריב"ש בדבר שהוא מפורסם דלמרי' מדעג"ל לא משקרי היינו משום שאפשר לברר תיכף בודחיו. משא"כ בזה"ל דהמקבל דמוסריסם אם שני דתבב בו סתמא היו שנים או ג' זה ספק אם אפשר לברר כי חלוי שכוה העדים בזה"ל הדבר נקל לטובת אם שנים היה או שלשה ואפשר לא שכוה וזהו ש"כ שם הריב"ש ואם נחקור אותם אפשר שיזכרו כי' משא"כ בנ"ד דהיו ודחוי אפשר לברר בשאלה מן העדים כי העדים בודחיו לא שכוה כל הענין אם ה' בעת שהטלו הנטבע ואם ידעו שהוא בעלה ואם דברו עמה מזה. וכל כה"ל שרחק מאוד לומר ששכוה לגמרי היו כמו מפורסם שאפשר לברר מיד. ובררה רח"ל דבר זה אומרת חקירות נעשות (ל"ד) גבי מעשר מל"ס פלוגי ה"ל נאמן והיינו משום מדעג"ל ואף במעשר דלורייא (ועיין ט"ז י"ד ס' ש"ד ס"ק ד') הרי דלף שאינו מפורסם אפי' מהני מדעג"ל דלורייא והגם בדגמ' אמר' תסם כיון דלית ל' תובע מרתת ופיס"ל דקפיד משלח להוכיח שם האיש סבר ודחוי יתבענו י"ל שם כל שייך מרתת כיון ששאלין אותה לוח ה' המעשה ואיך טוע ועי' ה' האגשים שאמרו לה וגם שחומרת לפי ב"ד ובודחיו שהם יחקרו האמת. ובפריט שלחיה חשה זו שייך גם הרב דד"ש שסם מקום מגורת העדים בלי ספק שהיא ודחוי ג"כ מרתת שחקרו הב"ד אם אמת דברי' שודעת שנתנה וכמה חקירות נעשות בנ"ד להוציא אמת לחמיה וא"ל לא גרע מהריא דמעשר וכמו דתסם נאמן משום שיכול לשאל את המוכר ה"ל י"ל דהאמת כאן מדלורייא משום מדעג"ל שהעדה משום שני עדים ומהני עדותה מן התורה והסתא שפיר י"ל כיון שלא אמרה ח' לפי ב"ד שאין לה עדות אחרת דלמחמת ח"ל' כהגדה זו מפי השני עדים כדן המפורסם בנמ" לעולם מצוי ראי' כי'. ומה גם כי הפתקא הוזהר היא העושה שלא נחתמו עלי' הב"ד. ויכיר שלא התשיבירו לדבר ממש ויכול להיות שאחר שאמרה עדות זו היכירה לפי הב"ד גם מאלו הנהגות שהעדה עתה מפרסם לפני כתי' ואחר שפירסם ה' בגרוות היתה וזה לא לפי דר"ב. וקלת מדומה חזי שזאופן בזה ה' הענין. וראוי לכת' לחקור אלא האשה על זאת חלוי תגיד בעלמה אמתלה זו:

(ו) מעתה נצא לבאר הריעותא שהי' מדבר ולא חיי דבר. הנה הפ"ח בס"ק כ' הביא מ"ס יטעו' יעקב אם שייך בזה דבר ולא חיי דבר כי' שדעת הרבה מדמתי חומן ה' דלמרי' לענין עדות אשה ג"כ הך פסולא והוא ז"ל השיב דלא דקו רבנן בזה מלחא דודחיו פסול זה לא גרע משדות קרובים דפסלה תורה וכשר כאן. והכ"ה הביא מתנאי' מבי"ט בדברי חכמי חומן. ולעג"ל הנה קשיית השועות יעקב על חכמי חומן לא מברעה ב"ד דיי"ל כיון דעיקר הטעם דהאמינו ע"א בעדות נשים משום מדעג"ל לכן בעדות שלמה שייך שפיר מדעג"ל משא"כ בחי' דבר לא שייך כ"כ מדעג"ל דכאן כשהם אומרים שהכירו אותו שהוא בעלה של זו. אחי' מלי לאשתחומי כשיבוא הבעל שהם אמרו אמת שנטבע וי"ל אלא האחרונים שאמרו שנקבר משקרי. וא"ל גרע מע"פ שהאמינו חכמים בעדות אשה:

(יא) ועתה מאחר שזכינו לרין שזה שהוציאוהו הוא ודאי אורו שפסע את השלשפראק והראקטן על חוף הנהר. נחקור אם מושל סימני הבגדים שזה בעלה של ז. כי לכאורה סי' הבגדים גרועים מלד עלמים דהיינו חזירי וסומקי וגם דלחית חושל שאלה. אכן לפי מה שכתוב בהפחאק שהכירה הבגד' בטב"ע ח"כ אולא לה החששא ראשונה מבח הס' שהם גרועים ללא מחורת סי' חתיק עלה אלא מבח טב"ע ולפי דעת הפני יהושע בסוגי' דסי' בב"מ דבהכרת בגדים בטב"ע לא שייך כלל חששא דשאלה לבו"ח ח"כ נחטבלה גם החששא הב'. אלא דבטוב"י (סי' נ"א) הביא סברא הג"ל בשם מהר"ם ברבי והשיג עליו ובחשן' אחרת הארנתי בט"ה לדחות השנות הטוב"י ועשיתי סמוכות לדברי הפנ"י ומהר"ם ברבי ולא עת האשק. וימיהו כהן יש לנרף גם דעת המב"ט ומהר"י בזמלא הרוב וידעין על חש אחד שה' בזהו הדרך לתלין שהוא הנהרג והכובא דבריו של מהר"י בד"מ כהן בס' י"ז. ועיין מה"ל מה שהאריך בזה ומסיק דע"כ מהר"י מיקל במקום סי' גופו וכליו. וכמה וכמה אומדות יש כהן :

(יב) ומה שיעדתי למעלה לבאר ענין הידיוק סי' בכהן להיות סי' מובהק הוא זה. כי הנה לכאורה יש לתמוה על מחלוקת האחרונים בענין לירוף סי' והלא מפורש בשליה יבמות ב"י עובדות (ק"ב). לזכר יודן וקולר וכרסם ביחור דמלרפיין סי' מספר ומקום ועיין בשו"ע סי' י' דבני אסורים בקולר או משה' גמלים עכ"ל בענין לירוף חיה ענינים והלירוף להיות סי' מובהק. וע"כ לרף לחלק דלס הסומנים הם דברים קבועי' כמו רוסס ושומא י"ל דבעולם אולי יש הכרה אנשים כאלה ואולי מוכות ע"י האיש ביחור משא"כ אם הס' הם בעלם המקרה מספר האנשים ומקום הליכתם וכיוצא בזה ספיר חזב סי' מובהק כיון דהסי' הם מעלם ומה המקרה וא"כ ב"ד דהסי' הם מבח ריוור לבוס מכנסים וחאקטן ומקום טביעתו הנה כיוצא בזה י"ל הכל מודים דהוי סי' מובהק. הנה כתבתי לכת"י מה שהעליתי בזה חיה הערות פרטיות שלא לנגוע ביסודי דיוס אלו אשר כבר הרחיבו לבארה ברבותיו האחרונים ו"ל ואבקשו שאם ימלא דבריו המהבדים אורח מנעמירי ימלאו בבוטו לאודיעני. כי אחי טורד מאוד באלו הימים ולא יכולתי לעיין כראוי :

תשובה יא

העיד לפנינו ר' זלמן משאלחאזווע בתו"ע באלו"ע ח'ך שילאו מקרענים שלו הנשי אנשים ר' זאב דחק ור' לבי הירש רייקן בערך שעה אחת אחר חלות היום יום ב' כ"א טבת תרל"ג לנסוע לעיר נעול. ולערב הגיע שליח מר' זאב חדקל שיבוא אליו לקרענים אחרת שניטול לשם מהרואה שפגע בם בדרך נסיעתם ורלא את ר' לבי רייקן והוא נמלט לשם על הסוס. וגסע ר' זלמן המשיד למקום שר' זאב שם צרחה לקרענים אחת שעל אס הדרך סמוך למקום שר' זאב שם מלא ערל אחד שסיפר לו ח'ך שהוא נסע עם עגלה שחת ופגע בהגוי הרואה שחולך ועבר עליו וחכיף אח"כ נסעו שנים אלו היהודים ועברו עליו ג"כ וצטוד שלא הגיע לקרענים זו שאלה ר' זלמן המשיד שב ר' זאב בהמלטו וסיפר להם שם צרחה ר' לבי והוא נמלט. והנה למחר נסע ר' זאב ור' זלמן המשיד למקום הרליחה ומלאו את הגרלא מנח בזהווי מקום והכירו ר' זלמן המשיד בטב"ע מפרטוף פניו צלד אחד שלא הוכה. בצבור גמור שהוא ח"כ ר' לבי הג"ל בלי ספק. וגם כל הבגדים היינו שעליו כמו שצ"ל ביום ב' כ"א טבת הג"ל באלו הבגדים היינו השטיוועל קדומע עם הפאטקיוועש והביטעל של חשבונותיו והשליטעל של הפענעטע שקרה ר"ל מר"י המשיד קודם נסעו. ויחר הבגדים כולם שהכירם היעב מלד שה' צדיחו כמה שצותה

ח"ד אלאמא דלא בטלה תורת עדות אלא לעיין מה שהקילו מפורש אבל לא לעיין אחר ואפי' דברים שהם מטעם אחד וכס"כ בזה דבר ולא חיי דבר דלון ללמוד ממנה שהאמינו לע"פ דאפי' חיי דבר נמי אינו פוסל בע"י :

(מ) ואשר ע"כ ה' ראוי לחקור מן האשה אם אמרו בצבור שמת. אכן אם באמת לא אמרו לה יותר ממנה שהגידיה לפני כת"ר לכאורה אין עדותה כלום ולרף לחזור אלא העדים עלמים ולדרוש מהם עדותם. אמנם ג"ל ללד בזכות העגונה הזאת. ולומר דלא שייך כהן חיי דבר לפי דעת הרשב"ם בב"ב (נ"ו:) והחוס' במרובה (ע'): דלהכי לא חיי דבר בעדי חזקה משום דהעדים ראו כל מה שה' יכולים לראות בזהוה שעה שהם מעידים וה"ל אפי' לא ראו העדים אלא שהעלוהו ולא ידעו אם מת ממנו מ"מ הא לא ה' יכולים לראות שמת עד שיעשו כל החרופות שפשוט להטעבשים שבזכר הפ"ח שנמנו כנגרים מתים ואח"כ ח' ע"י התרופות ההם. וא"כ לא חיי דבר והחוס' במרובה כתבו שזו הסברא עיקר ו"כ גם הט"ז בא"ע (סי' קמ"ב) וכן הביא הסמ"ע (סי' ל') רק תירוצו זה של החוס' ורשב"ם. האמנם רלתי בחשן' ח"ס (ח' חול"מ סי' קמ"ח) דהעיקר כסברת הרי"ף מ"מ ג"ל שהדבר מוכרח או דלא אמרי' בטב"ע דבר ולא חיי דבר. או דבכה"ל לא שייך דבר ולא חיי דבר דכן מוכח מעובדל דמיייתי בגמ' יבמות (ק"ב). מאבא יודן חיש יידין וקולר של בני אדם ורכוס ביחור ועיין בשו"ע דלף שהעכו"ם לא העיד אלא על 'האיהם ובעיני עדים אחרים על ההכרה שאלו האנשים בעלנים של אלו הנשים הם שהלכו. ולא חזיב חיי דבר. ע"כ הדבר מוכרח כ"ל' הנה ילאנו בכל זה מירי החששות המכרות :

(יג) הנה כל זה מלאחי בט"ה להעיר בדבריו בענין ההיחר האחרון שכתב כת"ר שהוא העיקר ולדדי ההיחר ש' תחלה מבח הכרת האשה ור' יעקב צער והבגדים הנה כבר אחר' בכל הענינים האלה כל רבותיו האחרונים י"ל על כל קוץ וקוץ חילוי חילוי של סברות ופולפוליוס ויל קרי בי רב הוא וכמעט שלא היחור לנו מקום להתגבר צדדו דבר חדש. ומ"מ לאחר העיין ג"ל דלפטר לטוסק מיעה דבר חדש כדמסק תעלא מצי כרבל. דהנה כת"ר כ' שהאשה אחרת מפי הנשים הטובות שנמלא הטעב במכנסים וחאקטן ואלא שחת הנהר נמלא השלשפראק אדום עם פינטולך לבנות והראק ה' געל בריון גישפרייט והסיי י"ל געל (כן הוא המוצנן בדבריו ח'ך שאי מתמוה קתא אם האדם שילך לרחוץ בנהר י"ה לבוס בשלשפראק ושי רלקיין. וגם מה שכתב בהפחאק של הדיינים דפה הבגדים על הקוואטיר לא ידעתי בזהוה בגדים מדברים ואם אין זה סותר הגדת האשה שאמרה עתה לפני כת"ר אתמאה. וכבודו יחקור בזה כראוי מן הסתם) והנה זה ודאי דרוב ההולכים לרחוץ בנהר יפסעו כל בגדיהם אפי' האחרונים אלא אם נאמר שזה הטעב שהוציאו מנהר אחר הוא ולא זה. נרף לומר שקרה גם לאחר מקרה כזה שהלך לרחוץ בנהר עם מכנסים וחאקטן או שה' לבוס כך ופסל בנהר כמו שה' לבוס זה. ועכ"פ הוא ע"ד מקרה להיות דוקא כמו זה לבוס במכנסים וחאקטן לבד וג"ל דהר' חיי ודאי כמו זה. בנפוס שזה שנטעב כהן. וכדלמרי' (ב"מ כ"ח) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה יתן לו מ"ט מידע ידעה דל מה דל"ל בחפיסה מנה ל'. משמע דלי לאו ידעתי ה' סי' במה שאומרת בזמנה בחפיסה ולא בלי כלי ולא בלי אחר כיון שאין החתן שה' דוקא בחפיסה הוי סימן בננוי וגם דלדיר' מחזירי' בסי' חפיסה וא"כ כשנמלא במכנסים וחאקטן לבד ה"ז סי' מה שנמלא בבגדים אלו ולא פשוט לגמרי ואף לא לבוס בבגדים אחרים שזה שאבד ונטעב כהן הוא שנמלא והוציאו מן המים. וכיון דלדעת הרבה מן האחרונים שני סי' בננוי משפטים להיות סי' מובהק ח"כ ה"ל הס' שנמלא לבוס במכנסים וחאקטן עם סי' מקום הטביעה הוי שני סי' בננוי ומשפטים להיות סי' מובהק. ולקמן ח"ה נבאר דכאן עדיף משאר שני סי' בעינים וכו"ע מודים :

פדחת וחוטם יכר הוא יפה ע"י סימנין ועוד דשמוא בסי' הוא דלמך הכא חבל ע"י טבע' ניכר יפה הוא כיון שיש שם כל גופו עכ"ל הרי דבסיפא לא הזכיר כלל סימנין ואם כדברי המפרשים דעתה החוטם הוא דבשינן שיהיה טבע' דכל גופו וגם סי' בטיס' ח"כ הרי נחסר בדברי הגמק' עיקר גדול שם להדי' בסיפא דטבע' דל"כ לחוד סי' ולא הזכיר כלל סימנין. חלף ודאי כמ"ל להחוטם' אם יש כ"ג סי' בטבע' דלורך ורוחב וכמ"ל הרמב"ם גבי גט כנ"ל. ולפי"ז מה בנ"ל כיון דיש כל גופו והוא חומר שהכירו יפה בטבע' לדעת ר"ת יש לסמוך ע"ז. אמנם הגמק' הביא דעת החולקים על ר"ת וז"ל ואין זה נכון דבשינן הרשב"א והרישב"א דלא מתיני' סתמא קתני ואפי' כל הגוף שלם ולא עוד אלא כיון דקתני ואפי' יש סי' משמע כי אטפי' שגופו שלם ויש בו סי' אין מעידין עליו אלא על פרטות פנים עם החוטם עכ"ל. ולפי"ז גם בנ"ל כיון דאין כאן פ"פ וחוטם שלם מכל לדיווי' נמא' דל"ד חלי' במחלוקת הראשונים :

(ה) אף הנה ביסוד הג"ל שהוכחנו מדברי הרמב"ם לחלק בסימנין הגוף חס מעיד עליהם בחזרת סי' או בחזרת טבע' והקטנו חמ"ס גבי גט ומכירו בטבע' באחריו ורובו. מסוגי' דגיטין דל"מ על סימני' הגוף. כללורה שם לפקפק בזה ולדחות הקושי' הג"ל דיל' דבאמת להכי כתב הרמב"ם או שמהלו ככלי שהניחו בו ומכירו בו' וכבר פלפלו בזה הפוסקים למה לירך חרווייהו מאלו ככלי וגם טבע' ולפי הג"ל י"ל באמת משום דהוי טבע' גרוע ואירך ג"כ לירוף הכלי ושוב מלאתי כן בתשו' ט"ז תינא (סי' ס"ג) תשובת דט הגאון מהר"ם. ולכן קאמר בגמ' דאין מעידין על סימני' הגוף היינו סימני' הגוף גירדא בלי לירוף הכלי. אך מ"מ הדבר מוכרח לפי פירש"י בש"ס דין במתני' דגיטין (כ"ג) ומכירו מלאת באפי' נפשי' וזו או קתני. וכן דעת החוטם' (כ"ח) ד"ה מאלו דטבע' דגט לחוד' סי'. וע"כ דטבע' דגט היינו באחריו ורובו כמ"ס הרמב"ם. וחל"כ יקשה מסוגי' דגיטין כנ"ל ומוכרח החילוק שכתבנו. אמנם אחתי יס' לדחות עפי' מ"ס צ"מ (י"ט) וז"ל טבע' מזכיר אנכי בכתב ידי הסופר והעדים מנת ארבו ורחבו כאלם המזכיר את חבריו בטבע' שטבע' בו עכ"ל. וחל"כ רש"י לשיטת' שס"ל דיש טבע' בגט בכתב כי סופר וטדיר י"ל דהוי שפיר טבע' חבל סימני' הגוף דלרבו ורחבו לחוד לא הוי טבע'. אמנם הה"מ כ' שם על דברי הרמב"ם דהא דבשינן לירוף הכלי ולא סי' במכירו דגט לחוד היינו משום דלא סמכין אטבע' כ"א בנ"מ ואין ל"מ מני' בדורות חלו. משמע דמ"מ שפיר הוי טבע' באורך ורוחב הגט וחל"כ ע"כ לירוף לחילוק הג"ל דלש"י דלרבו ורחבו מהני מחזרת טבע' מ"מ לא מהני בחזרת סי' :

(ו) ביהו חפ' אי יהיבנא להגאון מוהר"ם דלהכי כתב הרמב"ם מאלו ככלי וגם מזכיר הגט משום דטבע' דגט לחוד לא סמכין שהוא טבע' גרוע מ"מ בנ"ד י"ל דלכ"ע מודו דמהני כיון דלויכא ג"כ לירוף הכרת הכלים והוי ממש כמו הגט בדלוסקמא. וללירוף חרווייהו סמכין עכ"ל והכרת הכלי לחוד לא מהני משום חששא דשאלה וטבע' דגט הוי טבע' גרוע. חבל מ"מ בהשטרף שיהיה סמכין. והוא שיטת הגדולים מוהר"ם מחגיגה שאלא בם' מתיבת הובא במהרי"ו סי' ע"ט ומהר"ם צירונא סי' כ"ג והר"ם צירונא כתב שזו היא שיטת הא"ז הגדול גבי מאלו בהפסדים או בדלוסקמא דמשמע דבשינן חרווייהו הכרת הכלי וטבע' דגט. והיא גמי דעת הרמב"ם כנ"ל. ועפי"ז יס' מקום לומר דבנ"ל כ"ע מודו ואפי' החולקים על ר"ת כנ"ל דיל' טעמייהו משום דטבע' באחריו ורחבו כ"א ליה גוף הוי טבע' גרוע. ולכן לא מהני טבע' בצוף ההרוב היכא שאין כאן פ"פ וחוטם. ודעת הרמב"ם והא"ז. חבל מ"מ י"ל דשפיר מודו היכא דלויכא לירוף דכלים סמכין כמו בגט שמהלו בדלוסקמא לדעת הא"ז ורש"י :

(ז) שוב י"ל דמחלוקת הר"ת והפוסקים בנ"ד לא הוי כ"א במלאת דרבנן. חבל מדלורייחא בנ"ד מניין למסמך

אטבע' דכל גופו לכ"ע. דהנה כללורה יקשה לשיטת הרשב"א ושיטתו אחזי לא סמכין באמת אטבע' דכל גופו ומ"מ מחתיכה בשר ופקיע חבלת דסמכין אטבע' כמבואר בחולין (ז"ה) ובש"ע סי' ס"ג עיינו". ולש"י דה"ל כתב שם דהא דסמכין אטבע' היינו משום דהוי רק חיבור דרבנן בשר שנעשה מן העין לא משמע כן מדברי הרשב"א בתי' בסוגי' הג"ל שדשאל דברי בעל התרומות שם' דמיידי שמהלו במקום שלא היינו זכרוב עו"ס דהוי חיבורא דלורייחא. ולא חלק עליו מוטעם דלא הוי טבע' יפה. רק דהלרין שיהא שבעתן העין וכס"כ בתי' בשר או פקיע חבלת דאין טבע' יפה בזה כמו בכלים. אלא עכ"פ דטבע' דטבע' דחתיכה ופקיע חבלת סמכין ע"י אפי' באיור דלורייחא. וע"כ הטב"ע דהתם הוי גמי בארבו ורחבו ומ"ס גופו של חס דלא נסמך כלא אטבע'. וע"כ י"ל כמ"ס הגאון מוהר"ם בתשו' ט"ז הג"ל. דבשינן עכ"פ שבעתן העין כנ"ל מהרשב"א ובהכרח פ"פ וחוטם לא בשינן שבעתן העין כיון דטבע' ניכר בזה יפה בצור הפנים. ולפי"ז ה"י אפשר לומר דמחלוקת ר"ת והרשב"א הוא בטבע' כגון זה שלא שבעתו העין דלא ס"ל להרשב"א דרוקא אטבע' דפ"פ יש לסמוך אפי' בלא שבעתו העין. חבל לומר דכל גופו לא. חבל היכא שבעתו העין יס' מקום לומר דגם הרשב"א ושיטתו מודים דסמכין אטבע' דכל גופו. וחל"כ בנ"ד שהכירו מכבר ה' מקום לומר דלכ"ע סמכ' אטבע' שלו. אמנם מהרל"ה שהביאו הפוסקים ממתני' דלא מחלק מיד וקתני סתמא אין מעידין אלא על פ"פ משמע בכל גווי' ואפי' בכל גופו שלם. וה"ל חיכא למידק דלפ' בכל גווי' טבע' אפי' שבעתו העין לא סמכין היכא דלויכא פ"פ עם החוטם אלא דל"כ טעמא מיהא בעי למה לא נסמך אטבע' דכל גופו היכא שבעתו העין. ולזה נראה לומר כיון דבפרטות קיים הקילו לסמוך אפי' בלא שבעתו העין לכן השו' מדותיהם דלפ' בכל גופו שלם נכפי' פ"פ ולא נסמך אטבע' דכל גופו אפי' אפי' בלא שבעתו העין כי היכא דלא נבוא להקל אפי' בטבע' דכל גופו בלא פ"פ בלא שבעתו העין. הרי לפי"ז בנ"ד דשבעתו העין סמכין מדלורייחא לכ"ע אטבע' דכל גופו. רק בדרכין פלגי' הר"ת והרשב"א אי סמכין אטבע' זה או לא ומאחר שנבאר שבנ"ד הוי פלוגתא בדרכים. יס' לומר דסמכין דלר"ת וכמו שכתבו האחרונים דמוכח מדברי הש"ע דלא נדחו דברי ר"ת מהלכה. ומכ"כ דלויכא ג"כ הכרה בכליו דסמכין ע"ז. דמלרפינן דעת ר"ת לשאר אומדות כמ"ס כל האחרונים :

(ח) הנה כעת נשוב לחקור בצד היסוד של האשה הזאת מאל הכלים. ויש בזה ג' לדדים הא' מאל מילתא כל הכלים שלו הב' מאל סברת הפוסקים דבזמן מועט לא חיישי' לשאלה הב' מאל הפוסם והשכחות והפעטא דהוי ככלים דלא מושלי. והנה בשינן מילתא כל הכלים דלא חיישי' לשאלה היא דעת מוהרי"ם בתשו' סי' ל"ה. וכן דעתו "סי' סי' ל"ב. ובס' שתי הלחם למוהר"ם חניו בשם מוהר"ם צנצנא ומוהר"ם ס"ק. וכ"ד הח"ס סי' מ"ח. אך הרא"ם ומוהר"ם לובלין והב"ה חולקין על סברא זו ודעתם דחיישי' לשאלה אף בכל כלי. וכן נראה דעת המהר"ל המובא בב"ש ס"ק סי' ט שרובית דלמ"ד סי' דרבין ל"ח לשאלה דאי חיישי' לשאלה ח"כ למה קתני במתני' אטפי' שיש סי' בגופו ובכליו הא מוכין דסי' בגופו לא מהני משום דסי' דרבין א"כ עכ"כ דבכליו לא מהני ומלחא דפשוטא היא דהא בכלים חיכא גמי חששא דשאלה. וז"ל ס"ל דבכל כלי ל"ח לשאלה א"כ לק"מ דקתני סי' בגופו ובכליו היינו בכל כלי. האומנם שבה"ש דהא בלח"ה הקושי' הג"ל דמוקמינן בכלים דלא מושלי י"ל דלמהר"ל לא הוה לו בזה דבאמת כיון דקתני כבר במתני' סי' בגופו א"כ ידעינן דגם סי' בכליו לא מהני אפי' בלאו חששא דשאלה אלא י"ל דנקט התם בגופו וכלי משום דהוי דבר הרגיל והוא שיהי' סי' בגופו או בכליו. וא"כ התינח אי מיידי בכלים שרגיל להיות לבוש בהם שפיר י"ל כנ"ל חבל לומר דמיידי בכים וארנקין וכה"כ שאין הרגילות כ"כ להיות אלאו א"כ יקשה למה איכפל חנא לאשמועינן כלל

לשאלה ולתליפין בדלורייחא גס צ"ג ה"ל לחוש שהרי החמירו
אפי' בסתם יינס לאסורא בהנאה דקין י"ל גמור. וכל זה בזמן
מועט אבל בזמן רב חיישי' שמה עירה ממנו היין כבר זה י"ן
אחר הוא וכדמוכח צפ' ה"ל"ס בעובדא דשני ת"ח כו' ומסיק
תלמודא דחיישי' שמה פינ'. והשאלה קשה האך מחיר בחבית
ולא חיישי' לתלוף אלא ע"כ צ"ל דס' ה' רק מעט יינס בין
אברה למיאלה ולכן ל"ח משא"ל בתרומה דהו עזן ר"ח חיישי'
שמה פינ' עכ"ל ה"ח בקלור נמרץ והנה מה שביא ר"ח
מהבית תמוה לי דהא בחבית זו יינא שהעו"ס החליף היין
כשר צ"ג ע"כ נלמד לומר שמאלה תמלה עו"ס והחליף ושוב
אברה וכלי ה"ל ל"ח לומר שאלברה שני פעמים וגם שחלפה
דלח"ה יקשה מהי משני גבי חמור צפ' חוקך לא משיילי אינשי
חוקך דמסקב ל"ח לתמלא אכתי ניחוש שמה אדם אחר [מלא] החמור
עם האוכף ונתן האוכף על חמור אחר שלו ונאבד כי היכי
דחיישי' נדעת ה"ח שמה פינ' גבי חבית כ"ל. אך י"ל כיון
דהאוכף יש בו ס' חייב להכריז ואסור להשתמש בו (ובצדק)
אלו מלאה אה"כ בחש"ה הגאון מוה"ר רחפפורט ס' (ל"ב) אך
לפ"ז במלאו קשור בכיס אם היו עיר שרובה נכרים אז לא היו
מהי מה דכ"ס וארנקי לא משיילי שמה הכיס והארנקי נאבד
מזה השלח ומלאו אחר ומכיון דהו עיר שרובה עכו"ס הרי
הוא של המולא כמבואר בצ"מ (כ"ד) ובשו"ע חו"מ (נ"ט)
ומותר להשתמש בה והנה זה נט ונאבד ממנו. וה"ל יקשה
איך סתמו הפוסקים ולא הכריזו חילוק בין עיר שרובה נכרים
או ישראל ואדרבה מהמבואר בשו"ע דין זה דמלאו קשור בכיס
כו' אשיירות מלוות משמע דאפי' ברובה נכרים הדין כך דהא
מבואר בשו"ע חו"מ שם דלול' בחר מקום המלאה דאפי' בעיר
שרובה ישראל אם במקום המלאה רוב העוברים ושבים עכו"ס
הרי אלו שלו. וה"כ כחן שהשיירות מלוות היו רוב עכו"ס דהא
רוב העולם עכו"ס ודוחק גדול להעמיד בשיירות ישראל דא"כ
לא ה"ל לסתום אלא לפרש. אלא ע"כ לדתי אבדות ל"ח וה"כ
אין ר"ח' מהבית כלל. אכן יראה לענ"ד להביא ר"ח' דחיישי'
לשאלה אף בזמן מועט ממה שהקשו החוס' ביבמות (ק"ב)
ממלא פירות בכלי אמור לא חיישי' לשאלה ותי' שם בשו"ע דחיקי
וכמו שמוכח משנן החוס' עתה. ואי בזמן מועט ל"ח לשאלה
א"כ לק"מ דלתי חייב להכריז דלמא יצרר מותן הס' בכלי
שהיה כלי זה צפ' זה צידו מונק קרוב אלא ע"כ דאפי' בכה"כ
חיישי' לשאלה. אשר לאת קשה לענ"ד לסמוך על היתר זה :

(י) **ונבוא** ללד היתר הג' והיינו מלד הפלס וההשבות שס'ס
ככלים דלא מושיילי דמוכח צנמ' דל"ח ב"ה לשאלה. לא
אמנם ה"ח ה"ב בשם הפוסקים ס"ק ט"ט ש"ל משם הריטב"א
דלמ"ד ס' דרבנן ובעינן ס' מוצבק חיישי' לשאלה אף בכלים
דלא מושיילי אך הגה כל האחרונים הקשו עליו דא"כ חמור בערי
אוכף היכי מהדרינן אכתי ניחוש לשאלה. ולומר שיש לו עדים
שאבד האוכף עם החמור הוא דוחק גדול דפשיטא דמהדרינן.
והנב"י תירץ ע"ז (ס'י) (ל"ז) דמהדרינן החמור לחוש לשאלה
אף בכלים דלא משיילי. ושוב הקשה ע"ז א"כ למה לא אמרו
בעיקר החששא דשאלה דהו מדרבנן ולא היו קשה מחמור
בסומי אוכף ותיורו דחוק ועיין במה"ל שפקק על תיורו.
ולענ"ד נראה ליישב עפ"י מ"ס הנוב"ס ס' (ל"ז) דמולא אברה
לא חשבו מוחזק והביא ר"ח תמוס' סוף פ"ק דתבועות ד"ה
להחזיר לו אברה. וז"ל דהא חיישי' ע"כ מיירי שיש ס' במיאלה
דקתי להחזיר לו אברה והיינו מסתמא צפ' ומעשה י"ל דהתם
ודאי לא היו מוחזק כיון דחייב להכריז ואם בא א' ונתן ס' מחזיר
לו. וה"כ לא י"ה' בחזקה מעולם. משא"כ גבי חמור ואוכף
דאי חיישי' לשאלה חזקה בהחמור חזקה אלאמה הוא (דהחמור
אין בו ס' כמ"ס ברש"י (כ"ז) (כ"א) ורואו מוכרח דאם יש בו
ס' ולא ידע ל"י פשיטא שאין מוחזק לו החמור) כיון דאין בו
ס' והרי הוא של מולא. ועפ"י י"ל דטעמא דחיישי' לשאלה
הוא משום דלע"ז דיש חזקה לטותן ס' בחזקת דכל מה שיש
ציד האדם הוא שלו כמבואר בחש"ה האחרונים מ"מ איכא נמי
חזקה מולא אברה כנגדה. אבל אם לא ה' חזקה למולא אברה
בדור

כלל דלא מהני ס' כללים אלו דזה פשוט מס' גופו דלא מהני.
אמנם אי בכל בגדיו ל"ח לשאלה יחא דמיירי בסתם כלים
שדרכו להיות לבוש בהם. אלא ע"כ דמהר"ל ל"ל סברא זו.
אלא דקאי בשו"ע ה"ל"ס ומוה"ר"ס לובלין. אמנם לפ"ז אי
אומר דא"כ יחא מוכח גמ' דל"ח לשאלה בכל בגדיו דהנה אבי
מוקי מתני' כמ"ד ס' דרבנן ואיכא ע"כ חיישי' לשאלה מדחיישי'
למשיכה דהו כמכירה גבי צד ח"י (קט"ו) וה"כ הדרא
קושית המהר"ל לדוכחא לאבי למה נקט במתני' כליו פשיטא
דחיישי' לשאלה כ"ל. אלא ע"כ צ"ל דמיירי בכל בגדיו דלא
חיישי' לשאלה בכל בגדיו. וה"ל יחא מופרך מזה גם הוכחה
המהר"ל. ומיהו צ"ל ליישב דעת מהר"ל דהנה צנמ' קלמר לחד
לישנא דפלוניתא דרש"מ ורבנן הוא בשומא יו עשו' להשתנות
והנה צנמ' (כ"ז) אמר סתם ס' עשוין להשתנות לאחר מיתה
ע"י"ש. וביבמות מוקי מתני' כמ"ד ס' דלורייחא רק דס'
עשוין להשתנות לאחר מיתה אף דכלל הס' יש סברא לומר
דמשתתן ל"ח. והנה צ"ל דלכארי יו למוחא הוכחה המהר"ל
בפשיטא דלשמעין כליו רבותא דלי מוסס דקתי בגופו הו
אמינא מוסס דס' עשוין להשתנות אבל כליו דלא שייך השתנות
חומא דס' מהני קמ"ל דלא מהני. אמנם י"ל דלכארי להאי
לישנא דס' דרבנן מוקמינן פלונתא דרש"מ ורבנן בשומא ס'
מוצבק. ומתני' מייירי בכל ס' שבצור ואפי' שומא והשאלה דא"כ
דמתני' אחי' כרבנן מ"מ אין סברא לומר דשומא לא הו אפי'
ס' חלנטי לרבנן משום דעשו' להשתנות כיון דלרש"מ הו אפי'
ס' מוצבק ופשיטא דהו מיהא ס' חלנטי. אי נמי דלהאי
לישנא דפליגי בשומא ס' מוצבק ע"כ צ"ל פורט המקום וכמו
שמוכח ג"כ ברש"י (כ"ז) שם שפ' שומא אבד פלוגי. וה"כ בפרט
המקום לא שייך שו"י לאחר מיתה ולרבנן הו ס' חלנטי ומתני'
מייירי אפי' בשומא בפרט המקום דהו נמי ס' חלנטי. וה"כ
מכ"כ כליו. משא"כ אבי דפליגי אי ס' דלורייחא שפיר י"ל
דמיירי בשומא בלא פרט המקום. אבל בפרט המקום אפשר
דהו ס' מוצבק לבי"ע ולא מייירי מתני' ביהי ו"כ שומא או
ס' אחר בלא פרט המקום עשו' להשתנות ולא הו שמע' כליו
דלא עשוין להשתנות מס' גופו שעשוין להשתנות. אך הנה
מבואר בש"מ בשם הראש"ד והוא צנמ' דדוקא שומא וכה"כ
שינוי הגעשה בעיר האדם זהו שייך עשו' להשתנות אבל שינוי
בעצמות ובצביו הכשר לא שייך בו עשו' להשתנות. מיהו י"ל
דהו חלנטי דמתני' מיירי רק צפ' העשוין להשתנות. אבל
לכארי דמוקי פלונתיהו בשומא ס' מוצבק ובפורט המקום. א"כ
מתני' דקתי ח"מ על הס' משמע דאפי' בפורט המקום דמסתמא
אחי' מתני' כרבנן. ואי נימא דלתי נקט כליו לשמועין דלא
נימא ס' עשוין להשתנות יחא מוכח דמתני' לא מיירי בפורט
המקום ואחי' מתני' כימירדה. כ"ל להמליך בעד המהר"ל.
ועכ"פ מוכח דס' דחיישי' לשאלה אפי' בכל בגדיו. ומיהו צ"ל
דכל מה שנהבנו ליישב לאבי לדברי מהר"ל לא ח"ס עפ"י
תירץ הג' של החוס' ד"ה אמר רבא כו' ח"נ דחשיבי כים
ולכרינן ס' מוצבק. ולפ"ז הנה דחיישי' מקשה מתני' אברייחא
דמלאו קשור בכיס מוכח דמתני' נמי מיירי צפ' מוצבקין כמו
כיס. והיינו בפורט המקום וא"כ דלא עשו' להשתנות. והדרא
קושין לדוכחא למה נקט ובכליו דהרי מולא דפשיטא ויוליך
במכ"כ מס' גופו דליכא חששא דשאלה מ"מ כליו דליכא חששא
דשאלה. וה"ל מוכח ע"כ דכלל כליו ל"ח לשאלה ובכלי שבו
רציתו ג"כ במוכ"כ שהביא כל הדעות וכו' דעמו להקל במקום
ענין כדעת מוה"ר"ס וסיעתו :

(ט) **מעתה** נבוא לחקור בצד היתר ה"ב אי חיישי' לשאלה
בזמן מועט הנה האחרונים הביאו ע"פ ה"ח
בחש"י ס' פ"ו בזמן מועט לייבא למיחא לשאלה ורציתו ממאי
דאמר' צנמ' (כ"ד) חבית שנמלא בעיר שרובה נכרים כו'
בא ישראל ונתן בה ס' מותרת בשתי' למולא ולמה ל"ח דלמא
היתה ציד גוי ועירה ממנה היין כבר נהן לתוכה י"ל. אלא
אמר' אחרת היין שנמלא עכשו בחבית ה' מתהלה בה וה"כ
גבי ח"ל ולא מסתבר לתקן בין איסור ח"ל דאי הו חיישין

(יב) ונראה לענ"ד דאי חיוב לנמוי להא מלחא י"ס למוחא דהכסא ב"פ המוכר פירות (ל"ג). מייחוי אפלוגתא דרב ושמואל אי הולבין במזמן אחר הרוב לימא כחגיגה שור שה' רועה ומלא שור הרוב בלידו כו' ר"א אומר גמול האומר בין הגמלים ומלא גמול הרוב בלידו בידוע שזה הרוב סבריה דרובא וחזקה כי הדרי מימא לימא רב דלמור כו' אחא ושמואל דלמור כת"ק. פי' שמואל דס"ל דלא חלי' בחר רובא אחי כת"ק דס"ל דלא חלי' בחר חזקה דלף שהשור מועד ליגה מ"מ יכול להיות שאחר הרוב ובחר הכי מסיק דשמואל מלי אחי אפי' כו' אחא וחזקה עדיף מרובא. וענ"פ משמע מסוגי' דמחלוקת תמימי ור' אחא היא רק אי סמיכין מרובא או חזקה. אבל ב"ד שר' זאב אומר שרלא חזק שהרוב הכסא חת ר' לבי מכות מות והוא נמלט. ומלא הרוב בלידו בידוע מוקדם ממש אפשר שבאומדנא כו' גם ח"ק מורה לר' אחא דע"כ לא פליגי התם אלא חס נלמד לסמך על החזקה ואח"כ לבוא אל האומדנא שמתחמא זה הרוב כיון שהוא מוחק לכך. אבל אם היינו רואים שהשור התחיל להכות את השור שבלידו מכות מות. והלכנו משם ואח"כ באנו ומלאנו השור הרוב בלידו. אפשר שבה כ"ע מודים וה"ל ב"ד שכוין שההרוב ההתחיל להכות את ר"ל מכות מות ואח"כ מלאנו את ר"ל הרוב בלידו מוקדם הרי ממש כמי שמלאנו אותו הרוב בלידו ההרוב. אף שההרוב כח ששם מ"מ ה"ל ודאי שאפי' חס הגמול האומר הלך משם ואינו כעת לפינוי מ"מ הסברא מוחנת שאין נפקותא בזה כיון שה' עומד בלידו עכ"פ ומלא הרוב רק דהחלוקת היא דלן חס סומכין על האומדנא מכה החזקה כנ"ל. ודאי' לזו מדלא קמני דבריה' הח"ק רבותא יותר דלפי' השור מוכרד התחיל להכות את השור שבלידו ובאנו ומלאנו אותו הרוב אין אומרים בידוע שזה נגמול. ומדנקט רועה משמע דרוקא כגנון זה ס"ל לח"ק דלא היו אומדנא. דהא דנקט דבריה' הח"ק שור ובדבריה' ר"א גמול האומר כו' היו הכל רבותא וכנ"ל החס' ור"ל ה' יכול לומר רבותא עפי' אלא ע"כ דבכסאי' בוגא הכל מודים דסמיכין לאומדנא :

(יג) אך מה שעומד לנגדו הוא מ"ש המהר"ק בשורש קכ"ט דבר"מ לא חלי' בחר שום אומדנא ואפי' כההיא דשמעון בן שטח עיינו' ש' אלא שמיני רחי' ממש וא"כ ה"ל ב"ד אף דהוי אומדנא טובא מ"מ היו רק אומדנא לחוד והיו רק ידיעה ולא רחי' ואין רחי' בעיני. אך הנה בחמת יש להבין בסוגי' דב"ב דמשמע חס דטעמא דרבין דפליגי אר' אחא הוא משום דרובא מנגד לחזקה דלף דהאי גמול בחזקה אחר הוא מ"מ ימא דרוב גמולס דעלמא הרבוא. כדמא שס לרב וכו' שפירס הרש"ס וצדמות משמעות סמיכות דמהר"ק (ל"ג) ושבוטו (ל"ד). דהפלוגתא היא אי חליגין בחר אומדנא. וזהו י"ל דהנה רב דס"ל דלחי' במזמנא בחר רובא ע"כ ח"ל דלחי' בחר אומדנא במזמנא ולא בעיני רחי' דוקא. דרובא נמי אומדנא הוי דלמנין דמסתמא הוא מן הרוב. ולכן קשי לפרש ב"ב תחלה רב ושמואל פליגי בלגמיה' וזכר דקאמר סבריה דרובא וחזקה כי הדרי מימא. היינו דר"ל דס"ל חלי' בחר אומדנא ב"ד מ"מ בין ברובא בין בחזקה חלי' בחר אומדנא ות"ק סבר דבתרומיהו בחר חלי' בחר אומדנא. ודמי דבר מלי סברא אפי' כת"ק וס"ל דחי' דפליגי אר"א לא חליגין אפי' דלמנין פליג למסמך לאומדנא אלא דפליגי למסמך לאומדנא דחזקה אבל לאומדנא דרובא סמיכין. ושמואל ס"ל דלאומדנא דרובא לכולי עלמא לא סמיכין ופליגי באומדנא דחזקה דלמניהם לא סמיכין כלל לאומדנא ב"ד. ור"ל' סמיכין מיהו באומדנא דחזקה. ולפי"ז הנה באיסורא דסמיכין לאומדנא דרובא דנפל למשאל'ס מדלורייחא אשחא מותרת משום דרובא למיתה ואף דהרי' שבחוס' פ' החולק (ל"ו) הוי מיעוט המתי' חזקת היתול' מ"מ רובא למיתה וסמיכין ארובא ח"כ הרי חזקת דסמיכין לאומדנא באיסור עיגונא. וא"כ בהא לא יפליג תמימי אר' אחא דסמיכין לאומדנא דיד' דלשמואל אומדנא דר' אחא עדיפא מרובא וא"כ יב' מוכח מזה עכ"פ דבב"ב אומדנא עכ"פ ילאו מליכור ח"א דלורייחא

(ח"ב) מ"ה

בודאי דלא הוי חיישי' לשאלה משום חזקה דכל מה שיש ביד האדם הוא שלו. והשתא י"ל דבשלתא אי ס' דרבין שפיר י"ל דחיישי' לשאלה גבי עיגונא מדלורייחא וחמור דמהדרין בעדי חזק' היינו כשש ס' בהחמור ובעל החזק' אומר גם סימני החמור דמשום סימני החמור לחוד לא הוי מהדרין דס' דרבין רק שיש לו עדים על החזק' ולא חיישי' לשאלה משום דהשתא אין למולא אברה חזקה בחמור כיון שיש בו סימנין. ואע"כ לא מהדר' בס' מ"מ חייב להכריז דע"י הכי' יסוג עדים כמ"ס החס' ב"מ (כ"ו). גבי שמלה) ואין למולא אברה שום חזקה בהחמור. אבל אי ס' דלורייחא ע"כ אין סימנין בהחמור כנ"ל. וא"כ יש למולא אברה חזקה בחמור ודמי ממש לשינוא דליכא חזקה ח"א. ופירך שפיר אי חיישי' לשאלה בשינוא ח"א יתחש גבי אברה. ומ"מ מיושב סברת הכי' דלמ"ד ס' דרבין חיישי' לשאלה אף בכלים דלא מושלי' דלא עדיף מסי' בטימס וחמור דמהדרין בעדי חזק' היינו כשש ס' בהחמור וכל' . חמור רחתי בס' מה"ל שהביא בשם מ"מ ב"מ מפורסם דכיס וחזקת' וטענה מעידין עליהם ואפי' למ"ד ס' לאו דלורייחא דהא מהדרין עליהם ל"ה לשאלה כו' וה"ה בעדי מיתה עכ"ל וב"מ מהר"א בפסקיו ס' קס"א. וביסוד סברת הכי' דכיון דס"ל ס' דרבין בעיני ס' מובחקין ביותר ולכן חיישי' לשאלה אף בכלים דלא מושלי' . לענ"ד דלן הדיון דומה ל"ז דגבי ס' חיובא חרי חששות חדא שמא נאבד לו כיוצא בזה וגם חשש רמאות שמשע מואחר שנאבד לו הפקד' בס' אלו והלך ומרמה וכו' ס' . ועיין חס' ב"מ (כ"ב) ד"ה אי דליכא ס' ש' דלא חשדין ל' שמשער שהספיד חפץ חלל משום דיל' דכי היכי דלא אברה חס' ח"ל חס אחר הפסיד. וכן חשדנו נמי החס בסוגי' (כת) דלרמאי לא מהדר' כלל בס' ובחינם דלחו רמאי לא חיישי' לרמאות אלא ע"כ דהא מדלורייחא לא מהדרין בס' היינו משום חשש ראשונה שמא נאבד לאחר כיוצא בזה. ובחשש דשאלה העיקר הוא דחוששין לרמאות שהוא לא אבד כלל החמור חלל שאחר אבד החמור עם החזק' ששאל מזה. והשואל הוא מרמה ואומר שלא השאלי' החזק' לאחר חלל הוא בעלמו אבדו. הרי דלא דמי כלל חשש לשאלה לחשש דס' ואין ללמוד שאלה מסי'. ועיין מה"ל שכן הסכמות ב"ה וגם מסקנת הכי' לדינא דבכלים דלא מושלי' ל"ה לשאלה :

(יא) ונבוא לזכר היתר הכי' מלך מליחא מוקם ההרוב . הנה צומד ציבורא (ס' מ"ו) פלפל בא' שנללז ורואו לאחר כמה ימים שהוא ללוב ומת. דמחירין את אשור דלע"ג דמבואר במשנה דלן מעידין על הללז היינו שראוהו שנללז והלכו מיד ולא ראוהו ח"כ. אבל אם ראוהו ח"כ ללוב ומת אמרי' היינו האי שנללז והיינו האי שנמלא ללוב מת. ותלו זה בפלוגתא דרשב"ג ורבי גבי קבר שאבד וממלא דרבי ס"ל זהו שאבד זהו שנמלא ורשב"ג סבר תבדק כל השדה כולה. והבסיק פוסקים רבים דס"ל ה' כרבי אחי' דלורייחא. ואפי' דהבסיק דס' חס דע"כ לא מייחא' החס בפסחים פלוגתא זו ללמוד ממנה להקל אלא בציטל חמאי דהוי רק איסורא דרבין וי"ל דאף רשב"ג מודה אלא בדלורייחא קי"ל כרשב"ג מ"מ י"ל דהכא כ"ע מודו משום דל' כחן נמלא כחן ה' יעיינו' ש' אריות. והנה כ"ד הוא דמי ממש למידן הג"ל כיון שראינו ש' בלידו מוקם מרמה הרליחא ואח"כ חלל דלוריה' אמרי' ח"כ וכ"ה וזכו שאבד זהו שנמלא. אך הנה דבר זה עדיין לריך תלמוד דיש לתקן ולומר דר' ודעב"ז אחי' לא דמי לפלוגתא דרשב"ג ורבי דהחם הקבר שאבד ע"כ בודאי ישנו במליחא בלידו שדה חלל שאין ש' יודעים חיו וא"כ כשנמלא אמרי' זהו שאבד זהו שנמלא אבל ב"ד דיל' דלוריה' שנללז לא מת אלא נמלט וזהו אחר שנללז. וכן כחן ב"ד דיל' דר' הג"ל ברה וההרוב הוא חס אחר. וא"כ י"ל דלא דמי להחם. ועוד י"ל משום דהחם החזק בקבר אחר. וא"כ כשנמלאנו מאין לנו לומר שהוא קבר אחר ויש שם קבורה היפך החזקה. אבל כחן י"ל שאין כחן אלא הרוב ח' רק שזה אחר שוב מלאנו ח' גם בס' מה"ל שפקק ע"ז כנ"ל :

לבינליק ברו"ע כד"ת ומה שהעיד בפניו ר' גרשון הנ"ל כחבט
והתמוז היום יום ד' י"ב חשוון שנת תרל"ז פה ואחלוא:
נאום משה ארי' בביהרא"ד הלוי
ונאום אברהם בא"א מ' משה שר"ב דפה
ונאום יונה בא"א מ' נחום ב"ן

דארימא. וא"כ בדרבנן פשיטא דלויכא למסמך חבל מה שדרשו
למעלה בפ"ה. ואין כאן בית מדרש כלל:

תשובה יב

איש אחד מדענעבורג שמו ישעיה בן משה
ברלין נסע עם אשתו הידועה להתרפאות בק"ב
בפריסען. ושמע נסע הכעל לוארען ואשתו
החורה לביתה. ואח"כ באו אלו הסבתים
לחברנים רק' דענעבורג באנשים בוארען:

מכתב

אחד בלשון חשבוניות וכתב חשבוניות וזה העתקה. —
בחד זאדען בלי פראנקפורט אל מיין דען 14 חנוסע
1875. היכרע האהער ווירדען בעהרע חוד מייט א
טהילען. דאס דער יעסיה בערלין זאכן דעם מאנעם בערלין
פאן דינאבורג אלס 13 דיועם מאנאטס פאן זיינען לידען זאנעם
דורך דעם טאלעם בעפרייט ווירדען חוסט אלס גלייך דער זעלבע
טור ווייניגע טאגע היער געוועזען זא חוסט עס דאך חויף דען
היוגען וידעטן קירכהאטע בערלינגען ווארדען זינד טוואר מיט
אללען פארמאליטעטן וויא עס אומערע רעגיוואל פאר שרייבט.
אין בערלינג זיינעם געהאלטעם דער מיט חויס נאמע זיינע
רעפארטען. מ'ס' ג' ח'. חנוסעפער 0 טאלערע אין באר
בערלינג טהילען חוד ליואגען מיט דאס דאס היוגען בעהרעדע
נאך דעם דאס בערלינגע קאסעטן דאלפאן בערלינגע ווארדען
זינד דען רעסטען דען אנהערטרוגען דעם פערשטארבענען
ליבערמייטען ווערד. זא זינד וואהל זא געפעלונגס דיועם
דען היינערפליכטען מעגלעכע שטענד מיטלעסלייטען חונד
אין דעם חוד ליואגען נאך דער פערזאנעלונג געטע דאס היער
אללעם געשטענען חונד דעם פערשטארבענען זיינע געלעטע
שטילדען מעגלעכען טעלייטעטען ליואגען מיט אללער
האלהאמגע. היכרע האהערטרוידען ערנענעטעטער — פ. מ.
פריעד חויס מאהלאמפאל:

עוד

מכתב ב' בלשון וכתב חשבוניות. בחד זאדען בלי
פראנקפורט דע' 26 1875 עס ווערד ליואגען געוויס
בעקאנט זיין דאס חיי' געוויסער היער בערלין א דענאבורג
דען זאמער היער געשטארבען חויס עס זינד זעמלונגע
קאסעטן חויס זיינען נאך געלחטענען גענלד געלחטע ווארדען
זינד נאך ליואגעפער 19 (מכתב דאלפאן חונד 90) טאלערע
ליבער געבליבען געבטע חויס עס קליידעשטיקע חוד ביטע
דאך ליואס געטווארעט פאן דא ערצנען וואס וויר מיט דען זאנען
מאנען זאללען חויס דאס טאמסטענעווייניג חויס א פירטען ברויכען
וויר היער ריכטיג דען נאמען דעם פערשטארבענען מאנעם זא
וויא דא נאמען פון זיינע פראו פון זיינע ברוידער געלעטען א
ווייטען אין ביטע חוד זא מיר דאס זעלבע ווייטען א לאסעטן. —
דא שטערטען פארשטעהער דער ווירשער געמיינדע בחד
זאדען בלי פראנקפורט:

גב"ע בענין הנ"ל לפני ב"ד ביאנאוויא

במורת

הלחא ב"ד כהנא הינא וואהל לקדמא ר' גרשון ברי'
שמו לבינליק והעיד ברו"ע אחר היום כד"ת חוד
בחיורו בוארען הסמוכה לש"פ דמיין היום ביהד עס איז אחר
מדינעבאר שמו ר' ישעיה ברי' חויס ברלין והלך אללו בבל יום
לפקדו וביום ה' ארבעה עשר יום למדש מנ"א שנת תרל"ה בערך
אחר שנה עשירית הניחו גוסס ר"ל וכו' בלילה נפטר לב"ע
ולמחרת ביום ו' ע"ק בבקר הלך לשם והכיר אותו והיום שם
עד אחר שנקבר ובעבור בחיים חיותו אמר לו שיש לו אשה בק"ק
דינעבורג שמה הינדא כ"ו העיד לפני ר' גרשון ברי' שמו

עוד בא מכתב אחד להרב דד"צ מל"ס אחד הגר בפ"פ ושמו
הל' רובינשטיין וזה תוכן המכתב בלשון ממש הטע בקץ
העבר אחרי ימים קדמם ת"צ בא לבית הרחלל בסאדען איש
אחד ושמו ר' ישעיה ברלין אמנם לא נודע להם מאין הוא בא
גם שם עיר מולדתו נעלם מהם ותיכף אחר ת"צ ר' ישע' הנ"ל
שהל"ה ומאלל באמתהת אחרי כסות מעות המונח כעת תח"י ר'
דוד שטערטען בסאדען הנ"ל — והתפזרם של ר' ישעיה הנ"ל
מונה כעת בהפאלייט עד אשר יודע להם בבורר למי ישיב או
ליוכשו או לאשתו. גם הנוד לו ר' דוד שטערטען הנ"ל כי אחרי
מות ר' ישעיה הנ"ל כתבו אחי' זאדען למעלי' דענאבורג
להודיע לו מהלשם הנ"ל אך לא השונו מענה על מכתבם כי אז
מאלו כתוב בהמכתבים אשר נמלא באמתהתו כי מעיר דענאבורג
הוא גם היום בא אלי' ר' דוד שטערטען עס אחרי מכתבים של
המונה ר' ישעיה הנ"ל. ומאללי כתוב פ"ד עד מנחת תכ"ד
בעיר דענאבורג אודות ענין א' אשר היה לו עס גיוס מור'
היבשע במה' לואער רב"ד אשר ר' ישעיה ר' משה ברלין
מעירו ר' יהושע הנ"ל סך 25 ר"כ אלס טרעט געלט מן הבית
שהיה להם בשותפות בו ועל פס"ד הנ"ל חתום שלמה בנ"א הרב
מור' חויס פה דענאבורג מואל ים רגלים לזכר כי מדענאבורג
הוא. כן נמלא שמה מכתב א' מאחי' של המונה ר' ישעיה הנ"ל
ומהם חת שמו יבשע יעקב ויאשע עכ"ל המכתב. ובהל' לידע
המכתבים הנ"ל וגם על המכתב של אחי' היה קיום ב"ד
דענענבורג שהעיד אחי' שיה כהן דוד שלח לבני ישע' לוארען:

(א) והנה לזון בשירותא דהאי אחתא נחלל מעדות המכתב
הב' שהוא גרוע מהרשום מחלל שלל נאמר שם
אלל שם כיומי משפחה בערלין ושם עירו דינאבורג. וגם שלפי
מכתב ר' אלי' רובינשטיין ידעו שנקרא ישע' ברלין אך לא נודע
להם שם עירו. ומה שכתבו אח"כ להרבנים דד"צ להודיע המאורע
ר"ל. משמעות מכתב ר"ל רובינשטיין שודע להם שהוא מד"צ
מהבתיים שמואל אללו. ולבאורה כיון שאינו ידוע לו שם אביו
שחומר שמו לזכר לא מהני כלום כמו שנתבאר בפ"ע (י"ז סעי' י"ח)
ולפי שחומר שם כיומי משפחה ברלין קשה למדוק ע"ז לומר דהוי'
כמו שם אביו וכתיב' עוב' קמח (ס' מ"ב) ושם כיומי ברלין ד"ל
שוד דגרע ממש פאמיליע הנקוב בזמניו דיש כמה משפחות שאינן
קרוינס א"ו ואלו קרוינס ביינו פאמיליע אחת. אמנם יש לדון עפ"י
מ"ס הטוב' תנינא (ס' ג"ב) בא' שאלמו שמו ושם עירו ולא שם
אחי' ויהי להם ג"כ סימן חלשני מסי' הנוף. וכתב שסי' הנוף
ודחי עדיף משם אביו. דעם אחי' לאוד ודחי לא מהני כלום
וסימן חלשני מהני לממה פוסקים הסוברים ס'. דהורייתא ואפי'
להרב"ב' ס' מחמירי סבר שאלו רק חומרל דרבנן. וא"כ ב"ד
שהער הוה הויא לזו המכתבים שמואל אלל הנפטר ר"ל כמ"ס
במכתב ר"ל רובינשטיין ובהם מובאר היטב שהוא ר' ישע' בן
משה ברלין מד"ב. א"כ ה"ו ס' מובהקין בגלוי. והשתא יש לדון
אי הוי כמו ס' חלשני בגופו או דגרע מסי' חלשני בגופו משום
חששא דשאלה. והנה בחש' דרענו הגאון בספרי י"ל (ס' ר"ח)
מובאר דחששא דשאלה לא עדיף מ' מחששא דלמא אחרמי ס'
כס' ואדרבה חששא דשאלה הוא גרע. וא"כ מכיון דלפי דברי
הטוב' מהני ס' חלשני תחת שם אחי' ובס"ל דמהני הכרח כליו
אלל שיש לפקפק בזה אמר' מ"ס בפ"ע סעיף י"ט ישראל שחמר כו'
וכך ה' סימניו אלו חומרים באחד הדעת פלוגי הוא עד שיעור
הער שהוא פלוגי ויכיר שמו ושם עירו. הרי דלא מהני ס' חס
לא אמר שם עירו. מהו י"ל דהיינו לדעת הרב"ש ודעימ' דבעי
שמו ושם אחי' ושם עירו. אבל לפי דעת המקילים שם ברמ"א
דשמו ושם אחי' לאוד סגי או שמו ושם עירו לאוד. י"ל שפי'
דכי היכי דמהני ס' חלשני תחת שם אחי' מקי' כמ"ס הטוב'
ה"ל

ה"ג מהני תחת שם עירו מקו' הג"ל דשם עירו לחוד לא מהני כלל (אם לא שידענו שלא ילא מן העיר איש אחר) ומ"מ בלירוף שמו מהני כש"כ דמהני ס' אלאש בלירוף שמו ועי' ח"מ וז"ש דוקא בשם רגלים לדבר כגון דידוע דפלוגי הלך לאורו מקום וזה מת סמוך לעיר זו . וכתב שם בעל ח"מ דבאופן זה ליכא מהלוקת כלל . וא"כ בנ"ד שידועים הם שנסע לארבעה היה די בשמו ושם אבי' או שמו ושם עירו . וא"כ כהן שיש שמו וס' בני מקו' הג"ל :

(ב) ועתה יש לדון ממכתב הא' לנכאורה מכתב זה הוא ערות יפה מאחר שכתב יעשה ברלין בן משה מדינאבורג הרי שמו ושם אבי' ושם עירו . אמנם קחיונה ביה חיובא חדא דלון עליו שם קיום ואף לדעת הרבה פוסקים לא בעינן קיום ומ"מ ס' י"א . מ"מ בכתב הבא על הבי דואר ממרחקים דעת הרבה מלחמים דבעי קיום . וגם שכתב בזהב נכרות ועי' פ"ח ס"ק ג"ב ועוד דבעינן כחבו והחתמו העדים כמ"ס ב"ס ע"ש הר"י ס"ק כ"ח אך אמנם במרחאות האובחות השיג עליו בראיות נכונות ועי' ובמכתב הג"ל חתם העד ח"ע באותיות הראשונות משמו ושם אבי' ושם הפאמילי ושם עירו . גם כתב הב"ס ס"ק כ"ט כתב הנמלא כתוב בכתב ישראל חלי' ברוב ישראל הכשרים לעדות וכהן מנכבד בכתב אשכנזית יש לחוש לעד פסול :

(ג) והנה יסוד ושורש דבר זה דכתב הבא על הבי דואר לריד קיום מדאורייתא הוא מש"ך חו"מ ס' מ"ו ס"ק ט' שכתב שם ח"ל אך בדקונו שם הר"א אביגדור שם הדין אמת מטעם הרשב"א דכיון דכתבו השטר בלא רשות הבע"ד וכן בשטר קדושין שגמלו בשוק נמי לריד קיום דמה שאין ציד שום אדם לא שייך לומר לא חסיד לזויר דהא לא ידיעין מי הוא הבע"ד והיינו הך דירושלמי דשליח יבמות במלוא כתוב מת איש פלוגי דלון דמ"ד משליח את אשתו לא מהיר חלל משום עינוגא כמו דנשיאין בעד מפי עד ע"כ . והנה אפי' לפי סברת הש"ך הא מסיק בעלמו דהמקילים בשטר שכתבו בו מת פלוגי מתירים משום עינוגא . ע"כ מובאר גם לפי דעת הש"ך לשיטת הסוברים לא בעי קיום יש להקל גם בכתב הבא ממרחקים דהא לפי דברי הש"ך מיירי הירושלמי נמי שגמלו בשוק ואין כמו כתב הבא על הבי דואר . ומש"ה בעי הש"ך טעמא משום עינוגא . וע"כ לריד לומר כן בירושלמי דמיירי שגמלו בשוק ודעת הש"ך . דאם באומר שהוא בעלמו כתבו ח"כ אין זה שטר אלא ע"א ואפי' אם אינו זוכר העדות כלל . מ"מ הרי הוא אומר שזה כתבו והוא מקיים שטר ולא גרע מקיום ע"א דעלמא דמיתרי בעינוגא אף לדעת המגוררים קיום וכמ"ס בח"מ וזב"ש על שם מור"ם לובלין . אלא ע"כ י"ל דמלך דמתיר בלא קיום מיירי שגמלא השטר בשוק או שהוציא לו על בי דואר כגדון דידן וכה"ג וא"כ הרי פשוט ובדור דאף לדעת הש"ך מהני בעינוגא לדעת המקילים בלא קיום אפי' מלאו בשוק :

(ד) אלא דדברי הש"ך תמוהים בעיני מאד דהא מובאר טעם המקילים בלא קיום (ברשב"א סוף יבמות ובנימו"י ע"ש הרמב"ן) משום דקיום שטרות דרבנן ומשום עינוגא אוקמהא רבנן מדאורייתא . ונכח מזה אדרבה מדאורייתא לא בעי קיום בשטר זה שגמלא בשוק וכתוב בו פלוגי מת . עוד קשה לי בדברי רבינו הש"ך דמשמע דמטעם דמיתרי ראה לדבריו דגמלאו בשוק הוי קיום שטרות מדאורייתא משום דמלך דמתיר בשטר שכתבו בו איש פלוגי מת לא מתיר אלא משום עינוגא ומוכח דבעי קיום מדאורייתא . ואכתי מלוגיה דלמלא לא בעינן אלא מדרבנן ומשום עינוגא שריא בלא קיום כלל . והנה דברי הש"ך אלו לריכס נגר ובר נגר דיפקקיה . ולעג"ד הקלושה י"ל ליישב כך דהנה בטעמא דמלמלא דקיום שטרות דרבנן ומדאורייתא ל"ה לזויר י"ש בו שני טעמים . חדא כמ"ס הרשב"א צ"כ (קט) . י"ש ח"א (קיימו) שלא מחשו ישראל לעשות שטרות מיופיים . והחוס' בכתובות (כג) : כתבו דמרתח לזויר והיינו משום דמלמלא דעב"ל לא משקרי . והנה לפי הטעם דמלמלא דעב"ל פשוטא דלא שייך במלמלא שטר בשוק דלא שייך מרתח דלא ידיעין מי הוא המזויר אבל לפי הסברה דלא

מחשו ישראל לזויר י"ל דאף דודאי איכא גנבי חייפיי מ"מ הרוב כשרים הם ח"כ בשטר זה שגמלא י"ל דלזלי' בחר רובא ורוב שטרות כשרות הם ולא מיופיות (וכמ"ס החוס' ב"מ יג' דמזויר לא שריא) אך הנה ק"ל דלון הולכין במזמון אחר הרוב . והיינו משום חוקת מנוון וזה"ל י"ל גבי ח"א היכא דלא איחברת חוקת ח"א לא מהני רובא לאשקרי ממחקה ח"א דלא גרע מח"מ מיה י"ל דה"מ היכא דטעין מזויר (ועי' פ"ה ב"ק"א למס' כתובות ד' ט"ז) אז לא מהני רובא אבל כי ליכא מלך דטעין מזויר מהני רובא . ולכן סברת החוס' דלא טענינן לימיו נאכסו דל"ש וכן רלו לומר דלא טענינן להו מזויר משום דלא שריא שריא (כמ"ס שם ב"ב"מ) אלא דמסקי ח"א"כ דטענינן להו מזויר דא"כ לא שבתח חיי לכל בריה דיוכל כל אדם להוציא על היתומים ולקוחות שלא בפניו שטר מלוה ולא נטעון להם והיינו דמהה טעם גופיה הוא דחקינן להו רבנן לטעון מזויר . והרדב"ם מבאורים יפה בחוס' גיטין ד' א"ה ואם יש עליו עוררין דחקים בחותמיו) ש"ל אבל כל זמן דלא חיי בעל מערער נשאת ע"פ" הגט ולא טענינן מזויר דמשום עינוגא אקילו בה רבנן אבל במזמון טענינן מזויר לנפרע שלא בפניו ומיחמוס ומלקוחות דא"כ לא שבתח חיי לכל בריה שיוכל כל אדם לכתוב שטר מלוה ולהחיות עדים מעלמו ולמרוקן שטרות מיתומים ומלקוחות ע"כ . ואריכס החוס' לטעמא דנבי גט הקילו משום עינוגא דלי לאו משום עינוגא היה לו לחוש גם גבי גט לטעמא דלא שבתח חיי לכל בריה דלא אשה חובל לנפקע עליה מבטלה בגט מזויר (ועי' פ"ה על דברי חוס' אלו) אך הנה כ"ז בגט אבל בשטר שגמלא כתוב בו איש פלוגי מת וליכא מלך דטעין מזויר ואמאי לא יהיה כשר אף בלא טעמא דמשום עינוגא אקילו דמן הדין היה לו להיות כשר דהא ליכא מלך דטעין מזויר וא"כ לא חיישי' לזויר ולי משום לא שבתח חיי לכל בריה לא שייך הכא לומר דלא אשה חובל לנפקע מבטלה ע"כ שטר מזויר שמה בעלה דהא בלא"ה נאמנת אי אמהר מת בעלי ולא חששו לזה . וא"כ יקשה להרמב"ן והרשב"א שהוצרכו לומר דאקילו רבנן משום עינוגא וכמו שהקילו עד מפי עד הא בלא"ה מוטיל השטר כ"ל . אך הנה לפמ"ס הש"ך דמלאו בשוק בעי קיום מדאורייתא כי טעין מזויר י"ל דאפי' היכא דליכא מלך דמערער מ"מ חששו חכמים לזויר כיון דלזלי' דמיתרי דמיתרי חייב לא שייך דשבתח חיי כי אלא משום דחיישי' לזויר ומדאורייתא בעינן מזויר דרבנן חששו אף בלא טעין משום דכיון דלא שייך ביה מרתח במלוא אלא משום רובא דלא מזוירי וא"כ שפיר חששו רבנן למיושטא היכא דחוקת איסור מסייע ליה (ועי' חוס' בכתובות כג) ואחיין דברי הש"ך כהונן כ"ז דלזלי' דמיתרי דמיתרי חייב לומר דשבתח דהקילו משום עינוגא אפי' באינו טעין מזויר ח"כ י"ל דמלאו בשוק אפי' דלא שייך בזה לומר דמרתח ולכן בטעון מזויר בעי קיום מדאורייתא ובאנו טעין מזויר בעי קיום מדרבנן ובהא מיושב ג"כ קושיית הקלו"ה על הש"ך מהחוס' כתובות (כג) שהקשו שם משטר הקגלה השלי' דהיכא דליכא מלך דמיתרי חיישי' לזויר אפי' מלאו בשוק כ"ל דחיישי' לזויר ומשום עינוגא הקילו אבל אם הבע"ד מוליא אז לא הוי שייכא כלל במיתח הבעל להחיר מטעם עינוגא הקילו אלא בלא"ה לא בעי קיום אפי' מדרבנן משום דלא שייך לא שבתח כ"ל :

(ה) וב"מ מדברי הרשב"א נראה דלא כסברת הש"ך דהרשב"א כתב בסוף דבריו דלא קשה ממה דנביטין שייך נמי עינוגא ואפי' בעי בפ"כ ובפ"מ דשלי' הכא דלמחא דייקא ומנסבא ומלמלא דעבידא לגלויי הרי דכתב דגם גבי שטר שגמלאו בו איש פלוגי מת הוי מלמלא דעבידא לגלויי דלא כסברת הש"ך דלהש"ך לא שייך מרתח בשטר שגמלאו בו איש פלוגי מת כ"ל . ומ"מ לריד טעם מה שייך כהן מלמלא דעבידא לגלויי כיון דמלמלא בשוק ולא ידיעין מי כתבו . ולא מרתח לזויר . וגם דמשמע מדברי הרשב"א דמלאו בשטר איש פלוגי מת הוי מלמלא דעב"ל י"ל ויחא מנט שביחול השלי' . והלא אדרבה החס' שביחול השלי' שייך מרתח לזויר כיון שיוכל להגלות שקרו וחייפוי כיון שהגט יואל מת"י השלי' משא"כ הכא במלמלא בשוק דלא שייך כלל מרתח . ומיהו י"ל דאפי' הביא לנו איש אחד שטר שכתוב בו פלוגי מת ואומר

שחתמו ליוסף בן שמעון אחד לזה התבצו. ולי משום דבצי קיום הא י"ל בפשוט דמיירי בלומר כפ"ל ובפ"ל או בצי"ל וליכא עדי קיום ואל"י יש להטות אחרי היתור בשמ"ל בצי"ל. ולי דהיינו משום סברה הש"ך בדמנאל בשוק לרד קיום מלדורייא ואל"י הכא בדמנאל לרד מלדורייא לקיום הגט ולא סני מלדורייא כפ"ל ובפ"ל. ומ"מ לרד ליישב דעת רש"י והתוס' וז"ל דהנה כבר בחרט בצי"ל למעלה (חזק ד') דלפי' בשער הנמלא בשוק מ"מ רובא לא מייסי מסייע להיחר רק ד"ל דנבי ממון לא חלי' בחר רובא ומשום ח"מ וז"ל חזקת ח"ל לא גרע מה"מ ולא מהני רובא. ומ"מ י"ל היכא דלויכא לומר דמסוגל לרובא שפיר חלי' בחר רובא. והכא נבי גט חיכא לומר דמסוגל כמ"ס התוס' (ב"מ ית) לא חיישי' לאחר כיון שזה היום שולל גט וידיעין שחבר גט וחין חלו מוכרים אחר כו'. פ' הדברים דכיון דידעין שזה חבד הגט ולא ידעו' מלכדס אחרת חמרי' וזה שחבר זהו שגמלא כדלמרי' לן בפסחים (י). וח"ל מכיון דלויכא לומר דמסוגל זו בציורא להאי רובא בה נחשו לזיוף שוב ל"ח לזיוף. ועפ"י ז"ל נס בעבדא דידן דלויכא לומר דמסוגל כו' הכא עפ"י דברי המבי"ט (הובא ב"ק פ"ט ס' ר"ח) שכתב חס נאכד יחזיק בדרך שהק' ממקום פלוני למקום אחר ואל"י בזה חזק דרך נמלא הרוב מלדורייא חלי' שזכו האכד דלחם חיכא שהאכד מינול היה טרע מקומו ולכן חס נשאת לא תלא כו' הרי גט הכא חיכא לומר דמסוגל דוכו שחבר וזהו שגמלא ואלדורייא הכא עדיף טפי דלח מינול היה טרע מקומו חלי' ועפ"י דברי המבי"ט מוכי' לומר דמסוגל זו לומר מלדורייא ואל"י בציורא רובא דלא מייסי י"ל דכ"ע מודים דמהני כמו גבי נבי כפ"ל :

אך עדיין יש מקום לחלוק ולומר דנבי גט האומנא מסייע להשער דלח מייזי חלי' משא"ל הכא דהאומנא הוא לאו בעיני השער חלי' האומנא הוא על גוף המעשה שפלוני מה . מייזי י"ל דלדבריהם הא עדיף דהתם חלי' חס נחלמר דהוא אחרת השער שחבר זה . מ"מ אחרי' חלו לריכוס לאומנא אחרת שהשער שהבא זה חמת משום דמרתת לזיוף דמס"ה עדים החתומים על השער כמי שנקרקה ערוקן בצי"ל . משא"ל הכא דהאומנא הוא מוכחת על גוף המעשה שהיא חמת כש"כ דמהני :

(ח) האומנא שדבריה המבי"ט גופיה קרו ביה האחרונים (יעינין בשב שמעתי להאגון בעל קלו"ה) אי שייך ביה לומר זהו שחבר זהו שגמלא דהנה גבי קבר בפלוגתא דרבי ורשב"ג דהנמלא הוא ממש כמו הנאכד. דקבר נאכד וקבר נמלא משא"ל דהנמלא מת ונאכד חלי' וכן מלחמי בפתולס למין הגלון הקדוש ב"ל ס' פ"ח לחלק בין נבי למיתה דנבי גט הוא ממש הנמלא כמו שנאכד משא"ל בניהה וכו' והבית ראי' מוסקי מהה"ל (ס' קס"ח) שכתב שם חמה שגמלא כס' מות' דלח ש' לזקק ס' כליו לשחר לומר דמסוגל מהני וזקק עליו ויבטח נמנ' דלח מהני לזיוף ס' לשחר לומר דמסוגל מהני דלמרי' (ב"מ קכ) מלאו קבור בכוס כו' ירכי מהדרי'. ולי מנא כס' מות' לימא דשאי גט דלויכא לומר דמסוגל שהשליח שולל הגט כמ"ס התוס' עכ"ל מהה"ל בציורא ולי ימוא דגס גבי מיתה שמכחת לה דלויכא לומר דמסוגל כיון דידע' שבעלה של זו עבר בזהו דרך ח"ל לא מוכח מודי דלא מהני לזיוף דלפני לומר דפריך משום דמסוגל מהנני' דלעולם חיישי' לשאלת בגדים ואפי' חס ידיעין שבעלה של זו עבר שם ודמיא לגט ממש ופסיר פריך חלי' ע"כ ז"ל דעת מהה"ל דלפי' ברה"ל לויכא לומר דמסוגל בניהה דשאי מנא כלי'. חמס לעני' הקולטת נחלה דלחין מדברי מהה"ל חלו סתורה דלעת המבי"ט. דהנה דעת הרשב"ל ב"מ פ"ט ש"ט דכל מקום דקמי' חלי' מעידי היתו מלדורייא וחס נשאת תלא. שפתי' י"ל דלעולם חיכא לומר דמסוגל של המבי"ט ומ"מ שפיר מוכיח מהה"ל מדפריך נגט ולא משני דהתם חיכא לומר דמסוגל דשולל גט. דלויכא לומר דמסוגל נמי מייזי דלויכא לומר דמסוגל ה"ל שכתב המבי"ט דל"ל חמרי' חין משידין מלדורייא דהא חמרי' חלי' שפיר מלדורייא חלי' ע"כ דמייזי דלויכא לומר דמסוגל ג"ל. וח"ל חמרי' לא משני דנבי גט חיכא לומר דמסוגל דשולל ובמחני' ע"כ מייזי דלויכא לומר דמסוגל חלי' דמסוגל דש' של המה"ל דלא מהני לזיוף. ומה שכתב מין דל"ל

ולומר שגמלא בשוק חלי' שייך ביה קת מלחא דע"כ לא משקרי ביה חלי' וכמו בעד מפי עד דקלח כהנים ס"ל דשיק ביה מלחא דע"כ לא משקרי ביה חלי' וכמו כמ"ס ב"מ עזרת נאס למס"ס הבי' ס"ק כ"ד והטעם הוא משום דלח דמסוגל יכול להשתמוט ששני מלחא מ"מ כשיבא העגל מתלה בו (וכן ראוהו בחטובה להאגון מוסרי' מווארשא) וה"ל י"ל בזה שהביא לנו שטר שגמלא בשוק דהי מלחא דע"כ שחם יבא העגל מתלה היוץ בו . וח"ל דלכאורה לא דמי דהתם חמרי' כך לגבי העד מפי עד דהוא לא משקרי לומר ששני מפי פלוני ובאמת לא ששני כלום . ולגבי הראשון שחבר לו דהי לא חיישי' דהא הראשון מעיד שראה פלוני מת וח"ל פשיטא דהי מלחא דע"כ. משא"ל הכא נבי שטר נהי דהמלאו לא חסיד לזיוף דע"כ קת כלי' מ"מ דלמא בזה חמת מלאו ולא ידעו מ' כתבו ולגבי הכותב דהי לא שייך מלחא דע"כ. מ"מ לגבי הראשון חיכא טעמא דרדיקא ומאסא . ועד י"ל דע"כ חיכא ג"ל קת סיבות מלחא דע"כ משום ד"ל דחושש שחבר יוכר הכתב וידע מ' הוא הכותב (וכן מלחא בזה) ומעשה ב"ל שגמלא על הכר (מנאי' יבמות קכב) דלמחי' נחמן לפי טעמא דע"כ נחמן משום מלחא דע"כ דלמחי' נחמן וזה הכא שחבר לזיוף ולא מרתת ולא שייך טעמא דע"כ לגלוי' וחין לומר דהי שחבר יכאורה דלמחא דע"כ בליחא בזה חמת ולא יכאורה כמו בזה חבר מרתת (יבמות קכ) חלי' ע"כ ז"ל משום דמייזי בצי"ל דקלח וח"ל ה"ל י"ל דהי שייכיו ע"י הכתב מ' הוא הכותב :

(ו) עכ"פ מובחר לפי ה"ל דלח מנאל כתוב בשטר חוס פלוני מת חלי' מנאל בשוק לא בצי קיום להמקילים משום מלדורייא ל"ח לזיוף ומשום עינוגא דלחחא חוקמיה רבין מלדורייא. ובפ"ה הבי' בשם חש' פ' הרים דכתב הכא על הכי דואר לרד קיום מלדורייא ל"ח. והכא חלי' דמקילים שגמלא בשטר חוס פלוני מה הייט דוקא בזה חלי' שטר בידו וזהו שגמלא לו מנאל בשוק רחוק בזה ס"ל להרשב"ל והרמב"ם דל"ל קיום חלי' בכתב הכא על הכי' מלדורייא שבעל הכי דואר מקבל מכתבים סגורים וחתומים דלח חס יתבאר שחם מייזי' חס יתבאר שחם מ' הוא מייזי' חיישי' לזיוף מלדורייא ע"ד שותקיים. הנה מדברי הש"ך שכתב דבר דמשום עינוגא הקלו חלי' בכתב הנמלא בשוק ואפי' חלי' לויכא טעמא דע"כ לגלוי' דלא מרתת . מ"מ כיון דלח עיני מייזי' פסוקין חלי' דלח לזיוף מנא כפ"ל. ואף דדברי הרשב"ל שכתב דהי מלחא דע"כ לגלוי' הוי חלי' לדברי הש"ך ה"ל דהי כמו עד מפי עד ממש דשיק קת מלחא דע"כ לגלוי' כמ"ס. מ"מ כבר יבטח דברי הרשב"ל דל"ל חלי' חלי' מייזי' שגמלא חת השער בשוק. ומ"מ אחרי' לא בריח' לו נסיון ע"ז פסר. ובפירט שמו"ס חשכני ב"מ (ס"ק כ"ח) החמיר מלח לזיוף דלעת המהמרים להלריך קיום ואף שהגלון בעל ח"מ דעחו חלי' בציורא שנין מ"מ הרי גדול החתומים בעל ח"מ בציורא חלי' ע"כ החמיר בכתב הכא מלדורייא ואפי' כתב בכתב שגמלא משום דלח שייכא מלחא דע"כ לא משקרי בה חלי' . ודלא כמ"מ ואפי' בציורא עינוג משום דלח ע"כ לגלוי' בשם חש' :

(ז) מיהו נראה להביא ראיה דבנ"ד כ"ע מודים דלח בצי קיום דהנה בסוגיא דגיטין (כז) חמרי' ר' ירמיה חמרי' כיון דקאמרי' עדים מנאל לא חתמו חלי' על גט אחד ש' יוסף בן שמעון ופירש"י וזהו חתמו לחוס זה התבצו וכתבו התוס' דלפי' ז"ל שלח ראו עדים חתמו הגט דלח ראו וואומרים שחור חלי' וזהו חתמו פשיטא שחור ח"מ הרי לרד להשמיטת דהא ודלי' ל"ח דלמח חתמי' שחם כשחם ועדים כעדים וחתומים כחתומים עכ"ל ופירש"י הנה ע"כ ז"ל דמייזי בלומר כפ"ל ובפ"ל דלח לרד לקיים החתומים חלי' בצי קיום בצי . דלח לרד קיום בצי חלי' המקיימים יאמרו על חלי' חתמו . ודלח בציורא שחם מקובל לצי"ל (ד"ה קט) דכ"ס ועדים כעדים ודלח לזיוף חלי' בצי קיום ומקיימים חלי' חס עלמס יאמרו על חלי' חתמו והנין בצי"ל. ולכאורה הדבר פשוט כפ"ל דמייזי חלי' העדים בציורא ולא ראו הכתב חלי' שגמלא

הא אינו חשוד להכשילה במתכונן כמ"ש בחוס' (ה' ד"ה ז' א' הכי) וחולי י"ל דחיישי' ללרר, וזו לאו ממש דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה כו' הוי חיישי' לה מדאורייתא אלא מטעם הג"ל לא חיישי' אף ללרר מדאורייתא רק מדרבנן. וימא' גם דברי הרשב"א שכתב העטם משום דעדים החתומים על השטר כו' דלג"ה הוי חיישי' ללרר מדאורייתא. וגם מה שחששו מדברי הרשב"א דא' חיישי' לפסולי א"כ מה מושלם הא דלא חיישי' לזיוף מן החורר. מ"מ הא איכא למיחש לפסולי עדות וליכא חזקה דמלוה לומר תליא בריב ישראל דמיורי שהעדים חומרים פסולי עדות משום דתלי' ברוב ישראל הכשרים והיינו דידוע לנו שהוא כתב ישראל ואזיל בשעת הרמב"ם ולדעת המפרשים דבדיו דלא בני אלא שיהא נודע שישאל כתב אבל לא בשעת קיום. ולא יקשה מהא דבשעת הכתובות חזקה דמלוה מידק ד"ק דהתם לא שייך לומר תליא ברוב ישראל דמיורי שהעדים חומרים פסולי עדות היינו. אך הגה' מ"מ הרשב"א ע"כ ס"ל דלא בשעת שיהא נודע שהוא כתב ישראל. דמפרש דברי הרמב"ם דבני קיום ומדקדק עליו וא' הוי מפרש שיהא נודע לנו שהוא כתב ישראל לא הוי קשה מדי' אלא משמע דלא בני שיהא נודע שהוא כתב ישראל לאו משמע בש"ע דלדיעה הראשונה לא בשעת שיהא נודע שהוא כתב ישראל. וא"כ קשה אמאי לא ניחוש מדאורייתא לפסולי עדות. וגרסה לי דהרמב"ם וברשב"א פליגי בפלגותה הריב"ש והס"ד דהנה בגמ' (יבמות קכב). פיך דולמא לרה הואי ופירש"י שגשא אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכה לה והקשה הריב"ש ואמאי לא פריך בפשיטות טפי יחוש שגשא גוי הוא וכן גמי יס להקשות שגשא מפסולי עדות הוא וזיך דהוי מסל"ת. והס"ד תיך (ס"ק ה') דמבואר ביו"ד דכל שאין הגוי נהנה בחליפיו ל"מ שגשא החזק (כמ"ש ביו"ד ס' ק"ח) ולכן לא פריך אלא משד וזרה דררס לקלקל בכוונה. והסח"ד י"ל דהרמב"ם סובר דהתם כח"י הריב"ש ולכן הכא דלא הוי מסל"ת בעי' שיהא נודע שהוא כתב ישראל אבל הרשב"א סובר כהט"ו ולכן לא בשעת כלל שיהא נודע שהוא כתב ישראל כיון דלדעו נהנה ביושן אין לחוש רק ללרר. ומימינו למדין לפי' דלפי דעת הט"ו אין לחוש כן כ"ל לזיוף הלרר וכן דעת הרשב"א והרמב"ם יס לחוש גם לפסולי עדות וכן לדעת הריב"ש זולת בטועם שהוא כתב ישראל. אך אחי' יס לדקדק כיון דלדעו לא חיישי' בנט ושטר מיחא לזיוף דעלמא כ"ל לזיוף הלרר אלא דחשש זה הוי מדאורייתא וא"כ אמאי לא חיישי' ללרר בשעת הסכנה ועיגון כיון דחשש מדאורייתא הוא מה מושלם לזה עיגון דלחשך וזה הוי חיישי' לזיוף מדאורייתא לא הוי מושלם שטר אפי' במקום עיגון לכ"ע. ולכן נע"ד דהא בפסולי עדות חיישי' לדעת הריב"ש אף שאינו נהנה ביושו. והשח"ד ז' לאו דמדאורייתא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד מטעם דעבד לגלוי ומרחה. או משום דלא נחשוד ישראל לזיוף הוי חיישי' לזיוף אף דלא נהנה רק מעין חלמ' שיהא החתומים על השטר כו' שוב לא חיישי' לזיוף מדאורייתא רק מדרבנן חיישי' משום דא"כ לא שבתק חי לכל בריה שכל אחד זייף שטר על חבירו וכמ"ש למעלה דא' ד'. וזהו לריך קיום מדרבנן וזהו כתב הח"מ דהכא מה הוא קיום זה היינו דנבני מדרבנן קיום דשלאמא גבי מנוון דאיכא מלוה ויש לחוש שגשא זייף והיינו מדרבנן דא"כ לא שבתק חי לכל בריה שזייף כ"ל אבל הכא ליכא למיחש אלא ללרר ובמקום עיגון ל"מ. וא"כ חששא דפסולי עדות הוי חששא מדאורייתא לפי הג"ל אלא דס"ל להח"מ לפי דעת הרמב"ם דתלי' ברוב ישראל הכשרים וז"ל לפסולי עדות ומימינו רוב זהו מדאורייתא אפי' נדר חזקה א"ל ואפי"ז י"ל שכן ע"כ זהו דעת הרשב"א כהריב"ש ובשעת שיהא כתוב בכתב ישראל דלא לא חיישי' לפסולי עדות דלס כתוב בכתב עב"ס א"כ ליכא רובא דלא מוזיף ולא שייכא לומר עדים החתומים על השטר כו' אלא שג"ע דא"כ למה לא פירש דברי הרמב"ם כן שוב מלאתו דבדרי מור"ם שבת"מ שהריגם ג"כ בהו וכתב דטעמא אחרת מדמינה לו לא חולי איהו טעם אחר והנה לפי זה מוכח דעת הח"מ דלא כהט"ו דח"מ דלפיו מלאתו בכתב ישראל בשוק ממי אמרי' דלא חיישין לזיוף מדאורייתא משום דתלי' ברוב ישראל הכשרים שאינם חשודים לזיוף:

דל"ד בט למיתה ולא שייך כאן זהו שאבד זהו שנמלא כיון שלא נמלא כמו שנאבד. מ"מ י"ל דעת המבי"ט דשפיר איכא אומדנא כיון שנאבד ולא נודע זכרו. ובמקום שהלך עם מת אחד. ודאי י"ל שהוא שנאבד ולא נודע זכרו הוא שמת. וכן כתב במראות הטובות. והנה בגמ' י"ל דכ"ע מודים דהוי אומדנא טובה דהא מכל המכתבים נראה עכ"פ שאש אחד ישעיה ברלין מת וכיון שזה ישעיה ברלין מד"כ היה בזרעו וגם נאבד זכרו הרי זה אומדנא טובה וחזקה דהוי שאבד זהו שנמלא מת שהוא בעל אשה זו וי"ל ג"כ דבזה שפיר סברה דהוי שנאבד זהו שנמלא דבשלמא אם לא היה נודע לו שום שם. היינו לריכס לדון רק על שעת מיחא לומר שהוא שאבד זהו שמת. כמו דיון של המבי"ט בזהר. אבל על שעת חיותו לא היה שייך לומר שהוא שאבד זהו שכל דברך זו שהרי כמה אנשים הלכו שם ובאמת דלא שייך כלל חזקה דהוי שאבד זהו שנמלא בדיו של המבי"ט משא"כ בגמ' שיש לדון גם על שעת חיותו לומר דהאש ישעיה ברלין שנאבד מד"כ זהו ישעיה ברלין שנמלא בזרעו. וא"כ שפיר י"ל חזקה הג"ל. וגם דבדיו של המבי"ט אלו היה חי לא היה שייכות כלל לומר זהו שאבד זהו שנמלא חיים בדרך הג"ל דהרי כמה אנשים חיים הולכים ובאים בדרך זה. וא"כ אין לנו לדון אלא על שעת מיחא ואז אינו נמלא כמו שנאבד. משא"כ הכא דאפי' ה' חיים עכשו ה' שייך חזקה הג"ל ואם כן דאין החזקה מזה המיתה ושפיר יס קיום לחזקה הג"ל:

(ז) **שורב** עיינתי בחס' בחר יתכן ורואיני שהביא ראה לסחור דעת הש"ך מסוגיל דניטין דפריך למתני' (בג). המביא בט ואבד ורמיהו מלא גיט נשים כו' וקשה לוקמי מתני' בח"י דל"ל שיהא כפ"ל ובפ"ג וסמכין אהא דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד ולעולם ל"מ לשני יוס"כ צ"ל. אלא משום דנמלא בשעת חיישי' לזיוף מדאורייתא אלא ע"כ דאפי' מלאו בשוק הוי כמי שנחקרה עדותן בב"ד. ולפי הג"ל לא יקשה מזה להש"ך מידי דאיכא אומדנא דהשלית שאל הגט. אך הנה בלמא ראה זו בלח"ה תמוה דהי הוי טעמא משום קיום איבעי ליה למיחש יתקיים בחותמיו דקדקתי בריש מתני' ואם יס עליו שוררין יתקיים בחותמיו. ודבר תומא הוא כי המהבד כתב שהיא ראה ברורה ועל"ז אין זה אפי' דמות ראה. והא דקדמי בריש פ"ב המביא בט ממנה"ל ואמר בפ"ג כו' פסול היינו משום דבמנה"ל לא שכיחי עדים לקיים לכן קדמי פסול אבל בח"י דעדים מוזיזים לקיימו שפיר מלי למתני יתקיים בחותמיו:

(י) **שורב** פקחתי עיני ורואיני בע"ה בח"מ (ס"ק כ"א) שכתב בחס' להגאון מור"ם אשכנזי ח"ל ועוד קיום זה מה הוא דבשלמא גבי מנוון יס לחוש שגשא מלוה בעל השטר זייף עדים להוליך מנוון מן הלאו אלא כן כאן חזק רק ללרר או לפסול ובשעת הסכנה ק"ל דמשיחין עפ"י בת קול ולא חיישי' ע"כ נראה פשוט במקום עיגון כתב הנמלא כתוב בכתב ישראל ולא שכיחי כותים שידעו לכתוב בכתב ישראל שחזקה שישאל כתבו ל"מ ללרר ולפסול רק חלנין ברוב ישראל הכשרים לעדות זו כמו דל"ה בב"ק עכ"ל והנה מדברי הרשב"א משמע לבלרר שאל כדבריו שכתב בסוף יבמות דיון דמדאורייתא עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד ולוקמו רבנן בעיגונא מדאורייתא משמע דהחשש הוא משום זיוף ולא משום פסולי עדות דא' חיישי' לפסולי עדות א"כ אין ראה כלום מעדים החתומים על השטר דהתם העטם דל"מ לפסולי עדות וקטני דלחמך בגמ' כתובות (יח): מלוה גופיה מידק דייק וחזקה אין עדים חותמין על הגט אא"כ נעשה בגדול משא"כ הכא דליכא כן מלוה ולא שייך כאן טעם הג"ל. ואי משום דבשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכריזין ה"ל להרשב"א לומר טעם זה. אלא ע"כ דהחשש הוא משום זיוף ולכן קאמר דעדים החתומים על השטר הוי כמי שנחקרה עדותן בב"ד. ובכל"ה קשה לי על דברי הח"מ מהא דמשמע בדין דחיישי' לזיוף אי לא משום דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה כו' (כמ"ש בגיטין ג.) ולפי דברי הח"מ גם שם מלחיה טעם נחש לזיוף דאין כאן מלוה וזהו ואי משום דנבוא לחוש לבעל

שהוא העדות מן דוד שטערן ראש העדה בואדען ווידא דלון
לומר כנ"ל חדא שבמכתב הג' מר"א רובינשטיין שהוא כתוב
בכתב עברית ולשון לא כותב עליו ר' דוד. ולא לא ר' נחמ
בדה יודית לא ר' חכם עליו ר' וגם מה שגלה ר' אליהו
רובינשטיין המכתבים שה' ביד המה ששם נראה ששמו ששניה
בן משה ברלין שסמך לו ר' דוד הגל' ח"כ מוכח שאומר
אמת רק שלטו חוששין לשלמה ויש לחוש שמא המה הוא איש
אחר ובלו לידו הכתבים אלו בשלמה. אבל ר' דוד החליף שמו
וקראו יעשי' ברלין זה ג"כ אין לחוש. כיון דמבקש מהרב דר"ב
שנבקש תשובה מהורשם וגם להודיע שם אשתו אבותיו ואחיו.
וה"כ אך יהיוף את שמו בשביל לרמות ח"ע כי כותב שלריך
לדעת כל אלו כבדי לכתוב שם בספרים. וגם שר' אלי' רובינשטיין
שהוא בעל מכתב הג' כותב ג"כ להרב מר"ב שידוע את
היורשם של האש הגל' והם יראו להשדל אלל הפאליטיב בד"ב
כי המה יכתבו להפאליטיב דלודען להסוי האש' והבגדים אשר
השאר אחריו ר' יעשי' ברלין הגל' ליוורשו או לאשרו אשר
השאר אחריו. ואך נכל לומר בזה שהחליף ר' דוד הגל' את
שם האש המטות על שם ר' יעשי' ברלין ושכתבו כך להפאליטיב
הלא בודאלי מרתת לרבך שקר ויוף כיה אשר יודע שקרו מיד.
ועין חוס' כתובות (כ"ב): דלפי' בגזלן לא חיישי' ליוף ששם
דמרתת לשקר וליוף שיתגלה וזו ע"כ הדבר ברור שמכתב ר'
דוד שטערן אין זו יוף ושקר. וכיון דלחיתא להי שוב נכל
לקיים גם המכתב הראשון כי ר' אלי' רובינשטיין הגל' כותב
במכתבו הגל' שהוא מכתב הג' כי ר' דוד אמר לו שכבר כתבו
אנשי וזדען להרבנים בד"ב אודות הנפטר ר"ל. וכיון שלא בן
מוזדען להרבנים דר"ב אלא מכתב זה הראשון. ח"כ מוכח
קיומו מתוך מכתב זה של ר' אלי' רובינשטיין שאומר בשם ר'
דוד שטערן שכבר כתבו אנשי וזדען. ושהמכתב הראשון אמת
ועל זה האש בעלמנו כתבו והודיעו שנפטר. ולאחר כל האומדות
אלו אין לחוש לזיוף ושקר. אך שיש עוד שמא לא אלו
שכתבו שר' יעשי' ברלין מת ושהוא מר"ב ושהוא בן משה הגל'
הוא מה שאלו בכתבים שנמלאו אלל הנפטר ר"ל. אך זאת
לבר נפקחא יעשי' ברלין שמעמ מכתב הג' שה' נודע להם
בלאו המכתבים שנמלאו אלל הנפטר ר"ל וא"כ שמו ושם עירו
לא ידענו אלא מהמכתבים שהיה בידו ואחרא למיחש לשלמה.
אמנם יש לדון אם יש לסמוך על הכתבים בעלמם:

(יג) דהנה כי לדון אם היו כלם דמושלי אינשי או לא משיילי
והיו ככס וחרנקי וטבעת דלמתי' בגמ' דבמות
(ק"כ): דלא משיילי אינשי ו"ל"ה לשלמה. והנה לחוש שמא השאיל
לו הפס"ד או המכתב מאבי' ווידא דלון לחוש והיו כלם דלא
מושלי דדוקא ביהוי שיש בהם צורך לכל אדם שייך שגלה אבל
פס"ד ומכתב של אבי' מה צורך בהם לאדם אחר אלא שיש לדון
בזה ממי' הח"ס סי' ל"ה בניזון שנמלא באחד מצבדיו מכתב
קוויטונג בחילוק באקאחט קרוע שאפי' ה' זכר זו שמו של
מיכל מ"מ חיישי' שנתן קוויטונג הלו בכים שבצבדיו ושוב השאיל
בגד הלו לזה ושנה הקוויטונג בחוטו וזהו שנהרג ולא מיכל
עיי"ש. וח"כ ה"ג בנ"ד יש לחוש לזה שר' יעשי' בן משה השאיל
לזה אחר מצבדיו ושנה בחוטו הפס"ד והמכתב של אבי'. אך
הנה חס"ס כתב שיש דרים וחרנקי דלמתי' בגמ' דלא משיילי
היינו כשנמלא לבוש בהם ממש. והנה צב"ש ס"ק ס"ט כתב
שנמלא צבדיו חרנקי וטבעת בידו הרי דלא חיישי' שמא השאיל
הבגד ובחוטו החרנקי. ולענ"ד נראה דהששת הח"ס שמא שנה
הכים וחרנקי בחוט הבגד שלו והשאילו לאחר היינו תפשת אצרה
וכי הרי דלא חיישי' לאצרה ה"ל לא חיישי' שמא השאיל לאחר
בגדו ושנה שם הכים וחרנקי. ויש לי להביא רא' לזה דהנה
דעת ההוס' וברא"ש דלף דשלמה השאיל דלוריתא מ"מ מדרבנן
ל"ה לשלמה להחזיר אצרה (ועין ש"ך מ"מ סי' ס"ה ס"ק כ"ו)
וכמ"ס בחוס' (במות ק"ל): ובסופ"ק דמילתא כ"ל ד"ה מלא
והיינו ע"כ במילתא מהמעט שכתבו ההוס' דהכי חקיי רבין
שלא לחוש לשלמה באצרה כמו שתקנו להחזיר אצרה בסי' שאינו
מוצקא חפ' סמנין לאו דלוריתא אבל להוילא מומין בשער דלא
סמנין

(יא) ועפ"י נמי יש ליכש דברי הש"ך שהקשטו עליו קושי'
נפלאה למעלה חות ד' יעיי"ש דיל' דס"ל
לש"ך דהא דלמתי' דמדלוריתא לא חיישי' ליוף הוא בל' משה
פנים. דהיכא דהמנהג מוטיל לא חיישי' ליוף משום דרוב לאו
זייפי ניכרו וגם דהיו מלחא דגל"צ ומרתת להחוס' בכתובות
(כ"ב): סמנין חטעם האחרון לחוד ג"כ אבל על רובא לחוד לא
סמני' ובמדות מיתה ובר"ל ל"ה ליוף מדלוריתא חפ' מלאו
בשוק משום דרוב לאו מייזפי ניכרו. וגם דלמה יזיף וצלידוף
שני טעמים אלו ל"ה ליוף מן התורה. והנה בשער מיתה חי
היו סמנין חטעם זה לחוד דרוב לאו מייזפי לא היו בעינין גם
מדרבנן קיום כלל משום דלא שייך כאל לא שבתת חיי כנ"ל שם.
אלא מכיון דבעינין ג"כ יזיף סברא זו דלמה יזיף שוב איכא
למיחש בזה דהוא מכונת לקלקל ומוהו מדלוריתא לא חיישי'
ללרע דהוי חששא רחוקא אבל מדרבנן חיישי' רק דמשום עינוג
הקילו ועפ"י חרין דברי הש"ך כיון חומר שב' דשער מיתה
הנזכר ביושלמי הוא בנזונא דשטר הנמלא בשוק וכ' דלף מחן
דמקיל היינו משום ענוגא דזה רח' נכונה לסכנתו דנמלא
בשוק חיישי' ליוף מן התורה בשטר מלוה וכה"ל. דמונה מזה
ע"כ דלא סמנין מדלוריתא על טעם זה דרובא לאו מייזפי לחוד
דאם היינו סומכים על טעם זה לחוד ח"כ לא ה' מקום בשער
מיתה ללרף סברא דענוגא דלח"ה היו שרי דלא שייך שם
להלרץ קיום מדרבנן כיון דלא שייך טעמא דלא שבתת חי כנ"ל
וגם ללרע ליכא למיחש כיון דגם הוא לא חשודה ליוף דלח"ה
בהר רובא דהיא מן הנשכחות וגם מדרבנן ליכא למיחש דהיא
חשאה רחוקה. אלא ע"כ דמשום רוב לחוד חכמי לא ילאנו מן
התורה מחשש יזיף ובעינין עוד ליוף טעמא דמה לו ליוף וח"כ
בזה דחשודה לקלקל חי הוי חששא קרובה הוי חיישי' לה מן
התורה והשתא דהוי חששא רחוקא חיישי' לה רק מדרבנן ובעי'
טעמא דענוגא ללאח מחשש שזיף הלאה. והשתא נכונים
דברי הש"ך בע"ה ולא יקשה עליו מדרבי הרשב"א ויחר
הראשונים כנ"ל שם:

(יב) עכ"פ מובחר לפי דעת הח"מ דבשער מיתה לא בעינין
קיום חפ' מלאו בשוק וי"ל גם דהש"ך מודה
לזה אלא דלמה' לררף שיהא מועד שהוא כתב ישראל ופ"ה
דעת הרמב"ם וח"כ בנ"ד דהוי כתב אשכנזית י"ל דגם הח"מ
מודה דלא שריין עפ"י כתב זה. אמנם לדעת הה"ו בס"ק ה'
שוכרנו למעלה חות י' דס"ל דלפי' נוי לא מחליף בהגם. וה"ל
דלא משקר בהגם. ח"כ דלא לררף חפ' שיהא מועד שהוא
כתב ישראל. אך דל"פ הוי דלא ככל הפוסקים להרמב"ם בעינין
עכ"פ שיהא מועד שהוא כתב ישראל ולהרשב"א כבר ביארנו
בפ"ה חות י' דלפי' לפסולי עדות חיישי' שזייפי. אך מיהו
בלח"ה יקשה להט"ז דהא בעינין בניו מסל"ת ואחרי' לא אחרי'
דלא חשוד לשקר בהגם וכן השיג חס"ס בס"ק ל"ה על הט"ז
ול"ל ע"כ דהגם שאני דלא חשוד' ל"ה שיעלה להרים בהגם רק
כדי לרמות דטורח כ"כ לא יעשה בשביל רמאות בלי אום ריווח.
והנה בכתב ל"ל דלון זו טורח כ"כ להכות דברים כמתעסק
בעלמא וכ"כ המדלות הלוזבות (ס"ק מ"ט) ופ"י י"ל דהבא
בזה המכתב על הכי דורש שפיר י"ל כסברת הט"ז הגל' דלא
ישתדל כ"כ להכות מלוה' ולשלונו על הכי דורש בשביל רמאות
בהגם. אך הנה בנ"ד ח"כ לזה דלכא הוכחה מהמכתב שכתבו
ישראל מלשונות איסט עד דלך אורף דען היוזגטן יודישטן
קורכהאפט צעגראכטן ווערדען אונד אונד מיט חללע
פארהאלטיגעטען וויא עס אונזערע רעגיונאן פארשרייבט' ומלחתי
בס' עזרה נשים למור"ס חביב בעל ג"ס שכתב (בס"ק ע"ה)
דהא דלהרמב"ם בעינין שיהא ישראל כתבו היינו שסמנין דברי
הכתב מתברר זה שאומר פלוגי מת ע"ה דלם ה' המכתב נוי
אין דרך נוי לומר ע"ה או כיוצא בדברים אלו שניכרים הדברים
שישראל כתבו. ובנ"ד הלא מפורש במכתב שישראל כתבו.
אמנם לבי' מוססם א"י לסמוך ע"ה לומר דמן הסתם ישראל
כשר כתבו כיון דידוע דבואדען וסביבות' הרבה פרושים ופסולים
לעדות. מיהו כל זה לענין העד הזה אבל לענין המכתב השני

חוקת ח"א כנגד חוקה הנ"ל. אך בחמת מהא לא תבחר דחול ששולח הולך החמור לרשות המשלול והמשלול בעלמא נתן האוכף על החמור ומה ש"ה המה"ל ליישב קשיית הטוב" דחוקת מה שביד האדם לא מהני ח"א לענין גוף הדבר שביד האדם אבל לא שחומר שהוא רח"ל על ענין אחר וחינו כמו חמור בסימוני אוכף דהיינו שהאוכף יהי' רח"ל על החמור. וכן גבי עינוגא שחומר שמה שאלו דמים שהכלים שלו משום שהוא לבוש בהם וחי' רח"ל עליו שהוא בעל אשה זו. ופי' קן דעת החוס' בימות (קט"ז) ד"ה אוחיות כו' ש"ל לענין שטר שביד המוחזק דוודלי הקף הוא שלו שלא יפסיד חוקתו אבל החוב לא יוכל להוציא כו' אך הגה משמעות לשון החוס' מורה שהוא משום חוקת ממונ שזה חבוב אבל החוב לא יוכל להוציא. משמע דהיינו משום דלריך להוציא מיד המוחזק בזמנו וכן מבואר בדברי מרן הגאון הקדוש דבספרו ח"א (סו"ל) דלכות החוס' משום הוצאת ממון מחזקתו וה"ל באשה להוציא מחזקת ח"א לא מהני חוקה דכל מה שהוא ביד האדם הוא שלו. דלא מהני ח"א לגבי הפקד עלמא אבל לא לגבי הדבר המסחפף ממונ שהוא בחזקת אדם אחר או בחזקת חיסור כו' מבואר שם מדבריו. וח"א היכא דחיתר חוקה ח"א ודלי י"ל דמהני חוקה דמה שיש ביד האדם כו' אף שהיחר האשה הוא דבר המסחפף מן החזקה זו:

(מז) אך הנה יש בזה רישותא והוא הגב"ע דב"ד דהלאווע שכתב שם דישע' בן חיים ברלין מד"כ אשר שם אשמו הינדא מת בזאדען ויוס ה' י"ד מנ"ח תרל"ה ה' גוסס וכללה מת. והאבה עדות זו עפ"י ב"ד של שלשה. ואשה זו הענוגה שם בעלה ישע' בן משה ברלין וכן הוא עדות המכתב הא'. וב"ד בפס"ד ומכתב מאבי' הנמלאים ח"א הנפטר ר"ל. וח"א הרי זה הכהנה בשם אבי' וכבר העיר אבי' שח"א מ"ד. והביא מהמבואר בתשו' חמדת שלמה ח"א"ע סו"כ כ"ז דהוי הכהנה גמורה כשיש הכהנה בשם אבי' כמו בנדון דידן והוי כח' לומר מת וח' לומר לא מת דלא תשגא. והבאון מוהרע"א כתב שם בסו"כ ח"א וז"ל וחולס בנ"ד הכהנה מאלן דבר שמי' אלו אומרים בחמת דעדותיו על איש אחר רק התינו שם משום דלדי היתר המבוארים שם והביא גם מתשו' הר"ן סו"כ ל"ג שה' שם שמי' בשם. והחיר שם משום שאמר הבעל שיטה את שמו כשאל והוי כפי' העשוי להשתנות אבל בלא"ה לא ה' מקיל. ובתב עוד הרב מו"ד דלע"ז שיש שני עדים ר' דוד שטערן אחר אשר כתב בשפת אשכנזי לרב העדה דד"ב על שם ישע' בר' משה. מ"מ יש יתרון בעדות ר' גרשון מוילנאווע שהוא העיד בפני ב"ד ועדותו נקלל בב"ע עפ"י ב"ד. והשני עדים הנה מפי כתבם ודמי' למ"ש בסו"כ י"ז ס"ז דלחד קשר מכתש לריבס פסולים הוי מחללה על מלתא והגם שיש כאן הרבה לדרי היתר והוכחות לסחור דבריו גרשון ולתלות שטעה בשם אבי' מ"מ ידוע מה ש' בכמה תשו' ומכלל המהר"ט דהיכא דאפשר לברר לא יחירו ח"א בדבר ברור וכן הוא גם בתשו' ח"א ובתשו' סו"כ ע"ה שגריך לברר אף שיהי' בזה יגיעה רבה. ח"א דברי הרב דד"כ מה שסעיר בזה:

(יז) והנה חתלה לריבס ח"א לברר ב"ע' בגוף ענין הגב"ע הנ"ל וממילא יתבאר לנו אם יש קיום לדברי הרב הנ"ל או לא והנה בגוף העדות הנ"ל יש רישותא אחת שאמר בתוך עדותו בפיוס ה' ד"ד מנ"ח תרל"ה ה' גוסס. ויבמות י"ד מנ"ח ה' יוס' ח' בשבת ויש להתבונן אם יש לפסול עדותו בכך או לא. הנה בשו"ע (שע"י כ"ח) כתב אין בודקין עדי נשים בד"ח. ואפי' אם הוכחו בבדיקה כשרים. ובתבו הח"מ וב"ש דאם הוכחו בחקירות טעילה. ודעת הב"ח דלפי' הוכחה בחקירות כשרים דאם מוצא ב"ע (שע"י ט') דלחד אומר מת ולחד אומר נהרג אשכ"ז שהם מכתשים ז"ל הואיל וזה זה מודים שאינו קיים תשגא. ודעת הח"מ בחמת דאז רק לשיטת הסוברים דהכחה בגוף המעשה הוי כבדיקות. אבל לדעת הרמב"ם

סומנין אפי' כמ"ש בחוס' (חולין ל"ז). וח"א כיון דלא מסרי' חסימנין ה"ל דים מקום לחוס לשאלה כיון דהוי חששא דאורייתא. והשתא קשה לי במ"ש החוס' בימות (קט"ז) ד"ה מאין ש"ל וח"א ורבא הרי מייית מינה רח"ל הא שפיר קאמר אביי וכו' דחייש לנפילה ופקדון רח"ל אומר' בפ' ג"פ אוחיות נקוט בחסירה אביי אומר' לריב' רח"ל רבא אומר' ח"א להביא רח"ל ומה אין לריך להביא רח"ל אי חייש' לנפילה ופקדון. וקשה לי בלא"ה חופיק לי דלרבא דחייש לשאלה יחוש שמה השאל ביד אחר משלו לחבירו ושם ה' מונה השטר בדים הבגד ושכחו כחששת הח"ס. ואפי' אי לא חייש' לרבא לנפילה ופקדון מ"מ יחוש להא דהא רבא חייש לשאלה והוי חששא דאורייתא ח"א ע"כ כמו דלא חייש' לנפילה ה"ל ל"ח שמה שבה השטר בדים שבבגדו ושאלו לאחר. וח"א ה"ל בדים וארנקי' כמו דלא חייש' לאברה ה"ל לא חייש' שמה השאל הבגד לאחר ושכח הדיס בחביו. וח"א דברי הרב"ש נכונים וברורים:

(יד) אך הנה אחי לא ילאו בזה מנוף חששת אברה דהרי הח"מ (ס"ק מ"ב) כתב דלאו דוקא לשאלה לחוד חייש' ח"א דה"ל חייש' לאברה עיי"ש מיחו הוא ז"ל כתב שם קן לבשרת הכי' דאפי' בכלים דלא מושלי חייש' בעינוגא וענין בזה ב"ש ש' דעיקר דל"ה לשאלה בכלים דלא מושלי מכה קשייתו שהקשה מנט. אבל לפי דעת הח"מ דחייש' לאברה יש ליישב דל"ק מנט דהתם לא חייש' לאברה משום דהיינו לריבס לחוס שנאמר שני פעמים וכו' ל"ח וכו' בתשו' הגאון מוהר"ח כהן רשטופרט ועיי"ש עוד דל"ק דים לחוס גם לפקדון ומכירה בעינוגא משא"כ באברה דאין לחוס לזה משא"כ בעינוגא שפיר יש לחוס לאברה פעם אחת. אך הנה מ"מ י"ל דלא אחי שפיר הסוגי' לשיטה זו דח"א מאי פריך מנט אשענוגא ומוכרה לשניי' בכלים דלא משא"כ ח"א אפשר לומר דהא דחייש' לשאלה בעינוגא הוא משום דלויכא חשש' עובא בידא שמה השאל ושמה אבד ושמה מכר משא"כ בגט דליכא ח"א חששא דשאלה לחוד ל"ח. ועיי' גם במרחות האבדות שכן מאל מפורס מרשב"א בשיטה מקובצת לב"מ דבכלים דלא מושלי ל"ח לשאלה בעינוגא וכו' דמהר"א והבי' ה"ל דהנה"ל. ונלמד דב"ד אפשר דגם הב"י מודה כיון דלויכא אומדנא גדולה כו' ש' ישע' בר' משה ברלין נאבד זכרו והוא היה בלוחו דרך בזאדען. וגם שמוע שישע' ברלין מת בזאדען כנ"ל מדבריו ר' דוד שטערן ור' ח"א רובינשטיין:

(מז) ונ"ל להסביר דבר זה דהנה נ"ל דאפי' אוחן החולקים על המצ"ט הובא למעלה חות ז'. מ"מ י"ל דמועד עב"פ דרישותא הוי אומדנא כו' הנאבד זכרו וממילא הרגו בלוחה הדך שהלך שם ובפטר בזמנינו דליכא בי דוהר ובוודלי שאל ה' ה' מודיע לאשורו וכמו שהאריך בזה בתשו' ח"ס (סו"כ) ועב"פ הוי רישותא דנימא אחרע חוקת' דח"א וכדאמר' בכתובות (ט"ז) רוב גשים בחולות נשאות ורוב הנשאות בחולה יש להס קול וזו הואיל ואין לה קול אחרע לה רובא וכן ה"ל ב"ד דהס ה' ח' ה' לו קול ע"י מכתשים וידיעות המלויות ממור בזמנים חלו והואיל ואין לו קול אחרע לה חוקת ח"א והנה בכך חששא דשאלה הקשו האחרונים אמאי לא נימא דחוקת כל מה שיש ביד האדם הוא שלו וי"ל דכנגד חוקה זו יש חוקת ח"א וח"א בנ"ד דאחרע חוקת ח"א שפיר מוקמינן לחוקה דכל מה שהוא ביד האדם הוא שלו וליכא למיחש לשאלה שוב מאלו שכן ה' דברי הטוב"ל בסו"כ דב"ד מ"ג. ואע"פ שבעל מה"ש ספקא בזה משום דלא שייך לומר על מה שמה שנמאל ח"א הוא שלו ח"א לריך לומר דב"כ לבשם קודם מיתה ואז דין על אותה טעה שה' מי וכו"ל דב"ד בסו"כ מ"ג. וח"א אז בידו וח"א שיעבא נ"ל חוקה זו דכל מה שביד האדם כו' גם בחמור בסימוני אוכף ומאי פריך בגמ' (בימות ק"ב): חמור בסימוני אוכף הרי מוכרי' הא התם ליכא חוקה אחרת נגד חוקה שכל מה שביד האדם כו' משא"כ בעינוגא דליכא

הרמב"ם (סי' ע"ג) בארכות גדול שהוכיח דבר"מ לא צעין עדות שאל"ל. והא דמחלקי גבי ממונ בין הכחשה בבדיקות להכחשה בחקירות היינו משום דלפי' דיני ממונות מד' ממעט ש' וכמו דר"ג אם הוכחשו בחקירות בטלה העדות ה"ל דבר"מ אף דבר"מ לא שייך עדות שאל"ל. ובלא"ל הרי כתב הסמ"ע בסי' ל"א דהטעם בבדיקות לא בטלה העדות משום דבבדיקות עבדי דטעי והוצא ג"כ שם במוכ"ז. וא"כ נהפוכה השנה בעל ח"ס דבר"מ ה"ל וכו' ג' נמוס וברורים. ואפי' אי ידברת ל' לבעל ח"ס מ"מ עכ"פ שאין עד זה דואלחווע עד כשר. וא"כ יש לנו שני עדים להחיר היינו ד' דוד שטעין שגלה לנו הפס"ל והמכתב של אבי הנפטר ר"ל ע"י רובינשטיין. ובעל המכתב הראשון מן פ' ד' פריעד והדין פשוט בשו"ע (פס"י מ') דהנחה:

(כ) אף הגה בנזק דברי החוס' הג"ל יש לדון דהנה בשו"ע חול"מ (סי' מ"א סעי' ה') כתוב. אם כתב ברביעי לשבת כ"ב לתשרי ומלא שאלו מכוון שרביעי בשבת לא תשרי של אותה שנה ה' ביום חרבע ושכרים חפ"ל כשר. ועיין בסמ"ע ש' ואל"ל דבחר רוב החדש ל"א דטעי אינשי כמ"ס בסי' ל' היינו דוקא כשמעיד ע"פ משה"כ כשי' בשטר דהטעות מוכה ממנה ש' בלידו. ולפי"ז חפ"ל צדעות בע"פ חס העד סותר ח"ע מיום החודש ליום השבוע ויום שטור דמוכה דמי לשטר דאמר' דטעי חפ"ל לכתב רוב החדש וכן חפ"ל ביותר מיום ח'. ואמת כי דברי הסמ"ע קאת תמוהים שמחלק בין עדות בע"פ לשטר ובאמת החילוק בין אם עד אחד סותר חבירו או אם סותר ח"ע עכ"פ זה שלא כדברי החוס' הג"ל דבעינן מן החורה שלא יכחש ח"ע ולא תלי' בטענות. ומלאתי בתומים (סי' כ"ט ס"ק ח') שכתב דהרמב"ם והטור חולקים על החוס' להחוס' אין העד יכול לחזור תוך כ"ד ולכן חס מנחש ח"ע מיום החודש לימי השבוע היו עדות מוכחשת. אבל להרמב"ם וטור יכול לחזור תכ"ד ואם כן חס משנה מיום החודש ליום השבוע י"ל דהוי חורה ולא הוי עדות מוכחשת. ומי"ש בזה התומים סי' ל' סעי' י"ג דברי הרא"ש בתשו' ש' על גט ש' כ' לחודש ד' בשבת והוא כ"א לחודש דכשר דמה דבר' חלוי' בחר רובא ואמר' דטעו בקבועא דירחא כש"כ כנ"ל דר' בד' בשבת וא"ל לטות חלל ככ"א ואש"ל דהוא לאחר רובא של חודש הבא אין חילוק דע"פ טעו דהרי דברי"ס מרחיבים זא"ל. וקשה על דברי הרא"ש הא גס דר"ג ע"כ ל"ל דכוני לימי שבת דהוא ח' מ' חקירות ואם הוכחשו או אמרו אין יודעי' בלא"ל עדותן בטלה. ואפי' לאחר רובא של חודש ל"א דטעי וכו' הבא דמכשיר הרא"ש דוחק לומר בציניה חיו מודקדק כ"כ כמו באמריה. ודוחק לפי הג"ל דהרא"ש י"ל דחור דו"ל יבלין לחזור (ובטו דהוי כמחקה עדותן משעת חתי' גס החוס' מודים) חלל דבר"ג אף דיטל לחזור מ"מ בלי' לה חקירות ועדותן בטל אבל בגט דלוי מעכב זו אם לא כתב בזמנה בחודש ודלוי דמלו לחזור זו וכשלאמרו ימי השבוע חזרו מן ימי החודש. ועפי"ז כתב ג"כ דבר"מ לפי דבר"מ דר' דס' מ"ג. דבד"ל עדותן בטלה היינו משום דכשר לה' מו' חקירות ובין אם טעו או חזרו עכ"פ כשר מו' חקירות ופסול וכלן כשר. אך הגה לדעת הש"ך (סי' ל' ס"ק ה') אם אירע שחקר הדיין ואמר ח"ע עדותו בטלה חפ"ל דבר"מ ח"כ חפ"ל הכחיש ח"ע מימי החודש לימי השבוע עדותו בטלה. ואמנם גס בזה חלק התומים על הש"ך:

(כא) אלא שאני תמה על התומים מדברי הב"י (בסי' ל' סעי' ב' ד' ד') שז"ל. ומ"ס רבינו ואש"ל שאל

דו"ח חס הכחשו זא"ל בדיקות כשרה דר"מ משמע הא חס עדות המכחשת חפ"ל פסולה ודו"ח דס שבע והס מפורשות בסי' ה' בודקין ובדברי הרמב"ם פ"ב מהל' עדות בלוי' שבע כו' בזמנה בחור' בלוי' יוס כו' וכן ח' אומר בשנים בחודש וח' אומר בשלשה עדותן קיימת שזה ידע בעצטורו של חודש וזה לא ידע והוא שכיוני יוס מימי השבת וזה עד חלות החודש אבל אחר חלות החודש כגון זה אומר ביו' זה אומר ביו' אשכ"י

שמוע

הרמב"ם דהכחשה בנזק הדבר הוי כחקירות אין גלמנים והב"ם כתב דהבא כ"ע דהוי כבדיקות דהוי כמו אחד אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן. עוד כ' תירוק אחר דל"ד לדיני ממונות דהבא בני חס אחד מעיד שאלו חו ולא צעין שני עדים ולכן חפ"ל חס מכחשים זא"ל בחקירות מ"מ עד ח' מהס אומר אמת שאלו חו הוי מותרת משאל"כ דר"מ דבעינן שני עדים יעוי"ס במו"מ וב"ס. ולפי"ז הגה יקשה מנ"ס בשט"י כ"א דחס הוכחשו מבדיקה כשרים דמשמע חלל הוכחשו מחקירה פסולים כנ"ל. והרמב"ם בזה החס"ל ודחיקו דחוק ולענ"ד נראה דל"ל עפ"י דברי החוס' (פסחים י"ב. ד"ה בלוי' יוס) תימא כיון דכבר טונו יוס ח' לחודש למה למשייליהו בלוי' יוס כו' וי"ל כיון דו' חקירות ילפין מקדמי' פ' היו בודקין לירך שלא יכחשו זא"ל ושלא יכחשו ח"ע כו' הרי מוצא דלפי' חס הכחש העד ח"ע הרי הוא בטל דהיינו כמו בנ"ד שאמר י"ד מנ"א ויוס ה' בשבוע שזה הכחשה לעלמו ש"ד מנ"א הוא יוס ח' בשבוע ובטעון זה שהכחש ח"ע עדותו בטל ואין כאן חפ"ל עד ח'. אבל בבדיקות כה"ג שהכחש ח"ע לא מנעול עדותו. וא"כ י"ל דבטעון זה מיירי בסמ"ע כ"א שהעד הכחש את עלמו בבדיקות כשרים אבל בחקירות פסולים היינו חס הכחש ח"ע אבל כששני עדים מכחשים זא"ל לא מיפסול דלחתי איכא ע"א עכ"פ. וא"כ בנ"ד שהכחש ח"ע כנ"ל ח"כ עדותו בטלה ואין עדותו מוקת כלל לעדות אחרת:

(יח) אף הגה הש"ך הביא בחו"מ (סי' ל' ס"ק ו') דעת הרמב"ן דחס הוכחשו בחקירות דר"מ כשרה ועדי גס דמי' לר"מ למ"ד אין בודקין עדי גס בודק' דקדו"ל כותי' כמ"ס ביבמות (קכ"ב:) אך הגה מ"מ קי"ל להלכה דחס הוכחשו בחקירות בטלה העדות. שוב כ"ל דבנ"ד י"ל דגס הרמב"ן מודה דהנה מ"מ אמרי' דבר"מ לא צעין דו"ח משום שלא תנשל דלת בפני לוין ואשם כיון דעומדה ומיפק ולמשקל כחובה הוי כד"מ ח"כ לא שייך לפסול את העד מדו"ח חלל חס העד בא להחיר ולמשקל כתובה אבל העד המכחש דהיינו שאומר ש' ישע' בר' חיים מות. דנמלא שמחשים לדברי האומר ר' ישע' בר' משה מות ח"כ לענין הכחשה זו י"ל שפיר דחס הוכחש בחקירה דבטל עדותו דלא שייך כאן שלא תנשל דלת בפני לוין כיון דבא להחמיר על אשת ר' ישע' בר' משה שלא תנשא ואלא תטול כתובה ואולי יש לרמות דהוא מוכה את יורשו הבטל שלא תקבל השקס כחות' והוי ד"מ. וכן משמע בב"ס ס"ק ס"ג ש' דלענין לאוסר' על בעל' ליבא דיני ממונ' כלל דפין ח"כ אסורה או מותרת ליה לה כתוב' משמע דחס ה' לה כחובה כשרה מותרת או הוי כד"מ. ומי"מ משמע לכאורה דתקנת נעילת דלת הוא להמנהג כמו כן הוא האשה שהיא תופסת שטר כתובה וא"כ לענין אשה זו אפשר דגס הרמב"ן מודה דחס הוכחש בחקירות דלא תנשא. ואש"ל דאפשר דר"מ לכתחלה לענין עדות זו ג"כ לא צע' חוד' משום שהעד המתיר ג"כ לא החקיר וא"כ הרי המתיר והאוסר הם עדות שונים ומתירי תיתי' שאלמין לראשון ולא לשני מ"מ חס הוכחש האוסר בחקירות ומתיר לא הוכחש שפיר י"ל דעדות האוסר בטל לענין לאוסר אשת ר' ישע' בר' משה חלל דבאמת כל זה לרואה דמלתא אבל השיקר הוא כיון דהסובבים דחס הוכחשו בחקירות בטלה עדותן חפ"ל דר"מ רבים וכן נקבע הלכה בש"ע. וגס להרמב"ן עכ"פ מודאורייתא בטלה עדותן חפ"ל דבר"מ ח"כ פשוטא שאין לחוס לעד שהוכחש בחקירות חפ"ל להחמיר בענינו. ומפאת זה אין לנב"ד דואלחווע שום ממש:

(יט) ואמנם יש לפקפק בזה מנ"ס בחמדת שלמה סי' כ"ז ח"ל אך לענ"ד ל"ע דהיי' דהכחשה הזמן הוא

מחקירות היינו משום דהזמנה תלוי בזה כמ"ס הרמב"ם פ"ב והנה לפי ענ"ד מראה דבעדות אשה דהיינו' רבנן חפ"ל עבד ואפי' שפחה נראה דאין דין הזמנה כלל כיון דאין כאן תורת עדות וא"כ אין משנה כלל להכחשת הזמן או הדיקוס נגד הכחשה בשטר הבדיקות עכ"ל והנה נעלם מעיני הגאון המחבר דברי

שכונת שיהם יום ה' מימי השבת עדות בטלה ע"ל בקיור
ולפי דברי ר' הוסיאס אמאי ימי' עדות בטלה בד"מ כח' חומר
ב"י ור' אומר ב"י כיון שכונת יום ה' בשבוע מלא דהוי חזרה
וטעות דמוכח והוי כחבר החקירה דימי החודש דכשר בד"מ .
אלא ע"כ מוכח כיון דהכחשו בחקירות עדות בטלה וגרע מאלו
לא נחקרו כלל . וא"כ בע"כ שסבסב ח"ע מיום החודש ליום
השבוע דהוי הכחשה בחקירות דפסול כמ"ס ה"ס' דפסחים
כ"ל . וגם קשה על פסק הש"ע בסי' מ"ג גבי שטר שב'
ברביעי בשבת כ"ב לתשרי . ואף דגם החומים מודה היכא
שחמרו תחלה יום השבוע ואח"כ יום החודש בהכחשה זא"מ מ"מ
מדברי הב"י מוכח שגם בחמרו תחלה יום החודש ואח"כ יום
השבוע הוי הכחשה ופסולה . דמוכח ממ"ס הב"י במה בחודש
באזה יום כו' והרי מוכח בזה מדברי ר' דלך כדברי
החומים . ועיין נתיבות רס' כ"ט שישב שם קשיית החומים
והשוה דעת הרמב"ם עם דעת החס' בפשיטות דין הנזכר
בשו"ע סי' מ"ג בשטר שכתוב ברביעי בשבת כ"ב לתשרי כבר
מחזיק יפה בנתיבות דלודאי שטר מחומר הוא דלא הזמן הוא
שמיני עלתה ואח"כ י"ל שכתוב מקודם רק שחמרו הזמן ובה שייך
לומר שחמרו וטעו בלחור רובו של חודש שהם כתבו לפני הקביעות
ויכולים לטעות וסבירא ז' כתובה ג"כ בחומים בשם שבות יעקב
וכן יש לפרש חשבת הרא"ש דכיון דהוי טעות דמוכח שפיר י"ל
שכתבו השטר מקודם ואחריו את הזמן ואפשר לטעות בזה"ל
אפי' בלחור רובו של חודש :

(כב) עוד הגיענו מכתב מילאנאו שש"כ חזרו וחקרו
ודעו עוד מר' גרשון בר' שלום לובלינק הנ"ל
ואמר שטעה בשם אבי' האמות הוא שם הפסוק ר"ל בטלה
של האשה הינדא הוא ישיע' בן משה ברלין וסבת הטעות
שהעדות שהעיד לפניו בראשונה ה' נחמה שהעיד לפי זכרוננו
וטעה בזכרוננו אח"כ חפס פלומתחיו ומלא רכוס בפנקסו ישיע'
בן משה ברלין והראיה לפני הב"ד הרשימה בפנקסו ורשום שם
ישיע' בן משה ברלין . וכל זאת הדין פסוט דלחמן עפ"י
המבואר בס"מ ח"מ (ס' כ"ט) וכן בכל טעות שהעדים מליין
לעשות בו נלמדים הם בעצמם ואין צוה משום חוזר ומגיד .
ועיין בסמ"ע (ס' ל"א ס"ק ח') שם דבהכחשה בבדיקות בב'
כיתו עדים דכת אחת חומרת מנה שחור וכת ח' חומרת מנה
לכן גובה כדברי הפחות משום ששנים בבדיקות עבדי דטעו
ועיין ב"כ תשו' הר"ן (ס' ח') שה' הכחשה בין העדים בשם
שח' אמר שמו אברהם ושנים העידו ששמו שמואל ופסק דלא
מיפסיל דך סהדא משום דהוי הכחשה בבדיקות והוי כמו מנה
לכן ומנה שחור ול"ל הטעם ג"כ כמ"ס הסמ"ע משום דעבדי
דטעי . ואח"כ ממילא מבואר דאין צוה משום חוזר ומגיד כיון
דהשם הוי דבר שהעדים מליין לטעות בו . וע"כ נראה לי שיש
להחיר אשה זו להשגה :

תשובה יג

בשנת תרל"א בחודש מ"ה ה' יום א' יום
מבוכה ומבוסה כמה אופל ארץ ורוח סער
הרגיש מימי נהר דריוגה נהר פארצ'ק . ואנ'
אחת אשר הלכה דרכה להעביר העם מן
העבר הקטן הקריא קאביק להעבר הנדול
נהפכה ר"ל בלב נהר ובה ה' כמה אנשים
ונשארו ענוגות רבות רבות בשנים בלתינו בכל
עז לחזור אחר צדדי היתר וזה אשר עלה בירינו
בע"ה עפ"י הנב"ע אלו — :

הגיד

לפנינו בחו"ע בלתינו כפי נחמן שה' ג"כ בספינה
הנ"ל ויילל איך שבעטה שהפליג מהחוף ה' רפאל

חמן חיים טודרוס וניסו לבי חתן ישראל אבי רפאל ממנהיגי
הספינה ע"י הוואלסלעס . וכן ר' הערץ חתן ר' פייבוש ישיב ג"כ
בספינה הנ"ל על הדין ספסל בספינה וסמואל בן אברהם
טאבאלניק ישיב ג"כ בספינה הנ"ל סמוך לבני נחמן הנ"ל וראה
לבי נחמן כאשר עדיין ה' בדעתו דעת ללוא שהספינה נהפכה
שול' למעלה ומקום העצבים ר"ל היתה רחוקה שני שלשים
הדוויגה מקאביק ושלש ח' מעבר הגדול נגד אסטראג של ר'
משה מילקאו והוא עלה על שול' הספינה נגד מאלאשטיר .
(ב) העיד בפנינו זלמן בר' יואק שולקין בחו"ע כ"ל איך שהוא
ה' מן המליין להטעמים בשנת תרל"א בחתולתה . וכאשר בא
על החוף ראה הספינה משוקעת במים והאנשים שבתוכה כבר
נעצבו במים עד אחרים ורק פסו ידם לבקש הלאה ועזר .
אכן לא הירי וזאת ידע מי הם . ודרך אחרים בערך שעה
ומחלה עד עבר השני דפאלטע . ובחור משך זה . נאבדו
במים ונעדרו ר"ל אחד אחד ובדרך חזי שעה אחר שקטו כולם
במים ונאבדו ולא נראו על המים עוד עמוד וזהא על החוף
וראה שלא יילל אחד מהם ולא נמלטו ח' מהטעמים לחוף ממקום
שנאמר ועמד מלרדוף אחריהם היינו מעבר השני דפאלטע
כ"ל גם להלאה עד מקום שעניו שולטות לראות החוף . (ג) העיד
לפנינו ר' נפתלי הערץ בר' מרדכי מואפאלטע בחו"ע כ"ל איך
שחומ"י כששמע הרעש שבעיר מהטעמה יאל ועמד על חוף
הדוויגה בערך שני שעות והביט על רוחב הדוויגה שכנגד
זאפאלטע וגם ללך העיר אחרים היינו מעבר השני דפאלטע
ללך דיסנא (היינו לך מורד המים) ללך חוף לפני הדוויגה ולא
ראה שום גוף ויאל מן המים ולא שט על פני המים כל משך
הב' שעות גם העיד שהמים של הדוויגה כהילוכם תמיד הם
דחשים ללך לפני הוא מעמד זאפאלטע . וזו ה' חיוה גוף שט
ה' נחף ללך זאפאלטע (ד) עוד העיד לפנינו ר' הלל בר' יואק
יעקב מואפאלטע איך שה' עומד בלחור היום על חוף הדוויגה
ללך ליקאמלניק ועמד כל לחור היום וגם שמע הרעש שבעיר
מן הטעמה וה' רואה גם ללך דיסנא בערך ח' ויוראסט ולא
ראה שום גוף ולא יאל מן המים על כל רוחב הדוויגה וה'
טסה בלחור ההעם על הדוויגה כמה פעמים כי הוא ה'
מהמעצרים הפרחם באיקאמלניק :

הנה טרם נבוא לזון בשירותא דהאי עובדא לריכס חזי לבאר
כל החששות והספקות הנפלות בעינין זה . והנה בנהר
דוויגה צפה עינינו נמלא ח' ליקאמלניק ואפאלטע שם
המקומות שלא נראה בהם עוד שום גוף שט ע"פ המים . ובין
עליונות הנהר שה' מקום תחלת הטעמה ח' קטן (אסטראגו)
וסביבות האי שוטפים המים איך מולד לפני האי המים שוטפים
ברביעי והנהר רחב שם וללך דרום נמלא כעין שלולית קטנה אבל
המים מסבבים אל האי גם מולד לפני . אולם מולד הספינות
הוא לעולם מולד לפני האי והנה מכל הבצ"ע אשר ה' לפנינו
כ"ל . עדיין לא שמענו שראו והביטו גם ללך דרום האי כנגדו
והמקום ההוא כמעט בלי דיורים זולת איזה ערלים הדרים שמה .
ואח"כ מאחר שהטעמים ה' אפים סביב להאי לא רחוק ממנו .
אח"כ י"ל הנה שלפי עדות ר' זלמן הוא העיר הב' ראה שנטעו
כולם ח' ח' אבל מ"מ אחת יש לחוש שמה לפי חחת המים ללך
דרום האי ויילאו משם בעבר דרום האי . הרי חשש ח' ס'
הב' הוא חס י' לסמוך על עדות אלו מאחר שראו ושמעו
מהטעמה ח' י' מושם לאמרי דדמיון כחן חשש הב' . והס'
הייתה חמור מכל הנ"ל בענין זה הוא דלאר על העדות עכ"פ
נשאר כחן חשש משאל'ם שלחחלה לא תשאל וכדי לבוא לידיהם
כל הספקות הנ"ל לריכס חזי לבאר תחלה אי בעינן מדאורייתא
שהא כדי שתלא נפשו או דסני מן החורה בנפל למים לחור .
ולא בלתי בעינן זה להכריע בין הפוסקים הראשונים . כי אם
לבאר דבריהם ולראות היכן דעת רבים מהפוסקים הראשונים
טטה להיות סניף וסעד ללדי היתר . כמו שיבאר בע"ה :

(א) הנה

בחסו' מורנו ר' בללאל אשכנזי (ס' ל"א) הביא
מהאבות הראשונים דפוסל למשאל'ם ולא שיה כדי
(ח"ב) יורד שח"ת

היינו אפי' צע"ל כדמוכה צענדל'ה דהסא (קכ"ה): דנשאת עפי' עב"ס מלס"ת וכס"כ שאל ע"א כדמוכה בחוס' (קט"ו: ד"ה וקאמיני כו') והיינו ע"כ משום דלשה דייקא ומוסבא (ולשטת החוס' גבי צ"ח ת"ח לא נפסחא הליצני' דע"א במחזה מדיקסון שם מהמנהג על הר"ח) הרי גרס במסא"ס שייך גביר דייקא ומוסבא. א"ה חסד הוסי' כהנא צע"ל דהיינו ע"כ נבד' הליצני' דע"א ציבנה דורלי עטמא דייקא שייך (לשון: גביר אלף דנפ"מ בהקד' הליצני' א"י בעינן דייקא רבא או דגני' בדיוקא זוטא א"כ

ע"פ דיוקא זוטא רחב אפי' במשאל'ס. ולכן דרשנדיג שמרן
על ע"א וז"ל מומילא דאחרת חזק ח"א אפי' במשאל'ס משום
סברא דדיקא ומאכסא. אלא דל"א הדרא קושין לדוכתא ז"ל
החוס' למה ותרבו לומר לר"מ דמשאל'ס היו מיעוטא דל"א
חיפוק ל' דליכא חזקת ח"א ולמיעוטא לא חישי' אהנס י"ל
דהנס דאחר' מוס כמלתא דמיו' הכי פ' כיון שפעם הספיק
היו כמלתא דהרבא נעצבים ותרבה עינא'ס. וז"ל דאחרא
דרמיו שמיון שחמצע שפעם הספיק שוב לא תחקור א"ל
בצבור נעצב צעלה שהוא כך וכך כ"י בו אלא חסדוך
לאומדנא כל דהוא ולא תדוק ויחר משאל' בנצביעה דל"א
פריי כמו בעובדא דהסא דאמר חסא טעב. והייט דהסא
לאחר ה' בנהר וטעב ולכן היא דייקא בודל' אס אחת דברי
המא' שטעב וכיון שחדש שטעב הכי זה בכלל חסדוך ויחזיק
ויחר מזה לא תדוק. ולכן לא מרע החזקא דל"א בחסין
שנאמר דל"א האומדנא דמשאל'ס לא הי' בו דמיון שהדע
שטעב במשאל'ס לא תדוק ויחר וז"ל יס לנרץ ע"פ' מיעוטא
דנמליטס לחזקת ח"א דלענין זה אחתי לא אחרתי חזקת ח"א.
אהנס לא זה נוחא אס נאחרת דמירד שפסורא המוס הכי ח"א
בכלל משאל'ס אבל אס נאחרת דבעין שהא כדי שח"י ח"א אחתי
אמאי ע"א נאמן הא לא דייקא דהא ואומרת דרדמיו דכיון שידע
אס שטעב ופסורא המוס חסדוך ע"א ואחרת דרדמיו כמו דהס
הספיקה שלא תדוק א"ל נעצב צעלה בצבור אלא חסדוך
לאומדנא שמיון ששברה הספיקה חסדוך טעב ה"ל חסדוך
לאומדנא שנסחמא לא עינא ע"י סבה ומקרה שזינא מלוי'
כ"ל אלא עפ"י הרוב נעצב' כנ"ל וז"ל דבין לר"ס ובין
לר"י ע"כ לא צביגן שהא עד שח"י אלא דמיון שפסורא המוס
היו משאל'ס. אבל א"ל לומר בפסיוטא דמהא דמשאל'ס
אס שפחא ל"א וז"ל בע"א כמו בעובדא דהסא מונח דלא בע'
שהא מדאורייתא דלי צביגן שהא ח"א קשה כנ"ל הא ע"א נאמן
משום דייקא ומאכסא ובהא אס שהא או לא א"ל שייך דייקא
כנ"ל דלדעת דר' דריוקא זוטא רחב לעולם ניהא דלפ"י כל
היא איבעי א"ל שטמא דע"א משום מלתא דעבירי לגלויי א"ל משום
דייקא הייט רק מדרבנן אבל מדאורייתא נאמן משום ינרץ
הדייקא זוטא דידא. וז"ל לשיטת החוס' דמדאורייתא אין הע'
נאמן בעינא אלא משום דיש כח בדיי' החוס' להקל בדבר של
תורה היכא שיש להם טעם כמ"ס צבימות (פ"ח) מ"מ אבא
א"ל סני ליה דייקא ודיקא וז"ל אלא תאמור תורה כן מ"מ
המחזיר לחוס' בדדמיו ותחת דיוקא זוטא י"ל דלכא' כ"ל במשאל'ס
ולכן מדאורייתא ל"א שמו' לא דייקא על הענין דשהא כש"י
ומרבינן בל"א לא תנשא משום משאל'ס אבל אס שפחא לא
תלא משום דמדאורייתא סני דייקא זוטא דידא. אלא דלכא' י'
ויר"ס שפסורא סברא דייקא מרע לחזקת ח"א היו מיעוטא
בלא חזקת ולכו"ש לא חישי' לא מדאורייתא :

(ח) הוֹצֵא לנו מכל ה"ל" דדעת הרמב"ם ור"ח לדברי הרב
 בללל אלכסנדי ור"ת ור"י שכתבום'. ללא צעיק
 ומחורייחא שהא כשת"י והרשב"א מוסקן בדבר ודעת רש"י
 הנס שסבור שאלהד היינו טענה מ"מ י"א כמ"ס בלל דעת הרשב"א
 אות' י' משום שיכולים להלל ע"י טקן וכן קורה בזה בטענה
 וכסבור המים אלפס דמורה להמקילים וכן דעת הרב"ם ב"ה
 בצורה להחמיר שוב עיינתי בס' מה"ס שהביא שכן דעת הרמב"ם
 ור"י וסור ורוא"ל להקל. שוב עיינתי בחס"י משכנתא ויעקב
 שהלך צדק. וכוונתי במ"ס בקלח דבריו ח"ל. ועלה שכן
 גם דעת רש"י ור"ל מורדוקן להקל בזה. וסוף דבריו שהל"ג
 שחללה

ושהא עליו מוממע הא לא שזה אע"צ דטענע לאו כלום הוא .
 ואח"כ מסיק וחס אינו מוידר אלץ שספרים ספינה צלצד ז' אינו
 כלום ואח"כ נשאלת תאל . מוממע הא טענע מוממע אע"צ דלא שזה
 ממי ועיין מנ"ש ס' צינוד צסס מזה"ל . מקאדליואל וסחר דרביס
 בחשו' . מנר"ס אלסער (ס' ק"ח) שדעחס שערשצ"א אינו
 מנחק בין שזה אלץ שזה אלץ בין ופל להשל"ס ונטענע לבין
 מנצרה הספינה . וציל מנ"ש דחק אל"ף לפרש דברי דרש"א
 עפ"י שיטה זו וסאל דחק :

[illegible]

(ז) **ולכאורה** ה' נראה דדבר זה תלוי בזמנאות שכן ה"ת והר"ת דלר"ת בזמנאות (כ'): דס"ל דלמארי סמוך מיעוטא לחוקא ובמשל"ס דאם נשאל לא חלא הוא משום דהוי מיעוטא דמיעוטא, ולכן בנזום ח"מ משום דלמארי מיעוטא לחוקא ח"כ בטבע ולא שור"י נמי דמארי מיעוטא לחוקא וכו' ס' לזמנאות, ובהר"ת דפ' היתוך דמשל"ס הוי מיעוט המזוי וחלפ"כ דיעבד לא חלא הרי דלא אמרי סמוך מיעוטא לחוקא וחל"כ ה"כ בטבע ולא שור"י דהוי מיעוטא דלפ"י בספיקא שצדקה אמר' כ"ד רדובא לאבד מנש"כ בטבע וכסבור המזי. לא מארי מיעוטא לחוקא וכו' בכלל משל"ס. ובספיקא שצדקה דעתין עליו מ"מ חסדו הרייט משום דלחוקא שני מיעוטין כנ"ל. אמנם אין זה מוכרח דלר"ת י"ל דלחוקא גם בטבע לחוד הוי מיעוטא דל"ש חסדו הממליט ור"י דלחוקא כ"ז שלא חסדו הוי רובן לאבד רוב שמינו חסדו והמיעוט הממליט לחסדו להחוקא להיות פלגא ופלגא כמ"ש החסד' בדרבנא בני חסד' וכו' בלח"כ בלח"כ ד' אך מ"מ י"ל דבין לר"ת ובין להר"ת ס"ל דבטבע לחוד הוי בכלל משל"ס. והנה החסד' הכוזב בזמנאות (כ'): לר"ת דסבדא דאשה דייקא ומנסבא מרע לחוקא ח"ל. וכן חסדו החסד' ביבמות (לר"ת) בשם ר"י. והסבא מיעון לדיבא חזקא ח"ל ב"ן לר"ת ובין לר"ת הוי רק מיעוטא לחוקא בלח"כ לחוקא דלא מייש"י ל"י חלא דלפ"י יקשה מר"ת החסד' בזמנאות לר"ת דס"ל דמארי מיעוטא לחוקא הטעם במשל"ס דאם נשאל ל"ת משום דהוי מיעוטא דל"ש ולפי ה"ל לא תריבא לזה חלא משום דאין כלן חזקא ומיעוטא לחוד לא חייש' לרבנן דר"מ. וז"ל ע"כ משום דמשל"ס לזאם סבדא דייקא ומנסבא דלמארי כדדריי דמיס כמלמנה דמ"י כדמארי' בהג"ש (קט"ו.) חלא דלפ"י יקשה דבמשל"ס דאם נשאל ל"ת

שאברה הספיקה. ידמו שנטבעה. וה"ל לגבי דירה בכל טביעה איכא למימר שהאמר בדדמי ולא חידוק. ומכיון דכל עיקר דסומינן על ע"א וכה"ל בעינוגא הוי משום דיוקא דירה וא"כ הכא דליכא דיוקא דירה לא יאה ע"א נאמן על שיעור שהא. ומיהו י"ל דש"י עפ"י פירש"י באביב"י דפ"א נאמן אי משום דיוקא או מדע"ל כו' דקאמר שם או דלמא טעמא דע"א משום דהוא גופה דיוקא והכא לא דיוקא ופירש"י ותרווייכו אמרי בדדמי. ולכאורה מה הולך רש"י לומר דתרווייכו אמרי בדדמי אפי' אם העד לא יאמר בדדמי מ"מ דהאשא לא דיוקא ואין ע"א נאמן בלי דיוקא של האשע ויעיין במה"ל (ס"ק ק"ג) בשם הלח"מ פ' סיטה רש"י דאם העד לא ה' אומר בדדמי כלל לא הוי בעינן דיוקא דירה כלל. אלא משום דהעד אומר בדדמי ואפי' כשם שלם אומר קתא בדדמי לכן בעינן דיוקא דירה. ולזה כתב רש"י דתרווייכו אמרי בדדמי והשאת מוצאים דברי מהרש"ל יפה דס"ל דגבי העד לא שייך בדדמי כשיעור שהא וא"כ לא בעינן בהא דיוקא דירה :

(יב) אך אמנם דעת החוס' לפי מה שהבינו האחרונים דכדעבד לא שייך כלל בדדמי רק שאלו חוששין שמשקך כיון דהאשע לא דיוקא (עיין ב"ש ס"ק קמ"ג) ח"כ גם לפי דברי הרש"ל דלא שייך טעות כשיעור שהא מ"מ אכתי איכא ליתוסח לבדדמי של האשע שהחשוב מיד שבעט שמת ולא דיוקא יותר. וא"כ איכא ליתוסח שהעד משקך כיון דליכא דיוקא דירה. וי"ל דרש"י תוס' אולי בזה לשיטתו דהנה לכתובה קשה לפי מה' דמוכה מרש"י דאם לא ה' העד אומר בדדמי ה' נאמן אף בלי דיוקא דירה הלא בריש פירק האשע (פ"ח) פרכין היכי ע"א נאמן בעינוגא דהוי אחזקא ליטורא ואין דבר שבערה פחות משנים ומסובך אר"י מתוך חומר שהחמרת בסופה הקלת עלי' בהחמא והיינו טעמא דדיוקא. וא"כ האך אמרי' לרש"י דע"א נאמן אף בלי טעמא דדיוקא. אמנם י"ל דרש"י ס"ל דקאמר שם לא תאמר ולא לקיל משום עינוגא אקילו בה רבנן. וס"ל לרש"י דכיון דמסיק דמשום עינוגא אקילו טוב לא לריך למה שאומר מתוך חומר כו' אלא דבלא דיוקא נמי ה' נאמן אי לא הוי חשדינן ל"י שאינו יודע כצבור אלא שאומר בדדמי ורש"י לשיטתו' אולי בזה שפירש בשבת (קמ"ה:) טעמא דאקילו בה רבנן משום כל המקדש כו' וא"כ לא לריך כלל טעמא לקיילא זו אלא דיש מה בידם להפקיע הקדושין. אבל החוס' לשיטתם שפירשו ביבמות שם (פ"ה) ופ"ה דאין זה חשיב עקירת דבר מן החורה כיון שדומה כיון להאמין שבעד שיש קתא טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מן החורה. ח"כ הרי לידהו ע"כ בעינן לדיוקא דירה דלא הוי דומה דבר הנון להאמין וקתא טעם וסמך. משא"כ בלאו דיוקא דירה ודאי לא האמינו לע"א דח"כ הוי עוקר דבר מן החורה. וזהו הטעם דס"ל להחוס' הכא דבלאו דיוקא דירה חייש' שפעם משקך אבל רש"י לשיטתו' בשבת לא חייש להא. אלא משום דהעד טועה בדמיונות לכן בעינן דיוקא דהאשע :

(יד) אך מיהו בנ"ד י"ל דגם הרש"ל מודה דשייך אמירה בדדמי. משום דעובדא דאין דמי' לעובדא דב' ת"ח דנטבעה הספיקה עם הרבה אנשים ידן כהן שייכות אמירה בדדמי. דלמא יטול א' מהם והעדים אומרים בדדמי שגוה נטבעו ולא יטול אף א' מהם. טוב האיר ה' את עיני ומלאחי סברא זו ב'ס' חמדת שלמה (ס' מ"ג) אך הנה דעת הרי"ף באביב"י דעד א' במלחמה דנפסטה האיבעי' דע"א נאמן באומר קברתיו ולא חייש' דמשקך משום דהאשע דיוקא ודעת מהרש"ל בפסקיו ס' רכ"ב דלרי"ף לא בעינן אין קברתיו ולא הכרתיו במים ועיין מה"ל ס"ק קל"א שהביא שכן דעת הר"ש לרפתו. בחשו' ריב"ש. והריב"ש תמה דאין אפשר להלך בין מים למלחמה לא מפורש אמרו בש"ס דמים כמלחמה. ובמה"ל חידך דהא דמורה מים למלחמה לדעת הר"ש היינו רק לענין חששא דמשקך אבל לענין בדדמי של העד לא ס"ד לא להאמין מים למלחמה וא"כ מכיון דנפסטה האיבעי' דגם במלחמה לא בעינן קברתיו. ח"כ במים ל"א לא למשקך ולא לאומרי בדדמי ואף שבהמ"ל כתב שם מפרשים אחרים מ"מ הרי כתב שם במה"ל שדעת הראב"ד דנפשטא האיבעי' דע"א במלחמה דנאמן ולא בעי אפי' קברתיו והסכימו להו הרמב"ן והרשב"א והריב"ש מעיקר הדין (כמבואר ב'ס' המלחמות ותש' לרמב"ן) שם ק"ח ובחשו' הרי"ן ס' ג' אלא לענין מעשה כצדד בעיני דעתם נגד דעת הרי"ף. וא"כ במים שדעת מהרש"ל הוא דגם להרי"ף לא

אמנם דעת החוס' לפי מה שהבינו האחרונים דכדעבד לא שייך כלל בדדמי רק שאלו חוששין שמשקך כיון דהאשע לא דיוקא (עיין ב"ש ס"ק קמ"ג) ח"כ גם לפי דברי הרש"ל דלא שייך טעות כשיעור שהא מ"מ אכתי איכא ליתוסח לבדדמי של האשע שהחשוב מיד שבעט שמת ולא דיוקא יותר. וא"כ איכא ליתוסח שהעד משקך כיון דליכא דיוקא דירה. וי"ל דרש"י תוס' אולי בזה לשיטתו דהנה לכתובה קשה לפי מה' דמוכה מרש"י דאם לא ה' העד אומר בדדמי ה' נאמן אף בלי דיוקא דירה הלא בריש פירק האשע (פ"ח) פרכין היכי ע"א נאמן בעינוגא דהוי אחזקא ליטורא ואין דבר שבערה פחות משנים ומסובך אר"י מתוך חומר שהחמרת בסופה הקלת עלי' בהחמא והיינו טעמא דדיוקא. וא"כ האך אמרי' לרש"י דע"א נאמן אף בלי טעמא דדיוקא. אמנם י"ל דרש"י ס"ל דקאמר שם לא תאמר ולא לקיל משום עינוגא אקילו בה רבנן. וס"ל לרש"י דכיון דמסיק דמשום עינוגא אקילו טוב לא לריך למה שאומר מתוך חומר כו' אלא דבלא דיוקא נמי ה' נאמן אי לא הוי חשדינן ל"י שאינו יודע כצבור אלא שאומר בדדמי ורש"י לשיטתו' אולי בזה שפירש בשבת (קמ"ה:) טעמא דאקילו בה רבנן משום כל המקדש כו' וא"כ לא לריך כלל טעמא לקיילא זו אלא דיש מה בידם להפקיע הקדושין. אבל החוס' לשיטתם שפירשו ביבמות שם (פ"ה) ופ"ה דאין זה חשיב עקירת דבר מן החורה כיון שדומה כיון להאמין שבעד שיש קתא טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מן החורה. ח"כ הרי לידהו ע"כ בעינן לדיוקא דירה דלא הוי דומה דבר הנון להאמין וקתא טעם וסמך. משא"כ בלאו דיוקא דירה ודאי לא האמינו לע"א דח"כ הוי עוקר דבר מן החורה. וזהו הטעם דס"ל להחוס' הכא דבלאו דיוקא דירה חייש' שפעם משקך אבל רש"י לשיטתו' בשבת לא חייש להא. אלא משום דהעד טועה בדמיונות לכן בעינן דיוקא דהאשע :

(יג) אך הנה כ"ז הוא לדעת האחרונים בדברי החוס' אמנם לפי דבריהם יש סתירות הרבה בדברי החוס' ופרכות מכל לך דבחוס' (קמ"ג ד"ה טעמא) כתבו ה"ל לא משקך ולא יאמר בדדמי כיון שסברו יח' גלי כו' הרי משמע דגם להחוס' שייך אמירה בדדמי גבי העדים ושם בחוס' ד"ה ופ"ה כו' לכן אמרו בדדמי משמע שבעדים אומרים בדדמי. ושם בדה"א אמרי' ס' אב"ט ע"כ ע"כ אין להאמינם בדדמי בדדמי וכדבר מועט כו' משמע שבעדים אומרים בדדמי מלבד מה שהקשה בה"ל לשיטת החוס' ס"ק קמ"ג ובגאון מוהב"א דהש"י ס' ק"ז. ואולי דמספיקא ה' נראה לי סיטה חדשה בדברי החוס' והטעם ע"י דברי רש"י. והוא שבעדקא ב"כ מ"ש החוס' דלעולם לא יאמר העד בדדמי כמו האשע ע"מא שזה מיוחד. ולכאורה מה הולך לומר כמו האשע ע"מא שזה מיוחד. ולכאורה דעת החוס' י"ל להקדים מ"ש החוס' בסוגיו ה"ל בחמלה גבי איבעי' דהחזיקה היא מלחמה בעולם שהורינו שם החוס' :

(יד) אך מיהו בנ"ד י"ל דגם הרש"ל מודה דשייך אמירה בדדמי. משום דעובדא דאין דמי' לעובדא דב' ת"ח דנטבעה הספיקה עם הרבה אנשים ידן כהן שייכות אמירה בדדמי. דלמא יטול א' מהם והעדים אומרים בדדמי שגוה נטבעו ולא יטול אף א' מהם. טוב האיר ה' את עיני ומלאחי סברא זו ב'ס' חמדת שלמה (ס' מ"ג) אך הנה דעת הרי"ף באביב"י דעד א' במלחמה דנפסטה האיבעי' דע"א נאמן באומר קברתיו ולא חייש' דמשקך משום דהאשע דיוקא ודעת מהרש"ל בפסקיו ס' רכ"ב דלרי"ף לא בעינן אין קברתיו ולא הכרתיו במים ועיין מה"ל ס"ק קל"א שהביא שכן דעת הר"ש לרפתו. בחשו' ריב"ש. והריב"ש תמה דאין אפשר להלך בין מים למלחמה לא מפורש אמרו בש"ס דמים כמלחמה. ובמה"ל חידך דהא דמורה מים למלחמה לדעת הר"ש היינו רק לענין חששא דמשקך אבל לענין בדדמי של העד לא ס"ד לא להאמין מים למלחמה וא"כ מכיון דנפסטה האיבעי' דגם במלחמה לא בעינן קברתיו. ח"כ במים ל"א לא למשקך ולא לאומרי בדדמי ואף שבהמ"ל כתב שם מפרשים אחרים מ"מ הרי כתב שם במה"ל שדעת הראב"ד דנפשטא האיבעי' דע"א במלחמה דנאמן ולא בעי אפי' קברתיו והסכימו להו הרמב"ן והרשב"א והריב"ש מעיקר הדין (כמבואר ב'ס' המלחמות ותש' לרמב"ן) שם ק"ח ובחשו' הרי"ן ס' ג' אלא לענין מעשה כצדד בעיני דעתם נגד דעת הרי"ף. וא"כ במים שדעת מהרש"ל הוא דגם להרי"ף לא

נמי צבאי דס"ל כר' אבואר דירושלמי ממש ולכן אמר כל שעומד ורואה מד' רוחותיו ומרבה ים גילי דלע"ל דלויכא חשש דמחילה ש"ד מ"מ כיון דלויכא חששא דגלים הו"ל חדא חששא לא חיישי' לה לפי מאי דק"ל. אבל דבחי' דל"ה למיעוטא. ועפ"י שט"ז ז' מיושבים דברי הר"ג והרמ"ש שכתשו' הרמ"ש. שמוה"ר ר'ה להתייר מלד סבירה שיכול לרחות ההרים המקיפים את חו"ל ואל"כ לא נשאר זולת החששא דמחילה של דגים ולא חיישי' לה. והרמ"ש הסיב' דלכתי חיובא גס חששא דשמא יאל לחון ולא רהור :

(יט) אר"א

דהוי מסתפינא מאל' דהמלוא סבירה חדשה כוז אשר ילמח ממנה קולא גדולה ואשר לזאת חפשיה בספרים ומלחתי שקדמי צבא סבירה זו ח' מהבחינים האחרונים אך בצננון אחר קלח. והיינו בס' זית רענן הביא בשם הגאון מלוגנין (שוב מלחתי חל"כ גוף חשו' הגאון הג"ל בספרו דברי חיים) והני להעתיק דבריו שהרב מלוגנין הקשה בזה דלמחר מחילה ש"ד ל"ש במשיל"ם מה צדק דל"ש הא כל עיקר חששא דמשאל"ם הוא מלחא דל"ש דרובא למחיה עכ"פ אשר שבי"ה כוז חורש דרבנן לא חשו למיעוט ח' אלא לנירוח הרבה מיעוטין והיינו שמה קף חתה המים או גלי אשפלו ויאל או מחילה ש"ד הילתו ומשום לא פלוג אף חק בא' מן הזמנים יחסור מהני חששות ולא נשאר אלא אחת חששו. ולכן במשיל"ם דלעולם ילכא אלא חדא דמחילה ש"ד לא חששו. אבל בס' זית רענן הקשה עליו מוצרי הרעב"א שהקשה צבובדא דר"ש ששפ"י לפי טעמיה דקוין וקיינו הוי כמשיל"ם מ"מ לחוש למחילה ש"ד ומסין דר' שאלא לא מיעט ליה ברייתא דרבי ופ"י הג"ל הלא אלו חנו לריכוס לומר דלא ידע אלא דלעולם שפיר ידע ברייתא. אך מביין דבאומה דסמין לעולם לא שייכא חששא דשמא קף מחתה המים וליכא אלא חשש מחילה של דגים לעולם ל"מ לחששא זו בלבד עכ"פ בקיור. ופ"י הג"ל עדיין יש קיום לסברת הגאון מלוגנין לדעת הר"ג שצ"ח והרעב"א לשיטתיה חז"ל שסובר בקדושין גבי חטוק שנמלא בלד העיסה דסמין מיעוטא מחילה. ובבואר עוד יותר נראה בל"ה דקושית הרב מלוגנין וחקירו לא שייך רק להר"ג :

(כ) והנה הרי"ף כחז להדיא ה"ד משיל"ם אמר אב"י כל

שעומד ורואה מד' רוחותיו דל"ה חששא דל"ה חששא דמחילה חזי ליה ולי אומר דלמחר למחילה ש"ד מחילה ש"ד במשיל"ם לא שכיחא. וזה סותר למ"ש דמוכח דאף שבויה מכל רוחותיו מ"מ צענין שלא יהיה גס מחילה ש"ד ואל"כ בים גילי דלויכא מחילה ש"ד הוי בכלל משאל"ם. ומוכח דסני לדידיה בחששא אחת. מיהו לסברת הרב מלוגנין נוחא דזוהי בחמת פירוש של מחילה ש"ד במשיל"ם ל"ש חייש כיון דלויכא אלא חששא זו ח"ל. ואפ"י לא חשש מ"מ למעלה דהא דלמחר מחילה ש"ד לא שכיחא במשיל"ם היינו לרבי דחסס ציבמות כר"מ דחיש למיעוטא ח"כ לדין דלא חיישי' למיעוטא צענין לירוף כל הני מיעוטין ולמחי' הולרן הרי"ף לומר לאחי' דמחילה ש"ד במשיל"ם ל"ש אלא שיש לומר דהרי"ף סובר כר"ת. ובפרט לפמ"ל הרשב"א בח' פ' האשה דהרי"ף סובר דס"ל לכ"ע דמלרפינן מיעוטא לחוקה ח"כ הרי מבוחר דקאי בשעת הר"ת. אכן מלבד זאת הגה ל"ל ע"כ כסברת הרב מלוגנין דלפי' היכא דלויכא אלא חששא אחת מ"מ כיון שאין זה בהחלט אלא במקרה חיישי' משום לא פלוג כמו בצורבא מרבנן דלע"ז דלי סלק קלא ח"ל וכו' דל"ש. ואפ"י לא חשש חפ"י לדעת הר"ג דבעי מיעוט המלוי וע"כ ל"ל משום לא פלוג וה"ל בזה דלויכא אלא חששא אחת מ"מ כיון דיש שיטות לכל החששות במקום זה אלא דהנעטלו עפ"י מקרה ונשאר כעת רק חששא אחת והוי ל"ש מ"מ לא פלוג. אך הגה לפ"י קושית הגאון מלוגנין מעיקרא ליתא דצורבא מרבנן הוי סבר ר' אשי דלשחו מותרת משום דלא שכיח טפי והוי תרי רובי להיתר ה"ל במשיל"ם לא חיישי' למחילה משום דלויכא תרי רובי להיתר חדא דמחילה ל"ש במשיל"ם ואפ"י היכא דלויכא מחילה מ"מ הלאה דמחילה ל"ש. רק מיהו בצורבא מרבנן לאיסורא משום לא פלוג אבל במחילה במשיל"ם דלא שייך לא פלוג שפיר מקרינא משום לא חשש דמחילה ש"ד במשיל"ם ל"ש ואיכא תרי רובי להיתר. ועפ"י מיושב מאד סוגיית

דס"ל דמלרפינן מיעוטא לחוקה ח"כ הא דמשאל"ם חס נשאת לא חלל היינו משום דהוי מיעוטא דל"ש. ובס' הר"ג כתבו החוס' ציבמות (לו: ובפ"י מ:): דהא דלמחר' לכתחלה במשאל"ם היינו משום דהוי מיעוטא המלוי ולכאורה הדבר נפלא שחלקו במחילות מחלוקת רחוקה כ"כ לומר הוי מיעוט גרוע משאר מיעוטין עד שהוא בגדר מיעוטא דל"ש. ולמר הוי מיעוט המלוי דעדיף משאר מיעוטין סתמא כמו ריאה דהוי מיעוט המלוי משאר טריפות דהוי מיעוט סתמא. והנה חל"ה מלחתי בחשו' ח"ס שהרגיש בזה וכתב בפרט דהא דס"ל להר"ג דמשאל"ם הוי מיעוט המלוי היינו משום לירוף מיעוטא לחוקה. אכן סבירה זו נסתרת ממ"ס החוס' צפ"י (מ:): ג"כ בס' ר"י דמשאל"ם הוי מיעוט המלוי וסיים והריא דצבורות כו' אבל בשאר הצבורות חלצ פטור והרי ההם לא מלרפינן מיעוטא לחוקה. ולשיטת ר"ת בצבורות בחמת ס"ל דחלב ח"פ משום לירוף מיעוטא לחוקה. ובס' הח"ס בעלמא הרגיש בזה. ובאל"ה אי מילא דגס הר"י ס"ל סמוך מיעוטא לחוקה ח"כ החוס' ציבמות (קט:): ד"ה מחורב' (כו): דלא כמאן לא כר"ת ולא כהר"י והרי אלו רואים דדברי החוס' ציבמות פ' ה"כ חל"ה ציבמות הר"י כוז כ"ל להוכיח דלפי' מאן דסובר סמוך מיעוטא לחוקה ס"ל דמיעוטא דל"ש בלירוף החוקה חזי אלא סתם מיעוט דפלגי ביה ר"מ ותכנים. והיינו דהחוס' כתבו בחולין (פז:): חל"ה דפרישית לעיל בפ"ק ל"מ לא חיש למיעוטא חלל מרבנן להחמיר ח"ש דבלא חוקה לא הוי חיש למיעוטא לטורא ע"כ ע"כ החוקה חיש למיעוטא מן החורב' לכך מטהר וכוונתם למ"ס (י"א). ד"ה פסח וקדשים) מבשר חלוא לא פריך משום דהרמז דמדלורייחא לא חיש ר"מ למיעוטא. ולכאורה דברי החוס' סותרים ח"ש דהרי החששא כן דלמא צבורין סייק נקב קוז ח"כ צמח צמחיה בחוקת חסור עומדת וימנא סמוך מיעוטא לחוקה וימנא לר"מ למיעוטא מן החורב' אלא ע"כ לריך לפרש דחששא דשמא צמקוס סייק נקב הוי הוא רק מיעוטא דל"ש. וה"כ לבשר לירוף חוקה נעשה סתם מיעוט דפלגי ביה ר"מ ותכנים. וח"כ ח"כ יחשב זה להר"י מיעוט המלוי דנחוש ביה לרבנן. אלא ע"כ דל"ה הוי מיעוט המלוי בעלמא ול"ל כלל סמוך מיעוטא לחוקה וחסוס' ציבמות שס חל"ה לשיטת הר"י. ואפ"י דהרמז קושין לדוכתא ח"כ ומלקן במחילות כוז :

(יד) ונ"ל בס"ד דמחלוקתם הוא בסברא ובהא פלגי. דר"ת

סובר דמלרפינן מיעוטא לחוקה וכמאן דסובר חלצ חזי פטור אבל חרי מיעוטי דכל חדא הוי מיעוטא דל"ש לא מלרפינן בהדיא למחוי מיעוט המלוי. אבל הר"ג סובר דמיעוטא לחוקה לא מלרפינן וכמאן דסובר חלצ פטור. ומש"ה ע"כ לריך לסבור דחרי מיעוטי דל"ש מלרפינן להיות מיעוט המלוי דמזוהי הטעם ע"כ חששו למשאל"ם. והנה עפ"י ח"ל לדעת הר"ג דלע"ז דמוכח בגמ' ציבמות דבכל חדא מהני חשש דגלים ומחילה סני למחוי משאל"ם. היינו משום דכל הני תנאי דמייירי בצרייתות חלו ס"ל דחיישי' למיעוטא. והיינו דר"ע ס"ל בצבורות חלצ ח"ס. וכן ר"ב ס"ל חיישי' למיעוטא (חולין ג.) ר"ב וב"ד נמי כר"מ ס"ל וכן נמי סתם הכא ציבמות כר"מ כמ"ס החוס' ציבמות קט. (ובפ"י מ:): חמרי' (לט:): לר' יוחנן למעוטי מוריים וגבינות בית חומיין וסתמא כר"מ ואל"כ דהוי סתם ואח"כ מחלוקת כמ"ס החוס' (שם וחולין יב) מ"מ בעת שסתם כר"מ דהוי סבר כר"מ אז נשית בצרייתות (ז) דחיש' למיעוטא וצדקה (יד:): חמרי' כשטימא רבי כר' מאיר והר"י לר' כר' חשו' חמרא דמ"ס חמרי' משום דחיש' למיעוטא ועי' חשו' רע"א סי' ס"ב בהג"ה ולכן הביא רמב"ם לסברא זו. ולפי מאי דס"ל להני תנאי דחיישי' למיעוטא ח"כ סני בחששא ח' מהני חששות לזוהי בכלל משאל"ם ולחוש להשגא לכתחלה. אבל ר' אבואר דירושלמי ס"ל דלא חיישי' למיעוטא כמ"ס בחולין (ו-): דשדרי' לר"י כר' יוסף לזוהי חמרא מבי כותלי. ולכן ס"ל דבס' גילי דלויכא אלא חששא דמחילה לא הוי מיעוט המלוי ולא חיישי' למיעוטא. אלא צענין במשאל"ם לירוף חשש מחילה עס חששא דגלים וכן נמי י"ל דס"ל ר' שילא בסוגיין ומעטם זה כי הוי סבר חתלה כיון דקוין לקיימי לילכ אלא חשש מחילה הוי סבר ע"כ בגדר משיל"ם ובזה ר"י דלמחר גלי חשש שוב שפיר חזר בו למסבר דהוי משאל"ם דלויכא לירוף גלים ומחילה וכן י"ל

זה מחילה ש"ד דהשתא חשמינן חזיי דכל שעומד ורואה הוי משינ"ס אף שיש שם מחילה ש"ד :

(כב) והנה עפ"י הקדמה האת נבוא לגדדי היתר בעגומות חלו בע"ה. הנה לפי המבואר בדעת הר"י והרמ"ם דבעינן כל השפעות יחד אז הוי בגדר משאל"ס אבל לתלך חששא לא חיישי'. ולפי"ז הנה יש מקום לומר דהיכא דאנו יודעים צבור דליכא מחילה של דגים לא הוי בגדר משאל"ס דכי היכי דלא חיישי' לחששא דמחילה לחוד ה"נ לא חיישי' לחששא דגלים לחוד. אך הנה לפי"ז יקשה מאד לשון משאל"ס אשתא חסורה והרי מנינו דגם משאל"ס אשתא מותרת והיינו היכא דליכא מחילה של דגים. ובת"ל חקשה גם לר"א דירושלמי דגים גלויי משיחין את אשתא והא קתי משאל"ס אשתא חסורה והיינו מנינו דאל"ס ואשתא מותרת והיינו דגים גלויי ו"ל דכיון דגם גלויי היינו שוקטין ואין צו גלים ויכול לראות היטב מכל רוחותיו ה"ו משינ"ס. ד"ל דר"א מפרש אין להם סוף היינו שמינו יכול לראות הסוף משום שהגלים מסתירים ומונעים ראות עיניו. אבל בזה דליכא גלים רק דליכא מחילה ש"ד ה"ו מנש משאל"ס. וכלל קאמר דמשאל"ס אשתא חסורה. הא חדא. ותו קשה לי דבתוספתא קתי להדיא משאל"ס אשתא חסורה שמא גל טורד אותה ובתור הכי מייחי ברייתא דר"ע משמע דעיקר הטעם הוא משום גלים. ועוד בתום (קלף: דה"ה אין מוציין מעשה נסים) כתבו ובמים שאל"ס י"ס לתלות דרך לא ספקה וגל טורד. ומחילה ש"ד לא הוי בגדר כלל. מיהו מהתוספתא אין קושא כ"כ דהתא קתי דר"נ וחכמים אומרים משינ"ס כו' משאל"ס אשתא חסורה שמא גל טורד. והכמים דר"מ היינו ר' יוסי דפליג עליו בתיבתי' ושמינן ליה לר' יוסי דס"ל חיישי' למיעוטא ביבמות פ' אלמנה (סז:) ועי' בתום' ולכן חיישי' הכא חפ' לחששא אחת כ"ל להר"י. ואולי מהאי טעמא לא הביא בש"ס דין דמלתא דחכמים שמא גל טורד משום דגמי' ס"ל לדירין דק"ל דל"ל למיעוטא בעינן כולו חששי. וגם מהחוס' אין קושא כ"כ דלוי נקטו בשבטם תרי מתלת טעמי. אך העיקר הוא שקה דכיון דזה כלל פשוט בגמי' דמשאל"ס אשתא חסורה סתמא ואין נאמר דליכא גוויי דמשאל"ס אשתא מותרת. אמנם י"ל משום דאל"ס היה מחילה של דגים מליה דמשאל"ס בימים ונהרות וכדומה בגמי' פשטות הלשון מחילה ש"ד דמשנ"ס ל"ש משמע אבל דמשאל"ס שריחא. ולכן אמרו סתם משאל"ס אשתא חסורה אבל היכא דידעינן בלחמא דליכא מחילה של דגים לדעת הר"י י"ל דאין בזה גזרה דמשאל"ס :

(כג) אמנם עדיין אני מוכך בזה מכת חש' מהר"ם מרוטנבורג ס' תתקצ"א. שנסתפק שם השואל שהטעם

היה במקום שלמים וטרשים ועקלים והגלד גדול היה שולל וסומך כל המנאל' כו'. תשובה כלום לקטו חלף במשנ"ס אבל במשנ"ס ל"פ רבנן בין דליכא שלמים וטרשים בין דליכא. וכזאת ודאי התמירו חכמים בגמ' לגוב אריות וכבשן השב' כו' הרי מפורש בחש' מור"ם דאפי' אי לא שייכא שום חששא מ"מ התמירו חכמים משום לא פלוג. וכן רחמי' שהביא ריה"ו ז' בס' דברי חיים דאפי' ליכא חששא דגלים מ"מ לא פלוג רבנן בגזירה. ולעג"ד אין זה כוונת דבריו אלא דמור"ם ז"ל הביא ריה"ו מודחקו בין משינ"ס למשאל"ס ולא תלוק דמשנ"ס גופיה בין היכא דליכא שלמים וטרשים להיכא דליכא חלמא דמשאל"ס לעולם חסורה. ואפי' במקום שלמים וטרשים. והנה בלחמא האם לגבי הטביעה הרי יש כחן חששא דשנא קף מתחת המים אז מחילי של דגים. רק דהשואל היה מסופק שמא אמר' דמהסלעים וטרשים והגלד נהרג. ועי' הסיבו דלחמי' חששו חכמים בזה כמו דחששו בגוב של אריות. אבל מ"מ צ"ד שידענו שאין כחן מחילה ש"ד כלל יש לומר שפיר שאין זה בגדר משנ"ס שחלו חכמים וכ"ל. ומיהו בלח"ה ע"כ ז"ל דמור"ם ס"ל כר"ת דחששו למיעוטא דל"ס. דלשיטת ר"י דבעינן מיעוט המלוי ח"כ נהי דבכל משאל"ס הוי מיעוט המלוי מ"מ צדוקן של מור"ם דליכא גמי הרוב שהרג ע"י שלמים וטרשים והגלד איך נאמר דהוי מיעוט המלוי אותן הנלוין ואפי' אי דמיא לגוב של אריות מכת השלמים והטרשים כמ"ס

מור"ם מ"מ הרי שם ג"כ ע"כ רק המיעוט הם הנלוין דהוי חששא דרבנן. וח"כ איכא הכא חרי רובי רוב הטובעים למיתה ורוב שאין נמלטים מכת השלמים וטרשים. ומיעוט הנלוים כאן הוא גנד חרי רובי. והוי דאין מיעוטא דל"ס. ואין וכלל זה להר"י בגדר מיעוט המלוי האומנם שכ"כ החוס' גבי ז"מ דחיישי' חפ' לתרי רובי ז"ל דקיימו בשעת ר"ת אבל להר"י ע"כ ז"ל טעם אחר והיינו דלא פלוג מיהו דוקא גבי ז"מ שייך לא פלוג שאין החילוק נגלה לכל משאל"ס בין היכא דליכא מחילה של דגים להיכא דליכא מחילה ז"ל דלא שייך לא פלוג. ולפי"ז הנה צהר דווינא במקומות חלו דליכא מחילה כלל וכמ"ס רבינו הגאון מור"ם בספרו ז"ל ס' ע"ה. ח"כ היה דה היתר עפ"י דעת הר"י והרמ"ם אמנם אם באתו לסמוך על היתר זה ח"כ יקשה לגמרי חששא דמשאל"ס במקומות חלו ומאן תשוב למשרי עבד מלתא ע"כ אין לסמוך על היתר זה רק שם ולא לרפוי לסמך בעלמא. אבל בלחמא צהר בע"ה דה היתר נכון לכ"ע וכמו שזכר ח"ה :

קיצור קשיות בסוגיית הגמ' גבי משאל"ס דמשמע דל"ח למחילה של דגים. והירושלמי מביא ח"ל אבויא אם ה' הים גלוי וראה מד' רוחות שאין שום בריה ויאל משיחין את אשתא ול"ח למחילה של דגים. וביאור משנתקת הר"י ור"ת. דהר"י סובר דמשאל"ס הוי מיעוט המלוי וטעמיה דלירייה בעינן דמשאל"ס כל החששות גלים ודף ומחילה של דגים. והר"ת סובר דמשאל"ס הוי מיעוטא דל"ס משום דס"ל דגמי דליכא מחילה בחדא חששא מהי. וחששו לזה משום חומרא דח"א. ולהר"י ח"ס הירושלמי שאינו מולק כלל עס הש"ס שלנו. ולר"ת הירושלמי והש"ס שלנו מחולקים והירושלמי בעינן לגרופי כל הוי חששות גבי משאל"ס והש"ס דין ס"ל דגמי בחדא וואלי לשטיחיהו. וסברא זו דלירוף כל הוי מיעוטא גבי משאל"ס ואלא ג"כ בספרי אחרונים. אלא דלירייה בעינן שלא יהא לעולם בלחמא מקום כל החששות הנ"ל דאם פשט יש כחן כל החששות ופשט ליכא אלא חששא אחת אמר' לא פלוג. ועפ"י"ז יש לגדר להיתר צ"ד עפ"י המבואר בל"ל לרבינו הגאון מור"ם שבהר דווינא ליכא חששא מחילה של דגים. וח"כ לפי דעת הר"י והרמ"ם חששו דבעינן לירוף כל החששות. ח"כ הכא דחסרה חששא דמחילה ש"ד הוי כמ"ס שיל"ס. אלא דאין זה כ"א סניף להיתר :

(כד) והנה רחמי' בחש' מחדת שלמה (ס' מ"ב) הביא דברי הירושלמי ה"ל ח"ל אבויא אם ה' הים גלוי כו' והביא פי' בעל פ"מ וחלק עליו והסכים לפי' בעל קרבן העדה. אם ה' הים מנוגה דאין שם דבר המעכב ראות עיניו לד' רוחות משיחין את אשתא. וז' דל"ל דר' אבויא היה מפרש משאל"ס שיש דברים המעכבים ראות עיניו לכל דבר במים עלמא. ואפשר היכא שמים סובב וסובר וגלי הים עולים ע"כ אינו יכול להביט בד' רוחותיו אבל לולא זאת מיקרי משינ"ס הואיל וראה מד' רוחותיו שאין שם בריה מנוגה להדיא דלא חיישי' שילא להלן מראות עיניו. וכתב עוד ונהי דכל הפוסקים לא הביאו הירושלמי הואיל ובגמי' דין לא מנינו חילוק זה מ"מ י"ל דהיינו לענין לכתחלה דחיישי' לחששא חרוקא אבל בדיעבד מהיכא חתי לחוש להלן מראות עיניו מה דלר' אבויא בירושלמי חפ' לכתחלה ל"ח עכ"ד. והנה במ"ס של הפוסקים לא הביאו הירושלמי משום דגמי' דין לא מנינו חילוק דהו' חמיה דמ"מ כיון דלא מנינו היפך דברי הירושלמי בגמי' דה' ה' להם להביא. אך בלחמא לפי מ"ס למחילה בשעת ר"ת ריה"ו דגמי' דין לר"ע דחבז ח"פ ומלפניו מיעוטא לחוקה וסגי בחדא חששא וחיישי' לכתחלה משום חומרא דח"א חפ' למיעוטא דל"ס. ולכן לא הביאו הפוסקים כך דינא דירושלמי משום דלחמי' נשאר חששא דמחילה של דגים. והירושלמי לשטיחיה חול בזה כ"ל. אך הנה אחי' יקשה לכאורה לומר הפוסקים הסוברים דחבז שפיר חלמי לא הביאו הירושלמי ואם הרמ"ם והטורף אך יש לומר דאפשר דגבי חומרא דח"א חששו לשטיחיה ר"ת ומ"ס הרמ"ם בחש' דמשמע דל"ל מחילה ש"ד י"ל דהיינו כן להשוואל דאפי' להר"י אחי' יש כחן חששא משאל"ס. ועפ"י"ז יש לדון להיתר צ"ד שמינן שהעדים אמרים שראו בכדי (ח"ב) י"א

האדם חולי שייכא גם בגלי הנסרות. מ"מ אין ללמוד ממה דחיש' צגי' הם שמה הסתירוהו מראות עיניו. דגם בגלי הנסר דחיש' לשמא יסתירו הטבע מראות עיני הנהל. ומאחר דחיש' דגלי' לא מוכרז בשום מקום נבי נסר ח"כ מאין לנו להסוּף בחומרת משאל'ם מה שלא נזכר בהדיו בדברי חז"ל. וגם כ"ל להוכיח כן מרש"י בפי' הא"ש (קטנו). משאל'ם אשתו אסורה שמה קף מתחת המים ויאל. ולכאורה למד היות רש"י העמיס הנזכרים בדבריהם גל טורדני כו' ובחוספתא אמר להדיא בטעמא דמשאל'ם שמה גל טורד. ולמה הגיה רש"י טעמים אלו וכחז טעם אחר. ולזה י"ל דלרש"י הוקשה מאי הוי סבר תתלה דקאמר ח"ס וכו' לא ידע דמשאל'ם אשתו אסורה שמה פשוט בכמה ברייתות. ולכן מפרש דתתלה הוי סבר דמשאל'ם לא הוי רק בים דשייכי גלים. אבל בננה דלג' שייכא חששא דגלים ליכא משום משאל'ם. ועובדא זו הוי בננה וקאמר ליה ותסבירא דבננה נמי ליכא משום משאל'ם וע"ז פירש"י שמה קף מתחת המים דגלים ליכא דלן בבחם לא להטריד אדם ואף לא להסתר ולזה ע"כ י"ל שמה קף תחת המים. ואף דכבר הוכחו מהירושלמי שאינו יכול ללוק יותר מראות עיני האדם. י"ל דבננה ליכא הסתר משום עקמימות הנסר. שהנכרות דרכס ללכת אחרות עקלקלות. רק שהמסך מקלח השטח שהולך ישר לריכס חנו לומר שקף תחת המים. וא"כ כ"ד שהעד שט בפניה אחר הנטבעים ולא היה רחוק מהם כ"כ שסיתר עקמימות הנסר ראות עיניו וגם דלג' חסר עמוד הארץ ממנו היינו סעד שבחי קאמאנע ורואה ג"כ עכ"פ מה שהיה יכול לראות י"ל דבדיוקף שהיה יריה עכ"פ כדי שיעור ראות עיני האדם ומה גם שהעד מקאמאני אמר שראה ח' ויירשט בערך הרי ראה שיעור ראייה ומשמע שהנדה הולך שם אורח ישר ח"כ ליכא חששא דמשאל'ם. וכמו שבוחר ח"ה"ה להלן בפרטיות בדברי העדים:

(ב) אף הגה כ"ז לפי הפי' בירושלמי דים גילי מגולה. אבל יס עוד פי' בירושלמי דהכ"מ הניס הים בגולו. וזהו שז' הפי' דמו האחרונים. אך מ"מ בהג"ה בפני משה פ' הים גילי שהוא שוקט וגם ואין הכוח מנשבת כלל קרינן לו בעברי גילי ובכע"ז קאמא ע"כ ואל' אין הוכחה מירושלמי דטעמא דמשאל'ם הוא משום שהגלים מסתירים. אלא משום דגל טורד וכמ"כ בחוספתא ועפ"ז י"ל עמיד דחיש' שמה קף מתחת המים יותר משיעור ראות עיניו בים ממדת הגלים שהשפילו והטרידו להלן מראות עיניו ונבנה משום דאס ושטף המים. אך אמנם באמת יס לעמוד על כוננה דברי חז"ל בטעם משאל'ם משום שמה גל טורדו כדאמר בחוספתא. וכמ"כ בדבריהם דר"ע בגמ' גל טורדי לחברו וחברו לחברו עד שהקלמי ליבשה. ושם ג"כ בדבריהם דר"צ אמרו דף של ספינה נודמת לי כו' הרי דף וגלים הוא רק חששא דכמן. ובאמת לפי דעת הרשב"א חס"ה מצינוסות (סי' קכ"ח) דכס חששות דאורייתא שז"ל הרשב"א שם. ואם אינו משיד אלא שנשברה הספינה בלבד זה אינו כלום ואפי' נשאת תלח כי שמה מילול ע"כ עד אז קורה כדרך שנולדו הרבה פעמים הרי דחששא דף היא חששא דאורייתא ומסתמא כן נמי חששא דגלים היכא דנפל למשאל'ם ולא שיהו שפתי' א. וליכא ספינה שנשברה ואפי' חס לא שיהו כשת"ל חיש' שניטלן שטת הסוברים דבלא שיהו ליכא איסורא דאורייתא. וע"כ היינו ע"י גלים וחיש' לזה חש' מדאורייתא כמו דחיש' לרף לפי דברי הרשב"א מדאורייתא חס לא שיהו כדי שתי' א. וזה דבר תימא דבגמ' מוכח דלן אי חלל חששא דרבנן. כמו שמוכח מה"ג ור"ע שחמרו כמה גדולים דברי חכמים שחמרו שו"ס ח"מ ושאנ"ס אשתו אסורה אלמא דזהו רק חששא דמשאל'ם. ובשלמא אי נימא כפי' הראשון בירושלמי א"ש דגל טורד היינו שהוא טורד את האדם. ומסתרי ג"כ בחוסן שאינו נראה ובשעבות אלו דר"צ ור"ע שה' מלשנים על ח"ס בפספיה ומסתמא ראו והבינו אולי מילול לא הכניסו כלום ולכן כשהשיב דף דומדן י"ל וכל גל וגל כו' וגל טורדני כו' הבינו שהגלים הסתירוהו מגד עיניהם. וע"ז שפיר קאמרי כמה גדולים ד"ח כו'. וגם מה שאמר בחוספתא שהגל טורד. דהיינו מיוחד שיה' גלים גדולים כאלו שהיה אפשר לומר בהם גל טורד ומסתמא ג"כ הסתירוהו מראות עיניו. אבל אם נאמר דלאו בהכי תלול מלחא דמשאל'ם אלא דחיש' שמה קף מתחת

שליטת העין שלא יאל שום אדם מהנכבשים וגם חשש מחילה של דגים ליכא בננה דוויחא י"ל דכ"ע מודו להירושלמי כדון כזה. ואין להקשות ממאי דאמרי' בגמ' מחילה ש"ד במשלים ל"ס משמע דמשלים היינו מקום מסויים שיש לו קצוות מד' רוחותיו. ואם אפי' בננה דלית בה מחילה של דגים נמי הוי כמשלים. ח"כ לא מסיימא מלחא דמשלים מחילה ש"ד ל"ס דהא ליכא משלים דשכיחא בה מחילה של דגים אלא דמ"מ השתא ליכא. דלפמ"ס למעלה ל"ק מידי דקתיא סתמא משלים אשתו מותרת. וס"ל לבגמ' דמייירי בכל גווי. ואפי' כי ליכא מחילה של דגים לכן מפרש דמייירי בים לו ד' קצוות דלז' אפי' כי ליכא מחילה ש"ד שרי משום דל"ס וכנ"ל. אבל בים גילי בעינן שדע בדבור שאין כאן מחילה ש"ד. וזה נמי ולעני' ד' כונת רש"י בזה שפי' משלים מערה. ובחש' שם רגה לפרש ולהוכיח מזה דרש"י בל לשלול דברי הירושלמי בים גילי ולעני' לא מוכח מידי אלא כוונתו למ"ס. וכן מוכח ג"כ מאביי שאמר כל שעומד ורואה דמריב ביה כל אפי' אית ביה מחילה של דגים. מ"מ כיון דל"ס לית ביה משום משאל'ם וכנ"ל בטוב טעם בע"ה:

(בה) אף הגה שם בחש' חמדה שלמה שדא ביה נרגא וכחז ש"ל דבינא דירושלמי כיון דמייירי בנטבע בים שהוא מסתמא מרחק רב ליבשה והוא לא רחוק עולה במקום קרוב מסתמא מלחא מלח שדא חיו יוכל להתחוק לשוט מרחק רב על המים וממילא יטבע אבל היכא שהוא קרוב ליבשה י"ל חלוי יוליכנו ליבשה לרובח הנסר והיינו דלמא שט לאורך הנסר יותר ממלח עיניו ושם בל לשפת הנסר לרחבו ויאל ויבא חשש דהוי ג"כ איסור דאורייתא דלא מהני שהא כשת"ל מטעם הנ"ל. אמנם אי מהא לא חריא דל"כ גם כיון דירושלמי יס לחוש לזה דלף דהוי מרחק רב מהיבשה מ"מ חלוי היה ספינה מהלכת סמוך למקום שעלה מן המים והנזכיר ראשו והלכוהו אנשי הספינה. והעומדים שם במקום שטבע לא ראו כל זה מאחר שה' יותר ממלח עיניהם ואף שהספינה נרחת יותר מהא ש"ל אף שהאדם היה רחוק ממלח עיניהם מ"מ אלו היה ספינה הייתה נרחת. אחתי יס לחוש שהספינה הייתה עוד רחוק קלח ממקום שהנזכיר הנטבע את ראשו מן המים באופן שאף שהספינה שהיה נרחת יותר מן האדם הייתה רחוק ממלח עיני הרוואה משפת הנסר. אך שלא הייתה רחוק מן הנטבע באופן שה' יכול להתקרב עצמו אליה. וחלוי י"ל שאל הייתה ספינה הייתה נרחת אפי' מרחק רב. ודלזה לזה מזה שחשש במשאל'ם בדבריהם שהוצא בגמ'. ובחוספתא מפורש יותר שמה גל טורד ולא חשש לספינה. אך הגה באמת מלבד זה יס כאל עוד חששא אחרת דליכא בים גילי וביינו דבים גילי שהוא שוקט וגם חיו יכול לשוט תחת המים עד שלא מראות עיני הרוואה. וכלמנה בעובדא דרש"י כיון דקדו וקיימו חיו יכול ללוק תחת המים. אבל בננה שהמים שופכים וזורמים אפשר שיפלו אורו תחת המים מהר מתוך מרווחם ושיטפס עד שלא ממלא עיני הרוואה בזמן קצר. ומה"ט נמי אפשר דלא מהני שהא אפי' מדאורייתא. אך מיהו מהירושלמי הנ"ל לפי פ' הים ל"ל שיש לדחות כ"ז. דהנה לפי הפי' בים גילי היינו מנלה. משמע דעיקר קפידת הירושלמי שלא יהיה דבר מסתיר עיני הרוואה. ולפי הנ"ל היכא דליכא גלים אפי' בלאו חששא זו שמה הסתירוהו הגלים מראות עיניו אחתי יס לחוש שמה קף מתחת המים דכיון דליכא גלים בים שפיר י"ל דהגלים השפילו כמו שאמר אומרים שזרם המים שפלוהו בננה. ה"ל בים שהגלים טורדו וכלומר להדיא בדבריהם ובחוספתא שהגלים טורדים. וא"כ לא היה להירושלמי לחלוק היתיר בגילי שטח הים אלא הוי לו לחלוק בשקיעותו שאין כאל גלים שיערדוהו. אלא ע"כ י"ל דס"ל להירושלמי ודלז' דלן האדם יכול ללוק במים יותר משיעור ראות עיני האדם. וא"כ גם בננה ליכא למחש לזה שמה יוקף תחת המים יותר מראות עיניו של האדם. ואי משום הגלים המסתירים ראות עיניו י"ל דבננה ליכא חששא דגלים. וכמ"כ בחש' משיבת נפש ורבינו מור"ס בספרו ג"ל סי' ע"ח. ואף שהם י"ל לא כחבו כן רק לענין שיהא בגלי הנסר כח לטורד אדם ע"ז [אמרו] דבננה ליכא גלים גדולים שיהא בזרם לטורד אדם כמו בזימים. אבל מ"מ לטורד את הנטבע מעיני

מתחת המים. ח"כ הא דמשאל"ם לא תלי' כלל בגלים דלזה חייש' אף מדלוריייתא בלא שיה כ"ל ח"כ מה זה שאומר ר"ע כמה גדולים ד"ח ב' כשאמר לו ר"מ שניצל ע"י גלים. וכן ר"ג כשספר לו ר"ע שניצל ע"י דף. והרי אין זה תשעת חמשים אלא תשע דלוריייתא. ואף שה' אפשר לדחוק ולומר דמה שאמר ר"ב ור"ע כמה גדולים ד"ח לא על הספור אף שניצלו תמיה ואמרנו כך. אלא על שראונו בחיים. ומתחלה רלו שסכו המים ראשו ושאו כשת"י ואף על פי כן ניצול וחי'. דזה דוחק והסר מנוף הספר שה' להם לספר אף ששטו תחת המים וניצלו וגם מה שמכר צבריייתא השבח ששכחו חכמים על איסור משאל"ם אחר סיפור ענין ההלכה. מורה בצבור שניצן ההלכה הוא טעם גדול למה שאסרו חכמים במשאל"ם. ועב' לומר כ"ל שמתוך דבריהם הכירו שיש בזה הגלים להסתר אף האדם בעובדא דר"ג ספר לו ר"ע אף עבדו הגלים מעל ראשו ומסתר בהם. ובעובדא דר"ע האף שיש בזה הגלים להטריד אדם וה' גלים גדולים והם הסתוריהו ממגד עיניו שלא ראהו אף שלא ירד מולות ים. ובפרט שדברי החוספתא שמבאר להר"י טעם משאל"ם משום שגל על טורד ח"ל לפרש על דרך ה' כ"א על דרך הראשון שכתבו צירושלמי שמתוך שגל טורד לא ראוהו ג"כ. ולפי' הגה' ז"ל באגמא דסמקא בעובדא דר' שילא דאמר כיון דקוו וקיימו כמשל"ם דמי משמע דלי לא היו קוו וקיימו אלא נמשכים כנהר. ה' מודה דמיין משאל"ם ים להם. אע"כ דליכא גלים לנכסוף מסיק כיון דלדיכא גלי יומר גלי אשפלו ע"כ שה' שם דבר אחר המסתר ראות עיניו כמו שנהר אחרות טקלקלות. אמנם י"ל דלעולם היו ידע דליכא שם גלים ושיש לחוש שהגלים הסתוריהו. אלא מ"מ לא היו ידע שהגלים יח' בכתם להרחיקו מהם הרואה עביעו ר"כ באופן שאם יעלה ח"כ על שפת המים לא ירגיש בזה הגלים המבטי. וזהו נמי מה שפירש"י בעובדא דאגמא דסמקא שאלו יכול לשוט על פניהם וא"ל דסליק היו חזי לי' עכ"ל ובפ' הא"ש פירש"י גבי משאל"ם שמה אף מתחת המים. ולבוארה הר"י סתירה בדברי רש"י ולפי' הג"ל מזה דהתם בפ' הא"ש מיייר רש"י צהר דליכא תשאל דגלים כ"ל. והכא באגמא דסמקא שייך תשאל דגלים אפי' לס' דר' שילא לענין שפסידוהו המעט מרלות עיניו. וא"כ אם ה' יכול לשוט למרחוק על פני המים ה' כאן תשאל דמשאל"ם שמתחת הגלים לא יראהו הרואה את הטביעה:

(בבא) הנה בחשו' פנ"י ח"ל ס' ז' הביא מעובדא דר"ח בן דוסא פ' הפער שאפשר לחיות במים ב' שעות. וח"כ לאנו לחוש גם בעובדא דידר' צהר קרוש שמה שאל תחת המים שתי שעות. ושבו כ' מהא דר' רש"י בעובדא דר' שילא שאנו יכול לשוט על פניהם משמע דלא חייש' שמה שיש תחת המים אף שאפשר לחיות תחת המים מ"מ לשוט ח"ל. ושבו הביא מרש"י דפ' הא"ש דמשמע דחייש' שמה שיש תחת המים. והב"ב בחשו' ס' ק"ד השיב ע"י דמר"ח ב"ד אין ראי' דהתם צבור שיש לו מחילות שיכול לטפס ולעלות ולהוציא ראשו כמה פעמים ע"כ יכול להקיים כך כמה פעמים משאל"ם היכא דח"ל לטפס לעלות ולירד שאנו יכול לחיות במים ומת מיד והב"ב ג"כ דברי רש"י בעובדא דר' שילא ובפ' הא"ש שגרין כסותרים והב"ב מ"ש רש"י במתני' במשאל"ם שמה יא לאחור למרחוק ולא ראוהו. ופי' דזה כונת רש"י ז"ל כלומר שמה יא לאחור קודם שחלף נפשו בעודו בחור המים או מיד יא מתוך המים על פני המים למרחוק כשישור שלא ראהו או כפיא על פני המים ומסר וחלץ ה' שט על פני המים עד חוף המים ואלא ליבשה. הרי יושב עכ"פ אפי' מדברי הב"ב שיכול לחיות ולשוט חוף המים יותר מכדי שליטת עין הרואה והיינו כפי מה שכתבו באופן הב' הריושלמי. ומ"מ לא ח"ל עפ"י דעת הרשב"א ושיטת הסבורים דאם לא שאל כשת"י אסורה מדלוריייתא. וכנ"ל מהרביייתא והחוספתא. אמנם עדיין דברי רש"י אינם מבוארים יפה לדעת הב"ב דלכתי למה צהר רש"י לפרש בפ' הא"ש בטעמא דמשאל"ם שמה אף תחת המים. ובעובדא דר"ש שאנו יכול לשוט על פניהם. כיון דשני התשקות ע"כ לריכס להיות במשאל"ם שיטת תחת המים קלה עד שאלא משיעור שליטת עין הרואה. ואח"כ ישוט על פניהם. אמנם לפי מה שצאנו בפ' הא"ש מזה הכל. אמנם ש' לי לפרש בט"ה עוד ענין ח' אשר יתבאר בט"ה דעת הב"ב אפי' לפי שיטת הסבורים דשאלא שאלא אסורה מדלוריייתא והיינו דלפי שיטת הב"ב דיכול לחיות זמן מעט בחוף המים רק עד שאלא משיעור ראות עיני הרואה. הנה שיעור הוא מוסכם עם מ"ש הגאון מור"מ מוהלאון בחשו' בם' מקור מים חיים ומוכח ב"ב בחשו' רבנו בספרו ל"ז ס' ע"ה וכו' בחשו' הגאון מוהר"ג אייגר ס' ק"ט. שהוא שיעור מיל שזה יכול לראות אדם דבר פרטי והוא בערך שלש שעה ועכ"פ שיעור זה יכול לראות. מעשה מכל לומר דהסבורים הפשוטים היא שאחר אף תחת המים שיש

מתחת המים. ח"כ הא דמשאל"ם לא תלי' כלל בגלים דלזה חייש' אף מדלוריייתא בלא שיה כ"ל ח"כ מה זה שאומר ר"ע כמה גדולים ד"ח ב' כשאמר לו ר"מ שניצל ע"י גלים. וכן ר"ג כשספר לו ר"ע שניצל ע"י דף. והרי אין זה תשעת חמשים אלא תשע דלוריייתא. ואף שה' אפשר לדחוק ולומר דמה שאמר ר"ב ור"ע כמה גדולים ד"ח לא על הספור אף שניצלו תמיה ואמרנו כך. אלא על שראונו בחיים. ומתחלה רלו שסכו המים ראשו ושאו כשת"י ואף על פי כן ניצול וחי'. דזה דוחק והסר מנוף הספר שה' להם לספר אף ששטו תחת המים וניצלו וגם מה שמכר צבריייתא השבח ששכחו חכמים על איסור משאל"ם אחר סיפור ענין ההלכה. מורה בצבור שניצן ההלכה הוא טעם גדול למה שאסרו חכמים במשאל"ם. ועב' לומר כ"ל שמתוך דבריהם הכירו שיש בזה הגלים להסתר אף האדם בעובדא דר"ג ספר לו ר"ע אף עבדו הגלים מעל ראשו ומסתר בהם. ובעובדא דר"ע האף שיש בזה הגלים להטריד אדם וה' גלים גדולים והם הסתוריהו ממגד עיניו שלא ראהו אף שלא ירד מולות ים. ובפרט שדברי החוספתא שמבאר להר"י טעם משאל"ם משום שגל על טורד ח"ל לפרש על דרך ה' כ"א על דרך הראשון שכתבו צירושלמי שמתוך שגל טורד לא ראוהו ג"כ. ולפי' הגה' ז"ל באגמא דסמקא בעובדא דר' שילא דאמר כיון דקוו וקיימו כמשל"ם דמי משמע דלי לא היו קוו וקיימו אלא נמשכים כנהר. ה' מודה דמיין משאל"ם ים להם. אע"כ דליכא גלים לנכסוף מסיק כיון דלדיכא גלי יומר גלי אשפלו ע"כ שה' שם דבר אחר המסתר ראות עיניו כמו שנהר אחרות טקלקלות. אמנם י"ל דלעולם היו ידע דליכא שם גלים ושיש לחוש שהגלים הסתוריהו. אלא מ"מ לא היו ידע שהגלים יח' בכתם להרחיקו מהם הרואה עביעו ר"כ באופן שאם יעלה ח"כ על שפת המים לא ירגיש בזה הגלים המבטי. וזהו נמי מה שפירש"י בעובדא דאגמא דסמקא שאלו יכול לשוט על פניהם וא"ל דסליק היו חזי לי' עכ"ל ובפ' הא"ש פירש"י גבי משאל"ם שמה אף מתחת המים. ולבוארה הר"י סתירה בדברי רש"י ולפי' הג"ל מזה דהתם בפ' הא"ש מיייר רש"י צהר דליכא תשאל דגלים כ"ל. והכא באגמא דסמקא שייך תשאל דגלים אפי' לס' דר' שילא לענין שפסידוהו המעט מרלות עיניו. וא"כ אם ה' יכול לשוט למרחוק על פני המים ה' כאן תשאל דמשאל"ם שמתחת הגלים לא יראהו הרואה את הטביעה:

(בבא) והנה המתבאר מכל הג"ל דהיכא דליכא גלים לא חייש' שיטת בחוף המים דהיינו תחת המים יותר מכדי שליטת עין הרואה וזהו צהר שגל פי' הרוב הס הולכים אחרות טקלקלות אזי אע"כ דלא שייכא תשאל דגלים צהרות מ"מ חייש' שנקומי' אסורה תחת המים שניצן הרואה. וח"כ צהר שחולך דרך ישר שטח רב שיש בשיעור זה יותר מכדי שליטת עין הרואה או ליכא התם תשאל דמשאל"ם בולת התשאל דמחילה של דגים ובהו יובן לנו עוד ענין ח' והיינו צבריייתא דרבי בירן דשאל כדי שת"י ובא והודיע בחוף ביתו. והטעם כשניצל ע"י מחילה של דגים בל לחוף ביתו למחר ומלא סם הספר גדול ולבוארה אף בלא מחילה ש"ד ה' שם חשש משאל"ם. ומלאתי בחשו' ח"ס ס' ס"ה דמה שנאמר צבריייתא זו שיהי כשת"י לאו לריגא אחרת דהיי משאל"ם הוא אלא דהא מאן דהוא שאל כשת"י וגרס הספר בחוף ביתו של זה שלא מן הדיון ב' וכל זה דוחק אלא לפי הג"ל ז"ל דהירדן ה' שם הולך שטח רב ביושר עד שהרואה ה' יכול להסחל יפה עד כדי שליטת ראיית עיניו וח"כ בולת התשאל דמחילה ש"ד היתה אשמו מותרת והיתה עפ"י דין השיעור של זה. אך אח"כ כשנודע ענין התשאל דמחילה של דגים שבה רבי דברי חממים שאמרנו סחם משאל"ם אשמו אסורה והיינו אפי' צהר שחולך ישר משום דה' שטח צהרות שלהם מחילה של דגים והרי חזקן שניצל ע"י מחילה ש"ד:

קיצור. בחשו' ח"ס הביא דברי צירושלמי. ופי' ים גליני היינו מגולה. וכזה שנהי דעל צירושלמי אין לסמוך

(ל) אמנם רחמי בחשו' ל"ג הג"ל ש' דלכאורה קשה לסמוך על היתר זה הריב"ש ס"ל בחשו' (ס') ש"פ ותנ"י דשיעור שח"ל הוא יותר מנ"ב שעות ומנ"מ הכ"י ותמה על הריב"ש הא"ז פשוט לו כ"ב שיעור שח"ל חצי שעה ולא שח לבו לדעת הריב"ש ואפשר דאשמועינן להו לפי שעה ולאו הוי שמייעל להו אפשר דהו הדלו דהו וח"ל אין לסמוך על סברתה. ושוב כ' להשוות דעת הספיקוס וסייע דעפ"י הריב"ל לא יתקיימו בזמנים יותר מהנ"י שעה. רק דמיושטא חוכא ששואל הרבה ומנ"מ גם דעתו הקדושה דבמשאל"ס י"ס לסמוך ארובא וש"ס שפלא הרבה בזה. והנה בג"ד ג"ל דאפי' אם נאמר דשיעור שח"ל הוא דוקא ב' שעות וכדעת הריב"ש. מנ"מ משכחת לה בג"ד ששח שח"ל חצי שעה. והיינו על פדות זמן שערך אחרים ערך שעה ומחלה. הנה זה ברור שהשט בזמנים וודאי אינו שט במסירות יותר מהספיקוס המולכת ע"י מנהיגים ומשישים. ואדאם הוא לבוש בגדים שרבים בזמנים ובודאי משך הזמן שעה אחת שח"ל דוקא אחרים אם ה' יולאם אל החוף ה' חוזה מולכת כיון שלא ה' רחוקים ביותר ממלה עיניו שהרי מקדים ראה אותה. ואם נלך גם מה שראה מעת שעמד מלרדוף שהביט שם חצי שעה מלה עיניו. ואף שסם הגבר מתעקמת והולכת מנ"מ אם ה' יולאם אל החוף ה' חוזה. ויותר משיח שעות לא חיש' כלל לשיטת אפי' ע"פ חשש. ומבואר מנ"מ הכ"ס ס' כ"ד וי"ל דע"כ ה' דאמר דמשה צמל לניס שם להם סוף דמשאין חת אשתו וודאי דא"ש שיראה שיכסוהו המים כל השיעור שח"ל שעות כ' אלא וודאי דא"ש שיראה רק אפי' עומד מרחוק ורואה שאינו עולה ליבשה בתוך השיעור ההוא וודאי אלו ה' יכול לשוט ה' יולא וכוון שאינו יכול לשוט אף שמוטט עולמו לפעמים תוך לניס אינו יכול להתקיים יותר משיח שעות וכמ"ס הב"ח בחשו' ע"כ. הרי דאינו לר"ך רק שיראה שלא עלה אל החוף. במשך הב' שעות. וזהו אין מוזק מה שהגבר מתעקמת והולכת מנ"מ אם ה' עולה אל החוף לא ה' דבר מזהיר. ואף שהעד אומר שפשוט יד לבקש עזר והלאה ונאלו התחיל לרדוף אחרים. ומדברי רבינו בתשובה ס' ע"ח (ב"ל) נראה דבטיין הב' שעות מעת שנטבעו לגמרי דהיינו שנקטבו בזמנים לגמרי שז"ל שם חות ב' ודי כשידוע שמעת טביעתו לגמרי לא ילא לתוך לגמרי במשך שתי שעות ע"כ דמשמע דלא חשבינן להקד שתי שעות כ"ל מעת שנטבעו לגמרי וייוו לפי הטעם המבואר בח"ס נראה דשי"ך אפי' בג"ד וגם מי יאמר שגם בג"ד לא ה' בחוץ זה כעבר ה' בזמנים רק שה' מטפסים ועולים. וגם בלח"ה הרי העד השומר באיקלמא' ראה עוד ויורסט להלן מאיקלמא'ע. וזה השיעור הוא יותר מערך השיעור שמומקן שמתחיל ר' זמן לרדוף עד מקום הטביעה ממש. ואף שאינו יכולי להתבאר על השיעור שראה העד מקלמא'ע שהרי כבר חשבנו מאלוה השטח בשיעור שראה ר' זמן כשעמד מלרדוף. מנ"מ כשאמר ר' זמן שערך בערך שעה ומחלה מזהחלת הטביעה עד המקום שעמד מלרדוף דהיינו המקום ואפלאשט שראה בערך ח' ויורסט יותר מעט. ח"כ ממוקם הטביעה עד ויורסט ח' להלן מקלמא'ע ויה' בערך שני שעות. ואע"פ דמשמע בחשו' פ"מ ובחשו' ל"ג לרצנו מור"ס דשיעור שטח הוא כדי הילוך וסייע מיל ב"ח מיוטין או בג"ד מיוטין. וח"כ אין יכול להיות ששטן פחות משי מיל בערך שני שעות. וכן פירוט ר' שטח על הספינה בערך שעה ומחלה ויורסט ומשע ויור. דע"כ דהם לא שיעור ר' שכלל היותר לא יהי' השיטה במסירות מהלך ברגליו. וכמו ש' הפ"מ דא"ל לשוט כ"ב מור כמז' אדם הרך ברגליו כ'. חבל מנ"מ הרי אלו רואים מדברי העד ששהחל יותר. ומה גם שבאמת אין כל הגהרות שוות ולא כל האומנים שווים ואפשר שה' הרוח מנשב למעלה וט"כ שנו בכבודו. ועפ"כ הראינו לדעת שיש בג"ד מקום לגדד שה' כחן שיעור שח"ל ב' שעות :

(ל"א) האומנם שטדיין ה' אפשר לקפק בזה. על דברי העד מקלמא'ע דלמלא לא שמו מהרעט על הטביעה חזק חלא אחר זמן. ויכול להיות שקודם ששטע כבד

שליש שעה בערך ובתוך משך זמן זה לא ה' יכול לעלות לישוט על פני המים. מהיכל חותי ממש לשמאל אחר שלף כ"כ בתוך המים יסוט מוטלנו על פני המים וע' תש' חמדת שלמה ס' מ"ב ש' סברה ו' לעיין דלחוייתא דרוב הגזענים אם אין עולין במקום הטביעה או קרוב לו שוב אין עולין ישי"ס מיהו בנהרות ואגמים וכיוצא בזה י"ל שיש מקומות שאין עמוקים או אבן בקרקעית המים וכיוצא בזה שמכיון שבה לאותו המקום ה' נקל לו להוליד ראשו תוך לניס. אך בים ובמים אדירים דליכא לניחש לה' י"ל שטבע המים שעה' הגלים הם עורדים כל מה שבתוכם לתוך ומקאים ליבשה. ובכן נוכל לפרש מונת התוספתא שמה גל טורד והטלה על פני המים וגל טורד לחברו וחברו [לחברו] עד שהקילו ליבשה ודחי נמי שפר מה שחמר ר"מ גל טורדי לחברו וחברו לחברו עד שהקילו ליבשה. והיינו שהגלים לא הניחו לו לגלל בזמנים אדירים וגם טרדוהו עד ליבשה. ובשיבדא דר"ג י"ל נמי שח' טבע בזמנים וע' ששכחה הספינה וירדה במולות זמנון על סם דף ובעזרת פותה הדף הגביר ח"ע מן המים שח' לולל שעה ושלח על פניהם. ובה' ג"כ ליבשה ועי"ל שבו חכמים גורת משאל"ס מכיון שמהל גלי הים אינו לולל בזמנים אדירים וכן מוכחת הדף עלה ממולות יס מה דמדלחוייתא ל"ח לה ובשיבדא דר' שילא באגמא דסמא. סם ה' אגם שמואל דחברו מקומות שאינם עמוקים וגם בלא חששא דאבן יס לחוש שבה מעטנו למקום שאינו עמוק ואשית ראשו ושוב יכול לשוט אל החוף. ולפ"י הנה בג"ד שראה בחודש מנ"ח בתגבורת המים כמז' קלפטער בזה מזהרת בזמני הקד וגם אז המים גבוהים מזהרת אדם. וח"כ ליכא כ"ז לא חששא דגל טורד כמ"ס בחשו' משיח נפש ובחשו' רצנו כנ"ל. וגם ליכא מקומות שאין עמוקים. וי"ל דגם הב"ח מורה דבשיעור שליטת עין הרוחא סגי :

(כט) ובלא"ה ל"ל דעכ"פ דעת הב"ח דאינו יכול לשוט תחת המים כ"ח זמן מועט וסוהא עכ"פ יותר משיעור שליטת עין הרוחא ולריכס אלו לבשר צע"ה שיעור הזמן שאדם יכול לחיות בתוך המים ע"כ דעת המנהלוקים בין שיבדא דר"ח ב"ד לשאר נפלים בזמנים. והנה ראש המדברים בזה הוא המהר"ט בחשו' ס' כ"ז ש' דשעות אלו דר"ח ב"ד היינו שעות קצות והיינו שעה אחת הוא שלישי שעה. ח"כ דהתם דנפלה לבור שהסבך ירה באבנים שבעין או בנקיקי הסלעים תוכל להחלות שעה ח' ב' ו' חבל שני לא. חבל ראשו טבע וכסוהו המים כבד' שא"ל לאדם לעמוד בזמנים סגי דהיינו שעה קלה ומסיק דר"ח להיות שיעור זה כשיעור שני אדם משערין. ובכ"ז בחשו' בדיוני מסל"ח וכן בדבד"ו חלק ח' ס' רנ"ח משמע דשיעור שח"ל הוא חצי שעה. והמהר"ט בעל ח"ס הסכים ב"ל בספרת המהר"ט דבבשרת המים מורה הריב"ש דסגי בשיעור מועט. וכן הסכימו הגאון מהר"י בעל חו"ד בחשו' מהר"ט ס' ק"ט והגאון ר"ע חייג' אחר היותה עם מהר"י דעכ"פ יס לסמוך להקל עפ"י אגמם מומחם שידעים טבע האים הוא הגזע אם יכול לחיות ערך חצי שעה כשהמים מכסו אותה. ומשמעות דברי הגאון מהר"ט ס' ח' דאפי' לפי הסברה שיוכל לשוט בזמנים יותר משיעור ראות עיניו. מנ"מ סגי בשיעור חצי שעה. ומנ"ס עפ"י אגמם מומחם כ' כוונתו אינה מבוזרת יפה אם דעתו דאפי' בשיעור חצי שעה בעיין שידעים עפ"י מומחם שאין יכול לחיות יותר. ולפ"י אין הגאון מכוון במ"ס אם יכול לחיות ערך חצי שעה חלא ה' לר"ך לכתוב אם אינו יכול לחיות יותר מחצי שעה. ואם כוונתו דעל פחות מחצי שעה לריכין לגוממין. ואם יאמרו הגוממין שיכול לחיות חצי שעה איז לר"ך דוקא חצי שעה. ח"כ הו"ל לומר שאינו יכול לחיות אפי' חצי שעה ולא ה' לר"ך לתפוס לך התמונה עכ"פ הלשון מגוממין קלח. ויחס דבריו נראה שהוא מדברי מהר"ט ס' שחלוי בשיעור בני אדם. אמנם דעת הב"ח והרדב"י דאינו יכול לחיות יותר מחצי שעה. וכן ראינו דעת רצנו הגאון ור"ט בספרו ל"ג (ס' ס"ה) שבידא ג"כ כך בשם הב"ח והמהר"ט והרדב"י שבהי שעה וודאי יס שיעור כשח"ל לפי סברת מהר"ט האחרונה. דבשעה בתוך המים לגמרי סגי בשיעור קטן :

שה' ב' ו' שעות ויותר לית מאל דפליג דלין זה בגדר משאל"ם. ומכש"כ דלחב"ב ופ"מ שהם המקילים בשעור קטן מזה ומקילים בעובדה דידהו דפרסה אחת. ומה שכתב הגאון בעל ח"ס במשאל"ם יראה מחשש איסור חזרה אבל מ"מ אכתי ה"א קיימא בגדר משאל"ם היינו משום מ"מ דע"י חששא דגלי אשפלו חיישי' למיעוט המגולגס. ופירושו דחיישי' שהגלגס השפילוי למקום רחוק בפחות מז' שעות. ועשו לו תרופות הרופאים שם שעות הרחוק ולא נשמע להם הקול. וח"כ ב"ד שהלכו בזה כמה פרסאות עד שא"ל שיעלה בחור שיעור ב' שעות ויעשו לו תחבולות הרופאים. ולא יתפרסם להרופאים אחריו י"ל שפיר דמשעיל אף לנען משאל"ם :

(לג) אף

הנה לבחירה אכתי לא עדיף ה"א מלתא מהא דאמור' גורבא מריבין אי סליק קלא חית לי'. ואעפ"כ קיי"ל דאפי' ז"מ לכתחלה לא תנשא. וח"כ מ"מ בה"א קלא לא סגי להנשוא לכתחלה כמו ז"מ. והיינו ע"כ משום דקלא חיוי אלא כמו רוב וחיישי' במשאל"ם למיעוט' דלית להו קלא. וכמ"ש החס' (קכ"א). ד"ה ולא ה"א. דאע"ג דרובייהו דז"מ קלא ח"ל מ"מ לא חיישי' לאותו רוב. וה"כ בג"ד נחוש למיעוטא ובחמת שיקשה מזה ב"כ על הח"ס למה הקול במשאל"ם להחיר חת אשתי אפי' לכתחלה משום דכ פסול דקלא חית להו. מ"מ נחוש למיעוטא שאין להם קול דמדרבנן גבי ח"ל חיישי' לזה במשאל"ם גבי ז"מ. ובבב"י זו אין חילוק בין משיל"ם למשאל"ם דהרי גם במשול"ם יש לחוש כאן שמה' ה' מהמיעוט שיעיל בזה קלא. ולמה ישמנה בזה להחמיר דין משאל"ם ממשיל"ם. ואין לומר דמ"ס החס' ד"ה לרוב דז"מ קלא ח"ל היינו משום לא פלוג שלא לתקן בגזרת חכמים במשאל"ם. דא"כ מה מביאים החס' ראי' מנוסח דלא שייך בהם לא פלוג. אף הנה בחמת דבני החס' בזה"ה הם קשים להולגם מה מביאין ראי' מנוסח דהוי רק חד רובא למשאל"ם דז"מ דאיכא תרי רובי חד דרוב טביעיים ח"ל נ"לויין. ועוד דז"מ קלא ח"ל. אף הנה ראייתא בתשו' רבנו ב"ל בס' נ"ט שדעתו שהחס' מביאים ראי' מנוסח שגגל למשאל"ם דאשתי אסורה אע"ג דאיכא נמי תרי רובי ועפ"י י"ל שפיר דטעם הדבר דמחמירין בתרי רובי הוא משום שלא תחלוץ במשאל"ם דכיון שחתה לרדך לבוא אל היתר מזה טביעיים במשאל"ם שוב אין לחלוק בין אם הוא ב"כ גוסס או לא. וה"כ י"ל ב"ל"מ כיון דחתה מארץ להחירו מה שטבע במשאל"ם שוב אין לחלוק בין ז"מ או אינש אחריתא כדי שלא תחלוק כלום בגזרת משאל"ם וח"כ ח"ס דברי החס' דהיתר שלו הוא מלד ששהא כדי שת"ר ח"ל דלמי לריבוי לילך בזה אחר רובא דקלא ח"ל להיטולים בתוך שיעור ב' שעות מתוך תחבולות ותרופות שצריך לעשות להם. ואע"ג דלין זה אלא חד רובא מ"מ י"ל דהיטולים בתוך שיעור ב' שעות אחר שה' במים ח"ל ששה. הו' רק מיעוטא דהרוב אין נ"לויים אפי' ע"י תחבולות. ואותו המיעוט קלא ח"ל ח"ל ה"ל תרי רובא בלא ליריף טעם אחר השיך למשאל"ם. ולא שייך בזה לא פלוג. דלין זה שייך בכל לגזרת משאל"ם. דהרי טעמים אלו שייכי גם במשול"ם. ופ"י"י נמי בג"ד דאיכא תרי רובי הנ"ל חדא דלין הרוב חיישי' אחר שהשי' במים ח"ל ששה ואפי' אותן היטולים מ"מ קלא ח"ל. ותרי טעמי אלו הם לבד הרוב שהטבעיים במשאל"ם ופ"י אשתי במקומות כסחי' דמלדוריייתא מותרת ומדרבנן אסורה וזה עיקר גזרת משאל"ם דאסורה מדרבנן דחיישי' למיעוטא שניטלין. ומיעוט זה הוא מיעוט המזי. מש"כ כשהלכו העדים אחר הנטבע ח"ל שעה ורלו שכל אותו השעור לא ילא מתוך המים שאו הוא מיעוטא לתא שביחא שיעל. רק דמ"מ עדיין התחמיר בזה חכמים משום לאת דמשאל"ם אבל כדאיכא עוד רוב אחר והיינו כמו ב"ד שהלכו העדים אח"כ משך הגהר כמה פרסאות ולא שמינו מלחמה מהיטולים. דאיכא נמי רובא דרוב הטבעיים קלא ח"ל והו' תרי רובי בזה י"ל שפיר דלא גזרו. אלא דלפ"י יאמח לנו עוד קלא אחת מזה והיינו דז"מ שטבע במשאל"ם והלכו העדים אחריו ח"ל שעה ורלו שלא ילא מתחת המים דתתא אשתי מותרת משום דהשתא איכא תרי רובי מלבד אותו הרוב של

כבר שנו את המקום ההוא. ויאלו ג"כ משיעור ראות עיניו דהיינו ח' ויורסט מקאמאלי. ואף שה' עומד שם כל אותו היום והעביר את העם על הפרחם מעבר זה לעבר זה. מ"מ כיון שלא שמע כלום מהטביעה אפשר שלא הסתכל יפה. וכששמע מהרעש כבר ה' לאחר המועד. אך חמס בחמת זה דבר שאי אפשר כלל שהרי ממקומו עומד בודאי ה' יכול לראות כל הטביעה אם ה' קרוב לו כ"כ. אך יש לומר שעיקר הטביעה ה' רחוקה ממנו לדר מעלה לכן לא ראה. אבל מ"מ הספינה שנהפכה. וגם הספינה שרדפה אחר הנוטבעים בודאי ה' יכול לראות ולשמע מהרעש חזק. ואומדנא דמוכח ה' :

(לב) אף

הנה מ"ש ללחא ידי שיטת הריב"ש דבעינן שת' שעות הגה כ"ז הוא אם נהלינן דדעת הריב"ש ה'א דסגי בשתי שעות חמס רחתי בס' מה"ל (ס"ק קל"ז) שאלא מפורש בריב"ש שהוא שלש שעות ומסקנת דבריו דהריב"ש גופי' מספקא ל' מלתא. ובתשו' ח"ס (ס"ו) דרדק מלשון שעה ראשונה אמר להם כו' שני' כו' שלישית כו'. דכולהו סוף שעה קאמר דאי תחלת שעה קאמר לא שייך לאחר שעה ראשונה. אלא כשנפלה אמר להם שלום. ואי כל זמן השעה קאמר ה"ל למכלל ב' שעות ראשונות אמר שלום אלא ע"כ דסוף שעה קאמר וא"כ שעות ח"ס (ס"ו) שעה קאמר והיינו תחלת שעה שלישית. וע"כ דבעינן ב' שעות. ולעיל' דלין לבטא דיק על על דקדוק קל כה ואם באתו לקדקד. אכתי יקשה לימא שעה ראשונה ושעה שני' אמר שלום. ואחא דיענא דמולא כלל להו ביחד ב' שעות ראשונות מ"מ דסוף כל חדא קאמר. וח"כ דמפרט וזמנא שעה ראשונה אמר שלום שני' אמר שלום מ"מ דלא דמי ה"א שעה ראשונה לשעה שני' אלא דסוף שעה ראשונה קאמר ותחלת שעה שני' אבל ב' שעות סגי. ולהכי פלגיניהו בתרי. אך בחמת אין להוכיח לא קולא ולא חומרא מדיוקים כאלה. ומ"מ נע"ד אפי' אי יביענא להו בשעור שה' דבעינן ב' שעות מ"מ גם זה י"ס בנפול ב"ד. ואומר ח"י להגאון בעל ח"ס ומטוני' דמר. דהוא ז"ל כתב בתשו' (ס"ו) ז"ב להשוות דעת הפוסקים בשעור שה' דודאי ח"ל להיות במים יותר משיעור שעה קלא שב' מהרי"ט רק שעי' תחבולות הרופאים אפשר להמציא לו תרופה עד שיעור של הריב"ש. ולכן בעובדה דברו של חס' לא ה"ר ח"ל בנפול שעתה עד שעה ב' משום דלפני זה אכתי אפשר להטביע לחייתה ע"י תרופות ופעולות בטבע. ומהו הוליא דלס שיה עלין שעה קטנה ולא רלו אותו ויאל מן המים ועוד ב' שעות ה' בסמוך כ"כ שאם ה' ויאל מהמים וה' לרדך לתחבולות ורופאים ורשאות ה' מתפרסם להם לא י"ס משעו ולא מרע להם דבר ה"ל כשהו עליו ב' שעות ובמים שיש להם סוף אשתי מותרת ובמשאל"ם ילאנו עכ"פ מחסור דארייתא דרובא אינש מגולגס ע"י נלי דאשפלוהו לחזקת ח"ל ואסורה מדינא ככל האיסורים עכ"ד בקיטור. והנה בג"ד נ"לוי ח"ה אשתי ע"י שעל על שולי הספינה שנהפכה. ומתאגסיה ההם ה' כמעט כולם מסוכנים נמיס למות ר"ל מחמת הטביעה עד שעי' תרופות ותחבולות הרופאים חזרו לחייהם אחר זמן נכון וזה עליית אחת לפי השמעה לא הסתכנה במים הרי דהחם מסייע להגאון בעל ח"ס דכל אלו האגסים עוד לא ירדו במלואות ואעפ"כ ה' מסוכנים כ"כ ומכש"כ אלו האגסים שנטבעו ר"ל וירדו במלואות הנכר. ומה שהג"י נ"לוי ח"ל זה הוראה אפי' על המיעוט דלין כך. דאולי לא היתה טביעה כלל במים והנה כששמעו לו מהטביעה שלחיו אחר הטביעה ערך ב' או ד' שעות בלחוף יום שני ספינות עם אנשים פלגו על יד הגהר כמה פרסאות אולי ימלאו דבר מה. וגם שיאלו על החוף דבהמים והקצאמאש. ולא רלו ולא שמינו מחומה. וח"כ הרי י"ס כאן סברת הח"ס הנ"ל דע"כ ה' לריבוי לעזר ותחבולות ובודאי שה' קול לזה. וכיון שלא שמעו הקול הרי זה דמי' ממש כאלו ה' העדים הלכים עם החוף אשתי הטבעיים זמן ז' או רלו שעה על דכ"ה ה' מודו ח' דשר' ואפי' הפני יאושע בס' ז' שהוא המחמיר בנדון שלו היינו רק משום דבעי ב' שעות בשעור שה' אבל כ"כ שיש כאן שיעור

שהחירו בעובדה דידהו כגון זה. והפי"ו חף שחלק שם על היתר הב"ח היינו רק משום דס"ל דבעי' שיעור שה' ב' שעות אצל צב' שעות מודה :

הכל חרי רובי הג"ל. ולכן חין זה בגדר משאל"ס. והסתא ח"ש זד היתר זה חפ"י לדעת התוס' :

והנה מאחר שהדברים ארוכים ע"כ ראיתי שנוכח לבאר פרטי צדדי ההיתר בחשש משאל"ס בקצרה :

(א) **דעת** הר"י שבתוס' פ' החולד (ל"ו) וע"ז (מ') דמה שחשבו למשאל"ס הוא משום הדגיות ממשאל"ס הוי מיעוט המצוי וביאור דעתו דס"ל דבאסור משאל"ס בעינן שיטתו כל החששות והיינו גלים דף ומחילה של דגים. והכל צנבר דווינא דליכא מחילה ש"ד כמ"ס רבנו בספרו ל"ג סי' ע"ח. וגם חשש דרך ליכא דהא לא נצברה הספינה אלא טהרה. ולא נשאר אלא חשש אחת דשמה לף תחת הגים ולחשש אחת לא חייש'. וכן משמעות תשובות הראש"ם כלל כ"א :

(ב) **דברי** ר' אביוה בירושלמי חס ה' הם גלוי משאין את אשתו חס הבית ל' רוחותיו ורחא שאין ברי' יולא. ופי' ים גלוי הוא מנוול. דמשמע דבעינן דוקא שיהא דבר הסותר ראות של האדם והיינו דבים סוער הגלים מסתירים ראות עיניו. אבל חי לא ה' מסתירים חף שיכול לשוט מהר ע"י הגלים מ"מ ה' רחאו. ולשוט תחת המים שיעור כ"כ שלא ירחאו חי אפשר לחיות תחת המים כ"כ. וצנבר משום עקמימות הגרר מסתירו מראות עיניו. ובג"ד שר"ז שט אחר הגטבעים ורחא לוחם שלא ה' רחוק מהם בוודאי לא שייך לומר שנקמימות הגרר יסתירם ממנו. וצפירי שבאקמולאיע עמוד עד אחר וסס הגרר הולך ח' ויורדתו היינו שיעור ראות עיניו דרך ישר. ואף שהפוסקים לא הביאו בירושלמי היינו משום חשש מחילה של דגים וא"כ צנבר דליכא מחילה של דגים לכתחילה למידי. וחששא גללים נמי ליכא צנבר שאינה רחבה כ"כ שיה' גלים גדולים שסותרו. וצוה מיושב סתירה דברי רש"י שצ"פ הא"ש פי' משאל"ס שמה לף תחת המים וצנבר דר' שילא פי' שאינו יכול לשוט על פניהם :

(ג) **פי'** הב' בדברי בירושלמי ים גלוי שוקט. ועפ"ז ים מקום לומר דבים סוער יכול לשוט תחת המים יותר משיעור ראות עיניו. מ"מ יקשה צוה לפי דעת הרשב"א בשם המיוחסות לרמב"ן דחששא דרך הוי דלוייתא וי"ל מסתמא גלים לפי חזקה שיהיה וא"כ למה אמר ר"ג אספור דף של ספינה מדרמון לי בו' כמה גדולים ד"ח בו' וכן ר"ע לחששא דגלים. ובחוספתא מבוחר להדי' בטעמא דמשאל"ס שמה גל ערוד. ופירוש חדש צוה דגל עורד היינו מחוק המים לצוה על פניהם וכן דף של ספינה היינו על דף מתוך המים על פני המים. וצ"ל על לא חייש' שישוט מרחק תחת המים וא"כ יעלה מעלמו על פני המים. ובאגני דסמקי וכן צנבר ים לחוש שמה יבוא למקום שאינו עמוק ויהי' נקל לו להשיג ראשו חזק לנזים וא"כ בג"ד שלא ה' דף של ספינה ולא גלי הם שיכולים לטרוח אדם. וגם ה' צבת חגבורת המים כמה קלאפטע ממדחם צבת הקיץ ליכא למוחש כלל לשמה עלה במקום רחוק אלא מוכין שנטבע ולא עלה במקום קרוב בוודאי נטבע ממש :

(ד) **אפי'** חי יומא דיכול לשוט תחת המים יותר משיעור ראות עיניו מ"מ אינו יכול לשוט יותר מחי' שעה והוא דעת מהרי"ט ורדב"ז ובי' ומובי"ט וחמודה שלמה ורע"א ומהרי"ט בעל חו"ד. וא"כ בג"ד בוודאי ליכא עדות ר' אגון והעד מחיקאמאיע על חי' שעה ועוד דאפי' לשיטת הסוברים דעת הר"י דבעינן ב' שעות דוקא מ"מ הכל ליכא עדות גם על ב' שעות לפי דברי ר"ז שמה אחר הגטבעים שעה ומחילה ושהא שם במקום שעמד חי' שעה והביט וגם בזירוף העד מחיקאמאיע. ויש לנו שלשה עדים בדבר שאם ראו העדים משך הגרר בשיעור שאינו יכול לחיות ויתר בחוק המים ולא ראו יולא מתוך המים דיש לשמוך ע"י לכתחילה והיינו הב"ח והפמ"א

(ו) **אפי'** חס נאמר דגמי' דידן ל"ל שיטת בירושלמי בים גלוי אלא בדברי' גלוי אטו חינו גלוי וכן ים לנזור בג"ד אטו שלא הלו העדים כלל אחר הגטבע כיון דמ"מ מים שאל"ס הוא ים ללד ליהתר עפ"י מ"ס בם' מקור מים חיים שר"ל חכמי ויילגא להיתר משום שיש צנני עברי הגרר בתים ללד אורח החוף ואם ה' יולא צנבר ה' נשמוע וי"ל בג"ד ים צנני ליד הגרר בתים ממקום הטביעה ערך שני ויורדתו שיש צוה שיעור שח"ל. והכל לא שייך כלל לנזור כיון דבמקום זה לעולם לא יהי' דין משאל"ס :

תשובה יד

בע"ה בנדון שילוח גט על פאצט :

הנה מקור דין זה הוא בראש"ם פ' המביא תיגאל. וז"ל כתב בה"ג צעו רבנן קמי' מר ר' תיגאל גלון בליכא רבתי דנכרי לא הוי שליח לקבל את הגט ולהליך את הגט מהו למכרי' לנישא בהד מנא ומימר לנכרי חמיוני האי מנא לישראל פלוגי ולתני' לאסתמי ואמר לכו לא ונתן בידה או ביד שלמה ישראל אבל נכרי לא דכי נפק גט מידא דבעל צניא דלויט' לידה דאתתא או לידה דשלח ישראל במקום בעל או לידה דשלח דשית' אחתא גופא דקאי במקום אחתא. ורבנן דהשתא קאמרי חע"ג דלויט' נכרי לנישא או יב' לישראל והוא ישראל יב' לאחתא בעדי' מסירה לכתחלה לא ממסבין לו משום נכרי דלאו בן כנעני' הוא ואי אסביא לא מפקינן לה משום דר' שמעון דתני' ר' שמעון אומר כולן כשרות ואמר ר' יוצא יד ר' שמעון לשיטתו של ר"א דאמר עדי' מסירה כרתי וקיי"ל ה' כר"ל עב"ד. וכתב הרא"ש ודבריו חיומה הם דוודאי חי עשה הבעל את הנכרי שליח ואמר לו שימנה הוא את ישראל במקומו פסול דלון שליחות לנכרי וגם אינו צר כריתות אבל הכא כיון דלא עשה הנכרי אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל צנכחו את ישראל שבאוחו מקום שליח למה יפסל הגט וכן טהנין בלשוננו ובזרפת עפ"י דברי ר"ח לשלוח גט וקדושין ע"י נכרי וממנה צנכחו ישראל שבאוחו מקום שליח. ע"כ דברי הראש"ם ז"ל :

(א) **והנה** דברים אלו לריבים ביאור דיש להבין מליזה פעם פסול ר"ח גלון את הגט דהא צלחת הגוי עבד מעשה קוף בעלמא ומטעם עלי גיטך מע"ח נמי ליכא בשלח להולכה כמ"ס בשם"י ח"ס חו"מ סי' קל"ט. ובדברי רבנן דהשתא ים תימיה היתר גדולה דמה שייכות דין זה לעדי' מסירה כרתי. ומה זה ענין לר"ש דמכשיר בעדי' חמיה עי"ס. וגם למה פסול לכתחלה מיהו כיון דקיי"ל כר"ל אפי' לכתחלה. וז"ל ביאור דברים אלו דהנה צב"מ (ע"א) מייית' ברייתא ישראל

ההבב בסי' קמ"א סעי' ל"ה על דין זה דשולח הטעם ביד נכרי שכתב המהמר דכשר בדעת הרא"ה. ופי' הגיה הרמ"א וי"ח וס"ל דלין למטעם שלוח האולם ע"י. כתב גם לא רחמי' ונהגין כן. ומלשון זה משמע דלפי' משלה ע"י ישראל לישלח אחר וישעיה ישראל הכ' שלח בכתב לא מהני. ולפי' ע"כ הטעם משום דהוי שלוח שלא בפניו. ואשר לזאת הגה לריב"ס חנו להאריך קלם בפירוט זה בע"ה. הגה דעת הראשון הובא בחי' הרשב"א ס"פ התקבל וכן דעת הר"ן והרא"ש והטור ושו"ע סי' קמ"א דיוכל למטעם שלוח שלא בפניו. לכן רחמי' בחשו' אדמו"ר ז"ל שפסל בזה הרבה והטור דעת החסו' דשלוח האולם וקבלה חין יכולין למטעם שלא בפניו (סי' ער"ה) והביאו מהחסו' פ' מי שחתמו ע"ב. ד"ה קולו) ותוכן דבריו דהחסו' הוביחו שם דגבי שלוחות כתיבת הנט והחיתום העדים סגי בהכרעת הראש ולא צענין שמעית קול כיון דקום לן דמתלהל כמו גבי הן גט לחשתי אס' ה' וזאת לה לא ה' יכול להחזיר בו הרי דהחסו' מודמין לשלוחות קבלה לשלוחות כתיבת הנט. ובשלוחות כתיבת הנט לב"ע לא מהני שלא בפניו וז"ל מוכח דה"ל לא מהני מנינו שלא בפניו בשלוח קבלה. ושוב הקשה לעמוד דל"כ יש להוכיח מהחסו' להפך כי הכי דגבי הטעם זה גם לא חשתי לא בעי בפניו ה"ל בשלוחות כתיבת הנט מהני שלא בפניו. ודחה זה דהתם דבדקין דל"ל בשלוחות וספי' ח"כ זכ"י מדורייחא. וזו מהפסל על דברי רבינו דכיון דכיו"י לא דמי לשלוחות ח"כ אחי' מלי' מייתי החסו' רח"י מוכי' לשלוחות דלמא הא דלח ענין קולו גבי הן גט לחשתי וסגי במלי' דידעין דמסתמא נתרלית חנו ה' לה וזאת בזה היינו משום דהתם מודין וזכ"י לחתין עלה ולא צענין לא דעתו חסו' וספי' ח"כ זכ"י כתיבת הנט דצענין שלוחות י"ל דלא סגי בדידעין ראונו כ"א דבעי דווקא שלוחות בלחמיה ממש. אך הגה לבחירה דברי החסו' נפליח דמוכח דסגי בשלוחות כתיבת הנט בדידעין ראונו ח"כ אחי' בכתבת חומר אמרו לא מהני זה גמ' דיעין מיהא דרואה הוא בכתבת הנט חלף ע"כ דאסור הוא בגדר שלוחות ולכן לא מהני ראונו בזה ולא דמי לזכ"י ח"כ רחמי' החסו' לבחירה תמוה. ואשר נראה לי בזה בע"ה הוא כך. דהנה טעם הדבר דלא דמי מיניו שלוחות לזכ"י. הוא משום דכיו"י כיון דדבר זה הוא וזאת לו. ע"כ זכ"י לא שלח בפניו דוודאי מתרעה הוא בכך כיון דזכות הוא לו. חלף במיניו חפי' אס דיעין בכתוב האוס שהוא חפץ בגרושין ורואנו ה' שיה' שלוח בגט זה מי שיה' מ"מ זה לא מהני חלף דצענין מיניו והטעם דכיון דבעלס' חין זה וזאת. לכן חלף' ששענו שרואה הוא בכך מ"מ עכשו' חינו רואה. לכן צענין מיניו שלוח היינו שדע כוונתו בכת המיניו שהוא רואה עכשו' בכך. ולכן בהכרעת הראש סגי בכת המיניו דעכשו' הוי כמו זכ"י. חלף באומר אמרו לא מהני משום דכיון דלין המיניו נעשה עכשו' חלף שמואלו שימנו וז"ל בכת המיניו שוב לא ידעין ראונו וכן בגדר שלוחות חסו' הרמב"ן כתב בחי' ספ"י כסס בעלי' חסו' וכן הרא"ש כ' כסס ר"י כס' המגשר וכן ברי' כסס החסו' דכשר באומר אמרו. וזוהא בחשו' אדמו"ר חסו' סי' ל"ד ותמיהא על רבינו מור"ס ז"ל שם שפסוט צעניו לדעת החסו' דאומר אמרו פסול ופי"י בשממנה עכשו' שלוח שלא בפניו בפני עדים לא גרע מוכי' דמוהי' ופי"י הגה יו"י מוכח מדברי החסו' בדעת כל הראשונים חלף' דשלוח שלא בפניו מהני :

(ד) אמנם דברי החסו' בלח"ה יש להבין כיון דהא דהכרעה מהני היינו משום דידעין דנתלהל ח"כ אחי' לא מהני כתיב' דר"כ הא גמי ידעין עכ"פ שמתלהל. ונראה דמה שכתבו החסו' דהכרעה מהני היינו לאו משום דהכרעה עדיפא מכתי' חלף משום דבמחנה' מיניו ששכתק חלף יס לו דעת וז"ל הכרעה שלו מהני כמו קול כיון שידעין שמתלהל. וזו מה שדקדקו החסו' וכתבו דמסתברא דהכרעה דמתני' מהני היינו משום דבמחנה' מיניו בכך דיעה. וה"ה דכתי' מהני וזוהא מדוקדק היטב מסקנת דברי החסו' שכל' ובביתיה' נקט עד ששמעו קולו לא שנה חלף למעשו' חסו' דר"כ דמסתבר למעשו'

ישראל שלוח מושט מן הנכרי ברבית מאלו ישראל אחר וז"ל חסו' לי וזוהא חלף לך כדרך שחתה מושט לו אסור ואס' העמידו חלף נכרי מותר בו' ופריך בגמ' בשלמא סופא לחומרא חלף ירשא כיון דלין שלוחות לעכו"ם חורו יתיר דקא שקיל מיני' ברבית ומסוק כגון שגגל וזתן ביד. ובש"ע יו"ד (קס"ח סעי' ח') וספי' העמידו חלף עכו"ם ואמר לו העכו"ם חסו' לישראל זה והטור וזוהא חסו' ענין שיתן לו קרן ורבית אסור הטעם משום דכיון דקבל מיד ישראל נראה כמותן רבית לעכו"ם בשלוחות' כ"כ הטור הובא בע"ה וספי' ומסוק הע"י ס"ק ב' והעיקר בזה דלין שלוחות לעכו"ם. והנה לבחירה גם בדין זה עשה הישראל הראשון רק מעשה קוף בעלמא שבעכו"ם שלח בידו האמנות ליתם לשלוח הכ' וספי' חסור וזוהי משום דנראה כאלו ישראל הכ' עשה בשלוחות הישראל הראשון משום דנראה דבחרות שלוחות מהחסו"ם מקבל ישראל הכ' מן הישראל הראשון וכיון דלין שלוחות לעכו"ם הוי כאלו עבד בשלוחותו הישראל הראשון והוי עכ"פ חבך רבית כמ"ה האחרונים. וספי' י"ל בדין זה כיון דהישראל קבל בגט מהחסו"ם שהוא ה' שלח מהמגשר. וזוהא שלוחות לעכו"ם ח"כ הכי זה נראה כאלו הישראל טוחן בגט מעמיו בלי שלוחות מהישראל המגשר חף מהמגשר כתב לו שומכר גטו ליד חשתי. מ"מ הא גם התם חסר העכו"ם לישראל הראשון שפטר מיד שיתן המושט לישראל הכ' והוא בעלמא חסר עם הישראל השני שיתן לו קרן ורבית. חלף מאחר דלין שלוחות לעכו"ם נראה שהישראל הכ' עשה בשלוחות הישראל הכ' וספי' חף שכל' לו המגשר מ"מ נראה שכתובת שלוח' מוסר לו העכו"ם הנט וכיון דלין שלוחות לעכו"ם הכי זה כאלו נטל מעמיו מהחסו"ם ומגשר בלי שלוחות מהישראל המגשר זהו טעמו של ר' הניחל נחון. ואפי' סב' האחרונים גבי רבית בדין הג' דמשמע דלין בזה חלף חבך רבית ולא רבית קוליה. ח"כ הוי רק לישראל דרבין מ"מ גבי גט שפיר י"ל דפסול חפי' בדיעבד כמו בשניה חפי' הבצל דפסול הנט להרש"ם כמובא בעור שהחלה חומר אחר מגשרה. וזו לפ"ד ר"ה גלוח חלף רבין דהשתא ס"ל כיון דהיבטוה בפני עדי מסירה. ח"כ שפיר ידעי דהישראל הוא שיתן המגשר בכתבו חלף ולא שלוח העכו"ם ומה"ל חין הנט פסול בדיעבד וסמיקין על ר"ס דס"ל גבי ע"ה נכרים דכשר כיון דהיבט' להגט בפני עדי מסירה ולא היס' שגא' לחמו' שגרים עבדים נכרים כיון דעל הגט התמימים העדי נכרים. חלף חמין דעדי מסירה כרתו ואזנוה ידעי דצענין עדי ישראל נוסר הנט כשר וספי' לא גרע מדר"ס. ופי"י מושביו שפיר דברי רבין דהשתא דס"ל דלכתחלה לא מוסבין בגט ואס' נשאת לא חלף. דס"ל כר"ה כסס יס מי שחומר (כמובא בב"י סי' ק"ל) דכיון דמוקמין לר"ס כר"ה סמכי' עלי' בדיעבד. וס"ל דהדן זה דומה ממש לדר"ס :

(ב) והנה בש"ע יו"ד סי' קס"ח סעי' כ"ד עכו"ם עשה לישראל הפטרופוס על נכסיו מותר לזות ממנו ברבית ואס' מהירושלמי הובא בחסו' ולבחירה הוא דמי דלין חלף המגר בש"ע סעי' ח' דאס' העמידו חלף נכרי והנכרי אחר לו תן לישראל זה כי דאסור דהא דמותר דהפטרופוס ולא אמרו' חין שלוחות לעכו"ם ע"כ היינו משום דמעשה קוף בעלמא הוא וספי' בהעמידו חלף עכו"ם ופי"י ל"ל משום דהפטרופוס על נכסיו מפורסם הוא דלין המושט שלו חלף של העכו"ם ולא שייך למר בזה דנראה כאלו ישראל הכ' עשה בשלוחות הפטרופוס כדאמר' בהעמידו חלף נכרי. וזוהא חלף חין בע"ה דגס בג"ד בגט על פלגט לא דמי לזיון דר"ה נחון. כיון דהישראל קבל בגט ע"י פלגט ח"כ ידעו ומפורסם הוא דחיות הישראל המגשר עשה שלוח ולא בחרות שלוחות חלף ע"י כת' המגשר ומעשה קוף בעלמא עבד כמו הפטרופוס דגבי רבית ולא הוי כנראה כאלו מעמיו קבל בגט מהחסו"ם בלי שלוחות מהישראל. והוי כמו הפטרופוס דשרי גבי רבית ולא אמרו' ב' חין שלוחות לעכו"ם :

(ג) ואחרי אשר ביארנו בע"ה דברי הראשונים כפי הנראה נע"ד נראה מ"ס בזה הפוסקים. והנה הרמ"א

והנה ח"כ יקשה בזה דכחצות (י"א). ח"ד הוה גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד מתי קמ"ל דכות הוא לו וזין לאדם של צפניו תנינא זין לאדם של צפניו כו'. והלא תס' חזי קויה עבד הקטן כמו מתנה ושטר וגט. אלא דעושה לו טובה ואעפ"כ הוי בגדר זין לאדם של צפניו (ועי"ש ב' חוס' דזכ"י מטעם שלחות והתם בטבילת גר קטן הוי גמי מטעם שלחות) אלא דמטעם דעושה לו טובה ומי"א הוי בגדר זין לאדם. ועי"ש עוד בחוס' שכתבו בסוף דבריהם ד"ל דקטן חזי ל' זכ"י מן התורה ואע"כ דחין שלחות לקטן מן התורה ה"מ דבדר שיש בו קלת חובה כגון להפריש תרומתו דשמי' ה' רואה לטובה בזה חזת או שמה ה' רואה להעדיף אבל הכא שכות גמור הוא לו י"ש לו שלחות עכ"ל. והרי בנתינת התרומה הוי ממש כמו נתינת הגט ואעפ"כ ה' בגדר זין לו לאדם של צפניו או לאו ממש דלא ידעין במאי מיחל לו אם כהנה חזת או ביותר. אבל בלא"ה חין לחלק בין אם הוא בגדר קטני' או בגדר נתינה רק כיון דעביד ל' נתינה הוי בגדר זין לאדם של צפניו. עוד כ"ל דהכא כיון שהוא מפורסם בגט זה משאר כסות ועונה הוי בגדר זכ"י וכמו שגירסא מדברי החוס' קדושין (מ"ב). ד"ה חלה דה' רשות להטורפוסיס לחוב ולזכות בכס' היתומים כהציוות שיש עליהם מטעם זין לאדם חלולי ממש דלמחר' שמה לא יתבשרו לגמרי. וגם אחר חרס דגמ"ה שיש כאן זכות להבטל שיוכל לישא את מי שירצה. כמו זכות דאשה עתאשה לאחר :

(ו) **העולה** מכל ה"ל דדעת הרמב"ן ור"ש וטור ושו"ט בפשיטות דיכול לעשות שלי שלם [בפניו] בין שליח הולכה ובין שליח קבלה ובשליח קבלה מפורש דעת החוס' וסב"ג ור"י דמהי שלם בפניו ושליח לחלק בין ש"ה לשליח קבלה כדמוכח גמ"ה תוס' כחצות. ודעת הרמב"ם ור"י ורי"ף ורי"ב"א ורי"ב"ש ומו"ק ור"ל כה"ה ח"כ גבי שלחות דכחצות הגט וכן דעת החוס' ח"כ לפי' לדמ"ה ח"כ וא"כ למנות ש"ה בכת' מכת"כ דמהי שלם בפניו. אמנם עדיין עומד לגנוז דברי הרמ"א דחין למנות שליח בכתב. ומלאתי בתש"א מהר"ם ס' ל"ב שהציג בשם ב"א דדברי הרמ"א הם דוקא במנחה שליח בכתב דבזה אפשר דהתמיר כיון דפקח אמי יכול לגנוז ש"ה וכתוב להסופר והעדים שתמו גט לאשמו ה"ה דהתמיר רמ"א שלם למנות שליח בכתב דהיינו דע"כ כתבו נעשה שליח אבל היכא שאומר בש"פ שיה' שליח רק הרב והמ"י מודיעים זאת בכתב בודאי מועיל ואין זה ענין לשליח בכתב. והנה גוף תשו' ה"ה לא נמלאת עמוד. ודברים אלו הומצאים בתשו' מהר"ם ס' לבדני. כיון דלפי מתי קמ"ל דלומר אמרו לא מהי כמו שפסק בשו"ע ס' ק"כ דבעינן שמישה מפי דוקא. וא"כ כי הוי דמתמיר הרמ"א בשליח הולכה בכתב משום דכחצות הגט לא מהי ע"י כת'. ה"ל מסתמא מתמיר בעושה שליח בפני עדים שלם בפניו והב"ד מודיעים ע"י כתב משום דכחצות הגט לא מהי כה"ל דבעינן שישמעו מפי. מיהו יש לקיים דברי ה"ה ס' דהנה הב"ה הביא בס' ק"כ דעת הרמב"ן דטעמא דר' יוסי דפוסל באומר אמרו לאו משום מילי לא ממוסרין לשליח אלא משום דבעינן לשמה. והר"ה ס' כתב דהא דפוסל ר"ל באומר אמרו היינו באומר מדעתיהם כתב בזהב דבריו ואומר שחיתו דרם יחי' שליח כשר. וכן דעת הר"ן. הרי דהר"ן לא ס"ל כדעת הרמב"ן דמשום לשמה בעינן שישמעו קולו דהא ס"ל להק' באומר אמרו לישא פלוני שאני מומה אותו לשליח. ואעפ"כ ס"ל להתמיר בכתב לסופר ועדים שיכתבו גט לאשמו וע"כ ל"ל בטעם הר"ן דאע"כ דבעינן גט כחצות כיון כחצות כיון ואם כתב הסופר שמו ושמה בלא כיון הבעל חזי כולם משום וכתב לה לשמה. ה"מ חס' אומר לאדם אמור פלוני שיכתוב גט לאשמו. הרי הוא כמו שאומר בעצמו לסופר. כיון שהוא בעצמו הולח מפי וגם הסופר יודע שהוא מפי שואל מפי שואל יכתוב גט לאשמו. ואע"כ דהוי שלם בפניו מ"מ מהי. והרמב"ן סובר כיון ששליח אומר לו בעצמו כתוב גט לאשמי. אלא שאדם אחר אומר לו כן חין כוונתו מיוחדת להמגרש כיון ששמו כיון כחצות הגט מחדס (ח"ב) **יב**

למשמתי הנה נראה בעליל סברת החוס' דמש"ה ממש דר"כ משום דהוי חרס ולא משום דהוי כחצות ורלתי בתשו' הגאון מהר"ם ס' ל"ב שנתקשה בדברי החוס' ה"ל ולענ"ד דבריהם פשוטים וברורים בע"ה כנ"ל וכן דעת הב"ה בדעת החוס' דכת' מהי בפקה חזת (ח"כ ק"כ) ואף שהב"ש כתב עליו דלא דק צמה שהוכיח שם מדברי החוס' בתחלת הסוגי' (ע"א. ד"ה אמר ר' יוסף) כן. אמנם כבר הביא בתשו' מהר"ם שחמה עליו בעל ב"א חק' ח"כ ס' פ' והרב המו"ק מבריסק כיון ג"כ לתנייהא ה"ל וקלס' הגאון מהר"ם ומה גם שדברי החוס' ה"ל מוכיחים דהתם הב"ה. וגם הביא שם שהמרדכי הביא בשם ר"י שהוא סתם בעל החוס' דכת' מהי בפקה. ובתשו' מהר"ם הביא שם כמה מחברים ראשונים דס"ל להק' בכת' גבי כחצית הגט. והם דעת הרמב"ם ושמעונת הר"ף כמובא ג"כ ברד"ק ודעת פאטו וכן דעת הרשב"א וכן נראה דעת הר"ש וכן דעת המבי"ט לפיכך על המקילים שוב עייניתי בתשו' אדמו"ר ס' ע"ה אות י"ג שגם הוא ז"ל ס"ל דהחוס' מקילים בכת' בפקה אלא ש' שכחורה כת' ה"ל כאלו אמר לו כן בפניו :

(ה) **שוב** רלתי בתשו' מרן הגאון הקדוש ס' ה"ל שהביא דברי המנח"א שהביא דברי ר"י (נכ"ל ח"ג) בשם החוס' דמייני שליח שלם בפניו מהי בש"ק שיוכלה האשה להרשות ולמנות שליח לקבלה במקום אחר ועדים כותבים וחותמים ע"פ שמינתהו להיות שליח לקבלה חפ"כ חין שומע קולה ודקדקו מלואה של מנהל כי דוקא בזה"ש צ"ע שישמעו קולו ולא באשה עכ"ל ור"ל דבזה"ש גם בשליחות הגחנים בעינן שישמעו קולו ועוד הוסיף רבינו ו' ועיין ברא"ש ס"פ התקבל מ' סברא זו וגראה דוקא לענין ליווי הבעל כו' עד וגראה לי דאם ואשה שיש ס' משמע דלסברא ראשונה חין האיש ס' להאשה בזה ועמ"ש לעיל בשם החוס' עוד הביא המנח"א כי בשם סמ"ג וז"ל הסמ"ג בסדר הגט כתב מורי ר' יהודה בשם ר' יצחק שהאשה יכולה להרשות אדם לקבל גיטה בעיר אחרת חפ"כ שאינו שומע קולה ע"כ. עדים שישמעו שהיא מתחלה בך והם יכתבו שטר וישלחו לו שכל מקום שידוע לו שהיא רואה בך מועיל בלא שמיעה קול דלמחר' ב'ביתו כן. וכן תן גט זה לאשתי אם ה' זאת לה כמו שטר שחרור לעבד לא ה' יכול לחזור בו דוכין לאדם שלם בפניו ואעפ"כ שחיה אומרת כלום עכ"ל ובזה המנח"א שמה מבוחר דס"ל דבשליח הולכה חין הדין כן ולענ"ד הקצרה הגני מתחמ"ה. וכי מאחר שאין מפורש בדבריהם דשליח הולכה לו כמו שליח קבלה דין זה נראה דמבוחר להיפך דשליח הולכה חין דיו כמו שליח קבלה ומה שדקדקו מנשון הר"י כי דוקא בזה"ש בעינן שישמעו קולו ולא באשה. חין מנשון זה הכרע כ"כ ד"ל דהיינו בשליחות האיש המפורש בדבריהם בנתינת הגט וחתמתו. גם מנשון ש' וגראה לי דאם ואשה שיש ס' משמע דלא כל לחזור מדברי הראשונים ש' וגראה דוקא לענין ליווי הבעל. אלא כל להוסיף עליהם דתחלה כתב הדין דגבי אשה לא בעינן שישמעו קולה ואחר כך הוסיף דלפי' גבי איש בש"ה הוי כמו באשה בשליח קבלה אבל חין זה סותר למ"ש תחלה דדוקא גבי ליווי בעינן שמיעה קול. דלא כל לכלול כל הבעל אלא כותב כיון הבעל דמייני בדבריהם וכן גמי מ"ש ר"י דוקא בזה"ש בעינן שמיעה קול היינו גמי מה שמכר בדבריהם. גם מ"ש רבינו בתשו' ה"ל לחלק בין שליח קבלה לשליח הולכה דבשליח קבלה שייך זין לאדם שלם בפניו חפ"כ דגט לא הוי זאת זהו כשלא מיתנה שליח קבלה אבל כשמיתנה שליח קבלה חין אומרים דזכות הוא לה ושייך זין לאדם שזוכה הגט להאשה. אבל בשליח הולכה לא שייך לומר זין לאדם שאינו זוכה הגט להבעל כ"א מנשון גט ולא שייך זין. ובעינן שלחות ממש שלם ע"ד זין ובעינן שישמעו קולו. והנה מדברי רבינו מבוחר שסובר דוכין לאדם לא שייך אלא היכא שהוא ע"ד קטן שקנה דבר מה עבור חבירו כמו זכ"י דמתנה או זכ"י דשטר שחרור שקונה עבור העבד השטר. וכן גבי גט דש"ק הוא קונה הגט עבור האשה.

דורש שפי' השליח לר'י' שילמד צפני נכבד וצ'י'
נחמס וכו'ן ח'ל'א שילמד צפני נכבד וצפני נחמס וכו'ן ש'י'תקיע'
הצחמיו וכו'ן ח'ל'א הרשע'אל ח'ד הרב צ'ש'ע' (ס'י' קמ"ב
סע'י' ח"י) נכבד הרמ"א י"א דלס השליח הגט מקום
בחממיו ח'עס'י' ש'לן מוכרין חממית דיניי' הקיוס מכל מקום
דבקוס דקק ועינון י'ס' נקח ולסמוך עליו ח'עס'י' של' אמר
השליח צפני נכבד וצפני נחמס הוול' ח'ל'א להחזיר ולומר י'ס'
לסמוך על החממית ח'עס'י' חתורה עמ' החממית על השטר
כמו שמקרה עדותן צב"ד דמי' וגרס' צ'י' בשס הרב רבינו
שמסון בר' למח. והנה בחשובת מוק' הגולן הקדוש כלמה
דק' ס'י' ער"ד כהב וכו'ן וחס כלמו לסמוך על סכרת הי"א
שכ'ע'י' ס'י' קמ"ב ח'ל'א על גדר השליח שלנו דכחכותה נבי'
עבד ודיין מלמס'י' וכו'ן הרב הש"ג וכו'ן על הי"א הי"ל הלא הרלו
לי מה ש'י' הנוב'י' תינינ' ס'י' קל"ז סכרת דבקוס הגט הו'ל'
ש'י'ל' דמס'י' הכוב' חחת הגט ח'ל'א קיוס משוס דבנט סמכין
על ע"א הייט השליח שילמד צפני נכבד וצ'י' מדרוריית'א
ח'ל'א כלל. וכו'ן מלכ'ס'י' מעב"ד מדרוריית'א עדים החממית
כו'ן דלי לסמוך ח'עס'י' חמס'י' ש'לן ש'לן דבנעין ש'י'
עדים לא סמכין ח'עס'י' ד'. הנה כיון של' מנל' סכרת זו בשוס
פוסק י"ל ע"ד ח'י' ח'י'תכו' להני מיל' לא הוי ש'תק' צנל' ופוסק'ס
מניירו. וגם לה' ח'עס'י' ש'שליח ילמד צפני נכבד וצ'י'ל' למח
י'תק' וכו'ן ענין זה ש'י'ל' מעב"ד תחזיו לא ח'י' ר'י' קיוס.
וגם צמשה ספ"ב דגיטין דסווא' פסול להבי' את הגט והרי'
יכול להבי' כשמעשה צ"ד תחזיו כו'. וגם י'ס' סכרת לדחות סכרת
הנוב'י' דר"ל הכרת השליח עדיף מעב"ד ש'לנו מקיוס ח'עס'י'
דע"א ח'ל'א מדרוריית'א מ"מ הימורה צב'ן צדרצין וגם ח'מרי'
עמנח גטינו' מעיקר'א מידק דייק ח'ל'א מעב"ד ח'ל'א ח'ל'א שוס
חוס' ענין חדש ע"ל חח'י' העדים ש'תק' י'ס' כלן רק חזק'א
חחת דלא ח'תק' ח'עס'י' ליושי' דמס'י' הוי עדות מדרוריית'א
ח'עס'י' ש'לנו מקיוס והרי חזק'א זו י'ס' לנו מנב"ד וגם ע"י
ח'תית' העדים ח'ל'א ח'תוס' ח'ל'א כלום ע"י מעב"ד וכו'ן
לחלק בין ש'י' עדים לא ח'תוס' ח'ל'א ליושי' ח'תוס' הוי ח'תוס'ס
לחלק בין ש'י' עדים לא ח'תוס' ח'ל'א ליושי' ח'תוס' הוי ח'תוס'ס

נתיב ע"ש הדב"ר שהיה בן כסם המדברי דבטינן לא צ"ע
קיום על הקיום וינין עוד תוס' בחצות (ל"ב:) דלא חיישי'
כ"כ לשמא זיף חתימות העדים והדיינים אף אי חיישי' לשמא
זיף חתימות העדים לבד וז"ל הרשב"א סבא בש"ד ס' מ"ו
ס"ק מ"ו דלא עבד ליה דייק עדים ודיינים עיי"ש :

(יד) והנה נזדון שלפנינו שנכתב הגט במקום רחוק הרבה
מאלו ושם הבטל שלי להלכה חוש א' שמכירים
את חת"י וגם הרב המסדר ידעו את האדריפט שלו ב"ל
צ"ע שטבל לתקן דבר אשר נאצ בו מיד כל המשפחות. והיינו
שנכתבו להרב מכתב ע"י בני דואר סטראחאוויי שנינו בטע
לדור. שהוא יכתוב לנו על המכתב שלנו קיום על הגט וכן
השליח הולכה ה"ל וכתוב לנו ב"ל קיום ויחזירו בליקוף ע"ס
הגט וישלחו לנו ע"י בני דואר סטראחאוויי בהשגח יחי' לנו
קיום משני עדים על הגט. ולמלאי נחוש לה אי משום שמא
ימסרו בני דואר לאחר וכו' וזיף את הגט הלא במסורת
העולים בערכאות בקיום השופט חין חושנין לזיוף דלא מרעו
נפשיהו כמ"ס במסנה דנטיין (י) והע"ג דהתם צטינן שיערו
ישראל שאותן ערכאות אין ידועים בקבלת שוה מ"מ הכא
לכא למיחש כלל לכא מלחא דלוחו המזייף מאין ידע מהמכתב
שיצא ע"ש הרב שהוא מידון הגט. ועוד שהנימוס הוא
שהמקבל מכתב סטראחאוויי מהפאלט כתב קבלה בספר שלחם
ואם נעשה איזה זיף בזה הענין רב הוא. וזכור מלחא דלא
שיחא לגמרי דלא חששו חכמים למלחא דל"ש לגמרי אף באיסור
ערוה כמו דלא חיישי' לפלחא דכ"ס וארנקי משום דלא מושלי
א"כ עכ"פ כשיגיע לידיו הסובר על מכתביו ב"ל ידע שהרב
והשליח ה"ל יקיימו בצדור כחציבתם חתימות הגט. ואין לומר
לכתי נחוש שמא יאבד הרב את המכתב וימלאו השליח שאני
מכירים חת"י וכתוב לנו הוא ויזיף גם חתימת הרב ואין כאן
אלא עד אחד שהוא השליח שאנו מניחים חת"י. וחיישי' לנפיה
ושפקדון כדאמרי' ביצמות (קמ"ג) אך הנה יש בזה מקום עיון.

הנה נדעת השופט הסוברים צטינא דמערין ככלים דלא
מושלי בנן כ"ס טענת וארנקי ע"כ דס"ל דלא חיישי' כלל
לאבדה וכו"ג דהנה הח"מ כתב (בס') י"ו ס"ק מ"ב דחפ'י
ככלים דלא מושלי כנ"ל חיישינן מיהו למיניה ואבדה.
וכתב שבפסקי' מהרש"א ס' קס"א משמע דלא חיישי' לשלח
ככלים דלא מושלי משמע א"כ דלא חיישי' מיהו למיניה ולאבדה
דל"ה א"כ מאי נ"מ דלא חיישי' לשלח אכתי ח"מ דחיישי'
לאבדה וכו"ג חלל דל"ה ודעת הב"ס ב"כ להקל ככלים אלו
אלמא דל"ל חשש לאבדה ומיניה שהיה ב"כ דברי הח"מ
ומדמסיק להקל אלהם דל"ל כנ"ל וכתבו' ל"ג (ס') ק"ו כלכל
בזה והעלה דלא חיישי' לאבדה. והביא רח"י מדפסק הר"ם
בפיק' ג"פ דלגמיה ל"ה וכן מהא דמשינ ביצמות (קמ"ג) טענת
כ"ס וארנקי לא מושלי. אכתי נחוש לאבדה חלל ע"כ דלגמיה
ל"ה הן חמת שרביט ב"ל השני ענין דאין משם רח"י דהתם
בב"ב ר"א ביד המזינא וכו"ה בחוקת שהוא שלו. וכן דחה
הרח"י ביצמות (עיי"ש בס') ג"ו חמס רח"י בס' מה"ל ס"ק
פ"ח שהיה א"כ ב"ס הרשב"א צבט"מ דמערין ככלים דלא
מושלי ואכתי מה דנ"ס לאבדה ולגמיה אין לחוש. וה"ל י"ל
דלא חיישי' לפקדון אף דאין להיבדח מהא דמערין ככלים דלא
מושלי משום דבי דינ' דלא מושלי' ה"ל דלא מפקדי מ"מ לא עדיף
פקדון מנפילה. ושד דמוכח בן מהא דמשינ ביצמות (בס')
אופק לא משינא חיישי' אכתי נחוש דלמא יכני' בפקדון
חלל ע"כ דל"ה לפקדון ולא דמי לחשש השלח :

(טו) אבן יש לפקדון בזה דהא אין הקיום הזה חלל מפי
כתבם ואכתי לא הוי קיום משלי' דהא צטינן
מפיהם ולא מפי כתבם וכו' צבט"מ (ס') קמ"ב כתב חשש שם
בידה מעב"ד אינה יכולה להשגח בו עד שיוכרו חת"י ידי הב"ד
משמע דהם נתקיימו חת"י יכולה להשגח בו. והא עדות זו
הוי מפי כתבם וכמ"ס הרשב"א (בס') ע"ו ח"ל שאם ה"י הב"ד
צבטינן ונשתתקו ולא יכלו לרבר וכתבו לנו שהוא מגורשת היינו
מחזירים

בשנים. א"כ הא דבטינן הכא בשליח טעמא דמידק הוא משום
דלפסר לשלחו בשנים. וא"כ הוכח דלא אפשר בשליחות ונכתב
קיום על הגט לא חילפת לו אי לוכא הכא סבירא דמידק דייק
כיון דלוכא הכא עכ"פ מלחא יתירא דלא נחבטלה תקנת חכמים
מכל וכל והשתא מוטל כל הקוסיות מן הרשב"א דהחלוק שבין
גט מקיים לאינו מקיים נכתב יס צ"ע דבגט מקיים לוכא
מלחא יתירא ולא נחבטלה תקנת חכמים לגמרי צטינן קיום
חתימות העדים. וגם דיפה תקנו חכמים שליח שילמד צבטי
נכתב ובפנ"ח ולא תקנו מעב"ד משום דבשליח לוכא טעמא
דמידק דייק וכו' דמתני' מיידי רק בשליח ולא במעב"ד מטעם
ה"ל לכן סומא פסול להביא הגט. אבל מ"מ אי לוכא מעב"ד
ולא אפשר בשליחות שפיר מהני וכדעת הרשב"א :

וגם שאר קוסיות רבינו שחלק בין שליח למעב"ד משום דשליח
הוי ענין חדש כנ"ל לא שייך לפי ה"ל דיוק דלי לאו
משום דלפסר בשנים כמ"ס הורו"ם הוי נחא ל' מה שתקנו
בשליח שילמד צב"ל ובפ"ג אף דלחתי לוכא חששא דערעור
הבטל ולא נתקן הך חששא כלל. מ"מ תקנו מלחא יתירא שלא
יחבטל תקנתם מכל וכל. א"כ ה"ל במלחא יתירא דקיום ב"ד
עדיף טפי כנ"ל דהוי מלחא דמושל מן החרוה ולא נפקא לו
מיד דבחלוקים ה"ל :

(יב) שוב ב"ל דלפי' חס נדקדק לבין התשב"א בנ"מ וטפי
עדיף גט מקיים שלח נתקיים הקיום משליח
האומר בו' דהיינו חפ' למאי דמסיק דשליח מידק דייק מ"מ
ח"ס בסבירא נכונה דל"ע דגם התשב"א צטינא כתב צבטי
כ"כ דיון דלוכא למיחש לזיף ככל ענין יס לנו לחוש שהמזייף
לא יתוס לא לבדור ב"ד ולא לתחומים. מ"מ כיון דל"ה לא חיישי'
שמא באמת מוזיק הוא דמוקמי' לחוקת' דלוחייתא חלל דחיישי'
שמא יערער הבטל בשקר לומר מוזיק הוא. בזה ודאי יס
חילוק בין עדים אחד וכו' שנכתב קיום ב"ד ב"כ על הסדר
דמי דלחף לומר גט חתימות העדים שהוא מוזיק מ"מ לא
היף ב"כ לומר על הגט שהחטים עליו עדים וקיום חרות צב"ד
של ג' לומר שהכל מוזיק שיחברו שקרו. דלענין עשיית הזיוף
כמעט באמת חין סבירא לתקן דיון דלחף לזיף א"כ מלחא
שהא יודע שיחזיק חתימות אלו בלי קיום א"כ מה לי חתימות
עדים או חתימות דיינים. אבל לענין ערעור בודאי יס חילוק
דמי יערער על חתימות העדים לחוד אפשר שלא יערער שקרו
כי אין מפורסם כ"כ כמו חתימות הדיינים שאפשר בנקל יוחר
לברר. ומ"מ גם קשיית רבינו למד לא תקנו מעב"ד כמו
שליח לא קשה וכן מפסול סומא נמי לא קשה דהא לוכא מ"ד
דלפי' שחבר טענות והני קיום ב"ד שאנו מקיים משום
דחתימות ב"ד קבוע ודועה ויכרת ויש פוסקים דסוברים כדעת
הי"ף דקיום ב"ד לא צ"ע קיום וח"כ חיד יפרנסו מהני' דבטינן
דלא תקנו מעב"ד חלל שליח שאומר צב"ל ובפנ"ח. חלל ע"כ
משום דמעב"ד יזמין דלא אפשר ולי אפשר כפטיטא דמאי וכן
תקנו שהשליח יאמר צב"ל ובפנ"ח שזה אפשר לעולם :

(יג) וגם בתחלת דברי רבינו ש"ל למלחא דפטיטא דקיום
ב"ד שלח נתקיים לא מהני מש"ס דכתובות גבי
עד ודין מנשרפין וכל הסופקים (בס"מ וטו"ש ע"ה מ"ו)
הנה צב"ל ס' קמ"א הביא תשובת הר"ם בן הרשב"א ס' כ'
דמהלוקת הרשעים הוא אי משום ב"ד י"ק וכו' שמהלוקת
שני' ויורשנו לומר דמעב"ד לא לריך קיום חשפ"י שקלחם
דמי היורשנו מפי שהוא חולק על גמורתו מההיא דעד ודין
ב' כיון שהי"ף והרמב"ם מפרשים אותה שלא תקשה על
היורשנו עכ"ל דרכם לומרם שאין מעב"ד לריך קיום וטספו
עליהם דבוחא אחרים סוברים כמותם ומחזירים לתוך היורשנו
וגמורתו כמו שתזכיר בשו"י להרשב"א בזה' קלח תלמודיו
חשפ"י שנגדולי הראשונים סוברים דמעב"ד לריך קיום כגון
ר"ח והרמב"ן והרשב"א תלמודו בשעת דהקד גדלי הס' הרי"ף
ורמב"ם. שוב מלחתי בשת"י מהר"ם ס' ל"ג שהביא מ"ס ביאור

וחמת שמדברי החום' חין רח' כ"כ כנ"ל דאפשר באינו יכול לכתוב. אמנם מה שהביא מהריב"ש הוא ברור דלאס חין יכול לכתוב בפ"ג ובפני"ח. ונ"ס משום חומר ח"ל דחוק מאוד דמנ"ל דהחמירו בפסול דלאס שאינו בר הגדה טפי מפסול דאשה וקריב וממחגי' דהכל כשרין מוכח להיפך כנ"ל. ועכ"פ איך שיהי' באלס לגבי גט מ"מ ב"ד פשוט שיועיל לן הקיום ע"י מתחבס על הקיום שבגט. שוב מלאחי בב"י סי' קמ"א שהביא שר"ק כתב להדי' דלאס יכול להביד וחזק הכתב. אלא שכל דמשמעות החום' ה"ל דחולקים על הר"ן וכל שכן משמעות הרמב"ם וטור. אמנם משמעות הב"י שם שהטעם בזה שלא לחלק בין עדות זה לשאר עדות :

(יז) אבנם גריסו חנו לבאר עוד דנתי דאופן הקיום הזה הוא מויליח מכלל כל התשטות מ"מ חין אלא אומדנא בעלמא שזה כתב ידו של הרב משום שברדלי קיבל המכתב מבי דוחר ובודלי לא אצדו ולא הפקדו זה ודאי כתב ידו בשם' אבנם כ"ו הכל אומדנא הוא דלמרי' כן מלאמד הדעת. ואולי בצעין בקיום עדות ממש ולא מהי' אומדנות. אך הנה רחתי בס' קארו"ח (סי' מ"ו ס"ק ח') שכתב בפ"י דברי הגאון ר"ש דבכת"י לא מהי' לקיום מדמיון כתב זה לכתב אחר. איך דבעדים החתומים על השטר מקיימין מדמיון החתומים בשטר אחד לכת"י במקום אחר. וכתב משום דבבא להביד את הלוה ע"י סימני' דהיינו ע"י דימוי משדמין כת"י זה לכת"י ממקום אחר וזהו רק סימני' דהיינו לורת האות של פ' דומה ללורת האות שנקיימין מחובו. ולא מהי' סי' להפקי' ממונא. אבל בקיום חתי' ידי העדים מהי' בבב"ג משום דאקלי' בה רבנן בקיום שטרות. הרי אע"פ דמי' אומדנא הוא ולא עדות ממש ואפ"י סימני' סימני'. וה"ל מהי' ה"ל תפקידא שכתבו ואף שראיתי שגמיותות חלק על הקארו"ח וכתב דלא קי"ל תוס' דחולין דאין מויליחין מנוון ע"י סי' מ"מ לפי דעת החום' ודאי מוכח כנ"ל ואפ"י לדעת הפוסקים דמפקי' ממונא ע"י סי' מ"מ מוכח ה"ל אומדנא טובא דמפקי' ממונא זה ג"כ אומדנא טובא הוא כנ"ל ואפ"י מבב"ג דמקיימין את השטר באומדנא זו דקיום שטרות הוי רק מדרבנן :

(יח) ישוב ג"ל לדון באופן אחר והיינו שהשליח הולכה שאנו מכירים חתי' יכתוב לב"ד במקום האשה שהוא עושה שליח שלא בפניו את כלו ויכתוב להם בבב"י בפני נכתב ובפ"י ואחרי דקיי"ל דב"ד עושה שליח שני שלא בפני שליח ראשון ח"כ שפיר מצי עבדי בבב"ג שליח. ואי משום דאין השליח אומר בפני בפ"י אלא ככתב. הלא בקיום סני ככתבם ולא בצעין מפיסה כנ"ל אות פ"ו וע"כ ה"ל החמיר הרשב"א וגם הקארו"ח אלא באלס דהוי פסול הנוף אבל ביטול לדבר וכתב ומתוך כתבו חנו מקיימין את הגט שפיר טול להכשירו. ואף שאנחנו כתבו את ח' בצעין מינוי שליח שלא בפניו שסמכנו על דברי הנודרי דב"ד עושה שליח שלא בפניו לכ"ע ח"כ הכא שהשליח הראשון אינו בפני ב"ד אלא כת"י ח"כ חזר הדבר למה שיש לערער בו מזה מינוי שליח ככתב ג"ל שלאחת גם ידי ההשטת האות יעשה השליח שאנו מכירים חתי' שבטאמסק לפי הב"ד דשם ש"ה במקום האשה ויכתוב גם להב"ד שבמקום האשה שיעשו גם המה את השליח הולכה הנ"ל ויהא חתי' ילאנו ידי כל ההשטות להענין מינוי שליח ככתב חתי' עשוה בבב"ד שבמקומו ומה שחזר ואומר בפ"ג ובפני"ח ככתב. בפני הב"ד שבמקום האשה ושהם יעשו שליח הוא רק משום קיום. וקיום ככתב ביטול לדבר מהי' לכ"ע כנ"ל ואף שח' אות ט"ז בשם הב"י מחלוקת באלס דלמרי' יכול לכתוב בפ"ג אבל משמעות החום' רמב"ם וטור דלתי יכול והטעם שלא לחלק בין עדות זו לשאר עדות משמע דאין חילוק בין אלס לשאר אלס. מיהו אכתי' יש לקיים סברת הקארו"ח דודאי לא נחמיר בקיום זה דשליח משאר קיום שטרות דמהי' מפי כתבם אלא מ"מ באלס דהוי פסול הנוף ופסול בשאר קיום שטרות פסול נמי בנט שלא תחלקו בין עדות זו לשאר עדות של קיום כיון דפסול דלאס לאו

מחזירים אותה ולא משענו למה שאמרה תורה מפיסה ולא מפי כתבם עכ"ל ומבואר שם דלמד דין זה ממו"ל דלמרי' בניטין (ע"א). כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו לעדיות ומפרש דהיינו עדות אשה. וס"ל דקא"ל נמי אעדות גיטין. אך הנה הרשב"א בתי' סוף יבמות כתב שם על הרמב"ם דלמרי' קיום בשטר שנמלא כתוב בו פלוני מת והק' שאם מפיסה ולא מפי כתבם הקלנו כש"כ בעדים החתומים על השטר דמדאורייתא כמי' שנחקרה עדותו בב"ד. וכתב עוד דל"ל למה צעין בניטין בפ"ג ובפני"ח ותיקן דהבא שאני דאשה דייקא ומנסבא ומלדע"ל. משמע דדוקא דבעדות מיתה מקילין ולא בצעין מפיסה ולא מפי כתבם משום דאשה דייקא ומנסבא וגם משום מלחא דע"ל. אבל בניטין לא מקילין בזהי' אלא בצעין מפיסה ולא מפי כתבם דלא לא תימא חזק אלא דגם בניטין לא בצעין מפיסה. ח"כ הדר הק"י גם בניטין דאם מפיסה ולא מפי כתבם הקלנו דהוי דאורייתא כש"כ שנקל בניטין בקיום חתומות העדים דהוי דרבנן וחזרה הקושי' למה צעין בפ"ג ובפני"ח אך הנה קשיית הרשב"א לכאורה באל"ה לא קשה כלל דטעמא מלי' בצעין שהשליח יאמר בפ"ג ובפני"ח משום שלא יבא הבטל ויערער ולכן באל"ה דאפשר לקיים אל"ה בפ"ג ובפני"ח וגם לקיים ח"כ עד שיבא הבטל ויערער והיינו ע"כ משום דאין מוקמי' השטר בחקירתו שהוא כשר אלא דהיינו לנענו ואל"כ באל"ה עדים מוילין לקיימו ליכא למיחש לנענו ואל"כ בשטר שכתב בו פלוני מת קיים השט"ל זו שמה יבא הבטל ויערער לא דמי' לגיטין כלל בצעין קיום כלל. אמנם יש ליישב דעת הרשב"א עפ"י מ"ס (אות י"א) בדעת הרשב"א דמוכח מנמי' דשפיר תקנו שהשליח יאמר בפ"ג ובפני"ח ח"כ אם יאשר חשש ערעור דבעל אחר שיאמר בפ"ג ובפני"ח וכתבנו שם דמ"מ שפיר תקנו שהשליח יאמר בפ"ג ובפני"ח שלא תחבטל תקנתם שחקנו קיום שטרות מכל וכל בניטין וחקנו מלחא יחזירא יטוי"ס וח"כ גם בנתיחת הבטל נצבי קיום קלח כמו דבניטין בניטין וח"כ שפיר הקשה הרשב"א וספיר משני. והשתא י"ל דגם הרשב"א מודה דגם בניטין לא בצעין מפיסה ומ"מ צעין שהשליח יאמר בפ"ג ובפני"ח משום דרבנן תקנו מלחא יחזירא בנקט קיום כדי שלא תחבטל תקנתם לגמרי בניטין וזה לא שייך הק"י דלכתי' מלחא דחקנו רבנן כדי שלא תחבטל תקנתם בצעין מיתה בניטין. אבל בעדות נשים צמיתה. לא בצעין כלל משום דייקא ומנסבא ומלדע"ל. וחלוק לגמרי דין מיתה הבטל מדין גיטין ושטרות של ממונ :

(יט) אף חזי מחמתא בלחא אכתי' מנא לן דלא בדוקדין אותו לעדיות אשה מיירי גם בעדות גיטין דלמא לא מיירי רק בעדי מיתה ועצמא דבה איכא לחלק בגיטין משום דייקא ומנסבא ומלחא דע"ל. מיהו ג"ל להוכיח דאפי' בשליח שאומר בפ"ג ובפני"ח סני אפי' בהכתיבה ולא בצעין דוקא אמירה והוא ממתני' דגיטין (כ"ג). הכל כשרין להביא את הגט חזק מחש"ו וסומא כ' וקאמר בגמ' בשלמא חש"ו לאו בני דיעה מינוי אלא סומא (אמאי לא) וחסיק משום דבעי למימר בפ"ג ובפני"ח ולא מצי למימר. וקשה לי דל"כ מתי נצי אלס דלא יכול לומר בפ"ג ובפני"ח ומדקתני חרש דלאו בן דיעה משמע דלאו בן דיעה ר"ש שפיר יכול לדבר שהוא אלס אינו פסול להביא את הגט וע"כ היינו משום שיטול לדבר מתוך הכתב. אלא שיש לפקפק בזה ממה ש' החום' (ה' ד"ה אלימא) ולא צעין לומר כגון אלס ואולי י"ל באינו יכול לכתוב מתוך חתמו לא מצי למימר כלל בפ"ג ובפני"ח אלא היכא דיכול לומר מתוך הכתב ש"ד כדמוכח ממונא' אך הנה באל"ה הלא כתוב בש"ע חו"מ (סי' מ"ו סעי' ז') דיוכלים להעיד עדות זו היינו קיום ע"י הכתב ואף שבש"ד שם פקפק בזה אמנם בקארו"ח (ס"א י"ט) ישב קשייתו וחילק בין אלס לשאר כל אלס דיוכל לקיים בכתובתם אלא שבסוף דבריו כתב שם הרב בטל קארו"ח מדברי החום' בפ"ק דגיטין שזכרנו (דלמא) אינו יכול להעיד מפי כתבם בפ"ג ובפני"ח ולפי מ"ס הרשב"א דמפי כתבם מהי' ח"כ למה אלס פסול בנט ואי משום פסול הנוף דלאס הא לגבי בפ"ג כל הפסולים כשרים ואפי' אשה וקריב וגם בריב"ש כתב דלאס ח"כ לומר בפ"ג ובפ"י. ואולי משום חומר ח"כ הוא .

הראשונים העומדים בשעוהו כמ"ש בש"ח רבנו . מיהו י"ש לרחוק ולומר הא דלא לירק הרשב"ץ והב"ש דעת הרמב"ם וסויעוהו בקולא ז . היינו משום דסברת הרמב"ם לא שייחא אלא כשומר הבצל בעלמו הגט לש"ק כ"ל אבל אם שלח הולכס שלו מסר הגט ליד שליח קבלה בזה ודאי חיוב למיחס לערעור הבצל חף להרמב"ם כיון דלא גמר הגירושין חיוב למיחס לערעור הבצל חף לערעור מיהו על הגט חיוי וכול לערער משום דהתם נתיקס ב"ד אבל כתב הרשאה של שליח קבלה וכול לערער . ודעת התשב"ץ והב"ש להקל אפי' כשומר הגט ע"י ש"ה ומש"ה לא הביאו ללרף לקולא ז דעת הרמב"ם . מיהו י"ל דהא דלא מיחס' לערעור הבצל כשומר הגירושין לדעת הרמב"ם היינו כשהבצל יודע שנעשה הבכשר ובהו י"ל דלא ח"ף לערער כשכבר גמר הגירושין . אבל אם הבצל בעלמו י"ש לו חיוב ספק בזה ודאי י"ש למח לערעורו חף לאחר שימסור הגט . אך הנה גם בלא"ה י"ש שני דעות בש"ע בענין שליח קבלה מיד שליח בעלה (ס' קמ"א סעיף ח') ועי"ש ב"פ הביא בשם ג"מ דלפוס טוסה"ר דין דלומר תן אותו ליהודה אפי' בשעת הדחק ח"י לפשות ש"ק יעוי"ש :

(כב) עוד נ"ל תיובהא אחר דין ש"ק בעיון דידן . דהנה שליח קבלה לירק לעשותו בעדים כמ"ש במשנה (סג:) ובש"ע (ס' קמ"א סעיף ח') והנה כיון לירק לעשותו בעדים ח"כ כשעשאוהו שלא בעדים אפי' אם נדע דבור שנעשה שליח מ"מ כיון דלא ה"י בעדים לאו כלום הוא דהא בש"ה למ"ד לירק לעשותו בעדים (כמ"ס שם סעיף ח') נאמן השליח בעלמו לומר שנעשה שליח בעדים . ואפי"ה אם נעשה שליח בעדים חף דמהמניין ליה שנעשה שליח מ"מ לאו כלום הוא . דבעינן שיעשה שליח בעדים . וח"כ כיון דלחין אלו מכירים בטב"ע את האיש שנעשה שליח וגם האשה אינה מכרת אותו . ואפי' אם האשה מכרת אותו מ"מ כיון דלחין העדים מכירים אותו ח"כ אינם עדים אלא שהאשה מינתה שליח קבלה ליוסף בן שמעון כשחמסם . ולא עדיף מאלו ה' יודעים את יוסף בן שמעון עפ"י סימנין ויה' מעידים שהאשה פלונית מינתה לפלוני שיש בו ס' זה לש"ק דזה לא ה' מהני לדעת התוס' (חולין לו. ד"ה פליגי) ועי' ח"ס חו"מ ס' קל"ט שרלא לומר לדעת התוס' הוי גם בש"ה חזי דבר לדעת הר"ף בסוגיא דחזי דבר . משום דכשבידו עדים ויאמרו פלוני בן פלוני נתמנה שליח עדים כ"ל ומיניו זה נעשה בעדים שיעדיש אותו רק עפ"י סימניו שמו ושם אבי' וזה לא הוי עדות שלמה א"כ לא נתמנה בעדים כלל כיון דעדים עפ"י ס' לאו כלום הוא . וכמו התם בחולין בפלוגא דקטל נפש אלו בלו עדים ואמרו פליגי' דהאי סימנא קטל נפש ואנו ידענו שבידו דלחין כחן שום אחר בסי' אלו דלחין זה עדות כלל וזה"ב ב"ד חן זה עדות כלל שמינתה האשה השליח כפייהם כיון דלחין מכירים אותו אלא בסי' דשמו ושם אבי' . וכל זה בשליח קבלה אבל בשליח הולכה י"ש להקל משום דהתוס' י"ל דס"ל כדעת הסבורים דש"ה ח"ל למוטו בעדים ואותן הסבורים לרירי למוטו בעדים . י"ל דלא כדעת התוס' שם בחולין אלא כמ"ה הפנ"י שם :

(כג) עוד המציא שם רבנו שתחלה חקבל האשה הגט ע"י ש"ה ואח"כ ישלחו הגט ליד הבצל והאשה שליח קבלה במקום הבצל והב"ש יקבל הגט מיד הבצל ויזהר לה הגט בחזרת שליח קבלה . והנה במקום שא"ה שהבצל בעלמו יקבל הגט ויתחזה שנית ליד ש"ק כנון שאין הבצל מלי' . אלא השליח הולכה הוא לפני הב"ד דשם י"ש לעיין ח' מהני חקנה ז דהא כיון כשפסע הראשון קבלה הגט משה' וגתגרשה מנדאורייתא גירושין גמורין דמדאורייתא ודאי מנושעת דעדים החתומים ח' אלא דקיון דרבנן בעי קיום ע"כ לריכוס אלו שחששה ש"ק ותתגרש פסע שנית . מ"מ כיון שפסע הראשון קבלה הגט ותתגרש בו הרי נעשה

שפסע בש"ע שלא תנשא בו ח"ס לפי ה"ל משום דיש לחוש שמה שלא נה הגט ע"י שליח דלא לא תנשא בו אלא במקום שנמסר לה הגט או במקום שנתיקס בחותמוי אבל במקום אחר לא וה"ה במעב"ד כיון שאינו יכול להתיקס במקום זה לא תנשא בו . אלא דלפי"ז הנה אם חזומרת כשעלה גירשה בעלמו תחא נאמנת במעב"ד בידה . דהשאה ליהא למיחס לערעור הבצל כיון שגמר בעלמו הגירושין . וח"כ לא היה לו להמחבר לסתום כ"כ . מיהו י"ל דדוקא כשהגט בידה ואין לה ראה שנתגרשה אם לא שתאמר שגבט זה נתגרשה דהא לא תאמר כן אין הוכחה מגט שבידה כלום שנתגרשה ולכן היא דייקה להגיד ענין הגירושין באמת משא"כ כשיש בידה מעב"ד שמתגרשה והיא סומכת עליו לא לא דייקה כ"כ בענין הגדת ענין הגירושין ואין לסמוך על דבריה . ועל תירומו של הטב"י י"ש לפקפק שכתב דהוי מקרה הוא שאין בידה הגט וגם הוי ריעותא והנה המנהג שנהנו לקרוע את הגט הוא זכר עוד במהרה"ל ורדב"י . וח"כ יפלא ח"ך לא העיר בזה הב"י כלום דבמקום שנהנו לקרוע הגט אין זה מקרה שאין הגט בידה וגם לא הוי ריעותא ואז מעב"ד מוטיל כמו גט . ועיין בתשב"ץ גופים (ח"ג ס' כ"ב) ב"ל השאלה מוכח דגם בזמנו היה מנהג זה לקרוע הגט ואין לומר דמ"ה היה נלכך להיות הגט קרוע בידה דהא בתשב"ץ פסול ולכן אין כלל שום ריעותא שהשליח הגט הקרוע שאינו מוטיל כלום ולקחה מעב"ד ועכ"פ ח"ך שיהיה הפי' בש"ע דין אש שהוילא מעב"ד מ"מ מ"ס לחלק בגט שאינו מקיים אם קיבלה משליח או מבעלה בעלמו אמת בדקבלה משליח בעלה י"ש לחוש אכתי שמה יבוא ויערער כ"ל במקום שא"ל לקיים חתימות עדי הגט וגם חיוי ידוע שאמר השליח בפ"י ובפ"ג :

(כד) עוד י"ש כחן מקום עיון מהמבואר בש"ע (ס' קמ"א סעיף כ"ו) על שער שלוחת קבלה יחתמו שני עדים כשרים ולריר שיהי' בני אדם ידועים שתהיה חתימתם ניכרת במקום הגחיתה ואף אם יקיימוהו בהפך לריר שיה' חתימות הדיינים ניכרות וידועות לבני מקום הגחיתה ע"כ . וכ' הב"ש ו"ל ד להראש דש"ה דל"ל להכיר החתימות שם מקילים משום שהגט בידו משא"כ בש"ק . וכ' בשם הרשב"ץ דכ"י חייבי לכתחלה אבל במקום עיון מקילים אפי' בש"ק אם הביא שטר מכס"כ אם י"ש עליו מעב"ד . והוא בתשב"ץ (ח"ג ס' כ"ב) שם כתב הטעם משום דעדים החתומים על השטר כמו שחקקה עדותן ב"ד ומרבינן בעי קיום ומשום שנוהא חקילו ואף דש"ה ל"ל בפ"י ובפנ"י שאני תנא שיש חקנה דדבר עכ"ל בקלרה . ובטור כתב ע"ש הר"ף דהכס"כ חתם האשה שליח קבלה . והטעם משום דרוב פעמים לא חולל חקנה החתומות . והנה כדנון שלפנינו שאין מוכיחין בטלמסך חתי' עדי שער השליחות לקבלה וגם לא חתי' הדיינים ח"כ מה הועיל בחקנה דשליח קבלה נגד שליח הולכה . ואף שצמקום האשה ידענו שהשטר שלוחת קבלה נעשה בהכשר . מ"מ שם במקום הגחיתה ח"ך יתנו הגט להשליח קבלה והלא אין יכולים לקיים החתימות השטר וכמ"ה בגמ"ה ש"ע ס' קמ"א סעיף ח' ולפי"ז הנה לא עדיף ש"ק כדנון זה מש"ה בשום דבר כיון דכיון כד וכך לריכוס אלו לסמוך על דברי התשב"ץ ש"ך דמשום שנוהא סומנין על הא דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקקה עדותן ב"ד . והכי י"ס התשב"ץ השווה ש"ק לש"ה דין קיום רק דבשליח הולכה אפשר לתקן כפ"י ובפנ"י . ובש"ק אין לתקן שום קיום אבל בלא"ה אין שום מעלה בשטר שלוחת קבלה מש"ה . אך הנה באמת י"ש להבין לדעת הרמב"ם דהכי דגומר ומסר הגט שוב אין לחוש לערעור הבצל . ח"כ הרי י"ש מעלה גדולה בשטר ש"ק דחס הבצל יאמין לשטר שליח קבלה וימסר לה הגט שוב אין לחוש כלל לערעור הבצל . וכיון דליכא למיחס לערעורו שוב אין אנו לריכוס קיום דלי' לאו ערעורו של בעל הוי סומנין בניטין אלא דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקקה עדותן ב"ד כנ"ל . ואח"כ דבאמת להרמב"ם ל"י קיום על שטר שליח קבלה לא הו"ל לבעלי הש"ע להסתמך מלהכיר בו דהו' . וגם הב"ש למה לא הביא ג"כ סיוע מדעת הרמב"ם להקל במקום עיון . ומה גם שהתשב"ץ בעלמו לא הזכיר כלל בזה מדעת הרמב"ם וגדולי

עליוס מדברי התה"ד אך שיש לדקדק גם כך מדברי התה"ד. כי ז"ל תה"ד ואין לדקדק לכתוב מיוכל בח' ומשום עיקר השם יחאל שהוא בחית הא' ליחאל שהרי בזמני ריטום הנקראים בעיקר השם יחאל ובזמני מיוכל ולדירה ע"כ אין הכינוי מדקדק מעיקר השם אלא ודאי דכינוי הכ"ע ע"כ עכו"ם נחמד בתחלה והם אין מדקדקים כלל וא"כ לבני אושטרייך נמי כינוי הכי. ואם אחד נקרא יחאל המכונה ליכל כמו שרמליון כך בני אושטרייך ואנשי' נראה דא"ל לכתובו כלל דהיינו כמו יחאל חקין דכתב במדברי דאין זה כינוי רק קיצור השם אבל כינוי מיוכל ליחאל לא ברירא כלל דהשבו קיצור ולא כינוי דאין הכינוי קרוב לעיקר בהזכרתו כמו חקין ילחק פורה לנפורה אבל איכל קרוב הוא ליחאל לפי לשון בני אושטרייך שרמליון בכמה מקומות לקרא בראש התיבה יו"ד בשו"ל כמו בחזקת עכ"ל תה"ד ס' רל"א :

(ב) הנה הג"ס הבין מדברי התה"ד שרמליון דיוחאל המכונה ליכל דא"ל לכתובו כלל. אבל אם הי' לרר לכתובו היה ראוי לכתוב המכונה יחאל ומשום דאין זה כינוי אלא קיצור השם ואין שייך בזה הטעם שכתב מזמני ריטום דהכינוי מקורו הוא מעכו"ם והם אינם מדקדקים. אבל לענ"ד אין כוונת התה"ד מדכתב יחאל המכונה ליכל א"ל לכתובו משמע דזה ברור לו שרמליון יחאל המכונה ליכל אלא שאל' לכתובו. דברור נראה שנתחן דאם כתבו כך נמי שפיר עבד דכן משמע בכל דוכתי לשון א"ל שהדבר מלד עמנו אין עליו פקפוק אלא שאינו לרר. ומאז דמשמע ליה להכ"פ היקר דעת הרמ"א משום עכ"ל התה"ד שאינו כינוי אלא קיצור השם פירושו הוא שאינו כינוי מיוחד וזה שאינו שייך כלל להשם כדרך שרר הכינויים כמו יחאל מיוכל. אלא שהוא קיצור השם ומ"מ זה ודאי שהוא דרך כינוי ולא שם ממש ואין חילוק לענין עלם כוונת מלת כינוי בין אם גזור מהשם או שהוא שם אחר לגמרי מ"מ אינו שם העלמי שלו והרמ"א ע"ז שם התה"ד נקט בלשון המכונה ליחאל ועי' בג"ס ס"ק ע"ב בחקירות בקיצור השם איך לכתוב אל דמתקרי או המכונה והביא בזה מחלוקת וכתב דרמב"ם אשכנז ס"ל דכותבין המכונה והביא גם ממהר"א בכתביו ס' ו' דיכתבו יעקב המכונה יעקל. הרי דגם זה הוי בגדר כינוי וא"ל דקיצור השם אינו כינוי כלל איך שייך לכתוב המכונה ע"ז. אלא ודאי דגם קיצור השם הוא בכלל כינוי שראשית מנהגו הוא מהגברים. ומ"ס מהרש"ל מ"ס' שלו אפשר שבמקומו של רש"י כתבו כך יחאל. ועוד י"ל דכל עיקר החשש בכתוב ליכל ולא יחאל משום שחזקו מקומות שקורין בית כמו הא' כמבואר בתה"ד וי"ל דהרש"ל לא חשש לזה משום שבמקומותיו לא היה מלוי כ"כ לקרות למת הא'. ואדרבה חשש יותר לכתוב בכ' שלא לקרואו בכ' דנושא :

(ג) ולענ"ד אם נכתוב בגמ' כינוי דהיינו יהיה חשש פסול כיון שכל הקוראין ופשיטא שכן מסתמא החותמים הם כותבים דלשון או דלשון. וא"כ אם נכתוב דתה יהיה נראה שאין זה אותו השם שהכל קורין והוא שם חדש לגמרי דלשון אין לנו כותבין תיו רפה כ"א שין או ס' וזוהי היה אפשר לדמות רמיתיו ב"כ משבחוה בשבטוה משום דאם יכתבו שבחוה ואף שהוא שם לשון שאינו כתוב מ"מ יקראוהו ברגש משא"כ בשם זה 'יהודת' כיון שאינה נקראת 'יהודית' כמו שבי' אלא 'יהודת' א"כ כיון שאינו כותבין כל לשון בדין או שכן ולא בדין רמיה אפשר לטעות בשם 'יהודת' לקרואו 'יהודת' ונהי דעכ"פ בעיקר השם 'יהודת' אפשר לומר כמ"ס כת"ר כיון שקרוב מאלד לשם הכתוב 'יהודת' אבל בשם דלשון לכתוב דתה ודאי אחר למעט :

(ד) ועוד י"ל בזה ברור דאין לכתוב דתה ואפי' אם כתב דיעבר ל"ע אם יש להכשיר הגט דודאי התיו יס' לו הברה אחרת מש' וס' דהא וס' י"ן מן השיטות ודחל"ט מן הלשון וא"כ הרי יסודם משני מולאות הפה ואין יסוד בהברתם ואם לנו אינו יודעים או שאינו מובנים בהברת אות התיו רמיה שיהי' בה מתנועות הלשון מ"מ הדבר אמת ברור שהברתה משונה מהברת ס' וס' ולאו קורין דלשון בהברת ס' או ש' (ח"ב) יג

לעז. א"כ עיקר הוראת המכונה הוא שיש לו כינוי ושם אלא מ"מ אין במשמעות שהיא נקראת יהודת למוד וליב למוד. שוב עיינתי דכל זה ליחאל ואדרבה נ"ד גרע טפי משני שמות של קודם דכתב ביניהם דמתקרי. אבל בזה שם של לעז ע"כ כותב המכונה ואם שינה וכתב דמתקרי פסול. כמ"ס בשו"ל נאזי בתרתי בשם הגאון בעל מג"ש דהיינו יוסת תלם דהיינו משנה ממטבע שטבעו חכמים. והנה י"ל דעיקר ושרש לשון המכונה היינו היפוך חלף ותמורה. וכמ"ס בראש"י מגילה (כה). על המכונה בעריות יעו"ש שביאר שהוא לשון היפך. וא"כ אם כותב 'יהודת' המכונה ליב פירושו שהוא מהפך משם 'יהודת' לשם ליב והיינו דליב הוא תמורת וחלף שם 'יהודת'. א"כ הרי אם יכתוב בלשון זה הי' מפורש בגמ' שנקרא בלחוד מהם או 'יהודת' או יתחת 'יהודת'. וכל עיקר טעם הסופרים בדין לרובן שמעון דמלי לכתוב דמתקרי ביניהם משום דמלינו לפרש דמתקרי חף שמעון. והא' במכונה י"ל הכי דהוראת שם מכונה הוא שנקרא ליב תחת שם 'יהודת' ואיך נאמר דנקרא 'יהודת' ע"כ ע"כ שם נגד משמעות 'יהודת' המכונה ליב הכתוב בגמ'. שוב ראיתי חשו' אחת בס' בינת הדם שער בית הנשים ס' י"ג שנקרא בפי כל 'יהודת' ליב שכתב דלא יכתוב 'יהודת' המכונה ליב וכו' ע"כ ונ"מ חף שנקרא לס' 'יהודת' לבד והי' אם נקרא לס' שביניהם ונקרא בפ"כ ליב דאין לכתוב 'יהודת' המכונה ליב. ע"כ י"ל דלכתובתה פשיטא דלרר לכתוב 'יהודת' ליב דמתקרי ליב :

(ד) אך לענין דיעברד אם כתב 'יהודת' המכונה ליב הי' נראה לסמוך על ס"ג וחזרת גיטין שכתבו בראובן שמעון שנקרא בפ"כ שמעון לכתוב דמתקרי ביניהם. וא"ל משום החשש שזכרנו דמכונה גרע מדמתקרי משום דמתקרי אפשר לפרש דמתקרי חף שמעון אבל המכונה א"ל לפרשו המכונה חף ליב משום דשורש לשון מכונה הוא מוחלף ומתווכך דמשמע שנהלף שם 'יהודת' לשם ליב. וכן מבואר בראש"י סנהדרין (נו). גבי יכה יוסי את יוסי ומבואר דזה ב"כ לשון הכתוב ולא דאם לא הכנה (חובב ל"ב) ועי' בראש"י מבואר פי' לא אעלים שמו לכתובו בכינוי אחר א"כ מבואר דמכונה היינו חילוף שמו הקדוש לשם לעז אך הנה בלחלקם חרנס שם על לא הכנה לא אשתמדיע. וזה הוא חרנס של לא תכירו פנים לא אשתמדיעו וי"ל פי' הדברים כמ"ס בזבן עזרא ע"פ לא תכירו פנים להכרית הדין למי שזכיר. והיינו שלא להלדיקו בשביל שזכירו. והי' פי' לא הכנה לא חומר כן חף שאין האמת כדבריו אלא בשביל הכרת פנים נמאל לפי"ו לשון כינוי נגזר מכן ולפי"ו לרר לפרש המכונה בעריות היינו שאומר כן שכוונת הכי' הוא דבר הדומה למפורש בקרא. והיינו שהוא ענין אחר אלא שהוא כמו הענין הכתוב בקרא. וא"כ פי' שלא כותבין 'יהודת' המכונה ליב. היינו 'יהודת' שנקרא כמו כן ליב ומשמעו דעיקר השם הוא 'יהודת' ונקרא ב"כ ליב ששם ליב אינו כ"כ עיקרי כמו שם 'יהודת' והיינו משום דשם 'יהודת' קודם וליב לעז. ועכ"פ לפי"ו אין הכרח מלשון המכונה דנקרא ליב לבדו ולא 'יהודת' ע"כ ליב כיון דליו לשון חילוף לפי התרגום הנ"ל. וכן דעת החת"ם בגדרים שפי' כינוי זה שם שכל כדלמרי' המכונה שם לחבירו. והיינו מלשון כן שהוא דומה לשם אבל אינו עיקר וכ"כ שם בראש"י כל שאינו עיקר השם נקרא כינוי כמו המכונה שם לחבירו אשר ע"כ י"ל דדיעברד אין לפסול אם נכתב 'יהודת' המכונה ליב. אבל לכתובתה כותבין 'יהודת' או דמתקרי ליב מהכרעה זו מלאתי ב"כ בספר ברכת יוסף :

תשובה מז

(א) פתח דברנו הוא מדברי הג"ס שהיה בתמיהא דברי הרמ"א ועי' בזה יסודו. ולענתי שאין לדמות משום זה דברי הרמ"א כידוע לו שפירשתי התי' לא נגעלו. ועתה יראה כת"ר כי דברי הרמ"א נכונים וברורים ולא די שאין לתמוה

לאחר מוקס ושאלין אותו איד יקרא לחורה ואחר אברהם יהושע חננאל. גם אבי נקרא בפי כל חלה ולחורה עולה אליהו.

האיד יכתב בנט :

(א) תשובה בע"ה תחלה לריבוי לנו לברר אם נשתנה שמו מחמת חולי שלל במקום כ"ג מהו לענין כתיבה בנט. והנה מסתמכות לשון הש"ע (בס"ק קכ"ט סעיף י"ב) והפוסקים והירושלמי שממנו מלא הדין המובא בחו"ס גיטין (לד:) משמע דאפי' אם שם אחד הוא נשתנה מ"מ מ"מ לכתחלה לריב לכתוב. ודיעבד שלא כתבו כשר אם חלו מן השמות דמקום ט"ז וכן מובאר ממ"ש מהרי"ק הובא בב"י דאם במקום הנחנה חין יודעים משם מקום הכתיבה אפי' אם שם מקום הכתיבה הוא נשתנה מ"מ מ"מ שם מקום הנחנה עיקר הדין דאפי' בחר מקום נחיה אפי' אם נשתנה שמו מ"מ במקום הכתיבה וה"ה לענין מקום אחד דלמי לא מקום נחיה ולא מקום כתיבה. דהוי כשר שם ואין חילוק בין אם נשתנה מ"מ או שם בעלמא שאינו בשינוי מחמת חולי ר"ל שהדין בכל זה דלכתחלה לריב להוכיחו ודיעבד אם לא כתבו כשר. והנה הענין שצריך להוכיח לכתחלה כל השמות אפי' שאינם מקום כ"ג היינו משום חששת לענין כיון שבני אותו המקום חין מכריזין אותו בשם הכתוב בנט. ולכן כתב בס' התרומה הובא בב"י דאם שם הכתוב בנט קוראין אותו בכל המקומות שמכריזין האיש אפי' שיש לו עדיין שאר שמות יכול להיות דאף לכתחלה כשר. ועפ"י הנה ג"ל ברור בע"ה דמה שמלריך הר"פ שני גיטין בנשתנה שמו מ"מ ונשתנה והכל קוראים אותו בשם הראשון. דע"כ היינו לאו משום חששת לענין דמה לענין שיד כלן כיון שהכל קוראים אותו בשם הראשון והוא נודע לכל בזה השם ולא גרע ממ"ש בס' התרומה דאף לכתחלה א"ל לכתוב שאר השמות שיש לו אם בכל המקומות מכריזין אותו בשם הכתוב בנט. וטעם הר"פ ג"ל ע"כ דהיינו משום דכיון דלא כנשתנה שמו מ"מ היה זה שם הב' עיקר. וזהו מן הדין לכתוב שם הב' לעיקר. לכן גם עכשיו שנשתקע יש לחוש לזה ולהלריך גט אחד בשם זה. ולפי ה"ל הנה מובאר דכל זה לא שייך אלא כשהיה שינוי השם במקום נחיה ונשתקע אבל אם במקום כ"ג לא היה כלל נקרא בשם הב' מעולם אלא במקום אחד שאינו מקום כ"ג. דכה"ג אפי' לא נשתקע לא היה צריך לכתוב אלא לכתחלה ומשום חששת לענין וא"ל כשנשתקע דלכתחלה לענין אפי' לכתחלה א"ל לכתוב. ולפי"ו צ"ל דבמקום כ"ג לא נודע מעולם בשם השני א"ל שני גיטין ואפי' דלכתוב מ"ד דמקום דיהיה היו כמקום נחיה ע"י טיב גיטין לקוטי שמות סעיף ד' מ"מ אפי' לדרייה היינו משום חששת לענין ונשתקע לא שייך לענין כ"ג :

(ב) אלא דלדתי יש מקום עיון כיון דאמו קוראתו לפעמים גם עכשיו בשם השינוי במקום דירתו אפשר דלדתי יש לחשוב כלא נשתקע שם השינוי במקום דירתו. ולע"ז להביא ראיה דקריאת אמו לבד לא מהני להשגיב לשם דגבי בנימין כתיב ותקרא שמו בן אורי ואביו קרא לו בנימין. ואמרי' בסוטה (לו:) הני חמשים ואותיות חמשים נבי חרח בוויין. ומסיק דכל החורה כולה בנימין כתיב חסר והכל גבי ואביו קרא לו בנימין כתוב מלא. ואין כחולותם בעינין כשמות שקרא להם אביהם ע"ש בגמ' ופירש"י. ואם תימא דשם קוראה לו אמו לבד חסר נמי שם א"ל תימא לא נכתב ג"כ בן אורי דהוי נמי כחולותם שבעת הולדה נקרא בשני השמות שאמו קראה אותו בן אורי ואביו קראו בנימין. אלא דשם שקוראה לו אמו לבד אינו חשוב שם כיון שכל העולם קוראים אותו בשם אחד דהיינו כמו גבי בנימין שהכל קוראים אותו בנימין ולא בן אורי. ואף שיש להתק קצת מ"מ גם הסביר נוסח לומר כן לפי ה"ל דשם דירתו אינו אלא משיח חששת לענין והעיקר הוא מקום ט"ז וא"ל במה שאמו קוראתו לפעמים אברהם יהושע חננאל לא שייך כ"כ לענין. ומה שכ' הרב מוהר"י דבמקום הנחיה דריסנא חין מכריזים אותו על רק שמות המגדל דרה שם וידעת משם החולי הנה בזה כל הכתשה צונו וצו הרב מוה"י יהושע זעליג שכ' במכתבו בזה"ל "רק שבחמתי מקום הכ"ג חין יודעים כלל משם יהושע" מ"מ אפי' :

שמאלית ואם יכתוב דתה הרי כתב שם אחד לגמרי וע"י ט"ז בשמות נשים בשם נהמה שכ' בשם הב' דאפי' מעריסה ה' נהמה מ"מ כלן שאין מי שקורא אותה בן רק נהמה הרי נשתקע שם העריסה ופשיטא שכתחלה יש לכתוב נהמה דע"כ לא נודע מחמתה ואם כתב נהמה ל"ע אם יש להכשיר וגרלה דבמקום שידוע שדרס לפעמים להחליף שם העריסה מח' לה' יש ללמד דלא חשיב נשתקע ויש להכשיר במקום עינון עכ"ל ט"ז וגרלה דכ"ד נמי דרכנו להחליף החי רפה בש' שהרי חין אמו מורגלין בהברת החי רפה מ"מ לכתחלה ודאי חין לכתוב דתה כיון שנקראת דלסוף. וגרלה עוד דנ"ד גרע טפי הרבה משם נהמה דהתם עכ"פ הוי שם נהמה מעריסה וא"ל לו יהא שנקראת נהמה מ"מ אם לא נשתקע שם נהמה הרי הוא העיקר ואם כתב נהמה חין כלן שינוי השם. אבל צ"ד דשם דלסוף הוא כיומי ואינו שם העלם רק מה שנקראת חן א"ל פשיטא שצריך לכתוב כמו שנקראת וחין לכתוב דתה שלא נקראת כן כלל ואולי אפי' דיעבד פסול. אלא שא"ל בזה דייחאל חיל דלריך לכתוב איכל משום דיש קורין ליחאל יהאל א"ל הוי שינוי בהברה ולכאורה בלא"ה הא ח' וכו' הוי משני מולאות וא"ל אם חין קוראים חיל בהברה כ' שהוא ממואל החיך האיד יכתוב חילא ב' שממואל הגרון ואם הברה שלט ב' מן הגרון חין יכתוב ב' שהוא מולא אחר מיהו י"ל דלמי חין הברתיש ברויה לא ב' מן הגרון ולא ב' מן החיך ושיניהם מעורב ב' מן הגרון ומן החיך ואפשר שאותן שקורין לה' ה' היינו משום שה' מן הגרון כמו ה' והברתו קרובה להברת ה' משה"ל צ"ל שבהרת הש' והס' אלאינו בחורים הברתן מן השינוי והחיו הוא ממואל הלשון ורלית הרבה מדקדקים שטושין תועת הלשון בהברת החיו רפה :

(ה) וממעים זה יראה דאפי' לפי דעת אדמו"ר צ"ל דשם יהודאש' נגזר משם יהודית מ"מ כיון שאמו קורין אותה יהודאש' בש' לריך לכתוב לכתחלה יהודאש' ולא נודע מחמתה שהכל קורין בזה וא"ל לכתוב שני גיטין כמו התם בשם נהמה ונהמה. ועפ"י מי יקל ראשו נגד אדמו"ר מ"מ לכתוב שם דתה בנט ח' חיינו מסכים בשום ענין רק שיכתוב בנט ח' (אם ירלה להחמיר ליתן שני גיטין שמו"מ ראוי לעשות כן שלא לעבור על דברי רבינו) והוא יה' הנט הב' שם יהודית' לבד. ומ"מ מיתקן הלא נס עכ"פ דיעבד כשר לפי דעת הב"פ בעלמא אלא שהביא שם בס"פ שפסול ומסיק ב"ע מיהו י"ל דע"כ לא פסול בש"ס אלא אם הוא שם גמור בפ"ע אבל לא בקיור השם שהוא ג"כ קיור משם אחד ועצמא דבה יש דבר להלך ציוהם דכסאדא שם גמור כמו חלן י"ל כיון דנקרא חן יתשובו שזה שמו מעריסה וכיון שנכתב בזה חלן הרי זה אחד. אבל בקיור השם כמו יעקל כיון שעכ"פ ידוע שזה קיור השם ומסתמא יש לו שם גמור ומהידי חותי דהוא אליקים ולא יעקב וה"ל בראשא מי יאמר דהוא מהדסה ולא מיהודית' ומה"ס נמי דעת רמ"א שא"ל לכתוב גם לכתחלה יעקל ואף שהמהרש"ל מחמיר לכתוב מ"מ מיהידי חותי לומר דפסול אף דיעבד :

(ו) ע"כ בזה נחיתא ובהא סליקא לכתוב שני גיטין בזהא יהודאש' דמתקרי דלסוף והוא יהיה גט ראשון ובשני לכתוב רק יהודית' (ואם יכתוב דמתקרי דתה יהיה בעיני ס' גדול להכשירו אף דיעבד ובמקום עינון מעעמים הג"ל) וחו לא מירי :

תשובה יז

שאלה אחד היה נקרא בפי כל חננאל ולחורה אברהם חננאל וחותם אברהם חננאל. ויחוסף לו ג"כ שם מחמת חולי יהושע רק שבמקום הכ"ג אינם יודעים כלל משם יהושע וגם במקום דירתו חין נקרא בשם שאמו לפעמים קוראה אותו אברהם יהושע חננאל. וגם כשמוסע לפעמים

(ד) מה שב' הרב מוה' יאסעף זצ"ל לחלק ל"ד משם שלומי' וביטול' החרוץ ש' אחת שחילוק גדול של ציונים בכל זמא לא יד' במחל'ת' לשמך הדברים. ולכן אי' מוכרח לבאר את הדברים בפ"ה. הנה בשמות ש' אות ש' הוצע פ"ה הד"מ בשם זוסא זוסל'ן אצ"י דרובא דעלמא קורין אותה זוסל'ן בותבין זוסא ואם שם העצים זוסל'ן בותבין זוסל'ן ואם זוסא. וכן דבין זוסא ושעל'ת' ובדני' שר' ושארקא שנקודות שוות מחלקת ה"ט"ו ו"וב"ש" ודע"ן אצ"י שם העצים שחלקא יבול לכתוב ש'.

והב"ש לכתחלה לרדף לכתוב שאלה. אבל בדיוצא חס כתב
 שרה כשר. ולפי"ש י' לרחות לחבורה מה שהבאנו למעלה משם
 גולגל ונעטשליק שוועט ש"ס י"ט שוועט נקודות משל"ב כשר חטשלי
 ונעטשליק נקודות שוועט וועל לבריק לפי"י לנאורה חס מוהר"י
 ונעטשליק הרב ר' יוסעף זעלנז בענו. אך הנה האמת יורה דבר
 כי הדברי משה גבי גולגל ונעטשליק כתב לעיין בזהו זוסא שס
 כתב שס קרלו לוחה לידוהם זוסלין וזוסלין וזוסלין וזוסא שס
 שאל רחם מנאסן כי בשם משל"ב שס קרלו לה שס הערשס
 שערליין חוטנין רן ולא שרה. ולמורה לפי ה"ל אין הדמיין
 עולה יפה דסס זוסא וזוסלין הוו נקודות שוועט ושרה ושערליין
 אין נקודות שוועט. גם הב"ש עלמא כתב כן בשם זוסא זוסלין
 דהיי כשרה שערלין וקסא כ"ל דלא דמי דזוסא זוסלין נקודות
 דהיי ושרה שערלין אין הנקודות שוועט. חמס חשכס חטרי לה
 מנאס חב"ש גופיה גבי שס מירוש מירא. דלא מ"י שרה שאלה
 כי שאלה ס"ל בודלי שנגזר משרה משל"ב במירא מירוס. וגבי
 שס חמס הכמה כתב חלין דורשן השמות ולא קדלחא רן י' ש'
 לכתוב חלשך היא קדלחא ולא כתב חב"ש פסול דירמור חלין י'
 החמנחטת דמה היא קדלחא חב"ש. ונעטשליק דהפסול הוא משום
 לעו דירמור כו' אבל משום שוועט בעלמא ליכא משום שכתב
 המהר"ש דשיקר השם ידוע לנו שהוא חמס שוב כתב שס
 הב"ש ופאשר דסס לעו הוא וליך לכתוב ח' בסוף. והשחח
 לפי הס' שחא שס לעו הוא יריה שוועט השם בעלמא חס
 יתחב חמס :

(ו) **מזה** נראה לי כי כללל דמלתא הוא כך דרבעין שיאח
השם הטפל נגזר משקל השם באופן שהיה פשוט
בצדדי כל שכן הוא שם או הוא נגזר משם אחר. והכל
שם אחד ממש. אבל אם אין הדבר פשוט כ"מ בצדדי האף
שמתאם כן הוא שם או נגזר משם אחר מ"מ בותחין השם שקצין
החתו בו ואין דורשין את השמות והיינו כיון שאין דבר זה פשוט
בצדדי כל אף שהמתאם כן הוא מ"מ הרי הוא כדרך דבר ואין
דורשין כן ד"חשי' ללעז והחתא ליבצרי לנו הכל בצד' דדוקא
בשם שרה שארקה כשר מיהת תיבצ' צדידש אף כתב שרה
אחפי' שם הערסה שארקה משום דשרה שם מפורסם וכתבו
בצורה והתקדחת שארקה ידוע הישג לכל העולם שהיא שרה
דק ביוספת אתה' לנענועין. מ'שאכ' בצרה שערלין לחף שרה
וארד לבחור שערלין. וכן אפי' צוואט צוסינן לחף דהוי גס
התקדחות שווים מ"מ כיון דשם צוואט עזאמו אינו שם מפורסם כמו
שרה. וע"כ אינו יכיר הישג לכל העולם ששם צוסינן נגזר משם
צוואט ואיכא חששת לעז כיון דלחף פשוט לכל והוי כדרך דרשין
דורשין את השמות ושפיר מייחי רמזי' דל"מ רזי' משה דרשין
לצואט צוואט כן בנחמה נראה. והוא' בצולם שארד לכחור כמו
שנתקדחת וחל' פסול. והוא הדין והטעם בצאנטשיל אשיל אף
דלח"ס שם אנטשיל נגזר מ'אנטשיל מ"מ יאמר לא הרב מוהר"ר
וואפ"י הרב המפורסם ר' מרדכי מדינסא שאל לא ראו בצד"ס
ספרא זו המאמר היא מלא אכמדות אינטיגילי' ושם אנטשיל נגזר
מ'אנטשיל. האם ה' יודעים זאת מעצמם ומכש"כ אנשי העולם
שאינם רכבים וגם אין להם התש' דח"ס. האם אין זה כדרך
דרש וכן עדיף מכל הני שהבאתי גוגלי' בעטשלי' נחמה נחמה
צוואט צוסינן שרה שערלין. אשר מכל הנין ל"ל בצד'ה' שם נכתב
בזבט אשיל ואלא אנטשיל שנתם פסול אף צדידש :

(ז) ואחריו אשר הרב מוהרי"ל כבר סידר גט וכתב אברהם
אגליל דמתקרי אברהם חנניל ודמתקרי אגליל
לריכס

אפי' לדברי הרב מהר"י ישראל זלמן דבמקום הנתיחה ח"י כ"ל וזו מקום הנתיחה עיקר גלפי החוספתא האופיא בחסו (לד: ז"ו והוא) שם מקום הנתיחה עיקר ח"י כ"ג מקום הנתיחה והיה דלמן לא ק"י ח"י כ"ג הכי מ"מ היינו מדרבנן חבל ומדלוריי"ח פשיטא דגם שם מקום הנתיחה עיקר (ועי' ב"ש ס"ח כ"ג שכן מצוהר דגם מדב"י) ומה שאמרו וידעת מהם החולי בודאי אין זה מועיל לנשנות עיקר פאסות:

(ג) וּבִשְׁשָׁנָה שֶׁנִּשְׁמַט לְפָנֵינוּ לְהַחֲמִיץ מִקּוֹם וּשְׂוֹלֵת לְחֹתֶה הָאֵץ
 יִקְרָא לְחֹתֶה וְהַחֲמִיץ הַזֶּה אֶחָד מִן הָאֲחֵרִים יִהְיֶה אֲנִשְׁטֵל פְּסִיחָה
 שֶׁמֶסּוּם זֶה יִקְרָא לִּי שִׁיר לְחֹתֶה בֵּט שֶׁיּוֹמָס שְׁעָלָה לְחֹתֶה
 פֶּסַח ח' בְּחֹתֶה מִקּוֹם שְׁלֹחַן מִרְיֵינוּ לְחֹתֶה בְּחֹתֶה שֶׁח' בְּחֹתֶה
 לֵאלֹהֵי שִׁיר כֵּן חֲשֵׁתָ לֵעֹז . מִיֹּדֶה כִּי"ו ג"ל מִעֵינֵי הָדִין לְהֵלֵךְ
 וְלֹא לְמַעַשׂ וְיִמָּלֵךְ לְמַעַשׂ הַזֶּה לְהַרְבִּיב בֵּט שֶׁיּוֹמָס שְׁעָלָה לְחֹתֶה
 שִׁינּוּן . כֵּן שֶׁהַחֲמִיץ מִיֹּדֶה יִשְׁאֵל אֲמֹר לִי שְׁלֹחַן יִדּוּעַ הָאֵשׁ
 קִרְבָּה בְּחֹתֶה הַקְּמוּמֹת שֶׁקִּרְבָּה שֶׁכֵּס הַחֲוִילִי אֶת אֲחֵרֵים יִהְיֶה
 אֲנִשְׁטֵל אוֹ אֲחֵרֵים יִהְיֶה אֲנִשְׁטֵל . וְכֵן בְּחֹתֶה כֹּה הִיא ג"ל לְמַעַשׂ
 מִלֵּחֶה בֵּט שֶׁיּוֹמָס לִי דְבַר הַחֲמִיץ ר' יִהְיֶה אֲנִשְׁטֵל שְׁעָלָה לְחֹתֶה
 שְׁלֹחַן קִרְבָּה אֲחֵרֵים יִהְיֶה אֲנִשְׁטֵל לְחֹתֶה לְחֹתֶה שֶׁיּוֹמָס גִּיטֵין .
 בֵּט ח' אֲחֵרֵים אֲנִשְׁטֵל . וְכֵן ג' אֲחֵרֵים יִהְיֶה אֲנִשְׁטֵל יִהְיֶה אֲנִשְׁטֵל
 שִׁיבֹרָה עוֹד ח' א' :

(ד) ויע' מה שחוסה אברהם אלל כל'. הגה כחש' שבאוק
ש"ע דלמור"ר (ס' ל"ח) כ' וז"ל כי זה ידוע לכל
שקריאתו ל' כפי כל הוא נכתבה בטי' כי קרובות הן במצטע אחד
כמו טשאר' וטשערקוב ודומיהן. ומשמע דלמור"ר הילכך במצטע
הם נקרא ל' ב' טי'. וכן נראה בחתום לדעת דלמור"ר
הלשון וחסר' מן השנים. וח"כ בהבדל ט' לריך להגיע הלשון
סס השנים. ובז' חמו לריך להגיע כ"ה השנים וח"כ ה"ו חילוק
גדול במצטע. וח"כ אז נקרא בחתום ש"ב בטי' ובח"ס שנים.
בזוה"ל לריך לכתוב האשכל' דלמור"ר היו רק קיור השם שח"ס
להזכירו. ועוד דפס' דברי ח"ס ודלי דעיקר השם הוא האשכל'
דבזה י"ל ספיר שמשום כבודות הלשון נעשה למשלש אנשכל'. אבל
בסס אללל הסר לגמרי הש' שהוא מעיקר הסס. וגם דברי חז'
דכל ספיר של הל"ס הוא חס דעיקר האשכל' אבל לכתוב אללל
על עולה ע"ל דפסח כלל ח"ס ע"כ לריך במצטע הוא אנשכל' ומה
שחוסה אללל הוא קיור השם. ומ"מ מה שחולה הכ"ר ר' ישראל
אמן להכשיר הגט שנכתב אנשכל' עפ' דברי ח"ס דלמור"ר
קיור השם ועיקר השם הוא אנשכל'. לא י"ל כן. והגה דדרי
משה ענין כתיבת שמות (ספיר') כתב אהנס לחותי מורי בנאון
מוה"ס ז"ל שכתב אליקים הממונה גיליק וכך הוא בדרך הנאון
והמגשר ה' נקרא נעטשלק וכן לשון מדותיו הוא וזכ"י הכת
גיליק לפי שעיני הכימי הוא גוף. וממנו נחפשת גוללל או
נעטשלק לכן כתב כן ואמי מה שג"ל כדכתי' ורחלי מווסקית
ויוסקית שכדכתי' ג"כ לעיל חז"י שחז"י בלשון עכ"ל מבוחר מזה
דעת חתמ"ס דלמור"ר דכלל חז"י שכתב חז"י דעיקר השם נעטשלק
הוא מנוולל ומלשון גוף כלל חז"י הכי כיון דבמדינה זו נקרא
נעטשלק לריך לכתוב כמו שנקרא במדינה זו והיו לענין האשכל'
אנשכל' חז"י' אי היבנה להח"ס דעיקר השם הוא אנשכל' מ"מ כיון
דנקרא אנשכל' לריך לכתוב אנשכל' ולכאורה היה אפשר ללמד
להקל בזה עפ' דעה הנאון מה' שכנז בדיבדב מ"מ חז"י נראה
להקל בדיבדב כיון דגמ"ס אשכנזי לשון ג"כ נט אחר ובח"ס בטי' נראה
נחמה נהמה דמשמעות לשון דלמור"ר דעידד לריך בטי' נט אחר
כ"ה במקום ענין כתב דיש להכשיר ואפשר לומר דל"ז חמיר טפי
דחס כתב להקל במקום שידוע שדרסס לפעמים להחליף מח' לה'
הם העריכה ואל' דעמו להכשיר בענין ענין מושל' כ"ז דל"ז דלמור"ר
ידוע שדרסס להחליף הם העריכה מח' לטי' ש' ועוד דודאי גרע
ל"ז דהתם עכ"פ ה' ידוע דשם עריכה נחמה אבל הכא לא ידע'י
דשם העריכה ה' אנשכל' ואשכנז בענין שרריך לכתוב נט אחר ושלל
להקל חז"י דעידד. ומה שהעיר מורי"ו מהפ"ס ס"ק מ"א
לא שייך כלל ל"ז דהתם כו"ש ועוד שזה הם הכימי משפחה ויש
לו שם ועוד ויבואר עוד יוצר חז"י :

כריתות וא"ל לספירת דברים של כריתות אלא ח"כ כחב שמו עכ"ל. מובחר מהם שהחזרה הקפידה על הגט שהיה כספר שם בו ע"כ שמות נוסף הסיפור ועפ"ז יס לבאר בע"ה המשנה להרמב"ם בטוב טעם. והנה למח"ס הב"י לפי זה החוס' הפי' דוכר ה' נקיי הדעת עושין בינו שפי' כותבין קד בנט וזה באמת דחוק דאף דנקיי הדעת לשונם קלמה מ"מ מה זה שייך בנט שכותב הסופר. וגם מה שייך בניטין מנהג נקיי הדעת דבר שיש בו חילוי תלין של הלכות ולפי הנ"ל דהחזרה הקפידה על הגט שהיה כלורת הספר ולכן בעי שמו ושמה. ונקיי הדעת כשהי' כותבין חזרה סיפור דברים כמו מכתבים וכיוצא בזה לא הי' כותבין שום חלל מניכס. וא"כ מחבר דחוי' דנקיי הדעת הי' כותבין כן בסיפור דברים שפי' מיקרי מן החזרה ספר כריתות ככתב מניכס. מיהו י"ל שפי' דהיינו בדיעבד דמן החזרה כשר משום דכן הי' נקיי הדעת כותבין בסיפור דברים כנ"ל אבל מורכבין בעינין שם המנוחב. וא"כ ידעת הרמב"ם לפי הבנת הב"י דלא מכשר רק בדיעבד ועפ"י גי' ר"ח ור"ח וכמו שמוכח מפי' המשניות. וגם דלא יספור לשון המשנה ח"ע דתחלה אמר כחב חניכה דמשמע דיעבד. ואח"כ מסיים וכך הי' נקיי הדעת כו' דמשמע דתחלה ולפי הנ"ל מיושב הכל בע"ה [ב] ומאי דפשיטא ליה דדעת החוס' דכותבין דתחלה חניכה ידוע ללדרי מלפני טובא משום שהחוס' כ' (לד) כ"ל דנקיי הדעת הי' שמוחיתן ידועים וליכא לעו אי נמי כששמות דומין וז"ל שהיינו דומה לשם דתחלה כשר אף בכינוי עכ"ל הנה לפי תי' הב"י של החוס' פשיטא שאין להקל בכתבה בשאר כיוני שאינו דומה לשם אלא אף גם לתי' הא' פסוקה הלשון שמשע ששמותיהן העיקרים ידועים וטוע שחך שנקרא או חותם ח"ע בחניכה מ"מ שמו העיקרי הוא כך וכך. וע"ד מאי דלמרי' (גיטין לו.) שאני רבנן דקבוחין סימניהו אלא שהר"ש לא פי' כן בדברי החוס' אלא פי' בחניכה שהכל קורין בו. וא"כ לית לן אלא דעת הר"ש בדרור שביכר לכתבה ועי' ד"מ שכתב דדעת רש"י ורמב"ם דלכתבה אין כותבין חניכה. ומ"ס הב"ש דהרמב"ם מיידי בחניכה שאינה מפורסמת אבל בחניכה שהכל קורין בו מורה דטוחין לכתבה עי' ט"ז שהביא כן בשם הדרשה ותמה ע"ז יעו"ש [ג.] ומה שהביא דברי הפ"ק י"א ב' בשם כמה גדולים ששמו הנה למעשה ב'ם בשם הקודש וכתבו החניכה ולא כתבו ב' גיטין. הנה עיקר יסודם הוא הנאון בעל טוב". וא"כ אי תמה ממ"ס בספרו טוב"י קמא סי' ז' ב'ם שם אבי' אלי' או אליהו שכתב לסדר ב' גיטין אף שכתב שם בעצמו הסביר דשם אלי' לא נרע מחניכה שהכל קורין בו. וא"כ הי' סותר לכאורה להל"ל דאף דהכל הכינוי דומה לשם אפי' האריך לכתבה שני גיטין. אך הנה באמת בתשו' שיבת ציון (פ"ו) בשם מתת מיידי דה"א ליתן ב' גיטין ומי יאמר שגם בגיטין הטוב"י בשם ליב הי' אפשר ליתן שני גיטין ובגט פשוט בשם טובידי (ס"ק קל"ב) ג"כ לא מיידי משני גיטין ואפי' ייבוצל דשם בחרו לכתוב ליב ועובדי יוחר מליחן שני גיטין בשם ארי' ויהודא או עובד ועובדיהו י"ל דלא הי' שם הקודש מפורסם כלל במקום כו"כ ולכן הכריעו לכתוב החניכה המפורסמת משא"כ הו"א דשם הקודש מפורסם כמו בגיטין דאלי' שם דעת הטוב"י לכתוב שני גיטין. ואחר כל זאת י"ל דכל זה דוקא בשם טובידי שהוא חניכה הדומה לשם טובידי. ומתת שהוא דומה לשם מתת' ואפי' בכינוי ליב י"ל שכוון שהוא פי' יהודא וארי' הרי זה כמו חניכה הדומה לשם משא"כ בגי' דאנטש' אינו דומה בשום ענין לאברהם. ואף שגם בגי' הכוונה בוצר לכתוב החניכה מלכתוב שני גיטין י"ל דמיידי נח עכ"ל שהחניכה דומה לשם. ובא"ה י"ל דרשם לבדירה ולא נחת לכתבה הטוב"י ב'ם' ז' ונקראו לאלף מדי חשש בדירה. ולא הי' רואה דברי הטוב"י אפשר דהיה מורה. וגם דלכתי' י"ל דכו"ו הו"א שאין שם הקודש מפורסם. וכן י"ל מ"ס בט"ז (בלקושי שמוה בשם ששחנה מתחת חולי ס"ק י"ד) דמטעים בכל יום כשים ס' בשם הקודש לכתוב סם החניכה לבד היינו נמי שאלו שם הקודש מפורסם במקום כו"כ ועי' עוד בתשו' ח"ס (ח"ב סי' כ"ו) בה' שנקרא בפי כל אלי' וגם הוכיח דעיקר שמו אלי' רק שנקרא לחזרה אליהו האריך ליתן ב' גיטין וכן בתשו' ברכת יוסף (סי' פ') האריך ליתן בשם

אריכותו חנו לעיין לפי הנ"ל מה דינו. והנה הרב ר' יהושע זצ"ל העיר כיון דכתב חלילי ואנטש' נרע טפי וביכול מתשו' משיבת נפש גבי לחלואי ולאמזי דאם כחב לאמזי כשר משום דאין הפרש כ"כ במשטח. אלא אם כחב לאמזי ולאמזי פסול דמשמע דמיקרי ג"כ לאמזי וז"ל. ועפ"י דגם בזה לא כיון הרב הנ"ל למולא הדין ולא מן השם הוא זה דהתם לא נקראת לאמזי כלל ואין שם לאמזי שייך לה וא"כ אם כחב שמיס דמשמע דנקראת לאמזי ביו"ד ג"כ דקדוק זה שפי' אלא הכל לדעת הח"ס דשם אנטש' נגזר משם אנטש' ח"כ אם כחב דנקרא אנטש' ואנטש' אין זה שפי' כ"כ דשם אנטש' נגזר משם אנטש'. אמנם לענ"ד הדין מובחר בדברי העי"ג בשם נחמה דאפי' הי' שם הערסיה נחמה מ"מ כיון שאין מי שקוראה אותה כן רק נהמה חשיבין שם נחמה כשם שנשחק. ומסתפק לענין בדיעבד ודעתו שלא להכשיר אלא במקום ענינו ודוקא במקום שדרסם להחליף שם הערסיה מח' לה' וא"כ בנ"ד אפי' הי' הי' שם הערסיה אנטש' לא עדיף משם נחמה דחשיב ליה בעל טיב גיטין כשחקק אם הכל קוראין אותה נחמה אם לא במקום ענינו ופי' בשם אנטש' דחשיב כשחקק כיון שאין מי שקורא אותו אנטש' אפי' אם דרך להחליף בהברה מואנטש' לאנטש' והנה הלבש כחב והובא בנ"ש בשמות נשים ריש חות ב' דאם נשתנה השם אין כותבין אותו כלל ולא כתבו אפי' כחב גם השם הראוי לכתוב פסול ואע"ג דכתב שם דבשמות הדומין ז"ל או הוי כאלו לא נשתנה. מ"מ הא דעת העי"ג דשלא במקום ענינו הו"א דיש חילוק בהברה כמו נחמה נחמה הוי כשחקק ומינה דאפי' אם כחב שניהם פסול כמו בשאר נשחקק הדיון כן. ואע"ג דבאוס' זוסלין וסרה שערלין אין חילוק בין נשחקק או לא כמ"ס שם הב"ש היינו משום שהן דומין ז"ל בהברה ולכן לא חשבו כשחקק משא"כ בנחמה נחמה שיש חילוק בהברה ובמ"ס העי"ג להדיא דלא דמי לזוס' זוסלין. וכל זה אם היינו יודעים ששם הערסיה אנטש' אלא בנ"ד שאין ידוע ששם הערסיה אפי' במקום ענינו קשה להכשיר :

(ח) מסקנא דמלתא שהטעם פסול ואריך לחזור ולסדר גט אחר ומניין דאפשר ע"כ יסדר ב' גיטין בה' יכתוב אברהם אנטש' דמחקרי אנטש' בן אליהו דמחקרי אליהו לפי מ"ס בט"ז בלקושי שמוה עיירות וברכות חות י"ג. ובגט הב' יכתוב אברהם אנטש' דמחקרי אנטש' בן אליהו לחוש למ"ס הטוב"י סי' ז'. ובגט הב' יכתוב אברהם יהושע אנטש' דמחקרי אברהם אנטש' דמחקרי אנטש' בן אליהו דמחקרי אליהו ובה' יאלטו ידי כל התשטות בע"ה :

תשובה יח

(א) על קבלתו בשם אדמו"ר נבג"מ לענ"ד אין למדון מן הכללות ושם בענין רחוי היה לכן. אבל בגי' דהרי לפנינו ספרי ראשונים ואחרונים לעיין בזה והולו"א דבר לחשורו בע"ה. וכי אחר קבלתו מן המנחה מכל הספרים ענין שני גיטין. ושאר החקירות בעניני עיקרי השמות ונכתוב רק שם הטעם. וחו לא מירי :

(ב) אשר העיר מדברי החו"ט דחולק על הב"י ומפרש להרמב"ם אף לכתבה כשר בחניכה. הנה עיקר יסודו של החו"ט הוא משום דב"י כתב בטעם הרמב"ם שגורס במשנה (פ"ו) וכך הי' נקיי הדעת ואח"כ כתב מניכסה וכן גי' רש"י ובפי' המשניות לא נראה כן שהרי מפרש מניכסה ואח"כ מפרש וכן נקיי הדעת. ולא אחד מכת"ר כי מלפני כתוב חלילי מכבר קושיו ז' על הב"י. ואשר ע"כ ישכחי דעת הרמב"ם עפ"י המוססס מוכ"ז לדיו מחר רק דיעבד בחניכה. בפי' דברי המשנה בלשון אחר קלת ממ"ס הב"י והוא זה. דהנה הר"ן כתב בזה דלמרי' והא בעינין שמו ושמה (כ') משום דכתיב ספר

המזכיר הוא שם עריסה או שיתן מ"ח מ"מ לענין המעלה הראשונה שכתבתי ים בו דוקא שהוא עיקר השם ושם העצם. אבל לענין המעלה הב' שהוא חשבת לעז אש הגל קורין אותו בחתיכה ולא בשם העצם והוא ניכר לעולם בשם החתיכה ולא בשם העצם בין שהוא מחמת חולי או שם העריסה. מ"מ היו החתיכה עדיפה טפי לענין זה דהיא רחוקה מחשש לעז. ויחלה כח"ר ממילא שאין שייכות כלל לדבר כלל מיהא חתיכה לשם העצם [ב] ואמנם מלאהי מקום לדברי כח"ר עפ"י סברת החוס' בפ' השולח שכתבו בתי' הב' ה"ל כשהשמות דומין זל"ז שהבינו דומה לשם לכתחלה כבר אף בדמיו. ולפי"ז ודאי דבעינן שיהא להחתיכה יחס עם השם ולא בלחמה לזקו דבריו דלש החתיכה דומה לשם העריסה וים לו שם מ"מ שאז ודאי לריד לכתוב לכתחלה שם שמחת חולי. ואם יש ספק בהשם שמחת חולי אז לריד לכתוב בלחמה שמי גיטין לפי סברת החוס' הי"ל. רק דשטת כח"ר בזה דהיי' דכשר דיעבד עדיף מליתן שמי גיטין לכתוב גט א' בלופן דכשר דיעבד. ויבואר עוד בזה א"ה [ג] מה שהביא רח"מ מביא חכמים בלקטיו שמות זל"ז שם אבי המגדש שמו ישראל מגדש ונקרא בפ"כ נחום ויש ס' בשם ישראל אש הוא מחמת חולי דמות רק החתיכה נחום. זו היא ראייה לסתור דבריו דהב"א לא כתב כן אלא לענין אבי המגדש משמע דמגדש על מנו לריד לכתוב שמי גיטין. תמימה שכת"ר בעלמא הרגיש בזה. ולעפ"י כתב וס' המגדש עלמא. ובחלתא לא הוא הדין לא מיניה ולא מקלחו. וכן מה שהביא מחש' שם ארי' גם כן לזכר ראייה דמיימי משם אבי' אלא שכת"ר דקדק בדבריו והוכיח דה"ל במגדש עלמא. ואין החש' צדיק לענין זה. מ"מ יורה כח"ר בעלמא כי אין בלחמה שום בדין על איזה דיוק:

(ד) כתב שמדברי הב"א גבי ישראל נחום נחום ונקרא בפ' כל נחום שיש ס' בשם ישראל ים לכתוב נחום הוא סותר לסברת מהרי"ט הובא (בע"ש א"ח ח' ס"ק ל"ב) וכן מ"ש בתשו' הובא בלק"ש סוף ד"ס ג' דמי ששמו רחוב שמעון ונקרא בפ"כ רחובין ה"ל חתיכה שהגל קורין לו ואם כתב רחובין לבד כשר ג"ל סותר למהרי"ט. ואלי מתפלל מחוד שעורבב כח"ר הדברים יחד ועשה מהם סתירות. ובחמת הדברים צוררים וישרים. ואין בהם שום סתירה כלל וכלל. דזה אחת ודבר החתיכה שהגל קורין לו כבר דיעבד ואין חילוק בין אש הוא שם שגדור משם העצם וקולר שם העצם או שהחתיכה היא שם אחר לגמרי מ"מ דיעבד כשר. אבל לכתחלה לא מכשירין לחוס לדעת הרמב"ם ובעינן ב' גיטין וזה אש הוא שם שגדור משם העצם אף קולר שם העצם ואז איכא חילוק וטעמי שג' החוס' בפ' השולח גבי נקיה העצם ששמותיהן ידועים היינו שהחתיכה ניכרת לכל וגם דהיא לשם העצם שאז מוכיחין לכתחלה החתיכה וסמכין על החוס' ואפשר שגם הרמב"ם מודה בזה היכא דאיכא תריה למעליהא כ"ל. אבל בשם אל' וחליהו שאל' הוא שם בפ"ע ואינו קולר הקדש וגם לא שם אחר שגדור משם אל'יהו כמו כתיבן לשם שמות החתים כגון שגדא פיבוס וארי' ליב. ואין בו הוראה על שם העצם כמו ליב על ארי' או יאורא ופיבוס על שגדא אף דהיי' חתיכה שהגל קורין בו מ"מ אין מוכיחין אותו לבדו לכתחלה כיון שחסר בו המעלה הב' שג' החוס' צדקוהו השני. ואף שהחוס' שם התנו שיהא הטינו דומה לשם אל' דומה לאל'יהו מ"מ משפ"ס המהרי"ט דבני החוס' דבני דהיינו כינוי דומה לשם משום דכיון דהוא דומה לשם ידעו מהכינוי שכן הוא שם העצם משום שבינו זה הוא נגזר משם העצם זה משא"כ באל' וחליהו דאל' הוא שם בפ"ע ואינו מורה כלל על היות עשם שמו אל'יהו לא מהי בזה מה שאל' דומה לאל'יהו. מיהו בשמות של אבי המגדש יוכל לכתוב אפי' החתיכה שאין בה רק מעלה הראשונה היינו שהגל קוראין אותו בו. וזהו דעת הב"א בשמות אבי המגדש ישראל מ' נחום. ודברי הב"א נכונים וצדקיים ואין בהם שום סתירה לדעת מהרי"ט שהם מוסכמים מהב"ס :

(ה) קבלתו מהרי"ט מהרי"ל די בוטין סותר תחלת בנינו בסעיף ב' [ב] מ"ש שדעת בעלי השו"ע דלש לא

בשם אל' וחליהו ב' גיטין [ד] מה שהביא מחש' אדמו"ר ד"ה ועתה נבואה (ס' קל"ד) הוא ראייה למ"ש לחלק דריכא דליין שם הקולר מפורסם שם דעת הטב"ז לכתוב רק החתיכה כש"ש ס' בשם הקולר. וז"ל פשיטא דלא דמי למה שהביא בשם הרדב"ז דשם לא מורה אלא להחיות והוא עולה לחורה פעם ביוכל ומי יכירנו בשם זה. ומ"ש עוד שם ב"ה אמנם נראה ללדד דברי המכמ"א דבשם ששולח לחורה ומוחם אש קורא כן בפ"י המיושט. הוי עיקר וזל"ה השם שהגל קוראין אותו בו הוא העיקר הנה אפי' לדברי המכמ"א מ"מ לכתחלה לריד לכתוב שמי השמות. ועי' בג"פ ס"ק ח' דלפי' בכתב שם העיקר לחוד פוסל הגט דיעבד לחוס לדעת הרמב"ם. ומה שמכשירין בחתיכה לחוד הוא לאו משום דהיי' עיקר אלא מטעם אחר וכמ"ש בדרישה וזל"ה דברי המכמ"א אין מועילים כאן לכתוב לכתחלה שם החתיכה לחוד. וכן מ"ש מחש' רבינו ס' קל"ה לא שייך לריד. בשם שדברי רוב הפוסקים לא משמע כהמכמ"א [ה] אשר נשען על קבלתו מפי הגאב"ד דקהלה באברוקס מפ' אש אשר קורא לו האדם. מבוואר היפך כוונתו דשם מיידי בשם היורה דומיא דהכל בשם העריסה וזל"ה בחתיכה שהגל קורין בו עכשיו לא שייך מיד לקרא :

(ג) חקר אש ים לו שם מעריסה וחתיכה שהגל קוראין בו וגם אחר זה ניתן לו שם מחמת חולי. ואם יש איזה ספק בשם מחמת חולי. והשתא נקרא ג"כ בפ"כ בחתיכה. אש ים לחתיכה זו דין כתב חתיכתו וחתיכתה כתבוואר. וכתב זל"ה דלפטר דהחתיכה לא באה [אלה] לנלאות שם הקולר שממנה נלקחה אבל איך תמלא מקום שם מ"ח שהחתיכה חיה ש יוכל לו גם י"ל דהשם מ"ח הוא העיקר והשם הראשון הוא טפל וממילא גם החתיכה שלו טפל ע"ל. ונפלאי על כח"ר שטמן הרשעה להשמות כללו ה' החתיכה בין וממלא מקום אבותיו. ויחס החוליה לשם זה וחייה לשם אחר. ולע"ז לא מן השם הוא בזה כל דבריו. והענין מבוואר בב"י ודרישה. דהנה הב"י תמה על הטור לדעת הרמב"ם דנכתב על שם העיקר לחוד פסול. וחתיכה הניכר טובצין לכתחלה בלא כל שום. והדרישה חורף קושא זו וכתב דקושיית הב"י הוא על החוס' ור"ל אלא דמהלך בין שם העיקר וחתיכה בלופן זה דחתיכה הניכר היינו שקורין אותו בו כל העולם והוא שמו הניכר בין הבריות. אלא כשחוסם בשער או נקרא לס"ח קורין אותו שם המזכיר וידוע שבגט בעינן שם הניכר בין הבריות והוא עדיף בזה משה המזכיר דלא ניכר בו ד"מ זיסקינד שם המזכיר שלו יקוהאל. ואם יכתוב בגט יקוהאל לא יכא ניכר שהוא הוא אש לא שם שכתבין ז"כ וכל שום וחתיכה דלזו יאשלו אחריו מי הוא זה יקוהאל שם שיש לו שם וחתיכה וינידו לשולל משא"כ כשכתוב בגט שם זיסקינד ויהי ניכר מעלמא ומש"ה ה' ניהינן קריי דעתה שח' כותבין לכתחלה רק החתיכה ר"ל חתיכה כה"ג שח' ניכרין בו לכל העולם וכמ"ש שם החוס' עכ"ל ולפי"ז ששם החתיכה היא עדיפה בגט עם שם העיקר בזכר שום ה' מהררי' לתקן לכתב בגט דוקא החתיכה וגם להרמב"ם לכתחלה אין לכתוב החתיכה כ"א שם העיקר וכל שום לריד טעם הא החתיכה לחוד עדיפה כמו שהסביר הדרישה. ונראה ליישב דהנה בשמות יש שמי טעמים הא' הוא מן החורה שצריך לכתוב שמו ואז הוי ספר כתיבות. כי לריד להיות מפורסם בגט הכתיבות בין איש זה לאשחו. ולכן לריד שיה' מסוימים בשמותיהם. ולענין זה יש עדיפות בשם החתיכה דהוא עיקר השם ומסיים את עלמיות המהגדשים. אבל יש עוד טעם לכתוב השמות המסומים את המהגדשים להיות ניכרים הכרה בדורה בדרי' שלא יבוא לריד לעז. ולענין זה החתיכה חת"ש שאינה עשם ועיקר השם מ"מ לענין זה היא עדיפה משם העצם והמזכיר משום שג' החתיכה המהגדשים יכרים יחזק מעי' שם העצם וכמ"ש הדרישה. ולכן מטעם שיש מעלה בב"א כנ"ל ע"כ לא בדדו חתמים ב"א מהם לכתוב אותו דוקא לכתחלה אלא כל א' מהם יכול לכתוב לכתחלה. ולדעת הרמב"ם עפ"י דעת הב"י והר"מ וכו"ז מוכיחין דוקא לכתחלה שם העצם עם וכל שום מטעם המעלה שיש בו שהוא שם עשם נגד החתיכה שאינה עלמיות השם. מעשה הלא מבוואר דלין חילוק בין אש שם

לא נכתב שם אביו ושם אביו כשר. הלבוש הביא דעת מהר"א לפסול הגט. ועיין ג"פ ס"ק מ"ז הביא דברי שארית יודא שכל דלא תנשא בגט זה חלל אם נשאת לא תלך [ג] מ"ס וכן הסכימו הרשב"א ומהר"ם מלובלין וכו' צבא"ט דמאס"ם בצידיהם אין כותבין שני גיטין. במחמ"ת שנה בזה שלא דחה דברי המחברים בעלמם וזאת מה שהוציא צבא"ט. ותשו' המהר"ם לזבלין נמלא אלגו ומבואר בס' ק"ח דמיווי שא"ל לדעת בשום ענין שנות אביהן כי לא היה נמלא כלל מי שמכר שמוהיה. וגם המגדש שם חמור שאני יודע לא שם אביו ולא שם אביו אשתו. ומה זה ענין לב' גיטין. תשו' הרשב"א לא נמלא חת"י. [ד] מה שהביא בשם הכנה"ג אני חתמ' למה לא השקיף בדברי הכנה"ג ס"ק ס"ז שכל מי שלא טרע שם אביו המגדש או המתגרשת ביהדות אלא בגיטת נכון ליתן שני גיטין האחד בשמו ושמה לאחר והשני בשם אביו המגדש והמתגרשת בגיטת מהרבי"ל (ומ"ס) שם בשם הרב המחבר י"ל דהיינו כדי שלא לכתוב שם דניוח) וזה"ל מ"ס שם בכה"ג דלמי דמסופקים בשם אביו לירד לכתוב שמו לבד היינו שאנו מסופקים שמה שמו העיקר הוא לגמרי נעלם מלפניו. אבל כל שאפשר לכתוב שני גיטין ובהם ללא מידה ספק ודאי הכי עבדין ועיין ג"פ ס"ק מ"ג שם ב"ק מ"ג שם ב"ק מ"ג שם אביו חלל מפניו יש ליתן שני גיטין אחד בשמו ושמה לבד והב' בשם אביו כפי דברי המגדש :

(ח) **בוה** הספיף לא מלאהי מה להשיב ואין לרין בגיטין ע"ד כלל. כ"ל במקום אשר חזו דנין עניו שם לריסם חזו לעיין עפ"י הדיוט המתורשס. ומה לו וכללים. ואינם לא מורידין ולא מעלים :

(ט) **גם** בזה כתב דברים בשם הלבוש ואני יודע מנחת פניו ולאחר מטרע קולע אך נראה בש"ס בהמשך הדברים כי אני כותב על סדר דבריו. ואין אני יודע לע"ע מה תכלית כוונתו בשני הסעיפים :

(י) **כתב** דהנה מבואר דכל שיש חופן ליתן גט אחד שיהיה כשר בדיעבד אין לבוד לירד דוחק נתינת ב' גיטין כבר נחבאר הידבר מזה דעת רוב המחברים המסופקים. [ג] אשר כתב בשם המורה מפלישא שקשה לסדר ב' גיטין מהמתן כמה טעמים שאינו יכול להעלות על הכתב ויש עניוין לדעתיו נראה שספק דובר המורה הזה כי היה טעמים יכול להיות בהעדר כתיבת שני גיטין שא"ל להעלות על הכתב ובי' יש בזה סודות וגמ' נסתרות. ותשו' עניוין נמי אין כחן אביו יש כחן חשש נאות ודמות רוחא הוא דנקיט' למי"א מפלישא שסדר גט פסול והמ"ד השני דשם חלק עליו והיה דעתו ליתן ב' גיטין. וקשה לפני חזק גדול כמורה להורות לדעתו. ואנכי דעתיו אח שיהיה כי המה לעינים ליומים ועוסקים בגיטין כל אחד לעצמו וזה פוסל גיטו של זה וזה פוסל גיטו של זה : ואי הישר חילי הייתי גוזר על שיהיה שלא יעסקו בגיטין. [ג] ומה שטעם סתירות בין פסול למ"ס לו המורה מפלישא. לפני היה גם מכתב מהמ"ד השני דפלישא ומה שאומר טכסיו המ"ד ר' ישראל זמין אין להאמינו כלל :

(יא) **האריך** הביא דברי האחרונים בענין הצרת 'ו' ו"ס. ולא הביא דבר ברור. ובזרק העיר משם עיר פללגן שכותבין ב'. וכן מ"ס בחתקל ותשט"א י"ל דברי הגאון מהר"א ז"ל. ויש להבין בדברי חזו"ר שכלל בתשו' ס' ל"ח שקראתה ה' צ"כ נכתבת ב"ט. ובאמת מלינו שנכתב ב"כ ב'. וז"ל בזה צ"כ צ"כ דהנה כמו שיש ש' שמאלית וס' ימנית כמו כן יש החילוק הזה ב'. ובאמת רש"י ש' ש' ש' ש' ש' אחד מורה על ט"ס או ש' שמאלית וס' מורה על ט' וס' ימנית. והנה כל מקום שההברה היא ימנית הע"ס נרגש ביותר ויחזק שההברה היא שמאלית אין הע"ס נרגש כ"כ ב'. ולכן בלשוננו הקדומה שאין בה חסר ויותר הונח רק 'ל אחד על ההברה השמאלית. אבל ההברה הימנית היא נכתבת נעלם ב'ט' וס'. ולכן לא הונח בגללה בלש"ק 'יחידה. וזהו מ"ס רבינו דל' נכתבת ב'ט' היינו היבא ההברה ימנית. וא"כ לא קשה מפללגן דההברה שמאלית ורואה נכתבת בלשון רוסיא ב'ט' שהוא ט"ס. והשתא יתבאר ב"ה החילוק בין חתקל חלשע דחלקל נרגש במצעת ב'ט' שמאלית ע"כ כותבין ל'. אבל חלשע נרגש בו ש' ימנית ע"כ כותבין ב'ט'ס. ולדקו מאוד דברי הגאון ז"ע. וא"כ לפי"ז ב"ד י' להכיר בקל ההברה בין חלשע לאחשע. אם היא נרגשת בימין או בשמאל. אך מ"מ כותבתי שם טעם בתשו' הראשונה שהעיקר ב'ט'ס משום שעיקר השם חלשע. לפי דעת הח"ס וז"ל בכתבת חלשע אין שום אות חסר מעיקר השם אבל בחלשע חסר הש' :

(יג) **ב"ש** מהר"ם לכתוב חלשע. והעיר מהלבוש"ס שהביא בס"ק שאין ללמוד מהספרים וזה היה כוונתו בהביאו הכלל הוא לעי"ד אין לו שייך ב"ד' אם נרגש היבד במצעת דוקא חלשע פשטו לר"ה כותבין חלשע ואם חזו נרגש חלשע וי"ל דנקרא גם חלשע מ"מ דאין כ"כ היכר במצעת שיהא דוקא ב'. ע"כ יש לומר בזה אחר עיקר השם כמו שנכתב בספרים חלשע משם חלשע וכמו שהסביר הח"ס. ויש להביא ראיה לזה דאם אין חילוף בנקודות וגם ההברה דומה וז"ל לירד לכתוב עיקר הבינוי עפ"י מה שהבאנו בתשו' הראשונה (ס"ק ד') שהגאון מוה' שכנא ליה לכתוב חלשע המכונה גוללוק אף שנקרא געטליק משום דעיקר הבינוי נ"ד וממנו נחפשת גוללוק ואש"ל דהרימ"ל חלק עליו מ"מ עד כאן לא נחלק אלא משום דמאסו בנקודות ובהברה בלב

(י) **ב"ש** צביחור דברי הרמ"א ס' קכ"ט סעיף ו' ששינה מחשבו מהר"ם מידן ששם כתב בזה הספק הוא באביו האשה אם הוא כהן או לוי יכתוב שני גיטין וברמ"א כתב אם ספק אם הוא כהן. ותיכף דהרימ"א לשיטתיה דאין שם אביו מעבד ומהר"ם מידן ס' דמעבד או דס"ל שמתקין ב' גיטין אף שלא מדחק. ואין נראה לי כלל פ' זה משום דהרימ"א לא הכיר כלל אביו המתגרשת כאן וכתב חתל ה' וכותבין פלטי בן פלטי הכהן. אלא ל' דבזה ככלל גם אביו המתגרשת. ולכן כתב ב"כ בסוף דבריו אם ספק אם הוא כהן דקח' חלל מי שיריד לכתוב כהן. ואש"ל אי יבינא ליה דמש"ל לא כתב הרמ"א הדין דנשחפך באביו האשה משום דס"ל דאין ליתן ב' גיטין אלא מדחק מ"מ י"ל דבאביו האשה יכול לכתוב שמו בלא כהן ולין. ודעת הלבוש האבא צבא"ט אם אביו האשה כהן ולא כתב כהן אם ניתן הגט כשר משום דאין מקדיקין כ"כ בגיטת הצרות. אבל משום שם האב י"ל שפיר דמורה הרמ"א דלירד ליתן שני גיטין ומ"ס מס' גט מקדש אין הספק בדי' עיין ב'. ומדברי הח"ס ח"ב ס' מ"א נראה ברור דס"ל דמי' הרמ"א אם נשחפך אם הוא כהן מ' בכלל זה גם אביו המתגרשת :

(ז) **הביא** דברי ב"ל וקלסו דאין לסור מהוראתו י"שר חילי'. שאם לא היה כותב בן כה"ר הייתי מוכרח לכתוב זאת ויטן כי בן הנה ימחול לשאר בלוקט שמו"ס ק"ל שיהיה שם תחלה מ"ס ב'ספרו שאם נשחפך בשם אביו אין כותבין אותו כלל ומסתיע מהפ"ס. ומסקנת דבריו בני ששולח לחתן ואב וקבלא בפי העולם חתן ולא היה מוכר אם חתן או חתן דלכתלה כותבין חתן ואב שהוא עיקר השם. שאף שהג"ס מחמיר בכותב עיקר השם לבד וז"ל היה טוב לכתוב שני גיטין ב' דמתקרי מה ובה' דמתקרי חתן מ"מ כיון דאין כותבין שני גיטין אלא מדחק ופסדו בזה הוא ע"י שליח וגם שהוא באביו האשה דאפי' לא כתב כלל יש להקל בדיעבד שכבר ניתן מורה דשפיר דמי לסמוך אף דלכתלה בגט א' בשם העיקר עכ"ל הרי דלא הקיל אלא באביו האשה. בשמש אבל באביו המגדש לא הרי מיקל בשם העיקר. וכן בשם חתמ"ל והנה כת' לאחר קולטו להב"א כתב דלא מוחי. והוא הניח לכלל מוחלט דכל דבר שכשר בדיעבד אין לכתוב שני גיטין והנה כבר הראנו לו שנדחה דעתו מכל וכל כי הוא היפך רוב הפוסקים שהוצאו אללנו בהמשך הדברים אשר מיימיהם חזו ששים. ואף כי האחרונים המה בזמן מ"מ הם גדולים במעלה ונגדו חשובים כראשונים. וחלילה לנו להמרות נגדם. ונפרע שכל דבריהם בטיס על אדני השכל מיושרים דעתה וטוב טעם :

וכבר ביארתי את דעתי הקלושה בע"ה לכתוב ג' גיטין. וכן בודלי נכון ושר לכתחלה:

תשובה יט

כתוב בסדר הגט (ב"ע ס' ק"ד) סעי' ז"ט אם נחתו לה על תנאי ויחזר לה בשעת נתינת ה"ו גיט כו' ע"מ שאם לא באתי מהיום עד י"ב חודש יבא גט מעכשיו. ואם אבוא בתוך הזמן הנזכר ולא באתי בפני פלוני ופלוני לא יבא גט. ותחתיה היו נאמנות עני לומר שלא באתי ושלל פייסתי. והנה מה שהאריך ויארר בפני פ' ופ' הוא לקוח ממש"ש בש"ע ס' קמ"ד ואם כשהתנה תלה ביאתו בעדים שלא יתבטל הגט בצווא חלא ח"י ויעידו עליו עדים שבה ועבר הזמן ואין מעידים שבה לדברי הכל אין חוששין שמה בא חשפ"י שלא האמינה. משמע שבסדר הגט הוא לתקן שלא יערער על הגט לומר באתי וע"כ האריך עדים והנה יש לחקור אם לא התראה בפני פלוני ופלוני רק בפני עדים אחרים מהו הדין. ולכאורה כיון שה' תנאי מפורש בפני פלוני ופלוני אין מושיל עדות אחרת:

(א) והנה נראה לי לדון בזה תחלה על עמם האשון הזה ש' בעל סדר הגט. דלכאורה יש לתמוה הא בעינן בגט תנאי כפול וחל"י נהי דראשית התנאי אם באתי היו כפול מ"מ הא דמסיים ויארר כו' לא היו כפול ולכאורה הו' זה כשני דברים שהראשון הוא התראה כפול והשני אינו כפול דלחוד שאליו כפול בטל. ואשפ"י שהתנאי השני הוא מתאר אופן הביאה. מ"מ כיון שיכול להיות ביאה בלא ראי' היו כשני דברים. ובה"ג מלאחי בס' המקנה (בקדושין ס"ח) אחא דאם תטוב שאת ואם לא תטוב לפתח כו' שכל דלרמי ל"ל דשאת לשון שיהא עון ולא שבר דאם נאמר אגרא כמ"ס בגמ' ויטו דאם נאמרה שגשגה לו כוכיות. מ"מ כיון דלא כפל התנאי ממילא חס' לא קיים התנאי הו' אגרא דמה שאמר לא תטוב לפתח כו' היינו כשלא ישוב כלל ואפי' מיראה ועי"ש שהאריך בזה. הרי אף שבדבור אחד נאמר אם יעשה תשו' מהאבה אגרא וגם דהו' מתואר התשו' מ"מ נמשך לשני תנאים הא' שישב וסיה' מתאבה ובין דכפל לא נשנה אלא התנאי הראשון הו' התנאי השני כאלו אינו משום דלא כפלי' וה"ל דטוה' דהתנאי הראשון היינו הביאה כפול והתנאי השני תרמי' לא היו כפול ובטל ואפי' לא התראה הו' אלא התראה. ואין לומר דלדרכה לא אמר' בתנאי שאליו כפול דהתנאי בטל ומעשה קיים והכא' אם נאמר שהתנאי בטל לא יהי' המעשה דהיינו הגט קיים זה אינו דאין לא אמר' אלא התנאי שאליו כפול הו' כאלו לא הותנה וממילא במעשה שאין זה אלא תנאי זה המעשה קיים כיון דהתנאי בטל אצל בנ"ד שיש תנאי אחר דמממחו המעשה בטל שהוא תנאי כפול לדרכה התנאי השני שאליו כפול בטל ולא מרע לתנאי הראשון שהוא כמו המעשה בשאר ענינים שאליו נסתר מחמת תנאי שאליו כפול וה"ל אין התנאי דאם באתי שהוא כפול נסתר משום תנאי דלא התראה שלא קיים ואף שע"י הגט בטל. והגט עומק באם אמר ה"ו גיט לא באתי. ואם אבוא ואחין קך מחמתים זו לא יהי' גט דודלא תנאי דנתינת ר' זו בטל והתנאי הראשון [קיים] ואם בא ולא נתן נמי לא היו גט לפי ה"ל:

(ב) והנראה בזה דלא דמיא לשאר תנאים דהכא התנאי הב' שאלו כוכיות שאתה תבא בפני פלוני ופלוני היינו בכדי לבדד ביאתו דאל"כ יכול לומר שבה אשפ"י שבאמת לא בא ויערער על הגט. וא"כ שפיר י"ל דהו' תנאי כפול דבכ' בזמנו ה"ו גט אם לא באתי נכלל התנאי הב' דטוהוה אם לא באתי בדבור. ומוכיח סופו על תחלתו מואמרם אם אבוא ואתראה כו' דמהו אלו יודעים שכונתו בתחלת לשון אם לא באתי היינו ביאה בצורה לא שסמוך על דבריו ועל הכוונה וזאת סדר

אבל אם דומה במקומו ובהכרח שפיר י"ל דמורה להגאון מו"ה שכנא [ב] אשר נחב כי במקומוימו נקרא אנטשל ונרגש במוטבא בט"ס אנכי איני מרגיש בהכרח זו אך מ"מ פשיטא שצריך לכתוב אנטשל כנ"ל:

(יד) וע"ד מ"ס שאף שכ' בתשו' ד"ח לכתוב אנטשל ב'י אחר השון מ"מ דעתו שלא לכתוב י' עפ"י מ"ס הט"ג בשמות כיוולא באלו דבמדינתו אין מדישין החירוק לריך לכתוב בלא יוד. נראה לדעתי שצריך לכתוב ביד כמ"ס בכל הספרים שם אנטשל ביד עפ"י מ"ס הט"ג אוח ז' ס"ק י"ח בשם זעליג שהכל כתבו ביד אחר ל' היינו משום שעל הרוב מוחם עומד ביד ולכן רגילין לכתוב יוד כי עיקר הנחת השם הוא ביד ונרגש החירוק אלא מחמת ריבועא דלשנא אין מדישין החירוק. וכן נחב שם בשם זעליג אלא דמסיים שם מ"מ אם חוסר היוד אינו פסול ח"כ בנ"ד דהוי להתחלה לריך לכתוב יוד:

(טו) מה שהביא מו"ה דשם מ"מ שם לו במקום אחר לא אולי' בתר' ורק השם שם לו במקום דירתו עכשיו הוא העיקר. כת"ד נגד בזה אחר מה שנדמה לו שדירתו עכשיו ה' בפליטא אבל כפי המכתבים שה' לי מהמורים אשר מפייהם כתבתו את טעם השאלה בראש תשו'. ה' נראה לי שם עכשיו ה' דירתו במקום שאלו קוראה אותו בשם מ"מ. וא"כ הדין בזה כמ"ס בראש תשו' שצריך לכתוב כל השמות שם לו ואפי' שלא במקום כתיבה ונתינה [ב] מה שחלק על מה שכתבתי להוכיח דבקריאת האם אחד אינו חשוב שם מסוג' דטוהה (ל"ז) ובתנאי בעניני שם לחקור ובת"ד הפליג מחוץ לחקן ציוהס. ע"כ מוכרח אנכי בע"ה להסביר לכת"ד כי אין זה רחוק כאשר ידמה כת"ד. הנה ענין נשתקק השם וודאי דהא בקריאה ולא בדיעבא וכמ"ס בבלאס (בפ"ו) מחמתו הוא אדם משתקק ופי' בירושלמי והובא בחומ' סוכה (ל') נשתקקו הבעלים ולא תתיישבו כו' משמע דע"פ ידוע עדיין לבעלים שהשדה שלהם ולא נשתקק אלא מקריאה שם וכמו שפי' בפ"מ נשתקקו הבעלים את שמן ממנו וקרא ע"ס האדם. משמע כיון דבקריאה שם האדם על השדה אפי' ידוע עדיין למקלח בפי אדם שהיא גולה מבעלים אלו הו' נשתקק. והנה כי כן לריסם לנו לחקור אם אדם אחד קוראה ע"ס בעלי' ה' תשובה קריאה לבלי מחשוב לנשתקק (ובאמת שממסנה זה גופה מוכח דלא מהני מה שאמר הקהל ע"ס הבעלי' דהא הבעלים עומים בודאי קוראים את השדה שהיא שלהם דהא לא תתיישבו) וע"ז הבאנו דא' מסוטה דהא בעינן כתולדותם וכמו שנקראו השמות בעת ההולדה. והלא בעת ההולדה קראה לו אמו בן אמי ואביו קראו בנימין וממין דלא הוסיפה התורה לכתוב ב' השמות דהא סתמא כתולדותם הו' ב' השמות דהא גם השם שקראתו אמו חשוב שם כמו שהביא כת"ד מיוסף וכל הבעטים ואפי' אם השם שקרא האב הוא יותר עיקר מ"מ גם שם שקראתו אמו חשוב שם ואם נבוא לקיים כתולדותם ממש לריך לכתוב שניהם אלא ע"כ ל"ל כיון דאב' קראו בנימין ומסתמא ה' עתיד להקרא בפי כל כשם שקראו האב ע"כ לא חשוב שם שקראו אמו כלום. אבל אם ה' פורחא קרי ל' בן אמי אף דהו' שם טפל מ"מ חשוב שם ורואי ה' לקיים כתולדותם ולכתוב שניהם. הלא יראה כת"ד כי אין הדברים רחוקים כ"כ [ב] בסוף דבריו נחב כת"ד היפוך תחלת דבריו. דתחלה נחב דלענין נשתקק בעינן הרחקה יותר מלקרואו בשם מ"מ. מקריאה שם חדש. ולבסוף מסיק דלענין לקרואו בשם שני מהני יותר לעשותו מיהא טפל לשם בקריאה אחד. מלענין שיקוע דאם אדם אחד קורא אותו בשם מ"מ הו' נשתקק וזה פלא:

(יז) מסקנת דבריו לכתוב גט אנטשל בן אולי' משום דהוא נקרא בפ"י אנטשל והו' כתיבה שהכל קורין בו ואפי' נקרא בפ"י אולי' וא"כ כתיבה שהכל קורין. וכבר מובא בדבריו בע"ה דלא אריך למעבד הכי

בלא"ה אין לחוש לשמא בא כיון שה' במדינה אחרת דהוא פוסק בלישגא קמא כמ"ס בפ"ט מה' גירוסין ה' ט'. מ"מ הרי הרי"ף חושש שבא וביטל הגט ופוסק בלישגא בתרא דלפי' ה' במדינה אחרת חייש' שמא בא וא"ס דברי בעל סה"ק. ואפי' להרמב"ם יס' לחוש כשלא הלך תיכף אחר נתינת הגט :

(ד) הנה מובחר לפי הג"ל דתנאי דלרעה בפני פלוני ופלוני חיו רק לברר ביחודו חלל הוא תנאי מיוחד .

והדרה קושיותיו לדוכא הא אין תנאי זה דלרעה כפול ובעל . אך הגה באמת לפי הג"ל יס' לישב שפיר דלמנא קיימין להרמב"ם דהוא עיקר בעל הדעת הוזהר דלפי' במעשיו שניהם יכולים לבטל . והנה הרמב"ם הוא דסובר (בפ"י מנ"ל) לזוהר ה' (א"י) כל האומר מעשיו ח"ל לבטל תנאו . והרמב"ם שסובר ג"כ כהרמב"ם בזה דשניהם יכולים לבטל הנה דרבר ב"ע חלל דהוא סובר כפי' הג' שגביר בסמוך דלא בעינן תנאי כפול בגט חלל מדרבנן לחומרא וכמ"ס במ"מ או בעינן כפול במעשיו . ואף שאנחנו לכאורה יקשה עינינו למה לא תקן ג"כ המסדר דבר זה שיטפל גם תנאי דלרעה ויחמור מעשיו אם לא בחתי או לא חלה בפני פ' ופ' ואם בחתי ודלרעה ית' גט י"ל דהדבר נכון מלד המסדר בטובה שלא לגרע להבעל . דאם הוא כהן ויחן גט על תנאי כ"ל ואח"כ יבוא בזמנו ולא ימלא פ' ופ' ולא יוכל לקיים תנאו בפני פ' ופ' תהי' אשתו מגורשת ואסורה לו לעולם שלא בטובת שניהם . וע"י תקן בזה שלא כפי התנאי דלרעה דהשתא יס' למלוא תקנה אף כשלא ימלא הבעל את פלוני ופלוני . והיינו שיבטלו שניהם את הגט בזרעו ויהי' מועיל ממ"ז להרמב"ם שניהם יכולים לבטל הגט במעשיו ולשאר פוסקים דהיינו החוס' ר"ת ור"י ורמ"ס הרי ס"ל כולו דבעינן תנאי כפול אפי' במעשיו כמ"ס בב"י ס' ל"ח . חתני ודלרעה בלא"ה אין לו קיום . ואף שיש עוד שטות אחת בדברי תנאי דהא דבעינן כפול ויתר התנאים הוא רק מדרבנן לחומרא בגט . הנה בעיני' ש' זו הוא ה"ה ור"ן לדעת הרי"ף . וה"ה נחב בפ"ט מה' גירוסין דעת הרי"ף הרמב"ם בעינן ביטול הגט . עכ"פ לפי הג"ל אם ביטלו שניהם הגט מרלונם ובא בזמנו אף שלא התראה בפני פלוני ופלוני או גט . ותקנה בעל המסדר היא על אופן היותר נעלה . שבטובה גדולה השמיט כפילות התנאי דהתראה בפני פ' ופ' . ועיין תש' מהרש"ל ח' ח"ע סי' מ"ח סס' כ' אם לא חתני ודלרעה בפני ב"ד חשוב כו' ואם חתני ודלרעה כו' הרי דאם תפול לעשות התנאי דלרעה לתנאי גמור לא הדעות תירך כפול התנאי . וא"כ המסדר שהשמיט כפילות התנאי דלרעה ע"כ למונה המוכרח :

(ה) ומוה נבוא לדון בידיון הדינין שנתנו על תנאי בעת המלחמה בלשון זה אם בחתי מיום מחר

עד ל"ג בשומר דשנת תרל"ג ואחלרעה בפני רבני וייטעפסק ואודיעם להודיע לך ואמתין על בואך לא יבא גט כלל ואם לא בחתי יבא גט ותהי' נאמנת עלי לומר שלא בחתי ופלא פייסתי . והבעל לא יכול לבוא ליוטעפסק ולהתראות בפני הרבנים דשם ומסכה היא שנתנו למקומן והוא בא למקומה בחור משך הזמן ויש בזה שני חשונות . א' חלוי תירך לבטל התנאי דוקא ביוטעפסק מקום שקבלה הגט . והב' שלא התראה בפני רבני וייטעפסק כמו שהוא בלשון התנאי . והנה לענין חשש הראשון נראה פשוט דאם לא בחתי היינו חלל אשתו ויש להביא רמ"א לזה מנמ"ד דניטין (ע"י) איכא דמתני לה אמתני' אם לא בחתי מובחר ועד י"ב חודש כו' ויחוש שמא פייס ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא בחתי . ואח"כ דבדתי היינו למקום כתיבת הגט חתני איכא למיחש דלמא באה אליו וביטל הגט דבידורו לש' המפסיק כך או פייס ונתייחד עמה לש' רש"י . חלל ע"כ דפי' שלא בחתי סתם היינו חלל האשה כל מקום שהי' . חלונם חשש הב' לכאורה הוא חשש חוק . חלל דלפי הג"ל מועיל כאן שיבטלו שניהם הגט ויהי' הגט בעל לכו"ע ממ"ז דלש' החוס' בעינן תנאי כפול ולפי' הרמב"ם הרי כשניסיהם רוצים יכולים לבטל אף במעשיו . חלל לכאורה יס' לפקק בזה ממ"ס ה"מ דהא דשניהם יכולים לבטל במעשיו

סדר בעל סדר הגט לשון זה בהתנאי . והנה כ"ז יחא אם יהי' הדין שאם הביא עדים אחרים על ביחודו דהגט בעל דהשתא נתקיים התנאי ביחוד הכפול שנתברר ביחודו . חלל [אם] נהי' לריס' רמ"י דוקא בפני פלוני ופלוני ואם לא התראה בפני פלוני ופלוני אף שנתברר לנו ביחודו בבחור גמור ומ"מ בעינן רמ"י בפני פלוני ופלוני חלל נאמנה שזה נכלל בכלל התנאי אם לא בחתי וכי ביחוד שלא התראה בפני פלוני ופלוני אף שנתבררה לאשתו וכל בני העיר לאו שמה ביחוד זה דבר שמין לו שחר כלל חלל ע"כ מוכרח לפי"ז דכל שנתברר ביחוד אף שלא התראה בפני פלוני ופלוני הגט בעל שנתקיים התנאי כפול :

(ג) אך הנה יפלא בעיני דברי בעל סה"ק למה שניה לשון התנאי מנ"ל השור"ת והוא מהרמ"ס ומובא גם בטור שהי' התנאי שלא יבטל הגט חלל כשעידו עדים שזה . והמסדר הנריך לומר שיתראה בפני פלוני ופלוני ומאחר טעם בא השינוי הזה . ועוד דבשור"ת משמע דבחד סני או שיתנה עד שיעידו עדים . או שיתנה שהוא מאמנה . ובטל סה"ק הנריך שניהם ואחלה בפני פלוני ופלוני כו' ותהא היא נאמנת . וכ"ז תמוה מאוד . ולכן י"ל בזה עפ"י שיטות הפוסקים הראשונים בסוגי דניטין (ע"י) ה"ז גיטך כ"ז שאלעבור מפניך ל' יום כו' ויחוש שמא פייס כו' באומר נאמנת עלי לומר שלא בחתי כו' והחוס' (י"ח) הביאו פי' ר"ת דאין הכוונה לומר שמא פייס וביטל הגט דבידור דכיון דלמחר מעשיו (לחלל) דמתני' לה אמתני' מעשיו אם לא בחתי כו' לא מתני' ביטול חלל ואין מוכרי הפיוס חלל משום שפ' הפיוס חוזר ובא ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא בחתי שפ' בחתי אם הוא חלל נאמנת עלי לומר שלא בחתי כו' והקשו סס בחוס' על פי' ר"ת ללשגא קמא דכ"ז שאלעבור מכבוד פניך ע"י פריך ויחוש שמא פייס ויחוש ומשני באומר נאמנת כו' מ"מ יחוש שמא בעל את הגט כיון דלא חלל ביטול אמתני' ויחוש כ"ז דלא חיישי' לשמא פייס באמת חלל חיישי' שיוזיל הבעל לעז שבעל את הגט וע"י משני נאמנת ולא יזיל לעז דכסויא ל' מלחא . וזה דעת החוס' בפ' הסוגי . ודעת הרמב"ם בפ"ט מה' גירוסין והרמב"ם כמובא שם במ"מ דחששא דשמוא פייס הוי חששא גמורה והתם גרסי' ע"י וזו דוקא כששניהם רוצים יכולים לבטל הגט . מעשה לפי"ז הנה לדעת החוס' ויסייעתם אין כאן חלל חשש לעז וכשילמור עד שיעידו עדים או שנתן לה נאמנת לא יזיל לעז כמו שביאר הרמ"ס העטם בתשו' והובא בב"ח בסוס' קמ"ד יעו"י"ש . ועפ"י"ז כ' בשור"ת סוס' קמ"ד דברי הרמ"ס שהם עפ"י ש' החוס' ויסייעתם אף הנה לפי דעת הרמב"ם והרמב"ן יס' לעיין אם יספיק זה . דהנה לש' הני רבנותא יס' כאן שני חששות הא' שמא בא וקיים התנאי והגט בעל מומילא . והשני שמא בעל הגט דבידורו והיינו אף ש' מעשיו מ"מ שמא שניהם נתתו שבה ופייס ויכולים לבטל אפי' במעשיו . ולפי"ז הנה מזה חשש' לא יזיל מה שכתבו ויעידו עדים שבה דנהי' דלא העידו עדים חלל נחיר לה להגשא בגט זה כשילמור לפנינו בסוף זמן הכ' בשטר מ"מ נחוש שמא יבא אחר חלל זמן עדים שכתב בא בחור הזמן בשלמא אם החשש הוא רק ללגט חלל מכיון ש' עד שיעידו כו' לא יזיל לעז . חלל אם לא חששא גמורה אמתני' לא תיחד לה גם כשהא חלל בשטר עדים שבה בחור הזמן ע"כ להאילא מדי חשש גם לש' רבנותא חלו תקן בעל סה"ק לכחוב ואחלה בפני פלוני ופלוני . דהשתא כי שאלין לפלוני ופלוני ולא ידעו מביחודו שוב אין לחוש לבטול הגט מומילא . אכן אחי יס' לחוש שמא בא לאשתו שלא בפני פלוני ופלוני וביטל הגט דבידורו ופייסה ויתרם גם היא והגט בעל . וע"י תירך לכחוב ונאמנת שלא פייס חלל דבדתי קשה לכאורה ח"כ כיון דכתב ונאמנת מה תירך עוד לכחוב ואחלה בפני פלוני ופלוני חלל בנאמנת למחר מספיק ללאת מדי שני החששות . זה חיו דהא אחי איכא למיחש שמא יבא עדים שבה בזמנו ולא תהי' נאמנת נגד העדים ע"כ ללאת מדי שני החששות הנריך בעל סה"ק לכחוב שניהם וכל זה ללאת ידי כל שיטות הראשונים בזה חלל בשור"ת שהם דברי הרמ"ס הנה הרמ"ס ז"ל נחב דבריו עפ"י שיטת החוס' כמו שהביא הב"ח . וידידי הרב מוה' לוי יתכן העיר בזה לדברי הרמב"ם

היכא נשאלת לו כמו גידון דין דהשחא וודאי אלו לריבס להפקיע אותה ממנה וודאי ר"ל כנ"ל. ומכאן בנ"ד דליכא לספקי שום בעינן תנאי כפול אף במעשיו דכמה מרבוותא הכי ס"ל וג' דליכא ספקא שום יכולים לבטל הגט כשניהם רולים כנ"ל:

(ז) והנה בעיקר האונס בנ"ד מספקא לי מלתא טובא דהיי דאונס דהמשך ימי המלחמה אלו ל"ס כ"כ כמו נפל עליו הבית או אכלו ארי בגיטין (ע"ג). מ"מ יש לומר שפיר דאונס כזה מושיל אף בגיטין דמ"ט דאמרי' אין אונס בגיטין היכא דשכיח ולא שכיח משום טעמות ומשום פרוצות דטעמות זימנין דלא אכיל וסבבה דלמיס ומיעגל ופרוצות זימנין דלמיס ותמרה דלא אכיל ואלא ומסבבה ובנ"ד י"ל דלא שייך כ"ל דהדבר ידוע ומפורסם אס נגמרה המלחמה וסבו הגדודים או לא והיכא דלא שבו הגדודים שידעו שזה עודם במלחמה איך תחשוב הפרוצה שלא אכיל. והיכא דידוע ששבו איך תחשוב הטעמה שהוא עדיין נלחם בצבא. וא"כ אונס כזה שאס הוא אונס או לא יודעים הכל ומפורסם הוא י"ל שפיר דמי לאכלו ארי או נפל עליו הבית ויש אונס בגיטין כל כ"י האו בוגלא. ויש להביא ראיה לזה מנ"ש התוס' בכתובות (ד'.) וסבבה דלמיס (ו') וז"ל ואל"ת מת בחור י"ב חודש נמי יהא בט מהאי טעמא דזמנין דלא מת וסבבה דמת ומיעגל ויבשה וי"ל דמיתה קלא ח"ל ע"כ וא"כ כש"כ וק"ו הכא בנ"ד דאס שבו הכובות מן המלחמה אל ביתם פשיטא דקלא ח"ל ולא סבבה דלמיס:

(ח) עוד ג"ל ללדד בזה ממאי דאמרי' (גיטין ע"ב:) אמר ר' הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אס עמד חוזר אף גיטו אס עמד חוזר ומה גיטו אש"ג דלא פריש כיון דאמר כתובו אש"ג דלא אמר תו אף מתנתו כיון דאמר תו אש"ג דלא קט מיני' ויכיר' גיטו כמתנתו אס עמד חוזר היינו אפי' אס לא כתב אס מתו ואס לא בו' אלא תתמא יכב גט אס עמד חוזר דמתנתו אש"ג דלא אמר יכב לה ואלא חל מת ומסין רבה ורבא לא ס"ל הא דר' הונא גזירה שמה יאמרו יש גט לאחר מיתה ומי איכא מידי בו'. והנה משמע דשני הדברים דגיטו כמתנתו דאס עמד. וכן ומה גיטו כיון דאמר כתובו בו' הוא אחד טעמא והיינו דחזיון לדעת' דרולה וודאי לפטורה בגט של מחילה. ובמחל דפריש דמי דרולה וודאי ליתן לה גט ועל תנאי כך שתפטר מחילה אבל אס יבירה ויחשך בה תהי' אשור והגט בטל. והנה במשנה (גיטין ס"ה) אמרין בראשונה ה' אומרי' הויאל בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר דאף המפרש והויאל בשיירה ר"ש שזרי אומר אף המסוכן. וכו' בש"ס סי' קמ"א סע"ט. הטעם שהדבר ידוע שלא תכתוב זה אלא לכתוב וליתן לה. והיינו דרולה לפטורה מחילה ואלא חתא עגונה כל ימי'. והנה מלשון המשנה משמע דמפרש וויאל בשיירה עדיף ממסוכן. דבזה כו"ע מודו ובמסוכן הוא רק לדעת ר"ש שזרי הדין כך. והל"ז הנה לנאורה יש מקום לומר לר' הונא דאס חזר המפרש והויאל בשיירה לא הו' גט. אמנם זה אלו דא"כ לפולס הגט בספק שמה יחזור ולא דמי למסוכן דהתם בודאי ימות או יבירה. וא"כ כשאומר כתבו גט לאשתי ע"כ דכוותו שיהי' גט בהחלט מבלי שתאריך להתחין אס ישוב כי זה דבר בטל ומגבל כלל. וא"כ בנ"ד דודאי לא גרע מויאל בשיירה. אלא חזר המפרש אס ישוב עת הלאב בסוף המלחמה או במלחמה יספה י"ל דודאי ה' כוונתו לכך שמתן הגט ע"מ כן שאס ישוב בסוף המלחמה יהי' הגט בטל ותתראה בפני פלוגי ופלוגי יש לפרש כוונתו שאס יאומר המלחמה קודם כלות הזמן הכתוב ולא יבוא עד אותו הזמן אז יהי' גט ואין התנאי סותר למה שאנו יודעים כוונתו כנ"ל שיהי' במפקד צבא המלחמה ובחיים לא יהי' גט דבלא שום תנאי ה' אלו דין כך כוונתו לפי הא"ל. והתנאי אלו מולא מכלל הכוונה האת כמה שפירשנו:

הנה

(ח"ב) יד

במעשיו היינו היכא דבירו לבטל התנאי הכ' בגט שבו תלוי קיום בגט כגון ע"מ שהתן לי מלחמה זו סבבה שלא ליתן משא"כ היכא דאין בידם לבטל התנאי כגון ה"ל גיטך אס ימות מחולי זה או כג' שחין בירו לבטלו. שאלו אפי' שניהם רולים אין יכולים לבטל הגט בדבריהם וא"כ הכא שיהי' צבא ולא ה' יכול לבוא אפי' שניהם רולים אין יכולים לבטל. אמנם ג"ל דול בחר טעמיה דמ"ט תלה הה"מ הטעם אס שניהם יכולים לבטל בתנאי זה' בגט אס אפשר לבטלו או לא. ויראה משום דבתנאי התנאי בו או בלשון. הרי חזיון שחלה הגט בדרגות או בדרגון אשור. ולכן אף כשניהם רולים לבטלו בנ"ד מהי משא"כ בזה תלה בתנאי שחין בידם לשונו כרגונו הרי התלוי חת הגירושין מבלי שיהי' תלוי בדרגות או בדרגון אשור. ולכן אף כשניהם רולים לבטלו אלו מושיל וא"כ בנ"ד אף דאמרי' יכל לבוא מ"מ הרי תלה התנאי בדרגות אס בלתי ואס לא בלתי והיינו אפי' כשהי' מורשה מהנשלים או כשיוגמר המלחמה עדיין אין הגט בטל אלא תלוי בציאתו והיינו שתלוי בדרגות וא"כ עדיין לא התלוי חת הגירושין שלא יהי' תלוי בדרגות ושפיר תלוי בו שניהם יכולים לבטלו כשירע כנ"ל:

(ו) עוד יש לי להעיר בזה בע"ה נד להקל דהנה בכתובות (ב:) איכא תרי לשיני דרבא אס יש אונס בגיטין או אין אונס בגיטין. דללישנא קמא אין אונס בגיטין וללישנא בתרא יש אונס בגיטין והפוסקים הכריעו להלכה דאין אונס בגיטין. והתוס' כ' שם (ב.) ד"ה איכא דאמרי' (ו') דג' עמי' אונס הן דאונס דלא שכיח כלל כההיא דמי שחמו אפי' ללישנא קמא דרבא דהכא יש אונס דלא שייך החס לתקן משום טעמות ומשום פרוצות בו' אונס דשכיח כגון ההיא דפסק' מרבא אפי' לאיכא דאמרי' אין אונס דריבשי' ל' לחתמי' אלא אונס דשכיח ולא שכיח בזה פלגי תרי לשיני דרבא. והלכתא כלישנא קמא דרבא. והנה ג"ל דנ"ד לא גרע מאונס דפלגי' ב' לשיני דרבא דאין לומר דהוי שכיח לגמרי. משום דהא מלתא טעשו רבני וישעפסק תקנה ותקנו גט ע"ת שלא תהי' עגונה לעולם. וודאי שקדו גס על תקנת הבעל והעמודי הזמן בכתנאי בצלפון שאס לא ימות במלחמה ויכל לבוא לביתו והיינו שחשבו שאלו וודאי תגמור המלחמה וא"כ זה שתמאך כ"כ שלא יוכל לבוא לביתו הוי אונס דל"ס כ"כ ולכל היותר הוי שכיח ולא שכיח כההיא דפלגי' ב' לשיני דרבא. והנה בגמ' אס פריך האת דאין אונס בגיטין משום טעמות ומשום פרוצות דאין לא הו' גט זמנין דלא אכיל ומשום טעמות ומשום פרוצות שריין ח"ל לעלמא אין כל המקדש דרעה דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיני'. ועיין תוס' גיטין (ג.) ד"ה ואפקעינהו (ו') הקשה הר"ר שמואל ח"כ נפכה על בת אחרת ואמר' דאין לחוש אלא כשמחפה עלי' שלא דרין אבל בזה דמיון מחפה ומן העורר פשוטה. וקשה לי עוד ח"כ תחא מותרת לכהן כיון דאפקעינהו לקדושין ח"כ הרי הו' פטור' ולא גרושה. וי"ל דמ"מ מדרבנן הרי הו' גרושה ואסורה לכהן מדרבנן. שוב מלחתי כן בש"מ ע"ש הרמב"ן להדי' דאסורה לכהן רק מדרבנן. והנה דמיון (ל') אמרי' מת בחור ל' יום ועמרה ונתקדשה ביניה שממ' דרבא אמר אס אשת ישראל חולת ואס אשת כהן הו' חנה חולת. ומיבשי ל' החס בגמ' גבי משוברה חבירו ומינתק חבירו מי עבוד רבנן תקתחא לכהן או לא וקאמר הכי השתא בשלמא החס כיון דליכא רבנן דפלגי' עלי' דרשב"ג גבי אשת כהן דאס אפשר עבדין כרבנן (אש"ג דרבנן קל"ו.) אמר רבא הלכה כרשב"ג אבל הכא כמאן נעביד חי כר"מ בו' אלמא בליסורה דרבנן חי נשאת לכהן לא מקשינן על זון דליכא למעבד כחד תנא דליריד' הו' ביהת'. וא"כ הכא דללישנא בתרא דרבא יש אונס בגיטין וללישנא קמא הו' ליסורה דרבנן שפיר י"ל לפי הא"ל לא מקשינן [לה] מהכא. מיהו היכא דעבר הזמן ולא גבי דהוי בחזקת גרושה פשיטא לי דלא מהי' להתנשא ל' כיון דהו' בחזקת גרושה האיד תאשא ל' יאמרו גרושה נשאת לכהן. אבל היכא דהוי בחור הזמן ועדיין לא נפקא מחזקת' שפיר י"ל דלא מפק' לה מני' וחזרת אלו ואפי' אס יפקד אדם בזה חזר דלא הוי כנשאת לו. מ"מ

וביטל הגט מה ידוע בזה יעשה בעלתו וזוהי כן וזין כן לא תהי' אשורו. דהו' איתו דגם כלן מרייה שפוטרו מכתובה כיון שלא חלו הקדושין כלל גם אם הוא כהן תהי' מותרת לחזור לו אם יפסיקה גם יחי' מותרת בקרובות'. ואף אם תהלי' לחרוק בדי' ולומר דמ"מ מדרבנן אסורה לחזור לו חפי' אי אפקעינהו לקדושין וכן מחוייב לסלק הכתובה מדרבנן וכן הוא אסור בקרובות' מ"מ בג"ד שפיר י"ל דחילי עושה בעלתו וזוהי כד' שלא יסדר לבשרה שנית. ועכ"פ הוי' ס' וכסמטריק עוד ס' שמה בעינן תנאי כפול מדלוריי' תא'. הו' שמה שניה יטולים קבל' הוי' ס' כ"ס דלוריי' וס' ח' בדרבנן. וזה חפי' לדעת הפני יהושע:

(יא) וב"י לדעת הפני יהושע ואף שכן כ' גם ב"ש"מ ע"כ ש' חומרים מ"מ כל גדולי הראשונים לא פי' כן. והיינו דרש"י משמע מדבריו בכתובות שואל מפרש כפשוטו. ובשאר דוכתי שהזכירו הא' דאפקעינהו רבנן לקדושין כו' וכן משמע בשבת (קמ"ה:) ש"י רש"י בטעמא דעד מפי עד כשר לעדות חשה וז"ל דאקילו בה רבנן משום עיגונא וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיני'. משמע דמפרש דאפקעינהו רבנן לקדושין כפשוטו שאינה אשורו כלל. חלל' דאפ"ל דכוונתו למה שאמרנו ביבמות (ק"י.) גבי אוהב' אסור' ומטפס כו' דלמרי' התם גמי' אפקעינהו לקדושין מיני'. והתם כו"ע מודו דלגמרי' אפקעי' לקדושין משום דפשע עשהה שלא כהוגן ואפ"ל דהכא גמי' משום עיגונא הפקיעו הקדושין לגמרי'. מ"מ ב"ש"מ הביא מהר"א"ה ששקפה בשם רש"י ח"כ יטולין ממזרים ליתרר כו' וע"ז כ' סברת הפנ"י בשם י"א משמע דלרש"י לא ס"ל הכי. וכן דעת ר"ת ממה שהביא שם ב"ש"מ שבי' להדין קשיית' רש"י הג"ל. וכן דעת החו"ס בגיטין (ל"ג.) ד"ה ואפקעינהו. בשם ר' שמואל ור"י וכן דעת הרמב"ם והרשב"א כמותו ב"ש"מ. וחלמה כי הרשב"א בתשו' (סי' הרמב"ם קצ"ב) דבבירוי' קדושים למ"ש הפנ"י חלמה בזה' לנטיין הביא סברא זו ואשר הקשה עליו' הר"ה ומסיק דבבירוי' ר"ת. ועיין בית מאזר רס"י קמ"ד:

(יב) ועתה הגוי לבאר בע"ה לדי היתר הה' המבואר למעלה חות ח'. והנה שם לא כתבנו שום ראי' דהא דגיטו כמתנתו שאם עמד חוזר שייך בכל הני דחשיב במתני' המפרש והיולא בשיירא אך אחר העיון נראה' דזה מפורש בחו"ס גיטין (ס"א.) ד"ה כדי ליפוט כמו כו' ש"י ולאמר ריב"ז דלמטריק' לאשמועינן דאפי' יולא בקולר כו'. ומ"מ דבר זה במתוקת שמי' בעור חו"מ ס' דה"ה ה"ה ס' וי"א חות י"ב כ' ר' אלפס ז"ל היולא בקולר ומסוכן ומפרש ויולא בשיירא דניס בלוחאס כמותו מ"מ וז"ל הר"ש ז"ל כ' מסתבר עמי' ביולא בקולר ומסוכן חבל כל במפרש ויולא בשיירא עכ"ל ה"ה. והנה טעם שיהיה מבואר יפה צ"ב ובסמ"ע דע"ס הר"ש דדוקא יולא בקולר ומסוכן הוי' כמותו מ"מ משום דה"ה בקולר ומסוכן כשנתנו כל ממונס ודחי' מדעתם שהם סבורים למות נתנו חבל מפרש ויולא בשיירא מדעתם ילאו ודעתם לחזור. וטעם הר"י כ"מ"ש הג"י צ"י מי שמת ע"ש הדין' משום דהרבה מהן הולכין להשתקע שם ומ"ה יחזי דמספקי' אם ישתקעו שם לפיכך כשלא נשתקעו וחזרו חזרין ממתנתן אפי' נתנו במקל' ובקנין דין המלוה מ"מ עכ"ל. ומ"מ י"ל לפי' דביולא למתלמה כו"ע מודים דהוי' כמסוכן ויולא בקולר. ולא דמי לשיירא דלעת הר"ש דעתם לחזור. חבל הכל בוודאי הם בספק אם ישובו בחיים מהלמלמה והוי' ביולא בקולר. ובשו"ע הכריע דעת הר"י:

(יג) אך הגה בשו"ע חו"מ ס' ר"כ כ' בסעף ט' וז"ל וכן חס' כ' כל נכסיו ומפרש שנתן הכל מעשיו ומקרה לו מחיים הרי היא כשאר מתנת ברי' כו' וכן כ' הרמ"א לקמן (סע' י"ד) ומיהו חס' פי' דמיתה שנתן במתנת ברי' מעשיו וכן מידו קרה. ולפי' הגה בנפ' ד' בו מעשיו אינו חוזר בלי תנאי מפורש. אך הגה ראי' בנתיבות שעמד שם על לשון השו"ע בסעף ט' ש"י מעשיו ומקרה לו מחיים. ופי' עפ"י הרשב"א שהביא צ"ב דמשמע דס"ל דמעשיו לחוד לא מהני כ"ל שיהי' יוכר

(ט) הנה פתחנו בזה בע"ה ה' שפיר היתר ועכשיו נעייין בזה וגרסה חס' י' לערער עליהם ולפקפק בהן והנה בגיטין היתר הג' מהא' דקיון דהוי' עכ"פ אטוס ודלון אונס בגיטין הוי' משום לעשות ופרלות ומטעם ואפקעינהו רבנן לקדושין. והוי' אסורה לכהונה רק מדרבנן כמו שבארנו בע"ה (בבלי' וי"ו) הנה ראי' בפני יהושע בכתובות שם ש"י דלכאורה כמו זר נחשב דלשונו' רבנן בעלתו וזוהי כשארנו אונס כיון דלא פשע מידי ועוד דזמנין דחילי' לירי' תקלה חס' תקבל אח"כ קדושין מקרובי' הבצל דקיון דאפקעינהו רבנן לקדושין תפסי בה קדושין וזה דברי תימא' שלא נזכר בפוסקים. וכחב הוא ז"ל דעיקר תקנת החמים היה בכל מגרשי' על תנאי שיהיה אדעתא דרבנן ויולתם לא יועיל לו טענת אונס. ואדעתא דהכי מגרשי' בזה אין לורך לאפקעי' קדושין אלא שחם יערער עדיין ויחמר שלא יגרש אדעתא דרבנן אלא אדעתא' דנפשי' ויילא' לבטל הגט מחמת אונס בזה הפקיעו הקדושין ושוויהו בעלתו בעלתו וזוהי כיון שעבר על תקנת החמים ולא גירש על דעתם ומאחר שהקטן כן מסתמא לא יערער עוד ויעשה בעלתו בעילתו וזוהי עכ"ל. חלמה קשה לי מה יענה בזה דלמרי' האי' ליטע' בגיטין (ל"ג.) חלל' דלמרי' רש"י ח"י יול' לבטלו כו' שח"כ מה כה צ"ד יפה ופריך ומשום מה כה צ"ד יפה שרינן ח"ה לעלמה ומשי' כל המקדש כו' ואפקעינהו לקדושין מיני' כו'. האם יחמר הפני יהושע גם שם כל המגרש אדעתא דרבנן מגרש. חלל' עומד וזוהי שואל מבטל הגט. ואמרין בגדיר' (כ"ג.) חס' חמר כל כך שחזי' עתיד לדור יחב בטל וגד' חח"כ חס' זוכר חת התנאי' בעת הגדר חל' הגדר עליו. והנה נהי' דבשעת נתינת הגט לנליה ה' חושב שלא יבעל מ"מ כיון שביטל הרי הוא בטל. דלא שייך לומר ששכח על שעה אחת. ואין לומר דכשגירש אדעתא דרבנן מגרש והיינו שלא יחב הביטול ש' כלום והוא בלמה איתו יודע תקנת החמים בזה שבעל הביטול וח"כ הוי' כחלו זכור התנאי' שם בגדיר' דהגדר בטל. דח"כ נחזי' אכן השתא חס' נאמר לו שכן הוא תקנת החמים ועל דעת זה גירש חס' ישוב מביטולו או לא חלמה אחת י"ל דזהו בלמה דקאמר ואפקעינהו רבנן לקדושין מיני' והוי' בעלתו בעלתו וזוהי מסתמא לא יבעל כמ"ש הפני יהושע שם לעיין אונס בגיטין דמסתמא לא יערער עוד לומר אטוס הייתי. אך תמיהא לי דבין הכא ובין התם נשאל' חס' יודע הוא מהתקנת החמים ופ"ה' מערער לומר דלחנם הוא וכן הכא בביטול הגט נבדק' חס' חוזה הוא לבטל הגט אף שידע מהתקנת החמים. חלמה צ"ל כיון שטוען אונס הייתי או שמבטל ע"כ רזה שלא יח' הגט כלום ואם ה' יודע שאפקעינהו רבנן לקדושין מיני' ח"כ מה הועיל לו ביטולו ואונסו בין כך ובין כך אינה אשורו אלא הפקיע מינה חס' חלו הקדושין ותגרסה או שלא חלו הקדושין מתחלה כלל:

(י) אך מ"מ קשה לי על פי' הפני' מנ"ש ברמב"ם (פ"ח מהל' אישות הל' כ"ג) המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם הרי' זו לריבה גט אפי' שלא נתקיים התנאי' שמה ביטל התנאי' כשבעל כו' והטעם מבואר שם שאין אדם [עושה] בעלתו בעלתו וזוהי כו' ה"ה הטעם אף שבעל הוי' הגט רק מספק שם לחוש שמה על סתם תנאי' בעל וזה' סבור שנתקיים התנאי' ולא היתה ביולתו בזות. ונשני' הדברים בשו"ע סי' ל"ח והת"מ והב"ש הביאו דברי ה"ה. הרי דלא חמר' דבשעת ביולא מחל התנאי' משום שאם לא ימחול ולא נתקיים תנאי' בעלתו בעלתו וזוהי. אלא דלמו חוששין שמה חשב שנתקיים התנאי' וח"כ מ"מ נימא גבי גרושין דמשום בעלתו וזוהי ימחול על ביטולו על לו אונס אף שלא ידוע על שביטולו ואונסו חלו' בעלתו שאם יחשב לחנם וביטולו ביטול תהי' בעלתו בעלתו וזוהי חלל' כיון דלא ידע ודחי' סוגנו בשעת גירושין שחם יח' אטוס לא יח' גט וכמו שהיא טוען בלמה חח"כ ואחל' חמר' דודאי מחיל ולא חמר' בקידש על תנאי' ובעל דודאי מחל. ואין לומר דבלמא' בקידש על תנאי' כיון שחתן לו מחלים זו חס' לא נתקיים התנאי' אפשר דלא מחל אף שפי' זה נעשה בעלתו בעלתו וזוהי חלל' חושש למחול על תנאי'. ולהפסיד ע"ז המאחזים זו. חבל הכא בטענת אונס

מדרשם בחופה וקדושין. שמהג זה הוא שורת הדין. והאריך שם לבאר דהמגנש את אשתו בהיותו עמה בלילה ובה רק ממשש שלא תטעוד לחליה דעתו אינה אלא לגרשה ממנו ולא מכל העולם והרי הוא כאומר הרי את מגורשת ממני ולי את מותרת לכל אדם והיינו ריח הגט שהיא גרושה מאשה. ואף ש' בנט הרי את מותרת לכל אדם. מ"מ הגילוי דעת והוכחה גמורה שאין בו פקפוק וגדוד כלל שאין דעת המגנש אלא לפטרה מן היבוס המהשבה שלו הזאת המפורסמת מבטל את מה ש' בנט הרי את מותרת לכל אדם. ואף דקו"ל כאב"י דגילוי דעת' בגיטין לאו מלתא היא הם ה' סבורים שלא אמר אב"י אלא בגילוי דעת חלושה. אבל לא בגילוי דעת והוכחה גמורה. ועוד אפשר דאב"י לא אמר דג"ד לאו מלתא אלא בנט היתן שלא מלאה מן בעיניו כו'. וא"כ הכא בג"ד דאין סהדי וידעין היטב דלא נתן לה הגט אלא שמא ימות במלחמה ותשאר ענוה לעולם ובפרט שגם בפירוש התנה שאל יבוא בזמן ידוע לא תהי' מגורשת. ואנו יכולים לפרש ג"כ מה ש' בנט אם לא באתי כו' שלא יסתור כוונתו האמיתית דהיינו שאל לא יבוא בגמר המלחמה. שאנו מפרשים כן שזה עריך מהתם דאול' בתר דעתו אף לסתור לגמרי מ"ש בנט משא"כ הכא דאול' בתר דעתו רק לפרש דבריו עפ"י מה דאמדין כוונתו. שאנו יודעים היטב שלכן נכתב זמן ההוא בנט משום שחשבו שזו תגמור המלחמה ואם לא מת בוודאי יבוא אל' אם חפץ בה. ואם היינו יודעים שתגמור המלחמה אחר הזמן הג'ל ויהי' האבאות עוד מעובדים מלכוד לבתיכם היינו כותבים זמן מאוחר יותר:

ניכר מדבריו שנתן לו במתנת בריא חיקף. וזהו ג"כ ש' הרמ"א במט"ה מ"מ בסעי' י"ז שנתן במתנת בריא במעבשיו כו' היינו דמעבשיו לבד לא מהגי. ולפי"ז הנה דמעבשיו לחוד לא מהגי אט"ז דיכול ליתן במתנת בריא ולכן כשמתנה להדי' במתנת בריא מהגי. והיינו משום דמעבשיו לחוד אכן אמדין דעת' שלא נתן אלא כשימות ולכן מפרשין מה ש' מעבשיו היינו אם ימות אלו המתנה חלה מעבשיו וכן בנט. וא"כ מוכח בג"ד אף ש' אם לא באתי עד זמן ידוע הרי זה גט מעבשיו. מ"מ אמדין דעת' שלא יבוא בזמן הג'ל לאחר שיוגמר המלחמה דלא בוודאי אם לא ימות יבוא או שאל לא יבוא לא יחפץ בה וזה' מגורשת באמרה אבל בזמן שיומשך המלחמה עד לאחר הזמן הג'ל בזה אמדין דעת' דוודאי אינו חפץ לגרשה בזמן הידוע ההוא אם תתמשך המלחמה עוד איזה זמן מה. וכי היכי דמפרשי' מיל' על מ"ש מעבשיו דהיינו אם ימות ה"נ מפרשי' במה שאמר אם לא באתי היינו אם תגמר המלחמה. והגט עלמך באם לא כ' כלל בנט שום הנאי אלא הרי זה גיטך מעבשיו דלפי הג'ל ה' יכול להחזיר מהגט כשלא מת במלחמה וחזר בשלום. הכי יגרע כאשר כ' תנאי דאם אבוא כו' שלא יהא גט וגילה דעתו להדיא בנט שאינו מגרשה אלא משום שהולך במלחמה:

(יד) **שוב** מלאתי תשובה למרן מור"ם יפה בעל הלבוש בתשו' מהר"ם לובלין סי' קכ"ג שביאר מה שנהגו הקדמונים שכשבא לידם גט משכ"מ שגירש כדי להפקיע מזיקת היבס. שנהגו מיד כשעמד השכ"מ מחליו עשו ביניהם נשואין

סליק חלק אה"ע

שאלות ותשובות

משנת רבי אלעזר

חלק חו"מ

תשובה א

האומנם כי רבו ערודותיו ואין לי פנאי לנפול בלמדים בכל זמנא דהני להפיק רגזו גם בפנים האחת ועין כי כבר הכנסתיו ח"ע בענין זה ואחרי אשר חקף עליו מוביל כתבו להשיבתי בו ביום ויעד לי ע"ז שעות ספורות. ולאכזי בהיותי חלוש המזג לא יתני זמני לעיין כדלוי בכל עת שארלה ע"כ ה' דברי מעשים ובלתי מסודרים כדלוי. ולכן מוכרח אכזי להאריך בזה בע"ה:

(א) אשר ראה כ"ת במכתבו הראשון לדמות ענין זה למ"ש בשו"ע בסי' ת"ז והוא מהרשב"א בב"י לענין הולאת זיין דכין דכבר הורגלו בכך והכל מוחלין ועשו בזה שאינו זוכה וה"ל לעיין חלומות העליות כולן נהגו כן ומוחלין. ואכזי השיבותיו שיותר נראה לדמות למ"ש רמ"א בסי' קנ"ז גבי כותל דלון הולכין אחר המנהג שלא לעשות. וע"ז כתב מש"ל שגראה לו שלא כתבו כן כ"ל לגבי כותל שכתב השותפין דרגילי ב'י בתשמיש לטע וגם משתמשין בו כניסה ויציאה נפש הויקא חבל בחלון דלא משתמשין בו כניסה ויציאה לא נפיש הויקא ושפיר הולכין אחר המנהג. והביא חילוק זה מדרבי הרא"ש המובא בטור סי' קנ"ז לענין חוקה דגבי כותל לא מהני חוקה ולגבי חלון מהני חוקה והביא ג"כ רמ"א מהח"י"ט פ' חקת דגבי חלון אמרי' פוק חזי מתי עמא דבר זהו חוקן דבריו:

(ב) הנה אחר שגם מש"ל משמע לי' דהא בזה תלי' דהחילוק שישנו לענין חוקה ישנו ג"כ לענין מנהג וכן באמת הדעת מטה דבמקום שאין לו חוקה משום דחוקתו שאינו מוחל ובענין מחילה מפורשת ה"ל ללא חלוי' בזה מנכר דמה בכך שנהגו מ"מ חוקתו שאינו מוחל וע"כ היינו הטעם דלא חלוי' גבי כותל בזה מנהגא דמ"ש כותל משאר מיני דחלוי' בזה בזה מנהג חלוי' ע"כ הטעם דחוקתו שאינו מוחל. והנה בשו"ע סי' קנ"ה סעי' ז"ו וכן הדין רמ"א כו' ומאחר שממילא הם מוסיקים זל"ז בלי עשיית שום מעשה אין להם חוקה כו' והוא דעת הרמב"ם (וגם הרמ"א לא הגיה ע"ז טעמי הרא"ש) שמחלק בין כותל לחלון דבשפתיה חלומות לאחר חבירו הוא עושה מעשה. ובאמת יש להבין שמש"ס שם השו"ע ולמה שינו מיקון חלו משאר מיקון לפי שאין דעתו של אדם סובלת מיקון חלו וחוקתו שאינו מוחל כו' הרי דגם הדין רמ"א הוא מחליט שאין הדעת סובלתו וא"כ למה כ' הטעם בכותל דחוקא משום דממילא הם מוסיקים. והרי בקוטרם הוא ע"י מעשה התמור הכבשן שטעה. וע"כ ל"ל דשתי התם שטעה בתוך שלו ממנו והענין שגכסם בחצר חבירו הוא אינו

מעשה כלל בחצר חבירו והיו כמו הדין רמ"א דמנועת עשיית הכותל מש"כ בחלון שטעה לאחר חבירו הרי הוא כמו עושה מעשה בחצר חבירו שפתח חלון לרשות חבירו וכעין חילוק זה מלאחי ג"כ בתשו' רע"א בסוף חלק הפסקים בקונטרס במילי דמוקי' בשיבוש שם דברי הרמב"ן נמלנו למדין לפ"ז בג"ד שטעה החלון בחצרו כעס לחוד שלו הוי כמו תמור וגרע טפי מחלו ה' עומד על המילד דלזו הוי מהני חוקה ובג"ד חפ"י חוקה לא מהני וכמו"כ לא חלוי' בזה המנהג:

(ג) ואף חת"ל לידון המנהג אינו שייך לידון החוקה וכמו ש"ל ע"כ דעת הרא"ש והטור שגבי מנהג כתבו הם מפרשים דס"ל דמהני מנהג גבי הדין רמ"א דמחילה שלא לעשות הכותל חלוי' דכו"ע מודים דאין חוקה לגבי כותל. והטעם י"ל דאש"ג דאין חוקה להדין רמ"א היינו משום דחוקתו שאינו מוחל חבל כשמונהג שלא לעשות ח"כ לא עדיף משאר אנשים מיהו חילוק זה קשה מאוד דגם במנהג הטעם משום מחילה דכו"ע מחלי וכמ"ש הראש"א שמוכח בסי' ת"ז וח"כ בזה דאין סהדי דלא מחלי לא מהני המנהג כמו דלא מהני החוקה משום דאין סהדי דלא מחלי בזה שאין הדעת סובלת ובידור יש לחלק לפי דעת הרמב"ם והשו"ע דלא מוטייל חוקה בכותל משום דממילא בא הדין ח"כ מטעם זה לא הוי חוקה חבל כשמונהג שלא לעשות מה לי אם ממילא בא הדין ח"כ בידים מ"מ הולכין אחר המנהג וכן לפי טעם הראשון של הרא"ש גבי הדין רמ"א דהא דלא מהני חוקה משום דשניהם מוסיקים זל"ז דזה לא שייך רק גבי חוקה חבל לא לבטל את המנהג ולכן גבי מנהג לא הביא הרא"ש טעם זה. מ"מ נראה לפ"ז דסובר השו"ע דגם בחלון לא מהני המנהג דהא הרב"י ודל"י ס"ל דעת הרא"ש גבי כותל דלא מהני מנהגא לבטל המחילה שהביא עוד הרבה פוסקים העומדים בשי' הרא"ש ולא הביא החולקים עליהם ואף שלא הביאו בשו"ע מ"מ לדינא משמע מהב"י דס"ל כהרא"ש. והנה אם נאמר דגבי מנהג לא שייך הטעם שכ' בשו"ע גבי חוקה דהדין רמ"א ממילא בא כ"ל וע"כ ל"ל הא דהמנהג לא מהני לבטל הכותל הוא משום דהוי הדין חזיר ואין הדעת סובלתו ולכן אינו מוחל וכמ"ש למעלה לדמות חילוק הא'. ח"כ ע"כ מוכח דהשו"ע אין חילוק בזה בין חלון לכותל ובחלון נמי הוי הדין שאין הדעת סובלתו מדוהאך למר הטעם דגבי כותל לא מהני חוקה משום דהדין רמ"א ממילא בא והיינו כד' לחלק בין כותל לחלון וא"ל דבחלון לא הוי הדין שאין הדעת סובלתו ח"כ בלא"ה לא דמי לכותל ופשיטא דמהני ב'י' חוקה כמו בשאר מיני דלא דמי לקוטרם ובהכ"ס חלוי' מדוהאך לחלק גבי כותל משום דהדין רמ"א ממילא בא דבלא"ה הוי דמי חלון לכותל לענין

פיס על הירושלמי שכ' כן דהתי' הראשון של הרא"ש עיקר ואין לחלק בין פתח כנגד פתח ובין חלון נגד חלון אלא דבין פתח ובין חלון אין להם חוקה :

(ו) **שוב** כ"ל שבעיקר הסבירה השני' שכחב רבינו הרא"ש ים לחתום שהנה בזה דקאמר בגמ' (ג.) אלאה הירק רח' לא שמה הירק הקשה הרמב"ן בתי' וז"ל איכא למידק והא תנן לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין אלאה הירק רח' שמה הירק ואפי' הירק רחיה דחצר איכא למימר דסד"א ה"מ מבית לבית ומבית לחצר דכיון דקביע בבית לא מצי האדן לאשתמושי כלל בחצר אלא מחצר לחצר קס"ד דלא שמה הירק. וצטור ס' ק"ז' התחיל הלכתא הירק רחיה שמה הירק וכו' בפרישה אע"ג דבס' הקודמים מייירי ב"כ מהירק רחיה מ"מ הטור מנשך אחר לשון בגמ' דאיכא חרי לנשיי א"צ דהוי אמינא דוקא ממילא לחצר איכא הירק רחיה' משום דאין רחיותו משם חמיד אלא זה שנחצר ביתו לבין חצירו כל המחילה אין החצר עומד לעשות בו דבר למעט ולא שייך ציה הירק רחיה' עכ"ל. הנה הפרישה ב"כ ליישב דברי הטור ובאמת הדבר מוכח מסוגיית הגמ' שלא יקשה קושית הרמב"ן. עכ"פ מוכח שיהיה יש סבירא לומר ששיך הירק רחיה' בחלון מהעדר מחילה הכולל. ואין נאמר דבאמתה הוי ככולל טפי הירק רחיה' מבחלון בחלון דבאמתה לא מהני חוקה ובחלון מהני חוקה :

(ז) **האימנא** כי לפי דברי הפרישה היה אפשר דברי הרא"ש בתי' השני דלפי הס"ד הוי סבר דהירק רחיה' היינו דוקא בחלון ששמה מעשהו והנה רחיהו ומזיקו. אלא כשנזכר ממנו כגון דליכא כותל אין החצר עומד לעשות בו דבר למעט ואינו יזיק ממנו אע"פ שמספידו שאינו יכול לעשות דבר למעט בחצירו להפסד זה אין אט חששו. אלא להמקדא דהירק רחיה' הוי אפי' צה"ג דהעדר הכותל בחצר וגמלא שהוא מונעו מלעשות תשמישו. א"כ כיון דלחיתא להכי שפיר ז"ל דהעדר הכותל בחצר הוי הירק גפיש טפי מפני שהוא חדיר בכניסה ויולאה וז"כ הירק זה שהוא מזיקו שלא יוכל להשתמש בחצירו הוא חדיר יותר מהירק שמוזיק ע"י החלון ומספיד מעשהו שטובה שהוא לפריקס ואינו חדיר. אך באמת ציסוד חירון קושית הרמב"ן ז"ל בחירונו של הרמב"ן ולא בחירונו של הפרישה דקאמר בגמ' ת"ש דאמר ר"ג אמר שמואל נג הסמוך לחצר חצירו ופסה לו מעקה גבה ד"א ומציא שאני תחס דל"ל בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישך ולא ידענא בבי עירינא סליק וחתיית דלאתנע מינך. והשתא קשה על המקשה מ"מ' חי הוי ידע שיש לחלק בין היכא ששמיש המזיק קבוע ותדיר כמו הכא בכותל ובין היכא שאין התשמיש של המזיק קבוע ותדיר כמו חלון ח"כ גם משמואל לק"מ וכדמשי באמתה בגמ' לדידך לא קביעה לך תשמישך כו' אלא ע"כ דהמקשה לא הוי ידע לחלוק זה. וא"כ אדמקשה ליה משמואל יקשה לו ממשנה לא יפתח אדם חלונותיו כו'. וכן בזה דפריך ליה להלכות בין מלמעלה בין ידע מלמטן כו' ומשני ליה הירקא דבית שאני. משמע דאכתי לא ידע לחלוק זה דחלון וכותל דאי ידע דחלון גרע טפי משום דאין רחיותו חדירה ח"כ מה צריך לטויי הירקא דבית שאני. אלא דהמקשה והתלן אחתי לא ידעו מסבירא זו וא"כ תקשה לכו ממתי' דלא יפתח אחר בראשונה מכל לומר כי הוא העיקר. הרמב"ן דלדברה רחיה' דבית הוי חדירה טפי משום דקבוע בבית וכל זה מוכיח שלא כתי' השני של הרא"ש. ואין לחלק בין כותל לחלון מטעם חדירות ההירק גבי כותל יותר ולא אמנם כי אין אט כדאי להכריע בין הרא"ש והרמב"ן אמנם מאחר שהרא"ש והטור כתבו בעלמם חילוק אחר בראשונה מכל לומר כי הוא העיקר. ובפרט שכן כתב גם גדול האחרונים מור"ם ז"ל במראה פנים :

(ח) **ואשר** הביא מדברי הח"ט (פ"ג מ"ח) בענין פתח כנגד פתח שכ' גם זה כ"ל להלכה אלא למעשה פיק חזי מצי עמא [דב] וסמכי בזה ועל כיוצא בזה על דברי הראש"ה כו' והכל צריכים לכתב כאלו הכל מוחלין בכך ורואים בכך במח"כ לח

לענין שאין הדעת סובלת הירק כזה. וא"כ לענין מנהג דאין נפקותא אם הירק בזה ממילא או בידים רק בעיקר חי הוי הירק שאין הדעת סובלתו ולא ממילא כ"ל ע"כ אין לחלק לדעת השו"ע בין כותל לחלון :

(ד) **ואפי'** לפי דברי הרא"ש הא כתב בתי' ראשון גבי חוקה לחלק בין כותל לחלון משום דבכותל שניהם מזיקים והיינו ע"כ משום דלא ברירא ליה כ"כ דבחלון לא הוי הירקא מלוי כמו בכותל. וכל הפוסקים הראשונים דס"ל אין חוקה בחלון ס"ל דהירקא בחלון הוי כמו קטורא ובהכ"ס והוא ש' הרי"ף וסייעתו כמ"ס צטור וב"י ס' קנ"ד. ולכן לא הסתפק בתי' השני וכתב החילוק הראשון וז"ל ג' שהוא העיקר מדכתיבו בראשונה. ולא יחא אלא ס' מ"מ הוי ס' חסורא כמ"ס הרשב"א בשם' הובא בב"י ס' קנ"ד ויותר מכלן אמרו ז"ל שאפי' היה הניקא מוחל וסובל חמרי' לבעל החלון חסור לך זה לפי שכל שעה שאחזה מסתכל בו ומזיקו בראייתך אחז עובר וא"ל לך לעולם לשמור עלמך מלהסתכל בו ונמלאת עובר עכ"ל :

(ה) **שוב** כ"ל להוכיח דסבירה הראשונה של הרא"ש עיקר דהנה בס' קנ"ד סעיף ג' מביא הרמ"א ב' דעות בפתח נגד פתח וחלון נגד חלון דלדעתה' ש' ציהם אין להם חוקה ולדעה' ב' מהני חוקה לחלון כנגד חלון והנה הירושלמי פ' חוקה ה' י' איכא הכא חת אמר פתח כנגד פתח מותר. והכא חת אמר פתח כנגד פתח חסור (פ') הפני משה דברישא אמר לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון משמע דלשאר דוכתי שני ואח"כ קתיי אכל פותח הוא רחיה' כו' משמע דלשאר דוכתי חסור. והרמב"ן מפרש דפריך דמסופהא דקדמי וכן ה' ר"מ לומר לא יפתח אדם פתח ע"כ פתחו של חצירו ולא חלון ע"כ חלון של חצירו ותכונים תחורים) ומשני הן דחומר מותר במבוי והן דחומר חסור בחצר השותפין ופריך והתניא כסס שבני חצר יכולין למחות זה על זה בחצר כך בני מבוי יכולין למחות זה"ל לא כאן כשנתן רשות כאן כשלא נתן רשות פי' הא דבמבוי אין יכולין למחות היינו כשנתן לו רשות מוכח מזה דבחצר השותפין לא מהני נתינת רשות אלא במבוי דבלא נתינת רשות חלר ומבוי שוין. וכן דקדק הגמון"ק מירושלמי זה והובא ג"כ בב"י וא"כ דברי הירושלמי אלו סותרים לדעה' הב' שצב"ע שהוא דעת הרמ"ה דמהני חוקה לחלון כנגד חלון וליישוב דעה' הרמ"ה ז"ל ע"כ דס"ל דגמ' דידן חלוקה על הירושלמי והיינו דלחמרי' בחוקה (ב"ט.) חלון המלכות אין לו חוקה כו' ח"כ יורה למטה מר' חמות יש לו חוקה כו' ופי' הפוסקים הראשונים הסוברים דאין חוקה לירק רחיה' דמייירי שאין פתוח לחצר חצירו אלא למקום שאין משתמש בו. וע"ה הירקא להחלוקים על הפוסקים הכ"ל דא"כ מאי קמ"ל ר' יורא דאין יכול למחות פשיטא אלא ע"כ דמייירי אפי' פתוח לחצר. ומוכח דיש חוקה לירק רחיה'.

וכיון דיש חוקה לחלון ה"ל לחלון כנגד חלון והירושלמי ס"ל דאין חוקה להירק רחיה' וע"כ בחצר השותפין אפי' נתן רשות לא מהני בחלון נגד חלון וה"ה בפתיחת חלון לחצר השותפין דאין חילוק ציהם מיהו כל זה מוכרחים אלו לומר לפי' השני של הרא"ש בטעם דלא מהני חוקה במניעת ציהן הכותל דלפי"ז ע"כ ז"ל דלפיגו תלמודא עס הירושלמי אלא לפי' הראשון שברא"ש דמהלך בין היכא ששניהם מזיקים זא"ל כגון כותל ובין חלון לחצר השותפין דאין מניק אלא האחד ח"ש דברי הגמ' שלנו בחלון שלא יהיה מחלוקת בין תלמודין והירושלמי. ולעולם לפתיחת חלון לחצר השותפין איכא חוקה ודמוכח ממנ' דידן גבי חלון המלכות דל"ל מאי קמ"ל ר"י. אלא חלון כנגד חלון איכא חוקה משום דשניהם מזיקים זא"ל וא"כ דברי הגמ' דידן עס הירושלמי עולים בקנה אחד ואין בהם מחלוקת כלל. וזהו ג"כ מפורש דעת הרשב"א הובא בב"י ס' קנ"ד למ"ד הירק רחיה' יש לו חוקה. עכ"פ יחא לנו מזה דלפי' השני שברא"ש הש"ס בבלי חלוק על הירושלמי ולפי' התי' הראשון אין שום מחלוקת בין הבבלי והירושלמי. וא"כ פשיטא שהתי' הראשון עיקר שאין לעשות בהם מחלוקת בין הש"ס שלנו והירושלמי ולעשותם של הירושלמי. שוב רחיתי במראה

דמאי' לאטמוני אין כאן חשש היזק רח' בפועל שבזה כ"ט מודים כ"ל אלא חשש שימנע מקצת שמושו בחצר וזהו אין חנו לריכס לחוש בכוונם לחוד שלו כ"ל ומוטבים דברי הראב"ן בע"ה באופן נכון וכל קושיות המדרי"ג ג"מ מתורגלים יפה כמבואר בחוק דבריו :

(א) אך הנה כל עיקר סברא זו לא שייכת אלא בכוונם לחוד שלו דוקא ד' חמות שהוא שיעור מה שצריך לאורו שיש לו זה השיעור בחצר שלו. ולכן אין יכולים למחות צידו בשביל מיעוט השמוש מקצת החצר של חבירו אבל אם הוא כוונס רק שתי חמות וז"ל הוא צריך לאורו חצירו של חבירו. ופשיטא שאינו יכול להזיק לחצירו ולהנות משל חבירו אף שאינו מונעו אלא מקצת שמוש של חצירו :

(א) היוצא מכל הנ"ל לדינא כ"ל דבטעם לחוד שלו ורואה בכל החל של חצירו להדיא בזה ודאי דלא חלי' בחר מנהגא כ"ל באורך. ואם אינו רואה להדיא כמו בחלון נגד חלון רחוק משכו מכנגד חלון בזה חלי' בחר מנהגא ובפרט שבאופן כזה מסתמא יש מקום שיכול להטעם וז"ל יש ללך גם דעת הראב"ן ואביאסף שבמדרי"ג. אבל אם כוונס לחוד שלו רק ד' חמות בזה הו' כעושה החלון על המיזלי שיכול למחות. ואם הוא אינו יכול לראות ע"י החלון כ"א מן הגד בזה הסתפק מע"ל כיון שאינו רואה להדיא אם שייך בזה היזק רח' ובשולי מבחבו הביא ראה מסוניה (ד"ר) (כ"ב) דמוקי בבא מן הגד הנה באתם לבחורא חיצא ראה דין זה דלפי' היזק שאינו רואה להדיא חל' ע"י השתדלות יחירה הו' היזק מהא גופה דהתלוות בין מלמעלה כו' דחיישי' שמא יסמך על חתלו וישחה ויראה או יעמוד על חתלו הרי דאם חפי' אינו רואה להדיא הו' היזק רח' בך. אלא שיש לחלק שאני היזקא דבית כמו שאמר בריש סוניה דב"ב וז"ל ה"ט יש לדחות ראייתו של מע"ל בדין. ואם לא נחלק בין השמשים איך אני חצי' לו ראה להיפק דלמך חצי' (ו) : שם בדין בשני חצי' רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו כו' ומוקי לה בגמ' במעדיף ופירש"י ומוחק כך לא יראה להדיא לגגו של חבירו הרי אף דיכול לראות מן הגד מ"מ לא חיישי' להיזק רח' כל שאינו יכול לראות להדיא אלא דיש לדחות דשאני השמשים דגג דלא קביעוה"ל אין ללמוד מציב' לתומך דשאני היזקא דבית כמו שאמר בגמ' משום דלש"ג דקי"ל היזק רח' שמים היזק מ"מ חזין דלאו כל המקומות שווים. מיהו אשכחן פתרי לדרך ורואה ברורה בע"ה בחי' הרמב"ן שכתב גבי לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח שהביא שם פ"י רשב"ם דמשאו ירחיק זה של כנגד זה וכו' דטעמיה משום דלש"ג דקי"ל היזק רח' מיהו משאו חזי ליה כיון שאינו רואהו כדרך השמוש חדיד אינו יכול לעכב עליו לפי שאינו יכול לומר לו שלא הסתכל בי לדעת משום דלש"ג אי בטיעא לאסתכלא בך יכול אני לעמוד בחצר ולהסתכל בך לפיכך אינו יכול למחות בו שהרי אין כאן ריבוי היזק אבל לחצר חבירו שלוש ירחיק עד שלא ירא יוכל לראות בו כלל ונזהר אחריו זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו ומועדיף ופירש"י ז"ל ושוב לא יראנו להדיא בגין שאני שאינו עשויין כ"כ לחשמים כיון שהיזק ברוב הגג אינו יכול לכוסו ביותר דל"ל לתשמיש לא עבירה כ"ה כו' והוצרכו לכתוב זה מפני שהעשה מקצת התלמידים והרב אב"ד ז"ל פ"י מעדיף עד שלא יראו או את זה כלל כפי רחוק הגגין ואורכן ועיקר עכ"ל הרמב"ן ז"ל הרי מבואר דלפי' הר' אב"ד גם בגגין בעינן שלא יראנו כלל ואפי' מן הגד. ולפירש"י חילק הרמב"ן דדוקא בגגין דלא קביעא השמשיהם אני לא יראנו להדיא וכו' גמנוק"י הוצא בחי"ט שהביא בח"ד מבואר מהו דבבבא כה"א חפי' אם ורואה מן הגד שלא להדיא חיישי' להיזק רח' ונפסקו ספיקו של כת"ר בדברים בורים בע"ה :

(ב) היוצא מכל הנ"ל לג"ד דלענין היזק רח' שכנגד החלון היינו לגד מנהגא ר' אפסר להויה מקום להדיא כת"ר יען אשר כתב במכתבו זה כי ח"א לראות מהחלון להדיא לאחר שמעון ובכונן זה לפי דברי התו"ט יש ללך אחר המנהג ומאי עמא דבר דף מ"מ אינו ממוקם מחוץ אם שייך בזה מנהגא של הרשב"א. חדא כי הרשב"א בעלמו כתב שם ב' טעמים כמבואר ב"ב

לא ירד לכוונת דברי התו"ט דמשום לא כתב התו"ט לבטל היזק חלונות לא היזק חלון לאחר ולא חלון כנגד חלון אלא כפי מה שפסל שם בפי' דברי הגמון"י לחלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי ופי' דלאו כלל חלון כנגד חלון קאמר אלא כשהוא גבוה יותר מקרקעית החצר ע"ז כתב גם זה נ"ל להלכה אבל למעשה פוק חזי מאי עמא דבר פ"י שנהנו שלא להרחיק לגמרי אלא צריך שירחק משהו זה שלא כנגד זה כמ"ס הרשב"ם וכו' שפיר מהני מנהג משום דלא נפש היזקא וכמ"ס בחי' הרמב"ן כיון שאין רואהו להדיא ולא דמי לקטעיה ובה"ט שאין הדעת שובלתן וחזקתו שאינו מוחל. אבל אם נהנו לעשות חלון כנגד חלון ממנו בזה לא מהני מנהגא. כיון דהוי היזקא חדיד שרואהו להדיא וכמו שהארכנו למעלה בע"ה :

(ג) כל זה כתבתי לבאר לו דברי הראשונים כאשר נ"ל בע"ה בארתי כדי האורך. ועכשוו נ"ל לדין בדברים חדשים והנה במדרי"ג שם ריש ב"ב אחר שהביא שם (ס') חט"א המעשה בחלון שבזה עני' בחצרו כוונס לחוד שלו ד"ל ופתח חלונות באופן שמוק למשטן בהיזק רח' בחצרו שהוא סמוך לחצרו. הביא דעת ראב"ן שם יש מקום לשמטון בחצרו שיכול להטעם בשם אינו יכול למחות והביא ראהו מדאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי תשמישך ליריד לא קביע לך תשמישך ולא ידענא טידינא דטיילת דלזוטעט מייק ש"מ דאם יכול להטעם שאין יכול לסלקו וכן פסק אביאסף ותימא הוא למה יפסיד שמוש שאר חצירו. והביא משום ד"ל גאון דיוכל למחות וסם שהביא ראהו עוד להקשות לדברי הראב"ן חדא מה צריך להעדיף המעקה הא יכול לאטמוני טובא במקום שלא יוכל לראות וחו גבי חלונות עלמין אמר מלמעלה שלא ייך אפסר להשתמש בצד אחר שלא כנגד החלון ומסיק המדרי"ג דמסתבר דכל היכא דלזכא קאח היזק דיכול למחות. וזני מוסיף להפליא על הראב"ן כמה שהביא ראהו מהא דלמור' דלמור ליה בעל החצר לבעל הגג כו' דהכי קאמר' לשניי למאי דימא דהיזק רח' לא שמים היזק אבל לפי דקי"ל דהיזק רח' שמים היזק משמע דבב"ה ינחא מאי דמלרין שמואל לעשות מעקה. והנראה ליישב זה וגם קושיות המדרי"ג הוא כך פנמ"ס למעלה חות ו' ביישוב דברי הראב"ן. דיש שני מיני היזק רח' הא' הוא שמאל שרואה את מעשיו וימנע מלעשות מעשהו ומצטלו משימוש בחצר. והב' הוא חופן שלא יוכל להשמר ממוט מצלי לעשות מעשהו והוא מוקי בהיזק רח' והכל מעשה ידי' של חבירו. והנה באופן הב' פשיטא לגמ' דשיך היזק רח' וכמו דמשני עלה דשמואל ולא ידענא מיעדא דטיילת דלזוטעט וכו' וממלא מוקי בהסתל וכו' מודה חפי' מאן דס"ל היזק רח' ל"ש היזק דלפי פ"י הפירוש ענין זה מבואר במשהו גבי לא יפתח חלונותיו לחצר השותפין. והסקל'א וטריא בסוניה ראשונה דב"ב הוא רק בהיזק רח' לחופן הראשון דמצטלו ממעשהו. כיון בהעדר מוחית החצר וכאשר ביארנו שם. ולעומת זה נ"ל ג"כ בע"ה דהא דפרקי' המדרי"ג לראב"ן מה מושיל לן מה שיש לו מקום שמוש בחצר מן הגד מ"מ למה יפסיד שמוש שאר החצר. דאין זה שייך אלא בגון שני בתים בשני ילדי רה"ר דמתקינן להו מלחא דשו"י לתרווייהו ששניהם לא יפסידו ממוטם בחור שרואה ויעשו מעקה לגנותיהם של חלונותם שלא ימונעו מתשמיש ביתו נגד החלון בסבתו שיכול להסתכל ברשות חבירו. משא"כ בכוונס לחוד שלו ד' חמות. דאם מונענו מלעשות החלון ח"א גם אחרת מונענו אותו מקצת שמושו בחצר בשביל שיוכל מצינו להשתמש בכל החצר שלו ומאי חזית לאלווי וזותא דהא שיש מודעא ובשלמא אם הוא רואה את כל החצר של שמונן ואינו יכול לאטמוני מוניה שבה יש כאן משום היזק רח' בפועל היינו שיחבל מעשה ידיו של חבירו כי הוא ישמחו ולא יוכל להזכר ממנו שפיר מונעים את כל בעל החלון מקצת שמושו בחצר שלו כדי שלא ייקח את חבירו ברח' בהיזק בפועל כמו באופן הא'. אבל כשיכול לשמש בקצת חצירו באופן שלא יראהו בעל החלון בזה אין היזק טוח שפסיד בעל החלון קצת שמושו בחצירו משום הפסד בעל החצר קצת שמושו בחצר ופי"ז מיושב מאד בע"ה ראות הראב"ן מגמ' דלש"ג דמייירי החס לפוס הסבבא דהיזק רח' לש"ה. מ"מ מבואר דהיכא

בקאנאזא עבד זאלאג. ושלח אביהם יעקב לפרץ לקנות את הבית הר"ל אשר נשאר בקאנאזא ונעשה עני' טלרד וקנה אותו על שמו כמיוס יען כי על פי חוקי הממשלה יר"ל חין יעקב יכול לקנות את הבית מהטלרד ואם הי' רואה יעקב לפדות הבית מקאנאזא הי' נלדך לו עפ"י ימיום לסלק את כל החוב המגיע על הבית שהוא סך גדול ואפשר יותר מכדי שיוי אבל לקנות מהטלרד בחזרת מכירה הי אפשר כי אם לאיש זר אבל לא להבע"ב בעצמו. ויעקב בעצמו דר בבית זה כל משך הזמן מקודם שניתן בזאלאג ועד אחר שקנה אותו פרץ בשלימותו. ואחר זה מת יעקב והניח ב' הבתים לב' בניו רק שאחד מהם בטר. וחובע הזכור פי שנים בכל הבתים הר"ל בזמורו שם הבית שקנה פרץ בשלימותו מיעקב מקאנאזא הוא ב"ב מוחזק לאבי' שהי' פרצו. ושמעון ולוי משיבים שכין שהי' ע"ש פרץ וגם עכשיו הוא ע"ש פרץ ואין לאביהם שום שטר על פרץ שהקנה לו הבית וגם לא קנין אחר. ואין שום ראי' ליעקב שהוא שול ע"כ הוא ראי' ולא מוחזק:

(א) והנה זהו מה שצ"ל לדון בזה הוא כד דתלוי אם פרץ יכול לשנות משלימותו ולעבד הבית בעצמו ואם יכול יעקב להוציא ממנו הבית בדינין. הנה בגמ' דב"ק (ק"ב:) גרסי' מחכו עלי' במערבא וכי מי הדיעו לבעל חטים שיקנה חטים לבעל המעות מתקין לה ר' שמואל בר סכרטי ח"ה אפי' חטים וחטים נמי לא ח"ל אביוה שאני חטים וחטים דשלימותי' קעביד וכי בע"ב דמי חרע דתנן אחר המקדים כי ח"ל מי הדיעו ללבע שיקנה לבעו לאשה חלל' למו משום דאמר' דשלימותי' קעביד וביד אשתו דמי ה"ל שלימותי' קעביד וביד בע"ב דמי ח"ל אבא לא כל המקדים כו'. וכחז הרא"ש וליחא לחובל דבני מערבא דאע"ג דשני השליח מ"מ חין מתכין לקנות ודעתו לזכות לאורך בע"מ. ואעפ"י שבעל חטוב מזה לשני החטים ידו כיד בעל המעות שהוא מתכין לזכות ולא צעין שידע בעל החטים שהוא זוכה לבע"מ. משמע דסברת הרא"ש דטעמא דר' יוחנן משום שהשליח דעתו לזכות לבע"מ וליחא לחובל דב"מ ואע"ג דשני השליח מ"מ כוננו לזכות לבע"מ ואע"ג דהמוכר מוכר החטים לשליח מ"מ ידו כיד בע"מ וי"ה מופרש דברי הרא"ש בקצו"ח סי' קפ"ג. אמנם דעת הרמ"ה דהא דקנה המעלה הוא משום דמוכר מוכר מוכר לבע"מ וא"כ ממיילא הוי כמקנה למשלה ועיין בקצו"ח שם שפלה בדברי הרא"ש ורמ"ה והעלה דש' הרמ"ה מחזרת ומשום דדעת מוכר מעיקרא לזכה חלל' לבע"מ:

(ב) ונלעד היכל דהמוכר מתנה בפי' שהוא מקנה לשליח ולא לבע"מ ומקדיש בזה לנפוצא. דבין לשי' הרא"ש ובין לשי' הרמ"ה לא קנה המעלה. ללא מבע"י לשי' הרמ"ה שסובר דסתמא אדעתא דבע"מ מוכר מוכר דלם מפרש שאינו מוכר לבע"מ שאינו זוכה. חלל' אפי' להרא"ש דיד שליח כיד משלמו ושלימותי' קעביד מ"מ אם מתנה עמו שיקנה הוא ולא המשלה שאינו קונה. והנה בזה דאמר' בעלמא יד עבד כיד רבו ואמר' כדדושין (כ"ג:) בע"מ שאין לרבו רשות בו דקנה עבד וקנה רבו כחז רט"ו ביו"ד (ס' רס"ו ס"ק י') הטעם דכי אמר תחלה קני קנה רבו ולא מהני שוב מה שאמר ע"מ שאין לרבו רשות בו דה"ל כלאו מן מתנה לחבירו וח"ל ע"מ שלא יהי' שך הי' לך לומר דקנה דכל תנאי שסובר המעשה לא הוי תנאי והי"ח כן בשם הרא"ש. ובשעת"מ (פ"ו מנה"ל עבדים) הביא בשם ח' הרשב"א שתמה אלא אפשר שאל התנה ע"מ שלא יקנה רבו שיקנה בע"מ והרי כפל תנאו וי"מ שהטעם משום שמתנה ע"מ שכתוב בתורה שתנאו בעל לפי שכל תנאי ששוקק את המעשה אינו תנאי לפי שמעשה שאמר לאשה הרי את מקודשת לי לא לעבד הרי מתנה זו מתנה לך כל המעשה ראי' היא לחול ולהתקיים שלא יהא לרבו רשות בו ושלח תחא לאשה שאר כמות ועונה על בעלה וחלו חין מבע"י מתנאי התנה ולא כלום חלל' אלא דברי תורה שאין חשיבות בלא שכי' ואין יד לעבד בלא רבו וכיון שכל המעשה לא תלחין

בב"י בסי' ת"ו הא' משום מנהגא וכו' שכל דעת כן נתן להם המגן ומנלן דאפי' בחד טעמא כפי' ואמת כי מדברי החו"ט מוכח דכפי' בחד טעמא דמנהגא לחד מ"מ אחי' אמי מסופק דהוי כעין מחילה בטעות דלאו כ"כ בקאי דרבי וידיעתו מדברי המרדכי דאפי' בכונס לחוד שול יכול למחות. וגם כי לא שייך בזה הכל לריכס לך שכ' הרשב"א והחו"ט. דאע"פ ששניהם לריכס לפשות תלויות בעניות מ"מ אפשר בלא היקף ראי' שיעשו כוחל בזה בדיניהם. ומיהו צירוף דעת הראב"ן ואביאסף כשם מקום בזה שאפשר לאלטעמי כמו שגדלה ב"ד חלי' יש מקום לדברי מע"ל. אמנם מלך הרא"ש שכן הלך דלא הוי כונס בחוד שלו ד' אמות פשיטא סיכא שמעון למחות בראובן שלא לפשות החלון:

(ג) ואשר הרבה לחזק את פי' הפ"ת בדברי מרן הב"י באבקה רובל שכ' בתלון של זכויות הפחוח לגינה שאין בזה משום היקף ראי' ודקדק הפ"ת בפי' שזכויות שלו לא היה כזכויות שלו. ומע"ל חזק את דבריו בדברים חפלים שאין ראי' להשיב עליהם גם הקשה על פי' בדברי הב"י דלא קאמר חלל' לגבי ניה ומשום דגבי ניה הריק בגינה הוא משום עין הרע ובזכויות כיון דדבר הגדלה הוא בהפסק זכויות החוץ בפני העין לא שייך בזה עין הרע והבאחי ראי' מדאמר' וידנו לרוב כו' מה דגיס שבים מים מכסים עליהם ואין ע"ה"ר שולטת בהם והרבה להתעסק בזה דמי ה"ס הם ח"נס לגלוס ואו שהדגים הם בעומק. במחילה כבדו טועה הוא בפסוק בגמ' דשני העטמים ח"ל לומר כלל. דהא בקרא לא נאמר יס כלל וא"כ מהיכי תיתי לומר דידנו היינו מה דגיס שבים חלל' ע"כ דלן חילוק בין יס והנרות דאף שהמים לגלוס מ"מ הם ח"וליס בפני העין וקט' יס משום דרוב דגים הם בים. ואשר כתב כי הדגים הם בעומק. הנה דלוי ד"ס גם דגים שאינם בעומק וח"כ מלי פסקא דגנים שבים חין ע"ה"ר שולטת בהם משום אותן שהם בעומק המים ה"כ מות ואשר בראשם יס שאינם נראים שהמיות הם נחבליים בערים ובמדרבויות שאין נראים כלל. חלל' דלוי דזה בורכא שוב ימחול לעיין ב"ב דרש"י ב"ב (כא: ד"ה מרחיקין כו') ליד שנתן עיניו דגן עד שהכיר את חורו כו' חלמא שהדג נראה מחור המים. ומה שפקפק בראיה שכתבתי מנראה חובו כבדו גם זה הכל. ואביא לו בע"ה ראי' אחרת דמי ה"ס וכן הזכויות נראין משני עבריהם. והוא מפי' המשניות להרמב"ם בפרק' אבות פרק ה' שתבז בעשרה נסים שנתשו לאבותינו על ה"ס הח' שנקמה כזכויות או כסודס ר"ל בברי עד שיראו קתם לא קתם בעברס בו. מבוחר שהזכויות נראית משני עבריה. וגם שכן המה מי ה"ס. ואין לומר שאין מוכרים מעשה נסים דהם לא היה חלל' אפי' שנגללו אעפ"כ הי' בהירים שאפי' מים היותר לגלוס אם יקראו לא י"ה' או בהירים כמה שהי' מקודם משום שפי' הגליה נתקבלו חלקי המים ביחד ונתעבו וכו' בגמ' דשבת (עז.) דרס שיש בו רביעית האיל ויכול לעמוד על כות. ולי אמרת שמי ה"ס בעלמא ח"נס בהירים ח"כ היה כאן שמי נסים ח' שנטשו מי ה"ס בהירים והב' שפי' שנגללו לא הפסידו מבהירם כלום ויהי' ח"כ אחד עשר נסים חלל' ע"כ דהפסדו הוא כ"ל שנס ע"י מי ה"ס אפשר לראות. הנה בע"ה השבתי לו על כל מה שהיה אפשר להשיב. ויחר הראיות שלו המה פטומי מלי בעלמא ואין מה להשיב עליהם. שוב יס להעיר בעיני דגים שבים מים מכסים עליהם משבת (קא.) מ"מ רש"י בקיעת דגים לא שמה בקיעת שפי' רש"י לפי שאין נראין. ואולי י"ל שאין נראים אם לא בהסתכלות במים ולא חשבה בקיעת נדיים שגרלון ונגליו לכל אפי' מרחוק. וכן מוכח בפסחים (פא:) במים כו' חין זו מומתא הההוס ופירש"י שהמליץ יכול לראות. יעו"ש:

תשובה ב

שאלה ראוין שמעון לוי אחים והניח להם אביהם שלשה בתים. ובית אחת מהשלשה נשאר זה שנים רבות

להלחין עכ"ל ובשעה"מ תמוה ע"ז דהא קי"ל בדבר שבמונח תגלו קיים ובשנאם לרבא אמר ר"ס (קדושין כ"ג:) דס"ל שבש"מ שאין לבעול רשות ב' פלוני ר"מ ורבנן ויחא דר"מ ס"ל גבי שחר כס"ו דרפי' בדבר שבמונח תגלו בטל אכן לר"א דס"ל דבש"מ שאין לרבך רשות ב' כו"ע ל"פ דקה הרב קשה טובא דקי"ל כר' יודנה דבדבר שבמונח תגלו קיים. וכו"ל הרמב"ן ז"ל בתשו' הטותן מתנה לחברו ע"מ שלא ישתעבדו לבט"ח דתגלו קיים חפס"י שמתנה על מה שב' בחורה דבדבר שבמונח תגלו קיים ול"ע קצת עכ"ל השעה"מ והנה מה שהקשה משאר כסות ועושה דקי"ל כר' יודנה דבדבר שבמונח תגלו קיים תמימה לי טובא דאמרי' חמתני' דב"ב (ק"ו:) האומר חס פלוני בכור לא יטול פי שנים כו' לא אמר כלום שהתנה עמ"ס בחורה לימא חמתני' דלא כר' יודנה דאמר בדבר שבמונח תגלו קיים חפי' תימא ר' יודנה חס ידעה וקמתה הכא לא קא מחיל. ח"כ באומר ע"מ שאין לרבך רשות ב' דלא קא מחיל חפי' ר' יודנה מודה דתגלו בטל. ובאמת לפי"י ש לתמוה על תשו' הרמב"ן ח"ד יכול להחמיר ולהפיק שצבור הבש"ח ובהכ"נ לכו"ע אין חס מתנה עמ"ס בחורה. מיהו גם זה יש ליישב ספיר צע"ה לפי הנ"ל דחס נותן המתנה קודם הולאת המצות פשיטא שאין צוה הפקעות שצבור המלוה של מדעתו כיון שעדיין לא הלוה כלל. ובאמת שר' הלוה מייחב' להודיעו שצוה זו היא במתנה אללו שלא ישתעבד לנלוה ולא יסמוך עלי'. והם הלוה רמה את הלוה והלוה לא הודיעו מ"מ לא נתבטל צוה התנאי של הנותן כיון שצעת המתנה לא הפקיע שצבור הבש"ח כלום. שלא ר' עדין צע"ה ואם נתן לו הבעד אחר ההולאה. הנה צבנו זה לא מנחשעבד אללו ח"כ כ' ר' דאקני. ויזון דממילא לא משתעבד לא היו צוה שצבורה דאורייתא כמ"ס הקלו"ה ס' ל"ט ובחקתה דרבנן יכול להחמיר כמ"ס ברש"י כתובות במשנה (פ"ג.) בריס הכותב כו' :

(ה) ועפ"י נבוא לנ"ד שמתאר שלפי מיוסו הקיר"ה לא היה יכול יעקב לקנות הבית מהשאר. וח"כ כשקנה פרץ את הבית מהשאר הקנה לו פקיד הממשלה לעצמו ואלו ה' בזה בשליחותו של יעקב פארמאל' לא ה' מוכרים לו הבית ח"כ הר"ר כתנאי מפורש וחפס"י שפרץ קנה את הבית בשליחותו של יעקב כוונתו היתה ששיקנה את הבית יחזור ויקנה ליעקב. וכן הוסכם לזה יעקב עצמו מסתמא כדי להיות המכירה קיימת. הגע צענאך בל' שאמר לחברו לא ומכור דקדק עלי לראובן או לחמר אל לא לשמעון. ור' התנאי הוה ידוע לכל והלך לראובן וקנה בשליחותו של שמעון. האם קנה אותו שמעון בזדלי' ה' כונת ראובן ושמעון שיקנה לראובן לעצמו ויחזור ויקנה לשמעון. דבאופן אחר הקנין בטל והפסד דוקא שיה' הקנין קיים. ובזדלי' יחא לכו שיקנה לראובן לנפשו :

(ו) אך ללאורה אפשר לנקפק צוה ולומר דכל עיקר כונת יעקב ופרץ ה' להוציא את החומה מקאנאל ולכן חף שיקנה פרץ את הבית על שמו זה ה' רק לפנים בפני הממשלה אבל באמת קנה עבור יעקב ובשליחותו ממשלה לא נותן לקנות לעצמו. ואף שאם ה' יודע הערומה האלא לפני הממשלה ה' הנאק בטל מ"מ הרי אז חוזר הבית להממשלה. וכל זמן שהוא עדיין ברישות הממשלה ולא ממכר הרי הבית מוחזק ליעקב רק שיש להממשלה עלי' שצבור וכמו שהאר"כ צוה בתשו' שבסוף ס' קהלה יעקב להבאון מקהלתו ולמכר עכ"פ לא יאלץ מתקת יעקב. ואם באמת זה אינו דהנה הממשלה שמכרה את הבית לפרץ כחוז וחסום כנימוס בערכלאותיהם שזה קנין גמור ולא חיבפה לכו כלל חס כוונתו היתה לעצמו או לא. כי דברים שבצב חוסם דברים כלל ואפילו אומדנא דמוכח לפי דיניהם. וזה שם חושבים כי המכירה היא לפרץ לגמרי ואין ליעקב שום קנין בבית זו. וח"כ עפ"י מיוסויהם יאלץ הבית מרשום לגמרי ואף שצדיעני לא נקנה הבית לא לפרץ ולא ליעקב דפרץ לא נחטין לקנות ולעקב ח"א להיות קני' מאחר ששפ"י המנוס ח"א להקנות ליעקב והיו כתנאי מפורש. מ"מ לא היו ח"א להפקד כדלמרי' (ב"ב נ"ד.) נכרי מבי משא זוי ליד' אחתלק לי' ישראל לא קני לי' עד דמוטא שטרף ליד' הלכך הוי כמדבר וכל המחזיק בהן וזה בהן ובין דיעקב לא ידע לרצך לפשות קנין לקנות הקדשק ע"כ דהוי כהפקד עד השחא. ועכ"פ דלא הוי מוחזק ליעקב. ועוד אפשר דכיון דלא יחא לי' ליעקב שיה' כהפקד וגם לפרץ לא יחא לי' שיה' וזה בהן כל מי שיחזיק בהם. קנה פרץ לעצמו ממש כדי שיהא קנינו קנין :

(ז) עוד נ"ל צוה עפ"י מה שהביא בתשו' הגאון מהרש"ח (ס' ל"ז) מחי' ההשכ"א בזה"ה דגייסו (כ:) ובא מעשה לפני חכמים דהיכא דאליא דעת אחרת מקנה וזה הקונה חפי' בלא דעתו לקנות כלל. ואמת שבתשו' ח"ס חלק יו"ד ס' :

להלחין עכ"ל ובשעה"מ תמוה ע"ז דהא קי"ל בדבר שבמונח תגלו קיים ובשנאם לרבא אמר ר"ס (קדושין כ"ג:) דס"ל שבש"מ שאין לבעול רשות ב' פלוני ר"מ ורבנן ויחא דר"מ ס"ל גבי שחר כס"ו דרפי' בדבר שבמונח תגלו בטל אכן לר"א דס"ל דבש"מ שאין לרבך רשות ב' כו"ע ל"פ דקה הרב קשה טובא דקי"ל כר' יודנה דבדבר שבמונח תגלו קיים. וכו"ל הרמב"ן ז"ל בתשו' הטותן מתנה לחברו ע"מ שלא ישתעבדו לבט"ח דתגלו קיים חפס"י שמתנה על מה שב' בחורה דבדבר שבמונח תגלו קיים ול"ע קצת עכ"ל השעה"מ והנה מה שהקשה משאר כסות ועושה דקי"ל כר' יודנה דבדבר שבמונח תגלו קיים תמימה לי טובא דאמרי' חמתני' דב"ב (ק"ו:) האומר חס פלוני בכור לא יטול פי שנים כו' לא אמר כלום שהתנה עמ"ס בחורה לימא חמתני' דלא כר' יודנה דאמר בדבר שבמונח תגלו קיים חפי' תימא ר' יודנה חס ידעה וקמתה הכא לא קא מחיל. ח"כ באומר ע"מ שאין לרבך רשות ב' דלא קא מחיל חפי' ר' יודנה מודה דתגלו בטל. ובאמת לפי"י ש לתמוה על תשו' הרמב"ן ח"ד יכול להחמיר ולהפיק שצבור הבש"ח ובהכ"נ לכו"ע אין חס מתנה עמ"ס בחורה. מיהו גם זה יש ליישב ספיר צע"ה לפי הנ"ל דחס נותן המתנה קודם הולאת המצות פשיטא שאין צוה הפקעות שצבור המלוה של מדעתו כיון שעדיין לא הלוה כלל. ובאמת שר' הלוה מייחב' להודיעו שצוה זו היא במתנה אללו שלא ישתעבד לנלוה ולא יסמוך עלי'. והם הלוה רמה את הלוה והלוה לא הודיעו מ"מ לא נתבטל צוה התנאי של הנותן כיון שצעת המתנה לא הפקיע שצבור הבש"ח כלום. שלא ר' עדין צע"ה ואם נתן לו הבעד אחר ההולאה. הנה צבנו זה לא מנחשעבד אללו ח"כ כ' ר' דאקני. ויזון דממילא לא משתעבד לא היו צוה שצבורה דאורייתא כמ"ס הקלו"ה ס' ל"ט ובחקתה דרבנן יכול להחמיר כמ"ס ברש"י כתובות במשנה (פ"ג.) בריס הכותב כו' :

(ג) עכ"פ יא לנו מזה דהא דאומר לעבד ע"מ שאין לרבך רשות ב' דהתנאי בטל היינו משום דהתנאי סותר המעשה שא"ל לעבד לקנות בלא רבו מדין חורה והיו מתנה עמ"ס בחורה. וגם דלאו כל כוונתו להפקיע שצבור הרב ודוקא בכה"ג הוי מתנה עמ"ס בחורה דבדבר שבמונח תגלו בטל. מובאר דכל זה לא שייך אללו צעבד דליון לו יד בלא רבו. וח"א לו לקנות בשום ענין שיהא לו לבדו. משא"כ בשליש שיש לו יד בלא משלחו שיקנה לעצמו. פשיטא דלא שייך צוה תנאי שערך המעשה ומתנה על מ"ס בחורה. ועוד דודאי גם המשלה יחא לי' שיקנה השליש לעצמו דלא ה' הקנין ולמכר הממשלה יבטל הקנין לגמרי דהנה חפי' בעבד שאמר לי' ע"מ שאין לרבך רשות ב' דקה רבו היינו ודאי ע"כ שהקנה יודע שהוא עבד וכיון דמתנה עמ"ס בחורה תגלו בטל משא"כ כשאינו יודע שהוא עבד והוא מקנה דוקא לו לעצמו ואח"כ מודע שהוא עבד דכל קנינו לרבו פשיטא דהוי קנין בטעות ובטל. וח"כ בשליש ומשלה בכה"ג שהמשלה ודאי רואה שיהא המקנה קיים בזדלי' יחא לי' שיקנה השליש לעצמו. ובה"ה קונה השליש חפי' חס ה' דומה לגמרי לעבד. הרי נתבאר לנו צע"ה דהיכא דהמוכר מתנה בפירוש דהוא מקנה לשליש ולא למשלה לכו"ע קונה השליש :

(ד) אלא שצ"ע צוה מוס' קפ"ג סע"ב ב' ש' ואם ה' יודע שזה המוכר ארוב אורו ומכדור ומוכר לו ואינו מוכר למשלו הר"ר מותר לקנות לעצמו כו' והכ"ה הביא בשם הר"ן שהקנה מוחספתח וירושלמי דין ש' שהוא מסוגל' דקדושין (כ"ט.) מבאנא דלילוי (כו') דמבואר ש' דמולא ממוט דיינין. ותירלו דהסם מיירי במשנה המשלה והכא מיירי במשנה של עצמו. מוכח מזה דבמשנה המשלה קונה המשלה חף חס המוכר מוכר לשליש ולא למשלה וללאורה זה תמימה אלימא דלא יהי' מושל תנאי המוכר. אמנם נ"ל צוה ש' פנים הא' דבאנא דלילוי משמע דמיירי בלא עדים אללו רב אמר דהוא יודע דכך הוא וכן מוכח לשון השו"ע ואם ה' יודע כו' וח"א דהי' :

ליפול להם מ"מ ה"ל רחוי ולא דמי למכירי כהונה מטעם הג"ל :

תשובה ג

שאלה ממורי הוראה דק' לאריי שגשפה ר"ל לפי כמה שנים. והוארבו לבנות מחדש ועפ"י ניומו הקי"ה לריך להיות בין בית לבית מקום פנוי ונקרא לראויו כדי 18 ארשין. וה' כמה צ"ב"ש של ה' להם כ"ב קרקע וע"כ מאלו להם עלה שבעה"ב משני חצרות סמוכות יצטו לח' בתיהם תחת גג אחד. ואי ישרא חרס פניו ויכול להשקף לחצרות שכניהם שיה' להם למקום פנוי כשיעור הג"ל ומחזור שה' אז צהלה גדולה בין הגשפים שה' רבים וצנו צמיחה בחפזן לא שמו אל לבם שבמשך הזמן יכול להיות מה דו"ד שלא התנו צמיחה שנתנת ריווח הלו הוא רק לבנין זה ולא לעולם. ואחר ז' שנים גשפה רחוב אחד. ובחובה גם בית אחד משוחפת משני צד"ב תחת גג אחד כדי לתת לראויון לשכניהם ואחד מהם נתן לשכני 7 ארשין מחציתו להשקף להצרו להיות לו לראויו שלם. וקיבל בעד זה סך ח"י ר"כ. ומת בהמשך הזמן וצטו אותו רוצה בשו"ל לבנות ביתו כמקדם תחת גג אחד עם שכני שה' שותף עמו בצנין הראשון בטענות המתעורר על הלאה להעמיד ביתו על אותן ז' ארשין שנתן תחלה לראויו לשכני ואותו השכן שקנה הראויו מונעו מלננות על הראויו בטענות שקנה ממנו הראויו ולא התנה רק על בנין זה אלא סתמא ולעולם. אך מורה הוא שכלשר גמיר צמיח ביקש לעלל מאביו על זה ולא נתן בשו"ל צמחו שלם לעולם נחתי כך כ"ל לנעם הרה. אמנם בעת שקנה ממנו הראויו לא התנה המוכר מאומה והבן לאומר שלא ה' אז בעיר ואינו יודע :

(א) תשובה הנה שני המורים הג"ל דימו גדון זה לדיו חלון המבוצר בשו"ע ח"מ סי' קנ"ד טעין ז' הרי שפחת חלון לחצר חבירו ומחל לו בעל החצר או שגילה דמיו שהניחו כגון שכל וסיע עמו או שיער הניקח ולא ערער ה"ז החזק בתלון וא"י ח"כ כו' אך הרב מוה"ר ש" כ' ח"כ בהתבוננו היטב ראה כי הדמיון בזה הוא כולל' ללחלל וחלוקים המה זמ"ז מרחק רב. א' בענין החלון ידע בעל החצר הדין היינו הדין רח"י וגם שלא יוכל להעמיד סתל עד חלון. מש"כ צ"ד לא ידע מה שיוכל לנחות מה שיוכל להיות שהבית תבוא לידו אנשים שאין מהוגנים ולא יהי' אפשר לבנות עממה תחת גג אחד. ועוד סיבות כאלה שלא יוכל לבנות ביתו אם לא בחור הקרקע הזאת שנתן לראויו. חלוק ב' בתלון השעבוד להנחת תשמיש של בעל החלון כי גם הגחת רח' מונה ג"כ בשם תשמיש לא כן צ"ד מה שיעדע לו להשמיש אין ביכולתו להוליא אפי' זו כ"ס לראויו זה ובעל החצר יכול לעשות שמה כל מה שירצה מאלו שלא וזה מתחלה בזה כ"ל טובת הגאה בעלמא ואין על מה לחול הקצין דהוי דבר שאין בו ממש ובמבוצר בשו"ע סי' רי"ב ורי"ג וברש"ם סי' רע"א וכו' מ"ה סי' מ"א וי"ד ברוב מנכ"ל דהוי מסלק עצמו כלל מהחצר לראויו שמסר לו לטובת הגאה בעלמא שיתחשב בפליליא על שמו ויפגור מניאל על מה יחול פה הקצין ולדעתו זה מהשכל לקבל. אלו חוקן דברי הר"ש :

(ב) והנה בהיותו תמיד זהיר בדברי זולתו מצלי לנצל שום אדם ולתת מקום לדבריו ואשאל אישית את הר"ש שחילק בין ג"ד לחלון דבני"ה דבר שאב"מ ואין על מה לחול הקצין משמע דבתלון יש על מה לחול הקצין והיינו מטעם שיש לו הנחת תשמיש רח' הנחת תשמיש רח' זו מה היא הלא אין בהנחה רק מהאורה וזה ודאי אין בו ממש דהא האורה היא מהאור ולא מההקדק. ועוד דהרי גם בזה טעם שיוכל מהתלן לחצר חבירו ולא מיתה ג"כ הדין כמו בתלון והרי היו צוודלי

הא

(סי' ש"ג) פקפק בזה מ"מ צ"ד שפך קונה את הבית בשטר על שמו והממשלה אינה מקנה חלל לדיר' י"ל דכו"ע מודו דקונה את הבית לעצמו ודברים שבלבו שחשב בשליחות ליעקב אינו כלום ועוד כ"ל דהרי עדיף טפי מאלו ה' המקנה מפרש שהוא מקנה לשליח ולא למשלח. משום דינא דמלכותא דבכה"ג שהוא ענין הנוגע למשפטי ומנהגות המלך. ודאי דהוי דינא כפי מה שגדור בנימוסיהם שהקונה בית משלח על שמו שהיה שלו ומה שכל בשליחות אינו כלום כיון שאין לו שטר ע"ז בנימוס. ובפרט כגון זה שפ"י בנימוסיהם ח"ל ליעקב לקנות הבית כ"ל דוקא פדן :

(ה) הנה מחצר שבררנו צ"ה שהבית שקנה פרץ מקאחא ה"א קנו' לו ולא ליעקב. ויעקב לריך לקנות הבית מפרץ בקנין המועיל. א"כ אף שפרץ אינו רוצה לננות מדיבורו ורואה להחזיר הבית לבני יעקב מ"מ אין לחשוב בזה מוחזק ליעקב אלא רחוי מכה שפרץ ה' לריך להחזיר להקנות הבית ליעקב ואי לא ה' בזה חסור משום מלכות שהרי קנה במשעו של יעקב. אך יש להעיר ע"ז מהא דלמרי' (ב"ב ק"ג:) הבכור נוטל פי שנים בצורת לחיים והקבה ומפרש צננ' במכירי כהונה. וכתבו התוס' שם דכל דוכתי חשיב מכירי כהונה מוחזק. והיינו טעמא שזה מתנה מועטת ואסור לחזור בו ואפי' בדברים בעלמא ואפ"י שאם רצה יכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק כו' אלא דלמ"ד דמתנות כהונה עדיין לא וזה בהם מ"מ כיון שהוא עתיד לזכות בהן ואסור לחזור בהם הוי מוחזק מהאי טעמא וה"ל כיון שפרץ לריך למסור הבית ליעקב ואסור לחזור בו הוי כמו שכבר וזה צ"ע לננות זה שיהא נחשב כמוחזק וישולו ב' הבכור פי שנים. אמנם באמת ע"כ ל"ל דמכירי כהונה טעמא אחרינא ח"ת דהא כתיב יכול לזכות לאחר מתנותיו ומכריו אף קודם שיקבלם כמבואר בחולין (ק"ג.) הלא כהנא דלית ל' לזכא מרבין כו' והוא דין מפורש בשו"ע י"ד (סי' ס"א סעי' י"ד) והיכא מינו שיוכל להקנות לחבירו דבר שאינו כרשותו. משום שבסוף יגיעו לידו ומ"ס ממה שארש מואב מוכר לך דלא קנה ופירש"י ב"מ (ט"ז) דלמחר שם משום דלא סמכא דעתא שמה לא ירש מאב' כלום שמה ימור אב' נכסיו בחיו. ואפי' באב' נוסם לא מהני מכירתו אלא משום כבוד אביו. ואפי' אם ה' עשיר גדול. וכשימכור כל נכסיו בחיו רחוק מאוד שיוכל כל המעות לזכר ולא ישר ירשחו כלום. בדין ונוסם דאין שום חילוק בזה. והיינו ע"כ משום דעל דהרחוק יכול להיות שלא ירש כלום כגון שיער אב' ויח' וימור הכנסים ויקרישם או יפסיד המעות ואפ"י דלמחר להקדים הכל ולהעביר תחלה מבניו כמ"ס ב"ב (ק"ג.) מ"מ אכתי לא סמכא דעת' ולא הוי מכירה וא"כ למה במתנות כהונה יכול למכור אף שלא בא לידו והא גמי יש לחוש בהם להפסד ושלא יגיעו לידו כמו התם בירושל' אב'. אבל נראה ל' פי' הדברים צ"ה ע"ה מ"ס רש"י בנתיב (ל'). דקאמר אמת'י דהמלך מעות את הכהן כו' ואפ"י דלא אחי ליד' אמר רב במכירי כהונה. ופירש"י שם מכירי ואוהבו דאין רגיל לתת תרומות ומועשרות אלא לבסוף זה הלכך כיון דמלך דפשיטא הוא לדיריהו ייבז להו אחי להו שאר הכהנים דעת' והוי כמחל דמיו לדידיהו דהני עב"ל הובא. ונלעג"ד ציבור הדברים דהנה במתנות כהונה יש לכל הכהנים בכלל קנין בהמתנות מהמת שזין בהבז במתנות אלו. ואף שאין לבסוף פרטי קנין פרטי בהם משום שיוכל ליחסם למי שירצה. מ"מ כלל הכהנים יש להם קנין בהם. וא"כ במכירי כהונה שכל הכהנים מסמי דעתייהו חזן מה שרגיל ליתן לו ח"כ הרי נאשר לבסוף זה קנין פרטי במתנות אלו. ובכה"ג יש לפרש גם דעת התוס' דמשום לדיר' ליתנו להו דלמחר לשנות והוא יש לו כבוד קנין קל משום מה שזכר החורה בכלל כל הכהנים מהני להיות מוחזק בידו ויכול למכור ובכור נוטל פי שנים. מש"כ בירושל' אב' דאין לו בהם שום קנין אינו יכול למכרו. וכן אין הבכור ונלג פי' שנים בנכס. ואם אבא שמת אביהם בחי' אב' אביהם כמ"ס בבבא מציעא (נ"ב.) ועיי"ש ברש"י דקמ"ל אפי' דרודי עתיד

מו

ה"ל היכי דנתינו למקמי דשלגל בתורת סיטומתא קני. ח"כ משמע דה"ל דבר שאין בו ממש דלי נהנו למיקמי קני מדון סיטומתא. אך הנה בעיקר דרין מלחא ב"מ (ס') ר"ל ס"ק (ב') שהביא בשם מאורינו הגאון מוהר"א בשם הי"ש ללא מהני סיטומתא דשלגל. אבל ה"מ ב' ח"מ (ס') הביא מתשו' הר"ל שדמיה ויש להביא ר"ל לזה מהביא דב"ב (קמ"ה) ר"ל ב' דבר ח"קא חמר הלואה חיתא צבירא כדר' הווא חמר רב דחמר ר"ה חמר רב מנה ל' בידר חמר פלוגי במע"ש קנה פי' רש"ס מתלת הלכתא בלא טעמא הוא ולפי שהדבר נהוג בין הסוחרים והמנונים תקנו את הדבר לקטע באמורה במעמ"ש לפי שאין קנין מועיל בדבר שאינו בעין ומוקמין לה החס בין במלוה בין בפקדון כו' הרי דזה ממש סיטומתא שנהוג בין הסוחרים ותקנו שיקנה אפי' בדבר שאינו בעין במעמ"ש. חלף דיש לדקדק דכיון דסיטומתא בעלמא קני בדבר שאין בו ממש למה הצריכו לתקן והא כל סיטומתא הכי הוי וי"ל דזה גרע עוד מסיטומתא דמיהא חית צה מעשה אבל מעמ"ש אין בו שום מעשה לקנין אלא דיבור בעלמא ולהכי הארזי חכמים לתקן חלמא כע"פ דהמנהג מועיל אפי' לדבר שאין בו ממש :

(ה) ובוה מיושב ג"כ הקושי ב"ע (ס') כ"ח על דברי רבינו ב"ב דב"ב דקושין במעמ"ש חלק על ר' יוחס ש' דהוי רק מקודשת מדרבנן. דס"ל לרבינו ב"ב דכיון דתקנו רבנן דמע"ש קנה ר"ל דלוריייתא ובקדשה בגול לאחר ראש דקדקו מדרבנן מודה להר"ו דהוי רק קדושין דרבנן ומ"ש ועמד בזה הב"ש שם ס"ק ו'. ועיין בספר חבני מלואים שהביא שם מה שחלק הב"ש. וז' דלא ירדנו לחילוק זה דמנ"א חי נומא הפקר ב"ד הפקר וה"ל בקנין תורה ח"כ ב"אוש נמי נומא דהפקר ב"ד הפקר ח"כ נומא דלא מהני הפקר ב"ד שיהי' תורה ח"כ במעמ"ש נמי מן התורה לא הוי קנין עיי"ש. אמנם לפי הג"ל ח"ש לפי"ה ח"מ ב"ב ד"ב ובח"מ ס' ח"כ ש' דקנין סיטומתא עדיף מקנין דרבנן שחקו רבנן שלא צרנו הסוחרים מטעם הפקר ב"ד אבל סיטומתא שנהגו כן מעלמם ומרומם הוא קנין דלוריייתא ופי"ה ח"ש דמעמ"ש הוי קנין שעשו הסוחרים מרומם ופלט ולכן הוי קנין ח"ק מדלוריייתא. אבל גול לאחר יאוש דהוי רק דרבנן לחוד לכן לא מהני להיות דלוריייתא :

(ו) אמנם גם מבצנדי זאת ג"ל דהקושי הג"ל מיושבת היטב עפי" מ"ש הרשב"א ב"ב לגיטין (ל') ד"ה רבא חמר הפקר ב"ד הפקר כו' ומינה שמעין דכח ב"ד יפה להפקיר ממון זה ולזכותו לזה אפי' קודם שצלו לידו. וכן מוכח מקרא דלחא הגמלות אשר נחלו דמה חזות מנחילין ואומרים שיהי' פלוגי וזכר מיד ואלו קודם שצא לידו ח"ק רשאים מנחילין כו' משעת הנה מוכח מקרא דלא שפשו יבולים להמיל הב"ד יכולים להקנות מזה לזה והשתא הנה מע"ש אפי' בחוב חמר' שם ב"ב דלחית צירוסה. וח"ל גם ב"ד יכולים לתקן קנין בחוב כמו ש"מ דחמר בגמ' שם דהוי כירוסה. ותקנתם מהני להיות כשל תורה דכן גזרה תורה מקרא דלחא הגמלות. אבל גול לאחר יאוש דמחויב כן התורה להחזיר ואפי' יורש דמסויק בגמ' דב"ק ר"ס פ' הגול בחרזא (ק"ח) רבא חמר רשות יורש לאו כרשות לוקח ח"כ חית צירוסה וח"כ גם הנמים ח"ן יכולים להגדיל וע"כ ח"ק שחקו שלא להחזיר ח"ן זה אלא חקתא דרבנן ואין חשוב קנין מדלוריייתא ולאו שלו היא :

(ז) והשתא הנה הנפ"מ בין שתי הסברות הג"ל הוא בדבר שאין בו ממש הקנין בענין סיטומתא דלפי הסברא הראשונה הוי קנין דלוריייתא אבל לפי הסברא השני' לא הוי קנין דלוריייתא דהא חית צירוסה כדלחמר' שם ב"ב (קמ"ז) גבי ידור פלוגי בביתו. וח"ק דלמורה ח"ן נפ"מ כלל ב"ד מזה דמ"מ הוי קנין מ"מ לקמן יתבאר ח"ה שם לדון בזה. ועכ"פ אפי' אם נאמר דהוי דשכ"מ ב"ד מ"מ הוי קנין הפלוגי לבע"ב להיות לו ליאדריו מלחך שהכל נהגו כן ובחמ"ש שם בגדון דהב"ב בתימא שייכות קנין מטעם זה :

ועתה

הוא בחזיר ואפי"ה כיון שהחזיק ביוז קנה הנותן גם בחזר דהא מפורש בש"ע (ס') ר"ב סעיף (ב') המוכר לחזירו חזיר חורבחו וחזיר חזרו חזיר כלום חלף ח"כ הקנה לו חזרו להכניס בו זיון. הרי דה"ל שהשמיש הוא רק בחזיר לבד מ"מ חס הקנה לו חזרו לעשות השמיש בחזיר מהני דאף שהשמיש חזיר כלום מ"מ החזר הוא דבר שיש בו ממש וכל הקנין עליו ח"ק דהשמיש הוא דבר שאין בו ממש ובחמ"ש שכן הוא ג"כ בחלון שאף שהגאת השמיש הוא מלחור דהוי דבר שאין בו ממש מ"מ הקנין יכול על החזר שהוא דבר שיש בו ממש. וכן נמי ב"ד השעבוד הוא על הקרקע ח"ק שהלך דהא דבר שאין בו ממש שיהי' פנוי מ"מ הקנין חל על הקרקע. וכן נמי בית דירה דאף דדירה הוי דבר שאין בו ממש מ"מ חל הקנין על הבית דהוא דבר שיש בו ממש הכלל דאין ח"ק משנחים על הארץ שבשכילו קנה הקרקע חס י"ש בו ממש ח"כ. אלא שאנו משנחים על ע"ס הגקנה חס קנה קרקע לחזרה לזכר שיהי' חל הקנין ואם קנה חזיר אפי' לבנות מגדלים הפורחים לא הוי קנין דע"ס הגקנה שהוא החזיר ח"ן בו ממש :

(ג) אמנם דמה שזכרנו לעיל מסי' ר"ב קשה לי מאוד בסי' ק"ג דמשמע בסי' ר"ב שפ"ה מפרש שמוכר לו חזיר חזרו להוציא בו זיון חזיר כלום מלחור שיקנה לו חזרו להוציא בזה זיון. ובטור כ' להדי' והקנה לו חזיר חזרו להכניס בזה זיון. לאו כלום הוא. ואחרי שם בסי' ק"ג ב"ב חזרו זיון בנותנו לחזר חזירו ושקן ולא מיחה זכר דלמא לא מחיל ל' חלף חזיר חזרו וחזיר דבר שאין בו ממש. וי"ל דשלי חס דכסחוליו חזרו והלא שחן ח"כ מנהל זכותו בחזר לענין זה שלא יוציא חלף זיון לחזרו וספיר יכול בעל חזרו להחזיק בזכות זה להיות זיון צרשות בעל החזר ח"כ כמקנה לו חזירו ללמד חזיר חס זיון המוכר קיימת שמוכר לו דבר שאין בו ממש וכשו"כ חלף חזיר יכול למחות בו ולחזרו מהמכירה. ולפי"ה ח"כ חזיר דאף דמקנה דירת בית זה לא קנה מ"מ חס חזיר זכותי בביתו לדירה מוכר לך קנה שפיר ולא הוי כמקנה דבר שאין בו ממש דכיון דחמר זכותי מוכר לך. ח"כ ה"ל כמקנה לו הבית עלמנו לדירה דזכותו הוא בעלמ' הבית ולא הוי דבר שאין בו ממש כדירת הבית מוכר לך שאינו כלום. ויש להביא ר"ל לזה מעמ"ש בש"ע ח"ה (ס') ק"ג מ' שיש לו תנאי עם הקהל שלא יוכל לבנות בית הכנסת כ"א הוא וזרעו חזיר יכול למכור זכותו לאחר וז' ה"ל דהוי דוקא חס כדור חס חזר אבל חס קנה זכר זה מוכר קנול לכל זכות שבו ככל קנין דעלמא. וקשה לי הא הוי דבר שאין בו ממש לגמרי דע' מה וכול הקנין והיו ממש להביא דב"ב שהביא הר"ש דחזיר יכול למכור זכותו לאחר. ועפי"ה הג"ל ח"ש דהב"ה מיידי שיש להם קרקע לבנות עלי' בית הכנסת וב"ב העתיק דברי המרדכי לבנות דבר צבית הכנסת. וחל"ה מ"ש בש"ע בית הכנסת עלמא יש לומו דב"ב יש להם קרקע לבנות עלי' ציב"ב. ומכיון דמוכר לאחר זכותו שלא יוכל לבנות ציב"ב זולתו הו' כללו הם מקנים לו בקרקע ח"כ צבית הכנסת גופם וזכותם שלא יבנו עלי' מחלומה וזולתו והוי צבית לדירה דהוי דבר שיש בו ממש. ואין לפקפק בזה לומו דקבל שאני דמלחא דקבל חלומא טפי דלא צבי אפי' קנין לזיבור שפטרנו לחזר מומם פטור אפי' בלא קנין ח"מ בש"ע ח"מ (ס') ק"ג דהא חיתא במכירת הקהל לחזר זכותם ש"ל דאף שאין בו ממש מ"מ מלחא דקבל חלומא לתקני אפי' דבר שאין בו ממש אבל ח"כ יכול לו למכור לאחר וזה דבר שאין בו ממש וזכר חתול המכירה חלף ע"כ כ"ל דמוכר זכותו הוי כמוכר קרקע לתשמיש שאין בזה ממש דהמכירה קיימת. וה"ל ב"ב שזכר למכור זכותו בחזרו לבנות לאחר שלא יבנה מחלומה בלי רשות ואף שיהי' החזר פנוי לגמרי מ"מ הוי קנין מעלי' דהוי כדבר שיש בו ממש :

(ד) עוד ג"ל בזה עפי" מ"ש הרשב"ל בתשו' (ס') ל"ו דאף שאין קנין חל על דבר שאין בו ממש ושלגל מ"מ היכי דנתינו למקמי דשלגל קני מתורת סיטומתא דהיכי דסיטומתא לא קני מדון קנין מ"מ מלחך דנתינו למקמי ב"ב קני

ושמא דמי ובצרי ושמא קי"ל כ"ג דנאמנת ואע"ג דחוקה דאח"כ בסעודה ומפסודה ו"ל דלחיה חייו בקי ב"פ (ועי' חוס' ט: ד"ה אי למיתב כו') ואף דלחומר צרי שהוא בקי ב"פ כיון דליכא רובא גמולא ה"ל כטוען שוא. מיהו ע"כ ל"ל דהאי רובא לאו רובא מעלי' הוא דא"כ דהוי מיעוטא הנמלכות בעלות א"כ למא תקנו חכמים שחבא בחולה נשאת ליום הרצפי שחם יחי' לו טענת בחולי' ה' משכס לב"ד והא ל"ח כלל למיעוטא כמו דל"ח למיעוטא דח' טרפות ואפי' מדרבנן דא"ל לבדוק. ובתוס' ריש כתובות ד"ה שחם ה' לו ט"ב כו' תימא דהא משמע דמשום חששא דמות תקנו שחבא נשאת ברביעי ובפ"ב דגיטין איכא מ"ד דתקנו זמן בגיטין משום פירי אבל משום שחא יתפא על בת אחורו ל"ח משום דמות ל"ש וי"ל דהתם קאמר נזות דחתי לידו מיתה דהיינו בהתראה ועדים דל"ש. א"כ משמע דבאל התראה ועדים שבת, וז"ל דהוי מיעוטא המזוי וכמו טרפות היראה דאע"ג דהוי גמול רובא כשרות אפי' בערשות היראה מ"מ הוי מיעוטא המזוי כמ"ס בספיקי' ובמ"ס ברש"י חולין (ריש ד' כ"ב) דירשחא דערפות היראה שכיחא. ולכן תקנו רבנן בדיקה וה"ל תקנו רבנן בתולה נשאת ליום הרצפי דמדרבנן חששו להאי מיעוטא. והשתא ו"ל דאי הוי כחובה דלורייחא לא ה' גלמן משום דליכא רובא דמסייע לה אלא מכיוון דרבנן תקנו לה כחובה האמיתית שהם אמרו והם אמרו דגלמן לומר פ"פ מלאחי משום דחית ל' חוקה ורובא יורה דמרבנן לא הוי רובא דחששו למיעוטא משום דהוי מיעוטא המזוי כמ"ס. והשתא אף דרבנן תקנו מלתייהו כעין דלורייחא מ"מ לדידהו לא הוי רובא ונאמן ספיר משום חוקה ומ"מ הקשו החוס' כיון דחית לה מינו אפי' לא תחשו' לרובא דידה כלל מ"מ שורת הדין שחבא נאמנת ואף יתקנו חכמים שיהא הבעל נאמן שאין זה כעין דלורייחא ע"ז חירול דשחא חוקה דהבא עדיפא. עכ"פ איך שיה' בישוב הקדש' ה"ל לעת החוס' מ"מ לא להוכיח מהם אמרי דחוקה גרועה מהני לדרבנן. וגם בלא"ה כיון דחשבוני מוחזק לבעל הבית א"כ כל ספיקא דחית לן הוי קולא לדיד' ובכר הסבדמי פנים לומר דהוי קנין דלורייחא:

(יא) ביהו עדיין יש לומר דכל ה"ל לא יועיל ב"ד דכל ה"ל לא שייך אלא במכירת חיה דבר שיהא חיה פעולה בלוחו דבר ואפי' פעולה דבר שאין בו ממש. כמו חלון שרואה בו לאחר חבירו ואין לו רשות להזיזו וכמו זיון ואף דלא שייך מכירה דבר שאין בו ממש מ"מ מהני ע"ז קנין גוף החצר לדבר זה כ"ל או ע"ז קנין סיטומחא. אבל ב"ד לכאורה לא שייך כלל מכירה בעלם ההרצא אפי' לדבר שאין בו ממש. ומה שעשה קנין שלא יבנה בחצרו ללד ביתו אין זה אלא התחייבות לשעבוד הגוף לסלק רשותו מלבעות בחצרו. ולא על ההצר חל הקנין אלא על גוף של בעל החצר ויש בזה שני ספקות חזא אם מהני התחייבות לסלק עצמו מחצרו דבר אי שייך בזה שעבוד הגוף. ואפי' את"ל ששייך בזה שעבוד הגוף והתחייבות מ"מ אי הוי כמו מכירת חיה דבר דהוי מבור לעולם או אפשר דבהתחייבות כזה אם לא התנה יכול אני לומר דהתחייב לו על זמן זה ולא לעולם. וגם כיון דלא הוי מכירה אלא שעבוד הגוף לא שייך בזה חוקה ג' שנים:

(יב) והנה לענין הספק הראשון מלאחי במהרי"ק שורש כ' ש' ואשר טען שאין ממש בחגאי שהתנו שלא למכור לא זה ולא זה מבלי רשות חבירו מחלף שלא כ' בו מעשיו הלא יפה כ' מהר"ח דמאחר שעשו קנין סודר דהיינו מעשיו כ' נמלא דמונה מדבריו דעכ"פ יכול אדם להתחייב עצמו שלא לעשות אף דהה הוי פלוג מ"מ שייך בזה התחייבות וקנין. שוב מלאחי בחשו' הרשד"ם ח' חו"מ סי' רע"ד וז"ל ואני אומר כי לולא תשו' מהרי"ק עומדת לפנינו ה' הדבר פשוט מאוד שאפי' ה' ב' בחיים היינו יכולים לומר שלא עשו ולא כלום שהרי כ' הרשב"א בחשו' בזה בחו"מ כ"ב סי' ר"ו. והשתא הדין שביטול קנין או לקנות מה למכור כ' הרשב"א שאלו מועיל דהוי קנין דברים ולא מהני כלום ב"ד דלא התנו אלא שלא יוכל למכור אלא שידרוש תהלה דעת חבירו אם ירצה לקנות כ' עכנ"כ דלא הוי אלא קנין דברים בעלמא כי מה קנין שייך בשלא ימסור כו'

(ח) ועתה נבוא לדין בחילוק הראשון שב' הר"ם בין חלון לב"ד דהתם ידע בעל ההצר כל ההצר שלמה לו מזה ושיחק ומחיל משא"כ ב"ד לא ידע מה שיוכל ללמוד מזה שלא יוכל לבנות כלל ביתו ובהו בודאי לא הוי סביר וקביל. הנה בלחמא בוזמא קתני שלא יוכל לבנות כלל ביתו אם לא ימירו האחר לבנות תחת גג אחד כי עפ"י ניומסי הקד"ה בזה אם בונה כחול לבנים אלא בית פלוגי יכול לבנות אפי' בגג מיוחד ובע"כ של פלוגי. חמוס ל"ל לברר הדבר בע"ה עפ"י דעת הרא"ש שיוכל ללמוד לו בהמשך הזמן רעה גדולה מזה. הנה עיקר חילוק זה לא שייך אלא בחלון וחיון לפי דעת הסוברים דסני בחזקה כל שהוא ומשום מחילה ד"ל דבכח"ל לא הוי מחיל. אבל לפי הדעת דבעינן חזקה ג"ש וטענה שמכר לו וכה"כ א"כ מה לו אם חסוק לדעתו' אלו החששות שב' הר"ם או לא חסוק הא מוחזק בזה בחזקה ג"ש שמכר לו והחזקה דג"ש אינה משום מחילה או ראי' על אחת המכירה אלא רק משום דג"ש מזהר בשטר א טפי לא מזהר וכיון שטוען שמכר לו נאמן. וא"כ ב"ד דמוחק בזה יותר מנ"ש אמאי לא יחי' נאמן שמכר לו ואפי' ללוחן הסוברים דבזו סני בחזקה כ"ס מ"מ וודאי דחזקה ג"ש וטענה מהני לענין שיה' נאמן לטוען טענת מכירה. משום דלא מזהר בשטר. הגם שהוא מודה שביקש ממנו שטר אחר הבנין ולא נתן לו משום שלא לעולם מכר לו. מ"מ מאחר שזה טוען שבעת המכירה לא התנה עמו כלום, ואחר שבה זה וזה בחזקה אחר לו שלא לעולם מכר לו ה"ל חזרה הוא נאמן במינו דאי צעי אחר שטר ה' לי ואחר:

(ט) אמנם ראיתי בפ"ת (ס' ק"מ ס"ק ה') הביא מו"ש שעי' משפט שיש להסתפק הילכ שהורה המחזיק שלא נטל שטר כלל אי מהמינין לו בזמן דאי צעי אחר אבדתי שטרי או כיון דכל הקונה נטל שטר א"כ כיון שזה מודה שלא ה' לו שטר הוי כמינו במקום עדים עכ"ל. מיהו מ"ס דהוי כמינו במקום עדים הוא קלת תמוה אלא ש"ל דהוי כמינו במקום חזקה דליבע' לן ב"ב (ה) דכמו דהתם חזקה אין אדם פורע תוך זמנו דמשום דרובא דלינאי אין פורעים תוך זמנם והלאו שפירשו בזמנם חשב' לה חזקה ה"ל ב"ד שרוב העולם אין קונין בלא שטר. הוי חזקה שהקונה לוקח שטר וא"כ זה שהורה שלא ה' לו שטר הוי כמינו במקום חזקה. ובכללי מינו מבוחר שיש ג' אופני חזקות חזקה אלימחא דל"ח מינו. וחזקה גרועה דלגבה אמרי' מינו וחזקה ביטומית דהוי ליבע' בגמ' דב"ב וכל חזקה שלא נתפרשה הוי ספיקא ואולי' בחר המחזיק (ע"י נתיבות בכללי מינו) וא"כ הלא דבכ"ב"ז מוחזק אין מולידין מחזקתו מספק:

(י) אך הנה לפני"ם למעלה בסבדא הב' לענין סיטומחא דהוי דרבנן א"כ ה' אפשר להעיר ממואי דגרסי' דכתובות (י) אמר ר"ב א"ש משום ששב"א חכמים תקנו להם כו' והם האמיטו שחם אמר חלף מלאחי נאמן א"כ מהי הועילו חכמים בחקתם אמר רבא חזקה אין אדם טורה בסעודה ומפסודה ומבזר שם בתוס' דחי כחובה דלורייחא חייו נאמן מכה חזקה זו א"כ ע"כ מוכח דחוקה גרועה היא ומ"מ דרבנן מהני וא"כ ה"ל ב"ד אם הקנין רק מדרבנן חתני גם חזקה גרועה לבעל המינו אלא שיש להמיר מנ"ה החוס' שם חקדס (סוף דף טו: ד"ה לא דקטעין כו') אבל קשה דליהמי' במינו דאי צעי' אמרה מו"ע אי כ' לכך נראה דהוי מינו במקום חזקה דלון אדם טורה כ' אע"ג דבעי' היא בפ"ק דב"ב שחא חזקה דהבא עדיפא. הלא כ' החוס' סבדא דהבא עדיפא מהתם חזקה חזקה דליבע' ב"ב. וגם יוסל מולי קשוי' להו מ"ב"ש שחא הכא דטענתה גרועה דהוי מכה חיוב כחובה דהוי דרבנן וכדאמר ר"נ להדיא והם האמיטו ומלאחי כי דבר עמד בזה בעל פני יהושע ומסיק ב"ע ליישב. והג"ל בזה הוא ע"י מ"ס הרמב"ן והרא"ה דחית לה ממי רובא דמסייע לדידה דרוב הנשאות בחולות נמלכות בחולות ומ"מ האמיטו רבנן מדרבנן ויש להסביר הדבר דודאי מדלורייחא איכא רובא דמסייע לדידה מהימנא וכדאמר' ברש' פ"ב הא צרי ובזרי הוא כיון דרוב נשים בחולות נשאות כי צרי

כו' חלף שא"ה עומד לפניו תשו' מהר"ק שורש כ' עיי"ש שהאריך בזה הרבה עכ"ל לא דחה דברי מהר"ק הנ"ל חף שלא הי' נראה לו כן מתוך הסברה ונ"ל רח"ל לזה דמני' להתחייב עצמו בסלקו מלחיה וזאת מוט' ס"ו גבי מוכר שט"ח לחבירו ומוחר ומחלו דמתוך וכו' בסור בשם בעה"ש דאפי' עשה הנזיל דלא מני' מחיל לא מהני וכו' רב"י ע"ז שא"ל לו להתנות שלא יוכל לעשות מה שיכול לעשות. וכו' פצפצה חצ"ו דיכול לקבל עליו שלא ישמטנו שביעית שאני התם דמחייב נפשי' חבל הכא בא לומר דלא מני' לגרועי כמו דלוח דמתח' ל' לומר דלא מהני מחילתו מוכח תנאו וכו' בסמ"ע ופ"ך. חלמא העטעס דלא מני' להתחייב בדבר שהוא מחייב לאחריו. חבל בלא"ה ה' תנאו תנאי חצ"ו דהכא הו' קנין דברים דלא מני' להקנות שלא יוכל לעשות אחרי דבר כמ"ס מהרשד"ס. חלף ע"כ דהכ"ז מני' אינש לחייב עצמו. ואף דהו' רק סלקו זכותו ולא עשיית זכות דבר. שוב יס להביא רח"ל לכאורה מחלונו דקון שהבאנו למעלה חות' ב' מש"ע חו"ה צידוק אחד שה' לו תנאי עס הקבל שלא יוכל לבנות בביהכ"ז כי אם הוא וזרעו שאם בא לו ע"י קנין יוכל למכור לאחרים כמ"ס הט"ו והקשו שם הא דבר שאין בו ממש הוא וזרעו של המוכר על הקרקע ומהי אפי' לדבר שאין בו ממש שלא יוכל לבנות כ"א הוא וזרעו. דלפי המבואר כאן ח"ן זה מושגל דלא הו' מכירה כלל חלף התחייבות הקבל שלא לבנות כ"א הוא וזרעו וא"כ הוציאו זהו על אנשי הקבל לסלק עצמם ממה שיש להם זכות ולא על הקרקע של ביהכ"ז ואין לומר דשאי' התם דהא מכרו לו שלא יבנו הם חלף הוא יבנה ח"כ הרי יס לו זכות בהקרקע גופה שהוא יבנה ולא חמר דזה אינו דהא דין זה חיתא נמי ברימ"א חו"מ ס' קמ"ט בסופו ח"ל רחובו ושמעון שרשו מחזיקים שאין לשום אדם כח לבטל בבית הנגמט בלי רשות ח"ן יכולים למכור כוחם לאחרים הרי דהרימ"א מפרש דעיקר התנאי ה' שם שלא יהי' לשום אחד מהקבל לבנות בלי רשות וא"כ זה ממש התחייבות על סלקו וזכותם שלא יוכלו לעשות דבר שה' יכולים לעשות. ואפי' אם דבר זה הי' קנין להם מלח הקבל יכולים ג"כ למכור לפי דעת הט"ו וא"כ מוכח דהתחייבות על סלקו רשות מלחא היא ואל' עלי' קנין :

(יג) ביהור באמת ע"כ ליתא לרח"ל זו. דהא מבואר בש"ך ר"ס ס' ס"ו בטעם למכור שט"ח יוכל למחול אפי' אי מכירת שטרות דאורייתא ש' הריטב"א והרא"ש והר"ן בשם ר"ת לפי ששני שעבודים יש למלוה על הלוה שעבוד גופו של הלוה שהוא מחייב לפדונו והוא עיקר השעבוד ושעבוד על נכסיו אם לא יפטר מדין ערב כו' ושעבוד שיש למלוה על גוף הלוה לאו בר מכירה הוא ואינו מוכר חלף שעבוד הנכסים לבד כו' יעו"ש. והשתא אם נאמר התם גבי ביהכ"ז שה' לו תנאי עס הקבל שלא יוכלו לבנות בלא רשותו דהו' רק התחייבות האנשים דהיינו שעבוד הגוף אך יסבור הט"ו שאם קנה זה בזמנות יוכל למכור לאחר ובי' יחלוק על כל הני רבותיו הקדמונים ששעבוד הגוף אינו יכול למכור כי אינו בר מכירה. חלף ע"כ דהתם חל הקנין על ביהכ"ז או על הקרקע עצמה שלא יוכלו לבנות בה מצלתו רשותו ואפי' דהו' קנין ע"ד שלייה שלא לעשות מ"מ שייד שפיר בזה קנין דלא גרע משאר דבר שאין בו ממש גזון דירה שאם חמר ביתו לדירה קונה וה"ל חצ"ו שלא לבנות בה מצלעדי רשותו של זה הו' מכירה בנזק הקרקע לענין זה ולא רק התחייבות ושעבוד הגוף לבד. ולכן הו' ג"כ בר מכירה ויכול למכור לאחר. והשתא ח"ן רח"ל ג"כ מנ"ש בס' ס"ו שהסבור מחול אפי' התנה שלא יוכל למחול רק מטעם דמחייב לאחריו דיכול להתחייב עצמו לסלק זכותו מלחיה דבר דשאי' התם דהא הקנין חל על הסטר חלף שהתנה עמו שקיים הסטר ע"ל יוכל להיות מחול. והו' כקונה דבר שיש בו ממש לפעולה שאין בה ממש כמו ביתי לדירה :

(יד) מיהו בדינא דמהר"ק ג"ל להביא רח"ל לדבריו מסוגר' דב"ב (ט'). הנהו בי' חרי טבחי דעבדי עטינא ביהדי הדדי דכל מחן דעבדי ציומא דחבירי' קרעוה למשכא חל

חד מנייהו עבד ציומי' דחבירי' קרעו למשכ'י חתו לקני' דרבא חיבינורו רבא לשלמי כו' ומסיק ה"מ דליכא חרס חסוב חבל היכא דליכא חרס חסוב לאו כל כומיניהו. וכו' בשו"ע (ס') דל"א סעיף כ"ח) והגיה שם רמ"א אם ליכא הפסד לאחריו יכולי' לתקן ציומא מה שירצו. משמע דלא בעינן דעת חכם היכא דליכא הפסד לאחריו. ואך יכול התנאי בכה"ז דמיינ' בגמ' גבי הני טבחי וזה נחמייבו על השליה שלא לעשות חלף חלף דאפי' בכה"ז יכולי' להתחייב זל"ו ואפי' בלא חכם העיר אי ליכא הפסד לאחריו. ואין לדחות ולומר דהתם הקני' זל"ו ערוות הבהמות אם יעשו זה ציומו של זה. דל"כ אם קנה בהמה ושהטח ח"ך ה' יכול להקנות המשכא והא הו' דבר שאינו ברשותו בעת התנאי. ולפי"ז הנה נפשט הספק הראשון מיהו י"ל דהתחייבות ה' על המשכא שיתן להם לקרוע אותו ולי' עבד ציומי' דחבירי' הו' רק תנאי. מיהו י"ל דקריעת המשכא הו' קנס והו' אסמכתא ואך מתחייב בה חלף דהו' כמו קנס דשדוקין דמשלם דמי בנשחו כמ"ס בשו"ע חו"מ ס' ר"ז סעיף ט"ו וה"ז משלם דמי מקו וכל זה אם עיקר התנאי דלא לעבד ציומא דחבירי' חל מדינא חבל אם עיקר התנאי לא חל משום דהו' דבר שאין בו ממש ח"ך יתחייב בקריעת המשכא משום מקו. ולענין הספק השני ג"ל מנ"ש בס' ס' סעיף ב' בכה"ז הו"א דהמקבל עליו לזון חברו סחם כל ימי חייו או כל זמן שפירד משמע (ועי' סמ"ע ופ"ך דפי' חס נדר לו בעת שארץ סתמחא ה' דעתו כ"ז שארץ כו') וי"א דחס קיבל עליו לזון סחם או יתן לו ק' זהובים לשהי' נפטר בשנה אחת מגדרו ועיי"ש בסמ"ע ובש"ז שזה דעת הרא"ש בשו"ע (כלל ו' ס' י"ח) ופליגי אדעתא דרשונה. ועיי"ש בביאורי הגר"א דסברה דלשונה עיקר והאחרונים דברו הרבה בזה ואכמ"ל. ולפי"ז הנה אפי' נאמר בג"ד דהו' רק התחייבות ושעבוד הגוף מ"מ אם אמר סתמחא הו' לעולם. וחוקת ג"ש נמי מהני בזה שיהא נאמן לומר דסחם קבל על עצמו התחייבות זו בצינו דאי' בעי' אמר שטר ה' לי ונאבד דעפי' מנ"ש לא מודבר בטרטא :

(טו) אבל האמת יורה דברו דכאן לא הו' התחייבות חלף מכירת הקרקע לענין זה שלא לבנות עלי' וזמנו שד' הרי"ם מפורש ח"ל כ"י בכאן מתן הראיותיו אינו מסלק ח"ע מחלק התנאי דראיותיו שמכר זכות ט"ה לזולתו כ"א שיתחשב בפלילע על שמו ויפסוד' הרי מפורש שמכר לו חצרו לענין זה שיתחשב על שמו בפלילע ועיי"ז יר' לו ט"ה שיוכל לבנות. וכבר ביארנו בזה' בראיות נטות שמכירה כוחא הו' דבר שיש בו ממש. רק שהפעולה ח"ן בו ממש ואל' שפיר הקנין ח"ע משום סיטומתא וכמ"ס מנ"ש מהרי"ל למעלה בחלוקות. גם י"ל עוד דהתקנה בחוקי הממשלה הניתן לראיותיו הוא בכדי שיהי' הפסק בין הבתים לענין שריפה ר"ל ושיהי' אפשר להמכרים לבנות סביבות הבתים מכל ד' בכדי להליל. ח"כ הרי קנין הראיותיו ממש בקנין שאר קרקע לגורך תשימ' מיוחד. ועכ"פ הו' הקנין ג"כ לאורך דבר שיש בו ממש. גם בזה"ס הרי"ם דלא ח"ע דמחיל מה שיקרה בזמן הזמן זה אינו מושגל לבטל הקנין וזמנו שהאריך בזה הרי"ז ולא מלחתי סתירה לדבריו ועי' הגר"ה בשי' שהבטח"ז וזהו בהראיותיו גם לימים הבאים רק שארץ לקבל בזה' אם יתבע הורש שלא הי' תנאי מפורש בשעת הבנין שאינו מוכר לו בעלום :

תשובה ד

נשאלתי בעיר שאני' על אדמת קאזא ונאי' של אדון אחד ומלחמה הנאי' שיד' לו ג"כ הפדעפונאלי' של הי"ש שאין למכור בלי רשות האדון והנהגה שם משולם שחזר שוכר האדמארה מהאדון ואל' הפד"צ בפינים למחזור הי"ש מחזק ציומא תשלמי האדמארה וזה' שם חזב הנעשה בהסכם כל אנשי העיר

(ב) ואמרת ליישב ע"י דברי הסו"ע (בסו"ע) שם"ט סעיף (ח) דינא דמלכותא כללו של דבר שחוקק אותו הש"ר לכל ולא יהי' לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל. וכל שיקח מאדם זה בלבד שלא כדת הידוע לכל אלא חמוס את זה הרי זה גזל. ולפי"ז י"ל דה"ה אם נתן הש"ר איזה זכות לאחד בלבד אין בזה משום דינא דמלכותא. וא"כ אם קבע המושל חביעתו המס' לאחר שפטר את זה. אינם יכולים [לחבוש] ממנו דמי ויכל למחות בזמן שזוהר וזכותו לאחד ומה איכפת להו' דק"ן דהמס' דבר קטוב מכלל העיר יכול להיות שאם לא ה' המושל מוותר להו' לפטור ממנו ה' עושה הקצבה יותר גדולה ועב"כ בידו ה' לפשות כן. משא"כ אם כבר קבע המושל חביעתו ואח"כ פטר את זה ומחייב האחרים יכולים לחבוש ממנו שכר נתייב ואין כח ביד הש"ר לזכות לאחד כמו שאין לו כח לקחת מזהו מותר. אמנם מלאכה בשבועות יעקב (ח' ז' ס' קפ"ח) שגם הוא ז"ל התעורר בסבירה הג"ל וכו' אח"כ את חשיון היטב תראה שגל זה אינו שהרי בלא"ה דברי הרמב"ם לנאורה סתרי אהדי ש"כ וכן המגן שכעס על ה' מעבדיו ולקח שדו אינו גזל כו' ואיך כ' דלקח מאדם אחד בפ"ע הרי זו גזל. אלא י"ל דהא דכ' הרמב"ם דאינו גזל היינו דוקא שכעס עליו ומסתמא אינו כועס עליו בחנם אלא שעס איזה מדרג' א"כ דהו' מלכים לכל מי שמעור עליו לקום אותו וליטול את שלו וכו' העור להדיא סו"ע שם"ט. וא"כ יומא ג"כ להיפך דאם המגן אוהב לאחד ועושה עמו חסד לשפרו מן המס' שהוא ג"כ דינא דמלכותא ודמי דין כי בודאי חי' לאו דעבדו ל' יתייחס לא ה' פטרו כגומא דאמר' לענין הכעס וזה ג"כ מותר מלכות והשטח א"ש הא דפקח בש"ע סו"ע קס"ג סעיף ו' בהג"ה דיש רשות להש"ר לפטור לא' מן המסים והוא שלו אם לא נעשה עפ"י בקשתו הי"א שכר נחשדו כמבואר שם זה תוכן דבריו ז"ל :

(ג) הנה מ"ש השו"ע דהכעס ה' מסתמא מזהו מדרגה בתש"ו מור"ם אלשיך בסו"ע ס"ז נראה שאינו מפרש כן ש"כ דע"כ כעס זה הוא כעס דעלמא אבל הרגיו מלכות ממנוס למגן זה כלל אלא כל מלכי ארץ וגם למלכי ישראל עיי"ש וא"כ ע"כ הכעס הוא אינו ממדרגה דמורד במלכות הוא ממחוייבי מיתה וא"כ אפי' למדייני' כשאר דיוני כח"ס במגילה י"ד: ובהוס' שם וגרי שפטרו המגן ממיתה בשביל זה לא זכה שלא יהי' רשות להמגן לקחת נכסיו כאלו ה' מחמיר בדיוני וממיתו. וא"כ זה פשיטא ולא הוצרך הרמב"ם לכתוב כלל אלא ע"כ דכעס דעלמא אינו ממדרגה האומנס שבכ"מ (פ"ה מהל' גזילה ה' י"ג) כ' על דין זה וכן המגן שכעס פי' בדיון החקוק וכמ"ש למטה וזה מבואר שהרי הרגיו מלכות נכסיה למגן כדליתא פ' נגמר הדין כס"כ זה הדין ע"כ וזה שלא דבריו הר"מ אלשיך. ולע"ז נראה דבריו מזהירא"ל שיש להבין לשון של הרמב"ם ש"כ וכן מגן שכעס על ה' מעבדיו ושמשו מבני המדינה למה פטר עבדיו ושמשיו. ומ"ש שאר בני המדינה והול' בקרעו שכעס על ה' מבני המדינה וגם שסיים שהוא דין המלכים כולם ליקח כל ממון שמשיהם כשכועסין עליהם. והול' שזה דין המלכים ליקח כל ממון מאנשים מבני המדינה כשכועסין עליהם כי בלחמ' דכעס של מדרגה מה לי שמש או אחר מבני המדינה :

(ד) עוד קשה לי בעלמא גבי דוד המע"ה דאמר לליצא (שמואל ב' ט"ז) הנה נך כל אשר למפיצות ואפי' אח"כ אמר לו (ס' י"ט) אחת וליצא תחלקו את השדה ופליגי בגמ' חי קבל דוד לה"ר או לא קיבל. ועב"כ איך נתן דוד כל נכסיו מפיצת ואח"כ מזה"ל לליצא. וי"א דלפי דברי ליצא ה' מורד במלכות מ"מ ה' לו למדייני' בסנהדרין דמפרש (שם בשבת י"ז.) גבי אורי' שהי' נך לדונו בסנהדרין. ולא נחשב לו זאת לשון כלל. וגם יש להבין מה שאמר מפיצת לדוד (שם) כי לא ה' כל בית אבי כ"ל אחי מוח לאדוני המגן ותשת את עבדיו בלובלי שולחן ומה ש' לי עוד דקרא לנשוק אל המגן. ומשמע דקאי על מה שאמר תחלה ועשה הטוב בעיניך דהיינו נתינת הנכסים לליצא וכ"כ המפרשים וזהו אמר שאין לו דקרא לנשוק ע"ז :

העיר שאסור לשום אדם להרוות בזה וזה הרבה שנים שלא ח' העיר מרשות האדון הג"ל וכמה שנים הייתה העיר תחת אפיצקא. וזה ט"ז שנה שנמכר כל אדמות העיר לאדון אחד. ושיעורית האוראגדה ה' כהנא מקדש. והנה בית אחד שעומדת על אדמת האדון וגם הבית ה' שלו. זה כ"ז שנים שמכר האדון הבית עם הקרקע לנתינתו ליהודי אחד ועשה המכירה עפ"י ימומסי הקי"ה וכחכב בשטר המכירה צריכים שנתן רשות למכור גם י"ש בבית הזה בלי תשלומי ארעגדה עד עולם. וזה ט"ז שנה אשר היהודי הג"ל מכר את הבית והפליאץ ליהודי אחר עם כל זכות וחזקה שיש לו בזה וגם המכירה הג"ל נעשה כנימוס ונתיימרה בפאלאטא ובאקדמוניס סוד. ועתה תובעים אנשי העיר מחזיקי האוראגדה ממכירת י"ש ותובעים את הבצ"ב שפטרו האדון מתשלומי אוראגדה שישא עמיהם יחד בתשלומי האוראגדה בלחמ' ה' שהאדון אינו פוחד להם ממנה האוראגדה מכפי שהי' משלמים קודם שפטר האדון בפס"ב זה מתשלומי אוראגדה. ב' שאם לא יתן בצע"ב הג"ל חלקו בהארעגדה אין ביכולתם להחזיק עסק הי"ש בביתם אם יהי' נלך להם לשלם כל האוראגדה. ג' שאם לא ישלמו כל דמי האוראגדה להאדון אזי בודאי יתבע האדון חלק האוראגדה גם מבצ"ב הג"ל שקנה הבית. ד' שהקאטעראקט שנתן להדיא האדון לא ה' מהאדון עצמו בעל הבית והקרקע כי לא ה' נתן בשום אופן פטור על ארעגדה רק שנעשה הקאטעראקט ע"י תחבולות בלי ידיעת האדון ויזכרו זאת לפני ב"ד. והבצ"ב משיב שכן זה הרבה שנים שפטר האדון את היהודי שקנה מאתו הבית מתשלומי ארעגדה. והוא קנה מאתו היהודי הבית עם הפליאץ וכל הזכות שהי' ליהודי הג"ל ונעשה כנימוסי הקי"ה. והאדון מכר ליהודי הג"ל שקנה הבית גם זכות מכירת הי"ש בלי ארעגדה אין לו שום חוב תשלומי ארעגדה ע"פ. וגם כי כבר פתחו תשלומי ארעגדה להאדון מזה שהתחיל בצע"ב הג"ל לקבל פאלטענט. והף כי עד שנה זו נתן איזה סך עד תשלומי ארעגדה. ה' זה רק מיראתו מזהו מסיכות. אשר אין זה שייך להאדון ותובע ג"כ ממחזיקי הארעגדה הסך שנתן להם בכל שנה עד עתה כי הגיד להם בכל שנה שנתן להם רק מיראתו כנ"ל ויחבע אותם לר"ת ועל טענתם האחרונם משיב כיון שנתקיים חתימת האדון במקומו המושפט בודאי כן הוא האמת כי על דבר שקר לא יקיימו. וגם נשאר בן האדון הג"ל ולא חבט מאומה מזה ועיקר חביעת מוס' מפרסינאליש' לוקח האדון מהם בגזילה כי בעלה מדינא דמלכותא. ובפרט להאשים שיש להם פליאטענ ויוקאפנט לנתינתו :

(ה) השו"ב גרסו' בצבא בחרה (ה"ה) פירכתי מסייע מחא והג"מ דאלגתי' מחא אבל אגדיסקי סייעתא דשמיא הוא. ופי' רשכ"ס אדם בעל ממלאכה ומלמד ומד"א ואינו מוסק בשובו ש"ע והג"מ דאלגתי' מחא שאנשי העיר הם הליגוהו והקלו במשאו בעטענס שאמרו עליו שאין לו ממון ומחור כך נחרבה מס' שלהן כו' אבל אגדיסקי ממוזין של מלך הרגיון לגבות כו' ושכחוהו להו' או שלא רצו לשלוח לו כלום בשביל שהוא אדם בעל וסבורי' ה' שאין לו ממון וגבו כל המס' מכל השאר אפי"י שהכביר עליהם המס' כדי שהי' להם לטעון דסייעתא דשמיא הוא שמתן לו. וב' משננוק' משום הרישכ"א שאם לא נחרבה המס' עליהם בהלאתו אין לו לסייע להם כלום. ואגדיסקי פי' בשם רב האי גאון דהיינו מוחס' המגן ודוקא טענה לו המגן המוחס' לפטור מן המס' קודם שנעשה חביעתו או קודם שקבע המס' על כל העיר. אבל אם אחר שהטיל המס' על כלל בני העיר פטרו אינו נפטר מחלקו שכר כל החוב עליו. והשטח לפ"ז אם אמות הדבר כטענתם שלא נגרע דבר מסכסס הארעגדה לאחר שפטר זה הדין אחס' שאין לו להטיל מחויב תשלומי יע"כ כי האדון פטרו שכר שכר קבע חביעתו מכלל העיר סכסס האוראגדה מזה בשהי' אך בלחמ' יש להבין טעם דברי רבינו האי ז"ל מ"ש אם קבע המגן המס' שאין שוב לפטור את זה ולהגדיל המס' על האחרים ומ"ש שאין יכול לשנות את גזירתו אחר שכר עשאה :

זו חף אס יונגה חלקו ולא יתברר האם על האחרים מ"מ כיון
 שזה בעסק חורגנדה ואס לא יסלם הוא האם אז יוכל לזלזל במקח
 ולא יוכלו להחזיק עסקם בציחם ולעמוד בעסקם כנגדו. ח"כ לפי
 העשם הראשון שאין המושל יכול לזכות לאחד כמו שאנו יכול
 לחייבו. הכל אין דין אין חף שלא תברר האם עליהם הכל לפי
 העשם השני כיון שלא תברר האם עליהם לא היו כמורס שאין
 לו קצבה. ולקמן ח"ה יתבאר דאפי' בלא"ה יש נפ"מ בזה חף
 שאין חבריו מפסידים כלום ע"י ההצגה שעשה לזה אס הם
 כשנחתו ע"י לקמן ס"ק י"ז :

(ו) **שוב** ראויה בשטח מקובלת ל"ב במונח הג' דפרדחת
 ש' מסתברת לי שאם מודע לנו שמה שפטרנו המושל
 לא העיל על השאר חפ' הוליוה בני מתח' חזו חייב לפרוע
 עמיהם כלום וכן מסתבר' לי שאם מודע שפטרנו העיל על השאר
 דוקא כשהוליוה חלדיסקי מנפשיהו פטור אבל אס הוא עצמו
 התחנן להם עד שפטרנו חלל שמה שפטרנו העיל על
 השאר מניל עצמו במזמן חברו הוא. ע"כ הש"מ בשם שיטה לא
 מודע מחברה. והנה מדברי ר"ה נראה דלון טעם החיוב משום
 דהי' כמילא עצמו במזמן אחרים. דא"כ לאחר קביעת האם אחיז
 חייב חפ' בחלדיסקי והא לא שייך בזה מניל עצמו במזמן אחרים
 כיון דהוא אין עושה כלום חלל שהמושל פטרו מעצמו מיהו י"ל
 כיון דאס לא ה' יכול המושל לנכות חלקו של זה מהשאר נראה
 דעתו שלא ה' פטרו מודלל פטר לגמרי חלקו. אלא חובע מן
 השאר י"ל דהו' דמיה להסיה דהטום (נ"ח). דמוק' ההיא דמשלחת
 מה שנהנית במחצותה וכס"ל באלהה ומחצתה רבוחה דהי' אחיז
 מבריה ארי מנכסי חברו הוא ופד'ר ואימנ' ח"כ ומשני מבריה
 ארי מנכסי חברו מדעתו הוא האי לאו מדעתו ח"כ מבריה
 ארי מנכסי חברו י"ל פסידה האי חית לי' פסידה והקשו בחוס'
 והרי פטר חובו דחשבינן לי' מבריה ארי ברש' אין בין המודר
 ח"כ דלית לי' פסידה וד' דהרי פירושא מבריה ארי מנכסי
 חברו מדעתו ובין מדעתו חפ' חית לי' פסידה כמו פטר חובו
 חשוב מבריה ארי האי שלא מדעתו ח"כ מבריה ארי מנכסי חברו
 חפ' כשאינו מדעתו אלא חברו מבריהו להבריה ארי מעדירו ל"ל
 פסידה למבריה האי חית לי' פסידה ובין דלחובא חרתיו שלא
 מדעתו וח"ל פסידה לא חשיב מבריה ארי ע"י"ש והובא גס ברא"ש.
 ע"כ דומיה דהרי פטרע חובו של חברו בעל כרחו שלא ברצונו
 דהיינו שלא מדעתו לא הוי מבריה ארי אלא כמהגהה ממש וחייב
 לשלם כמו בהנהגה שמכרעס. וח"כ אחר שקבע המושל קביעתו
 ונתחייב זה בחלקו והמושל פטרו מעצמו מ"מ כיון שהוא מטול
 חלקו על השאר הרי הם כפטרע חובו בעל כרחם. ופטרע
 שחבטנו למשלה שחבטנו ח"כ יוכל לפטרו כלל ע"י דיעה ח"ה הם
 פורעים חובו ממש שלא מדעתם שמתחייב לשלם להם מדינה ור"מ
 שקבע חביעתו ונתחייב זה אבל כשלא קבע חביעתו והוא משיל
 אחר שפטר לזה את כל חביעתו על האחרים חונס כפטרע חובו
 כיון שלא הוטל כלל האם משקרא עליו ואינו כחוב עליו :

(ז) **והנה** ראויה תשו' לחדשו מור"ס ו"ל בכת"י ש' שס
 באתו ב' ח"ל דאפי' במסוס קשה לומר לבאור'
 שדין גמור הוא ממש שמחייב זה שמחלו לו לשלם לקהל דאס
 משום הטעם שמכבד על אחרים והוי כמילא לעצמו במזמן אחרים
 כק"ק דנראה לומר דלוי אלא גרמא בזמן כלל לפי מה שביאר בחס'
 מ"ב סי' כ"ח בענין החילוק שבין גרמא לרמזי דלא עדיף משסה
 זו את הכלל דלא חשיב ברי הויקא ועוד שאינו עושה הסחק
 בעצמו. ומשום שאין שותף חולק ג"כ ל"ע אי דומה ממש לדין
 הג' עמ"ס"ל אות ח' בשם תה"ד בציחורו דעת רבינו שמחה
 שמעט דלא שייך לומר ע"י ח"כ שותף חולק וכו' חוקן דברי רבינו
 שס בפטר זה. ולפי הג' הנה זה לא שייך לדין גרמא או גרמי
 דהתם מיידינן בזמן כלל והכא מחייב לשלם מה שההגהו. ולא משום
 מיקון. והיינו דכיון דלון המושל [יכול] לפטרו דאס שס הקביעות אי
 מטעם דלון יכול לפטרו לאחד או מטעם אחר' כמורס שאין לו
 קצבה מ"מ יש עליו החיוב לשלם האם. או משום דלי לא יחי'
 להמושל לפרוע מאלו יפרע ממנו כנ"ל ע"כ הוא פטרע חובו בעל
 כרחו

ע"י ובאמת שזה פלא וכי בשביל שעשה לו טובה יכול לקחת
 ממנו נכסיו לתתם לעבדו. אמנם כ"ל ליישב הכל בע"ה בהצגת
 דברי הרמב"ם ודקדוקו בלשון הזהב ש' עבדיו ושמשי' וכוונתו
 דוקא עבדיו ושמשי' ה' מנהג המלכ' לקחת נכסיהם כשהי'
 כושטין עליהם ולא לאחר מצינו המדינה. והיינו כבעס דעלמא
 שלא ע"י מדר שזו אין מן הדון לקחת נכסיהם. רק בעבדיו
 ושמשי' טעם גדול יש בדבר. דהנה כתיב גבי משפט המלך שאמר
 שמואל להם ששאלו מלך מה שיעשה להם (שמואל ח' ה') חרעיהם
 וכרמיהם ועשור ותנן לסריסיו ולעבדיו הנה ה' מנהג המלכים
 שהי' נותנים לסריסיהם מתנה מרובה היינו המעשר מה שהכניסו
 לו בני המדינה מן החרעס וכרמיהם. והנה הרבה יותר משכר
 עבודתם וגם שהי' נתן לעבדיו דמשמע שאינם סריסים אלא האנשים
 המקורבים אליו ולכן כשהי' כושט המלך עליהם ה' טעם מהם מה
 שנתן להם ביד מדינה לסריסיו או לעבדיו וזה ה' בדין וביושר
 והנה כחוב עוד בקרא (שמואל ב' ט') כל אשר ה' לשאלו ולכל
 ביתו נתתי לכן לדוד. וק' חזק נתן לו והלא ה' גס יורשן
 אחרים מצינו שאלו. אבל באמת דוד ה' לו דין מלך עוד מעט
 שנמשך משמואל וכל המורד בו דיו כמורד במלכות כדמורה
 במגילה (סס) שהי' רואה לדין לכל על שמרד בו רק שאביגיל
 אמרה לו שלא ילא טבעו בעולם עדיין אבל שאלו כבר הודיעו
 שמואל גבי בענת אב. וא"כ כשהגה חל"כ הוא ובעת את המלכות
 ה' נחשבים לדוד כמורדים במלכות וכן סי' הרד"ק שס וגכסיהם
 למלך ובדין יוכל לתת למו שיריה ונתמן למפיצת ויכלו באוכלי
 שולחיה היינו מעבדיו המקורבים אליו. ובדין יכול לקחת מהם
 ולתתם לאחר. וזה דקאמר מפיצת לדוד כי לא ה' כל בית
 אביו כ"ל ח' היינו כמורדים במלכותה ובדין לקחת נכסיהם ונתת לי
 ותשת את עבדך באוכלי שולחך היינו שהיינו מעבדים המקורבים
 למלך שבדין ווימוס' המלכות ששכמטעם עליהם לוקח מהם נכסיו
 שנתן להם. ואחנה נתת לי הנכסים ולקחת ממני בדין המלוכה
 כשנעשה עלי. ומה יש לי עוד דרקה לזקוק אל המלך כי הכל
 בדין עשית. וע"כ פ"ל דברי הרמב"ם כוונתם ומדויקים ובהצגת
 הקידש יסודתם. ומשאר מזה שאין המושל יכול לקחת שדה או
 בית מצינו מדינתו ע"י שבעס אס חזו מחמת מדר. וח"כ ח"כ
 י"ל שאינו יכול לזכות לאחד מצינו מדינתו. ומה שדימה השב"י
 הזכות לאחד מפני שהוא אורכו לעונש המורד בו שברשותו הוא
 להענישו חזו דמיון כלל דהתם דיעה הוא שיעשה המורד בעונס
 הקשה והיינו מיתה ולקחת הנכסים שאל"כ את החקיקים הממשלה
 בידו. אבל שמעני אהבה יכול ליתן לו זכות שאינו לשאר בני
 המדינה. בזה אין חלוי קיום המלוכה כלל. וע"כ אין יכול לזכותו
 יותר ממה ש' בספר החוקים שחקק לכל בני מדינתו. ועתה
 י"ל שפיר דברי רבינו האי כנ"ל :

(ה) **והנה** לפי הג' דלון המושל יכול לזכות לאחד שלא לפי
 דינו שחקק לכל בני ממשלתו. יש לעיין אס פטר
 אחד ממש ואינו מכבד על אחרים בשביל פטור זה אס נפטר
 ואינו לרדק לשלם האם שזו להקלל ממשל בע"כ הניה המלך
 חלקו ואינו חובע ומה להם להריוח בזה או שעכ"פ מחייב לשלם
 להם כי נחשבים כשנחתו ואס ויתר המושל חלקו מ"מ וכו' בו
 הקהל שהם שותפיו דמה שותר מהמס דברי המושל בזה קיימים.
 אבל מה שפטר את זה מלאת זה אין בזהו ומאלל דלרדק לשלם
 להשותפים אס לא שגמור דכיון שגמור שזה נפטר מלאת האם
 ח"כ לא ויתר חלקו אלא חרעמא דהבי בשביל שזה לא יתן ואס
 לאו חזו פטרס מחלק של זה. וע"כ לא שייך סברה הג' אלא
 במכבד ע"י בשביל שפטר את זה ובכנ"ל לפי מ"ס הפוסקים
 (ע' מרדכי פ' הגזל בחרה ובחש' מיינו' לס' קנין סי' ח')
 בלא"ה לא שייך דיעה דמלכותא דהי' כמורס שאין לו קצבה.
 ועפ"י חתי ג"כ שפיר דברי הגמון"ק בשם רבינו האי דכלל קבע
 חביעתו יכול לפטרו כיון דלא נעשה עדיין הקצבה וכשנעשה
 הקצבה לא עשה המושל בזה שטוים וע"כ לא דמי למוכס שאין לו
 קצבה אבל אס קבע חביעתו שזו אינו יכול לשטן דיהי' כמורס
 שאין לו קצבה כנ"ל. ומ"מ יש נפ"מ בזה שגטוים הג' אלא
 כמו בנ"ד בעניני חורגנדה שאס יפטר האחד מלשלם חורגנדה

הדעת נומת כלל. וזכ"ה י"ש לעי"ן בהתקנה חס אחד יכול לעבד
או שהלכין בזה אחר הרוב :

(מז) טענה ח' חס נחשב האורענדא לזמן של האדון אך לא
הכול עדיין על אנשים ידועים שהיו כל אחד
להשתדל שלא יהי' בכלל הגם שזיק בזה לאחרים ובעת קצת הבית
בוודאי לא הי' ידוע למי יחייב האדון עב"ל דבר זה נחשב בפשיטות
כאלו הי' הדברים האלה הלז"מ. וכל זה כ' מההגה' שם"ק קס"ג
שהיא דברי הגמון". ונראה שהעב"ד לא ראה דברי הגמון"
בשרשם כ"א הלשון המובא ברמ"א ויהי' אפשר לחלק בזה"ל בין
קצת תביעתו על אנשים ידועים או לא אבל לפי מה שהבחי' לשון
הגמון" למעלה ח"ן לפסק בזה כלל כי הגמון" כ' בפירוש נלחם
שהטל תביעתו על כלל בני העיר פטרו חז"ל נפטר מחלקו דברי
ללא בעיני שיקבע תביעתו על אנשים ידועים אלא כיון שזה דבר
קבוע על כל העב"ב הזכרים על קרקעותיו לשלם לו האורענדא
הרי זה קצת תביעתו על כלל בני העיר ואפי' אי ידענו לאי
שזה היו קודם קביעת ההם מ"מ הרי בעיני אנשינו שפוטרו
המלך מעלנו אבל לא ביד' שהראשון שקנה הבית והקרקע ונתן
ממון עבור פטרו ובוודאי שזין הי' אנשינו הגה' כי כן נדחו כל
הטענות של העב"ד עפ"י דרכו. ועתה נשוב להחזיק על דין זה
ולהעריכו עפ"י מה שהעלתי בע"ה למעלה בדיקין אלו :

(יז) הנה למעלה החוקק בע"ה בסדרת השב"י דח"ן המושל
יכול להרוס ולוותר לאחד כמו שאנו יכול לעטש
לאחד כיוצא מן הכלל אלא כל דיניו לריכס להיות לפני כל בני
ממשלתו בשווה ועתה אי שואל חס האדון נתן לו שכל מי שישלם
לו פסוס ידוע בעד קרקעו הוא פטור מכל המסים שבחוקק זה הי'
אפי' לדיון שזה קיים מה שדורשים ממנו ומכל אנשי עירו בשווה
הרי זה נפטר. ואם לא הי' זה אלא כיוצא מן הכלל ואין הפקדה
הזאת לכל האנשים הדרים על אדמתו. ח"כ הרי זה מותר רק
לאחד כיוצא מן הכלל ואין דיון דין אפי' במושל. ואין הוואור
כלום משכ"ב שאין זה האדון מושל אלא בחירות בעלים על שלהם
אבל ח"ן שיד בזה לומר דיון דין. מיה עדיין י"ש לקדור אפי' אי
היו בחירות בעלים ואין דיון דין מ"מ אחיזי חז"ל יכול לוותר לאחד
משלו. וז"ל הטעם בזה כי עין שבחמלה הי' האיש חייב בכל
המסים. וכן הי' אז עפ"י חוקי של המושל או האדון והח"כ פטרו
ועי"ז הי' הפטר לזוה"ר. ח"כ אפי' יהא כבעלים מ"מ אינו יכול
לשטת ממה שחזקה בחמלה ביתו ובין העם וגם י"ל עוד דאם
היו משכבים בחמלה כמחפסם. אין בזה לזכות לאחד שלא ח"ה
חלק ליתר חבירו כמו העותן מתנה לאשה ולעבד דקנה הבעל או
האדון חף דכוותה העותן שיהי' לאשה או לעבד משום דדברים
שבכל אינם דברים. וכן ביד' חס הם כשחפין. ומה דפטור לכל
הפוסקים עכ"פ בפטרו המושל מעלנו קודם שנתפסו כמבואר
במרדכי ובהגות רמ"א קס"ב הטעם משום דש"ל דהמושל יכול
לפטור אחד ויכול לשטת ממה שקבע מוקדם שכולם יתו ורמ"א
מאבזלי ואסטרטובי ואף דלפנ"ש ח"ן המושל יכול לשטת חוקין
ולוותר לאחד כמו שאנו [יכול] לעטש לאחד שהדין מבוחר ברמ"ס
וה"פ סי' שס"ט. וז"ל דהס' מיירי שחקק דין אחד שלפי אותו
הדין נפטר האחד והי' חס' אחרים שיהי' להם שטת וזכות שז
לזה גם המה הי' נפטרים. אבל חס פטר אחד בלי טעם חקוק
לכל באמת חז"ל פטור. וזוה הטעם נחבו הגמון" והגות רמ"א
סחם נלחם שקבע ההם אפי' אנשינו חייב משום דאדם בטל
שיהא פטור חז"ל חקוק דברי המושל לכל אדם אלא דוקא לזה
הגמון וע"כ לא חילקין בין חס מבדיר ההם על אחרים ע"י פטורו
או לא :

(יח) ולפי טענות העב"ב שהוכבד עליהם המם בשביל פטור
של זה ח"כ הרי ח"ן האדון יכול לפטור אותו כלל
שומכדי על אחרים וזה הוא שניו אפי' בלא טעמא דשחפות
מחויב לשלם חלקו דהם פוטרים חלקו בעל כרחם כג"ל מסוני'
דב"ק. ולבאורה י"ש לפסק בזה מ"מ מחי' ההגה' הא האדון מחל
לו עכ"פ ולא יתבע ממנו ומה ההגה' מ"מ הם טוענים בלחמ' כי
חס לא הי' משלמים לו יתבע מזה או שעכ"פ בחמלה פטור אותו
מפני

(יב) עוד כ' בפסקי דנים של העב"ד. וכ"ז בשותפין שהקרקע
היא שייכת לזר אחד וממשלתו על כולם בשוה.
אין חס מוכר מקצת מדינתו עם הקרקע לחלוטין ח"ן שז
שותפין ביניהם וכל ח' י"ש לו חזון בפ"ע. ביד' היתה מכירת
הבית קודם שקנה האדון מותר הפלחין וחרב"ל בקופלע של
האדון נחבז בפירוש שאין לו שום שייכות להפליח הג"ל ואין לו
שום שליטה וממשלה עליו ואין יסוי כח האדון על הפליחען שלו
נגד הפליחען של היהודי ולא הי' שותף ביניהם אפי' רגע אחד
והמה רק כשני חלוקים שבנים שיתו מותר על חבירו וכל
אחד רשעו על אדמתו. זה ת"ד. הנה התחכם העב"ד
לקנות שם חזון לעלמו. אבל לענ"ד הוא ללא הועיל. כי אהנו
על הראשונים חס מנעטרים שקנה הפליחען וזה הי' ודאי שותף.
ואם הי' יכול לחלוק ולקנות לעלמו חס בלא דעת יתר בני העיר
וע"ז חס דנין וכו' ח"ן דקנה לחלוטין הי' דומה כאלו הי' אחד
מבני העיר יולא לעיר אחרת דוודאי ח"ן בני העיר יכולים לעבד
על ידו זה חז"ל דוודאי כשנשתתפו הי' על דעה זו שכל זמן ששאר
בעיר כך הוא. ואפי' כשלא מן העיר הי' בחלוק מדעת חבירו.
אבל הכא ששאר בדירתו במקום שהי' בחמלה גהי' שקנה הקרקע
לחלוטין מ"מ הרי חלק של מנעת שותפיו. ומה לו חס קנה
מיוחדו מן האדון או שקנה הקרקע :

(יג) עוד כ' העב"ד. ח"ל הפריענאלע שמשלמים להאדון
לא נקרא מוס רק שכירות קרקע והזכות מהי"ש ואם
אפי' נחשב לזכס אכן המחילה מזהאדון הי' ע"י חס אחר הוא
היהודי הקנה הראשון עב"ל דבר זה מביא ליד גימור לחשוב את
הקונה הראשון לחלוצי והלא חמלה הי' הדון עמו ואם הוא
נחתיב גם הבא מוכח נחתיב מו"ש שזה קרא רק שכירות קרקע
ח"כ למה הם משלמים דוקא כמחזיקים י"ש אבל בזה"ה ח"ן שום
אורענדא ובי מחי נפקא לי' להאדון מי"ש חס הוא מוכר על
אדמתו י"ש או שחורה אחרת האם י"ש לו חזקה חוקק וקלקל
באדמתו אשר בשביל זה הוא לוקח האורענדא. אלא ע"כ שאין
זה אלא מוס ולא עכר אדמתו :

(יד) עוד כ' ביד' דינא מכירת הי"ש שיד לבצל הקרקע ומלך
זה העטם זכה האדון זכות מכירת הי"ש על
הקרקע שלו ומה העטם עלמו זכר גם חס מדין המלכות שלהם
והמה שזוים מנעם כשאר הבתים אשר הפליחין שלהם על וויקוס
ומקבילים פלעטענען כנימוס ואין שום הבדל ביניהם ואין להם שום
טובה מהאדון ואינם שייכים אליו ולא לאחד ולדברים שלו עב"ל לא
ידעתי טעם טענות זאת כי לבאורה מחי פנ"מ חס האדון יכול
לשקות מוס על שחר דברים הגעש' על אדמתו. או שעפ"י דינא
דמנחמא חז"ל יכול להעיל מוס כ"א על מכירת הי"ש עכ"פ הממשלה
הרומא' נתנה לו כח וזכות לדורש ממנו בעד הזכות שיתן למכור
י"ש ואין זה אלא מוס ואף שמתן לזה חס אחר מ"מ חוכן הענין
והכוונה אחת היא :

(מז) טענתו הד' היא שבעת החמלה מכירת י"ש בהבית
הג"ל הפחיתו מהאדון המקנה בעד זה מומילא
ח"ן להם הפסד ונחפזו שרדויה מזה. וגם ברשות לפחות עוד.
מ"ש ברשותם לפחות עוד היינו שזדים שלא לשלם אורענדא ולא
לחזיק י"ש זה ח"ל להם וכן האריך אדמו"ר בזה בשם' כת"י
הג"ל ומ"ש שמתחלה הפחית האדון מהמקח מ"מ הרי הרבה שנים
נתן חלק במס' ונעשיתו שותפות ביניהם מחדש ואף שהוא אומר
שחזר להם בעד שז"ה יראה שיהי' ירא ממשלשות הנה לא ברר
לפניו טענותיו וחז"ל הי' זה שיהי' יכולים לפטור זכורו ומחילתו
מן האדון. וכל זמן שלא יבא רח"י בחירה לדבריו ח"ן טענתו
כלום כי אדרבה ממה שהי' משלם מדי שנה בשנה מוכח מלחא
שהי' לר"ך לשלם ועי' ח"ס ח"מ סי' ג"ב בסופו. טענותיו הי' לא
תקבלו אלא אפי' לדבר בזה והטענה זו שהלוק' אורענדא לר"ך
ליקח בצירוף דעת הקהל וזהו העב"ב הג"ל מזהה הי' טענה אס
גם הוא לא יקבל פלעטענען ולא ימוכר בביתו עד שישושו עם האדון
אבל שזה יסחר במסחר הי"ש ותבירו יסא ויתן עם האדון ח"ן

זרקה ח"כ יומא גס דילפינ להו לענין זה דל"ל ממויחסיס כדדרש ביירושלמי :

(ג) אך הגה ברמב"ם (פ"א מהל' מליס הל' ד') כ' אין מעמידין מלך מקהל גרים כו' ולא תמלט צבדא חלל לכל שרירות שפיראל לא שר לבא ולא שר תמוס' או שר עשרה חפ' ממונה על אמת המים שמתחלף ממונה לשדות ודל"ל דין או נשיא שלא יהא חלל מישיראל שנחלק מקרב אחד תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהא' חלל מקרב אחד . הגה בבבא' ב' הרמב"ם' ולא תמלט צבדא חלל כל שרירות . ולא תבז כחא כמו ש' בהל' ז' ולא תמלט צבדא חלל כל השרירות וכל המניין שפיראל כו' הרי דגס זכר ג"כ מניין וכלן לא כ' חלל שרירות . וזרז טעם למה . חלל דדבר זה יתבאר ממ"ש הרמב"ם ביבמות פי' מנות חליה ותימא ח"כ הא דחזר לי' רב שמואל צב"ב' של ישראל ולא צב"ד' של גרים ל"ל קרא לענין חליה למעטוי גרים כיון דחפ' לשאר דינין פסול וי"ל כו' ח"כ' לדין של ישראל ה' כשר לדין בלא כפ' דלא שייך שימה ודבר של שררה חלל בפני' כו' וכן עיקר . וכן פסק בצור להלכה . והשתא הגה לענין יוחס דילפינ מתשים עליך מלך לרבות כל מיני שררה היינו דוקא במידי דשררה וכפ' אבל לענין ירושה דילפינ מקרבא ישראל כל שבקרב ישראל היו גמי שאר מניין בכלל ולא דוקא שררה וכפ' דלא תבז החס שימה . והשתא הגה יש חילוק בין סופרי הדיינין לשאר מניין דאע"ג דגס סופרי היו שגרים מ"מ שייך שררה דע' כתיבתם הפס"ד כוסין לקיים משא"ב בשותף אך מ"מ כיון דלענין ירושה לא צעין שררה ח"כ מ"ש שותף משאר מניין ואף שכל בשכרו אין זה מגרע חזקתו כלום . וגם מחזן קשה דח"כ' לומר כמ"ס השם ארי' דמאי לכה"ג דהא דמכר רק כה"ג אף דהוי דבר שבקדושה ולא ממי' דממי' לי' דהא משותף מלחמה דמי טפי לכה"ג ואפ"ה אין צנו קס תחתיו וכמה שהוצא קס בתש"ח ח"ס :

(ד) אך מ"מ זרז להבין דח"כ כל חומן ושכיר שיעשה בשל קהל חיה מלאכה כמה פעמים יזכה בחוקה לכל ימי חייו וגם ביורשה לבניו וזה דבר שאינו מתקבל כלל אל הדעת . אומס' כ"ל דודאי יש חילוק בין מניין לשליח מניין . אומס' מהו הנקרא מניין היינו דבר שירות של קהל שהוא לטובת הקהל שיהא ממונה תמיד לדבר זה . וממנין חיה חלס ע"ז זהו נקרא מניין אבל אל אחד עושה מלאכה תמיד לקהל והעובדים נמנין לו תמיד המלאכה בשביל להטיב לו אבל אין טובת הקהל דורשת שיהא ממונה תמיד לדבר זה . אפי' אם נחתו לו העובדים המלאכה בתמידות אין זה בכלל מניין חלל שכיר הוא בא בשכרו ואין לו שום חוקה ולא תורת ירושה ליורשים . ועפ"י י"ל דחפ' בשותפים בזמן החלמוד שכל אומן ה' שותף ונקרא טבח ואין שום טובה לקהל שיהא אחד ממונה או לא ה' כלל דין חוקה לשותף אבל עתה שנהנו למנות אנשים ידועים על השמיטה והם מחלו הנמים כבודם שלא יטערו להיות סר סכנו קמי' חסס כי הם זכירים וזריזים כמ"ס בשו"ע (סו' י"ח סעיף י"ז) ח"כ' הר"ז טובת ותקנת ועורר הקהל והר"ז מניין גמור שיש בו תורת חוקה ותורת ירושה לבנים :

(ה) ובשו"ע ח"ה"ס' ק"ג סעיף כ"ב אדם שהוא רגיל בשום מלאה כגון גיליה כו' אבל אם נשתנו לשני לא ה' ביד הראשון שישק לתת מה שיה' עותף ועתה שיש בידו רזה לזכות בזמנו ולחזור ולתן כוח שיה' עותף תחלה חוזר למלואו . ושורש דין זה הוא מהמדרש פ' חזקת תשו' רבתי מאיר ולמד זה מכ"ס' שאירע קרי ומינו אחר תחתיו ושוב נטבר הראשון ראשון חוזר לעבודתו והשתא למה יגרע מלות שחי' ממונות גיליה וכדומה . אם מפני שהוא כבוד דומה לשררה הלא גם האב"ב בקבלה הוא מוכרז על הציבור . אך מיהו י"ל דמרחש' חלל מניין רק שיש דין חוקה באב"ב אבל שירש צנו אחריו י"ל דאין ללמוד מהם . ולדברי הח"ס' אין במלתא דקדושה דין ירושה וזה דבט אחריו מדבטי קרא מיוחד בכה"ג ומשותף מלחמה אין צו דין ירושה . אך בצאת הכותח הח"ס' יש לדחות דלהכי צעין בכה"ג קרא יתירא משום דדרש' ביומא (י"א) ושאר דוכתי והכנה הגדול תחתיו שיהא

מפני שיחבט מהם ואפי' בלחו כל הני טעמי מ"מ כיון שהם שלמו בעל כרחם עבדו מה שהוא נחתיב וכך ה' הדבר שהאדון יכול להצטו מהשארים הכל והבט"ב כולם נשתתפו יחד מתחלה בבחב כמו בנ"ל לא גרע מערבות כיון שבאמת בדין אינו נפטר כלל בפיטורו של האדון והם משלמים עבוריו . ואפי' לרעת רביתו שמהם קודם שנחשבו ופטר הש"ר את האדון ממש מעלמו פטור וכן הר"מ דס"ל כך לפי לשנא קמא שבמדרש ואפי' לא נאמר כנ"ל שהמקל על כולם . מ"מ הא לא מעלמו פטורו חלל בהשתדלותו או בהשתדלות הראשון הקנה מן האדון והוא בא תחתיו . ומה שפלט הבט"ד שזה לא נקרא מוס חלל קצין מוחלט קשה לו ולמה אין כוחנין בכל הקופטעם שהקנה יכול למכור י"ש ואם קצין מוחלט פטור ממוס זה . לא נלך להחוב כלל דבר פשוט כזה חלל וודאי דזה הוי מוס . וע"כ י"ל דאין להוציא את הבט"ד מכלל מה שה' רגיל לתן להם עד עכשיו . ועיין בשבות יעקב קס דמסיק שהאם שפטורו הש"ר יתן כמנהגו וכו' שגס בני המדינה ראויו שלא לדקדק מלי הא' עס פני הארץ ועשירים . וע"כ נראה לי גם כזה שהבט"ד יתן להם חלק והם לא ידקדקו כ"כ ובה' יהי' שלום על ישראל :

תשובה ה

בדין השו"ב אם יש לו דין חוקה ודין ירושה להוריש לבנו שיהא קודם לאחר אם ממלא מקום אביו ביראה . ואם אי' לשחוח אם מחויבים להמתין עד שיתלמד :

(א) הגה הרמב"ם כ' בהל' מליס (פ"א הל' ז') ולא תמלט צבדא . חלל כל השרירות וכל המניין שפיראל ירושה לבנו ולבן בנו ע"פ וואו שיהא הבן ממלא מקום אביו בהכמה וביראה ה' ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בהכמה מעמידין אותו במקום אביו וממלמין אותו כו' . והנה ראינו לא' מן האחרונים בספרו שולח לחור מקרביו והוא ש"ת קס חרי' בחז"מ סי' ל"ז ש' מדברי הרמב"ם חלו הדיינין דוקא חיה שררה ומיני . ומה עיין זה לחומן ושומט' ונראה דלא אין הציבור חפלים צו יבולס לסלקו או בשמאלו אחר טוב ממוט או שרזין לפחות משכירותו יוכלן לסלקו ומכש"כ שאין חוקה לבניו אחריו ולא דמי אפי' לחזן דמבאר בחז"מ סי' ל"ג דאין מסלקין אותו דמי לכה"ג דתפלות במקום קרבתו תקנו ובכה"ג איכא דין ירושה וחזקה . משא"כ בשותפים דהם חק בעלי אומנות מנין לנו לומר לסלקם ושים להם ולבניהם חוקה ומה טעם יש כזה כי אין לדמות שותף לחזן או לשאר מניס כי הוא רק אומן ושכיר אומנתו בידו זת"ד :

(ב) ובתשו' ח"ס' ח' ח"ה' ראיתי (סו' י"ב) דמקשה ל"ל קרא גבי כה"ג בשבט קס תחתיו (כמ"ס בת"כ פ' לו) מדתחב' והכנה המשיח תחתיו מבניו שבט קודם לכל אדם כו' הא בסופרי דרש' מדתחב' במלך בקרב כל ישראל לרבות כל המניין בישראל וכמ"ס ברמב"ם ודל"ל קרא מיוחד בכה"ג ומי גרע משאר מניין ישראל אע"פ מוכח מזה דלא נאמר דבר זה חלל במלך וכדומה לו כלל אומן המניין דפרט בירושלמי בשערה יוחסין והוצא בחוס' סוטה (מ"א:) שוטרי הרבים וגבאי דקדק וסופרי הדיינין ומכין ברעושות . אבל כל מניין קדושה אינו בכלל זה ומש"ה צבי כה"ג קרא יתירא לרבות כו' . ואפי"ו הגה יש להסתפק בשו"ב שהוא אינו דומה לכה"ג שאין צו מיני קדושה ח"כ' למה יגרע מסופרי הדיינין ומכין בירושלמי דגס זה אינו שררה חלל אומנות ושכיר הוא בא בשכרו . וגם יקשה מה על השו"ע גבי ש"ש שהטעם דקס צו חוקה משום שדומה לכה"ג לפמ"ש בעל קס ארי' וזה אדרבא משום זה גרע טפי דח"כ' הוי מיני קדושה ולא אחריו חלל כה"ג ולא שאר מניין קדושה . מיהו אם נאמר דילפינ שותף וזמן ממוך כמו סופרי הדיינין וגבאי

שיהא גדול מחזיו בכה בני ובתכמה ב' ואל"כ הוי אלוניא חי איכא
 כהן שגדול מבני חין בני קודם קמ"ל קרא דבס בכה"ג בני קודם
 כמו בשאר מוניין וכן מוכח מל' הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ד
 הל' ב') שכל כשימות המזבח או כה"ג או חלד משאר הממונים
 מעמידין תחתיו בני ב' שנאמר במלך הוא ובניו בקרב ישראל ב'
 וה"ה לכל שררה שבקרב ישראל ב' הרי שלא הביא קרא מיוחד
 בכה"ג אלא לומר בכלל שאר המוניין ממלך. ולפי הל' א"ש דבאמת
 הוי כה"ג בכלל שאר המוניין אלא דהוי אמינא דכה"ג בעינן גדול
 מחזיו בעינן קרא מיוחד לאשמועין דהוי כשאר מוניין. ומשום
 מלחמה דחין בני יורשו הוא מנוה"כ כמ"ס ביומא (פ"ג) מיהו
 יש לחלק דמלוא גלילה חף שהיה דרבנן מ"מ הוי חיוניות משא"כ
 שמיטה דהוי רק הכשר אכילה שאם לא יחלל בשר חין מלוא לשמוע :

היצור יכולים למחות צידו. אלא דיש דין ירושה בש"ל ואף ש"ל
 עפ"י דברי הרשב"א דהיינו רק משום מנהג מ"מ האמות יורה
 דברו ואין זה כוונת דברי הרשב"א והאמתו בזה בע"ה במקום
 אחר רק אחריותו כמ"ס רבינו הגר"ש דב"ע ש"ל וישי"ש וגם
 דמתחלה התחיל בס"ח באותו דיוק שהפסוק חוק' בחיו כבדי שלא
 ירשנו בני ואח"כ מסיים שאין המלוא ירושה ואל"כ אפי' אם לא
 הפסוק ה' יכול להגיד להם הדין שאין ירושה במלוא :

(ח) ולכן ג"ל דבאמת בעינן חזות יש שני דברים לדון בזה
 משום חוק' הא' שהיא התמטות מקהל ובר"ל בכלל
 המוניין דילפי' מבקרב ישראל דכל המוניין בנס קודמין. ובר"ל דהוי
 חוק' במלוא ובר"ל אפי' דמהני חוק' להיות שלו כמו חוק' בדבר
 שיש זה האהל לנוס. והפירוש שכן ב' העשמים הוא שם
 החוק' משום הא' בעינן שהיה ממלא מקומו דילפינן מכה"ג ומלך
 אבל אם ה' החוק' במלוא מועלת לא ה' עטס לחלק בין אם
 הבן ממלא מקום אביו או לא דלמלוא כל ישראל רחיים בשום.
 משא"כ בעינן התמטות י"ל דהקהל לא התדלו כ"ל נמי שראוי להם
 כמו המלך ובר"ל עמלם אבל בנס שאינם רחיים חין להם לתפוס
 בדבר שלא מלואן הקהל וגם קהל מסייעם דכ"ה מקרא שיאל
 ממלא מקום אבותיו ומעטס הג"ל. והסתא יתיישבו ספיר דברי
 הס"ח דלוחו דיוק הפסוק להחלל כבדי שלא יר' טענה מהבן
 מכה התמטות אביו לאותו דבר ולא ידעו שאינו ממלא מקום
 אבותיו. וכ"ת ח"ך עשה דבר זה מכין דבאמת י"ל לו לבן דין
 ירושה אפי' שאינו ממלא מקום אביו וגם עני נלה נענים שלא
 סלק לבניו הא כבר זכו במלוא ויש להם חוק' ואף שאין רחיים
 למלואות מקום אביהם משום דמעות דלוחין לכל ישראל ע"ז אחר
 דמלואות חין להם ירושה ומל' דכתיב מורשה קהל יעקב ויתר
 הפסוקים היינו במלואות בחוק' התמטות ויושרים לרבים
 להיות ממלאים מקום אבותם. ואל"כ חין סתירה ג"כ מזה לדברי
 הש"ס ע"י ג"ל דיש חוק' לש"ך היינו מכה התמטות. וזהו
 מיוסב גם דעת הגדולים שביא שם הגאון חיד"א בפי' לס"ח
 ברית עולם. שנחמו לש"ך תורה התמטות ולפי דעתו ה' דבעלם
 מהם דברי הס"ח ולפי הל"ל אדרבה מוכח מן מדברי הס"ח
 דמס"ה הולך אותו האדוק להפסיק חוק' כנ"ל :

(ט) נמצא לפ"י דעת הס"ח דמלוא שאין שייך בזה התמטות
 כמו ש"ך ויכולא בזה לא שייך בזה (ירושל' אבל
 דבר ששייך בזה התמטות והיא מלוא שייך זה ירושה מכה ההתמטות
 וי"ל דהיה דלמדרי' ה' החובל ג"כ שייך בזה התמטות שמיטה
 שהוא יבנה ולא אחר. שיש לו חשיבות ושייך בזה התמטות וכן
 י"ל גם בגלילה דהוי חוק' משום דהוי התמטות שהיה חשיבות
 לחיט המנונה ע"ז שהוא יעשה מלוא זאת ולא אחר. ואל"כ
 פשיטא דגם בש"ס שייך התמטות דוודאי שייך התמטות של חשיבות
 בש"ס האידנא שנקיים אנשים ידועים ע"ה הש"ב. ואל"כ לעג"ד
 הדבר פשוט שיש חוק' וירושל' בש"ס כדן בשאר מוניין שבישראל :

(י) ועתה נבאר הדין בע"ה אם הש"ב האיה בן קטן אם
 מחויבים להמתין עד שגדל וילמוד או מכיון
 שעתה אינו ראוי חין לרבים להמתין עליו. והנה רלית' באשל
 אברהם (ס' ג"ג) שכתב שומע שהחוק' במלאתו ומת והגיה
 בנים קטנים והחוק' אחר בזה ושהגדלו חובעים חוק' אביהם
 חין טענות טענה ורל' מת"כ פ' ז' והבנן המשיח תחתיו מבניו
 שצט קודם לכל אדם יכול אפי' שיש ממלא מקום אבותיו ח"ל
 ואשר ימלא את ידו בזמן שמואל מקומו חין ואל"כ יבוא אחר
 וישמש תחתיו ולא אחר ישמש תחתיו עד שיהא בני ראוי משמע
 בהדיא כיון דלדור' אחר. והקשה לי רב אחד מסוגי' דמעות
 (י"ג) ושם אל משפחתו ואל אחות אבותיו ישוב למשפחתו הוא
 שב ואינו שב למה שהחוק' צו אבותיו דברי ר"י רמ"א דרי' הוא
 שב למה שהחוק' אבותיו אל אחות אבותיו כאבותיו וכן בגולה
 כדחניא ישוב הרגלו אל ארץ אחרותו לארץ אחר' הוא שב ואינו
 שב למה שהחוק' אבותיו דברי ר"י רמ"א חף הוא שב למה
 שהחוק' אבותיו גמר שיבה שיבה מהתם ע"כ הלעז' הסוגיא
 הרי

(א) אף הנה במדרי' סו"פ הובל ב' רלובין ושמועין שה' להם
 ירושה שאין יסוד אדם [יעשה] דבר בכה"ג ואלתם ועתה בא
 רלובין למכור חלק ירושתו לאחר מעשימי העיר דנר' דלחו כל
 כמני' שהרי לא הלטיו הקהל על אותן מלות אלא לאותו האיש
 ולרשו אבל לא למכור לאחרים ודמ' להדיא דה"פ פ' ז' גבי
 כה"ג תחתיו מבניו שצט קודם לכל אדם יכול אפי' שאינו ממלא
 מקום אבותיו ח"ל ואשר ימלא ידו בזמן שמואל מקום אבותיו
 חין ואל"כ יבוא אחר וישמש תחתיו בש"כ שאין רשאי למכור לאחר
 בלא רשות הקהל. וכן כל מיני שררה כמותו ולוי' ויכולא בן חין
 לו רשות למכור. בספרי פ' שופטים דרשין למנן יאריך ימים ב'
 מלמד שאם מת בני עומד תחתיו מנין שכל פירסי ישראל צריהם
 עומדים תחתיהם ב' הרי דשייך חוק' וירושל' אפי' במלוא שאינה
 הכריתת שאם לא ירלו לא יבנו אמנם יש לדחות דהתם עכ"פ
 איכא מלוא לעשות ולפאר את בית חלקיו משא"כ בש"ס שאין
 מלוא לחלול בשר ולשחוט. מיהו ארתי י"ל שבאחות וי"ל דמלוא
 לחלול בשר כמו שנוטין בשמינה (בב"א ט"ז) מלא בבהמה אומר זו
 לשבת ובשבת (ק"ט). ר"ל זבן בתליסר אסחרי פשיטי בשרא
 מהליסר טבחי. ובזו"ט הנה ב' הרמב"ם (בפ"ו מהל' יו"ט הל'
 י"ח) ביאר מלות שמתח וי"ט ואל"כ כולד הקטנים ב' והאגשים
 אולכין בשר ושותין יין שאין שמה אלא בבשר ואין שמה אלא
 ביון האומנס שקשה עליו נעמי דפסחים (ק"ט). הני' ריב"ב אומר
 בזמן שבת המקדש קיים חין שמה אלא בבשר שנה' ובמת
 שגוים ב' ושמתה לפני ה' חלקך ועבשין שאין בית המקדש קיים
 חין שמה אלא ביון שנאמר ויין שמתה וכבר הרגיש בזה ריב'
 בס' חק"ט ועי' דדרישה שם שדחק ליישב. ולעג"ד נראה דר'
 להרמב"ם פשוט דשייך שמתה יום טוב מזה האידנא בבשר. והא'
 דקאמר בזמן שבהמ"ק קיים חין שמה אלא ב' היינו שמה מפורש
 בקרא הוא בזמן שבהמ"ק בבשר שלמים וזהו' חין שמה מפורש
 אלא ביון אבל מ"מ בודאי איכא שמה חף בזה"ל בבשר וכ"כ
 הר"ן ריש פ' ד' דסוכה ועכ"פ כיון דאיכא מלוא באכילת בשר.
 נמלא דשח' נמי הוי מלוא כשאר מלות שם חיוניות ועכ"פ
 לאכילת שבת וי"ט :

(ז) אכן בנוף הדבר חי שייך במלואות ירושה יש דברים בנו.
 דהנה מלאתי בם' חסידים (ס' חסיד' ו"ל חסיד' ז') לדיק
 אחד ה' רגיל להחלל ברה"ה ויבסוף ימיו לא רלה
 להחלל אחר להם אם יחללו וימות יאמר בני חיו רלה להחלל
 תחת אבי. ואני הפך שבימי יחלל אדם הגון הנקשו לפניו שהוא
 לדיק וחסד בחורה ונמול חסדים וע"ז נענים עני הכהן שה' לו
 להעביר בניו וכתוב לא מיהא בזה ב' ה' המלות חנים ירושה
 אפי' שב' מורשה קהל יעקב וכת' ירושה ירלו שכן מלתי
 ערודין כגון שמואל מקום אבותיו כגון מלך וכה"ג אבל מלות
 חנים ירושה אלא הוק' האדוק צביר הוא יקדש ספר תורה ולא
 אחר ב' יעו"ש. ודברי הס"ח תמוהים קת' שב' ליישב מה שנאמר
 במלות לשון ירושה כגון שמואל מקום אבותיו משמע דכה"ג איכא
 ירושה במלואות וא"כ מסיק כגון מלך ב' דהוי מינוי ושררה אבל
 מלות חנים ירושה משמע דלוח' ירושה כלל אפי' הבן ממלא
 מקום אבותיו. וגם דמדברי ס"ח אלו קשה על פסק הרמ"א בח"ח
 ס' ג"ג ש"ך שדוקין ודלה למנות בני ב' בני קודם לכל אדם חין

מגדולתו כל ימיו . ודבריו נכונים וצורכים ומוכרחים כנ"ל :

(יב) הנה נשמע דאס נדחה מנפשי' אז חפי' בעלמא בין דלדתי דלדתי אבל כשנדהה באונס אז חי ליכא תקלה גדולה דרולא חוזר לשפירתי . וצוה מבוחר הדין דש"ע סוס" קנ"ג . אבל מ"מ חין מכל זה סתירה להאשל אברהם דהוא מיירי בירושת הבנים ד"ל דאפי' באונס כיון דלדתי דלדתי . אלא דהאשל אברהם רמז לת' הרדצ"ז ס' ל"ט והוא בחלק ד' שב' שס במסקנתו הלך יראה לי שאס לא ינאל חוקע בקי כמורה שיהוצירו למנוי כיון שהחזיק במלות לא מפקין לי' מחזקתו ואס ינאלו מי שהוא בקי כמורה יעמוד השני בחזקתו וראשון כיון שנדהה נדחה כיון שלא מפי רביו ירוחם ז"ל והגדון היה שס שה' החוקע ס"ג והעצוריו מפני שחשבו שסומא פטור מכל המלות מדלורייחא ואינו מוזהר חייב דלורייחא ונאלו להס סמך ברביו ירוחם דסומא פטור ממלות כד' יודא וואו פלפל שס בהלכה ומסיק דסומא חייב במלות מדלורייחא ורי"ו יודאדה הוא בדבר ומסיק מדון שלו כנ"ל . וק' והלא ההס נדחה באונס של ברביו והגדון הוא אס יחזור הוא ענינו למנוי ואמאי פסק הרב"ז כיון דלדתי דלדתי . אך הנה באמות בלא"ה דברי הרב"ז פסק כעין פשרה אריכה טעם . וז"ל טעמו ז"ל כך דבעיקר הדין אף דהלכה כהפוסקים מולס החוקים על רי"ו וס"ל דסומא חייב במלות מדלורייחא . מ"מ כשנאלו הקהל דברי רביו ירוחם ויה' אומרים שריגוס גס דעת רביו ירוחם לנשות מורה מן המוצהר שיה' החוקע איס שריגוס סומא אז אס יה' אחר הבקי כמו זה יה' שומעים להס אף לכתחלה . דלף שז הוחזק מ"מ היה בטעות שלא יה' יודעים מדברי רי"ו . אבל כשלא היה אחר בקי כמורה א"כ חין צוה שיהיה החוקע בבתי סומא מורה מן המוצהר כי יש בהסומא מעלה גדולה שהוא בקי יותר ומעלה זו היא עקרים ולא היינו יכולים לדחותו משום דברי רי"ו שאין הלכה כמותו . אבל הלא יה' הגדון שס דמורה לא מנה טענה שריגוס ללאה גס דעת רי"ו היחידה בדבר זה אלא שחשבו שכן הדין חורה ולו ידעו תהלה פסק הרב"ז דלא כותבי' לא יה' דוחין אותו לכתחלה . וע"כ כ' הרב"ז דין גמור במסקנתו דאס לא נמאל בקי כמורה היינו כששני שהחזיק במלות זו בשנה זו אינו בקי כמורה חין חזקתו כלס דמתחלה לא יה' יכולים לדחותו כנ"ל ויה' החזקה בטעות . אבל אס השני בקי כמורה א"כ גס מתחלה יה' יכולים לדחותו מחשש דעת רביו וגס שהשני יכול לטעון קיס לי כרביו ירוחם ע"כ חזקתו חזקה ולכן מסיק יעמוד השני בחזקתו והדברים מרלים באלבט כמ"ש ומ"ש הוליל ונדחה כמותו כיון שכבר החזיק השני והשחא י"ל דגס באלל אברהם מיירי בבא אחר והחזיק ע"ד ששאר בחזקתו לעולם ולא אמרו לו הקהל כשיגדלו צי הש"כ המה יחזרו לחזקת אביהם וא"כ כמיון שנדחו ואחר החזיק בה חין יכולים לדחותו אבל לכתחלה י"ל דגס בצניו לריכס לכתחלה להיחם בחזקת אביהם ולתת השחי' ביד אחר רק עד זמן שיגדלו אס יהיה ש"כ רחוי שיחלה לכן שכן הדין במלך כמ"ש ברמב"ם פ"א מהל' מלוכס הל' ז' וכל המנוין ילפין מנקבר דכתיב גבי מלך וי"מ מהרמב"ם שס דמיירי בכל המנוין . ובמקום אחר האריכו צוה לי"ש הרמ"ה שביא בעל אשל אברהם מנה"ג :

הרי שמעינן דרמ"א ל"ל כיון דלדתי דלדתי ואפי' לר"י היינו ברולא שפעשה עבירה אבל בלא עבר כלס לא אמרי' הוליל ולדתי דלדתי וקשה מזה על האשל שב' כיון דלדתי דלדתי ובאמות שהרב הזה לקח דברים אלה ממדברי פ' ח"ה שהזכירו המנ"א סוס" קנ"ג והביאו בלשון המלות השקל . ואמות שפוקי' זו מעיקרא [ליתא] דהרי הא"א מיידי מירוסת בנו והבא מיידי מחזרת עלמא לשפירתי . והלא אס שוויס הס יקשה מנה"ג גופ' דראשון חוזר לעבודתו ול"א כיון דלדתי דלדתי אחר שדתייתו היתה מחמת [אונס] ובצניו דייק האשל אברהם מנה"ג גופ' דכיון דלדתי דלדתי אלא ע"כ דש חילוק בין הוא עלמא או צט :

(יא) ויש כאן מקום עיון ברמב"ם דבהל' רולא כ' (פ"ו) הל' י"ד) אפי' שנתכפר אינו חוזר בה לשפיר שהיה בה לעולם אלא הרי הוא מורד מגדולתו כל ימיו והוליל ובאה תקלה זו הגדולה על ידו עכ"ל ודבריו תנאים דמחין לקח זאת שהטעם משום תקלה גדולה והלא דין זה הוא גס בעבד עברי וסס ליכא תקלה . ועוד שכל הרי הוא מורד מגדולתו כל ימיו . וזה דבר חדש שלא הזכירו הש"ס . ועוד דגבי עבד עברי לא כתב כן הרמב"ם ש"ל צ"ל עבדים (פ"ג הל' ח') ע"ע כהן אינו נרע מפני שנעשה בע"מ והרי הוא אומר וצב אל משפחתו לחזקה שהיה בה ואינו שב לשפיר שהיה בה ע"ל הרי דלא כ' כלשון הג"ל מורד מגדולתו כל ימיו ובצנ"י משווה להו . ונראה דהוקשה להרמב"ם . כשנלמא לר"מ ניחא דלריך ג"ש דשיבה שיבה דלא מלינו [למילך] מע"ע לרולא משום דבע"כ ליכא תקלה הגדולה דליכא ברולא . אבל לר' יודא דכתיב מפרסם בתרווייהו דליונו שב לשפירתי כמ"ש בחוס' שס במלות ד"ה גמור שיבה שיבה . וא"כ קשה למה לריך קרא ברולא הא ליכא למילך בקי' מע"ע או צמא מלינו דבע"ע ליכא תקלה ואפי' אינו שב מכיון דלדתי כש"כ ברולא דלדתי . וע"כ נראה להרמב"ם דבאמות לא דמי' כלל להדדי ואפי' ק"ו ליכא דבדתי איכא לחלק לענין דחי' בין אונס ובין נדחה ברין (דכ"ג אמרי' בסנהדרין מ"ו) דחי' אשמועינן קניייתא משום דלדתי דחי' נפשי' בידים כו' וכה"ג אמרי' בשבת (מ"ה) כי ל"ל לר"ש מוקלה איכא דלא דחי' בידים כו' דאל"כ יקשה להמרדכי דבאונס לא נדחה מע"ע דהס ליכא תקלה דרולא . אלא ע"כ משום דע"ע דחי' נפשי' בידים ובדולא לא דחי' נפשי' בידים אלא דהוי באונס מתוך השגהה שגרלה חבירו על ידו ולעומת זה איכא ריעותא ברולא דליכא תקלה וע"כ א"א ללמוד זה מזה והשחא הנה ע"כ טעמים נפרדים הוו ברולא וע"ע דע"ע אינו חוזר לשפירתי משום דלדתי כיון דדחי' נפשי' בידים ורולא דלא דחי' נפשי' ואינו נדחה מ"מ אינו חוזר משום התקלה הגדולה שנעשה על ידו ומוכרח הטעם היה דלא שייך דחי' כיון דהוי באונס וכנ"ל והשחא גס הדין חלוק בשתייהם דגבי ע"ע דהוי משום דחי' והוליל ולדתי דלדתי ע"כ אינו חוזר לשפירתי היינו בחזקת הציעה ובצל כרחס של הקהל מכה תביעתו שהיה כבר ממונה לשפירתי . אבל אס ירעו הקהל בודאי יכולים להחזירו לשפירתי . אבל ברולא דלא נדחה כלל . אלא שאינו חוזר לעבודתו מפני התקלה הגדולה שבא' ע"י ח"כ מה לי אס הקהל רואים צוה או לא חפי' רואים מ"מ טעם התקלה לא נחבטל . וזהו שכל הרמב"ם שמורד

קנטרם בדיני ברירה*

ובו חמשה פרקים

פרק א

ובו ב' שיטות

תשובה ו

(א) גרסי' בבבלי (דף ל"ז ע"ב) חתמו שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפת רב אמר חבית מותרת ובהמה חסורה ושמאל אמר חבית נמי חסורה. מילי קסבר רב חי קסבר י"ב חפי' בהמה נמי תתרי וחי קסבר אין ברירה חבית נמי תתרי. לעולם קסבר י"ב ושי' בהמה דא' יתין תחומין מהדדי כו'. מילי הוי עליה ר' הושע' אמר יש ברירה ור' יוחנן אמר אין ברירה. ושליל וטרי הש"ס עובא בדבריהם ומוסיק דבי ל"ל לר' הושע' ברירה בדלוריייתא דדרבנן ח"ל דרש מר זוטרא הלכה כר' הושע' יעו"ש הסוגיא היטב. המבואר מבין דדלוריייתא ח"ל כר' הושע' ומקשי תחום' בניטין (ד' מ"ח ע"א ד"ה חי לכו כו') מזה דפסקין בבבא בתרא (ד' ק"ו) כרב דלמור בטלה מחלוקת דמזה מזה דלחין שחלקו יורשין הם ולמ"ד ח"ל חלון שחלקו לקוחות הם במבואר בסוגיא דבבלי ושאר הסוגיות הנ"ל. ותירצו תחום' דעמ"י דרב לכו משום דהוי יורשין חלל משום דהוי גלוקות בחבריות ולהכי גרסי' ברוב ספרים בבב"ק (ד' ט' ע"א) דדברי רב כיורשין וכן כתב הרא"ש בגדלים פרק השותפין יעו"ש הרי דלדעת תחום' גיטין והרא"ש גדרים דלרב ג"כ ח"ל בדלוריייתא. אבל דרבנן ודלי' יש ברירה כמפורש בדברי רב בבבלי בסוגיא הנ"ל בפלוגתא דחבית ובהמה. וח"ל דרב נמי מחלק לגמין ברירה. בין דלוריייתא לדרבנן:

(ב) והנה לפי הנ"ל נתחזק קושי' מהרש"א בעירובין ותרי' לפלא דהנה (שם דף ל"ז ע"ב) פריקין מילי קשיא דלמא כי ל"ל לר"ש ברירה בדלוריייתא אבל דרבנן ח"ל וכתב מהרש"א ק"ק למא לא מדקדק תלמודא הכי לעיל ברש הסוגיא לרב דלמור ליתא למתני דל"ל ומיתני רח"ה מהס"א דהלוקח דל"ל לר' ברירה. ולמא כי ל"ל לר"י ברירה בדלוריייתא בההיא דהלוקח אבל דרבנן כמו ה"א בעירובין ח"ל. ולפי הנ"ל דרב גופיה ח"ל הכי לחלק בין דלוריייתא לדרבנן מבב"ק דיקשה קושיית מהרש"א. אמנם למינא בבב"ד דמחנ' רח"ה לדעת הרא"ש פרק מי שהוציאו שבת דלר' יהודה ס"ל תחומין דלוריייתא. וח"ל לר' ליתא לחלק בין ה"א דהלוקח לרב דעירובין. אחר זמן מלאחי בשער המגן כדברים אלו:

(ג) אלא דדברי הרא"ש גופיה תמוהים מחד וכבר נתקשו בו מחד האחרונים מסוגיא דעירובין (ד' ל"ז ע"ב)

אמר ליה רבא לר"ג מאן ה"א תנא דלפי' דרבנן ל"ל ברירה שתק ר"ג ופריך ולימא ליה תנא דבי חי' הוא דלמור לר' יהודה ל"ל ברירה בתחומין. ולפי הנ"ל דר"י ח"ל תחומין דלוריייתא. הכי מוכח דתנא דבי [חי'] ס"ל דגם דרבנן ח"ל. וזה תומא רבתי. אכן בבב"ד אשכחנא פתחא לדברי הרא"ש בשוב הגון. דהנה שם בעירובין (ד' ל"א ע"ב) תנינא השולל עירובי ביד חש"ו כו' ואם אמר לאחר לקבלו הימנו ה"ל עירוב. ומפרש בגמרא טעמא דמתני' משום חוקה שלח עושה שליחותו. ובתוספתא דעירובין פ"ב ח"תא להדיא בשם ר' יהודה מילי דתנין (וכן הוא לשון תחום' אמר ר' מילי לא נמנעו בנות ישראל מלשלח עירובין ביד בניהן ובנותיהן הקטנים כדי למנען במטות אמר ר' יהודה משם רח"ה בלומרת לאחרת קבלי הימנו) במתני' דאם אמר לאחר לקבלו ה"ל עירוב. וח"ל טעמא דר' יהודה הוי נמי משום חוקה שלח עושה שליחותו. ובסוגיא הנ"ל מפורשת פלוגתא דר"י ור"ש בנידון השע"ש דלר"ג דוקא דרבנן חוקה שלח ע"ש. אבל בדלוריייתא ליתא לחוקה זו. ולר' ששת חוקה שלח עושה שליחותו חפ' בדלוריייתא. וילא לכו דלמתני' ולר' יהודה דתוספתא ע"כ ל"ל לר"ג דס"ל תחומין דרבנן דלי' תחומין דלוריייתא חלמי' אס' אמר לאחר לקבלו ה"ל עירוב הא בדלוריייתא לא חמירין חוקה שלח עושה שליחותו. אבל לר"ש שפיר י"ל חלוציה ס"ל לר"י תחומין דלוריייתא כיון דס"ל דאף בשל תורה חוקה שלח עושה שליחותו. וח"ל מושג שפי' התומא ע"י הרא"ש בבב"ק. דאם דפריקין ולימא ליה תנא דבי חי' היינו דלר"י לשתני' ודלי' ס"ל לר' יהודה תחומין דרבנן כנ"ל. אבל הרא"ש פוסק כר"ש. וח"ל שפיר מליט ליימור דלר"י תחומין דלוריייתא ובדמיה ממ"ש למעלה ליישב קושיית מהרש"א. וחזן לדחות זה ממ"ש תחום' שם ח"ה דקאמר ויהי' אחר דר"ה ור"י ח"ה דתנא כו' והקשו תחום' דלמילי לא חמיר דמתני'. ותירצו דל"ל דס"ל טעמא דמתני' לכו משום דלא מרימי' חלל משום דלא חלימ' למיקמי תחומין עי"ש וח"ל י"ל דהכי ס"ל ר"ג ולא מוכח ממתני' דר"י ס"ל תחומין דרבנן דלפי' הנ"ל אין חנו מוכרחים לומר דטעמא דמתני' משום חוקה שלח ע"ש. דו"ל דהנה תחום' כתבו לפי חירוק זה ל"ל דר"ה ור"י לא שמי' לכו בריתא דמשעלה וח"ל ה"ל נהדך לומר לר"ג דלא שמי' ליה בריתא דמשעלה וח"ל לא נהדך מירי דהשתא נמי משני בגמ' אלא דשתק ר"ג ולא אמר תנא דבי חי' הוא. לא שמי' ליה. ולפי מילי דמקשה ולימא ליה תנא דבי חי' לא סלקא אדעתיה דנעלמה מר"ג בריתא. וח"ל גם בריתא דמשעלה ידע וע"כ טעמא דמתני' משום חוקה ומוכח דר"י ס"ל תחומין דרבנן. ולפי שינוי' יחא טפי לומר דר"י לא ידע בריתא דח' מלמור דלא ידע דבריתא דמשעלה ופי' המשנה השולל עירובי ביד חש"ו שלא כפי האמת. וגם לא מליט שום אמורא שיפירי מתני' הנ"ל בטעמא אחרי שלח

(*) מפי' ששלחו אלו הכתובים לאחר הסידור לזאת לא בלא כסדר הגיון.

לשני' אליבא דר"ע ואפי' אליבא דר"י. וכן מה שהקשה בעה"מ (וע' גם חוס' חגיגה (דף י"ז ריש ע"ב) מקושיות אלו) על הרמב"ם מסוגיא דמשילין (דף ל"ו ע"ב) ולא רובקין ע"ג. במהו וקאמר גזירה שמא ילך מוך לתחום. ופריך ש"מ תחומין דאורייתא וקאמר גזירה שמא יתחור ול"ק גזירה משום תחומין ד"ב מיל דהיינו נמי הכי קאמר מהא ליכא למשמע דתחומין ד"ב מיל דאורייתא דליכא למימר דאח' ככ"ע ואפי' לר' נחמן וגזירה שמא יתחור זמורה. ותו לא מדי :

(ד) זאת היא שיטת ר"ת וכל העומדים בשטחו כמו שיבאר לקמן ח"ה. בדאורייתא חין ברירה ובדרבנן יש ברירה דמשמע ליה דהא דפסקין בצ"ה (סס) הלכה כר' אבשע' היינו בטובה דין למאי דס"ל בדאורייתא ח"ב ובין למאי דס"ל בדרבנן ח"ב. ומצינו לו כן מהא דלמור' סתמא הלכה כר' אבשע' משמע בטובה. ועוד מהא דלמור' בקדושין (מ"ב:) אמר ר' נחמן האחין שחלקו הרי הן כנקומות משמע דס"ל דחין ברירה בדאורייתא (כל זה מבוואר בהר"א' פרק בית בור יעו"ש) והנה ראיתי ב"ס של שלמה ב"ק דבני ברירה שדה ראיותיו דהא דלמור ר"ע בקדושין האחין שחלקו הרי הן כנקומות חין לומר ע"כ דהוי מטעם ברירה. דאי מטעם ברירה הוא ח"ב כי מקשה אר"י בצ"ה (דף ל"ט ע"ב) וסבר ר"י ח"ב ומייתי משנה ארוכה ומה שחמור עלי' ר"י הו"ל למימר בפשיטות וסבר ר"י ח"ב ואלמור ר"י האחין שחלקו הרי הן כנקומות דהא לא מטעם ברירה הוא. ולעג"ד הקלוש לק"מ. דהנה חס' קאמר ר' נחמן ח"ב לענין תחומין דהוי דרבנן אבל לענין אחין שחלקו דהוי כדאורייתא שפיר מלי סבר ח"ב וכל'. ושם מקשה שפיר דר"ג אמר חס' תחומין' האחין השותפין כשחייבין בקבלון פטורים ממשעבד בהמה דמריי בלחין שחלקו וחזרו ונשתתפו דקאמר ר' עין לא שנו שחלקו גדיים כנגד טלחים דליכא למימר הוצר. אבל גדיים כנגד גדיים ח"ב וכשחזרו ונשתתפו חזרה חפסית הבית אליהם ופטורים מקבלון וחייבין במ"ב וע"י קאמר ר"י ח"ב חלקו גדיים כנגד גדיים דגם בזה מיירי רישא דתנא' דשחזרו ונשתתפו חייבין בקבלון ופטורים ממש"ב ומסו' ח"ב. והנה החיוב בקבלון הוא מדרבנן וכמ"ל רש"י שם הטילו עליהם לתת קבלון יעו"ש בסוגיא ובפרט". ואשפ"ל חייבין משמאל דח"ב ומזרח דס"ל לר"י ח"ב ח"ב בדרבנן וספיר קשה כנ"ל :

(ו) שוב הביאו בעלי השיטה הזאת ראייה לדבריהם מהא דב"ב (דף ס"ה). דמסיק דלחין שחלקו חין להם דרך זה על זה. מוכח דלקומות הן וכו' חין להם דרך זה"ו דמוכר בע"ב מוכר כרבנן וביש"ש שם מקשה על ראייה זו דח"ב מלי עביר כריתות בגמ' שם דרב אמר הלכה כחכמים ושמאל ס"ל הלכה כר"א מלי עביר דלמור דלמור שחלקו חין להם דרך זה"ו. ורב אמר יש לכן. ולי הוי טעמייהו משום ברירה מה לרב לרביהותא ע"כ לריבא לתרתייהו דאי לא הוי אשמועי' הא דלחין הוי אמינא בהאי שו' רב ושמאל דיש להם דרך משום ברירה ח' חין להם משום דלא אמר' ברירה בדאורייתא כו'. ונענינוי לא יציה דרבין ד"ק דאי הא דנקטו פלוגתאם בלחין שחלקו כו' הוא לאשמועי' דינא דברירה ודאי לא לריבא דאי לשמאל הא ידעין דל"ל ברירה מפלוגתא דחבית דפרק משילין דל"ל ברירה ח' בדרבנן. ואי לאשמועי' לרב דס"ל ח"ב בדאורייתא אהא אכתי דפלגי בזה דלחין לא ידענא דרב ס"ל ח"ב. דהוא מפרש דבריו דמקטע ברירה הוא דס"ל יש להם דרך זה"ו ח"ב דטעמי' הוא משום דס"ל כחכמים דמוכר בעין רעה מוכר. עוד י"ל עפ"י מ"ש החוס' בעירובין (דף פ.) ד"ה מעשה בכלתו דרב ס"ל תחומין דאורייתא (כמ"ס שם במהרש"א) ואל"כ מהא דס"ל לרב בפרק משילין ח"ב מותרת ד"ב אלמא דלמורין דברירה ח"ב בדאורייתא. וא"כ למה לא לפלוגי בלחין שחלקו בפלוגתא דברירה כיון שכבר ידענו מה מפלוגתאם פרק משילין. אלא ע"כ דהא דפלגי האל יזמנא עשמה אחרתא ח"ב בזה ולכן מפרש הריב"ז ח"ב. ומסיק דלי הוי פלוגי בקמייתא הוי אמינא דבהא דלחין שחלקו מורה שמאל משום דאי' בעינא

שלא משום חוקה שע"ש. ומלבד זאת חין אלו לריב"ס כ"כ לומר דר"י ור"י פירושו התענה בטעם אחר אלא דבאמת גם במתני' לריב"ס לפרש משום חוקה שלום ע"ש דטעמא שכתבו החוס' הוא טעם גרוע מלך עלנו שחמור הקצנים. רק דמ"מ היה אפשר לפרש במתני' טעם אחר כמ"ס החוס' ולכן אמרו ר"ה ור"מ מלתי' אבריייתא דבריייתא מוכרח יותר לומר כדבריהם שאין לגטות מהם ולפרש גם בטעם שאינו נכון והשתא ג"כ לא נלמד לומר דר"י ור"י לא ידעו בריתא דמשעלה אלא שפיר ידעו. אך מ"מ ההכרח מבדיתא זו גדול יותר משום שהא מבדיתא זו מינה ובה משא"כ במתני' דחין ההכרח גדול כ"כ מינה ובה בזולת לירוף אבריייתא דמשעלה (וכ"כ הגרע"א בגליון הש"ס) כך נ"ל בס"ד דעת הרא"ה וכן דעת הרמב"ם בפירוש המשנה וכן דעת הסמ"ג דר' יהודה ס"ל תחומין [דאורייתא] :

(ד) ועל פי הג"ל נ"ל ליישב עוד קוש' אחת חוקה שהקשו הראשונים על הרמב"ם דס"ל תחומין דאורייתא ח"ב מיל ומדרבנן הוי אפי' באלפים אמה. והקשו עליו הרמב"ן בחידושי' לעירובין ובס' המלות מלוה (שכ"ח) מהא דלמור' שבת פרק כלל גדול דידע לה לשבת בתחומין ואליבא דר"ע. והרמב"ם קשה דהוי מלי לאוקומי ככ"ע וידע לה לשבת בתחומין ד"ב מיל דהוי מדאורייתא ופי' הג"ל ח"ה דהנה ר"י ס"ל בשל סופרים דוקא חוקה שלום ע"ש. והנה החוס' בעירובין (ד' ל"ב ע"א) הכריחו דלפי' בלחין דרבנן שיש לו עיקר בדאורייתא ל"א חשע"ש. ופי' הג"ל מוכח ממתני' דהשולח עירובי ביד חש"ו כו' דתחומין הוי דרבנן ואפי' עיקר בדאורייתא חין לו. לפי מלי דמוקמינן טעמא דמתני' משום חוקה שע"ש. ולר"י דס"ל דדוקא בדרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא אמר' חוקה זו. וא"כ ע"כ דגם תחומין ד"ב מיל לא הוי דאורייתא דל"כ הרי יש לתחומין אלפים אמה עיקר בדאורייתא. והנה שם בשבת אמרין כן בשלשה מקומות דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע והיינו (דף ס"ט ע"א ודף ע"ב ע"ב ודף ע"ג ע"א) והנה (בדף ע"ב ע"ב) אמר' כן אליבא דר' נחמן וזה אח' כמין חומר דר"ע אליבא דנפשי' ודאי ס"ל תחומין דרבנן ג"כ דרבנן כנ"ל. (ובדף ס"ט) דלמור' כן אליבא דריש לקיש (ובדף ע"ב) דלמור' כן אליבא דרבא. אחי מיי שפיר דהנה חזינא בגמ' דבעי לשניי מתני' אפי' אי יזמנא דס"ל להני אמוראי אחד מ"ד דלא אחי כהלכתא. דהני מקשה (בדף ע"ב) ובדף ע"ג) הניחא לי ס"ל כר' יוחנן אלא אי ס"ל כר"ל דידע לה לשבת במלי ואף דה' כר' יוחנן (וכמ"ס הרמב"ם בפ"ב מוה"ל שגות) וגם הרי רבא בעלמא אמר ביבמות (דף ל"ו) ה' כר"ל לגבי ר"ל בר' מתלמי ואשפ"ל מקשינן לרבא הניחא לי ס"ל כר"י אלא ח"ס' כר"ל כו' (ואף שהחוס' דר"ב ע"ב ע"ג מודע ככחו דלא חיי' רבא ביבמות אלא בדף ס"ט) מ"מ הרי החוס' לא הכריחו לומר כן אלא אי גרסי' רבא. ובסנהדרין (דף מ"ז ע"ב ד"ה מלי טעמא) משמע דל"ל להחוס' סברא זאת אלא ע"כ נ"ל דהלמודא בעי לשניי מתני' להני אמוראי אפי' אי ס"ל כחיה מלי דלמור דלא אחי כהלכתא. ולכן קאמר דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע. ור"י מטעם זה לא קאמר ידע לה בתחומין ד"ב מיל דלמא ס"ל כר"י. והא דלא מפרש כן להדיא הניחא לי ס"ל כר' שבת אלא אי ס"ל כר' נחמן דתחומין חין להם עיקר בדאורייתא ואפי' ח"ב מיל דרבנן ועל זה יתיר דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע היינו משום דהא מילתא לאו מפורשת היא דבריהם אלא דמוכחין דמשמעיהו ולכן לא בעי להלכיד (ובמקום אחר בארנו בס"ד דהא דמשני הגמ' כך בג' מקומות אלו לר"ש ח"ב ולר' נחמן ולרבא היינו משום דל חד לשיטתיה חיל. אך גם במ"ס מיישב דעת הרמב"ם על הגמ' ומעתה מיושב להרמב"ם ד"ל דליהו סובר כר"ש דח"ש ע"ש אפי' בשל חורה. וא"כ שפיר מלי [למיר] דתחומין ד"ב מיל דאורייתא ותחומין דאלפים אמה יש להם עיקר בדאורייתא והגמ' מיישב אליבא דר"י וכל'. ובהו מיושב גם יתר הקושיה שהקשה הרמב"ן מסוגיא דסנהדרין (דף ס"ו ע"א ומייתי' לה שבת דף ק"ג ע"ב) דמוק' מתני' דסנהדרין בתחומין ואליבא דר"ע. ולא קאמר בתחומין ד"ב מיל והיינו מלי

דלורייחא לדרבנא חלא מסתמא פסק ד"צ ותלמודא הוא דפריך
ר"א על ר"א והוצרך להקל בכך ח"כ מנין לו שלא פסק כפשוטו
ה' כ' חושב' בזה דלמא בריה לאשקין מדר' ויחזק דפליגי עלי'
אבל בזה שסבר בדלורייחא ל"א בריה שלא הוצרך בדבריו לא
פסק כותי' עכ"ל. לעני' הקלטה רחיצה נכונה היא. דאם
איתא דלא פסק כ"א חלא בזה דפסק ר"ב דרבנן. אבל במאי
דסבר ח"כ בדלורייחא לא פסק כותי' חלא בדלורייחא נמי י"צ.
ח"כ חזינא למא חזר מר זוטרא ה' כ' חושב' הול' הלכה
כמ"ד בדלורייחא נמי י"צ דהוי מוצר דבריו טפי. וזה פשוט
הרי לך שיטה אחת ביסוד דין זה דבריה:

(א) שיטה ב' היא שיטת ר"י בתום נדרים (דף מה: בתום
וצר"ן שם) דהא דפסקי' כ' חושב' הוא רק
בהא דלמא י"צ אבל בהא דס' בדלורייחא ח"כ לא קי"ל כותי'.
חלא י"צ חזינא הוא מהא דפסקי' שם בנדרים (מ"ו:) ר"ה ור'
אלעזר הלכה כרשב"י דלמא שותפין שדרו הוהא מותרין לנטע
לחזר ישי"ש. ועוד רח"י מהא דלמא' בתמורה (ד' :) גבי
מזור כלב וכן השותפין אחד נטל עשרה מלאים ואחד נטל חטטה
טלאים וכלב אחד שטט הכלב כולם מותרין שבנגד הכלב כולן
אסורין ומקשה בגמ' ומשקול זה כנגד כלב ומשקולו חזק הלחא
חפי' בדלורייחא י"צ. וכן רח"י [ז:] וכן רח"י ד"ל דלורייחא
דלורייחא וודאי ליכא הכא דאף ח' אין בריה מ"מ ליכא הכא
חלא טעם. אחד שהוא כנגד הכלב ומדלורייחא בטל בריבא. ורק
מדרבנן לא בטל משום דבעלי חיים חשוי ולא בטלי (וכמ"ש
התוס' בפסחים ד' ט: גבי חטט חיות. וכוונתם ע"כ.) וצדקנ'
י"צ ושפיר מקשה ומשקול חד כ' שוב רח"י בכה"ל (פ"ג מה')
גרסין' שכתב כן בשם רב המצ"ט ליישב דעת הרמב"ם שפסק
בהא דטלאים ד"צ. אין קשה על התוס' בתמורה (דף ל' ע"א)
שינוי לתרן סוגי' זו ל"ת בדוק ח"ל שם ד"ה ולידך פ'
משום בריה והשתא נחא לפ' ר"י דפסקי' הלכתא כבלי הש"ס
ד"צ. אבל ל"ת דפסקי' הלכתא דאין בריה הוי פריך כ"כ
בפשיטות ולידך לישתרו וי"ל משום דליכא תנאי דל"ל בריה
פריך להו ממתי' חלא מתקנתא כותיהו כ'. והנה הדוחק שם
בתיוראם מנלה לשון. ולכאורה תמוה דפשיטות נחא כ"ל ולייב
זה ח"ל עפ"י הר"ן בריס פקח השותפין. דעת הר"ן י"ב פה
שאפא עס הל"י שאסור לאלוה בנותא חפי' למחן דסבר ריחא
ל"מ משום דהוי דבר שיל"מ לאכולה בצבר. והאריך שם הר"ן
בטעמו והוצא מדרבין דל שם לחדא חיה להשתמש
בהתערבות צולת הביטול אסור לו להשתמש בו ע"י הביטול כמו
פה שאפא עס הל"י שגיון שאפא לאלוה נטל שבר אסור
לאלוה בצבר. וכן נ"ל הכא שם שותפין שאחד נטל ט' טלאים
וכלב אחד והשני עשרה טלאים דא"צ לניכא חלא חדא דלורייחא
מ"מ לא ביטול משום דהוי דבשיל"מ דשרי להדיט דמזור כלב
מותר להדיט ואסור לנבזה. וח"כ יכול להשתמש בו להדיט ועוד
דבפירוט מ' דהקדש הוי דשיל"מ ומיית' ח' בנדרים (דף ג' נ"ח
ע"ה) משום דיוול לפדות. ואפ"י דר"ב' (דף ג' ע"ה) דייט
בהקדש דבר הבית דשומד לפדיון מ"מ הכא דעדין לא הקדישו
וודאי דהוי דשיל"מ שריו להדיט. (ובזה מבוחר מלי דלמא בגמ'
ובזהו הוצא בתום' בתמורה דף כ"ח ע"ה ד"ה כל האסורין כו'
ואי הוי לשמעינן הכא ודא חמינא להדיט שרין קמ"ל דקתי'
התם ימורה דאפי' להדיט אסור. דפי' הוא דלי הוי תנא הכא
בתמורה ווי חמינא דכיון להדיט שרי וקל לנבזה אסור הוי
דשיל"מ ולא בטיל אבל התם דלסור לכ"ע הוי חמינא דבטיל קמ"ל)
והנה הר"ן כתב דהא בדלורייחא ח"כ וצדקנ' י"צ היינו משום
דבאמת ח"כ ולכן הוי סתם הוא הדבר כמו שצריך עתה לו
שמה ה' רח"י הדבר דלחן אחר. ולכן צדקנ' דס' להקל
לכן יש בריה אבל בדלורייחא דס' להחמיר אין בריה. והשתא
ח"כ דהבא גבי שותפין שחלקו הטלאים לחותו שטל השטרה יש
פסק על כל טעם וטעם שמה הוא מזור הכלב וי"צ מכיון דהוי
דשיל"מ ספקין אפי' דהבטול ודא חמינא בצי"ל (ד"ד)
חלא ע"כ י"צ דמקשה בפשיטות ונצורו שמו' מהבא דלמא'
י"צ ל"ש בדלורייחא ול"ש צדקנ' וזה דעת הר"ן. אבל דעת
הרמב"ם

בשיטה למידר ב' כי הוי דדרי ביה אבותי. ומיזה אחתי יש לדקדק
בהא דקאמר דלי לשמועין בהיא. בהיא קאמר רב משום
דל"ל בשיטה למידר ב' פ' בהיא לחזין שחלקו. ועל זה יקשה
מה לרד לאי טעמא. הא בלא"ה הוי חמינא למידר טעמא' משום
ד"צ. ולא ק' חלא דשמועין הוה דפליגי ח' ה' כ"ע או כהכחם
ובזה הוי דשני דגס שחלקו ח"ל רב ושמואל כמתקנתא
הנ"ל וכמ"ס. אבל זה ל"ק דלשמועין כד לחזין שחלקו. דהוי
חמינא טעמא' דרב משום בריה ולעולם שסך כר"ע. אך י"ל
דכיון דל' לשמואל דלשמועין רבותא דלא נחא דל"ל בשיטה
למידר כו' חמר ג"כ לרב טעם זה. אבל באמת י"ל לרב טעמא'
ההיא ודייט ד"צ. ולפי תירוק הכ' שכתבו מסוגי' דעירובין
ממ"ס התוס' שם דרב ס"ל תחומין דלורייחא. ומכאן דס"ל י"צ
בדלורייחא י"ל גם בזה דקאמר בגמ' לרב משום דל"ל בשיטה
למידר ב' ולא קאמר דהוי חמינא טעמא' דרב משום ד"צ דע"כ
לאו מטעם בריה קאמר רב. דכבר שמועין מפלוגתא דהבית
ד"צ. חלא ע"כ דמיידי רב ח' בגמרא דלא שיד בריה ודייט
היכא שחלקו בחלקים שחיים שום הדייט שזה לקח לחלקו בית
זה לקח שדה דשמוע מהיכא דביה (ל"ט ע"ב) לא שט חלא
שחלקו גדיים כנגד טלאים כו' היכא דלא חלקו בחלקים שום
לכ"ע ח"כ. ולכן הוכחה למא משום דל"ל בשיטה למידר כו'.

(ב) אף בהיא נופיה שכתבו התוס' לרב הוי תחומין
דלורייחא יש להקשות קושא חזק דל"ל מלי מקשו
ר"ב ור"א לרב בצי"ל (ז' :) לחסור מוקפה לא חשבו לחסור
תחומין חשבו והלא בתחומין יש לחוש טפי לתחומין דלורייחא
ומוקפה דרבין. ומיזה י"ל דלא כתבו התוס' שם צעירובין כן
רק לרב'. והנה בצי"ל (ד"ב:) דרבה מפרש טעמא דמתני'
משום הכנה וקאמר רבה דלשמועין דלמא רבה מלי דכחז ויהי
ביום השני והכתי כו' ופירש' וליין מהבא דמוקפה דלורייחא.
חלא דרש' תלו טעמא דהכנה במוקפה ולכן חזן דסבר הכנה
ס"ל מוקפה דלורייחא (ועיין שטת מוקפה על דברי רש"י חלו).
הנה (בד' ד:) שם בגמ' חמר' דרב ח"ל הכנה דרבה. וח"כ ס"ל
דמוקפה דלורייחא. והשתא שפיר מקשו ר"ב ור"א לרב דהוי
תחומין דלורייחא מ"מ הא לדידה גס מוקפה דלורייחא ובג"ל:

(ג) אף הנה לפמ"ס התוס' בגיטין (דף מ"ה.) ל"ת דרב
ס"ל בדלורייחא ח"כ ליכא למידר כ"ל צפי' הכ'
רב ס"ל תחומין דלורייחא. ועם תירוק ח' יש לדמות קת'
לדכתי י"ל דלצטרך לשמועין פלוגתא דרב ושמואל בחזין
שחלקו למד ד"ב לרב. ומה שמדע דלדתי מסיכא דע"י דשמועין
רב משום בריה דנחא טעמא' משום דס"ל כהכחם למידר
בצ"ר מוכר. יש לדמות דע"י טעמא' דרב משום בריה דלי
משום דבצ"ר מוכר כבד דע"י זה מפלוגתא דפליגי בהד' ח'
ה' כהכחם או כר"ע. חלא ע"כ דפליגי בצריה. אך ז"ל חא
דקשה למא דהוי לשמועין ד"כ בזה שאמר יש לכן דרב כיון
דאף חס [אין] בריה דין כד משום דמוכר בצ"ר מוכר ולא מלי
גוונא שיה' להס דרב משום בריה חף דמטעם מוכר בצ"ר
מוכר לא יח' ועוד דרב וכל היכא דשרי בריה שיד נמי מוכר
בצ"ר מוכר. וצד דלדבריה מה שפיר מוכר כר"ת בדלורייחא
ח"כ דאף דהוי מלי למידר דלרב לאה מלחא דלחזין שחלקו
לשמועין דרב ס"ל י"צ. ל"ק הכי ודייט משום דמחא ל' לרב
לרב חליבא דהלכתא בדלורייחא ח"כ. ומטעם זה נמי קאמר
ל"ת צ"ל לרב דלמא בטהא מלוקת דשמועין' משום דהוי
כיושין. אבל לא יורשין ממא חפ"ג דלפשר למא לרב הוי
יורשין ממא חלא דמחא נמי' למקמי לרב חליבא דהלכתא:

(ד) עוד הביאו בעלי השטת הסכרת רח"י לדבריהם מהא
דפסק מר זוטרא (עלוי מסילין) ה' כ' חושב'
משמע דבטלה מילתא פסק הלכה כותי' כמה שהכרעו למעלה.
והי"ש להם רח"י ז. דבשולחן או הוי אחר להד' ר' חושב'
בדלורייחא ח"כ וצדקנ' י"צ ותלמודא הוי פסק סתמא ה' כ' ח'
מסתמא כבלי' פסק כותי'. אבל ר' חושב' נופ' לא חלקו בין

(ג) ורפי האמור ים ליישב דעת 'התום' ו'הנכנס' בזה"ש
התמורה גם בלשון חזק קלת ממה שכתבנו למעלה
והיית 'התום' בעירובין (דף ל"ז:) ד"ס מן ה"ז חנן כ"ו הקשו
דכיו מ"ז למימר ר"ק יוסי דלמורה הו"ל ירק ה"ז דכיו מדרבנן
ונכחו וסמא ה"ז דעיקר מעשר מן התורה חשיב לו כדלוריייתא
דכ"ל ג"ז קיטן תולסם מתחתיו ע"ד: ממחה י"ל דע"ז
הקשו 'התום' לר"ת בתמורה מחד דשחפין דה"י דמדולא בטיל
בזבוח מ"מ כיון דבעלי חיים חשיב ולא בטלי ה"ו חיסור דרבנן
ע"כ ה"ו עיקר בלוריייתא ולא אמרי' ביריה ח' מתקן' בין
דלוריייתא לדרבנן דה חשבו בלוריייתא. והתום' לשיטת חז"ל
התמוהין לא ה"ו עיקר בלוריייתא ופשוט לפי דעת ר"י דס"ל
כ"כ' בחד דחזקא ע"כ וכו'. אבל אמרי' דה"ו שטורב דתמוהין
עיקרן בלוריייתא ע"כ מוכח מהא דפסקין בתמוהין י"ב דלפי'
ה"כ דה"ו עיקר בלוריייתא מ"מ ים ביריה ולא ה"ו בלוריייתא
דלמ' לק"מ מהה"ד התמורה וכו'. ומה שהקשו 'התום' בזה
האמר בעירובין מן ה"ז חנן כ"ו דלמא ר"י דלמורה ה"ו ירק
ה"ז כ"ל זה לק"מ דהתם קאמר לר' נתמן ובר' ביחטש לר'
נתמן ס"ל תמוהין דרבנן ואין להם [עיקר] מן התורה ושפיר ים לתקן

הר"ש שפיר כחב, ועוד דלא פליגי אליבא דנפשיהו יגשטותי
דלוי ואין זה סותר למ"ש התוס' לענין הלכה כרובא לגבי חבי :

אך

(ו) מיהו מובחר מהאחר למעלה דלרבה ס"ל ח"ב. וכן
שמעין ממי דס"ל לחבי בשירובין (דף ס"ח ע"א)
לפרש"י ותוס' שם וזה לפי' אחד בתוס' שהקשו עלי' והניחו
בקושיא) ח"ב ואין לומר דחבי מתמיד על עצמו היה. דלוי זה
חומרה משום דמקלקל בה רבים כדלמור בבבלי (דף י"ו.) ומכיון
דמי לחובלי בתרתי ס"ל ח"ב כלל גדול בדידי דה' ככתרתי
עב"ש מאב"י ורבה ואליך. ואז"ל מאב"י עב"ש הו רבוי דל"ב
אלא דבדרבנן לא נקטין כוותיה משום דמר זוטרא פסיק הלכתא
כר"א בעליה בינה חבל בדלוריותא הדיון לנלוין. ומה ע"כ
מוכח ממי דהסא דהשופטין דפסקו ר"ה ור"א הלכה כר"א
ד"ב לא דמי הויא דהתם לבריה דשלמא דל"ב למה לא מקשה
תלמודין לרבה ואב"י מזה דפסקו ר"ה ור"א הל' כר"א.
דהכי מקשי' לאחורא בתרא מהלכה שאמר חומרה קדמאה
בדמוכה בב"ב (דף ע"ג.) כפלוטא דדייני גולה ודייני ח"י :

ובר

(ז) מן דין ג"ל דעתי הקלושה. דלענין ברירה בדלוריותא
מוכח ליתא שם רבוי ד"ב מזה דר"ה ור"א
דפסקו הלכה כר"א. חף לדעת הר"י דהך ברירה שוי לברירה
דשלמא. דהנה כל משנין בלדק בסוף הסוגיא דגדריס (דף מ"ח
ט"ב) ישפט דמאן דס"ל ויתור חסור במורד הגאה חזי רק
מדרבנן. דהמרי' התם אמר ליה רבא לר' יוסא מהתנת בית חורין
דקי ע"מ להקטת הוא ולא קני. וזמני ח"ל כי' וזמנין ר"א
הי' דלמור חפי' ויתור חסור במורד הגאה. ועי"ש ברין שכתב
ח"ל לוי דשדור הא' דין ויתור חלל דלמיון בעלמא נקטי' כי'
ה' נה דקי ע"מ להקטת לענין דנח קני משום חומרה דגדריס
אמרי' דלא קני ע"ל. וכן בפי' הר"ש. ונהי דמדמינא שרי
דקי ע"מ להקטת קני מחמיר הוא בדרבנן. הכי מובחר דהא
דויתור חסור בדרבנן הוא רק חומרה חבל מדמינא שרי. הכי
דלמור ויתור הוא דרבנן. והנה בזה דהשופטין שדרו הגאה
זמ"ש שאסורין לנעם לתור לתי' דמתני' דל"ל ברירה. ע"כ ל"ל
משום דס"ל ויתור חסור דלוי חזי כי' ויתור מותר חפי' חזי
חין בדרבנן מ"מ מיתורם לנעם חלל כמבאר שם ברין וב"ב
(דף ק"ג ט"ב) הכי דלמור לנעם לתור הו דרבנן. מיהו הו
שיקרו בדלוריותא דגדריס שיקרן חסור מן התורה. חף מ"מ
נהי דעתה תוס' דרבר שיקרו מדלוריותא לא שיה שיקרו
בדרבנן כנ"ל. מ"מ מאין לוי לומר דרבר שאסור מן התורה
לגמרי לא תמיר שדריס שיקרו מדלוריותא. ואז"ל חף חזי פסקי
ר"ה ור"א הלכה כר"א. אכתי מצינ לומר דמ"מ בלמור שהיא
דלוריותא מושא ח"ב. והרי מצינ לאחורא דס"ל דרבר שיקרו
בדלוריותא שיה לשיקרו דרבנן כמו ר' יוסף בשירובין (דף ל"ז
ט"ב) כמ"ס למעלה וכן ר' חושע' בשירובין (דף ס"ח.) מוכח
ט"ל דס"ל כר' יוסף דמקי פלוטא דבריותא בשיתופי מציאות
בזה דפליגי ב"ש וב"ב בזה בבות ולי פתחיה הרבה כי'. ועכ"פ
אין רבוי מהך הלכה שפסקו ר"ה ור"א דאף בדלוריותא י"ב.
אלא דגם לשיטת הר"י אין רבוי משם רק לענין שיקרו
בדלוריותא חבל האסור הוא מדרבנן :

והנה

בזה ארווח לן משמחא ב"ד דטבל לישב לפי'
היהמא דבתי שחמרי הראשונים כמו הרבובין
והרין על הרמב"ם שפסקו סותרים וז"ל שהא ז"ל פוסק כר"א
דשתיים שדרו הלכה מותרים לנעם לתור (פ"ג מה' דגריס)
ופסק ממי למתני' (דגדריס דף מ"ח.) וחלואיס דבדרס של אוהה
השיר ענין הרבה והמרחק וביהכ"ש ובגמ' (דף מ"ה) אמר
ר"י וזה ביהכ"ש דהאר שזן זו חלקה דמא כי' אלא ודס
בזה הו מחלקת דר"א וק"ת. ומתני' חזי כתי'. והרמב"ם
דפסק כר"א. הוה לו לפסוק להחריף גס בדרבנן של אוהה
השיר. והנה בלאר דעת הראשון נקדים עוד סוגיא אחת תמוה
והיא בבבלי (דף ל"ט ט"ב) דמקשה שם לר' נתנן דלמור בירא
דשתי' הוא ממתני' דגדריס (מ"ח.) ומתרים בשל עולי בבל
ואסורים

לוי לריך. ובבבלי יש ד' שיטות בזה האחת שאין ברירה
בדלוריותא ממש אבל דברר שהא מדרבנן חף שיקרו בדלוריותא
י"ב וכל דרבנן לגמרי. ה"ב דבר שהא מן התורה וכן חף
שהא מדרבנן ושיקרו בדלוריותא ח"ב ודבר שהא דרבנן לגמרי
י"ב. ה' דל"ב לגמרי. ה' ד"ב לגמרי :

והנה לענין רלוות הר"ת נגד הר"י כבר הראינו לדעת
ההר"ש ב"ש"ס ב"ק ד"ב דזה אוהה. ותוכן

דבריו על הרלוות מרי' קדושין הארון שחוקי לקוחות וכן מב"ב
מזה דשחול דס"ל התם הארון שחוקי לקוחות כנ"ל. ד"ל
דלעולם ס"ל לשחול ברירה. והתם הייט טעמא דחוקי שחוקי
דעתם שיה' לקוחות ולכן חין לנעם דרך. וגם מוש"ס יש להם
דין חונאה. וגם כבר כתבנו מה שדחה הר"ה הרלוות מצינ
וחוקי אוהה. ועוד ג"ל רלוות אחת. דהנה יסוד סברה הר"י
ד"ב בדלוריותא דלוי כסוגייתא גמ' דגריס (דף מ"ו.) דפסק
שם ר"ה ור"א הל' כר"א ובב"ק (דף ג"ח.) פירש רבינא פלוטא
דר"א ורבנן בברירה כר"א ח"ל ברירה מוכח מה דקיי"ל
י"ב. ולפני' הקלושה מסוגי' דב"ק הג"ל יש להוכיח לפי שיטת
הר"י במקום אחר דעת החוקים פלוג בדבריה וס"ל ח"ב
בדלוריותא ור"א. משום אחר הוא ס"ל בשופטין שדרו הגאה
זה נכנס לתוך שני כי' וכמ"ס הרין שם. דהנה שם בגמ' דב"ק
חמרי' חמרי' ור"און מלוימא מופקר רבה ור' יוסף דלמרי
משמיה דרבה בב"ב דלמור משמיה דר' מני חד אמר משמיה
משמיה וחד אמר משמיה לו דלוי ומוקי לה כתנאי דרבנן
ור"א דלוי לנעמיהו כפלוטא דשופטין שדרו הגאה זה מזה
כי' דמאן דסובר משמיה לו דלוי ס"ל י"ב ובשופטין שדרו
הגאה מותר לנעם לתור. והנה חס חמס שבסוגיא זו נסתמו
הדברים. ולא נחפרס חס רבה סובר משמיה לו דלוי חזי ר"י
אין משמיה אחת טעם ללמור מו הוא. דהנה בבבלי (דף י'
ט"א) מובחר דרבנן ס"ל כר' חושע' בזה בבות ומהלך חמרי'
בפרק משעין דר' חושע' ל"ל ברירה בדלוריותא. ואז"ל מוכח
דרבה ל"ל ברירה בדלוריותא. ח"ב ע"כ ל"ל דהנה ס"ל משמיהו
משמיה. דכן מובחר בגמ' דהא מ"ד ס"ל ח"ב. והנה הר"י
ס"ל (בתוס' ד"ק דף ג"ו.) ד"ס בבבלי) דכלל ה"ס הלכה כרבה
וחזי' מוכח דרבנן (דף ע"ד ט"ב) דלמרי' שם וזה קיי"ל
הלכה כרבה ובההיא קיי"ל הלכתא דלא כרשב"ג אלאה דכלל
דוכחא קיי"ל כרבה. והנה לפי' יקשה גם הנה בב"ק קשיית
גמ' גיטין דקיי"ל כרבה (דס"ל כתנאי החולק על ר"א) ובהא
קיי"ל כר"א. כדלמור ר"ה חלל ע"כ דהך ברירה דר"א
לא דמי לשאר ברירה דשלמא ובמ"ס הרין דגריס. ואז"ל שפיר
טבל לומר דרבה ס"ל ממי כר"א. חף דבעלמא סובר ח"ב.
ויס לדעת ולומר דרבנן דרבר ור' יוסף לא פליגי הנה אליבא
דנפשיהו אלא אליבא דרבנן י"ל דלא שייך בזה האי כלל דרבה
ור"י ה' כרבה ובמ"ס התוס' כעין זה ביבמות (דף ל"ו.) מוכח
הלכתא כר"ל בזה תלת) שהקשה שם וטעמו מן ב"ב וזה וזה
דתינא כוותיה דר"י. ותירעו דהתם פלוגי אליבא דר"א ולא ס"ל
מוותיה וסעד לזה מלחתי בר"ש כלל בב"ק דסס חמיהמא
קמיהמא דפלוגי ממי רבה ור"י משמיה דרבנן כי' כהך הר"ש
וכיון דלא אסתיים מזה אמר הא ומוקף אמר הא ועוד דל"ס
אליבא דנפשיהו מוסקין לן כמאן הלכתא עכ"ל משמע דאף חזי
הו ידע' מאן אמר הא ומוקף אמר הא מ"מ לא הו ברירה
ה' כמאן דכיון דל"ס אליבא דנפשיהו לא שייך כהן כלל דרבה
ור"י ה' כרבה והייט כנ"ל. אלא דמהתוס' קדושין (דף ג"ב.)
ד"ה ב"ש ק"ס כי' לא מוכח כי' שהקשו אחזי לא חשיב ג"כ
פסע בזה ואלה לנעם דפלוגי חבי ורבה אליבא דרבה והלכה
כחבי כי' ופי' הג"ל לא ק"מ דהתם פלוגי אליבא דרבה ואין
כח"ב רחוי להשכב בכלל ההלכה שאמרו ה' כרבה לגבי חבי
דלמא חזי ממי. חף הנה חשבתן פתרי לזה ע"פ מ"ס בספר
הלוות שולס (פ"ג פ"ב) דהא דרבה ור"י ה' כרבה הייט רק
היכא דפלוגי כסברה דנפשיהו משום דרבה הריס חלל
בשמועה לא דר"י סיי וכתב שם מהר"ק א דכן דעת הר"ש
בבבלי (שני' ס' י' מלחתי בכלל זה דרבה ור"י ה' כרבה) ואז"ל

ואסורים בשל אותה העיר ואלו הן דברים של עולי בבל הר הבית כו' ואלו הן של אותה העיר הרחוב וביבנה כו' וא"י אגרת בירא דשופי הוא אלא מותר. והאגן הבתופים שנדרו הגאה זמ"ו אסורים לנטום לחצר לרחוק צבור לרחוק ה"נ הכל במאי עסקין למלכות מר מדוידה קממלא ומר מדוידה קממלא. והיינו משום דבירה. ולפי"ו קשה דא"כ כיון דבירשא מותר רק משום דבירה. למה של אותה העיר אסור ולא יומא דבירה ור"ח"י (וכן הרגיש בזה החס' שם) במאור שהרגיש בזה וכתב דהיה מתקן בין י"ט בזה כדי חלוקה ד"ב וכן אין בזה כדי חלוקה דאין דבירה וזה ה"פ המבואר בסוגיא גדרים (מ"ו) דפלוגתא היא באין בזה כדי חלוקה אבל בזה בזה כדי חלוקה ד"ה אסור. ועפ"י הג"ל כ"ל ג"ל יעקב בס"ד דהנה הכא דבירה? דאסורים בשל אותה העיר לא מוכר האדן יהיה אסור השמוש בדבר של שותפים אם חפ"י לנטום לביבנה מילתא דלא קפדי עליה שותפים ואין בזה רק משום ויתור. או בשמוש שהשותפים מקפידים עליו. כי לא נחת לזה במשנה וז. וזה כבר ידענו ממשנה הבקדמה שותפים שנדרו הגאה כו' ור"ח"י ואומר זה נכנס לתוך שלו כו' והל' כראב"י וא"כ במילתא דויתור אמרי' י"ב ומשום ה"ל דהוי רק מדרבנן. וא"כ אסור השמוש במידי דשחפות חומר בשמוש שנקפידים עליו השותפים דלא אסור מדאורייתא במדרבנן אסור ולא חל בזה "כ"ל אלא ח"כ דלא היתיר ר"ח"י אלא לנטום לחצר שהוא מילתא דאסור רק משום ויתור. ובהך מתני' דדברים של אותה העיר לא נחת אלא לשמועין דהוי מידי דשחפות וכל ה"כ השמוש בדבר של שחפות אסור. ה"נ בדבר של אותה העיר. וא"כ בדבר של עולי בבל היו ספק בם"ד טעמא דמותר משום דהתם לא שייך קפידא כיון דמשותף לכל ישראל. ותקן לא מיעוט הכמות והאיכות. ולכן אין בזה שייכות קפידא וא"כ אין בזה אלא אסור ויתור ובויתור אמרי' י"ב אבל בשל אותה העיר ד"ל דלויא קפידא לכן ח"כ כנ"ל משום דהוי אסור דאורייתא. וזה לפי שהיו אומניא אבל לפי המסקנא שם טעמא דדבר של עולי בבל דמותר היינו משום דהוי דהפקד. ועפ"י כנ"ל מבואר דעת הרמב"ם. דהא דמותר לנטום לחצר היינו משום דאסור כניסה לחצר המדרי הוא רק משום ויתור אמרי' ב' ד"ב והשתא מיושב מני דעת הרמב"ם שכתב גבי חצר שיש דין חלוקה ללאחר שחלקו מותרים לנטום בזה ועיין ב"ר דר"ס (דף מ"ו ע"ב) שדחק בטעם דברי הרמב"ם אלו ולפי הג"ל חתי שפיר בפשוטו דהכא הוי רק עיקרו דאורייתא ובהו ס"ל להרמב"ם י"ב כיון שהאסור חתו אלא משום ויתור וכל"ל. אך דה"ל הביא במתני' דהשומעין דברי הר"מ בבלטתיו לתקן בין דבירה דהכא לשאר דבירה ויש לעיין לזה למה להרמב"ם חלק בין דבירה דהכא לשאר דבירה כי לפי הג"ל לכתב לאקשויי מידי מהא דקיי"ל צבילה דבדאורייתא י"ב ואחרי שאין צדיקה הרמב"ם (שהם על הירושלמי) לא טעל לומר בזה דבר ברור. ופאמא גם בלא הקדשו מההל' דצילה דבדאורייתא ח"כ לריכס את לומר דיש חלוקה בין דבירה דהכא לדבירה דעלמא. דהכא פסקו ר"א ור"ה הל' כראב"י. וגם קיי"ל משנת ראב"י ודקי ור"ה כמה אמוראי בתרתי ס"ל ח"כ חפ"י דדרבנן. והם דבה ואפי' ויתר אמוראי כמ"ס למעלה. וכדי שלא יסתור להם מאי דקיי"ל כראב"י אריך לומר דיש חלוקה והא דביבנה"ם ורמז דאסור היינו בדבר שיש בו קפידא. ובנ"ל. והשתא לק"מ מסוגיא דמדרים דמקשה מביבנה"ם אחר לפי מאי דס"ל דבאין בזה דין חלוקה לנ"ע י"ב דהיי דביבנה"ם מיידי באסור דאורייתא מיהו עכ"פ חזינא דחפ"י מאן דל"ל דבירה דדרבנן מודה באין בזה דין חלוקה דמותר. והיינו ע"כ דלא מספקא ליה באין בזה דין חלוקה הוי הוצרך חלקו למפרע. דאי חתו מספקא ליה הוי אסור דהוא סבר דאף דדרבנן ח"כ כל היכא דלויא לנטום ח"י הוצרך חלקו. אלא ע"כ דהא חתא דבירה ליה דבאין בזה דין חלוקה אמרי' דהוצרך חלקו למפרע ונכנס לתוך שלו בלי ספק. וא"כ גם באסור דאורייתא יומא הכי ואין חלוקה באין בזה דין חלוקה בין מילתא דאסור משום ויתור או משום קפידא ומדאורייתא. אבל למה דמסק דפליגי באין בזה דין חלוקה ור"ח"י דמותר משום דדרבנן י"ב

(ז) והנה לפי המבואר למעלה נראה דבדבר שהוא דאורייתא ממש אין רחיה ד"ב ור"ח"י הרי ר' יוחנן ושמואל ודאי וס"ל ח"כ (דמוכח מסוגיא בזה ד' ל"ז ע"ב דחפ"י בחומות דרבנן ס"ל ח"כ). גם דמוכח פשטא דסוגיא דדרש מ"ו הלכה כר"א דמשמע בכל מיני בין לענין דאורייתא ח"כ ובין לענין דרבנן י"ב. רק לריכס את לבדן לענין מילתא דרבנן ויש לו עיקר בדאורייתא שפ"י המבואר לעיל הוא פלוגתא דהרמב"ם והחס' והנה לפי"ס למעלה דמילתא דבירה הוי ספיקא ח"כ זה חתא ח"י אמרי' דבבר שיש לו עיקר מן החורה ספק דרבנן להקל. ולכן חתו לריכס לבאר בם"ד ענין זה חס הא דקיי"ל בדאורייתא ח"כ הוי רק לחומרא ומשום דבירה הוי ספק וספק דאורייתא לחומרא או דאמרי' ח"כ להקל ח"כ. דלכתב ספיקא דבירה אלא דבבר ברור הוא דא"כ :

(ח) והר"ן כתב דכיון דקיי"ל דדרבנן י"ב משמע דמאי דאמרי' בדאורייתא ח"כ היינו לחומרא וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ג מהל' גרושין יתר ע"כ חתו לסופר כתוב לחיה שאלהי אגרש לו וכתב הסופר על דעת וז. וגרש אחת מהם ה"ל ספק גרושין. הרי בדאורייתא ל"א ח"כ להקל ור"ה הכ"מ ומוסרש"ך ועיין שעה"מ שם. והנה מוסרש"ך ביש"ש הקשה לדעת הר"ן חס נפרש כך דעת הרמב"ם כדמוכח מהל' גרושין. למה פסק דלחין שחלקו לקוחות הן ומתחילין ז"ל ציובל. ואם הא דקיי"ל בדאורייתא ח"כ היינו מספקא ח"כ הממנע"ה. ויכריע שעה"מ חידך. משום מאת יובל שאני. וזה חוק דבירה"ם. אבל עדיין קש' לי הא דבב"ק (דף ט' ע"א) פליגי רב ושמואל ור"א לענין האחין שחלקו וכל בנ"ה וטעל חלקו של אחד מהם דר' חס ס"ל טעל רביע בקרקע כו' והיינו חולקים ומשום דמספקא ליה חס אחין שחלקו כיורשין או לקוחות דמי ואף שכל מקום קיי"ל המונוח מחבירו עליו הארצה מ"מ הא ס"ל דבם"ד זה חולקין. וכמ"ס החס' ב"ב (דף ס"ג) והנה חס הא דקיי"ל בדאורייתא אין דבירה הוא משום דמילתא דבירה הוי ספק ח"כ ס"ל כר' חס"י. וזה מן הדין בכל מקום באחין שחלקו מנחה יורשין ומנחה וקוחות. ולמה פסקי' לענין דרך וסולמות ב"ב הלכתא שמואל שאין להם דרך זמ"ל בהלכה הרי דהוי

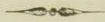
דכו לגמרי לקחות. וכן בקדושין לענין האלה וביטול מקה
(דף מ"ב ע"ב). אך הנה יש לבאר ענין זה מה היה הסברה
דמלתא דבריה היו ספק ומה היה הסברה דמלתא דבריה
ליכא ספק כלל אלא ח"כ בפשיטות. וזהו יש לומר דהי"כ
בפשיטות היינו שאין לנו חומרים כשהוא דבר שותפות
שמתחלה היה רצוי להיות כן. אלא הם חומרים דעד עכשיו
היה שותפות. ועכשיו נתחלקו. והחלק דהשתא אינה גורמת
שום דבר למפרע. ולכן אין צוה שום ספק. אלא ודאי שבתחלה
היה משובר והשתא לקח כ"ל מהשותפות הלק מיוחד. אבל
הי מלתא דבריה ספק ע"כ ל"ל דהיי"כ פ' חלקים היה רצוי
מתחלה להחלק והיו כמו שהלקים עומדים כל אחד בפ"ט רק
שנים מבורים אלה לזה ולזה חלק לזה. ועכשיו נתגלה
הדבר. ולמ"ד י"ב ס"ל דכיון דנתגלה פתח הדבר חמ"ד כמו
כן היה רצוי להיות מתחלה. ולמ"ד אין ברירה ס"ל נהי דאט
חושבים החלקים למפרע כמו שהם עומדים חלקים ומיוחדים
כיון שסופם להחלק מ"מ אין הם יודעים אם החלק הזה שגל
עתה לזה היה רצוי לו גם מתחלה אם הי' חלקים לו. והנה
מדברי רס"י במקומות הרבה מובאר דמפרש למ"ד ח"כ היו
מלתא ס' כי כן כתב להדיא בגיטין (דף מ"ז ע"ב) גבי טבל
וחזין משרדים וצ"ו וכן גם (דף מ"ח ע"א) ד"ה לקוחות הן
כתב ח"ל והיו כמו שהחליפ חלקים והן דל"י וזמן קשה לומר
דהי"כ ס' וד"י ח"כ חמ"ד בגיטין (דף כ"ה) ח"ה חלקין ח"ט
פסל דהיינו לקבלה וכן בבבביות (דף כ"ו) ח"ה חלקין גדיים
כנגד גדיים דפטרין ממשער. מ"מ י"ל בגט הוי טעמי' משום
לה לשמך דחמ"ד שם בגמ'. ומ"מ קאמר שפיר וחזרו לעמי'
דכיון דס"ל דחזין שחלקו ח"כ ועכ"פ הוי ס' לכן שפיר קאמר
משום לה לשמך דחזין כי ח"ה רית הגט אבל הי' סבר י' ש
ברירה לא הוי קאמר דמשום לה לשמך לא יהיה גט כמו דהוי
חמ"ד בפשיטות הוי לא לשמ"ש' הדיא דחזין שחלקו. וכן נמי
בבבביות טעמי' דחמ"ד ח"ה חלקין גדיים ס' דפטר משום דומיא
דבגין דברור לך. ומ"מ לא מאני הוי טעמא אלא הי' אין
ברירה אבל הי' הוי חמ"ד. י"ב הי' ברור דומיא דבגין ולא כמו
שהיינו עושים לומר לא ללו הדיא דחזין שחלקו ס' דסובר י"כ
ולעפ"כ פטור משום דומיא דבגין כמו שאומר שם בגמ' דמיתא
וד"ה בזה היע"ב. וכן בזה (דף כ"ו ע"ב) ד"ה לקוחות הן ס'
וכן מוכח מפי' ח"ה דמלתא דחמ"ד שם ח"ה ביהא חסורא שפי'
ח"ה ו"ל חלק שבה לזה היה רצוי להבדיל וזין השמות קנה
חלק זה ביהא לחבירו' הדי מובאר מזה כמ"ש בבבביות
הסבבים דמלתא דבריה היו ספק. וח"כ קשה משמאל
ח"ה דמלתא דהנה מפרש רס"י לשמאל דבריה היו ספק וצ"ב
מוכח דס"ל לשמאל דחזין שחלקו לקוחות כן ודאי דהא ר"ה
דמספקא ס"ל טעם רביע' זו. והיי"כ דהא דהך ספק דמספקא
לשמאל דבריה היו ספק דמלתא ח"ה מתחלה היה רצוי חלק
זה לזה שהגיע לו פתח זה שמה מתחלה החלקים. וספק זה
דמספקא ל"ה הוא ספק דיעא. ובבבביות הגמ' דמספקא דיעא
דבריה ח"ה כמ"ד י"ב לו כמ"ד ח"כ דין דחלקין אבל בם'
במלתא דין דממ"ש. ולבתי ח"ה דס"ל לשמאל גבי חזין
שחלקו לקוחות כן. ולא חלקין כר"ה. וצוה ח"ה גם קשיותי
הג"ל לידן דס"ל דבריה ח"כ ומספקא. וח"ה ס"ל החזין
שחלקו לקוחות הן שאין להם דרך עז' בהחלט משום דס"ל דס'
דבריה הוא ספק דמלתא ולא ס' דיעא. מיהו ללשון שפי'
קני' בל"ה ל"ק דהיינו דכ"ה דקני' דקני' דקני' דקני' דקני'
הקני' משום דמספקא לזה הי' כיושין לו בלקוחות בחברות.
וח"כ י"ל דדוקא בם' זה דע"כ מתייב לשלם הגל והס' הוא רק
אם בקרקע אם במעות בזה ס"ל חלקין אבל שומאל ס"ל וכן
לדין שם' הוא אם כיושין לו בלקוחות שלא בחברות בזה
דייקין לא בלקוחות לגמרי משום דממ"ש' כיון שם' הוא שמה
ח"ה ח"ה לו כלם. (ענין סוף הפרק מה שמשמע מכאן) :

נכרי לו ח"ה יעו"ש. וזה מורה דמלתא דבריה היו ס' וכיון
דכ"ה גדולי האלפנים דעתא דמלתא דבריה היו ס'. ח"כ
לכ"ה ח"ה לזון. וזהו דין הספק בגמ' דברין דהי' עיקרו
דבריה ח"ה להחמיר בדבריה ח"ה להקל דברין. והנה דבר
שעיקרו בדבריה ח"ה כי צו שני חופים האחד הוא כיון משער
פירות וטומאה דברין. והוא דברין לגמרי רק שיש כיוול צו
שהוא מדבריה ח"ה דהיינו משער דין. וטומאה דבריה ח"ה לגמרי
בזה משום זה. ויש עוד חופן חמ"ד והיינו שהחיסור בעלם הוא
מדבריה ח"ה רק שמ"ד חמ"ד נעשה דברין. כיון חיסור דבריה ח"ה
שנתערב ברוב היתר. ומדבריה ח"ה נחבטל רק שהוא מדברים
החשובים כיון בעלי חיים וכיוול צו שאינם בטלים מדברין.
הדי חיסור הוא דבריה ח"ה. רק שבה לו דברין מלך חמ"ד
דהיינו דמלתא דבריה ח"ה נחבטל ורובן גורו שלא יחבטל וח"כ חמ"ד
החיסור דבריה ח"ה ויעור. והנה בחופן הראשון מלשון מחלקות
תנאים דר"מ ור' יוסי בזה' דמקורות הובא בעיבורין (ד' ל' ל' ל')
טמא שירד לטבל ספק טבל ספק לא טבל כ' ספקי טמא ד"ה
בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כיון שחלל חולקין טומאים
ס' טהור ור' יוסי מטמא. ובגמ' (דף כ"ו) חמ"ד ר' הוא בר
חיננא שאני טומאה האיל ויש לה עיקר מן התורה. ומפרש בזה
טעמי' דר' יוסי דמטמא וס' רבא חמ"ד היינו טעמא דר' העמד
טמא על חוקו ע"כ. והנה לר' הוא ר' חמ"ד חמ"ד מובאר דפלוני
ר"ה ור' בם' שיש לו עיקר בדבריה ח"ה. והנה וצו לשון הרמב"ם
(כ"ה) מה' מקורות) הטמא שירד לטבל ס' טבל ס' לא טבל
כ' ס' טמא לפי שהטמא בחוקו כ' אבל אם טבל כ' כיון שכל
חולקין טומאים האיל ועיקר דברים אלו מדבריהם היו ס' טהור
משמע מלשון זה דבר ששקרו מדבריהם ס' טמא. ודוקא
אבל חולקין דהיינו עיקר מדבריהם ס' טהור. וכן פ' הכר"ה וכן
נמי דעת הרב ט"ו (ב"ד ס' ר"ה ס"ק פ"ה) שכתב על מה שכתב
הרמב"ם תהלי שטמא בחוקו דלכאורה אין ערך בזה חמ"ד
שם' דבריה ח"ה לחומרה בלי חוק דטומאה. וכתב דמיידי ח"ה
בטומאה דברין. וע"כ ל"ל דהיינו ביש לו עיקר מן התורה ס' דאי
באין לו עיקר מן התורה ח"ה דעיקרן מדברי סופרים ח"ה מסיק
הרמב"ם דבזה ספק מותר. והנה לח"ה בפשיט' מה שקשה ט"ו
קס' טומאה מסוג' דעיקרין הג"ל דס' מובאר מדברי רבא בר
חמנא דחלל חולקין טומאים וזה' מיהא עיקר דבריה ח"ה דמייב
בהי טעמא דר' יוסי דמטמא משום דהיינו עיקר דבריה ח"ה
וכתב עוד ליהא ליימר דטעמי' דהרמב"ם ס' לפי' הג"ל משום דרבא
קאמר החס בגמ' טעמא דר' משום חוק טומאה. ומפרש
הרמב"ם דרבא חוק ח"ה ב"ה וס"ל דטומאה חולקין הוי עיקרן
מדברין ולבתי יד מלוקחמא דיד'. ומפרש טעם אחר. דמ"ל
לרמב"ם זה. ואחרים משמע מלשון הגמ' דרבא דרבא יד משום
דס"ל דחזין חוקין בן עיקרן דבריה ח"ה עיקרן דברין. דל"ה
הי' לגמרי רבא חמ"ד טומאה נמי עיקרו דברין. וזהו ח"ה דמ"ל
דייד מטעם דס"ל דטומאה חולקין עיקרן דברין. מ"מ מ"ל
לחלק ח"ה דרבא בן עיקרן דבריה ח"ה עיקרן דברין מאחר
דלא חשבתן מלן דפלוני ע"כ. ובזה' זהו נלכורה תמיכה
גדולה לשיטת הגמ' והפ"ה. אבל לענ"ד הקולסה נראה לחזן
זה' יח' בעצרי. והנה י"ל דבבביות הרמב"ם היא ע"כ סברא
הפשוטה. דאם ספק דבריה ח"ה חסור מן התורה. ח"כ בודאי
גם ס' בדבר שרק עיקרו דבריה ח"ה יש לחסור דממו דגורין
בודאי משום חיסור דבריה ח"ה כן נמי יש לחסור דממ"ש' ולגמרי
משום הספק בחיסור דבריה ח"ה (ענין ס' ח"ה) וזהו נלכורה
כל דתקן רבן עקי' דבריה ח"ה ח"ה דיש לו עיקר דבריה ח"ה
אך הנה בזה' הרמב"ם סובר דס' דבריה ח"ה מן התורה מותר
זולת דהתחוק חסורא כעוד. וח"כ ממיאל גם בדבר שעיקרו
מדבריה ח"ה התחוק חסורא ס' חסור דלכורה לגמרי ח"ה
דבריה ח"ה. אבל בלא התחוק חסורא. וי' נזירה לגמרי לא
נזור התחוק חסורא והתחוק חסורא ח"ה דבריה ח"ה. וזה ח"ה
נזור ח"ה דבריה ח"ה ללא חזוק חסורא. והנה נמי הוי מדברין
ח"ה התחוק חסורא ולא הי' נמי ענין דבריה ח"ה כיון דס' דבריה
ממ"ש ג"כ ח"ה חסור מן התורה ח"ה מדברין. והשתא דברי
הרמב"ם נכונים בטעמא דמוכח מדברין כמ"ס הג"ל. דבשקרא
דבריה ח"ה

(יא) ע"כ' ח"ה למדי' דרש"י ס"ל ג"כ כהר"ן וכן מובאר
דעת החס' גיטין (דף מ"ז ע"ב ד"ה טבל)
דמפרשים שם דמ"ד ח"ה הוי ספק שמה הגיע לו כל חלקי של

דלורייא בלח חוקת איסור ס' מותר ובח"א ס' אסור. והשתא
 אחי נמי שפיר דיל' להרמב"ם מוכרח לומר דרבא ניד מלוקמיה
 דרבא בר חנינא משום דס"ל דעומתא אובלין הוי עיקרן מדרבנן.
 וגם דמוכרחים אלו לחלק בין עיקר בדלורייא לעיקר דרבנן
 דהס"ר יוסי ס"ל דספק איסור מן התורה בדמוכת ממילא דסבר
 בכריתות (דף כ"ג) דלא בעינן לגבי ח"ת חתיכה אחת מב' חתיכות
 (וכמ"ס בשב שמעתיא שמע' ח' יעו"ש) וח"א ח' נמא דעומתא
 אובלין עיקרן בדלורייא וח"א דספקין איסור אף בלא ח"ט.
 וח"א ח' הוי ס"ל לרבא דעומתא אובלין עיקרן דלורייא. למה
 ליה לר' יוסי טעם חוקת עומתא הא שמיטא דלר' יוסי דינא
 הכא דרבא שפירקין מן התורה ס' אסור. אלא ע"כ ל"ל משום
 דרבא ס"ל דעומתא אובלין לא הוי עיקרן בדלורייא. ומושב
 ג"כ קושי' הב' מג"ל לרבא לחלק בין עיקרן דלורייא לאין
 עיקרן בדלורייא היכא דליכא ח"ט. דזה מסתבר ממילא לפי
 הג"ל כיון דבאחזקא איסורא לב"ע ס' אסור מן התורה ח"א
 מצינא בעיקרן דלורייא יס' לגזור ספקין אטו ספקא דלורייא
 כמו שאנו גוזרים בודל'. ולפי הג"ל י"ל דגם לרבא בר חנינא
 י"ל דלר"מ ע"כ עומתא קלא אין עיקר' בדלורייא דלי' עיקרה
 בדלורייא גס לר"מ היה הדיו' דס' עומא דגס ר"מ ס"ל (כריתות
 י"א). דלא בעינן חתיכה אחת משתי חתיכות. אלא ע"כ דס"ל
 דעומתא אובלין עיקרן דרבנן. אלא דלפ"ז קשה למאי צריך
 לחוקקא דר"מ ס"ל תחומין דלורייא הא שפיר י"ל דר"מ ס"ל
 תחומין דרבנן ורק עיקרן בדלורייא חזרו דעת הרמב"ם ד"ב
 מיל דלורייא. מיהו י"ל דאין הכי נמי דהא דקאמר בגמ'
 קסבר ר"מ תחומין דלורייא הוי תחומין ד"ב מיל וח"א הוי
 תחומין דאלפס אמה עיקרן בדלורייא וס' אסור. ואין להקשות
 דח"א למה פסק הרמב"ם במתני' כר' יוסי. והלא הרמב"ם
 בעלמו סובר כר"מ דתחומין י"ב מיל דלורייא. דזה לא קשה
 דנהי דתחומין ד"ב מיל דלורייא וח"א הוי תחומין אלפס עיקרן
 בדלורייא. מ"מ לא הרמב"ם לשיטתו סובר דספק דלורייא
 מן התורה מותר זולתי היכא דליכא חוקת איסור והכא גבי
 עירוב ליכא חוקת איסור ממ"ס רבא הס' הי"ט טעמא דר' יוסי
 דלומר העמד טמא על חוקתו. ועיין חוס' (דף ל"ה ע"ב) ד"ה
 אמר ר' ירמיה זכו מה שגדלה ל' בישוב דעת הרמב"ם עפ'
 שו"ת הגד' והפ"ח. העולה מכל הג"ל דרבא שיש לו עיקר
 בדלורייא אם לא אחזקא איסורא ס' להקל ואם אחזקא איסורא
 ס' להחמיר. והנה אם חמס' כי המשנה למדן (בפ"ד מהל'
 בכורות) והשפ"מ נעו מדרן זה דבדרי הרמב"ם ולפי דבריהם
 פסק הרמב"ם כר"מ להקל אף בעיקרן דלורייא ואחזקא
 איסורא. מ"מ הלא דעת רב' גדולי הרשונים כמובא בשפ"מ
 בריתות דבאחזקא איסורא אול'. להחמיר. אבל בלא אחזקא
 איסורא ל"ע להקל ובתירוטו של רבא בעירובין דהא דמחמיר ר'
 משום ח"ט. ועיין טב"ב מ"ק יו"ד ס' ס' ביאור דברי הרשב"א
 בתשובה ס' ח"א דבני מרתי עיקרן בדלורייא וחוקת עומתא.
 וזה בדוקן הב' שברנו מעיין עיקרן בדלורייא. ומה שיש לדבר
 בעינין הא' מדבר שיש לו עיקר בדלורייא דהיינו שהאיסור עלמו
 הוא דלורייא רק שמד' אחר בלא לו דרבנן. הוא זה. והנה
 הש"ך כתב בגליו' ס"ס (בפ"ט י"ט) דס' כזה להחמיר. ובגון
 בס' דרוסה שנתעברה בתעריבות. כל התעריבות אסורה. אף
 דעכשיו אינו רק אחזקא דרבנן. דמלורייא בעל צבוב ורק
 מדרבנן אסור משום דגורו דבדרי חסוב שלא יתבטל. ואעפ"כ
 אסור אפ"י דהוי רק ספק דרוסה. ולענ"ד הקלשה דלכתי' יס'
 לדון בזה ולומר דזה חל' בזה. אי איסור שנתעבר צבוב היתר
 נתבטל לגמרי כחשן שאינו חוזר ויטעור לעולם אף אם נתרבה
 אח"כ איסור. דלפ"ז לא שייך כ"כ לחלק' בס' דרוסה שנתעבר
 דאסור משום דהס' הוא בדלורייא דכיון דמן התורה איסור
 שנתעבר צבוב היתר נעשה היתר גמור מדלורייא ורק מדרבנן
 הוא אסור וח"א הס' הוא לגמרי דרבנן כיון דהס' איסור
 דלורייא חל' מיהו בגמרי. אבל אי איסור דלורייא שנתבטל
 צבוב היתר אף דמן התורה התעריבות מותרת מ"מ לא נתהפך
 האיסור להיות היתר לגמרי אלא שבאיסורו עומד. ורק מפני
 קטנות שיעורו נגד היתר אף זו כח לאסור ואם נתרבה

האיסור אח"כ חוזר ויטעור. וח"א אף שנתבטל האיסור מדלורייא
 מ"מ אחי שם האיסור דלורייא עליו וספיר י"ל דהס' הוא
 באיסור דלורייא ותגבול להיות דרבנן וס' כזה להחמיר. והנה
 דעת הרמב"ם (בפ"י י"ג מהל' תרומות הל' י"א) נראה שסובר
 דאין חוזר ויטעור וכמ"ס הספ"ק משנה שם יעו"ש. וספ"ק
 מבוזר מ"ס למעלה בישוב דעת הרמב"ם בזה דאחר נטל י'
 טלחים ואחר נטל ט' טלחים וכלב אחד דס"ל להרמב"ם בזה
 ד"ב. והיינו משום דמדלורייא בטל צבובא וח"א הוי רק ספק
 דרבנן כנ"ל דבריה הוא ספק. חמס' כבר הסכימו כל האחרונים
 בס' באיסור דלורייא ונולד אחר משנה דרבנן כנ"ל דספיקו
 להחמיר. אך מיהו בלא"ה ח"א דעת הרמב"ם לפי מה שחלקו
 האחרונים דין זה. וכחצו להם לא נולד הס' קודם התעריבות
 אלא בהתעריבות אז דיינינן ליה בשאר ס' דרבנן ולהקל וכן נמי
 בזה דטלחים נולד הס' בתעריבות. ואשר עיקר הדברים
 האלה בעיני דבריה יאל' לנו דבעיקרן דלורייא ואחזקא איסורא
 ח"ב. ואי לא אחזקא איסורא י"ב. ואם הס' הוא בדלורייא
 ונולד אחר נעשה דרבנן כמו בטלחים וכלב בזה י"ב משום דהס'
 נולד בתעריבות. (השנויה מלכות הקדוש). שוב עיינתי בשאגת
 ארי' (ס' י') דבריה יאל' לרש"י למ"ד ח"ב ליכא ספקא אלא
 דבריה מילתא דמחלה שלו ומחלה של חבירו. ויסודו מרש"י
 דביטין (ד' מ"א): טבל וחולין מעורבים זכ"ז אין קל כל חטה
 שאין בה מחלה משל עש"ס ומחלה משל ישראל. אך תמיהא לי
 שדברי רש"י שם ברור מלנו שאף לאחר שחלקו מדי' ס' לא נפקא
 אלא דמספקא ליה מילתא דבריה ובר' מן דין הלא כל דברי
 רש"י במקומות שהבאנו מורים דלרש"י ס"ל דלמ"ד ח"ב הוי ס'.
 אך באמת דברי רש"י לריכס ביאור שלכאורה נראה כסותרים
 שמתחלה דברי רש"י נראה כמ"ל הש"א וסופו מוכיח דהוי ספק.
 ואיכא לי בזה בס"ד. דדעת רש"י לעולם שבספק הס עומדים
 שמה החליטו חלקיהם. ואי רש"י ידעין צבור שהניע לכל ח'
 חלקיו הראוי לו מתחלה היה חלק העש"ס חולין וחלק הישראל
 טבל גמור אבל מכיון דליכא לספקין שמה החליטו חלקיהם ס"ל
 לרש"י דלא דמו לגמרי לגמרי שדוחקים זל"ז דהא עדיין לא זכו
 בחלקיהם שהיה ראוי לכן מתחלה. ואין נחשב כללו זכו בזה ומכיר
 זל"ז אלא ע"כ דלא החליטו חלקיהם היו כמו שהיה מתחלה וכמו
 שמתחלה היה כל חלק וחלק מחלה שלו ומחלה של חבירו. ואין
 השתא הוי כל חלק וחלק מחלה שלו ומחלה לקוח מחבירו. ואין
 להקשות לפ"ז אחי האף מעשר ממנו וביה שמה אותו החלק
 שהוא מעשר היה ראוי ליפול לו מתחלה ואותו החלק השאר הוא
 מחלה שלו ומחלה לקוח כנ"ל שהוא המעומקף מחלק חבירו.
 י"ל דאין מעמידים על חוקת שהיה להבטוח מתחלה וכמו
 שבתחלה היה כל חטה מחלה חייבת ומחלה פטורה ה"ה השתא
 קן הוא. ועכ"פ גם הש"א מסיק דהעיקר הוא דבריה הוי ס'
 למ"ד ח"ב :

פרק ב

(א) הרמב"ם כתב (פ"ט מהל' מעשר שני וטעם רבתי
 הל' ז') וז"ל "ואעפ"י ה' מנחין את
 המעשר בשנת השמיטה ואומרים כל הנלקט מפריות רבתי אלו
 מחולל על המעשר האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחזור כמו
 שביארנו" ע"כ. והקשה אף בעיני דבריה דלי' הרמב"ם
 כל המתקטף קאמר ח"א האף פסק בדלורייא י"ב. ואם
 הרמב"ם כל הנלקט קאמר ממש דהיינו אחר הנקיטה האף
 פסק הרמב"ם קד' וזהו הוא ז"ל פסק בגמ' מקומות כר' יוחנן
 גזול ולא נתיישבו הבעלים שניהם אין יכולים להקדישו. ומטעם
 זה קאמר בגמ' (ב"ק פ"ט ע"ב) דר' יוחנן סתמי אחריתא
 אשנה וז"ל הריא דלעולם וח"א הרמב"ם הוי מ"ס שטרף לבי
 תרי ואין לומר דמחלק בין הקדש לחילול הא סתמי דגמ' לא
 מחלק בברי'. ורואיין בס"מ דמפרש להרמב"ם דמחלק בין הקדש
 לחילול

לעטעס זא דאזש יקומט אש' בגדרים שגדירה כבד ויכול להסיר
הבעל אך בגמ' שם כדמוק' כר"א דלמור בעל נמי מצי מיפר
כס"ג מקשה או הכי למה ל' לטוי שלח ליפר לה חיה ומשני
חיה קסבר דלמא משתלמא או מנתחמא או מטיירנדא [ועין
חוס' מיר. ובר' נדרים (דף ע"ג ע"ה) פי' הגמ' ותיירן זה
דלמא משתלמא או מנתחמא כ' לא שייך אלא על נדרים
להבא אלא על נדרים שבערו יקשה ליפר לה חיה. אשר לזאת
ל"ל דהרמב"ם יס לו דרך אחר בזה. דהנה גם בגמ' (ב"מ דף
ל"ז ע"ה) מוכח דפלותא דר"י ור"א הוא אליבא דרבנן יעו"ש
וס"ל להרמב"ם דסוגיא דמירי התם אמוראי בתראי וסוגיא
דקדושין דמחלק בין עבד לנשים ס"ל דכל הוכח שיטת בלתי
דבר כמו העבד צניעין והבעל בהפרה מצי משוי שליח או
מפרש בהדיא וכמחרי"ט אלא ר' יוחנן ודאי ל"ל כן דאי ס"ל
הכי ח"כ למה אמר בב"ב דלמא ר"ד אמר דבר אחד והא
ר"ד מיידי מהפקר דלא שייך בזה זכין לאדם שלא לפניו כנ"ל
ולענין מיידי מהפקר דשיך בזה זכין וזו כוונת פירוש ועשאו שליח
למיתלח דלא מצי עבד. כיון דכתי' הוא לו. ועשה שליח
ממילא חף בלא זוי המשלה וזה פשוט. אלא ע"כ דר' יוחנן ס"ל
דמיתלח דלא מצי עבד חט"פ שיטת בלתי דבר מ"מ לא מצי
משוי שליח ואח"כ שפירש ועשאו שליח להדיא. ובר' יוחנן
יתפרש מצי דלמור במיר חומר לא משוי שליח אלא במיתלח דמצי
עבד השתח. במיתלח דלא מצי עבד השתח לא משוי היינו משום
דלא יכול לעשותו ומקשה מאפסדופוס ומשני ליה דפלותא דמצי
דר"י ור"א הוא אליבא דר"א. משום דבר' יוחנן דאליב' קיימין
ל"ל ע"כ דבר' דהא חיה ס"ל דלא מצי לטוי שליח במיתלח דלא
מצי עבד. וכל זה ל' יוחנן אלא שיש דקדושין ורבי' מצי
מצי משוי שליח חף במיתלח דלא מצי עבד כיון שיטת בלתי
חומר דבר וכו'.

(ג) ורפי הא' יתפרש דעת הרמב"ם בהדיא דלענין. דהא
דמוסיק בגמ' בב"ב דר' יוחנן ל"ל סתמא דלענין
משום דסתמא אחריתא אשכח. היינו משום דר"י ס"ל לענין
ור"א אמר דבר אחד דנכח מה דס"ל דלא שייך בחילול עממא
דזכין לאדם שלא בפניו. משום דמיתלח דלא מצי עבד לא מצי
משוי שליח אלא לפי מצי דקיי"ל דמצי משוי שליח ח"כ י"ל בחילול
עממא דזכין לאדם שלא בפניו. ובלתי לענין ור"א דבר
אחד אמר וספיר י"ל כל הגלגל בזה דלענין ואח"כ חין זה
סותר למצי דקיי"ל ר"י דגזל ולא מיתלח [הבעלים] שיהיה חין ויטלים
לקדים דקדש לא דמי לחילול כמ"ס החוס' וזו שביארט ב"ס :

(ד) אך אחי יס לקדק לפי דבריו למעלה בסוגיא דמיר
דהרמב"ם פסק כרבי' (שם) דלמור ומודה ר"י כ' וכתב
(ב"ע ע"ה) חיות ה' (ו') וחין אדם עושה שליח לקדש
לו אשה אלא שיטל הוא לקדשה בשעת השליחות ע"כ. ופי'
הג"ל האל הרמב"ם פסק כסוגיות אחרות דס"ל דמצי משוי שליח
במיתלח דלא מצי עבד. וח"כ למה פסק כרבי' דלענין משום
דלא מצי משוי שליח כנ"ל. וע"כ דלענין משום דסתמא לא
משוי שליח בדברי מהרי"ט. וכיון דהא דלמור בגמ' לא משוי
שליח היינו לא מצי משוי שליח ח"כ מצי' להרמב"ם דין זה דלפי'
למ"ד מצי משוי מ"מ בסתמא לא משוי. לכן נראה לדעתו
הקלושה פי' חדש בגמ' והיינו דלעולם סומא הגמ' לא משוי
היינו בסתמא כמחרי"ט והנה בתחלה לריכס חט לבאר דברי
המהרי"ט דהא"ל הקשה עזי עוד דבתחלה קס"ד מיתלח דלמור
קמ' משוי שליח דליתיה קמיה לא משוי ומקשה ע"י מוגיר כ'.
וש"י משני מיתלח דמצי עבד כ' ואם כדברי מהרי"ט אחי
יבאר קוש' הראשונה. דקיון דהא ומפרש דמיתלח דלא מצי עבד
לאו דעתיה עליה ח"כ הדרא הקשוט מוגיר קדמאה מ' ח"כא
בתראה לדוכתא. וז"ל ב"ס דסברת מהרי"ט כ' היא דבתחלה
היו ס"ד מירי דלויכא קמיה מסיק דלית' דלית' קמ' לא חסיק
דלענין וא"כ כשחשב לקדש אשה אשה אשה הוא עלמא לא מסיק
דלענין לקדש אשה שחבר מוגירש אחר זמן בעת שיקדש כיון
שעתה הוא נשוא ומקשה מוגירש ומשני דלעשות הוא עלמא
משק

לחילול והא מו"ס החוס' (בדף ס"ה ע"ב) ד"ה הוא דלמור
לענין. ואמרו כי החוס' כתבו שם לחלק בין הקדש לחילול
וישיל מטעם זכין לאדם שלא בפניו אלא החוס' כתבו כן בלשון
חומא על הגמ' ודק יומא שזה תירוק על הרמב"ם וימא דלפי
הס"ד סבר דקדש וחילול שו ולפני קושטא דמיתלח יס חילוק
בזיכס וארי מוסקת הגמ' דר' יוחנן סתמא אחריתא אשכח וחין
זכר לחילול זה בגמ'. והנהא ב"ס' דהרמב"ם חממה עמוקה
לפניה בדבריו הקדושים. דהנה לפי תירוק הכ"מ יס להקשות עוד
דר' יוחנן קאמר להדיא לענין ור' דוסא אמר דבר אחד ולפי
המוסקא היינו כל הגלגל מיידי בלומר כל הגלגל יבא
הפקר. וזה ודאי לא שייך זכין לאדם שלא בפניו דבענין הפקר
לריכס הבעלים להפקדו בלב שלם שחם יבוא אדם ללקוחו לא
ימנע חתו. ואפי' כשהבעלים עומים ומפקדים לריכס להפקד
בלב שלם כמ"ס ברין גבי חזק ברס פסחים מוש"כ כשהוא עומה
חט מפקדו כלל רק איש אחר הוא מפקדו. ואזו הפקר הוא
זה אחריו שהלוקט מצידי חת הדבר הנלקט לפניו. ממש אלא
בלחמה הגה בחוס' קדושין (דף נ"ו ע"ה ד"ה מתקף כ') מצינו
תירוק בשם הר"מ לתמונה החוס' ה"ל בב"ב והיינו דלענין
ליכא לומר דמצי חילול הבעלים על מה עבד הגוליס. דח"י
מטעם שליחות הוא זכין דהגלגל צניעין חין יטלים לחלל גם
שליחיה לא מצי עבד חטל ומעט. אך הנה מיתלח דמירי דלא
מצי עבד שליח נמי לא מצי משוי נפל בבירה דבקדושין (ב"ב
ע"ב) מחלק בגמ' בין כהנים לעבד וקאמר ישראל דלא שייכי
בקרבנות כלל ולכן ח' הוי כהני שליח דין הוי אמר' מיתלח
דלא מצי עבד שליח נמי לא מצי משוי. אלא עבד דשיך צניעין
לא חומר' מיתלח דלא מצי עבד השתח. ח' מצי משוי שליח
דח"כ דנט זה חט יוכל לקבל מ"מ יסט בחורח גיטין. ולפי'
הכא אש"י דהגוליס חין יטלים לחלל נעט רבני זה שאינו
שלהם מ"מ כיון דשגס בחורח חילול שליח נמי מצי משוי אך
במיר (דף י"ב) מצינו בפרק דמ' דלמור' התם אמר ר' בר'
חור ר' יוחנן דלמור לשלוח לא וקדש לו אשה אלא בלב הגוס
שבעולם כ' אמר רבא ומודה ר' יוחנן באשה שאין לה לא בת
כ' ולא חמות ואפי' שיהיה לה חמות והנהרה. ומסיק בגמ'
טעמא משום דמירי דלא מצי עבד השתח לא משוי שליח
אלמא אפי' דשט בחורח קדושין חט"פ לא מצי משוי שליח
במירי דלא מצי עבד השתח. הן חמוס שמהרי"ט בחסובה
(ס' כ"ב צח"מ) כתב דפי' הגמ' הוא דסתמא לא משוי שליח
במירי דלא מצי עבד אלא ח' פריש בהדיא מצי עבד. מ"מ
סוגי' הגמ' קש' לדבריו ולא ח"ה האומר לאפסדופוס שני כל
נדרים שחור אשתי מנאן עד שאבוא מנוקס פלוגי הפך לה.
והפך לה יוכל יבא מופרין י"ל איש יקומט ואשה יפירט דברי
ר' יאשי' ור' יוחנן חומר מצינו בכל התורה ששלוחו של אדם
כמותו. טעמא דלמור דהמנה אשה יפירט כ' הא ללו הכי
מופר ודאי גבי דריות תמא האומר לאשתו כל נדרים שחור
מנאן עד שאבוא מנוקס פלוגי יבא קיימין לא חומר כלום הכי
הן מופרין רח"ל מופר וסח"ל חט מופר. קס"ד כ' חומר ר'
יאשי' אליבא דרבנן כ' ולדברי מהרי"ט מצי קש' והא התם
מפרש דמשני ליה שליח במיתלח דלא מצי עבד ולדברי מהרי"ט
מוהי. וכן דעת החוס' (ד"ה באשה יעו"ש) ח"כ הכי הסוגיות
סותרות זע"ל :

(ב) אך גם דברי הרמב"ם בזה דלמור לאפסדופוס כ' ו
נראה תמוסין דהא ז"ל כתב (ב"ב ע"ה) מ"ה נדרים
ה' (ט') עשה שליח להפך לה או לקיים לה חט כלום שגמור
אשה יקומט כ' ודבריו לקומס מהך דלפסדופוס. וח"כ יס
לתמוס דלכאורה גם שם נעם הרמב"ם מסוגיות הגמ' דמוסיק
דר' יאשי' ור' פלוגי אליבא דר"א אלא לרבנן לא בעינן איש
יקומט אלא משום מיתלח דלא מצי עבד השתח. ודלית' שה"מ
עמוד בזה ובחמות קן מוכח דעת הר"מ כ' בגדרים פ' נערה
חמוס דלענין הקלושה נראה לפרש דין אחרת בדברי הרמב"ם
ועין מרבית המוסר גמ' מה' נדרים ודבריהם ארוכים בזה
ולא עת האסף זאת מה שטענ לענינו. וכתב דהרמב"ם האריך

אז חף שחי אפסר לפדותו כ"ח שיאמר כל המתקלט מזה יאח מחולל. וא"כ מוכח דס"ל להרמב"ם בזה י"ב ובעש"מ בזה' עירובין העיר בזה. ויתיר דהך דהרמב"ם ס"ל בדורותיה ח"ב מ"מ הכא י"ב דשחי הכא דעומד להחבר בודול. והביא כן מהחוס' ישיבים. אך לפ"ו יקשה דח"ב מזה מקשה בגמ' דב"ק מדר' דחוס' שחלקו דס"ל ח"ב אך דכל המתקלט דכא עומד להחבר. ואמת כי הח"ב בעלמס הרגשו וכחבו בשחמח ה' יכול לומר בגמ' תירוק זה חלל דמשני תירוק אחר. אבל זה דוחק דטפי הוי חלו לן שפיר לומר דכל הנלקט כל המתקלט הוא ולן הסתמות סותרות זל"ל מלומר סתמא אהרניא אשכח אך הנה שם בשע"מ כתב עוד דגם ברייתא דתני חיו חס בזה חסם לכהן כו' הדבר עומד להחבר בודול ישיבים וביב"ה (ד' ל"ז ע"ב) מוכח דר' יוחנן ס"ל כחלל דבי חיו מדמפרש מלתיה לאלמל דחפי' בעומד להחבר ס"ל לר' יוחנן ח"ב. חלל דלכתי קשה דח"ב הו"ל להביא הריא מיימר דר' יוחנן דמפרש מלתא דלוי ואמר ובר בזה חס. דמוכח משם דר' ל"ל ברירה חף בעומד להחבר אבל מהך דלוי מחזירין זל"ל ביב"ה לוכל לאקשווי מירי כנ"ל. אך באמת י"ל דעיקר הקשו' הוי מהא דס"ל לר' יוחנן דלוי מחזירין זל"ל ביב"ה דמוכח דל"ל לר' יוחנן ברירה. אבל מהרי"א דמפרש מלתא דלוי חין להביא דס"ל כחלל דמלתי הרבה פסמיס דלמורח מפרש מלתא דברייתא חט"ב דלהלכה ל"ס הכי. חלל דעיקר ההוכחה מהא דמפרש מלתא דלוי הוא דע"כ ס"ל דליתא ללוי וליתא למתני' דעירובין (ד' ל"ז ע"ב) כרז דס"ל החס כן והחס מקש' לרב דררבה ליתא לדלוי מקמי' מתני' ומשני ל"ס דהא שומעי' לר' יוחנן דל"ל ברירה דתני' הלווקה יין בזין הכות' כו' ואכתי קשה לומר דשחי הכא דעומד להחבר משא"כ במתני' דהלווקה יין וע"כ זל"ל לרב חילוק זה וכן זל"ל לר' י"ב מדס"ל דליתא ללוי מדמפרש מילת' ח"ב מוכח דר' ל"ל חילוק זה וכיון דסובר בהוי' דלחין שחלקו ח"ב ס"ל דל"ב חפי' בשעומד להחבר וספיר מיימי' בב"ק הריא דלחין שחלקו (ועיין בס' טערת פז שנייטש עד"ה הסוגי' דביב"ה ד' ל"ז ע"ב):

(ז) **שוב** אחר זמן מלחתי בספר קלות החוסן ס' ס"ח שפי' דברי הרמב"ם דכל המתקלט קלמר. ודליתיה שם הביא פ"י אחד דשם חלוי הגלון הוא קרוב לל"ל למעלה אך בלחפן אחר כי גם הוא פ"י עפ"י דברי החוס' קדושם שכתבו דלחין הבעלים יכולים לחלל מחורות זכין ללדס משום מלתא דלא מני' עבד לל מני' משוי' שליחא חף שרמב"ם מפרש המשנה בשביעית. וחל"כ בשביעית שריא הפקר וזכה הלווקה וזני' הוא עמלו לחלל ולכן זכין לו ב"כ. וכן מלחתי להבאון רע"ל בחוססותיו למשניות אמשנה דלענין שפי' כן דברי הרמב"ם. ולפי דבריהם יקשה על הגמ' מתי מקשה ממשנה זו אר"י והנה חס אמנם כי הרגשו בזה ולפי דבריהם ה' סברה בגמ' דמייירי בכל גוויי חפי' כשאר שני שבות והרמב"ם הזכיר רק שביעית. מ"מ עדיין יפלא למה נדחק בגמ' לומר דר' סתמא אהריתא אשכח לוקמי' בשביעית וביותר חסם שרמב"ם מפרש בפי' המשניות המשנה דלענין שביעית. אך לדעתיה הקלושה דחף בשביעית חזיב משום מלתא דלא מני' עבד השחא לל מני' משוי' שליחא לפי מתי דפוסק הרמב"ם שאין פרוין במחזור ולא מני' חלל כל המתקלט כנ"ל. וחל"כ גם הלווקה לא ה' יכול לחלל או בעת שחלל בעת השדה ואומר כל הנלקט כו' דמייירי שאומר כן בהיות עדיין הקמה במחזור כמ"ס החוס' שם ואף שגם הוא יכול לומר כל הנלקט מ"מ אחי לא יאח מחולל עד אחר לקיטה כמ"ס החוס' שם. וח"כ הוי מלתא דלא מני' עבד השחא. ולא מני' משוי' שליח ואף שגם השליח אשכח בעל השדה חיו אומר ומה שיה' הלווקה יכול לומר מ"מ הרי זה נחשב בכלל מלתא דלא מני' עבד השחא כו' ואף שהחוס' (ביביעות ד' כ"ב ע"ב) כתבו בני כחבו גט לשאשאה ארנסנה דלמ"ד אדם מקשה דבר שלב"ל יכול לשוי' שליח משום שכול לגרשה מעשה לאחר שכתבנה וה"ל הוי יכול לומר כל הנלקט. שאני חסם דלמ"ד חוס מקשה דשלב"ל יכול לומר לה הרי את מנושרת ממני מעבדיו לאחר שתשוא וח"כ הרי עושה ממש הגירושין כי לאחר שישאה הרי הוי מנושרת למפרע והכי משמע שם מדברי החוס':

מסיק אדעתיה חף למה שיה' אחר זמן בעת שיבוא לירי פפולה. אבל לעשות שליח מסתמא חיו עושה שליח למה שיה' אחר זמן. כי כן דרך המשלמים שאינם עושים שליח וזלל למלתא דמני' עבד השחא דלוי ה' בדעתם לעשות שליח אמלתא דלא מני' עבד השחא. לל ה' ממחרים לעשות שליח השחא אבל חס הוא בעלמס רולה לקדש דעתו על הכל מה שיה' חלוי לו כשיבוא לירי הקדושין. היולא מזה דסתם שליחות הוא שגולה לעשות עתה מה שמזכיר. והנה נראה לי לזון בדבר חדש בס"ד. דהנה בקדושין (ד' מ"א) לפינן שליחות מושלחה בניטין וקדושין ומושחטו כו' שגולחו של אדם כמותו. בקדשים. ובהרומה ילפי' במה הלא דן זל"ל בחילול נטע רבני עיי"ש בגמ' ורש"י. והנה דבר זה ה' מלתא דמני' עבד השחא לל מני' משוי' שליחא בשלמל בקדשים מוחל דלפי' משום דכחבו ושחטו אותו כל קלל ישראל וכי כל הקהל שוחטין חלל אחד שוחט חלל שגולחו של אדם כמותו. ולפי"ז שפיר יש סברה לומר דמלתא דלא מני' עבד לל מני' משוי' שליחא דלחך מוחל בזה שלוח של אדם כמותו כיון דהוא בעלמס חיו יכול לעשותו דכיון דליפין מושחטו זל"ל הריא דקרי' ב' ושחטו דהייט שכול לשחט בעלמס מני' משוי' שליחא אבל מלתא דלא מני' עבד לל מני' משוי' שליחא. אבל בניטין וקדושין דלפי' מושלחה מני' חף מלתא דררבה ושלחה משמע סחם לשלוח מני' לעשות שליח. אך מיהו לפמ"י דסתם שליחות משמע שכול לעשות עתה ח"כ י"ל דכיון דכחבו סחם ושלחה היינו נוסחמל שפועה שליח לגרש אשחו עכשווי אבל לא לאחר זמן כשהוא עכשווי שוחט ואינו יכול לגרשה כמו בקדשים דמיו' דהקפידה התורה שיה' חוקא השליחות במלתא דמני' עבד השחא. ומריכא חתי' לומר דבניטין יכול לשעוה שליח חפי' במלתא דלא מני' עבד. והשחא יתיישב הסוגי' בס"ד דפריך מהפרה נדרים דנה דהסם מייירי בפי' והכא קלמר דבסתמא לל מני' משוי' שליח. מ"מ בשלמל ח' מוחל דבסתמא נמי משוי' שליח חפי' אמלתא דלא מני' עבד השחא. וא"כ דסתם שליחות הוי נמי דבר שחיו יכול לעשותו זל"ל דחט"ב דסובר בני' כרס רבני' מלתא דלא מני' עבד לל מני' משוי' שליחא כנ"ל היינו משום דחילול ילפי' במה הלא מקדשים וניטין כנ"ל בהרומה וע"כ דלא מלתי למילף שיה' בו שליחות במלתא דלא מני' עבד השחא כיון דבקדשים ליתא לשליחות במלתא דלא מני' עבד השחא. מ"מ בני' קדושין והפרה נדרים דהוי נמי חול ואיכא למילף מקדושין. אמר' דמני' משוי' שליח חפי' במלתא דלא מני' עבד השחא וטעמא משום דכחבו ושלחה סחם דמשמע בכל גוויי חפי' כשהוא שוחט עכשווי. אבל כיון דאמר' דסתם שליחות היינו מלתא דמני' עבד השחא וחל"כ י"ל דושלחה מייירי רק במלתא דמני' עבד השחא כמ"ס בקדשים. וכן מן הפרה נדרים דלפי' מניטין וקש' מוספטרופוס וכל זה וכן לר' יוחנן. אבל לדיון חין חילוק בין מני' עבד השחא לל מני' עבד השחא ובכוליה יכול לעשות שליח. וחל"כ שפיר זל"ל דמני' בסתמא לל מני' משוי' שליח במלתא דלא מני' עבד ואח"כ דושלח סחם כחבו מ"מ לוכל לחלק:

(ד) **ובר** מן דין זל"ל דהא דקלמר בגמ' לל מני' משוי' שליחא זל"ל כחרי גוויי ח' דמפרשי' החוס' חפי' חס עשאו שליח להדי' למלתא דלמע"ה לל מני' משוי' שליחא. או כהרמב"ם. והמקשה מה"ס סבר בפי' התירוק כהחוס' והתירין השיב לו דלח"כ כר"א משום דלר"י קשטא דמלתא דלא מני' משוי' שליח כנ"ל אבל באמת לל מני' משוי' שליחא זל"ל דמ"מ הדין דרבה חמות דהסברה אמיתית הוי דלא מני' משוי' שליחא בסחם למלתא דלמע"ה. דהא בגמ' הוי בפי' למימר בזהל' דמירי דלח' קמי' לל מסיק אדעתיה' ואפי' לגבי עמלו חלל שפי' הקשה מנוירים. חלל מ"מ לגבי לעשות שליח אחי שחלל הסברה חל"כ במהר"ם. גם יש לומר עוד הוכחה לזה דרבה קלמר ומורה ר"י משמע דהכין ס"ל לרבה מדפריש מילת' דה כלל גדול בתלמוד. ולענין מלתא דלא מני' עבד השחא זל"ל דרבה ס"ל בהרר דמני' משוי' שליח וכמ"ס בס' דורש לזון דרוש ז"ל ומה שרלה לחלק חיו מוכח ודליתיה הוי ע"ד דרוש ולרין ש' תשובה וחל"כ לענין דלמע"ה דמורה ר"י היינו משום דבסתמא לל מני' משוי' שליחא:

(ו) **מיהו** מ"מ הרמב"ם שחרי חין פרוין במחזור משמע שחם ה' אפסר לפדותו במחזור ה' יכול לפדותו

שוב רחיוו בנ"י בנ"י ס' קל"ב שכתב ליישב מה שכתבו החוס' והרמ"ש דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכול לומר לסופר כתוב גט לאשה דעמאל לבשכנסנה חגרשנה . ולכאורה מה נפקא לן מזה כיון דקל"ב כמ"ד חין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם . ותיקן דסברי בשעת הסודרים דגם דבר שלא בא לעולם יכול להקנות באופן שחול הקנין רק משיהיה בשלם וא"כ גם לדין יכול לגרשה חק מדברי החוס' והרמ"ש לא משמע [כן] שהם כתבו בנפשו דלמ"ד ח"מ שלב"ל יכול לגרשה כמו בשחרור עבד שיכול לשחררו מעבדו כשהיה קני לו . הרי מוכח מדבריהם דמיימי בלומר מעבדו :

אך הנה גם בל"ה הרי דעת הרמב"ם לפי פירוש הב"ח שם דחק למ"ד ח"מ שלב"ל חזי יכול לומר לסופר כתוב גט לאשה דעמאל כו' . הומונס רחיוו כי האחרונים הסביו דעת הרמב"ם לטעם אחר דלא כדעת החוס' והרמ"ש משום דמלתא דל"מ עבד השתא ל"מ מ"ש . הלא משום דחיה בת גרושין ממני עכשיו והוי שלא לשמה כי כך כתוב בנפשו (בפ"ג מהל' גרושין) . חק מיהו גם לדעתם עכ"פ יש להוציא לדעת החוס' והרמ"ש דלא כה"פ . דעכ"פ מוכח דהבבלי בעלמו יכול לכתוב גט ואע"פ שלא יוכל לגרש בו השתא דע"כ חין בו משום שלא לשמה דחי הוי ביה טעמא דשלא לשמה לא הוי לחיוב לטעמא דמלתא דלא מני עבד השתא . וא"כ חזין דחק דהבבלי יכול לכתוב גט מ"מ חין הסופר נעשה טעמו לכתוב גט . אע"כ דמה שהסופר לרד לעשות גם הוא בעלמו יכול לעשות דהיינו כתיבת גט מ"מ כיון דשיקר פעולת הגט הוא הגירושין . והגירושין חזי יכול להיות כעת כ"ח אחר שישלמה . קרינן ליה מלתא דלא מני ע"ה ואינו נעשה שליח הסופר וה"ל חפ"י אס יכול לגרש עתה שחלו הגירושין לאחר שישלמה מ"מ חזי יכול לעשות שליח לכתוב גט כיון ששיקר פעולת הגט הוא הגירושין וזה חזי יכול להיות רק אחר שישלמה ומחוסר עדיין מעשה הגשוואין ומה לי אס מחוסר הגשוואין עם מסירת הגט חו הגשוואין למד עכ"פ מחוסר עדיין מעשה וזמן עד שיחול הגירושין :

פרק ג

(א) בבר מובאר בדבריו (בריש פיק' ח') דלדעת החוס' והרמ"ש ס"ל לרב דא"כ וליה יש להקשות ממוניה דב"מ (טז:) חמר ר"ה חמר רב החומר לחצורו שדה שאני לוקח לכשאקנה תהא קנייה לך מעשיו קנה חמר רבא מסתברא מלתא דרב בשדה סתם כו' וקשה רבי דרב ס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל מ"מ הא ס"ל ח"ב והבא הוי בריה חיה שדה וקנה . ואף שהיה אפשר לומר דעומד להחבר מ"מ רב ודאי דל"ל חילוק זה מדאמר ליתא למתני מקמי דהסחא דהלוקח יין ולא מהלך בין עומד להחבר כמתני דשיבוצין אס בא חסם לבחל כו' ובג"ל צפיק הקדוש לחזי עומד להחבר סכך דהלוקח יין חלא ע"כ דל"ל חילוק הג"ל . ונ"ל דרבא לשיטתיה . דהנה החוס' בניטין (כה) דמשמע דר"מ ח"ל בריה ור' יודא נמי קאמר רבא בוסקא דח"ל בריה בוי ואלו בפי ים בבור מוקי רבא דר"מ ור' כ"ל דאמר לחין שחלקו מחלה יורשין ומחלה לקוחות חלמא מספקא להו ויש לחלק בין הכא שמכר דבריו ומתנה בפי' כו' הרי לרבא ס"ל לר"מ ור' חילוק בין היכא שמתנה לחזי מתנה . וא"כ י"ל דרב נמי הכי ס"ל ולק"מ :

(ב) אך הנה יש להבין דהרמב"ם ספק בההיא דשני לוגין שאני עמיד להפריש תרומה כו' דחין בריה . ולכאורה כיון דרבא ע"כ ס"ל לחלק בין היכא שמכר דבריו להיכא דחזי מכר דבריו . ח"כ מנ"ל להרמב"ם לפסוק דלא כסתם משנה דס"ל י"ב בזה כר' מריר (פ"א דמנאי משנה ד'). והחוס' צ"ק (סט:) הקשו מזה לר' יוחנן וחזיט דבאמת ס"ל לר' לחלק כרבא . חק שבגיטין כתבו מדאמר ר' יוחנן גבי כתוב גט לאשתי לחזי שחלה חגרש דחזי פוסל (כה) . משמע דס"ל דחק במכר דבריו ח"כ (עין תוס' גיטין כה: ד"ה דברי ר"מ) וא"כ נשאר קושיית תוס' צ"ק דחק ופסוק ר"י דלא כסתם וימלחי בשעת"מ (בפ"ג מהל' גיטין) שכתב ש"ל דר' יוחנן ס"ל דטעמא דב"ה צביה (י) . דאמר וז"ל חזי טעל משום ח"כ ובלטרה את הפתחים מכתן ולהבא הוא דפליגי . וא"כ ס"ל כב"ה דעדיף מחסם משנה . חין דעת הרמב"ם לא יתכן ליישב כן דהא רבא מפרש סתם צביה טעמא דמתני משום דלמא מעלמא ושיקן וספיר י"ל דב"ה ח"ל בריה . לכן נ"ל דהרמב"ם י"ל דרך אחרת בזה ועפ"י המובאר בדבריו בפי"ח חפ"י החוס' דתמורה (יא) דהלוקח יין חזי חייב בתרומת

החוס' והרמ"ש דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכול לומר לסופר כתוב גט לאשה דעמאל לבשכנסנה חגרשנה . ולכאורה מה נפקא לן מזה כיון דקל"ב כמ"ד חין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם . ותיקן דסברי בשעת הסודרים דגם דבר שלא בא לעולם יכול להקנות באופן שחול הקנין רק משיהיה בשלם וא"כ גם לדין יכול לגרשה חק מדברי החוס' והרמ"ש לא משמע [כן] שהם כתבו בנפשו דלמ"ד ח"מ שלב"ל יכול לגרשה כמו בשחרור עבד שיכול לשחררו מעבדו כשהיה קני לו . הרי מוכח מדבריהם דמיימי בלומר מעבדו :

אך הנה גם בל"ה הרי דעת הרמב"ם לפי פירוש הב"ח שם דחק למ"ד ח"מ שלב"ל חזי יכול לומר לסופר כתוב גט לאשה דעמאל כו' . הומונס רחיוו כי האחרונים הסביו דעת הרמב"ם לטעם אחר דלא כדעת החוס' והרמ"ש משום דמלתא דל"מ עבד השתא ל"מ מ"ש . הלא משום דחיה בת גרושין ממני עכשיו והוי שלא לשמה כי כך כתוב בנפשו (בפ"ג מהל' גרושין) . חק מיהו גם לדעתם עכ"פ יש להוציא לדעת החוס' והרמ"ש דלא כה"פ . דעכ"פ מוכח דהבבלי בעלמו יכול לכתוב גט ואע"פ שלא יוכל לגרש בו השתא דע"כ חין בו משום שלא לשמה דחי הוי ביה טעמא דשלא לשמה לא הוי לחיוב לטעמא דמלתא דלא מני עבד השתא . וא"כ חזין דחק דהבבלי יכול לכתוב גט מ"מ חין הסופר נעשה טעמו לכתוב גט . אע"כ דמה שהסופר לרד לעשות גם הוא בעלמו יכול לעשות דהיינו כתיבת גט מ"מ כיון דשיקר פעולת הגט הוא הגירושין . והגירושין חזי יכול להיות כעת כ"ח אחר שישלמה . קרינן ליה מלתא דלא מני ע"ה ואינו נעשה שליח הסופר וה"ל חפ"י אס יכול לגרש עתה שחלו הגירושין לאחר שישלמה מ"מ חזי יכול לעשות שליח לכתוב גט כיון ששיקר פעולת הגט הוא הגירושין וזה חזי יכול להיות רק אחר שישלמה ומחוסר עדיין מעשה הגשוואין ומה לי אס מחוסר הגשוואין עם מסירת הגט חו הגשוואין למד עכ"פ מחוסר עדיין מעשה וזמן עד שיחול הגירושין :

אך בעיקר הדבר נ"ל דגם הרמב"ם חזי מחלק על החוס' בטעמא דמלתא . ובפי המבואר במדברי שם ציבנות . שכתב ג"כ כסברת החוס' דטעמא משום דמלתא דלא מני עבד השתא לא מני משוי שליח וכתב דלמ"ג דדעת רוב הפוסקים דלא צעין שליחם בכתובות הגט מ"מ כיון דבעינן וכתב לה לשמה ובעינן דעת בעלים לכן לריבוי חזי שיהא מלתא דמני עבד השתא . מובאר מזה דכיון דלמא דעמאל חזי יכול לגרשה עכשיו אס יכתוב הסופר גט חזי שלא לשמה וזה ממש כדעת הרמב"ם . וע"כ י"ל כן לדעת החוס' דס"ל בניטין (כה) דלא צעין שליחות בכתובה הרי ממש דעת החוס' והרמב"ם אחת היא :

והנה עכ"פ זה מובאר מדברי הרמב"ם לדעת הב"ח דחפ"י למ"ד אדם מקנה דבר שלב"ל חזי חושב זה ליכול לגרשה מה שיכול למסור לה הגט שתייה מנוכשת מעבדו לאחר שישלמה דעדיין חין זה גירושין . וא"כ הוי כל צעין זה מלתא דלא מני עבד השתא וה"נ גבי חילול חפ"י אס חומר כל המתקט מזה יחא מחולל מעבדו כשהלוקח מ"מ כיון דחזי פודין במחזור ח"כ לאו בר פדיוה הוא עכשיו ושיקר החילול נעשה כשלוקח למפרע רק צעת שהוא מחובר הוי בחלו לא נעשה בו כלום . ח"כ ה"ו מוחשב מלתא דלא מני עבד השתא :

(ח) ודע דגירסת מהרש"ל בדברי הרמב"ם היא "שהרי פודין במחזור" ולפי זה יתפרשו דברי הרמב"ם כמ"ס הקה"ה ובעשה"מ דהרמב"ם ס"ל י"ב בזה דלנושים משום דעומד להחבר . והרמב"ם כל המתקט קאמר כמ"ס בקל"ה"ה . דהרש"ל כתב שדוקח לומר שכל הלוקט יחא ג"כ בגדר מחובר . וכן חלום צדק לשון הרמב"ם שכתב כל הלוקט . כבר דחק המהרש"ל בזה דהרמב"ם לא רהא לשנות מלשון המשנה . חק חלום י"ל דכל הלוקט קאמר ויתפרש עפ"י דרך הגליון רע"א :

נמו נקט לשל (בד): כתב רחמנא' לה לשמו והתם ודלי אחביה
קלי. ומה שקשה מהא דמקשי ליה ר"ה לר"י מהאומר כו' נמי
לא קשה דהתם יש להבין דר' הושעיא בעת מר' כחבז לחזו שחלא
פתח תחלה ופסית ופסית ופסית ופסית ופסית ופסית ופסית ופסית
וחקשי ליה מהאומר דהתם מוכח ע"ה דר"ה ידע מחז' דהאומר
וה"ב מלי קבצי לפשוט ליה לנפשיה וכו' מחז' ומתני' לר'
בבא ר' יוחאד הו מני למרזי מתני' אחרדי מתני' דניטין כחבז
גט לחזו שחלא אחר. ומתני' דפסחים האומר כו'. וע"ה ל"ל
דכ"י פירוש דמלתא. דבאר ר' יוחאד הו סבר ר' הושעיא דר'
תלק בבבא ר' חיה דבעת עמלו תחלה דבעת אחרדי שחלא
כבבא. וכו' קמבעיא ליה ח' טעמא דמתני' דניטין הו משום
בבא ר' ח' יש תלק בין חלה דבעת עמלו תחלה דבעת אחרדי
כ"ה או לחזו טעמא הו משום דבעין לה לשמו וזין חילוק
ומדפסית וכו' ר' יוחאד ממתני' כחבז גט לחזו שחלא אחר
לחזא ח"ב. מוכח דר' יוחאד לא נתח ליה וכו' שחלא בין חולה
דבעת עמלו תחלה דבעת אחרדי לר' הו ס"ל חילוק זה חולה
ידע דעיקר ספיקא דר' הושעיא הו ח' טעמא דמתני' משום
בבא ר' ח' משום לה לשמו. ח"ב מלי פשוטות' הו לא פסית
ליו מדי. וזין דר' יוחאד ל"ל חילוק זה ח"ב שפיר מקשה מהאומר
דלחא לשני' שאני גט דכדיב לה לשמו דמשמע מפשוטות' דר'
יוחאד דלח' הו טעמא דמתני' משום ח' בבא ר' ח' ח' ח' ח' ח'
בין דינא דמתני' לבני' דר' הושעיא ודו"ק היטב :

[illegible]

(ו) הנה ענה בדידו מכל ה'על דאין לפרש כפ' הרש"ל
דמחמ' געטין פלוגא אמחמ' הרקוק יין וס"ל דר"ב
אפי' במחנה. דאין אז הוכחה. וז"ל ע"י לפרש אל דפסקו
ב' יוחנן דלא כסתמא הרקוק יין. משום דמחמ' דמחמ' דביא
ב"ה א' זו איז טועל עטמיהו משום א"ב וכיון דלא ק"ל
ממילא דבס משא וז לא פלוגא כסתמא הרקוק יין כ'. אז נמי
כפ' ההוש' ב"ב דר' יוחנן גופיה נמי ס"ל כמחמ' הרקוק יין
כ'.

צתורות ומעשרות מדאורייתא חלל דרבנן והו' דק עיקרו
בדאורייתא והנה מבורר בסוגיא דעירובין (לה): ד"מ ס"ל ספס
בעיקר בדאורייתא מותר וכלי כ"פ א. ואל' לק"מ מהך דהנחה
דס"ל לר"מ י"ב אחיהא דנכרות דמפרש רבא דס"ל כר"א
דמספקא ליה מלחא דברירה דאף דהו' ס"מ מ"מ כדבדך שדך
עיקרו דאורייתא להקל וכו' י"ל לר' יהודה. וכבר תנבנן בס"ד
דהרמב"ם שיה משלן ומכאן כ"פ מ' מהל' תנבנן מי
שיש לו טבל טבל דאורייתא. ומיושב הכל כ"פ וכו' :

(ג) שור עיינתי ציט"ש בד"צ שייצג קוסיית החום' בצי"ב
 דלמה לא פסק ר' יוחנן כסחם מחתי' דהלוקח יין.
 ויתורלו דמחתי' דגיטין (כד): אמר ללבלל כחוב גט כו' עיקר ומוכח
 דח"צ שפי' בצינתה ומובדל דבריו וכבד שאין לומר דשטמא דמחתי'
 משום לה פסוק דח"צ למה אמר דגביריטא (ומתריך) (בדף כה).
 תרי מיני דר' יוחנן דאמר אחין שחקין לקוחות הן כו' ואמר אנתתי'
 דגיטין אף אחריו גמי חטו פוסל. וקאמר וליכא דלי' דאמר
 בהא. בהא קאמר ר' דח"צ דבעינן לה לשמה אבל התם מכר
 דאמר דאמר רחמנא ליהרד ציבול אבל ירושה ומתנה [לא] וזה
 מיינא דשטמא משום לה לשמה. א"כ למה לי לחסוקי אבל התם
 מכר כו' בלח"ה הא סליק ליה ליריטתא שפיר. ועוד דקדק מדלא
 אמר, "דבעינן וכבד לה לשמה" ע"ש. ועוד הקשה מדבעי מיניה
 שם ר' הושעיא מר' אמר לו ללבלל כחוב גט כו' ללחיה שחלא בפתח
 חתלה מהו ופשוטי שמי ממתני'. כחוב גט כו' אלמא ח"צ ואקשי
 מהאומר מהו שחט חת הפסח על מי שיעלה מכס דאמר
 לירושלים כיון שעלה ראשון ראשו ורובו זכר כו' ומאי מקשה שחט
 גט דבעינן לה לשמה אלו הן קוסיית היש"ל על כפרה ה"ל ויחא
 סברה אמר' צחום' (גיטין כד: ד"ה לחזו כו') וגל"כ כס"ד למה
 קוסייתו דמה שהקשה מהיריטתא ההה בלחיה גט לשם צ"ב
 הולך לתת טעמים חדשים בשני חלקי היריטתא לומר בגט
 דבעינן לה לשמה ובאחין שחקין מכר אמר רחמנא כו'. די ה'
 יתון טעם חדש בלחיה מהן והתקן הב' יסאר דבראשונה וזה דרך
 היש"ל בכל היריטתא. ובאמת שזה אינו מתחייב כ"כ אף לפי
 פירוש. והנה עמ' דמה ר"ה י"ל ליישג דק דהנה ש' דלוק
 בגמ' דקאמר מכר ח"צ אבל ירושה ומתנה זה ולפי דברי המהרש"ל
 היינו חי א"כ. וכפי ציבול דלחיה כר"מ שם רס"ג הכי בצמנות.
 ולכאורה זה פלא דמה ענין אחין שחקין דלי' א"כ ה"ל לקוחות
 ממש. לירושא דמתי"ב התם דהיינו שחט חת אשמו וחקין בצורה
 מדמיינס בגמ' שם לליבא דר' (נב): למ"ד חזרוני שחקין לבעלה
 דהוי ירושה וי"ל דלא דמי למכר אבל אחין שחקין חי א"כ פשיטא
 דמיי' למכר ממש ומי"ש מהרש"ל דלמ"ד ירושה ומתנה לא משום
 דבנתינת הדמים תלוי מלחא לכן גם אחין שחקין שפורין זה פלא
 כיון דח"צ וכן הדין הו' כמו שהבאנו חלקיקין הן כנתינת הדמים
 ממש ומה לי וכן הכוונת כחב מעות או שזה בציטין ולקוחות
 הן ממש דהיינו שחזרו חלקיקין לשחטות להתחלק חלקיה חדשה
 חי ירו. וגם אם נאמר דהס' דרבי' ר"ה דלי' אשמושי' הבא
 גיטין הוי אחינא משום לה לשמה אבל בעלמא ח"צ וגו' לריך
 לאשמושי' דאחין שחקין. אחתי יקשה דהא שמע' ל"ג דה"ל ברייה
 צביאה (נב) בחבית אף דרבען. וגו' ר"ה דלי' פשיטא
 ליה לתלמודא דר' ס"ל דמדרבנן ודלי' ח"צ אף חי הוי סבר
 דמורייתא וכו' וכו' רבנן אחריו דלי' סוגיתא בריה' וכן הם
 צביאה בחבית א"כ. והשתא יתבאר צב"ס סוגיתא דר' דה"ק
 אשמושי' ציטין הוי אחינא ויבדל ח"צ לגמרי ואפי' להקל משום
 דכתיב לה לשמה אבל בעלמא ח"כ מדמורייתא וזלח מדרבנן לחומרא
 ח"כ. ובין דרך מדרבנן ח"כ. לכן גבי אחין שחקין י"ל שפיר
 מכר הוא דאמר רחמנא ליהרד אבל ירושה ומתנה זה ובין
 דבריושע ומתנה לא שייך חזרה ח"כ לא שייך להתחייב באחין
 שחקין מדרבנן. דלון לגזר אלו מכר. ומידע דיעה דמכר
 ביה חזרה יובל ולא ירושה ומתנה. וסברי דבנתינת דמים תלוי
 מלחא וכו' מהרש"ל שם ולכן גם האחין שחקין שפורין. וח"כ
 שאמר באחין שחקין לא יקלו במכר גמור וזה שדקדק ממה
 כעיקר לה לשמה אלא אמר וכתב לה לשמה וכו' ח"כ חטו מוכרח
 דמשום דעיקר הדרכה מלה משיק לכן נקט לה לשמה ולשון זה

והכל בסנהדרין נקטו לשון חליה של עיר הנדחת כו' הלא דהוא הדבר שאמרנו דהכל מיירי שקטו רק על דעת לחלק תומי' ולכן אין שייך בזה ברירה והכל מיירי שקטו ע"ד להשתמש בה שחשבה כמלה ולכן שייך בזה ברירה וזה נכון לענ"ד בס"ד :

(ג) ועפ"י זה יש ליישב נמי עוד קושיא אחת על הרמב"ם שהרגיש בה היס"ט שכתב (בפ"ח מהל' פסולי המוקדשין ה"ח) שנים שלקחו קנינים בעירובי שנהגו דמי קנינים לכתוב לחיה שיליה הכהן יקריב חטאת ולחיה שיריה יקריב עולה וקשה ע"ז מסוגיא דעירובין (לז) דפריך שם אהא דהלוקח יין דל' ויסי' ל"ל ברירה מהא דשנים שלקחו קנינים בעירובי ומשני כשהסתייג. וה"ל למה הסת' הרמב"ם והא פירש כשהסתייג וכן הקשה בב"מ וסב"ל בזה בס"ד הוא זה דהסת' פירש פי' שהסתייג שמה שקריב הכהן לשמה וזהו שם. והקשו בחוס' ע"ז דזהו ממש ברירה שחולס בדעת הכהן. ויש להבין מלי מקשו הסו"ס נומא דה"ס כוונת הגמ' דכשהסתייג היו חולס בדעת אחרים וי"ל. והסו"ס עצמם כתבו בד"ה הקדום דהיו מלי לשני' דהבא הוי תבד"א ולאמא דה"ל כן הוא כוונת הגמ' וי"ל דמי' שפיר מקשו הסו"ס דה"ל מלי פריך ח"ה מלי לאמרא טובא אחי למימרא דתבד"א א"ל י"ב. מיהו יש ליישב פירש"י דהנה הכא בעירובין ובגיטין (בה) הקשו הסו"ס אה"ר יוסי' דהלוקח יין מהא דלמאר מגורשת וחיה מגורשת ולכי מיתת הוי גיטא אלאמא י"ב. ולמ"ד תבד"א י"ב מילא לאלא דלמאן דלא מתקן קשה ותרטי דהסת' עומד להסביר בודלי' חס ימות או יחיה חלל הכא חוט עומד להסביר ע"כ. והנה כבר ביארנו בפ"ב דלאמורא דמקשו ממתני' דעירובין אה"ר דהלוקח יין ע"כ לית לכו חילוק זה דשומד להסביר דלי ס"ל היה אפשר לחלק ב"ב הכא כנ"ל. וע"כ ל"ל דלמיהו מפרשי דטעמא דה"ל הסת' כמגורשת וחיה מגורשת הוא משום תבד"א. והשתא שפיר מקשה חי הכי מלי למימרא דקלי' להני אמוראי דקשיא להו מתני' דעירובין אמתני' דהלוקח ומש"ה הולך רב לומר ליתא למתני' ועולא אמר זוי זוי קתני. ולדידו ע"כ הוי טעמא דה"ל כמגורשת וח"מ מאיס תבד"א כנ"ל. וה"ל כבר שמעינן לר' יוסי דס"ל ברירה כמורא דה"ל. וה"ל מלי אחי לאשמועינן הכא במתני' דקנין חי הא מלתא לחוד דתבד"א י"ב הא שמעינן ליה כבר ממתני' דנישין. ומשני דכרס הסדא :

(ד) והנה לפי מלי דק"ל דאין חילוק בין חולה בדעת עממו לחולה בדעת אחרים יקשה דל' יוסי' אה"ר"ן הן אחת דגמ' דעירובין (לז) מסוק דעמס האוסרים בהלוקח יין משום שמה יבקע הנוד. מ"מ קשה מר' יוסי' דמש"ש דלמאר שם בעירובין האומר מ"מ כו' על סגת שחטלה בידו מן הכיס ר' יוסי' אומר חוט מבהל לפי מלי דמפך בגמ' וטעמא משום ח"ב אלאמא דס"ל א"ב. ומהא דקנין ס"ל י"ב. חך לפי מה שביארנו בזה דעשה של עיר הנדחת אחי שפיר. דבעינן שיהא לך השני מזכור מכבר כמו במהלל מש"ש שחטלה היה כצבור חולין אלא שחלה לחלל מש"ש עליו ולכן נרדף להיות החלול מזכור. משא"כ בזה דקנין דנין שקטו הקנין להקרינן. ח"ב עיקר הקנין שיש לכל אחת בשני הקנין המשותפות. היינו מה שיקרב ק"ן אחת בשבילה וח"ב אימתי יטור קנינה צעת ההקדשה. ואזי יחברר גם לך השני :

(ה) אך הנה הרמב"ם פסק גם בזה דמערש שני שיש לי בחור בתיי מחולל על סגת שחטלה בידו מן הכיס הוי זה חלל (פ"ד מהל' מפ"ש הל' ט"ו) וזה לכלמרה פלא חיד פסק ד"ב בדלוריי"ה ואמנם כי מוכן בב"מ הרגיש בזה ותיכר ב' חילוקים חדא בשם מהר"י קוקרס דהכל חין חטו לריכוס לטעם ברירה שכיין שזה אמר ה"ל מחולל על סגת שחטלה בידו ממ"ל המעשר סדוי וסדוי המעשר בזהו זה וכלם בספק מ"מ חוט סגת שחטלה ה"ל חילול בשעה שיעלה הסגל נאמר זהו הסגל שחולל עליו. וכחב לתכר למה הגמ' לא תירץ שם כן וכו"ל לעמנו תירץ דהרמב"ם חולל לשעמי' שסובר שחורמה בזה"ל דריבין. והנה חירולו של הכ"מ הוא דמוק מאוד דכל כפיין זה הו"ל להרמב"ם לפרש דהיינו במעשר

כו'. ולפי"ז לא נדחה רק משום מהלכה. הלא דהרמב"ם הוי טעמא משום דהוי רק עיקרו בדלוריי"ה ולהסו"ס משום דמתנה להדיא :

פרק ד

(א) גרסי' בסנהדרין (ק"ב) אמר ר' הסדא בהמה שחליה של עיר הנדחת וחליה של עיר אחרת אסורה עימה חליה של עיר הנדחת וחליה של עיר אחרת מותרת מ"מ בהמה כו' עישה כמאן דפליגי דמיא ופסק לה הרמב"ם להלכה והקשו כל ההלכות הא דלמ' דעשה חליה בעיריה וכבר קיימא לן בדלוריי"ה ח"ב. ועלה דעתו ליישב עפ"י מ"מ הר"ן בגדרים (מוז) על מ"מ הרמב"ם דהרי השותפות שיש בה דין חלוקה שהדיו ח"ב והלוקח דמותרין לנעם. וכחב הר"ן דאין בזה משום ברירה. דהני סהדי שעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל כ"א לאסור חלק חבירו לאחר שיהנוקו שאל"כ נמלא שמוסר נכסי חבירו עליו ע"כ וח"ב ח"ב י"ל בעיר הנדחת דהיו יכול לאסור נכסי חבירו על חבירו ולכן חין חלק העישה של עיר אחרת נאסרת אחר החלוקה בשביל מה שחטאו חביריהם ונעשו עיר הנדחת. דל"ל הרי חסר אוסר דבר שאינו שלו. אמר זמן מלאחי בס' מקור חיים להגאון בעל חו"ד (ס' תמ"ח) שפי' כך וסוף הקשה ע"ז מחולין דמוקי (דף מוא). הא דמנסך בשוגג פטור במזיד ח"ב דלית ליה שותפות בגוה ונאסר חלק השני משום שהיה חלקה שותפות חף דאין חסר אוסר דבר שאינו שלו. וה"ל עישה חליה של עיר הנדחת וחליה של עיר אחרת דמלי גמא ותיכר בין דבר יבש לדבר לח ע"ש. חך לענ"ד הקלטה נראה דלא דמי כלל כך מלתא דמוסר ועישה חליה של ע"ה להסיר דגדרים שיש להבין למה כתב הר"ן חין סהדי דלדעתא דהכי נשתתפו שלא יאסור כל אחד חלק חבירו כשהלוקח הא בלא זה כיון דאין חסר אוסר דבר שאינו שלו ממילא כשהלוקח מותרת הלוקח של הנודר. הלא דהאמת יורה דבר. דחס נאמר ח"ב הוי נלקחות ומצובר בגדרים (מוז) דחסר אוסר דבר שברשותו לכשילא מרשותו. ולכן כיון שצעת שהדיו ה' דבר שברשותו. וח"ב הוי מן הדיו נאסר חף לאחר שחלקו. ולכן כתב הר"ן דאין סהדי שצעת שששתתפו אדעתא דהכי נשתתפו כו' ולכן חין הגדר כל ח"ב. ובעד נאסר שהתחייב לחבירו ברירה דבר האס' יכול להפיקו מעליו אותו הסוב ע"י נדר. וח"ב הרי לך שייך הא מלתא רק בגדרים לחוד משא"כ בעיר הנדחת ומנסך חט"ג דהוי דעתייהו מתחלה שלא לאסור שום אחד חלק חבירו מ"מ כיון שחלקו נאסר ממילא צעת שלא נתחלקו עדיון ולכן מטעם ח"ב אסור חף חלק השני ממילא ודו"ק היטב בזה :

(ב) ולכן ל"ל כלל אחר במלתא דברירה והוא זה דהיבא אמר' דאין ברירה וי"ב היינו רק בחס לך האחר הוא ברור והלך הכ' נלך לבד. והיינו בשני גוהין דזה ברור דהשתא הוי טבל הכל ונלך לבד מהשתעבדות התרומה. וכן לגבי עירוב דהשתא הוי ברור כחמסו בתיי ונלך לבד ברירה לך עירוב ודומה וכן י"ל בשנים שקטו חרר בשותפות או שירש שהם שותפת לכל דבר להטות כל אחד בו כמול וח"ב הרי לע"פ ברור שכל אחד יש לו קנין בשהו וזה בכל אחד מהחלקים ולכן לאחר שחלקו לא אמר' ברירה משום דהא שכל ח' היה לו קנין כמול הוא ברור ושוינבל קיטו כחלק אחד נלך לבד. משא"כ חס שנים קטו חרר או שחר דבר בעינן שיתלקו אותו חופף ולא בשביל להנות בו כל אחד כמול. רק עיקר קנינם הוא שיתלקו אותו כמו עישה שחליה של עיר הנדחת כו' ח"ב הרי גם לך הכ' נלך לבד. דהיינו ב' הגדרים לך האיסור וד' ההיתר. דהיינו קנין העיר הנדחת שהוא האוסר ג"כ חוט מזכור לע"פ אחי שחלק קנינים הוא ע"ד שיתלקו ולאחר החלוקה יחא להם חלקם. ובהו חין חוט לריכוס לברירה כיון דגם האוסר חוט ברור ויטור רק לאחר החלוקה וזהו יטור גם ההיתר. ועל זה מורה שחטתה הלשון שצבילה (לז) ובגיטין (מוז) גבי חבית וסדה נקטו לשון שותפות

וא"כ לא משכחת דמייתי ביכורים. אלא חד בר חד עד יאושע ב"ר. ח"כ לפי פסקי הרמב"ם הדין מלאו ידיו ורגליו בביהמ"ד וישב עש" דעת החוס' עי"ש. ועי"ש בבית"א שם שדה פירושו ולענ"ד דלדבריה לדעת רש"י יא לישב פסקי הרמב"ם :

(ג) הנה בחולין (קלו) אמר רבא דפירות השותפות חייבת בביכורים ומוכת ברמב"ם דקורא גם כן דבפ"א מהל' ביכורים הל' ח' הביא דין זה דשותפין חייבין בביכורים. ובפ"ד מהל' ביכורים כתב ואלו שמתביאין ואין קורין ובהל' י"ב כתב שם ושאר המביאין חוץ מאלו מביאין וקורין הרי גרסה לענין דעתו דפירות שותפות חייבת בבכורא וקריאה והנה לשיטת רש"י שם בגיטין שביארנו בס"ד דלי' ח"כ אם התליפו חלקיהם היו להו כמו שהיה בתהלה הייתי בכל משהו ומשהו מחלקן הגיעו מחלה שלו ממש ומתלה לקוח שהיה חלק חבירו. מיהו לא גרידו ששותפות דעלמא שעדיין לא חלקו. דמה שיש לו על המחלה שלקח מחלק חבירו קנין הפירות לא גרע מאלו לא היה לו שום קנין על אותו המחלה. ואם כן ח"כ אי הו' לר' יוחנן קנין פירות לאו כקנין הגוף הו' שפיר מצי מייתי וקרי' דלא גרע מאלו היה עדיין שותפות ובג"ל וא"כ אחי' קאמר ר' יוסף אם לא אמר ר"י קנין פירות כקנין הגוף לא מלא כו' :

(ד) ובי"ל והנה שם בחולין פריך אהא דפירות שותפות חייבת בביכורים. ח"כ ארץ למ"ל ומשי למעוטי חו"ל עי"ש ברש"י. והנה בבב"ד (דף כו:) אמר עולא חילן הסמוך למיור חוץ ט"ו אמות גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים. ופירש"י דבעינן אשר תביא מארץ. משמע פירושו שיהא כל הגזולין מארץ ממש. וכן ס"ל ר"ד משום ר' יוחנן שם (כז) ואף רבין לא קאמר התם אלא דמתקנת בי"ב הוא דמביא וקורא שכן התנה עמיה להחיל להם את הארץ אבל דמינא דלורייא לא פליג ח"ד. והנה יש להפליא על הגמ' בחולין שם דפריך ארץ למ"ל והא מבעיא ליה שיהא כל הגזולין מארץ לאשקוף חילן הסמוך למיור דמדינא דלורייא לא כ"ס ח"מ. ולכן נלמד דע"כ רבא דלאמר התם בחולין הכך מומרות חליב ראבי' אמוראי. דאלו הו' סבר דלרץ מומטט חילן הסמוך למיור דבעינן שיהא כל הגזולין מארץ ממש ה"ל הו' מומטטין מיניה שותפות וכיון דלא מומטט מיניה שותפות ע"כ דלא מומטט גם חילן הסמוך למיור. וא"כ פריך ארץ למ"ל ומשי למעוטי חוץ לארץ :

(ה) ולבאורה הו' סגי בזה ליישב דברי הרמב"ם דר' יוסף דמקשה לר' יוחנן שפיר מקשה לשיטתיה שסובר דפירות השותפין פטורים מביכורים דכיון דמשיח חילן הסמוך מארץ ה"ל מומטט פירות השותפות אבל הרמב"ם דפסק כסוגיו דחולין ח"כ שפיר מצי סבר דחולין שחלקו לקוחות הן ומחזירין ז"ל ביוכל וקנין פירות לאו כקנין הגוף ואפ"ה מוכחת דמייתי ביכורים אפי' שלא בחד בר חד. אכן מיהו אכתי לא יתיישב בזה דעת הרמב"ם דלפי הג"ל דהרמב"ם סובר פירות השותפות חייבת בביכורים ח"כ יסבור דחילן הסמוך נמי מביא וקורא. וא"כ קשה למה פסק (בפ"ב מהל' ביכורים) כרבין אמר ר' יוחנן דחילן הסמוך מביא וקורא שפ"מ כן האמיל יב"ל לישאלא חס הארץ דלפי הג"ל למה לר' לר' לר' יב"ל הו' מדינא דלורייא מביא דהא לא מומטטין ליה השהא מארץ כ"ל. ולענ"ד דהנה דברי רש"י בבימורא דעולא לר' ביאור דהכי אמר עולא חילן הסמוך למיור גזלן הוא (פרש"י) שייך משדה חבירו ואין מביאין ממנו ביכורים (ופירש"י) דבעינן מארץ) ועי' חוס' שהביאו פי' ר"ח שפירשו דחילן מביאין ביכורים משום דהו' גזל והו' מזהו הבאה בעצירה והקשו על פירושו מאי מקשה בגמ' מקשה חילן דהתם לא שייך מזהו הבאה בעצירה. והסכימו לפרש"י דהטעם הוא משום מארץ. ולפי"ל יש להבין למה אמר עולא גזלן הוא דלא מומטט למיור כפי' החוס' ח"כ לאו גזלן הוא. ואם אסור לסמוך והוא גזלן ויש בו משום מזהו הבאה בעצירה ח"כ מ"ל באמת לגמ' דרייק ב"כ מארץ דמקשה עליו מהקוה חילן דלמא טעמא דחילן הסמוך משום מהב"ע ודקוה דלא שייך הוי טעמא מביא וקורא. ובג"ל דס"ל לרש"י דעולא חרי מלי

(ח"ב) יח

במעשר בזה"ל. כיון דע"כ הרמב"ם מיירי בהל' מע"ש אפילו מומטט בזמן הבית כדמוכח מדבריו דו"ק ותשנה. ולכן נ"ל ע"ד מהר"ק בביאור יוסף וביאור גם הסוגיא דעירובין דהנה כשאומר מעשר זה יבא על סלע שחגלה בידו מן הכיס למ"ד לא חילל דהו' טעמא משום ח"כ. היינו דלאמר שמה מחתלה היה סלע אחר ראוי לעלות מן הכיס ועשיו העלה אחר. ומלאו שסלע המעשר נשאר בכיס והוא העלה אחר. והנה ח"כ אם נאמר כך נ"ל דאין בזה רק חיסורא דרבנן. דהנה הרמב"ם כתב (פרק זה הל' ה') חילן מחללין מעושה מע"ש על מעושה אחרות בין שהי' אלו ואלו כסף או אלו ואלו מושת כו' ואם עבר וחילל הרי אלו מחוללין. וזהו מירושלמי פ"ב דמע"ש יטו"ש והנה הטעם מביאר ברב"ע בפ' המסנה דממאי (פ"א מ"ב) משום דחילן דרך חילול כרך. ואם כפי' דלא הו' חילול מדאורייתא ח"כ האך הו' מחולל דריעבר. וסוב דפירושלמי ה"ל בשי' לוימור דא"ל לכתלה מחללין מדוחק אלא ע"כ דהיינו רק מדרבנן. והשתא ח"כ אי נימא דא"כ ונהי דלוחו סלע חילול מע"ש נשאר בכיס מ"מ אחי' לא יהא לוחו סלע מחולל ע"י שהוציא נעשו מן הכיס כיון דמדאורייתא מחללין כסף על כסף ואי משום שלא פירש הא כתב הרמב"ם (בה"א מפיק זה) שאם לא פי' אלא הפירש מעושה כנגד הפירות דיו ואין לר' לפרש וילאו הפירות לחולין. וה"ל כיון שהפירש הסלע הזה תחת הסלע שהיה ראוי להעלות בתחלה ה"ל שהו' מחולל. אך כנה כל זה הוא מדאורייתא אבל מ"מ מדרבנן חילן מחללין מעושה כסף על מעושה כסף לכתלה. ולכן לא אומר מ"ש מחולל על סלע שחגלה בידו מן הכיס לא חילל למ"ד ח"כ שלא יבוא לידי חילול כסף על כסף כיון דא"כ כנ"ל. מיהו כל זה אי נימא דגם בדרבנן ח"כ. וכיון דק"ל בדרבנן י"ב שפיר פסק הרמב"ם דמחולל אבל התם בעירובין דלא מחלק בין דלורייא לדרבנן דמי דר"י אדמי' מהך דהלוקח יין לחגורה של ירק שפיר מקשה גם מוכר דמעשר שני. ולפי מה שביארנו בפ"א ופ"ג מקוטעם זה בס"ד דגם היתה דהלוקח יין הו' רק עיקרו בדאורייתא ה"ל הו' עיקרו דלורייא ושפיר מצי אהדי' אבל לפי המבואר דהרמב"ם ס"ל בזה יש ברייה ה"ל ס"ל גבי מע"ש י"ב כשיטתו בדרבנן שעיקרו בדאורייתא. ובג"ל :

פרק ה

(א) עוד נשאר לפנינו לבאר בזה דק"ל בדרבנן י"ב דכבר ביארנו בס"ד דהיינו משום ספיקא. ח"כ ה"ל אי נימא ח"כ יס' דהנה מזה קולא אי אמרי' או ח"כ להקל בדרבנן או לא. דכיון ש' רבנן דחולין ביה לקולא. ורלויתא לה"ל בס"י ש' שהעיר בזה וכתב שם חס חולה שמתלוקת רש"י וחוס' (גיטין מז:) טבל וחולין מעשרים זכ"י וכבר הובא בדבריו בפ"א מדברי רש"י וחוס' אלו עי"ש אך רלויתא בס' מקור' סי' תמ"ח שכתב על הש"ס שדבריו תמוהין דמבואר בעירובין (לז) דלי' אמרי' ח"כ אפי' בדרבנן ולא אמרי' דהוא ספק דרבנן גבי ע"ה שאמר לחבר קח לי חגורה של ירק דחייב לעשר אף בדממי הקילו עכ"ל. ולענ"ד דברי הש"ס לר' דקדו מאוד לפי המבואר בדבריו דהלוקח יין כו' הו' רק עיקרו בדאורייתא ממוס' דבטורות. ואגודה של ירק נמי הו' עיקרו בדאורייתא וא"כ שפיר י"ל דר' יוסי מתמיך בעיקרו דלורייא ואלו לטעמיה דס"ל ספק בדרבנן שעיקרו מן התורה להחמיר במבואר בעירובין (רי"ס דף ל"ו.) בזה"ל דמקורות וחו' לא מידי :

(ב) אכן בפלוגתא דרש"י וחוס' כתב הש"ס להכריע כדעת החוס' וכתב שהרמב"ם נמי ס"ל כדעת החוס' מה שפסק כר' יוחנן דלאמר האמין שחלקו לקוחות הן ומחזירין ז"ל ביוכל. ופסק נמי דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובגיטין (מה.) אמר ר' יוסף אי לאו דלאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף לא מלא ידיו ורגליו בביהמ"ד דלאמר ר"י האמין שחלקו לקוחות הן כו'

שלוש לקבל גיטו מיד רבו כיון דנמר לה לה מאשה כחשה או
למחא חשה דלויא מלי מקבלה גיטה שלח נמי מלי משויא עבד
דלויא לא מקבל גיטה שלח נמי לא מלי משוי בחר דבעי' הדרי
פסטה לה לה מאשה כחשה ופירי' וחלל הא דלמר ר"ה בריה דר"י
הי כתי' [שלוש] דרמנא גיטו דאש"ד שלח דיון גיטו מי חיוב
מידי דלחן לא מליזן עבדין וליגטו מלי עבדי ופירי' שוב ולא והא
עבדא דלויא לא מלי מקבל גיטה ושלח מלי משוי ולא הוא ישראל
לא שייכי בחורה קרבתא כלל עבד שייך בגיטין דחניא דלחן
הדברים שהעבד מקבל גיטו של חבירו מיד רבו של חבירו כו'.
והקשה האורח משור מסווגי' זו דיון דהעבד משוי שלח הוול
וחיובא בחורה גיטין ח"כ גם בהאיא דנזיר הא חיוב נמי חיובא
נמי בחורה קדושין אש"ז דלא מלי למעבד השתא וכו' הוול
לקדושין הללו חיוב בחורה כלל ח"כ בעבד נמי לגט דידה חיוב
בחורה כלל והטעם ב"ש' ובעל מרבית המנהגים כ' דלח"מ דהתם
בדלוי העבד שייך בחורה גיטין. וגם גט זה יכול לקבל בעל
חלל מחמת לחא דדבר אחר גרס לו הוול דמה שקנה עבד קנה
[רבין] ולדבריו קשה לו דלמה הולך בגמ' להביא ברייתא דעבד מקבל
גיטו של חבירו בלא"ה יחיא דהתם מה שהעבד חיוב מקבל גיטו
הוא לאו משום לחא דידה אלא מחמת לחא דר"א משא"כ קדשים
דישראל לא שייך בקדשים חלל עמנו ליטור דר"א. ודוחק ונמר
דזה נטיה הוא דמייחא מברייחא דעבד מקבל גיטו של חבירו ח"כ
הא דלא מקבל גיטא דידה הוא לחא דדבר אחר גרס לו :

(ג) אף הנה באמת בעיקר הסוגיא תמוה לי מאי פריך לר' הנה בריה דר"י מליצטת דרבה ופשיטותיה. הא רבה פסח לה לה מאשה והייט לרשב"א אבל חן ק"ל גיטו וידו בחין כחשה ויכול לקבל גיטו וח"כ אפי' נגמר לה לה מאשה אכתי לא מוכח דמלתא דלא מלי משוי לא מלי משויא שליחא וח"כ ר"ה בריה דר"י אחי כרבנן ובהלכתא דק"ל גיטו וידו בחין כחשה וכו' ע"כ מ"ש הפני יהושע בזה דלמר רבה מ"ט דרשב"א דלכאורה טפי הו"ל להקשות מ"ט דרבנן דהא בר"פ הורקס ס"ל לכולהו אמוראי מסבירא דל"א גיטו וידה בחין כחשה ט' וח"כ מלתא דרשב"א מסבירא חלל דאפשר דהקשה נמי ג"ס דלה לה מאשה קשיא ליה מ"ט דרשב"א הא חיוב למיזל מה חשה ע"י עמנה ה"ה בעבד ע"י עמנו. ועי' משני ליה שפיר דל"א ח"כא וכיון דחיובא למימר הכי והכי לא שייך ג"ס בזה מלתא ומוקמינן אסבירא דלאו גיטו וידו בחין כחשה. והשתא הנה אס' חיתא דמסבירא מלתא דלא מלי עביר השתא לא משוי שליחא חלל דלרשב"א ליפינן לה מג"ס ח"כ אחי הדרא לדוכחא הקושא מג"ל דרשב"א דלאו גיטו וידו בחין כחשה וסבירא ליתא לשיטת דלוקא ג"ס להיפך ומוקמינן אסבירא הא מסבירא נמי חיובא למימר להיפך דמלתא דלא מלי למעבד לא מלי משוי שליחא וח"כ כיון דליפינן לה לה מאשה דמלי למעבד שליחא ע"כ גם הוא עמנו מלי למעבד ומוכרח דגיטו וידו בחין כחשה חף שזה עבד הסבירא מ"ט גם אס' נאמר דלחן גיטו וידו בחין כחשה נלמד נגד הסבירא דמלתא דלא מלי עביר מלי משוי שליח מג"ס דלה לה כחשה וח"כ מלי חותא וחכתי מ"ט דרשב"א חלל ע"כ דגם מן הסבירא מלתא דלא מלי עביר השתא מלי משוי שליח. וח"כ מג"ל דלפניו רבנן עמיה דרשב"א בזה ופסיר מקשה לר"ה בריה דר"י :

(ד) אף הנה ביצמות (מוז) גבי יפ"ת אבל אס' קיבלה עליה מבעילה ומותר בה מיד רשב"א חומר אש"ש שאל קיבלה עליה כופה ומטבילה לשם פסחא וחומר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר בה מיד חמר רבא מ"ט דר"י בן אלעזר דכתוב כל עבד איש כי ורבנן חמר עולא כשם שחי חתה מל כי' וחלל הא כתיב כל עבד איש הוא מביעי ליה לכדשמואל דא"ש המפקיר עבדו ואל לחירות וח"ל גט שחרור שחומר כל עבד איש כי'. ח"כ לרבא דרשב"א דדריש מכל איש לכפי' ע"כ ס"ל המפקיר עבדו יאל לחירות ופריך נמי שחרור. ופ"י' טעמיה דר"ש בן אלעזר דס"ל דלחן העבד מקבל גיטו הוא פשוט דליק' לה לה מאשה כי הכי דלויא מקבלת גיטה ה"ה עבד חלל דלא ליפינן מאשה רק לענין ליטורא וכדלמר בגמ' דגיטין (לגז) ומינה כחשה מה חשה אסורא

מלי קאמר ודעי קמ"ל חדא דגולן הוא וחו דלחן מביחין ממנו ביטורים דלי חדא מלתא הוא למחא מסיק וחין מביחין ממנו ביטורים. לא חלל חלל גולן הוא ושוב דע דלחן מביחין ממנו ביטורים ויוד דלמה נקט ביטורים והלא יש עוד מלות שחלוצין בה דלי הוי מלוס הבא בעברה פסול לה כמו נלב. חלל ע"כ דהכי פירשו גולן הוא הא חדא מלתא ועוד אפי' אס' שילס לו בעד חלקי שיקו הפירות מקרקעו מ"מ חין מביחין ממנו ביטורים דבעינן שיהא כל הגולן מארץ. והנה הכ"מ פירש בגל' ללב (פ"ה הל' ב' ז') דהרמב"ם ל"ל מלוס הב' לאסור משום זה דכפי הגולן למלוס. וח"כ ל"ל דהא דכתוב והבחת גול כי' (אבא) בסוכה ל'. דמוכח דגולן פסול להקדשה. היינו דוקא לקרבן אבל למלוס לא. חלל שהרמ"ש הביא דלוי דגם לענין מלוס אמרי' דפסול מהא דהגולן הכי שגול סתם חסין טהרה כי' והפירוש ממנה הלה חין זה מפקד חלל מאח. הכי דגם למלוס שייך לפסול משום גול. וי"ל להרמב"ם דהתם שאלו כמ"ס התוס' ב"ק (סח) וסוכה ל'. דשאלו בריה דלויא נמי הוכרה לשם שמים. והשתא בחילן הסמוך למולד שלא פייס את בעל המולד כצווי דהוי גולן ודעי דלח"מ מביחין ממנו ביטורים להרמב"ם דלא פסול למלוס דבר הגולן מ"מ איט ויכול לקדש דלויא הוכרה לשם שמים ובה מודה גם הרמב"ם בגל' ולכן הולך להקט' בי"ב דהשתא מביחא וקורא ומיורי ר' יוסף דמקשה לר' יוחנן שפיר קמקשה. דמלשון ר"ד משום ר' יוחנן (יח) שאמר גולן הוא וחין מביחין ממנו ביטורים מוכח דממעט ליה מארץ בגל' בעולא. וח"כ ע"כ ס"ל דפירות שחפוט חייב בחורה ביטורים וכו' שפיר קאמר לר"י חי לחי דלמר ר' יוחנן ק"פ קנין הנוף לא מלא כי' דלא משכחא דמייחא ביטורים חלל חד בר חד עד יהושע בן מן. ודעת הרמב"ם כי' נכתב על גבן כס"ד :

תשובה ז

בדני מלתא דלא מצי עביר השתא לא מצי משוי שליח שנוגע לבכרה דברים

(א) תשובה גרסו' צמיר (יב) חמר ר' יצחק בר' יוסף חמר ר' יוחנן האומר לשלוו לא וקדש לי חשה סתם אסור בכל הישים שבעלם כי' חמר רבא ומורה ר' יוחנן כחשה שאין לה בת כי' וח"כ שיהיה לה נתיבא להאמר מכן דהתיא שריא מ"ט דבהתיא שעתה דקאמר ליה הויא נסיבן לגבירא כי משוי שליחא במלתא דקיימא קמיא במלתא דלא קיימא קמיא לא משוי שליח חנן הדני מיר כי' אמרי' לא משוי חייב שליחא חלל במלתא דמלי עביר השתא במלתא דלא מלי עביר השתא לא משוי ולא ח"ס קנין האומר לאפטרופוס שלו כל נדרים שחדור אשתי מאכן עד שחטבו ממוקוס פלוני הסר לה והסר לה יכול יהא מופרסם ת"ל חשה וקומנה ולישה ופירנה דברי ר' יהושע ר' יוחנן חומר מליטו בל"מ ששלוו של אדם כמותו טעמא דלמר רחמנא חיובא וקומנה כי' הא לא"ה אפטרופוס מיפר וחילו גבי דידה תיחא האומר לאשתי כל נדרים שחדורי מאכן ועד שחטבו ממוקוס פלוני יכו קיימין לא חמר כלום הכי הן מופרין ר"ל חומר מיפר וחכ"א איט מיפר קס"ד כי חמר ר' יהושע חליבא דרבנן דלמרי' לא מלי מיפר וח"ל דלמר רחמנא חיובא וקומנה ולישה ופירנה אפטרופוס הוי מיפר ודלמא חליבא דר"א כי' יע"ש :

(ב) והנה רבותיו האחדונים האריכו לפלפל בסוגיא זו (ע') תשו' מהר"ט ח"ב ח"מ ס' כ"ג ובמשה למלך פ"ט מהל' חיות ובמכתב המשה פ"ה מהל' גירושין באריות גדולה והנה להעתיק דבריהם בלתי חפשי וגם בלתי מלך דמתי ספר ונחיו אף נזיר סם מה שמחזיק עמיו יב נתיק בע"ה להבנת הענין. והנה בעל מ"ה הביא מה שהקשה בסוגיא זו מסוגיא דקדושין (גז) בעי רבה לר' שמעון ב"א עבד כנעני מה שיעשה

ואפי' שהיה לה חרות ונתגרשה לאחר מכן דשריא משום דלא משוי אינש שליחא במלתא דלא מני עבד השחא. דאך פסקן כסוגיא זו שלא בסוגיא דקדושין מצבול דהלכה אפי' במלתא דלא מני עבד מני משוי שליחא :

(ז) והנה בתש"ו מהר"ט (ח"ב חו"מ סי' כ"ג) כתב דהתוס' מפרשים הא דלמיר במלתא דלא מני עבד לא משוי שליחא היינו לא מני משוי שליחא וכן הוסיף הר"ש בפרק האוש מקדש לא מני משוי שליחא אבל הרמב"ם תפס לשון הגמ' לא משוי שליחא וכן תעורר כי לא הל עליהם השלימות ומיניו למימר משום דלאו דעתיה עליהו אבל אם פירש שפיר דמי ותמה על התוס' והר"ש מנ"ל דבמסקנא לא מני משוי קאמר הא תחלה דלמיר כי משוי שליחא דקדושין קמיא קמיא אדעתיה דאדם דיינין ומנלן דבמסקנא הדר ביה לגמרי ולא מני משוי שליחא נימא דהשחא נמי מסתמא אין בדעתו לשוי שליחא אלא אחיז דמני עבד השחא דלאו אחיז דלא מני עבד השחא לא אחיז אדעתיה ולא שויי שליחא אפי' פירש פירש. והנה המל"ם בפי"ט מהל' חיות הרבה לתמוה ענין דלפי"ז אף יפרנס הסוגיא שם דפריך מהאומר לאפטרופוס כו' והא שם בפירש אלא ע"כ דלא מני משוי שליחא קאמר וע"ז פריך שפיר ועוד דתחלה היו ס"ד דני משוי במלתא דקיימא קמיא כו' והקשו ע"ז ממתני' דמיר קדמא וז"ל כדמסקי לעולם דעתו של אדם אפי' תמלחא דלא קיימא קמיא אפי' ע"כ דלמיר דלא משוי אינש שליחא במלתא דלא מני עבד השחא ע"כ לא מני משוי קאמר. והמגיה שם במל"ם כ' שמדברי ר' יוחס ממשע כמרי"ט. ובקשויות המל"ם הנה קשיא השניה כבר היא מתורכא בדברי מהר"ט עצמו שם בתחלה שכתב בפי' הגמ' וז"ל ומסקי אלא תמלחא דמני עבד השחא משוי שליחא במלתא דלא מני עבד השחא לא משוי שליחא הכא נמי אין דמיון של אדם תמלחא דלא מני השחא לאקמי ליה דליתיה השחא דליקמי ולא חמר אלא על הזכיר לאלתר עב"ל ומבוארה בנחתו דאע"פ דעתו של אדם אפי' אחיז דליתיה קמיא מ"מ לשוי שליחא ולאקמי ליה דעתו תמלחא דלא מני עבד השחא לא עבד אינש. אבל מ"מ קשיא הראשונה קמה כמו נד שח"ל להזיה ממקומה :

(ח) וכן כל"י סי' חדש בסוגיא דקדושין ה"ל בזה דס"ל לגמ' עדיפותא דרבה אליבא דרשב"א שהוא הלכה לב"ע ואפי' לרבנן עד דפריך מנייה לר"ה ביה דר"ה דהנה בתש"ו שבת ציון סי' פ"ו כתב דנראה לו בדרור דבשליח קבלה של האשה לא שייך כלל הק דינא דכל מלחא דלא מני למעבד השחא לא מני משוי שליחא ואין זה דומה לשאר שליחות שהמשלה לריך למסור לשליח הרעון והמחצה והמעשה שריך לפעול פעולה לזולתו כגון לקדש לו אשה לריך לפעול שתהיה מקודשת להמשלה ובאומר לאפטרופוס להפיר גדרי אשתו שהוא פועל להחיר הגדרים להאשה כו' בכל אלה לריך המשלה למסור כמו ברעון במחצה בפועל ויאל לשליש בזה אמרי' שאין צריך ליתן הכה להשליח אם הוא בעצמו אין לו הכה הנה בשעה שפועל השליח והיו כמו מקנה דבר שאינו בשרותו משא"כ באשה שפועל שליח קבלה בזה לא לריך לא פעולה ולא רעון ולא מחצה דהא האשה מתגרשת בע"כ בלי רעונה ומחצתה וגם אינה לריכה מעשה בפועל דהא אם זרק לה גט לתורה מתגרשת וכיון שאינה לריכה מעשה ורעון ומחצה לקבלת גיטת השלימות הוא רק הסכמה שתהיה יד השליח בירה לא שייך מלחא דלא מני עבד השחא לא מני משוי שליחא והאריך בזה יעו"ש והביא ראיה לזה מסוגיא דקדושין ה"ל דפשיט רבה לה לה כחש ויש להפליא אדרבה נימא לתומכא דמה אשה אינה יכולה לעשות שליח חי לא מניח עבדא בעצמה ה"נ עבד אינו יכול לעשות שליח ועכ"ל דבני קבלת גט אשה לא שייך מלחא דלא מני עבד לא מני משוי שליח אלא דמני משוי שליח אפי' היכה דלא מני עבד בעצמה. ותמה לי ע"ז הא מקשינו הוי לגירושין מילארה והיה וז"ל אם יבואו לעשות בנג אפי' במלחא דלא מני [עבד] ה"נ בקדושין דשקיר מלחא דשליח דקדושין ליפני מניחין בדיקא ה"ל. והא בקדושין דאמר הלכה כההא כוזה ברעונה ומחצתה דהא בעינן מרעונה. ועוד דא"כ מאי ס"ד דרבה באיבא דלמיר כיון

דגמר

איסורא ולא ממונא חף עבד גמי איסורא ולא ממונא. ואע"פ דלמיר' שם נמי איפכא מה אשה בין גדולה בין קטנה חף עבד בין גדול ובין קטן ויהיה מוכח דליפני עבדא אין לממונא וה"ל בעבד גדול שלא הפקירו מ"מ היינו לרבנן דפליגי עליה דאבא שאול. אבל לאבא שאול אמרי' מה אשה איסורא כו'. ואכן קי"ל כאבא שאול כדריב"ל דלמיר שם הלכה כח"ס. וא"כ לאבא שאול דלמיר' מה אשה איסורא ולא ממונא ע"כ לא ליפני עב"ל אלא איסורא והיינו במפקיר עבדו דליכא אלא איסורא דלא מפקע אלא בשטר שחרור. ומניין שהפקירו חות ליה יד וספיר מקבל גיטו וגם מני משוי שליח לכ"ע והא דלמיר רשב"א בשטר ע"י אחרים היינו כשאינו מפקירו ולא ליפני כלל מאשה. וא"כ לפי מאי דקי"ל כאבא שאול ע"כ ל"ל בטעמא דרשב"א כרבה. וגם ליתא לאיבא דרבה אליבא דרשב"א דהשחא מני משוי שליחא דסוגיא זו אחיז דלא מני עבד השחא לא אחיז דלא מני עבד השחא ככ"ל :

(ה) אלא דא"כ קשה מאי פריך לר' הונא בריה דר"י מרבה כיון דרבה אחיז כהלכתא א"כ ר"ה בריה דר"י אחיז כהלכתא ולק"מ לירידה והיה אפי' בדוחק דהגמ' חולה ליישב מלחיה דר"ה בריה דר"י לר"ה אמנם באמת ל"ל להוכיח דסוגיא דקדושין דלא אחיז כהלכתא. דהנה לכאורה יקשה לירידן דס"ל כאבא שאול מנ"ל דגטו וידו בחין כחחא כיון דמסבדא לא היו גטו וידו בחין כחחא כמ"ס הכ"י אלא מנ"ל דלה לה ובשלה לרבנן דרשב"א דס"ל ביבמות המפקיר עבדו יאל לחירות ח"כ ליכא למימר דב"ס מייירי במפקיר עבדו דהא אז ח"כ שטר כלל אלא ע"כ דקאי אעבד שלא הפקירו ומוכח דגטו וידו בחין כחחא וכן לרבנן דאבא שאול דלמיר' לירידה מה אשה בין גדולה ובין קטנה חף עבד בין גדול בין קטן. איכא נמי למימר מה אשה בין הפקירה בין לא הפקירה חף עבד בין הפקירו בין לא הפקירו. אבל לאבא שאול דלמיר' מה אשה איסורא ולא ממונא חף עבד איסורא ולא ממונא ח"כ אין ח"כ אלא בעבד שהפקירו דלאו אין בו אלא איסורא. מנ"ל דגטו וידו בחין כחחא. וע"כ ל"ל דסוגיא דקדושין דלא אחיז ככ"ל בחין כחחא ס"ל דמסבדא הכי הוא וא"כ קרא ע"ז ודלא כהפני יהושע אלא דסוגיא זו ל"ל כאמורא דר"פ הורק ופריך רבה שפיר מ"ט דרשב"א הא מסבדא אמרי' דגטו וידו בחין כחחא וע"ז משני מנ"ס דלה לה מה אשה עד שיואל גט לרשות שאינו שו' לו ובשחא דרשב"א ס"ל ע"כ דב"ס מייירי בלא הפקירו שפיר קמבעי ליה לרבה עבד מהו שיעשה שליח ופשיט מלה לה דמני עבד שליח. וע"ז יהא מוכח מזה דמסבדא אמרי' תמלחא דלא מני עבד השחא מני משוי שליח דאי לא מסבדא ח"כ מהיכא חתי לרשב"א לומר דב"ס לא קאי אגטו וידו בחין כחחא דהוי מלחא דמסבדא לומר דליפני מלה לה דעבד עושה [שליח] דהוי לא מסבדא אלא ע"כ דגם זה מסבדא ויחא ליה לרשב"א לדרוש ג"ס ע"ז ולא על גטו וידו בחין כחחא ובשחא מוכח דלפי מאי דקי"ל כאבא שאול וגטו וידו בחין כחחא דמוכח מלחא דרבה וא"כ פריך שפיר לר"ה בריה דר"י :

(ו) והשתא הנה בסוגיא דמיר נהי דליכא לאקשויי אהיהא מירי מפשיטותיה דרבה דהתם אליבא דר' יוחנן קיימין ור' יוחנן ס"ל בגיטין (לנו) אין הלכה כאבא שאול אלא כרבנן וא"כ י"ל שפיר דגטו וידו בחין כחחא לא מסבדא ובאמורא דהא הורק שיעשה הפני יהושע ושם מייירי ב"כ ר' אלעזר דהא תלמידיה דר"י ע"י בימות (לו) ר"א תלמידך יושב ודורש ססס והכל יודעים כי שקל הוא. וע"ז חוס' יומא (ד. ד"ה תניא) דסתם מימריה דר"א הוא משמיה דר"י מהיכא דיבמות אלא דאין ליפני ליה מנ"ס דלה לה. ובשחא דרשב"א ס"ל ע"כ דב"ס קאי רק לענין איסורא ובמפקיר עבדו ויחא לפשיטותיה דרבה דמלחא דלא מני עבד כמו עבד שלא הפקירו שאינו יכול לקבל גטו דמני משוי שליחא. מ"מ הוהו סוגיא דמיר אחיז דלא כהלכתא דקי"ל כריב"ל דלמיר הלכה כח"ס בגיטין שם וא"כ קשה לה הרמב"ם וס"ע דפסקו הלכה כריב"ל דלמיר הלכה כח"ס וס"ל גם בסוגיא דמיר בזה דלמיר רבא אליבא דר' יוחנן דמורה באשה שאין לה בת כו'

לעשותה ואם עשהה אין המעשה כלום מלד המעשה. ואופן הב' הוא מלד תכלית הפעולה שאל"ל להתיקם. והשאלה הנה באופן הראשון לרד להיות שאל"ל לו לעשות המעשה בשום ענין בעולם ובאופן הב' ל"ל שאל"ל לבוא התכלית בשום ענין בעולם והשאלה אפשר דברי בע"ה. הנה בקבלת העבד את גיטו. הרי זו מעשה ופעולה להיות ע"י תכלית הנראה היינו שמדור העבד משעבדו ע"י שטר מהאדון. והנה התכלית הזה דהיינו יכול להתיקם בהעבד האפשר להיותו משוחרר בשטר ע"י אחרים ח"כ הגדון הוא רק הפעולה והמעשה קבלת הגט בעצמו. ואין אלו משניות כלל עתה על התכלית רק על המעשה וע"כ מתיין שהעבד יכול לקבל גיטו של חבירו. הרי הוא שייך בלאותו דבר ולא כמו מעשה הקדמות דירשאל לא שייך ביה כלל שאל"ל בשום ענין להיות קרבן נעשה ע"י ישראל. ולכן העבד יכול לעשות שליח אבל הכי ע"כ שולח דרמנא דגיטו. אבל בשטר מלחא דלא מלי עבד היינו באופן הב' שהוא על התכלית שתייה אשה זו מקודשת לו ח"כ לו להביא התכלית הזה בשום ענין אחרי שהיה נשואה ולכן אף שמעשה הקדושין אפשר לו לעשות דייטין באשה אחרת מ"מ התכלית שתייה אשה זו מקודשת לו ח"כ לו להביא את התכלית הזה לפועל בשום אופן וא"כ לא מלי משוי שליח. וענין זה מובחר במה שלמדנו מלחא דלא מלי עבד השתא כו' והיינו דכל דבר שעתה ח"כ לעשות ואח"י יהיה אפשר לו הוא תמיד באופן שהעבד מליחא הענין הוא מלד התכלית דאם מלד המעשה אם אינו יכול עתה לעשותו לא יוכל לעולם אבל אם הוא מלד התכלית ח"כ המניעה היא מלד אותו הדבר וכל זמן שהיה זו המניעה כגון האשה הנשואה לא יהיה באפשרו לעשותו אבל כשחוסר המניעה מלחא דבר כגון הגירושין באשה הנשואה אז יהיה יוכל לעשותו. והשתא לא יסתור הסוגיות דקדושין ומיר אחרדי דהמניין בשניהם שזה רק שהשני מלד הנשואים שהם מחולקים כ"ל :

(יד) ונשאר לפנינו ליישב הקושי האחרונה מאז שמקבל גט לבחו קטנה שעמדו עלי' כל גדולי המפרשים ע"י פני יאושע בגיטין פ' התקבל ומוקנה בקדושין (מנח): אמנם לע"ז הקלושה יש להבין תחלה האביעיה דכהני חי שלחי דין או שלחי דרמנא דגירוס (לה לו) דגרסי' תחם תין הכהנים שפיגלו במקדש מזדוין חייבים הא שוגגין פטורין אלא שפיגול פגול ח"כ שלחי דשמיא הוו היינו שפיגול פגול אלא ח"כ שלחי דין הוו אחרי פגול פגול לימא ליה שלחא שויתר לתקוני ולא לעוותי ופי' שם הרא"ש חי שלחי דשמיא היינו כו' שהרי הפסעה החורה קרבן משום בעליה ונמנו בדרשות כהן. אבל הר"ן פ"א ח"כ שלחי דשמיא כו' דרמנא שויתר שולחי לכל מילי משמע מדבריו שאינו מפרש כפי' הרא"ש דהתורה אוקומה בדרשות אלא שהתורה עשה שלחא לירשאל בע"כ. ועפ"י נ"ל לפרש האביעיה כך אם שהכהנים הם שלוחים דין במה שמתנים להם הקרבן לעשותו כמשפט או שאין להם לירכוש כלל לעשות שלחא אלא שהתורה עשה אותם שלוחים שלחא אף שלא מדעתיה. וע"כ פשוט ר"ה בריה דר' יאושע שפיר דע"כ שלוחים דרמנא גיטור שהתורה עשה אותם שלוחים שלחא ואין אלו לירכוש לעשות שלוחים מדעתיה דחי שלחי דין גיטור מי איכא מיד' כו'. אבל חי שלחי דרמנא גיטור שאנו אין יכילם לעשות שלוחים מלחא דלא מלי עבדין. אבל הכהנים נעשו שלוחים לנו בגזרת המקום אף שלא מדעתיה ואף דלא מליט בעצמנו לעשות מה שהם עושים. והשתא הנה לא יקנה כלל משליחות האב לקבל גט בחו הקטנה דאף דהיא לא מלי משוי ליה שלחא מ"מ האב נעשה שלחא בגזרת התורה כמו כהנים לגבי ישראל וכו' :

(טו) ועפ"י מה שנבחר למעלה אוח' י"צ יתישב לי מה שקשה בספר דרוש ליון שם בדברי ר"ת שבת' נזיר עלמו שהקשו מומעשים בכל יום שהאשה אומרת לחברה לשי לי קומה והפריש חלה בעצמיו ואף נעשה שליח והאשה עשה אותה שליח לא היתה יכולה להפריש חלה בעצמה מקומה זה שליח ברי חיובא כו' ואור"ת דיש צידה להביא עיסה מגולגלת ולומר עסה זו חלה חלה על קומה לכשייה גילוס ודברים שצדק קיימים דלחן

אמר דלנוטין ור"ד אמרו דבר אחד ע"כ לר' לא קלי האי דלנוטין על שביעית למד דל"ל לאו דבר אחד הוא מועטם האומר זח"ד קט"ה. ולע"ז תמוה לתרן כן דעת הרמב"ם שפי' גם בפי' המניין מלחא דלנוטין שביעית ואם איכא דבמ"ו או ר' יוחנן לא ינחא ליה לפרש המעשה שביעית מוך מפרש הרמב"ם המעשה שביעית. אמנם חס' חי מוקמי' המעשה שביעית אחרי איכא לא מלחא דלא שייך זין דהיי מלחא דלא מלי עבד השתא לפי"ש החוס' ד"ה כל הנלקט כו' ש"ל ואור"י דכל הנלקט ל"ד מומס אחר לקיטה אלא מתי מועט בעד של נלקט ואומר רבני זה לכשיה' נלקט יח' מחולל אחר הקיטה. וא"כ השתא צעת שאומר לא שייך זין ושלמות לאותו שלקוט דעדין הוא לא לקט והוא בעצמו אינו יכול עתה לחלו לא מלי משוי שליח. אף דיוכל גם הנוקט לומר לא מה שאלקוט יהא מחולל ע"ז מ"מ לא יועיל מדי דהא עדין אינו בדרשותו והיו כמו כחוד גט לאשה כשלאנסנה אגרסנה דלא מהני כמ"ס ביבמות (נב): ויש להאריך בזה ב"ה אלא שאין כאן מקומו ועי' ט"ז ח"כ סי' קל"ב ס"ק ב' והיו מלחא דלא מלי עבד השתא וא"כ נחבאר בע"ה החיובא שהוצא בקול"ח על הרמב"ם ומוכח כמ"ס (ואף שיש טסחא אחרת בדברי הרמב"ם שם בדיו לגוויש ויש בזה אריכות בדברים וכתבתי מהם במקום אחר ולא עת האסף. מ"מ לפי הנוסחא שבידנו מוכרחים אנו לפרש דעת הרמב"ם כמ"ס והוא גם שיטת הכ"מ כמו שזכרנו למעלה) היולא מכל ה"ל דלדעת הרמב"ם ורבני ירושה ומהר"ט וכן י"ל דעת הטור וכו' דמלחא דלא מלי עבד השתא מלי משוי שליח אלא דבר דלא שייך בכל כמו ישראל בקדמות. רק דאם עשה שליח סתם אמרי' דעתיה רק אמלחיה דמלי עבד השתא :

(יב) ועתה נבוא לבאר בע"ה דעת החוס' בציר (יב). ד"ה באשה שאין לה בנה שפי' דלא מלי איכא משוי שליח אלא במלחא דמלי עבד נפשי צבעה שפוער שליח כו' יעו"ש. ולפי שיטתם בפי' הגמ' דמיר ולפי מאי דמשמע מדבריהם דהיי ק"ל כסוגיא זו שהקשו מומעשים בכל יום שהאשה אומרת לחברה לשי לי קומה והפריש חלה בעצמיו כו' משמע דהלכה כסוגיא זו וא"כ קשה מסוגיא דקדושין וכמו שהקשה באורח מישור כ"ל ודליתו להגוף בעל טב' בספרו דרוש ליון דרוש י"ג שהקשה קושא ה"ל והקשה עוד מכל הגיטין הנדונים על פי הפוסקים כשהבעל נפשו לדרתו שממנה שליח להולכה קודם שיכתוב הגט הא היו מלחא דלא מלי עבד השתא שהרי אין הבעל בעצמו יכול ליתן הגט לאשתו שהרי עדין לא נכתב ואף שבידו לכתבו מוכרח מועט הוא כמו התם גבי חלה דמחשבת ליהש וחסדי מלחא דלא מלי עבד השתא. ודבר זה מפורש גם ב"ס בכמה מקומות שיכול למנות שליח להולכה קודם שיכתוב ומי שהיה מוטל בדור ואמר כל השומע קולי כו' וכן היולא בשיירה והמסוכן וגם קשה איך האב מקבל גט בחו לא חיה לא מלי לקבל ובגיטין (כא). אמרי' ואבע"ה שליחות לקבלה גמי אשקתן בע"כ שכן אב מקבל גט לבחו קטנה בע"כ משמע דהאב מקבל גט לבחו קטנה מחוץ שליחות וע"כ רואה לפרש פי' חדש דהיינו מאי דאמרי' מלחא דלא מלי עבד פי' השליח. והנה החוס' כ' מפרש דלא מלי עבד המלחא וא"כ ח"כ לומר כן לדעת החוס'. וגם דהוא מחר לפי שיטתו קושית החוס' ואומר להדיח שפי' הוא חילולי דברי ר"ת יעו"ש. והנה הקושא השניה כבר יצבה שם בה"ה מבין המבחר מפי הגאון מוה"ר טריביטש. דלאומר לכתוב גט ולמסורו לאשתו הנה הכל שליחות אחת היא והשליחות מתחלת מהכתובה משא"כ בקומה שאומרת לחברה ללחם ולהפריש חלה השליחות מתחלת מההפרשה דהיולא לא צבי שליחות כלל והיו מלחא דלא מלי עבד השתא. וכבר כתבנו בע"ה סברא זו צטרם לחיוב דברי הד"ל והב"ה ה"ל. אכן הקושיות האחרות קשה לתרם ללאורה ומ"ס הגאון בעל שיבת ליון כבר דחית למעלה :

(יג) והנ"ל להסביר דעת החוס' בע"ה הוא כך. דהנה בענין מלחא דלא מלי עבד ל"ל שלא מלי עבד כלל וזה פשוט אלא שיש שני אופנים בענין מלחא דלא מלי עבד אופן האחד הוא ענין פעולת המעשה נעדר מומו שאין לו כח

באל' לך וקבל גיטי דלי דלא מני למיעבד שליח או חמי מועיל חותר זכיה בזה וכו' וכו' כחבו החוס' בניטין (פסו) ד"ה הא חבז ידן (כו') דאף דמכשיר ר"מ במלואו באשפא עכ"ל בעשאל שולחם חנין יבוליס לזוט לאחרים לכחז משום דמילי לא מימסר' לשליח. ועפ"י דהא דביי ד"מ ב"ד ס' ש"ה דאש עושה שליח לפדות בנו בחור ל' יום שיפדנו בזמנו אף דלא מהני בזה מדין שליח משום דלא מני עבד השתא מ"מ יכול השליח לפדות בנו לאחר ל' יום בחזרת זכיה דזין לו שלא בפניו דקיון דעשוה שליח גרע טפי ולא מהני זכיה. ושמע דעשו דזכיה לא בעי דיני שליחות ואפי' במלוא דלא מני עבד מני מדין ליה כמו חסם גבי דאפי' אי עבד לא מני משוי שליח משום דלא מני עבד מ"מ ואלא בשטר ע"י אחרים וכי אמר לו בפירוש שעושה שליח גרע טפי וקשה לי ע"י הא זכיה גופה מטעם שליחות היא וכמ"ס החוס' בכתובות (יא.) וגם בזכיה בעיני דיני עבד כגדלה מדברי החוס' קדושין (טו.) שזכר למעלה לענין זמנים דלא מהני זכין היכא דלא מני משוי שליח. ואמאי לא יושיל מטעם זכיה חסם גבי פדיון הבן הכי בשביל שגילה דעתו שחפץ בשליחותו גרע טפי. ומדברי החוס' קדושין וגיטין אין שום ראייה דהתם מוס שחזרים מקבלים גיטו חמי משום זכין אלא דכך אמר רמב"ם שחזרים יפדוהו ולא משום שליחות ולא משום זכיה וכדמסיק החוס' אה"כ אפי' עומד וזוהו כיון שאינו מטעם שליחות ולא נחלקו הי"מ קמאי ובתראי' בסבדא אלא בפירוש האביעאל. וכן מנחם"ס דגיטין אין שום ראייה דאש מלואו באשפא כשר לאו משום זכיה הוא אלא דלא הוא הרין לר"מ דס"ל וכתב ל' לאחיותיו וכי אומר שם יכתבו (א) דקפידא הוא דוקא שיכתבו הם. ומה שייך קפידא בעושה שליח לגרשה שאם נאמר דהשתא אין יכול לגרשה ולא הוי שליח ואפי' יכול לגרשה ומגרשה מטעם זכיה דעשה ג"כ שולחו מעלמו אף שלא היה מועיל למירתו או שעשוה שליח מ"מ הא מקיים רטנו ומה שייך קפידא בזה :

(יח) אה הנה הרשב"א בחי' שפי' ג"כ כ"מ קמאי שכתוב' ומשמע מדבריו שע"י אחרים היינו שהדיון מזה להעבד על ידס. ומ"מ אפי' לפי דבריו לא מוכח כלל סבדא הגאון מהר"א דהרשב"א דבשולח דביי אין הדיון מוכח ליה הכי מדעתו אלא כמו שאמר העבד ושלוחותיו לאו כלום הוא וזה לא שייך בפדיון שהשליח פודה מתורת זכיה להאב דהוי הכל מטעם שליחות ולמה יגרע הוי דגלה דעתו שחפץ בשליחותו. אף הנה באמת לפי שיטה זו דהדיון מוכח להעבד ע"כ ל' דזכיה לאו מטעם שליחות היא וכמ"ס הרשב"א בחי' קדושין דזכיה דרבה עבד מוס שיעשה שליח שכתב דשמעין מהכא דזכיה חמי מטעם שליחות דהא הכא זכין לעבד בניטין ואפי' מצט"ל לן אש עבד מני משוי שליח. וכתב שמה"ט זכין לקטן אף שאינו יכול לעשות שליח. הרי מוצא דעתו שלא כדברי החוס' דס"ל זכיה מטעם שליחות בקטן. וגם דלפי ש' מחולקים דבריו ר"מ בתראי' שביטלו שהתוס' [ס"ל] דלי עבד לא מני משוי שליח או לאחרים דמקבלים גיטו היינו אפי' אש ואי עבד שליח ל' מדעתו. והריטב"א חבז בדיקדק דאש עבד שליח וקבל השליח הגט או אפי' עומד ואש הוי מושררר אבל אי לא עבד שליח אלא מטעם זכיה או אפי' אחר קבלה הגט ביד האשה יכול למנות יעו"ש. ועפ"י דאין זכיה מטעם שליחות היה מקום לסבדא מהר"א מקלווגל דקיון דעושה שליח מגרע גרע א"כ ה"ל גבי פדיון. אמנם גם מזה לא תברא חדא דהריטב"א חבז דמיייר שאמר בפירוש הילך כמ"ס הוא. ואפי' ינאם שכתמא כיון שעשוה שליח מסתמא אדעתיה שאלא מיקרוב לאור בשם שני ויתק חלק א"כ ס' ב' בעיני נשתתו שכתב שם בחור דבריו פי' דברי החוס' קדושין (כג) ד"ה מוס שיעשה שליח (כו') שכתב י"מ דהוי מקציעא ליה היכא דאמר העבד לאחר לקבל לו גיטו מיד רבו מהני קבלתו או לא דכי לא ח"ל לקבל גיטו ובא ומקבלו פשיטא לן דמהני כו' אבל אמירתו שאמר לו קבל גיטו שמה ומגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות או לא. דכוונת דדוקא היכא שלא אמר לו שיעשה שליחותו או שפיר מני זכי עבדו בחזרת זכות אבל היכא שאמר לו בפירוש שיעשה שליחותו או הוי קפידא שיהא חל בו דיני שליחות ולכן

דאין זה דשלב' כיון שבידה ללוט ולגלגל כו' והקשה הד"ל עדיין קשה דמטעם בכל [יוס] דאשה אומרת לחברתה לנשי והפריש חלה אף שאין בידה עיסה מנוגלת ואפי' אש נדחק לומר דל"ת באמת חמי מועיל כ"כ בשם לה עסה מנוגלת עדיין קשה לי בגוף דברי ר"ת דהא בשליחות חמי והפריש חלה אינא שני דברים לעשות אח המופרש חלה והפריש חולין. ומה דלעשות הפריש חולין אפשר לה ע"י הבאת עסה מנוגלת מ"מ לעשות המקלח מקמח זה חלה אלא בשום חופן. אמנם לפי ה"ל א"ש דהנה במדון זה תכלית המעשה היא החזרת העסה הגעשה מהקמח באכילה מחיוב הפרשת חלה אבל מעשה לקחת חלה באל"ה הוא מלוא דמני עבד בעסה מילוסה. וע"כ אלו דנין על הכחלות הגרלה היינו היתר העסה וע"י שפיר ממני שיכול להביא עסה מנוגלת והפריש. ומ"ס הד"ל לקשות דמטעם בכל יום ואפי' אין לה עסה מנוגלת לר"מ דאין בעיני שיהא מלוא דמני עבד השתא ואל"כ כיון שיש מילואו שיוכל בעלמנו לחקוק הקמח כשש לו עסה מנוגלת גם שליח מני משוי זה פשוט :

(יט) ואחרי שכתבאר לנו בע"ה כל זה הנה יש לבאר חזרה פריש מהדיניס תלויס בזה. הנה באשפא שנשתתת שטובין להשליש [גט] עפ"י היתר מלוא רבנים ובששתהפא ימסור לה הגט בחזרת שליחות ובס' מרכבת המשנה הביא דעת חכמי יוסא שערערו ע"י משום דהוי מלוא דלא מני עבד השתא ולא מני משוי שליח וע"י הסבדא לו חזרו לנשי אחרת בלא השלש [גט] ואחר ששתהפא יגרשה. והרב דקדושין החזיק ביד המנהג הקודם שכל הפוסקים הרמב"ם והטור וב' לא כתבו אין אדם יכול לעשות שליח ובסבדא מהר"י"ט והביא ראייה מסוגיא דב"מ (לו.) והרב בעל מרכבת המשנה פלפל שם הרבה בדברים אלו. ומה ראיית הרב הג"ל אח"י יאל לדון אש או חסב מלוא דלא מני עבד השתא דיש מקום לומר דאין יכול לתת לה גט שכתהפא לכשתהפא ורלה תחלה לדמות לאומר שדה זו שמענתי לך לפ"ש לכשתהפא תהא קדושה דקדשה ואח"כ דהא זה דשוטה אין לה די ולא חסב תמינה כלל ואפי' נתן בידה בעת שטוהה לריך לחזור וליתן בידה כשתהפא וגדולה מזה כ' המל"מ פ"ד מהל' אשפות הל' ז' דשתי שערות חסבי מוחסר מעשה כש"כ שוטה הממוסרת שיפי. ולענ"ה גדלה דשפיר הוי מלוא דמני עבד השתא. דהנה ודאי דיכול לזכות לה ע"י אחר כלי דקיון המוצא בחו"מ ס' רמ"ג המוכח לשוטה ע"י דן דעת זכיה דלא גרע מקטן כו' יומנו (וע"י חוס' כתובות יא.) ד"ה מצבילין כו' בסופו ד"ל דהוי דלוריחא) לכשתהפא ומניה תחבו הגט וא"כ כשתהפא ותחללה להתגרש יהיה גיטה וידה בזה כאלה ומהני התמינה דנכשו שנתן בכלי כדלמ"ה בניטין (כא.) כתב לה גט ונתן בחזרו וכתב לה שטר מתנה עליו קאלתהו ומתגרשה בו. ואין לריך לחזור וליתן הגט בידה וה"ל כשתן הגט בכלי וזה לא הכלי ע"י אחר דלוריחא) הוי מלוא דמני עבד השתא דאש לא עבד שליח אלא הוא נתן לה הגט וה"ל מני משוי שליח כיון דהא עלמו מני למיעבד :

(יז) אלא דדיון שוטה עלמו ל"ע דהאין מוזין לו ע"י אחר הא זכיה מטעם שליחות וא"כ מלוא דלא מני עבד השתא לא מני משוי שליח ובשלמא בקטן אמרי' ב"מ (עב.) דלחי כללי שליחות ומה"ט בגבירי דלא אחי לכלל שליחות אף זכיה אין לו. והנה מלוא חס' להבאון מוהר"א מקלווגל שוטה בספרו שאל מיקרוב לאור בשם שני ויתק חלק א"כ ס' ב' בעיני נשתתו שכתב שם בחור דבריו פי' דברי החוס' קדושין (כג) ד"ה מוס שיעשה שליח (כו') שכתב י"מ דהוי מקציעא ליה היכא דאמר העבד לאחר לקבל לו גיטו מיד רבו מהני קבלתו או לא דכי לא ח"ל לקבל גיטו ובא ומקבלו פשיטא לן דמהני כו' אבל אמירתו שאמר לו קבל גיטו שמה ומגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות או לא. דכוונת דדוקא היכא שלא אמר לו שיעשה שליחותו או שפיר מני זכי עבדו בחזרת זכות אבל היכא שאמר לו בפירוש שיעשה שליחותו או הוי קפידא שיהא חל בו דיני שליחות ולכן

ד"ה מטבילין בסוף דבריהם ש"כ ואע"ג דזכיה הוי מטעם שלמות ואין לו שלמות מן התורה ה"מ בדבר שיש בו קלת חובה כגון להפריש תרומתו דשמה היה רואה לפטור בחסות אחת כו' משמע להדיא דלא היה' בתרומה זכות גמור ה' יכול להפריש בשבילו מטעם זכיה והלא הכא הוי זכין לאדם בנתינתו מהאדם משום שמחוק הכרי והיינו הזכות וה"ל בנתינת הגט שי"ך זכין שמזכו ללאח מח' רגמ"ה. ומתחילתו על הגאון מהר"א מקאיונה בספרו באל יתח ענף ג' שהביא דברי המרכבת המשנה בדחיה סברת הרב מקראטשאין. וגם מ"ס הקדו"ה דלא מצינו זכיה רק במזבח החפץ לפלוני ולא היכא דהוי רק יחוחא בעלמא ובעינן לדעתיהם וכתב דזה נסתר מחוס' כחובות הנ"ל דגר קטן מטבילין אותו משום דזכות הוא לו לא מ"ס המרכבת המשנה בדחיה סברת הרב מקראטשאין זה לא נסתר מדברי החוס' דכחובות הנ"ל דלא החס לא מציילין שום חפץ מן גר קטן הנ"ל והביא שם ראיות אחרות לזה. ולפלא גדול איך לא עיין בסוף דברי החוס' דכרי' דכתחלת דבריהם מ"ס גבי גר קטן דהוי משום זכיה חין סתירה לסברת מרכבת המשנה מ"מ מסוף דבריהם ככתבו גבי תרומה הוי סתירה גדולה כנ"ל :

(כב) ומה שהעיר שם הרב מוהר"א בחשו' שבספרו עין יתח דאם נתן לה הגט בחזרת זכיה י' בו חש משום מוקדם דלא התירו אלא בשליח כמ"ס בגמ' דגיטין (י"ח) אף דגם הכא שי"ך סברת הגמ' בשליח קלא ח"ל מ"מ לא מחלקין היכא דלא הוי ע"י שליח. והנה לפי דעת החוס' דזכיה מטעם שלמות ודאי לא גרע ממשאר שלמות ול"ה למוקדם. ואף גם להפסיק דס"ל דזכיה לאו מטעם שלמות מ"מ י"ל שפיר דשרי דהנה בגמ' לא הכירו כחן שלמות אלא גט הבא ממנה" וטעמא דקלא ח"ל דכיון שבא ממנה לא נכתב בזים שמוסר ובעי' לאחיו ראי' אימת מוסר כמ"ס ברש"י שם. ודעת הפוסקים דבעל גט שמוסר ע"י אחר י' לה קול ע"י ב"ב" בשם תש' הפוסק"א וז"ל כיון דהכא חין הבעל מוסרו בעלמא אלא ע"י ממוצע מה י' אם מוסרו בחזרת שלמות מהבעל או בחזרת זכיה להבעל. ובפרט שפיר דבר זה הוא מלחא דרבנן. וגם דעיקר דלא משוי שליח הוא להחוס' במור ובכר הבא דחין כן דעת הרמב"ם ס' והר"י ומהר"ט. ועכ"פ להחוס' הוי שליח גמור :

(כג) ומה ש' עוד דלדון דין זכיה ב"ד אינו אלא לפי ש' החוס' ש' דאם כתב גט לאשה דעלמא פסול משום מלחא דלא מצי עבד השתא לא מצי משוי שליח. אבל לפי דברי הרמב"ם (פ"ג מהל' גירושין ה' ו') ש' דאינו גט מפני שלא היה בת גירושין או ומואל שכתב גט זה שלא לשם גירושין עכ"ל ולפי"ז גם בנשתינת אס נכתב הגט צעת שטותה אף שימסר לכשתפסה מ"מ כיון דלא היה בת גירושין צעתה שכתב הגט הרי לא נכתב לשם גירושין כלל כמו צאשה דעלמא. וא"כ לא מהני זכיה הגט דמ"מ הוי נכתב שלא לשמה. ותמיהי' על הגאון מהר"א שראה דברי המרכבת המשנה שהביאו בחזרת תש' ולא זכר שפיר' הוא כתובה שם ב"מ' וגם שזכר ב"ד' דלא דמי דהס' אינה בת גירושין כלל משא"כ ב"ד' היא בת גירושין אלא ששטותה גרם לה וצ' צאשה" ח"ל ע"י ק"ו"ה שפיר' צ' שבעו האחרונים לדעת הרמב"ם דאפי' שטות גמור צעתה דכתיבה הגט כשר לאמא דכ"ה" ל"ח שלא לשמה ובדידיה דבעינן דעונו פסול מדבריהם אבל בדידיה דלא בעינן דעתה בודאי כשר לגמרי ובאמת שיש לחמוה' על הגאון בעל מרכבת דרציחונו מוס' קב"ח דמה עיין אם הבעל שוטף להשגש שטות דהס' אם הבעל אחר כתבו גט לאשתי צעת חלימתו שיכולים צעת שהוא שטות היינו משום שס' שלומים מאת כן דעת דהא צעת לייזו היה כן דעת משא"כ באשטו שטות דהא אינה בת קבלה גט כלל צעת שטותה וממילא דאינו יכול לכתוב או גיטת למסור לה כשתפסה ואין המדון דומה לרואה כל :

(כד) אמנם מ"ס בעל מרכבת המשנה לחקן בין אשה דעלמא לנשתינת ודאי דהוא אחת ואי"ל וי"ל להסביר

הדבר

(יב) ונחזור לענין זכיה לשטות להריטב"א והרשב"א דס"ל זכיה לאו מטעם שלמות הוא ח"ש מצי דחיה ליה זכיה להשטות דלא בעינן בזה מלחא דמצי עבד השתא כיון דזכיה לאו מטעם שלמות. אבל להחוס' דזכיה מטעם שלמות איך מצי לזכות לשטות כיון דלדאי לא מצי עבד מיהו י"ל אי גרסי' גבי קטן זכיה מדרבנן איך להו ה"ל גבי שטות הוי מדרבנן דגלמוד מקטן ולהחוס' ככתובות לפי הגירסא זכיה ח"ל ואפי' מדאורייתא י"ל דשטות אינו נלמד מקטן דגבי קטן אמר' הטעם שרלא אחי לכלל שלמות היינו כשגדיל וצבי שטות לא שי"ך זה. אך אחי יקשה להחוס' עצמם מה בכך דלחי לכלל שלמות הא השתא לא מצי משוי שליח ואינו גם בזכיה מן התורה כלל ואין לומר דהס' דודאי אחי לכלל שלמות מצי משוי שליח ולא דמי לאשה נשואה דשמה לא חתרגם לעולם דאשה לאו לגירושין שומרת דא"כ מצי מקשו החוס' בזכיה כדמ' שמשום צב' י' אשה חומרת לחברתה לשי' והפרישי חלה הא ודאי קמא ו' לעשות עסה עומד ומצי שפיר משוי שליח מיהו י"ל דקטן יגדיל ממילא. ורואי' שכבר נגע בזה ו' הרב מהר"א בספרו שם. והביא ראיה מנישין (כט:) כיון דלכתר תלתין יומין מצי מנרגש כשליח שניתן לגירושין דמי אמנם כל הדברים האלו כבר הם אמורים בם' דורש לליין דרוש י"ג שהביא ראיה זו ודמה אותה מסוגיית הגמ' במור דמקשה מאפטרופוס יעו"ש :

(כ) והנראה לי צ"ה בזה הוא כך דלא דמי ענין זכיה לקטן או לשטות לכל שאר מיני דלא מצי עבד השתא ולא מצי משוי שליח דגבי קטן ושטות אכן סדרי דלאו ה' להס' דעת בודאי ה' עושין שליח לקבל הזכות היה אלא דחין להס' דעת מ"מ הרי אנו מבינים שזה טובתם ויכולים לזכותם אף דלא מצי עבד שליח דהוי כמו פומא הוא דכתיב להון אבל נכרי דלחי בחזרת שלמות כלל י' גם זכיה. דהוא בעלם נחסר לו הכא לזכות ע"י זולתו. והשתא לק"מ מכל מה דלחמרי' מלחא דלא מצי עבד השתא לא מצי משוי שליח דהס' נחסר הדבר בעלם לעת עתה מנשטותו כגון אשה נשואה דחין קדושין חופסין בה כלל ולכן אינו יכול לעשות עתה גם שליח לדבר זה וכן איך וז"ל ג"כ מ"ס גבי נשטין דאף דגבי חלול שי"ך זכין לאדם שלא בפניו מ"מ הגולין בעצמם חין יכולים לעשות שליח והוי מלחא דלא מצי עבד השתא היינו דהס' מה שאין הגולין יכולים לחלל בעצמם היינו משום דלחי שיהס'. ואיך יהיה שי"ך חזרת זכיה בחלול אחרי שזה חסרון בעלם דהוי אינו שלו והוי כמו נכרי לגבי זכיה בזה' מלחא דלא אחי לכלל שלמות כנ"ל :

(כא) והשתא הגה י' לו שני דרכים חדא דנ"ד לא תשיב מלחא דלא עבד השתא כנ"ל. ודך השני הוא כמ"ס בעלמא לזכות לה גט לכשתפסה כנ"ל. ודך השני הוא כמ"ס בעל מרכבת המשנה בשם הרב מקראטשאין וכתב ג"כ סברא זו בם' עין יתח ענף' דברי הדגול מרכבת גבי פדיון כבור שיכול לתת לשטות ה' שקלים בחוק [ל'] והוא יפדה אחר ל' מתורת זכיה רק דבעל עין יתח' החנה שפירש הבעל בפירוש צעת עשיית השליח דרואה שזכיה לו השליח נתינת גט לידה [לאחר] שכתפסה ביה' זכיה ובע"ד דדבר זה אינו מצי' דלא לשיטת החוס' דלא צ"ה תנאי כלל דזכיה כמי מטעם שלמות הוא וכו' ואי לדעת הריטב"א והרשב"א לריך השליח להחנות צעת שטותה לה הגט כשתפסה שהוא מותר בחזרת זכיה שמוכה להבעל ולא בחזרת אותה השלימות וזה פשוט ובורר לכל מעיין ושגנה הוא מהמחבר הנ"ל במחכ"מ וז"ל בעל מרכבת המשנה לזכות סברת הרב מקראטשאין דמצי לתת לה בחזרת זכיה וכתב שזה טעות גדול דגבי אשה שי"ך לומר זכין לאדם בבחי' העותן שתקפה הגט אבל חין שייכות לומר זכין לאדם בבחי' העותן והרי שלקח ממונו של אדם ומתן דקדק מהני מתורת זכיה ולא אמרו חז"ל אלא זכין לאדם ולא אמרו זכין מאדם ואכן בעינן דעונו ושלוחו כמותר ישתקע הדבר ולא יאמר עכ"ל מרכבת המשנה ואינו חומר כי יפה דבר הרב מקראטשאין ותלילה ששתקע אפי' סברא אחת מסברות התורה כי תורה שלמה היא ויסודה דבדרי החוס' כחובות (יא).

(כו) והנה ראיתי רבינו בספרו ל' ח' חו"ה עוד ענין אחד הנוגע לדיון מלחא דלא מלי עבדי השתא לא משוי שליח והוא בס' מ"ו בעיר שששים חת המ"ד שליח שימכור חמלם ומפרשים שימכור כל החמץ גם שיוצא לרשות להבא עד ערב פסח ובעלי בתיס קטנים מביאים חמץ לבעד"ב שחתמו על שטר השליחות ונותנים להם במתנה הדב"ב לא יוכלו למכור מה שאינו ברשותם כמו מה שאירש מאבא מכור לך א"כ י"ל דשליח נמי לא מלי משוי כיון דלא מלי עבדי השתא וכן היתר ח' עפ"י דעת מהר"ט וכו"ל. הב' דברי החסו"ם כ' במזר דכיון דבדיו ללוש ולגלגל מהני השליחות ה"ג בידו למכור לו למחר כשנוגע לרשותו וגם בודאי יוצא לכן גם עכשיו יכול לעשות שליח על למחר ולא גרע מדיון עבד עושה שליח דקדושין. ואפשר יש ראייה ממשנה דפסחים (נח) חבורה שאבד פסחה ואמרו ללחוד לא ובקא חת האבד ושחוט עלינו ובקדושין (מא) מבואר דהיינו שעלשום שליח למלוא ולשחוט עליהם וחמרי' דשלוש לו אדם כמחור. הב' נהי דשליחות לא מהני מ"מ מהני מטעם זכיה לבצל החמץ משום דכותה הוא לו שלא יפסיד חמלו וז"ל רבינו ז"ל :

(כז) אבן מ"ס רבינו רחיה ממתני' דפסחים דמלי משוי שליח חפ' אין בידו ג"ל דזה לא חשוב חינו בידו דאילו בידו לענין דלא מלי עבדי ולא מלי משוי שליח היינו שאין בחלו' אבל דבר שיש בחלו' אלא שהוא כשות שליח יכול לעשות עשהה כשעל זה חלו' מונעו מלהיות מלי משוי שליח. דל"כ למחן דבעי שליחות בכתיבת הגט. איך המושלך בבור יכול לעשות שליח לכתוב גט ששנינו גיטין (סו). כל השומע קולו יכתוב את הגט והא לא מלי עבדי השתא אלא ע"כ בדבדב שיש בכחו ובכשתו אלא שידיו אסורות מלי משוי שליח וה"ג בידו לבקש את הפסח ולשחוט היינו בכחו ובכשתו אלא שהוא אינו יכול או חלו' רואה לילך ותשוב כמו לשי' והפריש חלה שאין שום [חילוק] בחס' היא יכולה ללוש כשת או שאינה יכולה דכאבי לא ידה קד ג"ל בע"ה :

הדבר בטוב טעם ודעת בע"ה. דהנה לנחמה יש לי לחמיה מה לר"ח כלל לטעם שלא לשמה גבי חס' דעלמא חיפוק ליה בלח"ה הא חייב וכתב לה שהבעל לר"ח לכתוב ואם כותב גט לחס' דעלמא כשיכנסה. הלא בעת שכותב הוא איש וז' לה ואין מקיים ביה וכתב לה. אך בחמות זה יתחא אלא למ"ד דבעינן שליחות בכתיבה אבל למחן דלא בעי שליחות בכתיבה. א"כ הא בכל גט דעלמא ח"ל שהיא הבעל כותב או שולח אלא אפילו כותב הסופר שלא בשליחות הבעל הוי גט כשר להתגרס בו (ועי' חוס' גיטין כב: ד"ה והא לאו בני דינא כו' וברא"ש סס) והנה בספר גט פשוט (ס' קכ"ג) האריך לבאר דעת הרמב"ם עפ"י דרכם של הה"מ ורבי' דס"ל דלא בעינן שליחות בכתיבת הגט. והנה הב"ח ז"ל כ' בס' הג"ל דמה שר"ח שיאמר לסופר לכתוב כו' לשיטה זו לאו משום שליחות אלא משום דקשלא ליה הבעל לא חשיב לשמה כו' והביא כן מהרשב"א בח' ש' ח"ל ומלי דפסלי' ליה בטופסו גיטין בלא ידעת הבעל משום דבבא לזאת הבעל לא חשיבין לכונתן לשמן כוונה מעליא ואש"פ לשמו ולשמה כו' הרי דלשמה בעינן ליווי הבעל לשמה. והשתא הנה בזה שאומרו כתבו גט לחס' עלותי לכשכנסנה אגרסנה. חס' יבוא לגרסה כשיכנסנה בגט זה הרי מגרסה בגט שכתב שלא לשמה. היינו שלא בציווי הבעל לשמה דבעי ליווי לכתוב הגט לא היה בצלה כלל וכמו זר נחשב לענין הגט. וזהו פ' שלא היתה צה גירושין ממנו חשיב שלא לשמה ש" הרמב"ם גבי' לכשכנסנה אגרסנה. ולא כמו שחשבו בעל מ"ה והגאון מוהר"א הפ' דחשוב שלא לשמה מפני שאינו יכול לגרסה בגט זה עכשיו דלפי"ז קשה מלי מבעי' ליה בגמ' בדיניה פשיטא כיון דלמי יכול לגרסה עתה חזנה צה גירושין מומנו עכשיו וכ"ת משום שבידו לכונסה ולגרסה ח"כ היה לגמ' למימר טעם זה ובגמ' לא הוכיז מזה כלום אלא חמר כיון דלאגידא ביה כאלוהו דמלי אכל לפי הג"ל כוונת הרמב"ם ח"ש בע"ה דבבבא חף שאינה ראויה לעשות גיטין להתגרס אין זה עושה הגט שליח לשמה דהא עכ"פ מבינן דגרסה כשחולק לקבל ח"כ הרי זה לשם גירושין אלא בחס' דעלמא הטעם שאינו בעלה וא"כ ליווי לכתוב לשמה אינו כלום והוי שלא לשמה וממילא מספקא ליה שפיר ציבמה כיון דלאגידא ביה חשוב כבעל לענין זה שהיא ליווי מהני לעשות כתיבת הגט לשמה אי לא דבעינן בעל גמור וזה דמסקי הרמב"ם דהוי ספק גירושין ומשום שאינו כאשתו ממש. ואפק חס' ליווי פוטל לעשותו לשמה ומעתה אין מזה שום ספק והוכחה לפסול הגט שכתב עפ"י לוי הבעל בעת שהיה שומע לגרסה כשתיה חלומה. ועלג"ד הדבר ברור כשמלה ספק הוא הפ' בדבריו הרמב"ם ז"ל :

(כח) הוצא מזה שדברי הראשונים בענין התקנה להשליש יש לה יסוד גמול ולענין דינא הנה הטוב"ק' ח' ח"ע סי' ג' [כתב] שאין לסמוך על הגט המושלם אלא לר"ח ליתן גט אחר כשתתקנה והשלשת הגט הוא רק שכן היתה תקנה רגמ"ה ובס' עין יצחק כתב דל"כ למחן חתקו להשליש גט מאחר שאינו מועיל כלום ומדחק הרבה יעו"ש. ורבינו ז"ל בל"ה סי' ג' [כתב] שבענין השלשת הגט חלקו עליו על הב"ח האחרונים ע"ש. ומשמעות דבריו שלא להשליש הגט אלא יגרסנה כשתתקנה. והנה הב"ח כ' בס' ק"ח דחמיו פראנקפורט נמנו להחיר והסכימו עמהם כל חמיו אשכנז ורומי' והיינו דוקא ליתן לה כתובה וליתן גט ליד אחד להיות שולחו להולכה שיהיה בידו הגט והכתובה עד שתתקנה כו' הנה הסכימו כמעט כל חמיו הדור בהשלשת הגט ואם יהיה לר"ח ליתן גט חדש. נמצא דזה הגט המושלם מתחלה אינו כלום כי לא נכתב לגירושין. אלא המחזור בעיני לעני' הקלושה ליתן לה גט זה בחזרת גירושין. וגם יש ליתן לה גט שיכתב או בעת שתתקנה ללחא לכל הדיעות ולא לחוש בזה לחומרא דשני גיטין וזכר ואלו ירי כל הדיעות ומכאן בע"ה ובעת נתינת הגט יאמר השליח שחם חינו שליח אלו נותן לה בחזרת זכיה להבעל כנ"ל :

אמנם יש להקשות לפ"ז מהא דרשנין ב"ב (ק"ה): מנאחך פרט לאחרים נדך זה גר דקך בשעריך זה חולל נבלות דהיינו ג"ת ואם אחיך חיו ממעט ג"ת למה לריך ריבויא חד שם בלחמ בל"ה קשה [אמאי] לריך לרבות גר דקך ובמ"ש החוס' שם וחילתו דמנאחך משמע מיטוטא טפי :

(ג) אמנם כל זה הוא דוחק גדול. ולענ"ד נראה בזה ענין חדש. והיינו עפ"י מאי דאמרי' בסנהדרין (נע). כל מלוא שנאמר לב"י ונשנית בסניי לזה וזה נאמר לב"י ולא נשנית בסניי לישראל נאמר ולא לב"י. ופרקי דרביה מולא נשנית בסניי לב"י נאמר ולא לישראל ליכא דאמרי' דלישראל שרי ולעב"ס אסור. והנה החוס' כתבו (ב"מ ע. ד"ה תשיך כו') דב"י הוהירו על האונאה. דהא דילפינן גזל ב"י הוא מכל עין הנה ולא גזל וס"ד אונאה. וכן משמע נמי מהא דאמר (בסנהדרין מו.) דב"י מלווים על כבישת שכר שכיר ומל"ל והא לא דמי לגזל כדאמר (ב"מ ק"ה): דלא חיי לדידי אלא ע"כ משום סברת החוס' דילפינן גזל מכל עין הנה וממעט כל עניי גזלה ופשיטא דאונאה הוי בכלל גזל וכדאמר (ב"מ ס"ה) שכן נהו. והשתא מכיון דב"י אסורים בלואה זא"ז ח"כ חיי נאח דאחיו דאונאה מומעט ג"ת והא ליכא דאמרי' דלישראל שרי ולגברי אסור ואין היה ישראל מותר להטות ב"י וב"י אסור להטות ב"י חבירו. ואין לומר דכיון דישאל אסור להטות ישראל לא שייך לומר ליכא מידי דלישראל שרי דהא איכא בלואה דאונאה דהא החוס' בחולין (ג.) ד"ה אחר עב"ס (כו') הקשו אמאי דקאמר התם ומי איכא מידי כו' והא איכא אמרי' דחיות ועופות ובהריון וכי תימא דל"ל כיון דסתם אמרי' אסור לישראל ח"כ מאי פריך מוגל פחות משום פרוטה. אלא דאמרי' דאמרי' המלוא ליכא מידי דלישראל שרי ולעב"ס אסור. וע"כ ל"ל דאמרי' דאמרי' מומעט שני ישראל מ"מ הא כבר נאסרו ישראל ב"י ולא הותר להם מה שנאסר לכל ב"י. וח"כ אחיו לא בא אלא למעט עב"ס ובעב"ס לא שייך לומר מי איכא מידי. דשריפותא דישאל בעב"ס הוי משום קנס מראה ויתר גוים כמ"ש בב"ק (לח.) וכן ל"ל גבי השבת אבדה דלחייך חיו ממעט אלא עב"ס ולא ג"ת. משום דכיון דלהחייך באבדת חבירו הוי בכלל גזל וב"י מלווים ע"י וח"כ ח"ל מי איכא מידי דל"ל אסור זב"ז ולישראל שרי. אבל ברבית דלא נאסר לב"י שפיר י"ל דלחייבט ג"ת מנאחך כמו עב"ס דאמרי' ג"ת נמי לוא אחיך הוא. ואף שהחוס' כתבו שם בחתלה דגם ברבית נאסר לב"י מ"מ הא מסקו שם כתי' השני דרבית לא נאסר לב"י. ולהחוס' לחירוט הראשון בלחמתי קשה דאמרי' מי איכא מידי דלישראל שרי ולעב"ס אסור אלא דל"ל לחוס' דללשונא בתרא לחייב כחולן דל"ל האי כללא וכדעת החוס' בחולין ללח"ב ולר"י יעו"ש. ודעת הרמב"ם בכלל זה נחבאר אללו בע"ה במקום אחר בלחמתי :

(ד) ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה בשע"מ שם בזה דאמרי' ב"מ (שז) דברס רעך ולא דברס עב"ס הוהא למ"ד גזל עב"ס אסור כו' אלא למ"ד גזל עב"ס מותר השתא גולה מותרת פועל מצעי מוקים לה דברס רעך ולא של הקדש. ואמאי לא קאמר למעוטי גר תושב ולפי"ה ימא דברס ג"ת פשיטא דאסור משום דמי איכא מידי כו'. ואף דבשע"מ שם כתב לתריץ בקושיא זו מה שסתם הל"ל על הרמב"ם (פ"ב מהל' מהל' שירותי ה' ו') ש' אין הפועלים חוללים בשל הקדש שנאמר דברס רעך. והא הרמב"ם סובר דגזל עב"ס אסור וח"כ רעך מומעט עב"ס ומל"ל למעט הקדש. הנה תירוטו שם בל"ה לא נכיר כ"כ. ולענ"ד ליישב בפשטות. דהא מלוי במשנה דב"ק (לז) דשור של הקדש מומעט מרעו. וכן דשור של עב"ס מספקא ליה אי רעו דוקא או לאו דוקא ומדברי הרמב"ם בדיון ההוא נראה דגבי שור של עב"ס רעו י"ד (ועי' רמב"ם ה' נקי' ממונן פ"ה הל' ה' ובל"מ שם) וח"כ חזין דמרעו מפקין טפי הקדש מנכרי. והא קי"ל דהב"ה דרייתא דב"מ דמיק דמיק נכרי וכל עב"ס מותר אונאה מיכא לאו קאמר לחייב ג"ת משום דלא יתח' לגמ' לומר דס"ל אונאה מותר דבר תושב דלא מלוי מחלוקת בזה. וע"כ קאמר אי ס"ל כמ"ד גזל מותר ע"כ כר' יוחנן ס"ל.

(ח"ב) יח

סוב

תשובה ח

ברין טעות הגוי שמותר שאין זה אלא בעע"ז בימים הקדמונים. אבל הלילה לחשוב כן על העמים אשר אנחנו שרים ביניהם והוסים בצלם כאשר יבואר בזה באריכות מנ"ב ופוסקים :

(א) כתב הרמב"ם פ"ה מהל' גזלה ואבדה הל' ג' (דפוס טעוהא בלמסטרס) אבדה גוי עובד ע"ז מותרת שנאמר אבדה אחיך. ושם בבבלי ד' טעות הגוי כלבדוהו ומותרת. מבוחר מלשון הרמב"ם שכתב בלח' היטב גוי עע"ז. וכמה פעמים נזכר ברמב"ם (דפוס הג"ל) גוי סתם ולא פרט עע"ז (ועי' הל' רוחא פ"ב והל' נקי' ממונן פ"ה הל' ה') ובפ"ה מהל' גזלה כתב ג"כ ואסור לגזול כו' חפי' גוי עע"ז. מיהו התם י"ל רבותא קתני דאפי' גוי עע"ז אסור לגזול וכש"כ כשאינו עע"ז. אבל הכא גבי אבדה וטעות דקתני גבי ההיתר עע"ז משמע דתנאה הוא. ודוקא קתני עע"ז אבל כשאינו עע"ז לא. ויש לתמוה מל"ל להרמב"ם הא הלא בקרא דאבדה כתוב אחיך ומשמע דוקא ישראל ואפי' נאמר דכוותה הרמב"ם שכתב גוי עע"ז למעט גר תושב שהוא פ"י עע"ז. מ"מ הא משמע דגם ג"ת חיו בכלל אחיך והוא מדאמר בב"מ (ע"ה) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך כו' גר ותושב ומי עמך אל תקח מחלו נשך כו' ורמיהו ליון מהן ומליון לחוס' דרבית וכן כבר תושב אמר ר' נחמן בר' יוחנן מי כתיב מחלם מלוא כתיב מישראל פירש"י לחייך קאי וחי כתיב ג"ת לענין וחי עמך כתיב שחתה מלוא להחיותו משמע דג"ת חיו אחיך. וח"כ מל"ל להרמב"ם דאבדה ג"ת ישראל מחייב בהשבה. מיהו י"ל משום דהתם כתיב אל תקח מחלו ולא מחלם משמע מיטוטא לכן אמרי' דקאי רק על אחיך וכלן אחיך דוקא ישראל מדכתיב אח"כ ג"ת ש"מ דחתלה מישראל קמייירי אך לשון הרמב"ם (פ"ה מהל' גזלה וזה הל' ה') הגוי ג"ת ליון מהס ומליון אותם דרבית שנאמר לא תשיך לאחך אסור לשלח העולם מותר אלא משמע דס"ל להרמב"ם דאחך מומעט ג"ת. ור"תו בל"מ שם שומרם דעת הרמב"ם דילפינן ג"ת ממיטוטא דאל תקח מחלו אבל מנאחך למד לא הוי מפקין ג"ת ומדחק מלוא בלשון הרמב"ם. ובמ"ל פ"י דעת הרמב"ם דמנאחך למד מומעט ג"ת. והא דאמר רנ"ב מי כתיב מחלם היינו חי הוי כתיב מחלם הוי מרבה ג"ת אבל עכשיו דכתיב מחלו ליכא ריבויא וממעט מנאחך. ויש להקשות ע"ז מומאי דאמרי' ב"ב (ק"ה) לח"ק דמנאחך דררש רעך דשכיר יוס למעוטי נכרי ולא ג"ת ואמאי לא נימא דממעט תריוויא. ומלחתי למעט"מ ריש הל' גולה שהקשה כן להרמב"ם. שוב הקשה מסוגיא דבבב"א (יג) לעמיתך ל"ל אמרי' לעמיתך אתה מחזור אונאה וח"ה מחזור אונאה לעב"ס. ופרקי לעב"ס מאל תווי חיש את אחיו נפקא חד בעב"ס וחד בהקדש ואריכי דלי כתב רחמנא חד הוי אמינא לעב"ס הוא דליון לו אונאה אבל הקדש יש לו אונאה קמ"ל. הוהא למ"ד גזל אסור היינו דלשטריך קדא למישרי אונאה אלא חי סבר לה כמ"ד גזל של עב"ס מותר אונאה מיכא כו' ומאי פריך נימא דלשטריך קדא למעוטי גר תושב דגזל אסור לכו"ע דאפי' עשוק אסור דלכו"ע איכא ב"ת משום דיומו תתן שכרו וכן מבוחר בהגול בתרא (ק"ה) דג"ת גזל אסור. וכתב שמואל איכא פיר דרשא דג"ת אסור להומו ומסקי דהדבר לריך אללו תלמוד :

(ב) ולענ"ד נראה ד"ל שפיר דמנאחך ורעך לא מומעטין

אלא חדא והיינו עב"ס אלא לא ג"ת. אבל היכא דאחך מותר ולא לריך למעט עב"ס אמרי' דממעט ג"ת ולכן דרבית דכתיב בהדיא לגברי תשיך ח"כ מיטוטא דאחך לעב"ס לא לריך ואמרי' דבא למעט ג"ת. והשתא גבי אונאה אל חווי חיש את אחיו לא מומעט אלא עב"ס אבל גר תושב בלחמתי אונאה אסור כו ופרקי הימא למ"ד גזל עב"ס אסור אבל למ"ד גזל עב"ס מותר אונאה מיכא לאו קאמר לחייב ג"ת משום דלא יתח' לגמ' לומר דס"ל אונאה מותר דבר תושב דלא מלוי מחלוקת בזה. וע"כ קאמר אי ס"ל כמ"ד גזל מותר ע"כ כר' יוחנן ס"ל.

מנ"ל לרמב"ם דלא סני בלם מקבל מפני הכרע הדעת :

(ח) אבל האמת יורה דבר דענין בני נח וענין גר חושב הם עמיסם נבדלים ורואים לה דר"מ ס"ל בזה"ל דברייחא דע"ז דכפרס מע"ז למוד היו גר חושב ובי לא יסבור דב"ג מהיו על ז' מלות וחמור" נמי בסנהדרין (ט) ת"ר ח"ש מה ת"ל ח"ש ח"ש לרבות את העכו"ם שמוהרים על ברכת ה' וקאמר שם בגמ' ח"ר יתכן נפחא לא נלכחא אלא לרבות את הכנסי' ולאביא דר"מ ועוד אמר בסנהדרין (נט) אברייחא דר"מ חומר מנין שפ"י עמו"ם כו' החם ב' מלות דידהו ואחרים דמייחא החם דברייחא דע"ז דענו בגר חושב שיקבל לקיים כל מלות חוץ מנבלות וכי יסברו דב"ג מלווה על כל התורה . והא לא נלמדה תורה אלא לישראל . ועפ"י הנחה זו יש ליישב תמיהות הגדולות של התוס' ב"מ (ק"א) דאמר שם מחמיר פרט לאחרים גרך זה גר לרק בשעריך זה אובל נבלת . ובחזו תוס' תימא חמאי אלטריך מחמיר למשערי נכרי מנר חושב נפקא דוקא ג"ח ולא נכרי ועוד תימא חמאי אלטריך למכתב גר לרק מנר חושב נפקא וכש"ל גר לרק וביביר שח"כ כחבו תימא מנרן זה גר לרק חמאי אלטריך גר לרק מחמיר נפקא דגר לרק אחיך לכ"ע ולפי ה"ל יש ליישב הכל בע"ה . דהנה לנאמרה קשה דתמיהות ראשונה של התוס' דלמה לריך מחמיר למעט נכרי מער חושב נפקא הא י"ל אם מנר חושב לא היו שמעיין אלא למעט עכו"ם המסורים בידך דומיא דבשעריך . אך י"ל דלמעט עכו"ם המסורים בידך ל"ל קרא דחפ"י גזלו מותב לכ"ע מואכלת כו' דלמח"י ב"ק (קנ"ג) וספיר קמתמורה ורואה"ל אמונא לפי ה"ל דר"ח וצ"ל הם שני ענינים נפרדים ויכול להיות שחף שמקיים ז' מלות אחת לא היו גר חושב אלא סתם ב"ג ח"ש דלעולם מנ"ח לא היו ממשעין אלא המסורים בידך דהי מכל העמיס היו חמוגא דוקא ע"ז שרי אבל ב"ג שמקיימים ז' מלות לא קמ"ל גר חושב דוקא גר חושב אבל כל שאינו ב"ח ג"ח חף שמקיים מלות ב"ג ח"ש בלא תעשוק . וח"כ לריך מחמיר לחין מסורים בידך והשתא ח"ש ג"כ דלריך למכתב גר לרק לאשמעיין דכל שאינו גר אפי' הוא מקיים כל התורה טלה ח"ש בלא תעשוק אלא בעינן דוקא גירות :

(ט) עכ"פ תחברר לנו מזה בע"ה שיש חילוק והפרש בין ג"ח ובין בן נח . וח"כ מהו ההפרש להכמיס דברייחא דע"ז דר"ח היינו שמקבל עליו ז' מלות ב"ג . וע"כ גם ב"ג מקיים ז' מלות וח"כ מהו ההפרש . ועל כן ס"ל לרמב"ם בלדק דגר חושב לא היו בלא במקבל הו' מלות מממת לוויי התורה ולכן טפל עליו לשון גר חושב מקבל עליו חזרת ישראל במקל . אבל כן נח ח"ן קפידא חם מקבל הו' מלות מממת התורה או לא מממת התורה עכ"פ אם ח"ש עובר ע"ז ומורה ב' וח"ש עובר על ח"ה מו' דברים שמהו ב"ג ח"ש נהרג כי בזה"ל לא מצינו ב"ג אלא אם עובר על ז' מלות נהרג ואם לאו ח"ש נהרג אבל לזכות לעשה"כ ולהיות מחסורי ורוא"ע ומחכמיהם הגה מעלה וחזות זו ח"ש יכול להיות צולת בקבלת התורה במקלאת והיינו ג"ח שמקבל ז' מלות מממת לוויי התורה . ודברי הרמב"ם ז"ל נכונים וברורים ומוכרחים מסוגיית התלמוד :

(י) ויצא לנו מזה כי כל דבר שיש בו משום גזל שבני נח חסורים זצ"ל גם ישראל חסור בהם משום מי ח"כא מידי דלשראל שרי ולעני"ס חסור . ולא בעינן כלל הכא גר חושב דהיינו שיקבל עליו המלות מממת לוויי התורה . רק דבעובר על ז' מלות שרי למ"ד גזל עכו"ם מותר וח"כ למ"ד חסור שרינן מייא טעוהו ולאדבר . והיינו משום קנס כמ"ל . אבל לענין לכת לו דבר ולהתנהג עמו בגמ"ח בזה בעינן דוקא גר חושב וכמ"ס לגר אשר בשעריך חתנהו אבל כל שאינו ב"ח הוא בכלל לא חתם . וזהו יתיישב לנכון כל דברי הרמב"ם בע"ה דנבי טעות ואברה פרט דוקא ע"ז משום דאם ח"ש ע"ז טעוהו ואברה חסור לישראל משום מי ח"כא חסור מידי כמ"ל . ונ"מ לענין לא חתם ח"ן חילוק בין ע"ז או לא כל שאינו גר חושב היו בכלל לא חתם . אלא דקשה לי עדיין במ"ס הרמב"ם בזה"ל מלכים (ס"ו) דהא דישאל

(ה) שור י"ל דלרמב"ם בל"ה ס"ל (כפ"י מה"ל מלכים ה' י"ב) דהא דאמר"י חם אחיה יכול לזכותו דיוני ישראל וזהו ואמר לו כך דייניו דייניהם וזהו כו' היינו בגי' אבל לא בגר חושב אלא לעולם דנין לו דייניהם וכן טעוהו עמיהם דר"א ובגמ"ח כושרל שרי אלו מלווים להחיותו . ועכ"פ כיון דלאו מוכינן עמו בגמ"ח ופוסקים לישראל כדיניהם חפ"י כשיש בהם חומר נגר דייניו כש"ל דלסור להומוס שזה חסור דייני ב"ג כמ"ל וגם חסור דייניו . שוב י"ל עפ"י מ"ס התוס' בע"ז (כו) דה"א ח"ש שוגה כו' דכיון דאחרני מומר להשבת אברה במזמן אחרני נמי לאברה גופו משום דמהאז קרא ליפני השבת גופו והשבותו יעו"ש . ולפ"ז ח"ש חומר דב"ח להשבת גופו מפורש בקרא דלנו מלווים להחיותו וממילא דהוא בכלל והשבותו וח"כ חומר בו ג"כ חיוב השבת ממון דלחשק להרדי כמ"ס התוס' שם . והרמב"ם ז"ל השוה טעות עם השבת אברה ח"כ כי היכי דמחויב בהשבת אברה ח"כ מחויב בהחזרת טעוהו . הנה בררנו בע"ה דבריים ברורים דב"ח אברהו וטעוהו חסורים :

(ו) ומבואר לפי ה"ל דמ"ס הרמב"ם גבי אברה וטעות עפ"י דהיינו למשערי ב"ח . וחש"ל דמנ"ס גוי ע"ז משמע דכל שאינו ע"ז אברהו וטעוהו חסור . הנה כה"ג מלחתי ב"ב שפ"י מ"ס בטור (ח"מ ס' רמ"ט) במ"ס שאסור ליתן מתנת חנם לע"ז וי"ל לאלו לחפוקי ישמעאלים אלא לחפוקי גר חושב דהיינו שיקבל עליו ז' מלות ב"ג וזהו שאנו מלווים להחיותו אבל שאר הגוים דין אחד להם ורואיתו ב"ב"ח שהביא שם דברי הר"ב וכו' ולפי דבריו קשה למה ליה לרבותי לכתוב לע"ז ולחת מכתול שיבינו למעט ישמעאלים ולפנ"ד נראה דלפי שהמלכות מוקפידים כו' הסירו מלת גוי ובחבו במקומו לע"ז אבל עיקר הנוסחא בספרי רבינו היא חסור ליתן מתנת חנם לגוי וכו' כדליתא ספ"ק דע"ז עכ"ל וצ"ל אמתא שכן משמע מדברי הטור שסיים אבל מותר ליתן לגר חושב אברה מלווה להחיותו משמע דכל שאינו גר חושב וח"ש מלווה להחיותו חסור . עכ"פ מבוחר מזה דולת גר חושב הכל שווים ומה שמכר עכו"ם הוא מטעם ה"ל . וח"כ י"ל ג"כ ברמב"ם כך גבי אברה וטעות דלא ח"ש אלא לחפוקי גר חושב . אך בזה"ל י"ל דח"א לומר כן ברמב"ם דהא בזה"ל מלכים ברמב"ם (דפוס עשירי) כמאל כמא [פסוק] לשון גוי סתם חפ"י על עשות בהם שפטים בגופם כמ"ס שם פ' עשירי גוי שעסק בחזרה ח"מ וכן גוי שגבת וכו' שם שמכין אותו וטועקין אותו ח"כ מוכח דלא חששו בדפוס ה"ל לשנות משום קפידא ה"ל וח"כ למה פרט גבי אברה וטעות גוי ע"ז וע"כ דבכונה כתב הרמב"ם כך :

(ז) ולבאר את הדבר על מוכותו בע"ה י"ל דהנה הרמב"ם כתב בזה"ל מלכים (פ"ח ה' י') וי"ל משה כו' וכן זה משה רבינו מפי הגבורה למוך לכל בתי עולם לקבל מלות שגלסו ב"ג וכל מי שלא קבל יהרג והמקבל אותם הוא המקרה גר חושב בכל מקום ואריך לקבל עליו ביה שלשה חברים כו' ובהלכה י"א כתב כל המקבל ז' מלות ונזהר לעשותם הרי זה מחסורי אמונת העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותם ויעשה אותן מפני שזהו בקן הקב"ה בחזרה והרעיעו ע"ז משה רבינו שצ"ל מקודם נלסו בקן אלא כל עשאו מפני הכרע הדעת ח"ן זה גר חושב וח"ש מחסורי אמונת העולם ולא מתכמיהם עכ"ל . ולכאורה יש להבין למה חלק זה בשני הלכות וגבי דין קבלה ה' לרבינו לכתוב בזה"ל הקדמת שיעשה אותן מפני שזוהי בקן הקב"ה בחזרה כו' ולמה כתב דבר זה בהלכה בפני עצמו וגם דמבוחר בהלכה זו שאין מחסורי אמונת העולם ולא מתכמיהם . והא שח"ש גר חושב ח"כ קבלתם לאו כלום הוא והריגה נמי מחייב כמ"ס שם בזה"ל י' וכל מי שלא קבל יהרג . גם מ"ס הרמב"ם שח"ש עשאו מפני הכרע הדעת ח"ש גר חושב קשה מנ"ל ומ"ס ה"מ דהי ידע מסבא דנפשיה קשה אחת מנ"ל הא לר"מ דברייחא דמייחא בע"ז (דד) מבוחר דחפ"י קבל עליו שלא לעבור ע"ז לחור היו גר חושב . וזה ודאי מראה שח"ש עשה כן מפני הכרע הדעת שנתברר לו שאין ממש בע"ז ואין אלהים וזהו הש"ת לבדו . וח"כ חף להכמיס דכשו שיקבל עליו ז' מלות ב"ג

לוח המפתחות

מחלק אבן העזר

סימן א

בנידון תקנת רנמ"ה שלא ליקח שתי נשים ושלא לגרש בע"כ. יבאר אי איכא חשש איסור דלאורייתא שיהא ספיקין להחמיר בדרם דרנמ"ה. וכו' ד' סומים :

סימן ב

בנידון שיהא עס אשתו עשר שנים ולא ילדה אם יש להחיר לו לישא אשה אחרת. ופלוטל בענין ישיבת חול"ל :

סימן ג

דין אשה שפענה על בעלה שאין לו גבורה אנשים ואח"כ רין אשה ממנו. ונס היה בו חשש פל"ד. פלוטל בענין :

סימן ד

אומרת סא"ל שזינתה ברתון. ופלוטל בענין נחמד וניקב בפס"ד :

סימן ה

בדין אשה שילדה ששה חדשים אחר שנולדן והיה חשש קדושין קודם השיבור. פלוטל בענין הילך מנה והתקדשי לפלוטל :

סימן ו

בדין גרושה מניקה מוויטעפסק. ראיות לחוק שיטת הר"ם הוק. ושם ב' שיטות בדבריו. ופלוטל בענין היתיר של פ"ו :

סימן ז

חודש שבי' יהושע :

סימן ח

בנידון עגונה. פלוטל בענין הוא שמאל הוא שאכד. ונס אם יש להחיר ע"י ישיאת קול שנהרג. ובענין חשש שאלה אי הוי דלאורייתא או דרבנן :

סימן ט

בנידון עגונה. שאלה כמה שנים הנידה עדות חדשה אי מתימנה. ובענין דבר ולא חזי דבר. ועוד בענין יורק סומים :

סימן י

בנידון עגונה אחת משאלאק אשת ר"ז רייקין. יבאר דין :

סימן יא

פלוטל בענין ר"ם הוק ובעדעת הרמב"ם בזה. ואם יש לגזור במלוא דלש"כ. ואם יש להקל במשום תקנת היחומים :

סימן יב

עוד בנידון הנ"ל פלוטל עולם בענין להקל בשעת הדחק כדעת היחיד. (קונטרס עגונות) :

סימן יג

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן יד

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן יו

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן יז

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן יח

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן יט

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כ

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כא

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כב

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כג

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כד

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כה

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כו

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כז

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כח

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן כט

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן ל

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן לא

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן לב

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן לג

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן לד

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

סימן לה

בנידון עגונה. פלוטל בענין יורק סומים :

שכינים כפי שעור הזאקאן. ואח"כ נשרפה בית אחת משפחת משני בע"כ אשר היתה תחת גג אחד כדי לחת הראדיוו. ואחד מהם נתן לשכינו 7 ארשין מחצירו שימסרם להיות לו ראדיוו שלם. וקיבל בעד זה כך משות. אך שטר לא נתן לו ע"ז אף שביקש ממנו שטר. ומת במשך הזמן. ונס אינו רואה בש"א לנכות ביתו כמקדש תחת גג אחד עס שנינו שהי' שותף עמו בבנין הראשון. ורואה להעמיד ביתו על אותו 7 ארשין שהתן תחלה לראדיוו לשכנו. זה חוכן השאלה. יבאר דין הקנין שאין חל על דבר שאין בו מנה ודשנ"ל אך דין במקום דהיינו למקני דשנ"ל אם קני מחורת סיטומתא :

תשובה ד בדבר אשר נכאל מעיר אחת אשר היתה שם פרעסינאלי' של הי"ש שאין למכור בלי רשות האדון. והמנהג שם שאלה שוכר הארענדע. וכל הבעה"כ הישיבים למסחר הי"ש מחלקים ביניהם תשלומי הארענדע. וכתב בניהם שהסכם כל אנשי העיר שאסור לשום אדם להרויח בזה. ומכר האדון בית אחת ליורדי ופסרו בשטר מכירה מחלומי הארענדע. והכתב נעשה כנימוס סקיר"ה והיורדי הוס מכר ביתו ליורדי אחר ומכר לו ג"כ את זכות הנ"ל ותובעים אנשי העיר את היורדי שיאל עממם יחד בתשלומי הארענדע זה חוכן השאלה. יבאר דברי הגמ' ב"ב ב"ה שדרכה וכו' ויבאר אם יש בזה משום דינא דמלכותא שהוא דינא :

תשובה ה יבאר דין חוקת ס"ב לזכרים לבנו שיהא קודם לאחר. ואם אי' לשחוט אם ממוינים להמתין עד שיתלמד ויבאר דברי הרמב"ם בזה' מלביש פ"ה ה' ו' אשר פסק שכל השכירות וכל המנויין שבישראל הם ירושה. ואם שייך במצות ירושה. יבאר גם את דברי הס"ח סי' תשנ"ו :

תשובה ו קונטרס בנידון ברירה וכו' חמשה פרקים :

פרק א יבאר דיני ברירה דלאורייתא ובדרבנן. ושם ב' שיטות :

שיטה א היא שיטת ר"ת בדלאורייתא א"כ ובדרבנן י"ב. ומה דפסקין הלכה כר' אשעי' (ביתא ל"ו ע"ב) היינו בכולה בין דלאורייתא א"כ ובין בדרבנן י"ב :

שיטה ב היא שיטת ר"י בזה' (גדלים מ"ה ע"ב) ובר"י שם דהא דפסקי' כר' אשעי' היא רק בזה דלאמר י"ב אצל בנה דס"ל דלאורייתא א"כ לא קי"ל כותיב :

פרק ב יבאר דברי הרמב"ם פ"ס הל' מ"ט ע"ב ו' יתכן קשיית המרש"ל ביש"ס בדיוני ברירה על הרמב"ם :

פרק ג יבאר ויתכן את הקשיית שיש על דברי החוס' והר"ם שם"ל לרב (ביתא ל"ו ע"ב) דא"כ ונס דברי הרמב"ם שלא יתחרו זה את זה :

פרק ד יתכן קשיית האחרונים על הרמב"ם שפסק כר"ם (פסהדרין ק"ב ע"ב) שבהם שחז' של עיר הגדחה וחז' של עיר אחרת אסורה. עיסה חז' של עיר הגדחה וחז' של עיר אחרת שותרת. והקשו הלא דלאורייתא קי"ל ד"ב ומדוע העיפה שותרת. יתן כלל אחר במלוא דברירה. היכא אמרין א"כ וי"ב היינו בזה' דא' אחד ברור וד' השני נאך לבד. משא"כ שבי' דאדים אינם מבוררים בזה אין אלו אריכים לברירה. וזה יתיישב שמי' הלשון (שביב"ה דף ל"ו ע"ב) (ובניטין מ"ו ע"ב) ויבאר גם עוד קשיית הי"ש שהקשה על הרמב"ם בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין ה"ח :

פרק ה יבאר בזה דקיי"ל בדרבנן י"ב. בפרקין הקודמים שהוא משום ספקא. א"כ ה"ל אי מימא א"כ ויהיה מזה קולא או אמרינן אז (א"כ) להקל בדרבנן כדין ס' דרבנן שהוא לקולא או לא. מחולק על הגאון בעל ש"א שהלה זה בלגונות רש"י וחוס' (ניטין מ"ו ע"ב) והש"א הכריע כדעת החוס' וגם הרמב"ם ס"ל כדעת החוס' לדבריו והגאון המחבר ז"ל מכריע כדעת רש"י וגם הרמב"ם סוכר כדעת רש"י :

תשובה ז קונטרס בדין מלחא דלא מני עבד השתא לא מני משוי שליח. יסלמל בסוביא (נייר י"ב ע"ב) בדין האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אמר בכל בני שעולם. יבאר היטב כל דברי הראשונים והאחרונים בזה גם יסלמל בדברי ארמ"ר בעל ז"ל בתחא"ח סי' מ"ו :

תשובה ח בדין שעות הנוי שומרת. יבאר שאין זה אלא בעש"ז בימים הקדמונים אבל מ"ו לחשוב כן על העמים אשר אצחו חוסים גילום. ויבאר כל אי מדברי הנמרץ והפוסקים :

